KARIN PÅLE

VILLKOR FÖR UTLÄMNING

92

SKRIFTER FRÅN
JURIDISKA
FAKULTETEN
I UPPSALA

IUSTUS FÖRLAG

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

• Kopiera och vidaredistribuera materialet oavsett medium eller format

• Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

• Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.

• Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.

• Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att gör något som licensen tillåter.

Se även information på
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv

http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:juridikbokse-f4300

SKRIFTER FRÅN
JURIDISKA FAKULTETEN I UPPSALA

92

Redaktör: Nils Jareborg

"När Herodes såg Jesus blev han mycket glad. Han hade länge velat träffa honom, eftersom han hade hört talas om honom, och han hoppades få se honom utföra något tecken. Nu ställde han en mängd frågor till honom, men Jesus svarade inte. Översteprästerna och de skriftlärda stod där och anklagade honom häftigt. Herodes och hans soldater fylldes då av förakt för honom och gjorde narr av honom genom att sätta på honom en praktfull mantel. Sedan skickade han honom tillbaka till Pilatus. Den dagen blev Herodes och Pilatus vänner; förut hade det rått fiendskap mellan dem."

Lukasevangeliet 23:8–12

VILLKOR FÖR UTLÄMNING

Karin Påle

IUSTUS FÖRLAG

Abstract

Påle. K. 2003. Villkor för utlämning. Conditions for extradition. Iustus förlag 442 pp. Uppsala 2003.

This is a thesis that deals with Swedish extradition law – more specifically with the requirements that must be fulfilled before Sweden, as the requested state, can grant extradition. Before dealing with these requirements the role of extradition law within the judicial system is examined. Interacting disciplines such as constitutional law, human rights, foreign law, citizenship law and national criminal- and procedural law are referred to. Alternatives to extradition, both legal (such as having the trial in the requested state instead of extradition) and illegal ones (kidnapping for example) are discussed.

The main issues of the thesis are

1) to analyse and interpret the different Swedish conditions for extradition, and to examine the question why these conditions exist.

2) to show how these different conditions interact with each other, and how this interaction can be of importance when one or several conditions are being changed or abandoned. Even if conditions are not being abandoned, the interaction is of importance because it can significally affect the outcomes of extradition cases.

3) to give a brief discussion on the issue whether the double criminality rule, the prohibition of extraditing ones own nationals and the speciality rule should be kept in schemes for extradition co-operation.

Karin Påle, Juridiska institutionen, Uppsala universitet
Box 512, S-751 20 Uppsala, Sweden.

© Författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 2003
ISSN 0282-2040
ISBN 91-7678-529-7
Sättning: Harnäs Text & Grafisk Form
Tryck: Elanders Graphic Systems AB, Göteborg 2003

Förord

När jag frågade professor Nils Jareborg vad det egentligen innebär att skriva en avhandling svarade han, som alltid kort och koncist: "Först läser man *lite*, sedan tänker man *lite* och sedan skriver man *lite*." Detta har jag nu försökt göra under mina år som doktorand vid Juridiska fakulteten i Uppsala. Innan jag sätter punkt för mitt arbete finns det en hel rad människor som varit betydelsefulla för mig under dessa år och er vill jag nu vill tacka *mycket*.

Först och främst vill jag tacka min handledare, Nils Jareborg, som under min doktorandtid har delat med sig av sitt oerhörda juridiska, musikaliska och kulinariska kunnande. Tack Nils! Utan dig hade det onekligen varit mindre roligt att skriva en avhandling. Jag vill också tacka min biträdande handledare Petter Asp som med ett aldrig sinande tålamod har läst mina alster och tillsammans med Nils Jareborg har kommit med värdefulla synpunkter.

Jag vill dessutom tacka deltagarna vid nordisk Workshop i straffrätt för att jag har fått diskutera mitt avhandlingsämne med er. Ett alldeles särskilt tack går också till de personer som deltog i mitt seminarium avseende den del av boken som i dag utgör kapitel 2. Jag har också haft förmånen att få diskutera specialitetsprincipen i utlämningsrätten vid ett processrättsligt seminarium organiserat av professor Per Henrik Lindblom vilket jag är tacksam för. De personer som både läst och kommit med värdefulla synpunkter vid dessa båda seminarier är Torbjörn Andersson, Petter Asp, Eric Bylander, Iain Cameron, Gustaf Götlind, Lena Holmqvist, Merva Hämäläinen, Nils Jareborg, Per Henrik Lindblom, Peter Lundkvist, Alvar Nelson, Malin Thunberg-Schunke, Magnus Ulväng, Håkan Westin och Josef Zila.

För råd när det gäller litteratur och rättsfall på området vill jag också särskilt tacka Torbjörn Andersson, Iain Cameron, Vagn Greve, Heikke Jung, Thomas Ljungquist, Alvar Nelson, Hans G. Nilsson, Carl Edvard Sturkell, Bertil Svahn, Per Ole Träskman och Andrew von Hirsch. Den sistnämnde har också vid ett flertal tillfällen tagit sig tid att diskutera mitt forskningsprojekt och kommit med värdefulla synpunkter samt granskat min engelska sammanfattning. Towe Östergård tog sig tid att

språkgranska mitt allra första utkast och kom med betydelsefulla kommentarer såväl avseende framställningen som det juridiska innehållet.

Under min forskningstid har jag vid två tillfällen tillbringat tid vid Max-Planck-Institutet i Freiburg. Dr. Dr. h.c. Karin Cornils har tagit sig an mig på allra bästa sätt under dessa vistelser och därför vill jag framföra ett särskilt tack till henne.

Maria Wiklund vid RÅ och Ewa Tjärnberg vid Justitiedepartementet har hjälpt mig med att ta fram statistik avseende utlämningsärenden. Birgitta Köhler och Margareta Ärlebrand vid Juridiska biblioteket har hjälpt mig att söka böcker, artiklar och rättsfall över hela världen.

I min omedelbara närhet har Tudor D. Bartes, min mamma Gunvor Påle och mina vänner Mikael Mogren och Malena Bohlin varit ett oerhört stöd i arbetets alla skeden.

Avhandlingen har finansierats med medel från Juridiska fakulteten i Uppsala. Tryckningsbidrag har uppburits från fakulteten och Emil Heijnes stiftelse för rättsvetenskaplig forskning.

Stockholm i januari 2003

Karin Påle

Innehåll

Förkortningar 13

Inledning 15
Ämnet 15
Syftet 15
Avgränsningen 16
Dispositionen 18
Terminologin 19
Forskningsläget 19

1 Utlämningsinstitutet 21
1.1 Introduktion 21
1.2 Utlämningsrättens historia fram till våra dagar 27
1.3 Staternas och individernas roll i utlämningssamarbetet 30
1.4 Utlämningsinstitutet i Sverige 38
1.4.1 Lag 4 juni 1913 ang utlämning av förbrytare 38
1.4.2 Lag (1957:668) om utlämning för brott 41
1.4.3 Lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge 45
1.4.4 Sveriges utlämningsavtal 48
1.4.4.1 Allmänt 48
1.4.4.2 De bilaterala utlämningsavtalen 52
1.4.4.3 Den europeiska utlämningskonventionen och dess tilläggsprotokoll 55
1.4.4.4 EU-samarbetet 61
1.4.4.4.1 Schengensamarbetet 63
1.4.4.4.2 EU-konventionerna om utlämning 65
1.4.4.5 De multilaterala utlämningsavtalen 66
1.4.5 Sverige som ansökande stat 69

1.5 Utlämningsinstitutet i rättssystemet 72
1.5.1 Utlämningsrätten i ett större sammanhang 73
1.5.1.1 Den folkrättsliga aspekten 73
1.5.1.2 Den nationella aspekten 76
1.5.2 Utlämning och mänskliga rättigheter 81
1.6 Alternativ till utlämning 87
1.6.1 Inledning 87
1.6.2 Åtgärder på den anmodade statens territorium 88
1.6.2.1 Rättegång och straffverkställighet i den anmodade staten 89
1.6.2.2 Överföring av lagföring 98
1.6.2.3 Överförande av straffverkställighet 103
1.6.3 Överförande av individen till den ansökande statens territorium 109
1.6.3.1 Allmänt 109
1.6.3.2 Bortförande eller kidnappning 111
1.6.3.3 Informellt överlämnande 118
1.6.3.4 Tillämpning av utlänningslagen 121

2 Villkor för utlämning 129

2.1 Kravet på dubbel straffbarhet 132
2.1.1 Nuvarande reglering 132
2.1.2 Skäl för regleringen 134
2.1.3 Tolkning av regleringen 139
2.2 Förbudet mot utlämning av egna medborgare 152
2.2.1 Nuvarande reglering 152
2.2.2 Skäl för regleringen 155
2.2.3 Tolkning av stadgandet 161
2.3 Kravet på viss svårhetsgrad och viss påföljd 164
2.3.1 Nuvarande reglering och tolkning av denna 164
2.3.2 Skäl för det aktuella stadgandet 168
2.4 Accessoriska brott 170
2.5 Förbudet mot utlämning för militära brott 173
2.5.1 Nuvarande reglering och tolkning av denna 173
2.5.2 Skäl för regleringen 174
2.6 Förbudet mot utlämning för politiska brott 176
2.6.1 Nuvarande reglering 176
2.6.2 Skäl för regleringen 179
2.6.3 Tolkning av regleringen 185
2.7 Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse 191

2.7.1 Nuvarande reglering 191
2.7.2 Skäl för regleringen 192
2.7.3 Tolkning av regleringen 192
2.8 Humanitära skäl 198
2.8.1 Nuvarande reglering 198
2.8.2 Skäl för regleringen 199
2.8.3 Tolkning av regleringen 200
2.8.3.1 Personens ungdom eller hälsotillstånd 205
2.8.3.2 Anknytning till Sverige 213
2.8.3.3 Tredjemanshänsyn – familjesituationen i ett vidare perspektiv 216
2.8.3.4 Rättegång och straffverkställighet i den ansökande staten 219
2.8.3.5 Hänsynstagande till den ansökande staten 225
2.9 Viss bevisning 226
2.9.1 Nuvarande reglering 226
2.9.2 Skäl för regleringen 228
2.9.3 Tolkning av regleringen 229
2.9.3.1 Dom i den ansökande staten 229
2.9.3.2 Häktningsbeslut i den ansökande staten 234
2.9.3.3 Överenskommelse om att godta domar och häktningsbeslut 239
2.9.3.4 Utevarodomar 244
2.10 Ne bis in idem 252
2.10.1 Nuvarande reglering 252
2.10.2 Skäl för regleringen 254
2.10.3 Tolkning av stadgandet 256
2.10.3.1 Svenska avgöranden 256
2.10.3.2 Utländska avgöranden 260
2.11 Preskription 263
2.11.1 Nuvarande reglering 263
2.11.2 Skäl för stadgandet 264
2.11.3 Tolkning av stadgandet 267
2.12 Tillfälligt hinder mot utlämning 272
2.12.1 Nuvarande reglering 272
2.12.2 Skäl för regleringen 273
2.12.3 Tolkning av regleringen 273
2.12.3.1 Ett brottsbegrepp eller ett gärningsbegrepp? 273

2.12.3.2 Undergående av frihetsstraff och verkställighet av andra påföljder 275
2.12.3.3 Begreppet "att stå åtalad för brott" 277
2.13 Specialitetsprincipen 280
2.13.1 Nuvarande reglering 280
2.13.2 Skäl för stadgandet 284
2.13.3 I vems intresse är stadgandet uppställt? 290
2.13.4 Tolkning av stadgandet 292
2.13.4.1 Brottsbegreppet, gärningsbegreppet och specialitetsprincipen 292
2.13.4.2 Exempel på situationer som faller utanför specialitetsprincipens skydd 300
2.13.5 Förbudet mot vidareutlämning 302
2.13.6 Inskränkningar av specialitetsprincipen 304
2.13.7 Skyddets upphörande 307
2.14 Förbudet mot utlämning till extraordinär domstol 309
2.15 Förbudet mot utlämning för verkställande av dödsstraff 311
2.16 Två eller flera stater begär utlämning av samma person 312
2.17 Villkorad utlämning 316

3 Utlämningsvillkorens samverkan 320
3.1 Introduktion 320
3.2 Kravet på dubbel straffbarhet 322
3.2.1 Kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 322
3.2.2 Kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning vid preskription 325
3.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare 326
3.3.1 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och kravet på dubbel straffbarhet 326
3.3.2 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 328
3.3.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och situationen att flera länder ansöker om utlämning av samma individ 329
3.4 Kravet på att det aktuella brottet skall vara av viss svårhet och en utdömd påföljd av viss stränghet 331

3.5 Möjligheten att bevilja utlämning för accessoriska brott 332
3.6 Förbudet mot utlämning för militära brott 333
3.6.1 Förbudet mot utlämning för militära brott och kravet på dubbel straffbarhet 333
3.6.2 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning för politiska brott 334
3.6.3 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 334
3.6.4 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning till extraordinär domstol 335
3.7 Förbudet mot utlämning för politiska brott 335
3.7.1 Förbudet mot utlämning för politiska brott och kravet på dubbel straffbarhet 335
3.7.2 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse 337
3.7.3 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 339
3.7.4 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar 340
3.8 Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse 340
3.9 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 340
3.9.1 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och preskriptionskravet 341
3.9.2 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem 342
3.9.3 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning till en extraordinär domstol 343
3.9.4 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning vid risk för dödsstraff 344
3.10 Beviskravet inom utlämningsrätten 344
3.10.1 Beviskravet inom utlämningsrätten och kravet på dubbel straffbarhet 344

3.10.2 Beviskravet inom utlämningsrätten och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl 345
3.10.3 Beviskravet inom utlämningsrätten och förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem 345
3.11 Förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem 346
3.12 Specialitetsprincipen 347
3.12.1 Specialitetsprincipen och övriga principer inom utlämningsrätten – skyddsaspekten 347
3.12.2 Specialitetsprincipen och kravet på dubbel straffbarhet – samarbetsfrämjande 349
3.12.3 Specialitetsprincipen och förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse 349
3.13 Flera länder ansöker om utlämning av samma person 350
3.14 Sammanfattning 351

4 Utlämningsvillkorens framtid – så vitt avser kravet på dubbel straffbarhet, utlämning av egna medborgare och specialitetsprincipen 357
4.1 Introduktion 357
4.2 Kravet på dubbel straffbarhet 358
4.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare 365
4.4 Specialitetsprincipen 372

5 Den europeiska arresteringsordern 378
5.1 Bakgrund 378
5.2 Överlämnande i stället för utlämning 379

Summary 388

Källor 400

Bilagor 434

Sakregister 439

Förkortningar

AIDS	acquired immune deficiency syndrome
AllmL	lag (1957:668) om utlämning för brott
Amsterdam-fördraget	Amsterdamfördraget om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, Fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem
art.	Artikel
bl.a.	bland annat
BrB	Brottsbalken (1962:700)
CIA	Central Intelligence Agency, den amerikanska underrättelsetjänsten
DEA	Drug Enforcement Administration
Ds(Ju)	Departementsserien (Justitiedepartementet)
dvs.	det vill säga
EG	Europeiska gemenskaperna/gemenskaperna
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
Etc.	och så vidare
EU	Europeiska unionen
Europadomstolen	den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
f	och följande sida
f.d.	före detta
f.Kr.	före Kristus
FN	Förenta Nationerna
HD	Högsta Domstolen
HIV	human immunbristvirus
HovR	hovrätt(en)
jfr	jämför
JO	Riksdagens justitieombudsmän/(ämbetsberättelsen)
JT	Juridisk tidskrift
kap.	kapitel
Kommissionen	den europeiska kommissionenför de mänskliga rättigheterna
KU	Konstitutionsutskottet
KVS	Kriminalvårdsstyrelsen
m.	mening
m.m.	med mera
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I

NJA II	Nytt juridiskt Arkiv, avd. II
NordL	lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge
NSL	Narkotikastrafflagen (1968:64)
NTfK	Nordisk Tidsskrift for kriminalvidenskab
osv.	och så vidare
p.	Punkt
p.g.a.	på grund av
PKK	Partia Karkaren Kurdistan, Kurdiska arbetarpartiet
Prop.	Kungl. Majt:s eller regeringens proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RF	Regeringsformen (kungjord genom KK 1974:152)
RH	Rättsfall från hovrätterna
RIDP	Revue Internationale de Droit Pénal
Romfördraget	Fördraget om upprättande av Europeiska Ekonomiska Gemenskapen
RSV	Riksskatteverket
RÅ	Riksåklagaren
s.	sida
SBL	Skattebrottslagen (1971:69)
SFS	Svenskförfattningssamling
s.k.	så kallad
SOU	Statens offentliga utredningar
SSL	lagen (2000:1225) om straff för smuggling
st.	stycke
SvJT	Svensk Juristtidning
SÖ	Sveriges överenskommelser med främmande makter
TBL	lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott
t.ex.	till exempel
TF	tryckfrihetsförordningen (kungjord genom KK (1949:105)
TfR	Tidskrift for rettsvitenskap
t.o.m.	till och med
UD	Utrikesdepartementet
UNHCR	United Nations Office of High Commissioner for Refugees
uppl.	Upplaga
vol.	volym
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen (kungjord genom förordningen 1991.1469)
1913 års lag	lag 4 juni 1913 ang utlämning av förbrytare
1954 års UtlL	Utlänningslag; given Stockholms slott den 30 april 1954
1989 års UtlL	Utlänningslag (1989:529)
1995 års EU-konvention	Konventionen 1995 om ett förenklat förfarande för utlämning mellan Europeiska unionens medlems-stater
1996 års EU-konvention	Konventionen 1996 om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater

Inledning

Ämnet

Det här arbetet behandlar den svenska utlämningsrätten. Utlämningsrätten reglerar internationellt straffrättsligt samarbete vars syfte är att misstänkta, tilltalade och dömda individer skall ställas inför rätta och/eller avtjäna straff. Utlämning aktualiseras när individen inte befinner sig i det land där rättegång skall hållas eller straffverkställighet skall avtjänas. I samarbetet kan stater antingen ha funktionen av att vara ansökande part (den som begär utlämning) eller anmodad part (den som beviljar utlämning). Den stat som beviljar utlämning brukar regelmässigt kräva att ett antal förutsättningar skall vara uppfyllda för att man skall vara beredd att utlämna en eftersökt individ. Det är den anmodade staten som ställer upp villkoren. I praktiken har dessa villkor vuxit fram genom ett internationellt samarbete där stater måste beakta att de ena gången kan vara den anmodade parten men nästa gång den ansökande parten. En ovanligt restriktiv hållning slår ofta tillbaka på den anmodade staten då denna för egen del ansöker om utlämning.

Syftet

Mitt arbete har fem övergripande syften. *För det första* har jag haft ambitionen att introducera läsaren i utlämningsrätten. Förutom att söka besvara elementära frågor, som vad utlämning är, när aktualiseras den och hur, liksom att ge en kortfattad historisk beskrivning och peka på var utlämningsfrågan är reglerad i svensk rätt, har jag velat introducera läsaren i utlämningsrätten genom att sätta in denna (utlämningsrätten) i ett större sammanhang. Jag har ansett att en introduktion som börjar vid första paragrafen i utlämningslagen och slutar vid dess sista paragraf knappast kan ge ämnet rättvisa. Det har framstått som mer intressant att söka sätta in utlämningsrätten i ett större perspektiv, dels genom att kortfattat beskriva

rättsområden som utlämningsrätten tangerar, dels genom att beskriva vilka andra vägar (såväl inom som utanför ett lands rättssystem) som står till buds när man av en eller annan anledning väljer att inte begagna sig av utlämningsinstitutet men likväl önskar att misstänkta, tilltalade och dömda individer skall bli föremål för rättegång och/eller avtjäna straff.

För det andra har syftet med arbetet varit att redovisa och tolka de villkor som Sverige ställer upp för att bevilja en utlämningsansökan. Utgångspunkten har här varit den svenska utlämningslagstiftningen och till denna hörande utlämningsavtal. I viss mån har syftet varit att i anslutning till de olika utlämningsvillkoren också ge förslag till förändring av den nuvarande utlämningslagstiftningen. Förutom en tolkning av de olika villkoren har jag sökt fastställa vilket eller vilka syften som kan tänkas ligga bakom vart och ett av villkoren. Många gånger har en sådan redovisning också varit intressant för själva tolkningen av villkoren.

För det tredje har mitt syfte varit att undersöka om utlämningsvillkoren kan sägas samverka eller t.o.m. överlappa varandra. I jämförelse med mitt första syfte, dvs. att visa att utlämningsinstitutet är en del av rättssystemet och inte enbart en "separat kropp" har jag sökt föra ner samma systemtänkande till utlämningsrätten som sådan. Jag tror att kunskap om själva utlämningsvillkorens samverkan kan vara särskilt intressant i tider då man söker förenkla och förnya utlämningssamarbetet och därmed står inför frågeställningen om gamla hävdvunna principer skall få finnas kvar eller inte.

För det fjärde har jag sökt föra en förutsättningslös (och på intet sätt fullständig eller slutgiltig) diskussion kring framtiden för tre av utlämningsrättens villkor, närmare bestämt kravet på dubbel straffbarhet, förbudet mot utlämning av egna medborgare och specialitetsprincipen.

Mot slutskedet av mitt arbete stod det klart att EU-länderna, genom att anta den europeiska arresteringsordern kommer att (den 1 januari 2004) överge det traditionella utlämningssamarbetet för ett överlämnandeförfarande. Mycket kortfattat redogör jag därför för den europeiska arresteringsordern i slutet av mitt arbete. En sådan introduktion (något annat är det inte, mycket mer kan sägas och kommer att sägas) till arresteringsordern får anses vara *det femte syftet* med mitt arbete.

Avgränsningen

En stor del av arbetet behandlar Sveriges roll i egenskap av anmodad stat. Detta kan förklaras med att bokens kapitel 2, som till sitt omfång är omfattande, behandlar tolkningen av de svenska utlämningsvillkoren. Man skulle kunna säga att bokens tonvikt ligger på Sveriges roll som anmodad stat. Också kapitel 3 som behandlar utlämningsvillkorens samverkan

utgår huvudsakligen (men inte enbart; se t.ex. avsnitt 3.7.1 angående politiska brott och kravet på dubbel straffbarhet) ifrån de svenska utlämningsvillkoren och hur dessa samverkar. Detta innebär inte att Sveriges roll som ansökande part eller samspelet mellan att ena stunden vara ansökande part och nästa stund anmodad part saknar intresse eller förbigås i arbetet. Detta mera "dubbla" betraktelsesätt söker jag ge i kapitel 1 varav avsnitt 1.3 behandlar staternas och individernas roll i utlämningssamarbetet och avsnitt 1.4.5 ger allmänna riktlinjer om Sveriges roll som ansökande stat. Ett "dubbelt betraktelsesätt", där såväl den ansökande statens som den anmodade statens intresse beaktas, söker jag också ge i kapitel 4 som ställer frågan om några av de vanligt förekommande utlämningsvillkoren skall behållas i morgondagens utlämningssamarbete. När det gäller bokens tonvikt är det emellertid ändå korrekt att säga att denna ligger på Sveriges roll som anmodad part.

Utlämningsinstitutet kan behandlas utifrån ett flertal infallsvinklar, t.ex. från en bred folkrättslig aspekt, utifrån frågan om mänskliga rättigheter eller utifrån en mer nationell straffprocessrättslig aspekt. Min utgångspunkt är den sistnämnda med tonvikten på den straffrättsliga aspekten.

Arbetet är tänkt att behandla utlämningssamarbetet generellt under fredstid. Någon begränsning av kretsen eftersökta individer, t.ex. till ekonomiska brottslingar eller terrorister, har inte gjorts. Den övervägande delen av de brottslingar som finns bakom de behandlade paragraferna och rättsfallen är i stället konventionella brottslingar som gjort sig skyldiga till brott som i den svenska strafflagen finns i BrB eller den vanligare specialstraffrättsliga lagstiftningen.[1]

Många arbeten har ett komparativt inslag. Något sådant konsekvent moment, i den bemärkelsen att jag genomgående jämför varje svenskt utlämningsvillkor med tolkningen av liknande villkor i t.ex. den franska utlämningsrätten finns inte. Däremot gör jag en hel del hänvisningar (ofta fotnotsvis) till utländska lösningar som jämförelser till de svenska utlämningsvillkoren. Det centrala har varit att ge exempel som har upplevts som intressanta (avseende det utlämningsvillkor som behandlas) oavsett från vilket land dessa exempel har kunnat hämtas.

En annan tänkbar inskränkning hade kunnat vara att avgränsa utlämningssamarbetet till att avse en begränsad krets av länder, t.ex. de nordiska länderna eller EU:s medlemsstater. Jag har inte gjort någon sådan begränsning. I stället söker jag peka på olikheter exempelvis när det gäller det nordiska utlämningssamarbetet i relation till utlämningssamarbetet med stater med vilka vi saknar utlämningsavtal. Eftersom utgångspunkten har varit att behandla utlämningsvillkoren utifrån ett principiellt plan har det

[1] Se bilaga angående statistik för utlämningsärenden.

många gånger varit intressant att peka på vilka skillnader som finns i det svenska utlämningssamarbetet beroende på vem som är ansökande part.

En annan begränsning av arbetet hade varit att helt utesluta de utlämningskonventioner som skapats i EU eftersom dessa numera är tänkta att ersättas av den europeiska arresteringsordern. Jag har i vart fall tre förklaringar till varför en sådan avgränsning inte har gjorts. För det första innehåller arbetet, som påpekats ovan, en principiell granskning av utlämningsvillkoren och EU-konventionerna på området leder till att en rad principiella frågor kan ställas när det gäller förändringar av villkoren för utlämning. För det andra är det inte alls omöjligt (snarare troligt) att Sverige, i den mån landet söker förenkla utlämningssamarbetet med icke EU-länder, kommer att se på de förändringar och förenklingsförsök som gjorts i EU. För det tredje tillhör de nämnda konventionerna alltjämt den svenska regleringen av utlämningsrätten. Arresteringsordern skall börja tillämpas först den 1 januari 2004.

Trots att kapitel 2 har en nationell karaktär har jag i ett avseende beaktat en stor del utländsk litteratur. Detta rör frågeställningen kring varför ett visst utlämningsvillkor finns. Jag har ansett att svaret på en sådan fråga kan sökas också utanför svenskt material (ofta finns inte ens något sådant), dels därför att utlämningsvillkoren till stor del har utvecklats genom internationellt samarbete, dels därför att när man talar om övergripande syften bakom ett villkor blir nationella teknikaliteter beträffande tolkningen av villkoret ofta är av mindre betydelse.

Dispositionen

Mitt arbetes disposition följer de fem olika syften jag har redovisat ovan. Dvs. kapitel 1 har en introducerande karaktär. Avsnitt 1.1–1.3 behandlar utlämningsinstitutet från ett allmänt perspektiv. Avsnitt 1.4 behandlar den svenska utlämningsrätten (däri inbegripet de mest centrala utlämningskonventionerna som Sverige slutit) medan avsnitten 1.5–1.6 söker sätta in utlämningsrätten i ett vidare perspektiv, dels genom att peka på vilka rättsområden den tangerar dels genom att peka på vilka alternativa lösningar som kan tillgripas för att uppnå utlämningsinstitutets syfte, dvs. att se till att misstänkta, tilltalade och dömda individer ställs inför rätta och/eller får avtjäna straff.

Kapitel 2 behandlar tolkningen av de olika utlämningsvillkoren i den svenska utlämningsrätten. I kapitlet diskuteras också vilket eller vilka skäl som kan tänkas ligga bakom respektive villkor. Kapitel 3 visar hur utlämningsvillkoren samverkar med varandra. Kapitel 4 ställer frågan om tre av utlämningsvillkoren, kravet på dubbel straffbarhet, förbudet mot ut-

lämning av egna medborgare och specialitetsprincipen, skall finnas kvar i morgondagens utlämningssamarbete. Kapitel 5 behandlar den europeiska arresteringsordern.

Därefter presenterar jag statistik avseende det svenska utlämningssamarbetet i en bilaga. En kortfattad beskrivning på engelska av arbetet ges i en s.k. summary och slutligen följer en käll- och litteraturförteckning. När det gäller utländska rättsfall kan det vara värt att nämna att dessa presenteras med fullständig hänvisning endast i käll- och litteraturförteckningen. I den löpande texten anges de utländska rättsfallen enbart med namn.

Terminologin

Förhoppningsvis skall de termer som används i mitt arbete inte kunna missförstås. Något kan dock sägas om vissa termer, särskilt för den som väljer att inte läsa boken i sin helhet.

Till att börja med används orden *stat* och *land* synonymt. Med orden *se vidare* i fotnotsapparaten menar jag att man kan läsa ytterligare om den aktuella frågan i den litteratur till vilken jag hänvisar. Med ordet *jämför* i fotnotsapparaten pekar jag på en skillnad i jämförelse med vad som sägs i huvudtexten.

Med ordet *torde* (som används ofta i kap. 2) markerar jag ett eget ställningstagande. När det gäller tolkningen av utlämningsvillkoren i det nämnda kapitlet menar jag alltså med "torde" att jag föreslår att gällande rätt skall tolkas på det av mig angivna sättet. När det gäller förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl talar jag ibland om *en vid tolkning* av förbudet. Härmed menar jag antingen en extensiv tolkning av 8 § AllmL (med beaktande av EKMR) eller rent av att de humanitära skälen får bli föremål för allmänna humanitära beaktanden genom Regeringens fria prövningsrätt. När jag talar om *statsintresset i vid bemärkelse* (till skillnad från ett traditionellt synsätt där statsintresset ses i ett motsatsförhållande till individintresset) innefattas hänsynstaganden från statens sida avseende individen. Sådana hänsynstaganden hänger samman med att staten, som gör anspråk på att kallas rättsstat, söker värna mänskliga fri- och rättigheter samt humanitära värden.

Forskningsläget

Det har inte tidigare skrivits någon avhandling i Sverige, eller ens i Norden, som exklusivt behandlar utlämningsinstitutet. Närliggande områden, såsom frågan om jurisdiktion för internationella brott har behandlats av Falk i Sverige i avhandlingen *Straffrätt och territorium (1976)* och av Träskman i Finland i avhandlingen *Straffrättsliga åtgärder vid brott med*

främmande inslag (1977). Den förstnämnde har i sin avhandling också särskilt behandlat kravet på dubbel straffbarhet när det gäller utlämning. Bland något senare avhandlingar kan man nämna Iain Camerons avhandling som också den behandlar jurisdiktionsfrågor. Delar av avhandlingen har omarbetats och utvecklats i *The Protective Principle of International Criminal Jurisdiction* (1994). Även om avhandlingar inte har skrivits som exklusivt behandlar utlämningsinstitutet så har det naturligtvis inte varit alldeles tyst i utlämningsfrågan i Sverige. Ett antal juridiska artiklar har författats antingen för att ge en introduktion till utlämningslagstiftningen eller för att debattera ett eller flera specifika utlämningsärenden. I artiklar och böcker som behandlar till utlämningen angränsande områden, t.ex. flyktingrätten och frågan om mänskliga rättigheter, har utlämningsfrågan också lyfts fram. Vid särskilda sammankomster har internationellt straffrättsliga frågor behandlats och också ofta lett till att artiklar författats på området. Det som har avhandlats har många gånger varit av intresse för utlämningsfrågan även om denna inte har varit i huvudfokus. Exempelvis kan man nämna att svenska forskare, tillsammans med utländska forskare, inom ramen för en särskilt publikation (*NTfK Double Criminality 1989)* har behandlat kravet på dubbel straffbarhet inom det internationella samarbetet.

Utomlands har utlämningsfrågan ofta fått mer uppmärksamhet. Det finns en hel del utländska handböcker och även avhandlingar på området som antingen tar sin utgångspunkt i det egna landets utlämningslagstiftning eller behandlar utlämningsfrågan på ett folkrättsligt plan. I regel har de mer omfattande arbetena (läs avhandlingar) behandlat ett specifikt utlämningsvillkor. Också en rad utländska sammankomster har lett till att internationellt straffrättsliga frågor har diskuterats och artiklar publicerats. Exempelvis kan man nämna skrifter som skapats inom ramen för straffrättsliga studier vid Max-Planck-Institutet i Freiburg im Breisgau, Tyskland. Särskilt kan man också nämna de årliga världsomfattande konferenser som anordnas av A.I.D.P. (the International Association of Penal Law) vid vilka internationellt straffrättsliga frågor diskuteras. Till dessa sammankomster publiceras sedan en rad artiklar, antingen som generella rapporter om det egna landet eller utifrån ett särskilt tema (som inte enbart behöver behandla ett visst slags internationellt samarbete utan tvärtom kan behandla en särskild fråga, t.ex. organiserad brottslighet, utifrån flera infallsvinklar). Utlämningsfrågan har särskilt lyfts fram i *International Review of Penal Law vol. 62 1991*, men därefter återkommande behandlats i senare skrifter. I sammanhanget bör man också nämna de publikationer som härrör från the International Law Association där t.ex. frågor rörande utlämning och mänskliga rättigheter behandlas.

1 Utlämningsinstitutet

1.1 Introduktion

Inom utlämningsrätten behandlas det system av rättsregler och principer som styr samarbetet mellan stater för att möjliggöra såväl brottmålsrättegångar som verkställighet av brottmålsdomar på en annan stats territorium än det egna. Utlämningsinstitutet får anses vara en av hörnpelarna i det internationella straffrättsliga samarbetet.

Frågan om utlämning aktualiseras då en stat begär att misstänkta, tilltalade eller dömda personer som befinner sig utanför dess territorium skall utlämnas till det egna territoriet för att där bli föremål för en brottmålsrättegång och/eller straffverkställighet. Eftersom varje stat enligt folkrätten har suveränitet över sitt territorium,[2] är det nödvändigt att den stat där individen vistas samtycker till utlämning. Såvida inte individen självmant beger sig till den ansökande staten[3] är ett utlämningsförfarande nämligen den enda möjlighet som existerar för att den ansökande staten skall kunna genomföra en brottmålsrättegång i vilken individen närvarar och/eller kunna låta denne avtjäna ett utdömt straff.[4]

Det klassiska skolexemplet på en utlämningssituation torde vara att X, som är medborgare i land A, begår ett brott på land A:s territorium, och därefter beger sig till land B som får motta en utlämningsbegäran från land A. Men situationen kan naturligtvis vara mer komplex än i skolexemplet. Ju vanligare det blir för människor att röra sig över nationsgränserna för att besöka, arbeta eller leva i andra länder än det ursprungliga hemlandet, desto mer komplexa utlämningssituationer kan naturligtvis

[2] Se vidare t.ex. Phillips 1997 s. 337, Brownlie 1998 s. 105–107 och Rolin 1999 s. 24.

[3] Ett sådant initiativ från individens sida måste dock företas innan hon blir föremål för ett formellt utlämningsförfarande. Den anmodade staten har ett ansvar gentemot den ansökande staten att se till att individen kommer till denna om utlämningsansökan beviljas. Något sådant kan naturligtvis inte garanteras om individen på eget initiativ tillåts lämna den anmodade staten.

[4] Angående metoder för att söka kringgå utlämningsinstitutets reglering se vidare avsnitt 1.6.3.

uppstå.[5] Ett alternativt utlämningsscenario skulle kunna vara att X och Y tillsammans och i samråd förövar ett brott mot Z då de vistas i land C. Därefter beger sig de båda förövarna till land D, varvid land E, där Z har hemvist, önskar få X (som har dubbla medborgarskap, både i land D och i land F) och Y (som är medborgare i land A) utlämnade för det brott som dessa båda har begått mot Z. Samtidigt inkommer också land A med en utlämningsbegäran avseende sin medborgare Y och det brott som denne förövat mot Z. Land F agerar på samma sätt när det gäller dess medborgare X. Ytterligare ett land, nämligen land G eftersöker Y och kort efter land A:s utlämningsbegäran kommer därför också land G in med en utlämningsbegäran avseende Y. Av den sistnämnda ansökan framgår det att Y har rymt från ett fängelse i land G där han avtjänade straff för ett helt annat brott än det han förövat mot Z. Land G begär nu att Y omedelbart skall utlämnas för att avtjäna den återstående delen av fängelsestraffet.

De båda exemplen illustrerar att utlämning handlar om straffrättsligt samarbete *mellan* stater. Det förhållandet att ett sådant samarbete kan involvera alla världens länder får dock inte leda till ett antagande om att det skulle finnas en enda gemensam utlämningsrätt som delas av alla dessa länder. Tvärtom är utlämningsrätten, likt den internationella privaträtten, nationellt betingad på så sätt att varje land har sin egen utlämningsrätt.[6] Trots sin nationella karaktär kan man dock konstatera att olika länders utlämningsrätt är föremål för ett oerhört starkt internationellt inflytande. Ett flertal av de principer som t.ex. konstituerar den svenska utlämningsrätten återfinns därför också i flera andra länders utlämningsrätt.[7] En rimlig förklaring till denna utveckling torde vara att de olika

[5] Angående straffrättens internationalisering se t.ex. Bassiouni 1992 s. 807–827, Plachta 1992 s. 667–688, Träskman 1993 s. 193–208, Fijnaut 1994 s. 599–619, Lahti 1994 s. 77–87, Lahti & Träskman 1994 s. 251–252, Pokka 1994 s. 17, Polt & Wiener 1994 s. 343–346, Bassiouni 1996 s. 716, Den Boer, Orie, Sjöcrona, Veldt & van der Wilt 1999 s. 575, Delmas-Marty 1996 s. 3–6, van den Wyngaert 1999 s. 37–132 (fransk version), s. 133–221 (engelsk version) och s. 223–316 (spansk version).

[6] Se vidare t.ex. Reuterskiöld 1904 s. 1f och Jareborg 2001 s. 41. – Detta faktum torde kunna förklara varför det finns färre regleringar i svensk rätt avseende det förhållandet att Sverige är ansökande part jämfört med när Sverige är anmodad part. I det förstnämnda fallet, dvs. då Sverige ansöker om utlämning, måste Sverige nämligen rätta sig efter den anmodade staten och dess lagstiftning vilken naturligtvis kan skilja sig från land till land. Se också avsnitt 1.4.5 angående det förhållandet att Sverige är det ansökande landet.

[7] Med "andra länder" menar jag inte enbart västerländska länder. Principerna har haft större spridning än så och befunnits livskraftiga även sedan man i en rad utvecklingsländer gjort upp med sitt koloniala förflutna. Beträffande utlämningsrätten utanför västvärlden se t.ex. Zárate 1985 angående Colombia, Boukhris 1986 angående Marocko, Valle-Riestra 1989 angående Peru, Brabyn 1990 s. 31–61 angående Hong Kongs utlämningssamarbete i synnerhet med USA, de Araújo Junior 1991 s. 567–585 angående Brasilien, Azmayesh 1991 s. 685–699 angående Iran, Ginsburgs 1991 s. 92–141 angående Ryssland, Mitra 1991 s. 607–620 angående Indien, Botha 1991/92 s. 117–148 angående Sydafrika, Frimpong

ländernas utlämningsrätt i mångt och mycket utvecklats genom internationella avtal långt innan länderna beslutade att också lagfästa sitt utlämningssamarbete. Utlämningsrätten har således inte vuxit fram isolerat i vart och ett av världens olika länder utan i stället har den till mycket stor del varit frukten av diskussioner och överenskommelser länderna emellan. Också efter det att olika länder har lagfäst sin utlämningsrätt är det internationella samarbetet på utlämningsområdet ett ständigt incitament till förändring av respektive lands inhemska utlämningslagstiftning. Med detta sagt bör man dock vara uppmärksam på att det förhållandet att en princip återfinns i ett flertal länders utlämningsrätt inte i och för sig behöver betyda att principen också tolkas på ett enhetligt sätt.[8] Så är inte ens fallet om länderna sinsemellan har slutit utlämningsavtal i vilka principen upptas.

Till grund för ett lands avgörande i ett utlämningsärende ligger i regel dels landets utlämningslagstiftning, dels ett utlämningsavtal mellan vistelselandet och det land som begär utlämning eller, för det fall avtal saknas mellan de båda länderna, en ad hoc-överenskommelse mellan dessa.[9]

Sedan en stat mottagit en utlämningsansökan inträder ett ansvar för staten att se till så att den eftersökte individen verkligen överlämnas till den stat som framställt utlämningsbegäran om det är så att begäran beviljas. Genom sin utlämningslagstiftning har det förstnämnda landet vanligen en rad inhemska tvångsmedel till sitt förfogande, exempelvis reseförbud och häktning. Så länge som individen befinner sig på dess territorium är det detta lands polis-, åklagar- och rättsväsende som har rätt att agera och fatta beslut. Den främmande statens polis-, åklagar- och rättsväsende tar över först när individen överlämnats till denna.

I såväl den svenska som den internationella straffprocessrättsliga litte-

---

1992 s. 29–45 angående Botswanas internationella straffrättsliga samarbete i allmänhet, Nanda 1991 s. 587–605 angående ett flertal asiatiska länder, Colín Sánchez 1993 angående Mexico, Gilbert 1993 s. 442–448 angående Indien, Batochio & Camargo 1994 s. 201–204 angående Brasiliens internationella straffrättsliga samarbete i allmänhet, Ben Halima 1994 s. 487–491 angående Tunisiens internationella straffrättsliga samarbete i allmänhet, Ghattas 1994 s. 231–242 angående Egyptens internationella straffrättsliga samarbete, Dugard 1994 s. 435–446 och 1999 s. 323–324 angående Sydafrika, Khazani & Nadjafi 1999 s. 545–549 angående Iran och det internationella straffrättsliga samarbetet, Montaño Pardo 1997 angående Bolivia och Villarreal 1997 angående Mexico. Flertalet principer återfinns också i den inom FN utarbetade avtalsmodellen för hur medlemsstaterna lämpligen bör kunna reglera sitt utlämningssamarbete, UN Model Treaty on Extradition (1990). Angående denna modell se också Swart 1992a s. 175–222 och Gilbert 1998 s. 33. Modellen presenteras i van den Wyngaert & Stessens 1996 s. 187–194. Angående utlämningsavtal mellan socialistiska stater se Plachta 1991 s. 642–645.

[8] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 105–132, Loughman 1992 s. 635–665, Phillips 1997 s. 343–349, Gilbert 1998 s. 217–246 och Rao 1998 s. 234–242 angående varierande tolkning i olika länder av förbudet mot utlämning för politiska brott.

[9] Se vidare t.ex. Evans 1981 s. 1 f och Bassiouni 1991a s. 472.

raturen brukar man benämna den stat som begär utlämning *den ansökande staten*, medan den stat som mottar begäran ofta benämns *den anmodade staten*.[10] Jag kommer i fortsättningen att använda mig av dessa beteckningar också i mitt arbete.

För svensk rätts vidkommande regleras utlämningssamarbetet när Sverige innehar rollen av anmodade stat i två lagar. Dessa lagar uppställer vissa villkor som måste vara uppfyllda för att en utlämningsbegäran skall kunna beviljas. Den ena, lag (1957:668) om utlämning för brott, behandlar *utomnordiska ansökningar*.[11] I den andra, lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, behandlas *nordiska ansökningar*.[12] Till denna ansluter förordning (1982:58) om förfarandet vid utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge.

I sammanhanget kan man även nämna lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt. Lagen har skapats för att Sverige skall kunna uppfylla sina internationella åtaganden så att människor som har begått allvarliga brott mot internationell humanitär rätt också ställs till svars för sina handlingar inför den av FN:s säkerhetsråd inrättade internationella tribunalen.[13] Sveriges tillträde till Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen innebär också en rad förpliktelser. Däribland kan nämnas att Sverige skall överlämna misstänkta, tilltalade och dömda personer till den internationella brottmålsdomstolen om domstolen begär det enligt 3 § 1 st. och 2 st. *lag (2002:329) om samarbete med internationella brottmålsdomstolen*.[13a]

Beträffande det motsatta förhållandet, dvs. då Sverige står som ansökande part, finns några riktlinjer upptagna i förordning (1982:306) med vissa bestämmelser om utlämning för brott till Sverige. Dessutom finns det en erinran i 2 kap. 8 § 2 st. BrB (enligt den översyn som företagits av 2 kap. BrB skall stadgandet i framtiden återfinnas i 2 kap. 12 § BrB)[14] om att Sverige, då landet har ansökt om utlämning, måste beakta de villkor som den anmodade staten ställer upp.

Jag har tidigare nämnt att ett land som mottar en begäran om utlämning måste konsultera sin utlämningslagstiftning för att se om det ansökande

[10] Se t.ex. Duk 1970 s. 38, Bassiouni 1974 s. 1, Falk 1976 s. 35, van den Wijngaert 1980 s. 2, Chauvy 1981 s. 4, Vogler 1991 s. 232, Wilkitzki 1992 s. 282, Zaïri 1992 s. 11, Rolin 1999 s. 13, Rouget 1999 s. 169 och Zimmermann 1999 s. 7.

[11] Se vidare avsnitt 1.4.2.

[12] Se vidare avsnitt 1.4.3.

[13] Se vidare också avsnitt 1.4.4.5 och 1.6.2.3 angående lagen och FN-resolutionerna bakom denna.

[13a] Se vidare SOU 2002:98. Man kan diskutera huruvida det i dessa fall terminologiskt rör sig om utlämning när den anmodade staten i förväg förpliktas att överlämna individer om ett överlämnande begärs.

[14] Se vidare SOU 2002:98 s. 424.

landet uppfyller de i lagstiftningen angivna villkoren för utlämning. Sådana villkor behandlar i regel antingen karaktären av det aktuella brottet eller den eftersökte individen och dennes situation. Men det finns också stater som, förutom de angivna villkoren för utlämning, dessutom kräver att ett utlämningsavtal skall finnas med det ansökande landet för att de skall vara villiga att samarbeta i utlämningsfrågan. Andra länder kan i vart fall kräva att det ansökande landet avger en ömsesidighetsförklaring. Detta innebär att det ansökande landet måste garantera att det under liknande förhållanden skulle bevilja utlämning till den anmodade staten om denna stod som ansökande part.[15] Sverige tillhör ingen av dessa båda kategorier utan är tvärtom villig att bevilja utlämning utan att för egen del kräva vare sig utlämningsavtal eller någon slags ömsesidighetsförklaring.[16]

När det gäller kravet att den ansökande staten måste ha slutit utlämningsavtal med den anmodade staten brukar man i litteraturen, kanske alldeles särskilt i äldre litteratur, hävda att detta är typiskt för common law-länderna, medan man brukar påstå att civil law-länderna generellt accepterar utlämningsframställningar också då den ansökande staten inte är en avtalspartner.[17] Några vattentäta skott mellan de olika kategorierna av länder existerar emellertid inte. Det finns länder som är s.k. civil law-länder men som ändå kräver utlämningsavtal, exempelvis Belgien och Nederländerna. Det finns också common law-länder, t.ex. Australien, som inte uppställer något generellt krav på att ett utlämningsavtal skall föreligga för att landet skall vara villigt att bevilja utlämning.[18]

Oavsett om ett land kräver utlämningsavtal eller inte för att samarbeta i utlämningsfrågor bör man vara medveten om att det i ett konkret ärende innebär en stor skillnad om det är så att det föreligger ett utlämningsavtal eller inte mellan den ansökande och den anmodade staten.

Någon folkrättslig skyldighet att utlämna föreligger nämligen inte annat än då ett land har slutit ett utlämningsavtal med ett annat land.[19] I ett så-

[15] Se angående kravet på ömsesidighetsförklaring se t.ex. Shearer 1971 s. 31–33 och Magnusson 1991 s. 497f.

[16] Se vidare prop. 1957:156 s. 28 och 37f.

[17] Se t.ex. Shearer 1971 s. 28f och Vogler 1991 s. 232. För en diskussion kring problem när länder från de olika rättstraditionerna sluter internationella avtal se Schultz 1992 s. 311–386.

[18] Se även Blakesley 1991 s. 395–396 som påpekar att USA har beviljat utlämningsansökningar trots att utlämningsavtal inte föreligger. Motsatt ståndpunkt Bassiouni 1996 s. 722. När det gäller Australien framgår det av Aughterson 1995 s. 7 att landet inte uppställer något krav på utlämningsavtal för att bevilja en utlämningsansökan. Ett sådant krav togs bort 1974, se vidare Bassiouni 1996 s. 722 not 35. Se vidare också the International Law Association 1996 s. 217.

[19] Se t.ex. Reuterskiöld 1904 s. 3, Oppenheim 1955 s. 696, Baltatzis 1960 s. 196, Hambro 1960 s. 32, Shearer 1971 s. 23–27, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. xxv, Chauvy 1981 s. 9, Dinstein 1991 s. 35, Wise 1991 s. 116, Akehurst 1993 s. 107, Phillips 1997 s. 338 och Rao 1998 s. 231.

dant läge måste det avtalsslutande landet utlämna en eftersökt individ, förutsatt att de villkor som stadgas i utlämningsavtalet är uppfyllda. Det brukar därför generellt sägas att en viktig skiljelinje går mellan de länder som det anmodade landet slutit utlämningsavtal med och de länder som inte omfattas av sådana avtal.

För Sveriges del måste emellertid utlämningssamarbetet beskrivas något mer nyanserat än enbart med utgångspunkt i en skiljelinje mellan avtalsslutande och icke avtalsslutande stater. En särskild ställning i det svenska utlämningssamarbetet har så gott som alltid de övriga nordiska länderna haft, trots att några utlämningsavtal inte föreligger mellan dessa och Sverige. Länderna har i stället valt att lagstiftningsvägen skapa en särreglering avseende det nordiska utlämningssamarbetet. Den nordiska utlämningslagstiftningen karakteriseras av få villkor för beviljandet av en utlämningsframställning och vidare av ett mycket förenklat utlämningsförfarande, där åklagarna i de olika länderna ofta kan ta direktkontakt med varandra.[20]

I övrigt intar naturligtvis de länder med vilka Sverige har slutit bi- eller multilaterala utlämningsavtal en särställning i enlighet med vad jag beskrivit ovan.[21] När det gäller de bilaterala utlämningsavtalen har Sverige slutit sådana med länder vars lagstiftning kräver, eller i vart fall vid avtalsslutandet krävde, avtal för att bevilja utlämning. När det gäller de multilaterala utlämningsavtalen är dessa resultat av arbeten som bedrivits i mellanstatliga organ som FN och Europarådet, båda organ i vilka Sverige intagit en aktiv roll. Särskilt förtjänar den europeiska utlämningskonventionen att nämnas. Denna konvention har utarbetats i Europarådets regi och dess syfte är att förstärka utlämningssamarbetet mellan Europarådets medlemsstater. I de av Europarådets medlemsstater som också är medlemmar i EU pågår vidare ett ständigt arbete för att förenkla och effektivisera utlämningssamarbetet inom EU. Man kan därför redan i dag, och säkerligen än mer så i framtiden, anse att EU:s medlemsstater har en särställning bland de länder med vilka Sverige har slutit utlämningsavtal. Denna särställning börjar mer och mer närma sig det mycket speciella förhållande som Sverige har till de övriga nordiska länderna i utlämningsfrågor.

Slutligen kan man urskilja ytterligare en grupp länder när man talar om det svenska utlämningssamarbetet, nämligen de länder med vilka Sverige valt att inte sluta utlämningsavtal eller i vart fall inte övervägt en sådan möjlighet. Numerärt är detta den största gruppen av länder. Gruppen är på intet sätt homogen och skälen till varför några utlämningsavtal inte har slutits mellan dessa länder och Sverige kan naturligtvis vara av

[20] Se vidare avsnitt 1.4.3.

[21] Angående dessa avtal se vidare avsnitt 1.4.4.2–1.4.4.5.

vitt skilda slag. Inte minst har det dock, för samtliga länder, sin förklaring i det faktum att man från svensk sida konsekvent intagit ståndpunkten att man i så liten utsträckning som möjligt vill binda sig inför framtiden genom att sluta utlämningsavtal.[22] Om det är så att dessa länder, liksom Sverige, inte har lagstiftning som kräver utlämningsavtal för att landet skall kunna bevilja utlämning finns det inga tungt vägande skäl för Sverige att söka få till stånd några utlämningsavtal.

1.2 Utlämningsrättens historia fram till våra dagar

Man skulle naturligtvis kunna skriva tusentals sidor enbart om utlämningsrättens historia.[23] Det låter sig emellertid inte göras inom ramen för mitt arbete. En mycket kort historik fram till våra dagar kan dock vara på sin plats, och en sådan följer nedan.

Den företeelse som i dag sorterar under begreppet utlämning har ett mångtusenårigt ursprung och torde därmed vara den äldsta formen av internationellt straffrättsligt samarbete. Världens äldsta utlämningsavtal anses vara det fredsavtal[24] som slöts år 1280 f.Kr. mellan den egyptiske faraonen Ramses II och hettiternas kung Hattusili III i syfte att få ett slut på det syriska kriget. Förutom en överenskommelse om överlämnande av brottslingar stadgade avtalet evig fred mellan parterna, en allians mot gemensamma fiender, förpliktelser att värna handel och industri samt en reglering av emigrationen länderna emellan. Detta avtal speglar dåtidens syn på utlämningsinstitutet – ett sätt bland flera andra för att uttrycka välvilja och samarbetsvillighet gentemot ett främmande land som det var lämpligt att knyta vänskapsband med.[25] Litet krasst skulle man kunna säga att efterlysta brottslingar i praktiken kom att bli en handelsvara bland andra handelsvaror.

Tidigt kom de politiska brottslingarna att stå i centrum för utlämnings-

[22] Se vidare avsnitt 1.4.4.1.

[23] För en mer omfattande historik kring utlämningsinstitutet se framför allt Beauchet 1899, Blakesley 1981 s. 39–60, Polt 1991 s. 677–679, Wise 1991 s. 109–134 och Pyle 2001 s. 8–140, men även t.ex. Bedi 1966 s. 15–18, Shearer 1971 s. 5–19, Bassiouni 1974 s. 1–6, van den Wijngaert 1980 s. 4–18, Chauvy 1981 s. 9–12, Barroso 1982 s. 57–60, Bassiouni 1991 s. 13–14, La Forest 1991 s. 1f, Aughterson 1995 s. 2–7, Bassiouni 1996 s. 715–716 och 718–721 med däri gjorda hänvisningar, Gilbert 1998 s. 17–21, de Araújo, Joâo & Cervini Sanchez 1999 s. 458, Rolin 1999 s. 13–20 och Jones 2001 s. 4–22.

[24] Dokumentet är utristat med hieroglyfer på Ammon-templet i Karnak, Luxor, Egypten. Bassiouni 1996 s. 718.

[25] Se vidare Shearer 1971 s. 5f, Bassiouni 1974 s. 1 och 3f, Boukhris 1986 s. 33, Bassiouni 1991a s. 469, Derby 1991 s. 53f och, för en detaljerad redogörelse av tidiga samhällens inställning till brottslighet och det fenomen som i dag betecknas utlämning, Blakesley 1991a s. 385–389.

förfarandet. En politisk byteshandel utvecklades där furstar, feodalherrar och även kyrkans män[26] utbytte politiska förbrytare mellan varandra. I jakten på de politiska förbrytarna kom utlämningssamarbetet så småningom att expandera. I ett inledande skede hade samarbetet varit förbehållet länder som stod på god fot med varandra. Snart kom emellertid utlämningssamarbetet att utvidgas till att omfatta även andra länder. Gammalt groll sköts i viss mån åt sidan. Det överskuggande intresset för staterna blev kampen mot den egna statens fiende framför andra, nämligen de politiska förövarna.[27]

Under 1700-talet och 1800-talet ökade rörligheten mellan västvärldens länder. Nya transportmedel kom att ställas till människors förfogande i och med att järnvägsnätet byggdes ut och ångfartygstrafiken vann terräng. Det blev således väldigt mycket lättare att färdas över nationsgränserna. I den industriella revolutionens fotspår växte internationella storstäder fram. Dessa storstäder kom att förändra tillvaron radikalt för personer av utländsk härkomst som vistades i de olika länderna. Storstäderna blev en mångkulturell mötesplats och den utsatthet som utländska medborgare ofta erfarit tidigare blev mindre. Detta fick till följd att flertalet länder fick omvärdera innebörden av att leva i landsflykt. Tidigare hade ett liv i landsflykt allmänt betraktats som det värsta av de öden som kunde drabba en enskild individ och därför hade de styrande ofta inte brytt sig om att eftersöka det egna landets konventionella brottslingar då dessa begav sig utomlands.[28] Genom de internationella storstädernas framväxt blev landsflykten emellertid mer lockande för de människor som var på flykt undan rättvisan. Flertalet västerländska stater sökte som en konsekvens av detta att utvidga utlämningssamarbetet till andra områden än det rent politiska. Under 1800-talet slöts alltfler utlämningsavtal mellan staterna.

[26] Under en lång period ansåg man dock, från kyrkligt håll, att utlämning av lagöverträdare stred mot den kristna tanken om flyktingars asyl, se vidare Papathanassiou 1954 och Simson 1955 s. 491.

[27] Se t.ex. Hambro 1960 s. 32, Shearer 1971 s. 5, van den Wijngaert 1980 s. 5 f, Strauss 1993 s. 455 och Phillips 1997 s. 339. Observera dock att O'Higgins 1964 s. 78–115 har, såvitt gäller den brittiska utlämningsrätten, bl.a. hävdat att samarbetet tidigt kom att omfatta också andra brott än de rent politiska.

[28] Utlänningar behandlades i regel mycket illa i de olika länderna. Exempelvis åtnjöt de inte den inhemska befolkningens fri- och rättigheter. I de fall en brottsling tog till landsflykt var de styrande för det mesta likgiltiga. En landsflykt ansågs nämligen i sig ofta som strängare än de inhemska straff som fanns. I flera länder var en landsförvisning också en möjlig reaktion på ett begånget brott. I dessa länder ansågs landsförvisningen i regel vara det absolut hårdaste straffet som de styrande kunde utdöma. Den som valde att gå i landsflykt hade därmed redan på egen hand påtagit sig ett hårt straff och det fanns ingen anledning att eftersöka individen för att se till att denne skulle straffas på något annat sätt för det begångna brottet. Se vidare t.ex. prop. 1913:50 s. 15 f, Shearer 1971 s. 7, van den Wijngaert 1980 s. 5 och Blakesley 1991 s. 385 f.

Ett flertal av de principer som utvecklades under denna period inom utlämningssamarbetet skulle visa sig livskraftiga även in i vår tid.[29]

I och med födelsen av de revolutionära ideologierna i slutet av 1700-talet förändrades gradvis synen på de politiska förbrytarna. Dessa sågs av de moderna demokratiernas ledare som frihetskämpar vilka skulle ges skydd, inte utlämnas. Som en viktig förklaring till denna ändrade inställning kan man nämna att de moderna ledarna för egen del ofta hade börjat sin karriär som politiska förbrytare innan de genom revolution hade lyckats störta det egna landets förhatliga regim.[30]

År 1833 kan betecknas som ett viktigt år i utlämningsrättens historia. Belgien lagstiftade då som första land om sitt utlämningsförfarande. Den belgiska lagen uppställde en rad villkor för att en utlämningsbegäran skulle beviljas. I tidens tecken undantogs de politiska brotten från utlämningssamarbetet. Utlämningsförfarandet hade fram till dess helt och hållet vilat i det belgiska statsöverhuvudets händer, men nu infördes till och med en – om än begränsad – domstolskontroll i utlämningsärendena. Andra länder skulle komma att följa Belgiens exempel först långt senare. En domstolskontroll introducerades först år 1927 i Frankrike och år 1929 i Tyskland.[31]

Under 1900-talet har utlämningsinstitutet i de västerländska staterna kommit att bli en angelägenhet inte bara för regeringarna utan också för domstolarna. Individens rättsskydd har under 1900-talets senare del kommit att stå i fokus inom ett flertal rättsområden, utlämningsrätten är här inget undantag. Från att tidigare ha betraktats som ett objekt i utlämningsförfarandet har individen kommit att mer och mer få ställning av ett subjekt. Denna förskjutning i synsättet vad gäller individens status i utlämningsförfarandet avspeglar sig i de olika ländernas utlämningslagstiftning och utlämningsavtal på så sätt att stadgandena i dessa numera har en utformning som inte enbart tar hänsyn till statens intressen utan även till den enskilde individen.[32]

Parallellt med tendensen att stärka individens rättsskydd inom utläm-

[29] Frankrike intog en central roll i utlämningssamarbetet under denna tid. Flertalet av dagens utlämningsprinciper introducerades genom avtal som Frankrike slöt med andra länder. Se vidare t.ex. Shearer 1971 s. 16–19 samt även Wise 1991 s. 125 som bl.a. påpekar att det var först under 1700-talet som utlämning blev ett regelrätt institut.

[30] För en mer detaljerad genomgång av den aktuella perioden och den ändrade synen på de politiska förbrytarna, se exempelvis prop. 1913:50 s. 16, Hambro 1960 s. 32, Schultz 1970 s. 15, Shearer 1971 s. 7–11, Bassiouni 1974 s. 370–375, van den Wijngaert 1980 s. 5–18, Derby 1991 s. 53–55 och Wise 1991 s. 124 f.

[31] van den Wijngaert 1980 s. 12 f och not 62. Den domstolskontroll som infördes i Belgien var endast rådgivande.

[32] Se vidare t.ex. van den Wyngaert 1990 s. 757, Bassiouni 1991a s. 470 f, Bassiouni 1996 s. 716 och Rouget 1999 s. 170, samt angående frågan om mänskliga fri- och rättigheter, avsnitt 1.5.2.

ningsrätten pågår reformer i syfte att förenkla utlämningsförfarandet. Förenklingssträvandena syftar till att modifiera eller helt ta bort många av de villkor som tidigare uppställts för att bevilja utlämning och att minska domstolskontrollen i utlämningsärenden. Paradoxalt nog tenderar dessa reformsträvanden att urholka en del av de garantier som tidigare uppställts i just individens intresse. En sådan utveckling är särskilt tydlig vad gäller stater som står varandra nära, inte endast kulturellt och socialt sett, utan även i politiskt och ekonomiskt hänseende. Inom EU pågår ett intensivt arbete för att söka förenkla utlämningssamarbetet mellan medlemsstaterna. Det som länge ansågs vara det mest radikala förenklingsförslaget vilket innebar att utlämningsinstitutet i dess mer traditionella utformning borde ersättas av ett mer formlöst förfarande vann terräng efter terrorattentaten i New York den 11 september 2001 och EU-staterna antog efter händelsen den s.k europeiska arresteringsordern vilken skall vara genomför i Sverige den 31 december 2003. Den 1 januari 2004 skall det tidigare utlämningsförfarandet mellan EU-staterna ersättas av ett enklare överlämnandeförfarande.[33]

1.3 Staternas och individernas roll i utlämningssamarbetet

Från brottsbekämpningssynpunkt kan man konstatera att utlämning kan vara av intresse såväl för den ansökande som för den anmodade staten. Vanligtvis begärs en person utlämnad för att denne begått brott på den ansökande statens territorium.[34] Intresset av att beivra brott försvinner inte bara för att gärningsmannen lämnar landet. Om en stat i ett sådant fall konsekvent skulle avstå från att begära utlämning, och om detta blev allmänt känt, är det sannolikt att flyktmöjligheten i sig skulle attrahera brottslingar. Åtminstone torde detta gälla personer som begått mycket grova brott och som därför löper en risk att dömas till långa fängelsestraff. I de fall tillflyktslandet saknar vilja eller behörighet att lagföra dem skulle dessa, om de inte eftersöktes av det land där de förövat brott, annars gå helt fria.[35] Det huvudsakliga skälet som ligger bakom den ansökande statens utlämningsbegäran har en *nationell* karaktär. Utlämningsinstitutet är nämligen ett medel för att realisera den inhemska straffrätten och de mål som denna anses vila på – individualprevention, allmänprevention, proportionalitetstänkande eller en blandning av dessa stora teorier.

När det gäller den anmodade staten och dess intresse av att bevilja ut-

[33] Se vidare kapitel 5 angående den europeiska arresteringsordern.

[34] Grund för en utlämningsansökan kan naturligtvis även vara ett lands extraterritoriella jurisdiktionsregler.

[35] Falk 1976 s. 78.

lämning kan det, särskilt i de fall utlämningsansökan avser mycket grova brottslingar, säkerligen finnas en rädsla inför att de eftersökta individerna också kan begå brott på det egna territoriet. En utlämningsbegäran kan därför ur den anmodade statens perspektiv vara välkommen utifrån det egna *statsskyddsintresset*. En bieffekt av en beviljad utlämningsansökan blir ju självfallet att den anmodade staten slipper ha individen på sitt territorium.[36] Det torde dessutom inte vara alldeles ovanligt att det är just genom en utlämningsansökan som den anmodade staten får kännedom om en persons tidigare brottsliga förehavanden.

En anledning till varför den anmodade staten beviljar den ansökande statens utlämningsbegäran är naturligtvis en önskan om att *främja den ansökande statens rättsskipning*. Men detta behöver långt ifrån vara det enda, eller övervägande, skälet till varför den anmodade staten medger utlämningsbegäran. Finns det ett utlämningsavtal, och är villkoren uppfyllda i detta, bryter staten mot sina *folkrättsliga förpliktelser* om den inte utlämnar. För det fall inget avtal föreligger är staten visserligen inte skyldig att utlämna men kan ändå finna fördelar med ett sådant förfarande. Förutom att staten genom en restriktiv hållning kan vara rädd för att bli en lockande tillflyktsort för brottslingar, finns det andra mer *taktiska skäl* som kan motivera att en ansökan beviljas. Den anmodade staten kan ha egna utlämningsansökningar i åtanke, och genom att tillmötesgå den ansökande statens begäran söker den borga för att den ansökande staten skall vara välvilligt inställd till dessa utlämningsframställningar i framtiden.[37]

Men skälen för att bevilja utlämning har inte enbart ansetts handla om ren och skär statsegoism. Man kan i vart fall ge två exempel som pekar på att det inte går att förklara hela utlämningssamarbetet och den anmodade statens skäl för att bevilja utlämning enbart utifrån det egna statsintresset. Det första exemplet som kan erbjuda en något mer nyanserad bild av utlämningsinstitutet rör *den eftersökte individen*. Under efterkrigstiden har fokus på ett helt annat sätt än tidigare satts på individen och dennes rättsskydd. Inte minst de inom FN och Europarådet utarbetade konventionerna på området för mänskliga fri- och rättigheter[38] vittnar om en respekt för och en vilja att värna den enskildes rättigheter. En sådan utveckling har också varit tydlig när det gäller utlämningssamarbetet. De

[36] Falk 1976 s. 75 och Aughterson 1995 not 4 s. 1. Statsintresset skall förvisso behandlas i ett lands utlänningsrätt, inte i dess utlämningsrätt, men i realiteten är skiljelinjen mellan de olika rättsområdena inte alltid skarp. Se vidare avsnitt 1.6.3.4. Jfr även avsnitt. 2.6.2 angående politiska brott, där ett skäl för att upprätthålla ett förbud mot utlämning för politiska brott var att länderna ansåg att förövarna bakom brotten, till skillnad från konventionella brottslingar, enbart utgjorde ett hot mot det land vars regim de sökte störta.

[37] Se t.ex. Falk 1976 s. 74–76 och Phillips 1997 s. 339 som uttalar "Thus, States adopt extradition treaties not out of altruism but out of self-interest."

[38] Se vidare avsnitt 1.5.2.

flesta länder har numera ställt upp ett flertal villkor i sin utlämningslagstiftning som tar tillvara individens intressen.[39] Eftersom länderna är beredda att neka utlämning om dessa villkor inte är uppfyllda kan man inte enbart tala om att den ansökande staten styrs av ett egenintresse i utlämningssamarbetet. I sådana fall, om egenintresset var allena rådande, skulle ju nämligen stater alltid bevilja utlämning för att på så sätt maximera de egna möjligheterna till att erhålla utlämning i framtiden.[40] Man kan naturligtvis också fråga sig vad som egentligen menas med begreppet "statsintresset." Uppdelningen mellan ett statsintresse och ett individintresse synes vanlig när man talar om utlämning och i modellen tycks det ligga ett motsatsförhållande mellan de båda. För egen del kan jag tycka att uppdelningen inte alltid ger en fruktbar förklaring. Bakom de stadganden som traditionellt hänförs till individintresset ligger, enligt min mening, också ett statsintresse, nämligen att i egenskap av rättsstat behandla varje enskild individ med respekt för dennes fri- och rättigheter liksom att, vid behandlingen av individen, inte förbise humanitära hänsyn.[41]

Det första exemplet som förkastar den kanske litet gammaldags förklaringen att den anmodade staten beviljar utlämning uteslutande för att värna sitt statsintresse (i snäv bemärkelse) har därmed, som jag beskrivit ovan, sin utgångspunkt i hänsynstagande till individen. Det andra exemplet som ifrågasätter statsintresset såsom en uttömmande anledning till varför den anmodade staten beviljar utlämning tar i stället sin utgångspunkt i skäl hänförliga till det ansökande landet. Det finns nämligen de som påstår att beviljandet av en utlämningsansökan är en *solidaritetshandling* för att hjälpa en annan stat med dess brottsbekämpning. Den anmodade staten skulle alltså av solidaritet med den ansökande staten bevilja utlämning och detta alldeles oavsett om den anmodade staten i framtiden kan tänkas få behov av utlämning för egen del eller behöver frukta att de eftersökta individerna fortsätter sin brottsliga verksamhet på det egna territoriet.[42] När det gäller särskilt avskyvärda brott, t.ex. terrordåd vilka leder till omfattande förstörelse och mänskligt lidande, kan

[39] Se vidare Verhaegen 1994 s. 157 och Rouget 1999 s. 170.

[40] Se t.ex. Wise 1991 s. 124.

[41] Jfr Falk 1976 s. 79 som påpekar att de villkor som anses uppställda i individens intresse också kan vara uppställda med tanke på den egna opinionen, dvs. av hänsyn till vad allmänheten i den anmodade staten uppfattar som rätt och billigt. Se också diskussioner i avsnitt 2.1.2 och 2.13.3.

[42] Se vidare Chauvy 1981 s. 7 som påpekar att sådana tankar delvis förknippas med naturrättens framväxt och Wise 1991 s. 109–111 som påpekar att tanken att se världen som ett enda stort världssamfund och att det därmed ligger i de mindre beståndsdelarnas, dvs. länderna, gemensamma intresse att se till så att brottslingar straffas, kan härledas tillbaka till stoikerna. Även Hugo Grotius har sammankopplats med åsikten att brottsbekämpningen ligger i hela världssamfundets intresse, se vidare Bassiouni 1974 s. 6 f liksom avsnitt 1.6.2.1.

man i ökad utsträckning skönja en tanke om att den anmodade staten har ett moraliskt ansvar att understödja den ansökande staten i dess brottsbekämpning.[43]

Men med allt detta sagt måste man ändå tillstå att de tankar om ömsesidigt utbyte länder emellan som historiskt präglat utlämningsrätten alltjämt lever kvar. Reciprocitetsprincipen har en stark ställning inom hela det internationella samarbetet och utlämningssamarbetet utgör sannerligen inget undantag på denna punkt. Tanken bakom reciprocitetsprincipen är att samarbetande länder skall vara beredda att *ömsesidigt* lämna varandra bistånd av *samma slag* och i ungefär *lika stor omfattning*.[44] Ett tydligt exempel på reciprocitetsprincipens inflytande[45] är naturligtvis det faktum att vissa staters inhemska lagstiftning endast tillåter utlämning om ett utlämningsavtal föreligger med den ansökande staten. Ett annat exempel på reciprocitetsprincipens fotfäste är de stater vars inhemska lagstiftning kräver att den ansökande staten skall avge en ömsesidighetsförklaring med innebörd att den under liknande omständigheter skulle bevilja en utlämningsansökan från den anmodade staten.[46]

Så långt framför allt staters intresse i utlämningssamarbetet. Om fokus i stället sätts på individen i utlämningssamarbetet kan man konstatera följande. Bland alla tänkbara former av internationellt straffrättsligt samarbete torde utlämningsinstitutet vara den form av samarbete som är mest ingripande för individen. För den enskilde som inte längre får vistas i den anmodade staten, utan som i stället med denna stats hjälp sänds iväg till den ansökande staten, är utlämningen alltid ett ingrepp i friheten. Den utredning som i Sverige föregår en utlämning är ofta förenad med frihetsberövande, ibland under lång tid.[47] Dessutom behöver den ansökande staten inte vara hemlandet utan denna kan mycket väl vara en stat som individen saknar närmare anknytning till.

[43] Se vidare Bassiouni & Wise 1995 särskilt s. 3–69 och Bassiouni 1996 s. 728–730 liksom Gilbert 1998 s. 14 som utifrån det stora antal s.k. terroristkonventioner som vuxit fram på senare år ifrågasätter om vi inte kan se början på en utveckling där stater i framtiden, för vissa brottslingar, kommer att anses ha en skyldighet att se till att dessa inte förblir ostraffade.

[44] Angående reciprocitetsprincipen se exempelvis Donnedieu de Vabres 1928 s. 553–570, Feller 1975 s. 427–455, Chauvy 1981 s. 8–9, Danelius 1982 s. 621 f, Magnusson 1991 s. 497 f och Waszczyński 1994 s. 401. Angående reciprocitetsprincipen som skäl för kravet på dubbel straffbarhet se vidare avsnitt 2.1.2.

[45] Se också Gilbert 1998 s. 28.

[46] Angående dessa stater se vidare t.ex. prop. 1957:156 s. 28–30.

[47] I flertalet europeiska stater får individen avräkna den tid som hon tillbringar i ett utländskt häkte i väntan på att utlämningfrågan avgörs. Storbritannien tillåter emellertid inte någon avräkning om den eftersökte individen har flytt från straffverkställighet. Intervju 95-03-08 med dåvarande kanslirådet, numera departementsrådet, Örjan Landelius. Hänvisning till intervjun finns också i Påle 1995 s. 170.

Visserligen har ländernas utlämningslagstiftning en rad villkor som är uppställda i individens intresse, men som alltid i en stat-individ relation kan man naturligtvis långt ifrån påstå att individen skulle vara en jämbördig part i förhållandet till den ansökande och den anmodade staten. Ytterst vilar själva bedömningen i utlämningsärenden på den anmodade staten vars domstolar tolkar de olika utlämningsvillkoren och det är inom ramen för dessa villkor som individen, tillsammans med sitt ombud, får söka argumentera mot en utlämning.[48] Det faktum att ärendets behandling har en internationell karaktär kan innebära nackdelar för individen. Exempelvis kan det uppstå svårigheter när det gäller tillgång till utländskt material som individen och dennes ombud anser vara av relevans för utlämningsfrågan.[49] Det är långt ifrån en självklarhet att individen, inför den ansökande statens inhemska domstol kan åberopa den s.k. specialitetsprincipen, vilken innebär att det ansökande landet inte får döma för andra brottsliga gärningar än de som upptagits i dess utlämningsbegäran. I många länder ser de inhemska domstolarna sig nämligen inte bundna av överenskommelser som träffats på statlig nivå.[50]

För det fall individen skulle kunna lagföras i flera länder har denne inget omedelbart inflytande över frågan i vilket land en framtida lagföring skall företas.[51] En sådan möjlighet skulle i och för sig på många sätt också kunna leda till helt absurda konsekvenser. En person som begått brott i ett land flyr till ett annat land, till vilket hon helt saknar anknytning, och när hon grips anför hon att i första hand önskar hon helt undslippa bestraffning (det var syftet med flykten) och i andra hand, för det fall straffet är lindrigare i det anmodade landet, att detta land tar över lagföringen. Det synes långt ifrån självklart att tillflyktslandet i ett sådant fall undantagslöst skall ta på sig kostnaderna för rättegång och eventuell straffverkställighet i stället för att utlämna den eftersökte personen.[52]

Även om individen inte kan anses jämställd med den ansökande och den anmodade staten i utlämningsförfarandet finns det, på ett plan, en utvecklingstendens som går mot ett ökat inflytande för individen. Jag tänker då på 1995 års EU-konvention[53] (som när det gäller individinflytan-

[48] I de fall individen anser att staternas behandling av henne innebär ett brott mot de mänskliga fri- och rättigheterna ger EKMR individen rätt att framställa ett enskilt klagomål vilket får anses ha stärkt individens rättsskydd avsevärt, se vidare avsnitt 1.5.2. Angående utlämningsfrågan och rättssäkerheten se också Bratholm 1996.

[49] Se t.ex. avsnitt 2.9.3.3 och rättsfallet NJA 1975 s. 115. Angående bevisfrågan och individen se också the International Law Association 1996 s. 229.

[50] Se vidare också avsnitt 2.13.3 samt Semmelman 1993 s. 71–73.

[51] Jfr dock den möjlighet att bestämma var straffverkställigheten skall företas som svenska medborgare har genom 1996 års EU-konvention, se avsnitt 2.2.1.

[52] Se t.ex. Falk 1976 s. 77.

[53] Se också avsnitt 1.4.4.4.2.

det utvecklats genom 1996 års EU-konvention) liksom Sveriges relativt nyligen omförhandlade utlämningsavtal med Kanada.[54] I dessa överenskommelser har individen fått möjlighet att bestämma om specialitetsprincipen skall gälla i utlämningssamarbetet. I praktiken innebär det ökade inflytandet för individen att denne på egen hand kan ge det ansökande landet tillstånd att döma henne för andra brott än de brott som omfattas av landets utlämningsansökan samt också tillåtelse att vidareutlämna henne till ett tredje land. När man betecknar en sådan utveckling på utlämningsområde som ett tecken på ett ökat individinflytande bör man dock ha i åtanke att individinflytandet faktiskt har skapats av staterna för att utvidga – inte för att begränsa – utlämningssamarbetet.[55]

Den konflikt som kan skönjas mellan staters intresse av brottsbekämpning och individers rätt till frihet är i och för sig inte unik för utlämningsrätten. Snarare är det så att denna avvägning får anses vara straffrättens eviga dilemma. Till skillnad från den inhemska straffrätten finns det dock inom utlämningsrätten ett starkt internationellt inslag genom den ansökande statens roll i förfarandet. I utlämningsförfarandet ankommer det ytterst på den anmodade staten att mot varandra väga de motstående intressen som representeras av å ena sidan den ansökande staten och å andra sidan den berörda individen. Intresseavvägningen kan naturligtvis vara än mer komplex än ett slags tvåpartsförhållande mellan den eftersökte individen och den ansökande staten. Den ansökande statens intresse av att en utlämning kommer till stånd kan delas av andra länder då dessa ingår i en större gemenskap. Exempelvis torde samtliga EU-stater ha ett intresse av att en ekonomisk förbrytare som förskingrat EU-pengar utlämnas till något EU-land för att där ställas till svars för det begångna brottet. För individer som begått särskilt grova brott, t.ex. sådana som ägnar sig åt omfattande internationell narkotikasmuggling eller terrordåd, kan en utlämning för att möjliggöra lagföring vara något som ligger i så gott som hela världssamfundets intresse eller i vart fall vara av intresse för ett stort antal stater.

Trots försök att avpolitisera utlämningsförfarandet genom att ge domstolarna en större roll vid granskningen av utlämningsframställningar och säkra individens rättsskydd genom lagstiftning, präglas förfarandet alltjämt i dag av ett starkt politiskt inslag.[56] Kanske kan detta inslag tyckas än mer laddat än tidigare. Medan gamla tiders härskare främst hade att ta ställning till om de önskade stå på god fot med den ansökande staten

[54] Se också avsnitt 1.4.4.2.

[55] Se vidare avsnitt 2.13.6.

[56] I Sverige har exempelvis baltutlämningen av år 1946, se Lindholm 1992 s. 449–463, ansetts vara ett beslut fattat enbart på politiska grunder där folkrättsliga principer helt och hållet sattes åt sidan.

måste dagens anmodade stater, mot bakgrund av de rättsskyddsgarantier som uppställs till skydd för den enskilde, många gånger kritiskt granska sina vänners rättssystem.

I avsnittet rörande utlämningsrättens historia (se ovan avsnitt 1.2) har jag sökt peka på att utlämningsfrågan många gånger varit politiskt laddad. Det vore naivt att tro att utlämningsfrågan i dag har förvandlats till något apolitiskt fenomen bara för att beslutanderätten har flyttats över till oberoende domstolar. En beviljad utlämningsansökan kan betyda så oändligt mycket mer än att en brottsling ställs till svars för begångna oförrätter eller får avtjäna ett straff som väntat denne. Ett beviljande av en utlämningsansökan kan exempelvis ge ledare i ett främmande land prestige och legitimitet inför de egna medborgarna och det övriga världssamfundet. En beviljad utlämningsframställning blir därmed ett bevis för att dessa accepteras och respekteras av andra länders ledare liksom också ett internationellt godkännande av det rättssystem som byggts upp i landet. På samma sätt blir ett nekande en prestigeförlust som innefattar något mer än att en skyldig individ inte ställs till svars för sina handlingar eller att en dömd individ inte får sona sitt brott. En nekad utlämningsbegäran som motiveras utifrån att en stat inte uppfyller grundläggande rättssäkerhetskrav i sin domstolsprocess eller att ett tänkt straff skulle vara oacceptabelt ger stöd åt inhemska kritiker som kan peka på att de inte är ensamma om sin kritik utan att tvärtom andra stater också fördömer det ansökande landets rättssystem.

För den anmodade staten kan utlämningsfrågan ibland bli politiskt laddad inte enbart på ett mellanstatligt plan utan faktiskt också på ett inrikespolitiskt plan. Även på ett inhemskt plan kan det nämligen finnas intressen som pekar åt det ena eller det andra hållet när det gäller frågan om en eftersökt individ skall utlämnas. Ett svenskt exempel kan hämtas från början av 1990-talet då ett antal ryska flygplan landade i Sverige sedan ryska medborgare under hot tvingat flygplanspersonalen att ta dem till Sverige.[57] Ryssland begärde att förövarna, ofta unga pojkar, skulle utlämnas såsom misstänkta för att ha gjort sig skyldiga till flygplanskapning. I Sverige bröt en debatt ut som bl.a. kom att handla om flygsäkerhet och piloternas liksom resenärernas utsatthet vid denna typ av brott. Det svenska Pilotförbundet krävde öppet att de berörda individerna skulle utlämnas vilket också kom att ske i samtliga fall utom ett.[58]

Utlämningsfrågan kan t.o.m. bli laddad för det land som väljer att avstå från att begära utlämning och ikläda sig rollen av ansökande part.

[57] Också Finland drabbades av liknande händelser se t.ex. Riila 1993 s. 388–422.

[58] Se vidare Löfmarck & Bratt 1990/91 s. 378–386 samt avsnitt 2.8.3.1 angående humanitära skäl där de aktuella rättsfallen behandlas mer ingående.

Spanien begärde 1998 att Storbritannien skulle utlämna den f.d. chilenske diktatorn och generalen Augusto Pinochet med anledning av de brott som begåtts i regimens namn mot människor vilka sedermera blivit spanska medborgare. I Sverige höjdes röster från bl.a. exilchilenare och aktivister inom området för mänskliga rättigheter för att också Sverige skulle begära Pinochet utlämnad för liknande brott. En sådan utlämningsbegäran överlämnades dock inte från svensk sida. I den allmänna debatten ifrågasattes det om regeringspartiets (det Socialdemokratiska arbetarpartiet) uppvisade flathet kunde ha samband med att Sverige inlett förhandlingar om export av ett antal Jas-plan till Pinochets hemland Chile, där en eventuell brittisk utlämning av Pinochet till Spanien väckte kraftig kritik och bestörtning i vissa kretsar.[59] Den svenska debatten kring frågan varför inte Sverige begärde Pinochet utlämnad illustrerar också den att utlämningsinstitutet inte är frikopplat från den politiska arenan. Förvisso kan ett lands utlämningssamarbete avpolitiseras genom att generella regler uppställs för utlämning och genom att beslutanderätten överlämnas till domstolarna. Men i ett större sammanhang kan utlämningsfrågan ändå få politiska konsekvenser när det gäller andra för landet viktiga områden, t.ex. handel, bistånd och säkerhetspolitik.

Ett ytterligare exempel där utlämningsfrågan vävts samman med den internationella politiken i stort är USA:s utlämningsbegäran till Afghanistan avseende den saudiarabiske terroristledaren Usama Bin Laden. Efter terroristattentaten mot World Trade Center i New York den 11 september 2001 ställdes Afghanistan inför ett ultimatum. USA uppmanade landet att utlämna terroristledaren Usama Bin Laden, annars skulle USA invadera Afghanistan med sina militära styrkor. Usama Bin Laden utlämnades inte och USA kom också senare att invadera landet. Med stöd av FN:s säkerhetsråd ansåg USA att man befann sig i ett krigstillstånd och att man därmed hade rätt att försvara sig också militärt mot terrorister som hade sitt säte bl.a. i Afghanistan.[60]

Också på ren gräsrotsnivå och utan någon mer organiserad politisk styrning kan utlämningsfrågor väcka starka känslor och reaktioner vilka kan drabba inte enbart en inblandad stat utan också enskilda individer eller företag med samma nationalitet som den berörda staten. Ett tydligt sådant exempel är när man under slutet av 1990-talet från italienskt håll uttryckte tveksamheter inför en eventuell turkisk utlämningsbegäran av den kurdiske PKK-ledaren Öcalan som sannolikt vistades i Italien. I anslutning till de italienska uttalandena utbröt spontan skadegörelse och plundring av den italienska butikskedjan Benettons lokaler i Istanbul.[61]

[59] Se t.ex. Aftonbladet 1998-10-30 s. 3.
[60] Se t.ex. Nerikes Allehanda 2001-09-29 s. 7.
[61] Se vidare t.ex. Expressen 1998-11-23 s. 17.

1.4 Utlämningsinstitutet i Sverige

Medan avsnitt 1.1–1.3 till stor del har behandlat utlämningsrätten i ett mer allmängiltigt perspektiv kommer förevarande avsnitt enbart att behandla utlämningsinstitutet i ett svenskt perspektiv. Som helhet kan de olika avsnitten sägas ha en övergripande och introducerande karaktär. När det gäller själva villkoren för utlämning behandlas dessa ingående i kapitel 2. Själva utlämningsförfarandet behandlas däremot mer ingående i avsnitt 1.4 än någon annanstans i arbetet (när det gäller det förenklade utlämningsförfarandet med anledning av 1995 års EU-konvention behandlas denna också i avsnitt 2.13.6). Därmed dock inte sagt att några "djupdykningar" företas när det gäller själva utlämningsförfarandet. Också detta beskrivs i huvudsak översiktligt och i stora drag.

Avsnitt 1.4.1 behandlar den första svenska utlämningslagstiftningen och handlar därmed om "dåtid" eller om man så vill ren historik. Denna numera sedan flera decennier upphävda lag är dock intressant också för vår nuvarande utlämningslagstiftning eftersom flertalet av dagens utlämningsvillkor återfanns redan i den första svenska utlämningslagen. I den mån nuvarande utlämningslagstiftnings förarbeten inte erbjuder annat än klen tolkningshjälp för de olika utlämningsvillkoren finns det all anledning att snegla på vad som sägs om dessa i förarbetena till den första utlämningslagen, något som den som läser kapitel 2 för övrigt kommer att bli varse.

Övriga avsnitt, dvs. 1.4.2–1.4.5, behandlar däremot nutid och det som i dagsläget utgör den svenska regleringen för utlämningssamarbetet. Avsnitt 1.4.2 behandlar den lagstiftning som skapats för utomnordiska utlämningsansökningar då Sverige är den anmodade staten medan avsnitt 1.4.3 behandlar den reglering som är specifik för det nordiska samarbetet när Sverige är det anmodade landet. Avsnitt 1.4.4 behandlar de utlämningsavtal som Sverige har slutit med främmande länder. Slutligen behandlas den motsatta situationen, dvs. att Sverige är ansökande part, i avsnitt 1.4.5.

1.4.1 Lag 4 juni 1913 ang utlämning av förbrytare

Sveriges första lag om utlämning, lag 4 juni 1913 ang utlämning av förbrytare, trädde i kraft den 1 juli 1913. I mitt arbete kommer lagen fortsättningsvis att benämnas *1913 års lag*. Denna lag uppställde en rad villkor för att en utlämningsbegäran skulle bifallas. I de fall den eftersökte individen samtyckte till en utlämning överlämnades ärendet till Konungen för avgörande. Om däremot individen motsatte sig ett utlämnande fick ärendet överlämnas till domstol. Domstolsprövningen bestod av två

[62] 17 § 2 och 3 st. 1913 års lag.

etapper. Först fick Stockholms rådstuvurätt vid förhandling pröva om de i lagen uppställda villkoren för utlämning var uppfyllda.[62] Därefter fanns det möjlighet att överklaga utlämningsbeslutet till HD.[63] Genom 1913 års lag kom domstolarna att inta en huvudställning i utlämningsärendena. Om domstolen underkände en utlämningsansökan var beslutet bindande för Konungen som därmed inte kunde bevilja utlämning. I de fall domstolen ansåg att en utlämningsbegäran kunde beviljas hade Konungen möjlighet att efter ett mer fritt skön ändå avslå utlämningsbegäran.[64]

Sverige var på intet sätt ett föregångsland när det gällde att lagstiftningsvägen reglera utlämningsfrågan. Vid tidpunkten för ikraftträdandet av 1913 års lag hade redan följande länder i vårt närområde lagfäst sin utlämningsrätt: Belgien, vilket nämnts tidigare, med en lag år 1833, som sedermera avlöstes av en lag från år 1874, Luxemburg år 1870, Nederländerna år 1875, Schweiz år 1892 och Norge år 1908. Italien, Österrike och Ryssland hade i sina straffprocesslagar upptagit bestämmelser rörande utlämning. När det gäller mer avlägsna länder kan nämnas att exempelvis USA och Argentina, redan hade infört lagstiftning på utlämningsrättens område.[65]

Från svensk sida ansåg man att det var betydelsefullt att genom lag skapa en uttömmande reglering av de villkor som måste vara uppfyllda för att en utlämningsbegäran skulle bifallas. Att utlämningsfrågan kom att underställas en domstolsprövning ansågs öka individens rättsskydd. Inte minst med tanke på den stora inverkan ett utlämningsbeslut kunde ha på individen och dess framtid var det av vikt att frågan reglerades på ett enhetligt sätt genom lagstiftning. En lagstiftning på området ansågs också kunna ge vägledning för slutande av framtida utlämningsavtal. I lagens förarbeten framträder också en önskan om en avpolitisering av utlämningsärendena:

> "Kan en regering vid afvisande af en utlämningsbegäran stödja sig på lags bestämmelser och domstols beslut, mister utlämningsfrågan den särskildt för en liten stat farliga och ömtåliga politiska karaktär, som dylika frågor understundom kunna få."[66]

Före lagens tillkomst hade beslutanderätten helt och hållet varit förbehållen Konungen som efter en föredragning av justitieministern avgjorde om en ansökan skulle beviljas. I de fall det fanns ett utlämningsavtal[67]

[63] 25–27 §§ 1913 års lag.
[64] 28 § 1 st. 1913 års lag och prop. 1913:50 s. 41.
[65] Prop. 1913:50 s. 20.
[66] Prop. 1913:50 s. 19–20.
[67] Vid tidpunkten hade Sverige slutit utlämningsavtal med Amerikas Förenta Stater, Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien

mellan Sverige och den ansökande staten låg detta till grund för bedömningen. I de fall ett utlämningsavtal inte förelåg sökte Konungen ändå vägledning i de existerande utlämningsavtalen. Utifrån de villkor som dessa avtal innehöll fick man från svensk sida fråga sig om en ansökan från en icke avtalsslutande stat skulle beviljas.

Före införandet av 1913 års lag hade dessutom ett mer formlöst förfarande kommit att utvecklas mellan Sverige, i vart fall landets södra del, och Danmark. I allmänhet tog de enskilda tjänstemännen direktkontakt med varandra och skickade därefter de eftersökta personerna över sundet. Ärendena underställdes Konungen endast om tjänstemännen ansåg att en ansökan var förenad med problem.[68] 1913 års lag var däremot tänkt att en gång för alla ge en enhetlig reglering för samtliga utlämningsärenden. Några till lagen parallella förfaranden tilläts inte.[69]

Såväl tidigare ingångna utlämningsavtal som andra länders utlämningslagstiftning var av betydelse för den första svenska utlämningslagens utformning. Somliga av de villkor som uppställdes i 1913 års lag återfanns genomgående i de vid tidpunkten gällande utlämningsavtalen. Bland dessa kan nämnas förbudet mot utlämning för militära brott, förbudet mot utlämning för politiska brott, förbudet mot utlämning av egna medborgare, förbudet mot utlämning för en brottslig gärning som enligt svensk rätt skulle vara preskriberad och kravet på ett upprätthållande av specialitetsprincipen, däri inbegripet bl.a. att den ansökande staten inte får döma eller verkställa påföljd för andra brott än de som omfattas av statens utlämningsframställning.

Från utländsk samtida lagstiftning på utlämningsområdet hämtades ett krav på dubbel straffbarhet, dvs. att den aktuella gärningen förutom att vara brottslig i den ansökande staten också skulle motsvara brott i svensk strafflagstiftning.[70] Utlämningssamarbetet inskränktes vidare, genom 1913 års lag, till att enbart omfatta brott som föll under den allmänna strafflagen eller sjölagen. Övriga brott hänförliga till specialstraffrätten föll däremot utanför det tänkbara utlämningssamarbetet.[71]

Den i internationellt samarbete förhärskande reciprocitetsprincipen avspeglades i 1 § 2 st. 1913 års lag av vilken det framgick att utlämning kunde beviljas endast om det fanns särskilda omständigheter i sådana

---

och Irland, Tyskland och Österrike. Utöver dessa avtal fanns överenskommelser rörande utlämning i vissa fall, såsom i handels- och sjöfartstraktaten med Kina, i vänskaps-, handels- och sjöfartstraktaten med Siam och i en överenskommelse som slutits i Bryssel angående åtgärder till undertryckande av slavhandeln i det inre Afrika. Se vidare prop. 1913:50 s. 17 f.

[68] Prop. 1913:50 s. 18–19. Se också avsnitt 1.6.3.3.

[69] Prop. 1913:50 s. 27.

[70] Prop. 1913:50 s. 18, 22, 27, 29, 31 och 36.

[71] Prop. 1913:50 s. 4 och 29–31.

fall där den främmande staten inte utfäste sig att i liknande fall bevilja en utlämningsbegäran från Sverige.

1913 års lag kom att ligga till grund för vårt utlämningssamarbete till långt in på 1950-talet. Nuvarande lagstiftning på området, vilken behandlas i nästföljande avsnitt, är dels lag (1957:668) om utlämning för brott, nedan benämnd *AllmL*, dels lag (1959:245) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, nedan benämnd *NordL*.[71a]

1.4.2 Lag (1957:668) om utlämning för brott

År 1951 lade 1949 års utlänningskommitté fram ett förslag till ny utlänningslagstiftning som skulle omfatta dels en ny utlänningslag, dels viss omarbetning av 1913 års lag.[72] På grundval av kommitténs förslag antogs en ny utlänningslag. Vid beredningen inom Justitiedepartementet framfördes önskemål om en mer genomgripande omarbetning av utlämningslagstiftningen än vad som föreslagits av utlänningskommittén, och resultatet blev därmed att kommitténs förslag om omarbetning av 1913 års lag lades åt sidan. I stället påbörjades ett arbete med att skapa en helt ny utlämningslag vilken kom att få namnet lag (1957:668) om utlämning för brott (AllmL). Vid utarbetandet av den nya utlämningslagen utgick man ifrån att särskilda bestämmelser skulle utvecklas för det nordiska utlämningssamarbetet.[73] Den 1 januari 1958 trädde AllmL i kraft.

AllmL är utformad utifrån tanken att Regeringen har en fri prövningsrätt i varje utlämningsärende. Den fria prövningsrätten kan man utläsa av 1 § AllmL, där det framgår att utlämning *får* äga rum – inte *skall* – under de förutsättningar som stadgas i lagen. Även om lagens villkor är uppfyllda finns det således en möjlighet för Regeringen att efter ett mer fritt skön lämna en utlämningsansökan utan bifall. Regeringen har således möjlighet att inte enbart beakta de villkor som AllmL uppställer utan den kan dessutom göra en mer allsidig bedömning när det gäller frågan om en utlämning är önskvärd i det enskilda ärendet.[74]

En central tanke vid utformningen av AllmL var att denna, jämfört med tidigare utlämningslagstiftning, i ökad utsträckning skulle tillvarata

[71a] För utvecklande av den svenska utlämningslagstiftningen se särskilt prop. 1957:156, prop. 1959:72, prop. 1962:45, prop. 1964:10, prop. 1972:132, prop. 1975:35, prop. 1978/79:80, prop. 1979/80:80, prop. 1980/81:154, prop. 1980/81:201, prop. 1982/83:91, prop. 1985/86:9, prop. 1991/92:46, prop. 1996/97:88, prop. 1997/98:42 och prop. 2000/01:83. För utlämningsfrågor se också www.justitie.regeringen.se/justitiefragor/centralmyndigheten/utlamningsforbrott.htm och www.aklagare.se.

[72] Se vidare SOU 1951:42.

[73] Prop. 1957:156 s. 8 och prop. 1959:72 s. 8.

[74] Den fria prövningsrätten bortfaller om Sverige har slutit utlämningsavtal med ett annat land: då måste bedömningen av utlämningsfrågan företas inom ramen för utlämningsavtalet. Se vidare avsnitt 1.4.4.1.

individens rättssäkerhet och skapa utrymme för humanitära hänsynstaganden.[75] Mot denna bakgrund genomfördes en rad förändringar i utlämningslagstiftningen. Exempelvis infördes ett förbud mot utlämning om personen i fråga riskerade dödsstraff.[76] En annan nyhet var att en utlämningsbegäran skulle vägras om humanitära skäl talade mot utlämning. Mer precist kom detta stadgande att utformas så att en utlämning skulle nekas om denna på grund av den avsedda personens ungdom, hälsotillstånd eller personliga förhållanden i övrigt, med beaktande också av gärningens beskaffenhet och den främmande statens intresse ansågs uppenbart oförenlig med humanitetens krav.[77] Vidare infördes ett förbud mot utlämning om individen riskerade att utsättas för svår förföljelse i den ansökande staten.[78] Detta förbud skall ses som ett led i en strävan att nå samstämmighet mellan utlämnings- och utlänningslagstiftningen i fråga om behandlingen av utländska medborgare som sökt asyl i Sverige.[79]

En dom eller ett häktningsbeslut som grund för en utlämningsbegäran godtogs inte längre villkorslöst. Lagen kom nu att kräva att den aktuella domen skulle ha stöd i en av den ansökande staten presenterad brottsutredning och inte heller i övrigt föranleda allvarlig erinran. I de fall ett häktningsbeslut låg till grund för en utlämningsbegäran godtogs beslutet endast om sannolika skäl förelåg för att den eftersökte personen begått den aktuella gärningen. Beviskravet kunde dock uppmjukas i de fall en överenskommelse härom slutits mellan Sverige och den ansökande staten.[80]

Till skillnad från 1913 års lag, vilken endast omfattade brott som föll under den allmänna strafflagen eller sjölagen fick AllmL även omfatta all specialstraffrätt. Ett tidigare förbud mot utlämning för gärningar som enligt svensk rätt klassificerades som tryckfrihetsbrott togs också bort.[81]

En rad villkor som 1913 års lag ställt upp lät man emellertid vara kvar i den nya lagstiftningen. I AllmL behöll man sålunda ett krav på dubbel straffbarhet,[82] ett förbud mot utlämning av svenska medborgare,[83] ett förbud mot utlämning för militära brott[84] och ett förbud mot utlämning för politiska brott.[85] Det sistnämnda förbudet modifierades dock något. I den gamla lagen hade mord, mordförsök och dråp undantagits från be-

[75] Prop. 1957:156 s. 1 och 114.
[76] 12 § 1 st. 3 p. AllmL. Se vidare avsnitt 2.15.
[77] 8 § AllmL. Se vidare avsnitt 2.8.
[78] 7 § AllmL. Se vidare avsnitt 2.7.
[79] Prop. 1957:156 s. 14, 20 och 32.
[80] 9 § 1–3 st. AllmL. Se vidare avsnitt 2.9.
[81] Se vidare prop. 1957:156 s. 32.
[82] 1 § 1 st. och 4 § 1 st. AllmL.
[83] 2 § AllmL.
[84] 5 § AllmL.
[85] 6 § AllmL.

greppet politiskt brott om offret var ett statsöverhuvud eller någon till en främmande suveräns familj hörande person. Något sådant undantag gjordes inte i den nya lagen.[86] I AllmL återfinner vi, i enlighet med äldre lagstiftning, också ett krav på att specialitetsprincipen[87] skall upprätthållas i utlämningssamarbetet och ett förbud mot utlämning om den aktuella gärningen skulle vara preskriberad enligt svensk rätt.[88]

Vidare är det värt att påpeka att reciprocitetsprincipen, genom den nya lagstiftningen, inte kom att få någon framträdande roll i svensk utlämningsrätt. Det är nämligen så att AllmL varken kräver avtal eller ömsesidighetsförklaring för att en utlämningsbegäran skall beviljas.[89]

Fram till för några år sedan hade jag kunnat sätta punkt för min beskrivning av AllmL här. Det intensiva arbetet inom EU för att förenkla utlämningssamarbetet mellan medlemsstaterna har dock lett till att en rad av AllmL:s traditionella villkor för utlämning har mjukats upp eller t.o.m. helt fallit bort i förhållande till övriga EU-stater. Exempelvis har förbudet mot utlämning för politiska brott avskaffats om det ansökande landet är ett EU-land.[90] Den enskilde individen kan också medge att specialitetsprincipen inte tillämpas, varvid hon ger den ansökande EU-staten rätt att ställa henne till ansvar och straffa henne för annat brott som begåtts före utlämningen än vad som omfattas av utlämningsansökan.[91] Individen kan vidare medge att den ansökande staten, utan att be Sverige om tillstånd, får utlämna henne till en tredje EU-stat.[92] Vidare kan utlämning av svenska medborgare under vissa omständigheter ske till övriga EU-stater.[93]

Så långt förutsättningarna för att bevilja utlämning. När det gäller själva ansökningsförfarandet i ett utlämningsärende stadgar AllmL att förfarandet inleds med att den ansökande staten ger in en framställning om utlämning till Justitiedepartementet. Framställningen skall göras skriftligen. Från svensk sida tillåter man att begäran översänds per telefax eller, efter överenskommelse i det enskilda fallet, på annat sätt.[94]

Tanken bakom AllmL var att man i så stor utsträckning som möjligt skulle anknyta till de allmänna grunderna för rättegången i brottmål.[95] Tidigare hade utredningen i utlämningsärendena åvilat länsstyrelsern men genom den nya lagstiftningen kom utredningsarbetet att överflyttas till RÅ.

[86] Se vidare avsnitt 2.6.
[87] Se vidare avsnitt 2.13.
[88] Se vidare avsnitt 2.11.
[89] Se vidare prop. 1957:156 s. 28 och 37 f.
[90] Se vidare prop. 2000/01:83 s. 37–39 och avsnitt 2.6.
[91] Svenska medborgare kan dock inte ge sådana medgivanden; se vidare avsnitt 2.2.3.
[92] Se vidare prop. 1996/97:88 s. 17–24.
[93] Se prop. 2000/01:83 s. 28–35.
[94] 14 § 1 st. AllmL.
[95] Se vidare prop. 1957:156 s. 34 f.

Utredningen skall numera verkställas i form av en vanlig förundersökning varvid RÅ förutsätts få biträde av de lokala åklagarmyndigheterna. Under utlämningsförfarandet finns det möjlighet att använda tvångsmedel mot den person som begärs utlämnad.[96] Underrätternas roll reduceras, genom AllmL, till att avse en prövning av tvångsmedelsfrågor och andra åtgärder i samband med förundersökning i brottmål.[97] Sådana av underrätterna fattade beslut kan överklagas till HD.[98]

I samtliga utlämningsärenden skall RÅ avge ett yttrande i frågan om villkoren för att bevilja utlämning är uppfyllda.[99] Vid lagens tillkomst åvilade det också HD att pröva samtliga utlämningsärenden såvitt avser frågan om villkoren i 1–10 §§ AllmL är uppfyllda. Numera skall HD pröva ärendena endast om den som begärs utlämnad inte samtycker till en utlämning. Annars, om samtycke föreligger, underställs ärendet, med RÅ:s yttrande, omedelbart Regeringen. Vid HD:s granskning av utlämningsärenden kan, om det bedöms erforderligt, prövningen föregås av en muntlig förhandling.[100] Sedan HD har meddelat beslut i utlämningsärendet anmäls detta till Regeringen. Om HD funnit att hinder mot utlämning föreligger får Regeringen inte bevilja utlämningsframställningen.[101] För det fall HD slagit fast att hinder inte föreligger mot en utlämning, har Regeringen fortfarande möjlighet att avslå framställningen. I de ärenden där HD godtagit en utlämning är det faktiskt fullt möjligt att Regeringen kommer fram till en annan tolkning av AllmL:s villkor än HD. I de fall den ansökande staten inte är en avtalsstat och Sverige således inte har kommit överens med staten om att utlämning skall vara möjlig om villkoren i AllmL är uppfyllda, kan Regeringen dessutom, efter ett mer fritt skön, utnyttja sin fria prövningsrätt och avslå framställningen.[102] Den fria prövningsrätten går alltså utanför de villkor som AllmL stadgar och genom denna kan Sverige mer fritt bedöma om en utlämning i det specifika fallet skulle vara lämplig.

Jag har tidigare pekat på att det intensiva förenklingsarbetet i EU, när det gäller utlämningsfrågan, har lett till att de uppställda villkoren i AllmL har modifierats eller utsorterats. Också på utlämningsförfarandets område har EU-samarbetet lett till stora förändringar av AllmL vad gäller förhållandet till övriga EU-stater. Exempelvis kan den individ som begärs utlämnad till en annan EU-stat samtycka till ett förenklat förfarande

[96] 15 § och 16 § AllmL. Angående tvångsmedelsfrågan se också avsnitt 1.5.1.2.
[97] Se vidare prop. 1957:156 s. 76–79.
[98] 16 § 5 st. AllmL.
[99] 15 § AllmL.
[100] 17 § och 18 § 1 och 2 st. AllmL.
[101] 20 § 1 st. AllmL.
[102] Jfr 1 § 1 st. AllmL "får" och inte "skall" utlämnas om förutsättningarna i lagen är uppfyllda.

och därmed får RÅ ensam godkänna utlämningsbegäran om det är uppenbart att utlämning skall ske och det inte är flera stater som ansöker om utlämning av samma person. I annat fall skall RÅ med eget yttrande överlämna ärendet till Justitiedepartementet för beslut. Ett utlämningsbeslut när flera stater ansöker om utlämning av samma person eller ett beslut om avslag på den grunden att hinder mot utlämning föreligger måste dock alltid fattas av Regeringen.[103] I sådana ärenden, dvs. där den enskilde individen samtycker till utlämning, behöver den ansökande staten inte presentera någon traditionell dokumentation såsom en dom eller ett häktningsbeslut. Det anses tvärtom tillräckligt att den ansökande staten uppger att ett sådant underlag finns.[104] Det finns möjlighet för den individ som en gång har gett ett samtycke eller ett medgivande att återkalla detta.[105] Vid ett återkallat samtycke inträder de s.k. vanliga reglerna för utlämningsförfarandet, vilket bl.a. innebär att individen har rätt till en rättslig prövning av HD.

1.4.3 Lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge

Den lagstiftning som i Sverige behandlar det nordiska utlämningssamarbetet, lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge (NordL),[106] är frukten av ett nära lagstiftningssamarbete mellan de nordiska länderna.[107] NordL trädde i kraft den 30 juni 1960. Jämte lagen finns det nordiska utlämningssamarbetet också reglerat i förordning (1982:58) om förfarandet vid utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge.[108]

1913 års lag hade tillkommit under en tid då resandet mellan de nordiska länderna ännu var tämligen begränsat. I och med att passfrihet infördes mellan länderna, och till följd av den allmänna välståndsutvecklingen, kom situationen emellertid att förändras radikalt. Miljontals människor överskred varje år de nordiska ländernas gränser. Därmed kom önskemål att framföras om ett nordiskt utlämningssamarbete som skulle vara enk-

[103] 33 § 1 st. AllmL.
[104] 29 § 1 st. 3 p. AllmL.
[105] 32 § 1 och 5 st. AllmL.
[106] För en kortfattad genomgång av flertalet av lagens stadganden se Dahlberg, Drangel & Kring 1984 s. 597–619.
[107] Det förekommer en del andra mer intensifierade regionala utlämningssamarbeten, t.ex. samarbetet mellan Beneluxländerna och för den delen samarbetet inom EU och inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen, se vidare angående regionala utlämningssamarbeten i världen t.ex. Bassiouni 1996 s. 724–725.
[108] Det nordiska utlämningssamarbetet behandlas av bl.a. Lahti 1992 s. 305–310, Rekke 1994 s. 479–480 och Gilbert 1998 s. 40.

lare, i jämförelse med det utlämningssamarbete som reglerades av 1913 års lag, både vad det gäller villkoren för utlämning och själva förfarandet. Målet var att försöka uppnå ett så enkelt utlämningsförfarande som möjligt utan att för den skull behöva eftersätta kravet på rättssäkerhet. Med hänsyn till den nära rättsgemenskap som rådde mellan de nordiska länderna ansågs en sådan utveckling också möjlig. Vid överläggningar mellan länderna växte tanken fram att det dåvarande konventionssystemet länderna emellan skulle slopas. I stället skulle varje land anta en likartad lagstiftning om det nordiska utlämningssamarbetet. Den beslutande myndigheten skulle ha rätt att pröva det aktuella utlämningsärendet med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Det skulle således inte vara obligatoriskt att bevilja varje framställning som föll inom ramen för de villkor som uppställdes av den egna utlämningslagen. Tvärtom skulle varje lands regering dessutom tillerkännas en fri prövningsrätt.[109] På så sätt kom de nordiska länderna att stå friare gentemot varandra än om de slutit traditionella utlämningsavtal, eftersom ett sådant avtal förpliktar till utlämning om de villkor som uppställs är uppfyllda. Med detta sagt om den ökade friheten för den anmodade parten i ländernas utlämningssamarbete är det emellertid på sin plats att påpeka att tanken bakom det nordiska utlämningssamarbetet ändå är att en utlämningsframställning som uppfyller de villkor som uppställs i regel skall beviljas. I förarbetena till NordL poängteras det att en sådan begäran, som alltså uppfyller de lagstadgade utlämningsvillkoren, skall avslås endast om det föreligger *särskilda skäl*.[110]

Vid en jämförelse mellan AllmL i dess ursprungliga form och NordL kan man slå fast att den sistnämnda innebar radikala förändringar i en rad hänseenden. Om man inledningsvis granskar vilka villkor som ställs upp för att en utlämningsbegäran skall beviljas, kan man konstatera följande. Något absolut förbud mot utlämning av egna medborgare finns inte i NordL. Utlämning av svenska medborgare är tillåten om personen i fråga sedan minst två år stadigvarande vistas i det ansökande landet vid brottstillfället eller den gärning som avses i utlämningsansökan motsvarar brott för vilket enligt svensk lag är stadgat fängelse i mer än fyra år. Om den aktuella gärningen i sin helhet begåtts i Sverige krävs det dessutom, för att utlämning av en svensk medborgare skall beviljas, att gärningen innefattar medverkan till ett utom riket begånget brott eller att utlämning begärs även för en gärning som förövats utanför svenskt territorium.[111] Vidare finns det inte heller något absolut förbud mot utlämning för politiska brott. Svenska medborgare undantas dock alltid från sådan utläm-

[109] Prop. 1959:72 s. 1, 8–10, 22 och 26.
[110] Prop. 1959:72 s. 1, 9, 27 och 31.
[111] 2 § NordL.

ning. När det gäller politiska brott upprätthålls vidare ett generellt krav på dubbel straffbarhet.[112] Med undantag för de situationer som räknats upp när det gäller utlämning av svenska medborgare och utlämning för politiska brott[113] har man också valt att slopa kravet på dubbel straffbarhet i NordL. Inte heller finns det något hinder mot utlämning för militära brott eller något stadgande som kräver att den aktuella gärningen inte skall vara preskriberad i Sverige. Något stadgande som skyddar mot utlämning då individen riskerar att utsättas för svår förföljelse i den ansökande staten har inte heller ansetts behövligt.

NordL saknar alltså en rad villkor som brukar ställas upp i utlämningssamarbetet länder emellan. Vid remissbehandlingen av lagförslaget uttryckte en rad remissinstanser oro inför den föreslagna förenklingen. Man fruktade att avsaknaden av många traditionella utlämningsvillkor skulle äventyra den enskildes rättssäkerhet. Detta föranledde departementschefen att understryka att NordL är en särlagstiftning som endast skall gälla då någorlunda normala samhällsförhållanden kan sägas råda. Skulle denna förutsättning brista, t.ex. vid krigstillstånd, borde, enligt departementschefens mening, lagen sättas ur tillämpning och utlämningssamarbetet mellan de nordiska länderna i stället regleras av AllmL.[114] Vidare poängterades att de förhållandevis få villkor som uppställs skall ses mot bakgrund av den fria prövningsrätt som den beslutande myndigheten alltid tillerkänns i ett nordiskt utlämningsärende.[115]

Det är emellertid inte enbart förutsättningarna för utlämning som har förenklats i det nordiska utlämningssamarbetet, också själva *utlämningsförfarandet* är förenklat. I det nordiska utlämningssamarbetet kan en utlämningsframställning göras av den lokala polis- eller åklagarmyndigheten i den ansökande staten. Om den eftersökte individens uppehållsort är känd kan direktkontakt tas med en till området knuten allmän svensk åklagare.[116] Det fortsatta förfarandet beror sedan på om den person som begärs utlämnad samtycker till åtgärden eller inte. Det finns inget allmänt krav på att det ansökande landet måste presentera en domstols fällande dom eller ett beslut som visar att individen är på sannolika skäl misstänkt för den aktuella gärningen. För det fall individen samtycker till utlämning eller erkänner den aktuella gärningen behöver nämligen den ansökande staten inte presentera någon sådan utredning. Motsatsvis måste däremot en utredning presenteras om den som begärs utlämnad motsätter sig en utlämning eller förnekar att hon skulle ha gjort sig skyldig till den

[112] 4 § NordL.
[113] 2 § och 4 § NordL.
[114] Prop. 1959:72 s. 12–18 och 26.
[115] Prop. 1959:72 s. 10.
[116] 9 § 1 st. NordL.

påstådda gärningen. När individen begärs utlämnad för lagföring avseende flera brott räcker det att ett sådant beslut presenteras för något av brotten.[117] Om den som begärs utlämnad samtycker till åtgärden kan en allmän åklagare i Sverige fatta beslut om utlämning, dock under förutsättning att framställningen inte rör ett s.k. politiskt brott, att den som begärs utlämnad inte är föremål för förundersökning eller åtal i Sverige för annat brott för vilket är stadgat fängelse i minst två år, eller att dom finns i Sverige avseende fängelsestraff eller annat omhändertagande på anstalt, eller att utlämningsbegäran avseende samma person föreligger från två eller flera stater.[118]

I de fall den som begärs utlämnad inte samtycker till åtgärden eller allmän åklagare, trots ett samtycke, är förhindrad att fatta beslut måste ärendet överlämnas till RÅ som kan besluta om utlämning också mot den eftersöktes vilja. RÅ har rätt att besluta om utlämning om det är uppenbart att framställningen bör bifallas och denna inte rör en svensk medborgare eller avser en gärning som är ett s.k. politiskt brott eller om två eller flera stater har begärt utlämning av samma person. I övriga fall skall RÅ med eget yttrande anmäla ärendet till Justitiedepartementet, varefter Regeringen meddelar beslut i ärendet.[119] Under förfarandet finns möjlighet att använda tvångsmedel förutsatt att den aktuella gärningen är belagd med straff i Sverige.[120]

I nordiska utlämningsärenden är HD:s roll väsentligt mindre än i utomnordiska ärenden. Enligt NordL gäller blott att tingsrättens beslut om tvångsmedel i utlämningsärenden kan överklagas till HD samt att det åligger Regeringen att, om det finns särskilda skäl, inhämta yttrande från HD i frågan om en utlämning lagligen kan beviljas. Vid sådana tillfällen finns det möjlighet att hålla förhandling i HD innan ärendet avgörs. I likhet med vad som gäller enligt AllmL får, enligt NordL, en utlämningsbegäran inte bifallas om HD finner att hinder mot utlämning föreligger.[121]

1.4.4 Sveriges utlämningsavtal

1.4.4.1 Allmänt

Den svenska inställningen beträffande utlämningsavtal är som nämnts att sådana inte behövs för att Sverige skall kunna bevilja utlämning. Tvärtom är det så att Sverige generellt föredrar att inte binda sig genom avtal i utlämningssamarbetet. Från svensk sida har man därför föredragit att

[117] 9 § 2 st. NordL.
[118] 15 § 1 st. NordL.
[119] 15 § 2 st. NordL.
[120] 12 § 1 st. NordL.
[121] 15 a § 1–3 st. NordL.

reglera utlämningsrätten enbart genom intern lagstiftning och inte också genom utlämningsavtal. En *intern lagstiftning* medför onekligen en rad fördelar ur såväl statens som individens synvinkel. Medan avtal med andra stater skapar ömsesidig skyldighet att utlämna i de fall avtalets villkor är uppfyllda, anger intern lagstiftning endast vissa grundförutsättningar som måste vara uppfyllda för att utlämning överhuvudtaget skall komma ifråga. Någon skyldighet att utlämna skapas inte enligt vår utlämningslagstiftning. Regeringen kan, när förutsättningarna är uppfyllda, alltid välja mellan att medge eller avslå en ansökan. Denna *fria prövningsrätt* innebär således att lämpligheten av ett straffrättsligt samarbete kan bedömas mer allsidigt, utifrån samtliga omständigheter i varje enskilt fall. Också innan ett utlämningsavtal undertecknas har naturligtvis önskvärdheten av ett straffrättsligt samarbete övervägts. Avtal skapar emellertid förpliktelser för framtiden. Även om en stat vid själva avtalsslutandet kan anses garantera individen godtagbara rättssäkerhetsgarantier kan staten naturligtvis i ett senare skede komma att genomgå omfattande samhällsförändringar. I ett sådant läge kan det vara ömtåligt från utrikespolitisk synpunkt att säga upp utlämningsavtalet. Dessutom får en uppsägning verkan först efter någon tid. Under en övergångsperiod kan Sverige alltså vara förpliktat att bevilja utlämning till den ifrågavarande staten.[122]

Vid tillkomsten av AllmL valde därför Sverige att i mycket stor utsträckning säga upp sina tidigare ingångna utlämningsavtal.[123]

Utgångspunkten när Sverige ändå väljer att sluta utlämningsavtal är att de villkor som finns uppställda i AllmL respekteras antingen så att dessa återfinns också i utlämningsavtalet eller när det gäller ett multilateralt utlämningssamarbete att Sverige i vart fall, har möjlighet att reservera sig mot ett stadgande som strider mot AllmL.[124] Men det vore fel att tro att AllmL och dess villkor är något statiskt och oföränderligt. I realiteten är det naturligtvis så att AllmL:s utformning kan påverkas och också många gånger har påverkats genom Sveriges utlämningsavtal, så att den svenske lagstiftaren har fått ändra AllmL för att denna skall överensstämma med våra utlämningsavtal. Inte minst EU-samarbetet på utlämningsrättens område har, som tidigare nämnts, inneburit många förändringar av AllmL.

Man bör komma ihåg att den svenska utlämningslagstiftningen endast uppställer vissa minimivillkor som man från svensk sida anser *måste* vara uppfyllda för att en utlämning skall kunna medges. Det finns såle-

[122] Se vidare prop. 1957:156 s. 15 f. En lösning på problemet att en uppsägning får verkan först efter en tid kan vara att parterna sinsemellan avtalar om att en uppsägning skall få omedelbar verkan. En sådan överenskommelse är tämligen ovanlig men finns för svensk del i ett tilläggsavtal till vårt utlämningsavtal med Belgien, SÖ 1951:31.

[123] Prop. 1957:156 s. 19.

[124] Prop. 1957:156 s. 30 och prop. 1958:139 s. 8.

des ingenting som hindrar Sverige att, på eget initiativ eller på initiativ av någon avtalspartner, infoga ytterligare villkor i ett utlämningsavtal.

I ett avsnitt som behandlar utlämningsavtal och därmed det mellanstatliga samarbetet bör också något sägas om hur ett mellanstatligt avtal kan bli en del av ett lands rättsordning och hur man ser på denna fråga i svensk rätt. När det gäller internationella avtal och konventioner finns det två olika rättstraditioner och två olika tillvägagångssätt för att göra dessa till en del av ett lands nationella rättsordning. Den ena, den s.k. *monistiska* rättstraditionen, innebär att en överenskommelse som har träffats blir tillämplig i den avtalsslutande staten utan att några särskilda lagstiftningsåtgärder behöver vidtas för att införliva överenskommelsen med den nationella rättsordningen. Exempelvis USA och många kontinentaleuropeiska länder tillhör denna rättstradition.[125] Den andra rättstraditionen benämns den *dualistiska* rättstraditionen. Denna gäller bl.a. i Sverige och innebär att de avtalade reglerna i princip måste införlivas med den svenska rättsordningen genom särskilda lagstiftningsåtgärder innan de blir tillämpliga.

Det finns inte några föreskrifter i svensk rätt om hur bestämmelserna i en internationell överenskommelse skall införlivas med den svenska rättsordningen. Den praxis som har utbildats innebär i stora drag följande. Om bestämmelsen i en överenskommelse berör myndigheternas eller enskildas handlande, görs överenskommelsens bestämmelser tillämpliga genom att en lag eller en annan författning utfärdas genom vilken bestämmelserna i överenskommelsen införlivas med den svenska rättsordningen. En sådan procedur behöver dock endast företas till den del dessa bestämmelser saknar motstycke i eller strider mot redan existerande svenska rättsreglerna.[126] Det stora flertalet utlämningsavtal som Sverige har slutit har också beaktat de utlämningsvillkor som AllmL uppställer och därmed har de inte föranlett några lagstiftningsåtgärder. Den svenska inställningen vid förhandlingar om utlämningsavtal har som bekant generellt också varit att AllmL:s villkor skall respekteras, inte att man ständigt skall behöva ändra AllmL.[127]

När en överenskommelse skall införlivas med svensk rätt kan två metoder bli aktuella. Överenskommelsens bestämmelser kan införlivas och därmed bli en del av svensk rätt antingen genom *transformation* eller genom *inkorporation*. Transformation innebär att den internationella överenskommelsen omarbetas till att bli svensk författningstext. Så har skett när utländska överenskommelser har varit motstridiga eller kom-

[125] Akehurst 1993 s. 45 och Jareborg 2001 s. 41.

[126] Magnusson 1991 s. 498 f.

[127] Se t.ex. de reservationer som gjorts i anslutning till den europeiska utlämningskonventionen, prop. 1957:156 s. 30 och prop. 1958:139 s. 8.

pletterande till AllmL, dvs. dessa överenskommelser har omarbetats för att bli en del av AllmL. Den andra metoden – inkorporation – innebär att det i en lag eller annan författning föreskrivs att överenskommelsens bestämmelser gäller direkt i Sverige och följaktligen också skall tillämpas i Sverige av de svenska myndigheterna.[128]

Oavsett vilken särskild lagstiftningsåtgärd – transformation eller inkorporation – som vidtas i Sverige med anledning av en träffad överenskommelse är Sverige *folkrättsligt förpliktat* att följa överenskommelsen i förhållande till andra stater. En bristande överensstämmelse mellan en bestämmelse i en internationell överenskommelse och en intern regel i svensk lagstiftning kan många gånger avhjälpas med tillämpning av principen om att inhemska regler skall tolkas i *fördragsvänlig anda.*[129] I utlämningsrätten kan särskilt nämnas rättsfallet NJA 1984 s. 903[130] i vilket en sådan fördragsvänlig tolkning företogs beträffande Sveriges internationella överenskommelser om mänskliga fri- och rättigheter. Vid tidpunkten för avgörandet var EKMR inte en del av den svenska rättsordningen, men HD sneglade ändå på denna och övriga konventioner på området då man beslutade att neka utlämning, när den ansökande staten till grund för sin utlämningsansökan åberopade en tvivelaktig utevarodom.

Om en renodlad konflikt föreligger mellan ett internationellt åtagande och den interna lagstiftningen, måste emellertid de inhemska myndigheterna, i utlämningsärenden t.ex. HD, välja att tillämpa den svenska lagen. Detta kan i sin tur leda till att Sverige av andra stater anklagas för att ha brutit mot folkrätten.[131]

Den svenska inställningen när det gäller införlivandet av överenskommelser innebär också att i den mån ett utlämningsavtal, t.ex. för att stärka individens rättsskydd, har kommit att innefatta högre ställda krav än vad som stadgas i AllmL, så kan dessa krav prövas enbart av Regeringen i egenskap av företrädare för avtalsparten, dvs. Sverige, och inte av HD som enbart tillämpar AllmL, dvs. den interna svenska lagstiftningen.

En sådan skillnad mellan AllmL och ett ingånget utlämningsavtal, där avtalet innehåller högre ställda krav än AllmL, är exempelvis den europeiska utlämningskonventionen, till vilken Sverige har gjort en reservation avseende förbudet mot utlämning av egna medborgare. Från svensk sida har man, jämfört med AllmL, inte bara undantagit svenska medbor-

[128] Magnusson 1991 s. 499.

[129] Magnusson 1991 s. 499.

[130] Se vidare angående rättsfallet i avsnitt. 2.9. Fallet kommenteras bl.a. av Nilsson 1985 s. 171–173.

[131] Magnusson 1991 s. 499. För åsikten att konventioner som ratificerats av Sverige skulle ha direkt effekt i Sverige se vidare Sundberg 1993 s. 109–135. Angående frågan om monism och dualism se också Reimann 1994 s. 228, Bring & Mahmoudi 2001 s. 38–55 och Cameron 2002 s. 20–23.

gare från utlämningssamarbetet utan också låtit undantaget omfatta övriga nordiska medborgare samt personer som stadigvarande vistas i Sverige eller i ett annat nordiskt land.[132]

1.4.4.2 De bilaterala utlämningsavtalen

I föregående avsnitt har jag pekat på de fördelar som följer med att vara fri från utlämningsavtal. En specifik nackdel för ett land som inte är bundet av utlämningsavtal kan emellertid även påtalas. En del staters interna lagstiftning föreskriver att utlämning får medges *endast* med stöd av avtal. Inför denna verklighet har Sverige ibland ansett det nödvändigt att sluta utlämningsavtal med sådana stater. Utan utlämningsavtal skulle nämligen svårigheter kunna uppstå när det gäller situationen att Sverige står som ansökande part. Samtliga länder med vilka Sverige har slutit bilaterala utlämningsavtal tillhör, eller tillhörde vid avtalsslutandet, den nämnda kategorin av länder, dvs. länder vars interna utlämningslagstiftning kräver utlämningsavtal för att medge en utlämningsansökan.[133] Detta innebär inte att Sverige har slutit utlämningsavtal med alla världens länder vars utlämningslagstiftning kräver avtal. Förutom det faktum att våra bilaterala avtalspartner tillhör kategorin av stater som kräver utlämningsavtal så torde man såväl från svensk sida som från varje avtalsstats sida dessutom ha ansett att ett framtida utlämningssamarbete mellan Sverige och respektive land både är önskvärt och kommer att vara behövligt.

De länder med vilka Sverige har bilaterala utlämningsavtal är följande. Sveriges äldsta avtal som alltjämt är i kraft är utlämningsavtalet med *Belgien* från år 1870, vilket därmed existerade också före skapandet av 1913 års lag. Avtalet har omförhandlats vid ett par tillfällen under 1900-talet, senast år 1988. Sedan Belgien har ratificerat den europeiska utlämningskonventionen torde avtalet sakna egentlig betydelse och det kommer därför inte att behandlas närmare i detta arbete.[134] Sverige har ytterligare ett bilateralt utlämningsavtal med en stat som också omfattas av den europeiska utlämningskonventionen, nämligen utlämningsavtalet med *Storbritannien och Nordirland* från år 1963.[135] Fortsättningsvis kommer detta

[132] Se vidare avsnitt 2.2.1 angående förbudet mot utlämning av egna medborgare.

[133] Se vidare prop. 1962:40 s. 3 angående USA, prop. 1963:174 s. 3 angående Storbritannien, prop. 1973:89 s. 2 angående Australien och prop. 1975/76:119 s. 7 angående Kanada. Se även prop. 1975:35 s. 16 angående nödvändigheten av att sluta utlämningsavtal med länder vars lagstiftning kräver avtal för att bevilja utlämning.

[134] För en genomgång av avtalet se Påle 1995 framför allt s. 120–121 och 124 samt SFS 1870:37 och SFS 1877:39 respektive SÖ 1951:31, SÖ 1973:149 och SÖ 1988:11.

[135] Se vidare SÖ 1965:19–20, SÖ 1966:20, SÖ 1979:62, SÖ 1980:4 och prop. 1963:174. Storbritannien och dess internationella samarbete kommenteras bl.a. av Harding 1992 s. 235–243.

avtal att benämnas *utlämningsavtalet med Storbritannien*. Eftersom det här avtalet också omfattar landområden som faller utanför den europeiska utlämningskonventionen, t.ex. Falklandsöarna, har jag bedömt att avtalet, till skillnad från det belgiska avtalet, alltjämt har ett praktiskt intresse. Utlämningsavtalet med Storbritannien kommer därför att också fortsättningsvis kommenteras.

Sverige har vidare ett utlämningsavtal med *USA* från år 1961 vilket senare kompletterats med en tilläggskonvention år 1983.[136] Mellan länderna pågår numera också förhandlingar vilka skall möjliggöra utlämning av egna medborgare. Dessutom har Sverige ett utlämningsavtal med *Australien* från år 1973, vilket genom förhandlingar i viss mån ändrats i protokoll från år 1985 och år 1989,[137] och ett utlämningsavtal med *Kanada* från år 2001,[138] vilket ersatt ett tidigare utlämningsavtal mellan Kanada och Sverige från år 1976.[139] Det nya kanadensiska utlämningsavtalet har inneburit ett närmande till utlämningssamarbetet inom EU såvitt avser tillämpningen av specialitetsprincipen. Det kanadensiska utlämningsavtalet ger nämligen individen möjlighet att avgöra om den ansökande staten skall ha rätt att ställa henne till svars och/eller låta henne avtjäna straff för andra brott än de som omfattas av utlämningsansökan.[140]

När man jämför de bilaterala utlämningsavtalen med AllmL kan det vara värt att konstatera följande. Utlämningsavtalet med Storbritannien innehåller en s.k. brottskatalog, vilken införts i avtalet på begäran av Storbritannien.[141] Denna brottskatalog innehåller en lista på samtliga de brott för vilka utlämning får beviljas. Brottskataloger är relativt vanliga i äldre utlämningsavtal men har på senare år stött på mer och mer kritik.[142] Kritikerna anser att brottskataloger leder till en avsevärd stelbenthet i utlämningssamarbetet. Katalogen i sig är statisk och innebär att nykriminalisering i respektive land helt faller utanför utlämningsavtalet. Detta torde vara särskilt olyckligt för utlämningssamarbetet med de länder vars ut-

[136] Se vidare SÖ 1963:17 och prop. 1962:40 samt SÖ 1984:34 och prop. 1982/83:156. Angående amerikansk utlämningsrätt se t.ex. Wiehel 1998 s. 729–798. Angående USA:s internationella straffrättsliga samarbete se Bassiouni 1991a s. 469–497, Blakesley 1994 s. 493–539 och Zagaris 1999 s. 497–538.

[137] Se vidare SÖ 1974:3, SÖ 1985:64, SÖ 1989:49 och prop. 1973:89. Angående utlämning och Australien se Aughterson 1995 och angående Australiens internationella straffrättsliga samarbete se Bannermann 1994 s. 129–150.

[138] SÖ 2001:42. Angående utlämning och Kanada se t.ex. La Forest 1991 och Williams 1994 s. 205–223.

[139] Se vidare SÖ 1976:30, SÖ 1980:21 och prop. 1975/76:119.

[140] SÖ 2001:42, art. 17 p. 1 c) och prop. 2000/01:83.

[141] Se prop. 1963:174 s. 4–5.

[142] Angående metoden att sluta utlämningsavtal med brottskataloger alternativt att infoga ett stadgande i avtalen som medger utlämning om brottsligheten är av viss svårhet se vidare t.ex. prop. 1975/76:119 s. 3, Blakesley 1991a s. 400–403 och Williams 1993 s. 300.

lämningsrätt i regel kräver avtal för att utlämning skall få beviljas. Förvisso kan utlämningsavtal omförhandlas men det är alltid förenat med kostnader och tidsåtgång. För att undvika den påtalade nackdelen har Sverige i utlämningsavtalet med Storbritannien kompletterat detta genom ett tillägg som gör det möjligt att utlämna för andra brott än de som uttryckligen omfattas av avtalet, om intern lagstiftning i framtiden skulle tillåta utlämning för dessa.[143] Den påtalade stelbentheten som är inbyggd i utlämningsavtalen slår emellertid inte bara mot nykriminalisering utan också mot avkriminalisering i respektive stat. Så länge som den aktuella handlingen finns upptagen i utlämningsavtalets brottskatalog är respektive stat folkrättsligt bunden att utlämna för handlandet alldeles oavsett om det avkriminaliserats i den inhemska straffrätten.[144] En sådan olycklig följd skulle i och för sig också kunna undvikas genom att ett utlämningsavtal som innehåller en brottskatalog dessutom stadgar att brottskatalogen enbart gäller så länge som det också finns stöd för denna i den inhemska strafflagen. Ett sådant stadgande finns i Sveriges utlämningsavtal med Storbritannien.[144a] Utvecklingen synes dock generellt vara att stater överger s.k. brottskataloger i sina utlämningsavtal till förmån för en generell regel att brott av viss svårhetsgrad skall föranleda utlämning. En sådan reglering finns i Sveriges utlämningsavtal med USA, Australien och Kanada.[145]

När det gäller brott som begåtts utanför det ansökande landets territorium stadgar utlämningsavtalen med USA och Kanada att utlämning kan beviljas om det ansökande landets jurisdiktionsregler motsvarar det anmodade landets jurisdiktionsregler men motsatsvis ger avtalet inte något stöd för att bevilja utlämning om den ansökande statens jurisdiktionsregler är mer omfattande än den anmodade statens jurisdiktionsregler.[146] Enligt utlämningsavtalet med USA kan utlämning förvisso också beviljas om den eftersökte individen är medborgare i det ansökande landet.[147] Utlämningsavtalet med Storbritannien däremot inskränker utlämningssamarbetet till att enbart avse brott som begåtts på den ansökande statens territorium eller på öppna havet ombord på fartyg registrerat inom denna parts område.[148]

[143] Se SÖ 1965:19–20, art. 3 (3).

[144] Jfr Sveriges utlämningsavtal med Belgien, SFS 1870:37, art. 1, p. 8, vars brottskatalog upptar fosterfördrivning som ett utlämningsbart brott. Under 1970-talet avkriminaliserades som bekant abort i Sverige.

[144a] Se SÖ 1965:19–20, art. 3 (1).

[145] Angående utlämningsavtalet med USA se SÖ 1984:34, art. II p. 1, angående utlämningsavtalet med Australien se SÖ 1985:64, art. 1 p. 1 och angående utlämningsavtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 2 (30).

[146] Se angående USA, SÖ 1984:34, art. IV p. 1 a), och angående Kanada, SÖ 2001:42, art. 2 p. 6.

[147] SÖ 1984:34, art. IV p. 1 b).

[148] SÖ 1965:19–20 art. 1.

Vidare har en möjlighet att vägra utlämning när brottet begåtts på den anmodade statens territorium införts i Sveriges utlämningsavtal med USA, Australien och Kanada. I avtalen med USA och Kanada förutsätts den anmodade staten i en sådan situation för egen räkning vidta alla de åtgärder som är möjliga för att lagföra personen. Enligt utlämningsavtalet med Australien kan den eftersökte individen utlämnas trots att brottet begåtts på den anmodade statens område om den eftersökte personen är ämbets- eller tjänsteman hos den ansökande staten och också medborgare i denna stat.[149]

1.4.4.3 Den europeiska utlämningskonventionen och dess tilläggsprotokoll

Inom ramen för Europarådet kom ett intensivt samarbete på straffrättens område att växa fram under efterkrigstiden.[150] Så gott som parallellt med utarbetandet av AllmL i Sverige sökte medlemsländerna i Europarådet att skapa en plattform för ett gemensamt europeiskt utlämningssamarbete.[151] Från svensk sida kom man också att snegla på arbetet inom Europarådet när man sökte skapa en ny svensk utlämningslagstiftning.[152] Startskottet för arbetet inom Europarådet var en tidigare rekommendation som dess rådgivande församling antagit. Rekommendationen syftade till att söka fastställa gemensamma godtagbara principer för utlämning mellan medlemsländerna. Sverige stod bakom rekommendationen och hade också synpunkter på hur det framtida samarbetet borde utformas. De svenska delegaterna förespråkade ett utlämningssamarbete som liknade det tilltänkta nordiska utlämningssamarbetet, dvs. enhetlig utlämningslagstiftning i de olika europeiska länderna och en möjlighet till fri prövningsrätt för varje enskild utlämningsansökan. Den nordiska modellen vann dock inte gehör, utan i stället föredrog flertalet europeiska länder den mer traditionella avtalsformen, vilken förpliktar till utlämning så snart som avtalets villkor är uppfyllda. Inte minst föredrogs avtalsformen av de länder vars interna lagstiftning kräver avtal för att utlämning skall kunna beviljas. Det europeiska utlämningssamarbetet visade därmed tydligt att traktatsystemet alltjämt hade ett starkt fotfäste i Europas länder.[153]

Från svensk sida ansåg man att ett europeiskt utlämningssamarbete både var nödvändigt och önskvärt. Den europeiska utlämningskonven-

[149] Se angående USA, SÖ 1984:34, art. IV, angående Australien, SÖ 1974:3, art. I p. 2 och angående Kanada, SÖ 2001:42, art. 4 a).

[150] Wersäll 1997 s. 417. Angående Europarådet och dess juridiska arbete se vidare Flore & Thomas 1994 s. 170–174 och Nilsson 1996 s. 549–565.

[151] Se angående den europeiska utlämningskonventionen också Forde 1995 s. 23 och Jones 2001 s. 258–274.

[152] Prop. 1957:156 s. 9.

[153] Prop 1958:139 s. 3–4.

tionen gav också möjlighet för de avtalsslutande staterna att reservera sig mot en eller flera av dess artiklar med den följden att inget land, med stöd av konventionen, kan kräva utlämning i vidare mån än vad det själv är berett att erbjuda.[154] Härmed befästs också reciprocitetsprincipen – en stat kan räkna med straffrättslig assistens endast i den utsträckning som den själv kan tänka sig att bistå med sådan.

Reservationsmöjligheten var säkerligen en positiv, kanske t.o.m. nödvändig, drivkraft för att få de olika medlemsländerna att underteckna och ratificera den nya konventionen.[155] En baksida av den vida möjlighet till reservationer som konventionen lämnar kan naturligtvis vara att någon gemensam vidareutveckling av utlämningssamarbetet inte kommer till stånd.[156] I flertalet fall torde varje avtalsstat ha reserverat sig så snart som avtalet inte överensstämde med den egna utlämningslagstiftningen, i stället för att ändra och vidareutveckla den egna lagstiftningen i enlighet med avtalet och de nymodigheter som detta innebar.

Från svensk sida reserverade man sig i den utsträckning den europeiska utlämningskonventionen inte överensstämde med AllmL.[157]

Liksom enligt Sveriges bilaterala utlämningsavtal med USA och Kanada stadgar den europeiska utlämningskonventionen att utlämning kan vägras om den ansökande statens jurisdiktionsregler är mer omfattande än de egna.[158] Detta torde i viss mån kunna ses som ett utslag av det reciprocitetstänkande som så ofta har starkt fotfäste i det internationella straffrättsliga samarbetet. Från det anmodade landets sida anser man därmed att det inte finns någon anledning att bevilja utlämning för situationer då det ansökande landets jurisdiktionsregler är mer långtgående än de egna. Det anmodade landet är nämligen säker på att det, för egen del, aldrig kommer att framställa utlämningsansökningar som grundar sig på så vida jurisdiktionsbestämmelser.

Den europeiska utlämningskonventionen har, i skrivande stund, trätt i kraft mellan följande utomnordiska stater: Albanien, Andorra, Belgien,[158a] Bulgarien, Cypern, Estland, Frankrike,[159] Georgien, Grekland,[160] Irland,

[154] Prop. 1958:139 s. 3–4 och 7–8.

[155] Se t.ex. Langfeldt 1991 s. 524 som beskriver konventionen som en kompromiss för att passa olika länders utlämningsrätt.

[156] Från belgisk sida dröjde man mycket länge med att ratificera konventionen just därför att man ansåg att reservationsmöjligheten urholkade samarbetet, se vidare t.ex. Schutte 1994 s. 96 och Thomas & Liners 1999 s. 438.

[157] För en genomgång av artiklarna i konventionen jämfört med AllmL se vidare prop. 1958:139 s. 5–17.

[158] SÖ 1959:65, Europeisk utlämningskonvention, art. 7 p. 2.

[158a] Angående belgisk utlämningsrätt se van den Wyngaert 1994 s. 187–189.

[159] Angående fransk utlämningsrätt se t.ex. Rolin 1999.

[160] Angående grekisk utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Spinellis 1992 s. 609–631 och Mylonopoulos 1994 s. 335–342.

Israel, Italien,[161] Kroatien, Lettland, Liechtenstein, Litauen, Luxemburg, Makedonien, Malta, Moldavien, Nederländerna, Polen, Portugal,[162] Rumänien,[163] Ryssland, Schweiz,[164] Slovakien, Slovenien,[165] Spanien,[166] Storbritannien och Nordirland,[167] Tjeckien, Turkiet,[168] Tyskland,[168a] Ukraina, Ungern[169] och Österrike.[170]

Samtliga nordiska länder har tillträtt konventionen. Sinsemellan reglerar de som bekant utlämningssamarbetet genom enhetlig intern lagstiftning. Konventionen lägger inte något hinder i vägen för ett sådant samarbete mellan några av dess avtalsstater. Tvärtom så stadgar konventionen uttryckligen att utlämningssamarbetet mellan två eller flera av de avtalsslutande parterna i stället kan regleras av enhetlig lagstiftning på utlämningsrättens område.[171]

Arbetet kring utlämningssamarbetet mellan de europeiska staterna stannade inte upp enbart för att den europeiska utlämningskonvention skapades. Efter skapandet av konventionen har två tilläggsprotokoll utarbetats.

Sverige har tillträtt de båda tilläggsprotokollen, men reserverat sig för de fall dessa avviker från AllmL.[172]

De två protokollen är bindande mellan de stater som har antagit dem och innebär alltså att en möjlighet skapats för de länder som så önskar att vidareutveckla samarbetet under den europeiska utlämningskonventio-

[161] Angående italiensk utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Chiavario 1990 s. 119–150, Lupacchini 1991 s. 551–554 och Pisani 1999 s. 551–574.

[162] Angående Portugals utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Martins 1994 s. 409–426.

[163] Angående Rumäniens utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Stanoiu 1990 s. 191–200 och 1999 s. 621– 629 och Nistoreanu 1994 s. 427–434.

[164] Angående Schweiz och utlämning se t.ex. Poncet & Neyroud 1975 och angående landets internationella straffrättsliga samarbete Schouwey & Candrian 1994 s. 447–475.

[165] Angående Sloveniens utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Fišer 1999 s. 631–643.

[166] Angående Spaniens utlämningsrätt se t.ex. Sáenz de Santa María & Paz 1995 s. 131–143. Angående Spaniens internationella straffrättsliga samarbete se Queralt 1994 s. 243–250.

[167] Beträffande de områden för vilkas internationella förbindelser Hennes majestäts regering svarar, t.ex. Falklandsöarna, gäller dock fortfarande vårt bilaterala utlämningsavtal med Storbritannien, se SÖ 1965:19, art. 2 jämte SÖ 1965:20, art. 1, SÖ 1966:20 och SÖ 1979:62. Angående Storbritanniens utlämningsrätt se t.ex. Jones 2001.

[168] Angående Turkiets utlämningsrätt se t.ex. Tezcan 1996 s. 799–814.

[168a] Tysklands internationella straffrättsliga samarbete har bl.a. belysts av Vogler 1994 s. 311–334, Wilkitzki 1994 s. 289–309 och Vogel 1999 s. 327–363.

[169] Angående Ungern och utlämning liksom landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Polt 1991 s. 677–683 och Polt & Wiener 1994 s. 343–354.

[170] Angående Österrikes utlämningsrätt och landets internationella straffrättsliga samarbete se t.ex. Mayerhofer 1994 s. 151–156.

[171] SÖ 1959:65, art. 28 p. 3.

[172] Angående reservationerna se SÖ 1976:27 och SÖ 1979:13 jämte prop. 1978/79:80.

nen. Inte minst kan ett arbete med tilläggsprotokoll innebära att frågor som är kontroversiella för en eller flera stater lyfts ut från "moderkonventionen" till ett särskilt protokoll. Dessa frågor behöver därmed inte hindra ett generellt utlämningssamarbete eller innebära att utarbetandet av själva "moderkonventionen" försenas. Ett sådant exempel torde vara utlämningssamarbetet kring fiskala brott vilket, vid tidpunkten för tillkomsten av den europeiska utlämningskonventionen, på sina håll uppfattades som mycket kontroversiellt och därför lyftes ut från konventionen för att i stället regleras i ett av dessa tilläggsprotokoll.[173] En nackdel med att använda en metod där samarbetet delas upp på dels en "moderkonvention", dels tilläggsprotokoll är naturligtvis att samarbetet blir mindre lättöverskådligt än om utlämningssamarbetet skulle ha sin fullständiga reglering i en och samma konvention. Så är naturligtvis alldeles särskilt fallet ju fler tilläggsprotokoll som skapas.

Det första tilläggsprotokollet[174] från 1975 har ett dubbelt syfte.[175] Dels är syftet att för vissa gärningar skapa ett generellt undantag från förbudet mot utlämning för politiska brott, dels är syftet att i stor utsträckning utvidga den nationella principen ne bis in idem så att denna beaktas också på det internationella planet, dvs. i konventionsstaternas utlämningssamarbete.[176]

Följande utomnordiska stater är, i skrivande stund, anslutna till det första tilläggsprotokollet: Albanien, Andorra, Belgien, Bulgarien, Cypern, Estland, Georgien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Moldavien, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Tjeckien, Ungern och Ukraina.

Det andra tilläggsprotokollet[177] från 1977 berör ett flertal frågor.[178] Protokollet är tänkt att öppna en möjlighet för accessorisk utlämning, dvs. utlämning skall kunna beviljas för en brottslig gärning som inte är av den svårhetsgraden och för en utdömd påföljd som är mindre sträng än vad som stadgas i den europeiska utlämningskonventionen, om det är

[173] Se Bartsch 1991 s. 501–502 påpekar bl.a. att de fiskala brotten, i likhet med de politiska och militära brotten, inte ansågs vara ett gemensamt samarbetsområde för staterna. Ett land ansågs inte ha något intresse av att hjälpa ett annat land i dess kamp mot inhemsk skattebrottslighet. Jfr resonemangen angående förbudet mot utlämning för politiska brott, avsnitt 2.6.2.

[174] SÖ 1976:27.

[175] Se vidare Explanatory Report on the Additional Protocol to the European Convention on Extradition 1975 s. 5–22.

[176] Se vidare avsnitt 2.6.1 och avsnitt 2.10.1.

[177] SÖ 1979:13.

[178] Se vidare Explanatory Report on the Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition 1978 s. 5–20.

så att utlämning samtidigt begärs för en annan brottslig gärning som uppfyller de nämnda kraven såvitt avser svårhet respektive såvitt avser påföljdens stränghet. Genom protokollet skapas också en möjlighet till utlämningssamarbete avseende fiskala brott. Dessa var som tidigare nämnts undantagna från utlämningssamarbetet i den europeiska utlämningskonventionen.[179] Med hänsyn till frågan om mänskliga rättigheter kom protokollet vidare att ställa upp vissa krav som måste vara uppfyllda för att en utevarodom skall kunna godtas som grund för en utlämningsansökan. Protokollet behandlar också frågan om när meddelad amnesti i den anmodade staten skall anses vara ett hinder mot utlämning. Detta var en fråga som hade förbigåtts med tystnad i "moderkonventionen". Slutligen var protokollet tänkt att förenkla ansökningsförfarandet genom att införa direktkommunikation mellan konventionsstaternas justitiedepartement i stället för att som tidigare kräva att en utlämningsansökan skulle överlämnadas via diplomatiska kontakter.[180]

Följande utomnordiska stater är, i skrivande stund, anslutna till det andra tilläggsprotokollet: Albanien, Belgien, Bulgarien, Cypern, Estland, Georgien, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Makedonien, Malta, Moldavien, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern och Österrike.

Mellan Sverige och *Frankrike* har det vidare, inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen, slutits ett bilateralt utlämningsavtal som för Frankrikes del utsträcker samarbetsområdet till att omfatta vissa franska utomeuropeiska territorier.[181]

Arbetet inom Europarådet när det gäller utlämningsfrågor har emellertid inte enbart handlat om konventioner och tilläggsprotokoll. Tvärtom har Europarådet också utvecklat ett antal rekommendationer[182] vilka i sig

[179] Mer precist stadgar SÖ 1959:65, Europeisk utlämningskonvention, art. 5 att konventionen endast gäller fiskala brott i den mån de avtalsslutande staterna så beslutat beträffande varje brott och brottskategori. En sådan särskild överenskommelse om utlämning också för denna typ av brott slöts mellan Sverige och Tyskland inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen, se vidare SÖ 1978:38. Se också avsnitt 2.1.3 angående utlämning för fiskala brott.

[180] Angående tilläggsprotokollet och den svenska inställningen till detta se vidare prop. 1978/79:80.

[181] SÖ 1991:24, Avtal med Frankrike rörande tillämpningen av europeiska konventionen den 13 december 1957 (SÖ 1959:65 och SÖ 1967:46). De territorier som avses är Franska Polynesien, Nya Kaledonien, Wallis, Futuna samt de territoriella enheterna Mayotte, Saint Pierre och Miquelon.

[182] Angående Europarådets rekommendationer se t.ex. Nilsson 1996 s. 556–557 och Spiliopoulou Åkermark & Mårsäter 2001 s. 487–488.

kan tjäna som vägledning för tolkningen av den europeiska utlämningskonventionen. Rekommendationerna torde också kunna utgöra incitament för medlemsländerna att utveckla den egna utlämningslagstiftningen. Bland Europarådets rekommendationer kan man exempelvis nämna *rekommendation nummer (80) 7* vilken ställer upp riktlinjer för utlämningsförfarandet, bl.a. skall den eftersökte individen ha rätt att bli informerad om utlämningsansökan på ett språk som denne förstår, ha rätt att framföra argument i utlämningsfrågan och ha rätt till ett rättsligt biträde under utlämningsförfarandet också då denne inte för egen räkning kan betala ett sådant biträde. Rekommendationen uppmanar vidare den ansökande staten att beakta vilka konsekvenser en utlämningsansökan kan få för den eftersökte individen liksom för dennes familj. Särskilt skall den ansökande staten betänka det stora intrång som utlämningsförfarandet innebär för den enskilde innan en utlämningsbegäran överlämnas avseende brottsliga gärningar vars straff precis överskrider den nedersta gränsen för utlämningssamarbetet eller brottsliga gärningar för vilka man inte kan förvänta ett högre straff än inom denna nedre gräns.[183]

Bland Europarådets rekommendationer kan man vidare nämna *rekommendation nummer (80) 9* som behandlar utlämningsfrågan när den ansökande staten inte har tillträtt EKMR.[184] Medlemsstaterna bör, enligt rekommendationen, inte bevilja utlämning till en stat som inte undertecknat EKMR om det finns välgrundad anledning att anta att den eftersökte personen kommer att ställas inför rätta och/eller avtjäna straff p.g.a. sin ras, religion, nationalitet eller politiska åsikt. Medlemsstaterna bör också skjuta upp ett utlämningsförfarande om utlämningsfrågan har överklagats till Europadomstolen och medlemsstaterna har rekommenderats att låta utlämningsfrågan bero till dess att Europadomstolen har granskat denna. *Rekommendation nummer (86) 13* behandlar frihetsberövande med anledning av utlämningsframställningar. Enligt rekommendationen bör ett sådant frihetsberövande i det anmodade landet kunna avräknas mot det frihetsstraff som det ansökande landet begärt utlämning för. Det anmodade landet bör också, enligt rekommendationen, kontakta det ansökande landet om det finns risk för att ett frihetsberövan-

[183] Recommendation No. R (80) 7 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the practical application on the European Convention on Extradition.

[184] Recommendation No. R (80) 9 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Extradition to States not party to the European Convention on Human Rights.

[185] Recommendation No. R (86) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning the practical application of the European Convention on Extradition in respect of detention pending extradition.

[186] Recommendation No. R (96) 9 of the Committee of Ministers to Member States concerning the practical application of the European Convention on Extradition. Se vidare också avsnitt 2.16.1.

de som föregår beslutet i utlämningsfrågan skulle bli oproportionerligt långt med tanke på det straff som det ansökande landet begär utlämning för. Vid kontakten med den anmodade staten skall den ansökande staten höra sig för om denna, med hänsyn till det framtida frihetsberövandet, önskar återta sin utlämningsbegäran.[185] Slutligen kan man nämna *rekommendation (96) 9* som ger råd dels avseende överlämnande av beslagtagen egendom i samband med utlämningsförfarandet, dels avseende den situationen att flera stater ansöker om utlämning av samma individ.[186]

För den som önskar kontinuerlig information om vilka nya länder som ansluter sig till den europeiska utlämningskonventionen respektive de båda tilläggsprotokollen lämnas aktuella uppgifter härom i SFS. I skrivande stund är det tillkännagivande (2001:860) av andra länders anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete som ger den aktuella informationen.

1.4.4.4 EU-samarbetet

Det intensiva straffrättsliga samarbetet som Europarådet stod för under efterkrigstiden har allt mer kommit att övertas av EU:s medlemsstater,[187] vilket i sig inte är speciellt konstigt om man betänker att EU i huvudsak består av de länder som tidigare utgjorde Europarådet innan detta kom att radikalt utvidgas också mot länder i central- och östeuropa.[188]

Det intensiva straffrättsliga samarbetet kan inte enbart förklaras med att de ursprungliga Europarådsländerna ligger i varandras närområden och att ett land därför lätt kan bli tillflyktsort för ett annat lands brottslingar. I allra högsta grad är det i stället så att förklaringen ligger i själva samarbetet inom EU och målet att genomföra den inre marknadens s.k. fyra friheter, däribland fri rörlighet för personer. Genomförandet av en fri rörlighet för personer kan i sig leda till oönskade bieffekter såsom en ökad gränsöverskridande brottslighet och större möjligheter för brottslingar att fly mellan de olika ländernas gränser. För att vara rustade att möta dessa negativa följder har EU-staterna inlett ett intensivt straffrättsligt samarbete vilket tillsammans med polis- och tullsamarbetet brukar hänföras till EU:s tredje pelare.

Till skillnad från det överstatliga samarbetet i första pelaren (EG) är

[187] Se vidare angående detta samarbete t.ex. Bonn, Haentjens, Orie & Smit 1994 s. 358, Frennered 1997 s. 293–306, Jareborg & Asp 1997 s. 317–325, Träskman 1997 s. 262–273, Asp 2001a s. 554–570, Mattson 2001 s. 12–26, Wersäll 1997 s. 416–425, Bleeker 1999 s. 649–653, Nilsson 1999 s. 709–735 med däri gjorda litteraturhänvisningar, Asp 2002 s. 26–68, Nilsson 2002 s. 523–530, Nuotio 2002 s. 531–558, Träskman 2002 s. 345–362 och Wersäll 2002 s. 659–670. Angående EG/EU och dess medlemsstater generellt se t.ex. Lysén 2002.

[188] Se vidare Wersäll 1997 s. 417, Gilbert 1998 s. 37–39 och Jareborg 2001 s. 42.

samarbetet i tredje pelaren (liksom samarbetet i den andra pelaren vilket behandlar säkerhets- och utrikespolitik) traditionellt mellanstatligt till sin karaktär. EU:s institutioner har på detta område inte samma roll som i EG-samarbetet. Besluten utgörs av mellanstatliga överenskommelser, t.ex. konventioner, som – på sedvanligt sätt – måste undertecknas och antas av medlemsstaterna. Närmare bestämt måste en konvention godkännas av varje lands parlament (ratificeras). Först därefter kan konventionen genomföras i enlighet med medlemsstaternas respektive konstitutionella bestämmelser.[189]

Efter Amsterdamfördraget torde samarbetet på många sätt dock ha blivit så institutionaliserat att det är svårt att jämställa det med andra mellanstatliga samarbeten. Enligt Amsterdamfördraget kan fyra typer av rättsakter användas inom ramen för den tredje pelaren. Förutom konventioner kan rambeslut, beslut och gemensamma ståndpunkter användas. För syftet att harmonisera lagstiftningen i medlemsstaterna kan naturligtvis konventioner skapas men en harmonisering kan också uppnås genom rambeslut.[190] Dessa beslut är uppbyggda på ett sätt som motsvarar direktiven i första pelaren. Besluten är bindande för medlemsländerna redan genom antagandet och det anges också en tidsram inom vilken rambeslutet skall vara genomfört i varje enskild medlemsstat. Den i särklass viktigaste skillnaden mellan rambeslut och direktiv är att det beträffande rambesluten uttryckligen sägs att de inte skall ha direkt effekt. Varje rambeslut måste därför också förankras i den nationella rätten för att det skall få genomslag på nationell nivå. För att driva EU-samarbetet framåt torde rambesluten, utan tvekan, vara mer effektiva än det traditionella konventionsförfarandet. Exempelvis eftersom varje rambeslut innehåller en tidsfrist inom vilken medlemsländerna skall genomföra det aktuella beslutet.[191]

Initiativrätt på tredjepelarens område tillkommer både EU-kommissionen och medlemsstaterna. En sådan bred möjlighet till initiativrätt verkar också den i praktiken för att EU-samarbetet ständigt utvecklas. Initiativrätten innebär rent konkret att varje land som anser att det finns ett behov av att reglera en viss fråga på EU-nivå kan väcka förslag i frågan. Hittills kan man konstatera att ett sådant initiativ från en medlemsstat regelmässigt också lett till någon form av åtgärd.[192]

Också EG-domstolen har, genom Amsterdamfördraget, getts en viktig roll i utvecklandet av samarbetet mellan medlemsstaterna. Domstolen har bl.a. kompetens att företa en laglighetsgranskning av rambeslut och

[189] Frennered 1997 s. 294.

[190] Ett s.k. rambeslut ligger till grund för den europeiska arresteringsordern, se vidare avsnitt 5.

[191] Asp 2001a s. 560–561.

[192] Asp 2001a s. 562.

beslut. Om medlemsstaterna lämnar en förklaring härom kan EG-domstolen meddela förhandsavgöranden bl.a. om tolkningen av konventioner och rambeslut.[193]

Själva EU-samarbetet innebär i och för sig inget hinder mot att mera "lokala" samarbeten utvecklas mellan två eller flera av dess medlemsstater. I nuvarande fördraget,[193a] art. 40 p. 1 föreskrivs att ett närmare samarbete (dvs. vid sidan av tredje pelaren) är möjligt mellan två eller flera medlemsstater under förutsättning att ett sådant samarbete respekterar EG:s befogenheter och dess mål samt syftar till att göra det möjligt för unionen att snabbare utvecklas till ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. Ett sådant samarbete brukar kallas flexibel integration och t.ex. utlämningssamarbetet mellan de nordiska EU-länderna hämtar sitt godkännande från den aktuella artikeln.

Bestämmelsen om flexibel integration kom främst till för att i själva EU-fördraget klargöra att det var möjligt att fortsätta med det s.k. Schengensamarbetet,[194] i vilket samtliga EU:s medlemsstater med undantag av Storbritannien och Nordirland, i nuläget deltar.[195]

1.4.4.4.1 Schengensamarbetet

Den fria rörligheten för personer är som bekant en av grundstenarna i EG:s regelverk för den inre marknaden. Jämfört med den andra grundstenen, den fria rörligheten för varor, tjänster och kapital skulle det visa sig att den fria rörligheten för personer var mer komplicerad att förverkliga. Exempelvis innebar ett förverkligande av denna frihet att en rad kompensatoriska åtgärder först var tvungna att utvecklas. För att möta myntets baksida, dvs. det faktum att den fria rörligheten för personer också kunde öppna dörren för gränsöverskridande brottslighet och göra det lättare för brottslingar att fly från ett land till ett annat, var man tvungen att först skapa regler för en enhetlig kontroll av de gemensamma yttre gränserna samt utveckla samarbetet för brottsbekämpning. Förverkligandet av den fria rörligheten för personer försenades också p.g.a. den oenighet som rådde mellan EU:s stater beträffande frågan om den fria rörligheten skulle vara förbehållen endast medlemsstaternas medborgare eller även omfatta andra länders medborgare när de väl passerat kontrollen vid den yttre gränsen.[196]

[193] Asp 2001a s. 562.
[193a] SÖ 1999:4.
[194] Numera är det s.k. Schengensamarbetet, genom Amsterdamfördraget, införlivat med med EU-samarbetet, se Ds 1997:64 s. 26–27.
[195] Angående t.ex. Storbritanniens ovilja att avskaffa kontrollerna vid de inre gränserna se vidare t.ex. Frennered 1997 s. 304–305.
[196] Prop. 1997/98:42 s. 7.

I några av EU-staterna växte önskemål fram om att i Romfördragets anda påskynda förverkligandet av den fria rörligheten för personer. Dessa stater, dvs. Frankrike, Tyskland, Belgien, Nederländerna och Luxemburg, ingick därför 1985 ett avtal om att successivt avveckla personkontrollerna vid de gemensamma gränserna och att utveckla det polisiära och rättsliga samarbetet sinsemellan. Avtalet är ett separat mellanstatligt avtal som vid tidpunkten för dess skapande låg utanför EG.[197] Avtalet ingicks i gränsstaden Schengen i Luxemburg och kallas därför *Schengenavtalet.*

År 1990 undertecknades tillämpningskonventionen till Schengenavtalet (Schengenkonventionen)[198], med bestämmelser för praktiska åtgärder för att genomföra avvecklingen av gränskontrollerna vid de inre gränserna samt övriga samarbetsåtgärder. Schengenkonventionen började tillämpas och gränskontrollerna upphörde den 26 mars 1995 mellan sju av de länder som då hade anslutit sig till Schengenavtalet.[199]

Varje stat som är medlem i EU har rätt att delta i Schengensamarbetet. Kretsen av Schengenländer har hela tiden utökats och i dag har som bekant samtliga EU-länder med undantag av Storbritannien och Nordirland undertecknat avtal om anslutning till Schengensamarbetet. Förhandlingar pågår också med Storbritanninen och Nordirland om en framtida anslutning.[200]

Mer konkret innebär Schengenkonventionen t.ex. att de berörda länderna får möjlighet till ökat polisiärt samarbete, rätt till polisiärt efterföljande av misstänkta personer över gränsen, s.k. hot pursuit, och ett gemensamt polisiärt informationssystem. Schengenkonventionen innehåller emellertid också regler för det rättsliga samarbetet vilket omfattar inbördes rättshjälp i brottmål, tillämpning av principen ne bis in idem, överförande av verkställighet av brottmålsdom, bekämpande av brottslighet som avser narkotika och vapen samt slutligen utlämning.

Schengenkonventionens bestämmelser om utlämning är huvudsakligen tänkta att komplettera och underlätta tillämpningen av den europeiska utlämningskonventionen. I Schengenkonventionen förbinder sig staterna bl.a. att utlämna personer som är åtalade eller skall avtjäna straff för brott avseende punkt- eller mervärdesskatt samt tullavgifter. Konventionen lämnar möjlighet till ett förenklat utlämningssamarbete vid samtycke från individen[201] och anvisar att den ansökande statens lagstiftning

[197] Numera är det s.k. Schengensamarbetet, genom Amsterdamfördraget, införlivat med EU, se Ds 1997:64 s. 26–27.

[198] SÖ 1998:49. Se vidare angående Schengensamarbetet t.ex. Baauw 1991 s. 529–535, Schomburg 1991 s. 511–514, Nordström 1995 s. 321– 323, Joubert & Bevers 1996 s. 33–34, 261 och 263–265, prop. 1997/98:42 och Hailbronner & Weil 1999.

[199] Prop. 1997/98:42 s. 7.

[200] Särskilda samarbetsavtal har tecknats med Island och Norge som inte är medlemmar i EU och därför inte fullt ut kan ansluta sig till avtalet, prop. 1997/98:42 s. 8.

[201] Jfr 1995 års EU-konvention i avsnitt 1.4.4.4.2 och 2.13.6.

skall tillämpas då det gäller verkan av preskriptionsavbrott.[202] Schengenkonventionen minskar betydelsen av det anmodade landets inhemska lagstiftning också genom att slå fast att frånvaron av en angivelse eller annat officiellt meddelande som medger lagföring och som krävs endast enligt det anmodade landets lagstiftning inte får påverka möjligheten att bevilja utlämning.[203]

1.4.4.4.2 EU-konventionerna om utlämning

Två specifika utlämningskonventioner har utarbetats inom ramen för EU:s tredje pelare.[204] På flera punkter överlappar dessa konventioner de överenskommelser om utlämning som är en del av Schengenkonventionen. Den ena, konventionen 1995 om ett förenklat förfarande för utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater, kommer i detta arbete att kallas *1995 års EU-konvention.*[205] Den andra, konventionen 1996 om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater, kommer att benämnas *1996 års EU-konvention* i fortsättningen.[206]

De båda konventionerna är tänkta att utgöra ett komplement till den inom Europarådet år 1957 utarbetade europeiska utlämningskonventionen vilken tillträtts av samtliga EU-länder. Konventionerna är tänkta att utgöra ett led i strävandena att förenkla utlämningsförfarandet inom EU.[207]

1995 års EU-konvention tar sikte på en speciell sorts eftersökta individer, nämligen sådana som samtycker till utlämning. För dessa skapar konventionen ett snabbare utlämningsförfarande, där beslutsnivån förflyttas från landets regering till en inhemsk myndighet, i Sverige RÅ. Beslutet om utlämning måste fattas inom tjugo dagar från det att samtycke lämnats och därefter verkställas inom tjugo dagar från beslutsdagen.[208] Den ansökande staten behöver inte komma in med någon dokumentation, såsom en dom eller ett häktningsbeslut. I stället räcker det att den ansökande staten uppger att ett sådant avgörande finns. Vidare kan den eftersökte individen, enligt 1995 års EU-konvention, frånsäga sig specialitetsprincipens skydd. Följden av en sådan deklaration från individens sida är

[202] Jfr 1996 års EU-konvention, avsnitt 2.11.

[203] Se SÖ 1998:49 art. 59–66 angående utlämningssamarbetet samt prop. 1997/98:42 s. 92–95.

[204] Angående EU-konventioner som har utlämningsfrågan som ett delmoment se avsnitt 1.4.4.4.2.

[205] Se vidare SÖ 1998:43.

[206] SÖ 2001:49. Se också Rao 1998 s. 229–231 som pekar på att en förklaring till skapandet av konventionen – som dels mjukar upp kravet på dubbel straffbarhet t.ex. för deltagande i kriminella organisationer, dels tar bort förbudet mot utlämning för politiska brott – var att Spanien nekats utlämning från Belgien avseende medlemmar i terroristorganisationen ETA.

[207] Ds 2000:3 s. 5.

[208] 33 § 2 st. och 34 § 1 st. AllmL.

att den ansökande staten, utan att behöva be den anmodade staten om tillåtelse, kan åtala eller straffa individen för ett annat brott som hon begått före utlämningen trots att detta inte angetts i den ansökande statens utlämningsbegäran. Dessutom får den ansökande staten efter individens medgivande vidareutlämna denne till en annan medlemsstat i EU utan att begära tillstånd av den anmodade staten.

Medan 1995 års EU-konvention lade tyngdpunkten vid att förenkla själva utlämningsförfarandet kom 1996 års EU-konvention i stället att innebära förändringar också för de traditionella utlämningsvillkoren. Konventionen tar exempelvis bort förbudet mot utlämning för politiska brott när den ansökande staten är en av EU:s medlemsstater.[209] Vidare syftar konventionen till att mjuka upp kravet på dubbel straffbarhet för vissa grova brott[210] och att göra den anmodade statens preskriptionsregler[211] och straffskalor[212] av mindre betydelse för bedömningen av utlämningsfrågan. Det skall i princip vara tillräckligt att den aktuella gärningen är av viss svårhet och inte är preskriberad enligt det ansökande landets lag. Genom 1996 års EU-konvention öppnas också dörren för ett utlämningssamarbete som omfattar egna medborgare.[213]

Konventionerna träder i kraft mellan de medlemsstater som har ratificerat dem. Staterna behöver således inte vänta på att alla medlemsstater skall ha undertecknat en konvention för att denna skall bli tillämplig.

1995 års EU-konvention har i skrivande stund trätt i kraft mellan Sverige och följande utomnordiska länder[214]: Belgien, Grekland, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland samt Österrike.[215]

1996 års EU-konvention har i skrivande stund trätt i kraft mellan Sverige och följande utomnordiska länder: Belgien, Grekland, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland samt Österrike.

1.4.4.5 De multilaterala utlämningsavtalen

I FN:s och Europarådets regi, liksom på senare år också inom EU:s regi, har dessutom en rad multilaterala konventioner[216] utarbetats vilka som

[209] Se vidare avsnitt 2.6.1–2.6.3.

[210] Se vidare avsnitt 2.1.1.

[211] Se vidare avsnitt 2.11.1.

[212] Se vidare avsnitt 2.3.1 och 2.3.2.

[213] Se t.ex. Ds 2000:3 s. 5.

[214] Angående det nordiska utlämningssamarbetet se i stället avsnitt 1.4.3.

[215] Se under 27 § AllmL i SFS.

[216] För upplysning om vilka länder som omfattas av respektive konvention se tillkännagivande i SFS. I skrivande stund tillkännagivande (2001:860) av andra länders anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete.

ett delmoment behandlar utlämningsfrågan och därför också till viss del kan anses vara utlämningskonventioner.

Dessa konventioner föreskriver i regel inte en generell utlämningsplikt utan inriktar sig på en viss brottstyp som bedöms som särskilt viktig att beivra i det internationella straffrättsliga samarbetet. Konventionerna är ofta uppbyggda utifrån principen aut dedere aut judicare, vilken förpliktar stater att antingen utlämna eller lagföra.[217] Bland dessa konventioner kan man exempelvis nämna *Haagkonventionen*[218] och *Montrealkonventionen*[219] som båda avser brott mot den allmänna samfärdseln med luftfartyg,[220] FN:s *diplomatskyddskonvention,*[221] som söker förebygga och bestraffa vissa uppsåtliga gärningar riktade mot grupper av internationellt verksamma personer, den *internationella konventionen mot tagande av gisslan*[222] och *Wienkonventionen mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen.*[223] Också konventioner som utarbetats inom EU:s regi är uppbyggda utifrån principen aut dedere aut judicare. Exempelvis kan nämnas den s.k. bedrägerikonventionen vilken syftar till att bekämpa brott mot EU:s finansiella intresse. Konventionen ålägger medlemsstaterna, för det fall egna medborgare inte utlämnas för de aktuella brotten, att i stället lagföra dessa.[224]

Särskilt när det gäller de konventioner som utarbetats i FN:s regi kan man konstatera att ett flertal av världens länder har anslutit sig till dessa.[224a] I skrivande stund har t.ex. Wienkonventionen mot olaglig han-

[217] Sådana regleringar kan emellertid också återfinnas i rena utlämningsavtal. Frågan om utlämning av egna medborgare behandlas ofta på detta sätt i utlämningsavtal mellan länder där ena parten tillåter utlämning av egna medborgare men inte den andra parten, se exempelvis Tilläggskonvention till utlämningskonventionen med Amerikas förenta stater, SÖ 1984:34, art. VII p. Angående de multilaterala utlämningskonventionerna se också Wise 1993 s. 268–287 och Nuotio 2002 s. 536–537.

[218] SÖ 1971:17, Konvention för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg och prop. 1971:92.

[219] SÖ 1973:48, Konvention för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet och prop. 1973:92.

[220] Se också Seong-soon 1990 s. 135–162, med en engelsk sammanfattning, angående de internationella konventioner som avser brott mot den allmänna samfärdseln med luftfartyg och Forde 1995 s. 78–84.

[221] SÖ 1975:30, Konvention om förebyggande och bestraffning av brott mot diplomater och andra internationellt skyddade personer.

[222] SÖ 1980:26, Internationell konvention mot tagande av gisslan.

[223] SÖ 1991:41, Förenta nationernas konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen samt prop. 1990/91:127 jämte SÖ 2000:35 angående ändring av den svenska förklaringen. Konventionen behandlas också av Sproule & St-Denis 1989 s. 263–293, Gilmore 1991 s. 183–192 och Schutte 1991 s. 135–157.

[224] SÖ 1999:29, art. 5 p. 1, Konvention den 26 juli 1995 om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen.

[224a] Se Vetere 1992 s. 713–806 och Wilkitzki 1992 s. 267–291 angående FN:s roll i det internationella straffrättsliga samarbetet.

tering av narkotika och psykotropa ämnen tillträtts av mer än 150 länder. När det gäller de särskilda brottstyper som dessa konventioner behandlar blir det område där Sverige har folkrättsliga förpliktelser mycket större än om man när det gäller utlämning enbart har de bilaterala utlämningsavtalen och den europeiska utlämningskonventionen jämte EU-samarbetet i åtanke. Sverige har förvisso inget utlämningsavtal med Sierra Leone, men om landet inkommer med en utlämningsbegäran avseende en person misstänkt för narkotikabrott är Sverige förpliktat att antingen utlämna eller lagföra den eftersökte personen.

Multilaterala konventioner kan emellertid komma att påverka utlämningssamarbetet också på ett annat sätt. Inom FN har man skapat konventioner vars syfte är att bekämpa en viss brottstyp och som ett moment i dessa konventioner stadgas det bl.a. att de stater som ansluter sig till konventionerna skall anse att de brott som konventionerna behandlar också omfattas av staternas utlämningsavtal. I sammanhanget kan exempelvis nämnas FN:s *internationella konvention jämte protokoll och fakultativt protokoll för bekämpande av penningförfalskning*[225] och *internationella konvention om bekämpande av bombattentat av terrorister*[226] som båda innehåller stadgande av sådant slag som nyss beskrivits. Konventioner av denna typ torde dock så gott som undantagslöst omfatta så grova brott att dessa redan innan skapandet av konventionerna föll under de svenska utlämningsavtalen. Genom de multilaterala konventionerna har emellertid "dubbla" förpliktelser skapats. Dessutom leder konventionerna till att Sverige inte kan skapa undantag för de aktuella brotten i sitt utlämningssamarbete t.ex. genom förbudet mot utlämning för politiska brott.[227]

Ett annat exempel på ett multilateralt avtal som får betydelse för länders utlämningssamarbete, och mer specifikt förbudet mot utlämning avseende politiska brott är *den europeiska konventionen om bekämpande av terrorism.*[228] Konventionen har utarbetats i Europarådet och syftar alltså till bekämpande av terroristdåd. Genom konventionen förbinder sig avtalsstaterna bl.a. att i sin tolkning av begreppet "politiskt brott" inte inkludera de gärningar som behandlas i konventionen. Avtalsstaterna försäkrar alltså att de inte skall neka utlämning med hänsyn till förbudet mot utlämning för politiska brott om den eftersökte individen begått sådana brott som omfattas av konventionen.

FN har vidare, efter nationella oroligheter som utmynnat i brott mot

[225] SÖ 2001:6, art. 10.

[226] SÖ 2001:22, art. 9 p. 1. Angående frågan om utlämning och terrorism se också Leigh 1997 s. 166–180 och Gilbert 1998 s. 33.

[227] Se vidare avsnitt 2.6.1 och 2.6.3.

[228] SÖ 1977:12, Europeisk konvention om bekämpande av terrorism samt prop. 1976/77:124.

den internationella humanitära rätten och krigets lagar, ansett sig nödsakad att inrätta internationella tribunaler till vilka FN:s medlemsstater skall utlämna individer som misstänks för de aktuella brotten.[229] Härvid kan nämnas *FN-resolutionen 1993 om att inrätta Jugoslavientribunalen*, vars syfte är att beivra brott som begåtts i forna Jugoslavien mot internationell humanitär rätt och krigets lagar.[230] Vidare kan *FN-resolutionen 1994 om att inrätta Rwandatribunalen* nämnas. Tribunalen är tänkt att beivra folkmord och andra allvarliga brott mot internationell humanitär rätt som begåtts under 1994 i Rwanda eller av medborgare i Rwanda på angränsande staters territorium.[231]

1.4.5 Sverige som ansökande stat

Att Sverige står som ansökande part i utlämningsärenden, är tämligen sparsamt behandlat i såväl litteraturen som den svenska lagstiftningen. Inte heller i mitt arbete är tyngdpunkten lagd på Sveriges roll i egenskap av ansökande stat. Eftersom det blir den utländska anmodade staten som skall bedöma en svensk ansökan blir den utländska utlämningslagstiftningen avgörande. Bedömningen av en svensk utlämningsansökan kan därmed variera från land till land och i högsta grad också vara beroende av huruvida ett utlämningsavtal föreligger mellan Sverige och den anmodade staten. Nedan följer en kortfattad introduktion till frågan om Sveriges roll som ansökande stat.

Utgångspunkten från svensk sida, när man ansöker om utlämning, är förordning (1982:306) med vissa bestämmelser om utlämning för brott till Sverige, nedan benämnd *förordningen*.

Det slutgiltiga avgörandet när Sverige ansöker om utlämning vilar naturligtvis helt och hållet i den anmodade statens händer.[232] Sverige har dock, i egenskap av ansökande stat, ett stort ansvar gentemot såväl den anmodade staten, vars resurser tas i anspråk, som gentemot den eftersökte individen vars frihet inskränks genom utlämningsförfarandet, ibland under avsevärd tid.

I förordningens 9 § kan man läsa att en *skälighetsbedömning* skall företas i varje enskilt ärende då man från svensk sida överväger att begära utlämning. Det ingrepp en utlämning innebär för individen skall vägas

[229] Angående de båda tribunalerna se t.ex. Jones 2001 s. 121–123.

[230] Prop. 1993/94:142. Se också Dolfe 1995 s. 609–616.

[231] Prop. 1995/96:48.

[232] Se t.ex. NJA 1984 s. 851 angående krav från den anmodade staten (Kanada) att målsägaden, en medtilltalad, åklagare, polisman och sakkunniga skulle avge uppgifter inför TR:n och efter avläggande av ed bekräfta riktigheten av tidigare gjorda och i skrift nedtecknade utsagor samt underteckna dessa. I ärendet ifrågasattes om ett sådant förfarande var förenligt med svensk rätt.

mot Sveriges intresse av att få personen i fråga utlämnad. Trots att ett formellt krav som stadgar att det aktuella brottet skall ha en viss straffskala är uppfyllt kan Sverige komma att avstå från en begäran om utlämning. Lite schablonmässigt kan sägas att ju allvarligare brott, desto större är intresset från svensk sida. Även andra omständigheter, t.ex. existensen av ett svenskt målsägandeanspråk, kan inverka på bedömningen. Allmänt kan sägas att det svenska intresset skall vara tyngre i de fall personen saknar närmare anknytning till landet än när sådan föreligger. Det förekommer att Sverige begär utlämning av den anmodade statens egna medborgare trots att en motsvarande ansökan inte skulle beviljas från svensk sida. Framför allt torde sådana svenska ansökningar gälla medborgare i de engelskspråkiga länderna, vars jurisdiktionsregler i huvudsak bygger på territorialitetsprincipen. Utlämning är ofta enda möjligheten för att dessa länders medborgare skall kunna ställas till svars för handlingar som de begått utomlands.[233]

I de fall utlämning begärs för att individen skall bli föremål för rättegång i Sverige måste *utredningsläget* vara sådant att möjligheterna till en fällande dom bedöms som goda. Att utsätta individen för något så ingripande som utlämning är naturligtvis oacceptabelt om bevisläget i Sverige är sådant att någon fällande dom inte kan förväntas. Vidare bör en prognos göras beträffande vilken påföljd som kan tänkas utdömas. När det gäller ansökningar till utomnordiska stater bör sådana i regel göras endast om den kommande domen kan förväntas lyda på ett fängelsestraff, vilket med beaktande av reglerna för villkorlig frigivning leder till minst fyra månaders faktisk fängelsevistelse. Endast i undantagsfall begärs utlämning när påföljden inte förväntas bli frihetsberövande. Ett sådant skulle kunna vara när det rör sig om brottslighet med flera inblandade gärningsmän samt utredningsskäl talar för att en person som inte befinner sig i Sverige förs till landet. Även när det gäller flera misstänkta och någon eller några av dem redan finns tillgängliga för lagföring i Sverige kan utlämning begäras trots att påföljden inte förväntas bli fängelse.[234]

Innan en utlämningsbegäran överlämnas bör man rimligen även beakta om de *kostnader* en eventuell utlämning medför är rimliga, liksom huruvida man kan befara att, mot bakgrund av vad man vet om den anmodade statens utlämningslagstiftning, en utlämningsbegäran skulle vara utsiktslös.

I de fall Sverige slutit *utlämningsavtal* har våra avtalsparter, inom ramen för dessa, en folkrättslig förpliktelse att utlämna. Med ett utlämningsavtal i botten blir det naturligtvis också lättare att från svensk sida

[233] Se vidare RÅ cirkulär (1984) CI:103 s. 13 och 15 och avsnitt 2.2.2.

[234] Se vidare RÅ cirkulär (1984) CI:103 s. 13 och 14. Angående överförande av lagföring se också avsnitt 1.6.2.2.

avgöra om en utlämningsbegäran kan förväntas nå framgång i det anmodade landet.

I de fall ett utlämningsavtal saknas mellan Sverige och den anmodade staten blir utlämningsansökans framtid beroende av den anmodade statens interna utlämningslagstiftning. Sverige behöver i ett sådant läge söka få till stånd en överenskommelse som enbart omfattar det specifika ärendet, dvs. en s.k. ad hoc-överenskommelse. En annan möjlighet kan naturligtvis vara att man från svensk sida överväger en begäran om överförande av lagföring vilken innebär att man begär att det anmodade landet skall ta på sig ansvaret för att personen ställs inför rätta.[235]

I de fall icke avtalsslutande länder uppställer krav på ömsesidighetsförklaring, en försäkran att Sverige under motsvarande förhållanden skulle bevilja utlämning, är det viktigt att Sverige överväger om en dylik försäkran kan ges innan en utlämningsansökan överlämnas.[236]

När det gäller våra nordiska grannländer kan man konstatera att de få och enkla regler som karaktäriserar NordL också möter Sverige i egenskap av ansökande part i förhållande till de övriga nordiska länderna.[237]

Som tidigare framgått behandlar AllmL och NordL frågor som rör Sveriges roll som anmodad stat, men i respektive lag finns faktiskt också ett stadgande som får betydelse när Sverige är ansökande stat. Det tar sikte på den inte särskilt ovanliga situationen att den person som Sverige eftersöker avtjänar ett straff i det anmodade landet. Om det anmodade landet är villigt att utlämna personen omedelbart för att denne skall kunna närvara vid en svenska brottmålsrättegång skall, enligt 26 a § AllmL samt enligt 22 § NordL, Sverige återlämna den aktuella personen utan att någon prövning av villkoren för utlämning företas. Ur processekonomisk synvinkel är sådana tillfälliga utlämningar[238] naturligtvis av stor betydelse i mål där flera tilltalade figurerar eftersom en gemensam rättegång härigenom blir möjlig.

Eftersom en utlämning till Sverige helt och hållet möjliggörs genom ett godkännande från den anmodade staten blir det viktigt att man från svensk sida mer specifikt beaktar vad denna stat har godkänt. En erinran om detta finns intagen i 2 kap. 8 § 2 st. BrB (enligt den översyn som företagits av 2 kap. BrB kommer det aktuella stadgandet att återfinnas i 2 kap. 12 § BrB)[239] av vilken det framgår att de villkor som uppställs vid

[235] Se vidare RÅ cirkulär (1984) CI:103 s. 15 och angående överförande av lagföring även avsnitt 1.6.2.2.

[236] Angående ömsesidighetsförklaring se också avsnitt 1.1.

[237] Se vidare avsnitt 1.4.3.

[238] Regleringen berörs också i avsnitt 2.13.4, då utifrån den utländska ansökande statens perspektiv.

[239] Se vidare SOU 2002:98 s. 424.

utlämning från främmande stat till Sverige skall lända till efterrättelse här i riket. Sverige måste vidare respektera den s.k. specialitetsprincipen. Denna innebär att den ansökande staten inte får döma eller verkställa straff för annat brott än vad som framgår av dess utlämningsansökan samt inte heller utlämna individen till ett tredje land utan tillstånd från den anmodade staten. Med specialitetsprincipen i åtanke är det t.ex. viktigt att en svensk utlämningsbegäran avser alla tänkbara gärningsmoment som kan bli aktuella i en kommande svensk rättegång, eftersom ett tillägg eller borttagande av gärningsmoment kan leda till att den inhemska domstolen dömer för ett helt annat brott än det som avsågs i den svenska utlämningsansökan. Förutom att ett brott mot specialitetsprincipen innebär ett illojalt beteende mot det anmodade landet så utgör det, t.ex. om den svenske åklagaren skulle väcka åtal för helt andra gärningar än de som upptas i den svenska utlämningsansökan, också rättegångshinder enligt 34 kap. 1 § RB.[240]

En situation som särskilt förtjänar att uppmärksammas är den inte helt ovanliga att en svensk domstol, i samband med lagföring av utlämningsbrottet, även önskar undanröja en tidigare utdömd påföljd för att enligt 34 kap. 1 § 1 st. p. 3 BrB döma till gemensam påföljd. För att undvika ett åsidosättande av specialitetsprincipen bör Sverige i en sådan situation begära utlämning också för det tidigare brottet.[241]

1.5 Utlämningsinstitutet i rättssystemet

Liksom alla andra rättsområden utgör också utlämningsrätten en del av ett lands rättssystem som helhet. De två följande avsnitten är tänkta att sätta in utlämningsrätten i ett större sammanhang.

Avsnitt 1.5.1 är tänkt att visa att utlämningsrätten inte kan ses som ett isolerat rättsområde utan att utlämningsrätten faktiskt påverkar och påverkas av ett flertal andra rättsområden.

Avsnitt 1.5.2 är tänkt att särskilt belysa en aspekt av de rättsområden som tangerar utlämningsrätten, nämligen området för mänskliga rättigheter.

[240] Principen har bl.a. behandlats i NJA 1983 s. 441 och i RH 1992:18. En begäran från en anmodad stat att Sverige skulle överta lagföring avseende andra brott än dem som funnits uppräknade i den svenska utlämningsansökan har i praxis ansetts motsvara ett sådant samtycke som europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 14 kräver för att inte specialitetsprincipen skall åsidosättas, se NJA 1986 s. 554.

[241] Se vidare avsnitt 2.13.3 angående specialitetsprincipen.

1.5.1 Utlämningsrätten i ett större sammanhang

1.5.1.1 Den folkrättsliga aspekten

Utlämningsrätten tangerar en rad rättsområden. Möjligen kan den bäst förklaras utifrån ett skikttänkande där det allra översta skiktet utgörs av *den folkrättsliga aspekten*. Folkrätten reglerar de frågor på mellanstatlig nivå[242] som blir av relevans för utlämningsrätten. Exempelvis kan man nämna att det är ur folkrätten man kan sluta sig till att en förpliktelse att utlämna uppkommer endast om länder sinsemellan har slutit utlämningsavtal med varandra.[243]

Folkrätten blir av betydelse för ländernas utlämningsavtal på flera olika sätt. Det folkrättsliga regelverket kan ge ledning för tolkningen av enskilda utlämningsavtal men det kan också verka begränsande för ländernas utlämningssamarbete.

En naturlig utgångspunkt för alla mellanstatliga avtal, så också utlämningsavtalen, är naturligtvis Wienkonventionen den 23 maj 1969 om traktaträtten.[244] Konventionen reglerar exempelvis frågor kring hur avtal ingås mellan stater, hur tillämpningen av avtal skall ske, hur avtal kan ändras, när avtal upphör, följderna av ett krigstillstånd och en statssuccession när det gäller tidigare ingångna avtal.[245]

Om ett utlämningsavtal i sig inte ger vägledning för tolkningen av utlämningsvillkoren – vilket är vanligt – får bedömningen av de olika villkoren i stället överlämnas till vart och ett av de avtalsslutande länderna.[246] Man får dock inte vara alltför snabb med att flytta ned frågan till den nationella nivån. Man bör nämligen betänka att andra mellanstatliga avtal kan innebära att stater förbundit sig att tolka ett utlämningsvillkor på ett speciellt sätt. Ett skolexempel på ett sådant mellanstatligt avtal som kan få betydelse för tolkningen av utlämningsvillkoren torde vara den tidigare nämnda europeiska konventionen om bekämpande av terrorism, vilken stadgar att vissa mycket grova brottsliga gärningar, t.ex. brottet folkmord, inte skall anses vara politiska brott.[247]

[242] Jfr dock Eser 1990 s. 15–18 som delar in straffrätten i tre nivåer; den nationella (kan ha internationella influenser), den internationella (mellanstatligt samarbete t.ex. bilaterala avtal) och den supranationell nivån (t.ex. FN).

[243] Se t.ex. Reuterskiöld 1904 s. 3, Oppenheim 1955 s. 696, Baltatzis 1960 s. 196, Hambro 1960 s. 32, Shearer 1971 s. 23–27, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. xxv, Chauvy 1981 s. 9, Dinstein 1991 s. 35, Wise 1991 s. 116 och Akehurst 1993 s. 107.

[244] Se SÖ 1975:1.

[245] Se vidare t.ex. Akehurst 1993 s. 123–142 och Gilbert 1998 s. 55–58.

[246] Se dock avsnitt 2.6.1 angående politiska brott och den europeiska utlämningskonventionen där sådan vägledning i viss mån getts angående frågan om vad som inte kan anses vara ett politiskt brott.

[247] SÖ 1977:12, art. X. Sverige har reserverat sig mot denna inskränkning av begreppet politiskt brott. Se vidare prop. 1976/77:124 och avsnitt 2.6.1 nedan.

Ett annat exempel där folkrätten kan verka begränsande på ländernas utlämningssamarbete rör frågan huruvida den eftersökte personen har sådan immunitet, t.ex. då denne är statschef eller diplomat, att han eller hon skall ställas utanför ländernas utlämningssamarbete. När det gäller diplomatisk immunitet finns den moderna folkrätten kodifierad i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser.[248]

Konkret innebär en utlämning som bekant alltid ett ingrepp i individens frihet genom att denne överlämnas från det anmodade landet till det ansökande landet. Frågan om individens mänskliga fri- och rättigheter[249] och gränserna för staters ingrepp i dessa regleras generellt i en rad mellanstatliga konventioner som naturligtvis kan få relevans också på utlämningsrättens område.[250] Den mest närliggande konventionen för Sverige är EKMR,[251] men man kan också nämna de konventioner som upprättats inom FN, dvs. FN:s Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter[252] och FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.[253] Inga av de nämnda konventionerna innehåller särregleringar avseende utlämningsfrågan. Detta till trots torde en rad artiklar i konventionerna kunna aktualiseras i ett enskilt utlämningsärende. Frågorna kan dels röra behandlingen i den anmodade staten i väntan på att ett utlämningsbeslut skall fattas, dels behandlingen i den ansökande staten när individen väl överlämnas dit, men också frågan huruvida den anmodade staten, genom att bevilja utlämning, kan hållas ansvarig för kränkningar av individens fri- och rättigheter som företas av den ansökande staten.

Också andra mellanstatliga konventioner som rör en stats behandling av den enskilde individen kan bli av intresse när den anmodade staten avgör om individen skall utlämnas till den ansökande staten. Ett sådant exempel är Genève-konventionen om flyktingars rättsliga ställning.[254] Asylrätten och det skydd som denna ger mot förföljelse tangerar utläm-

[248] Se SÖ 1967:1 samt vidare t.ex. Bassiouni 1974 s. 442–443, Hartley Booth 1980 s. 59, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. 3–4, Akehurst 1993 s. 114–118, Aughterson 1995 s. 133–135, Gilbert 1998 s. 199–202, Sundberg-Weitman 1999 s. 819–825 angående Pinochetfallet, Asrat 2000, Harris & Murray 2000 s. 107–108, Hjerner, Bring & Mahmoudi 2000 s. 325–339 angående Pinochetfallet, Jones 2001 s. 123–132, bl.a. angående Pinochetfallet och SOU 2002:98 s. 108–109.

[249] UD har en särskild hemsida som behandlar mänskliga rättigheter se www.manskligarattigheter.gov.se. Angående FN och dess arbete rörande mänskliga rättigheter se även www.un.org.se.

[250] Se också avsnitt 1.5.2.

[251] SÖ 1952:35.

[252] SÖ 1971:42.

[253] Antagen den 10 december 1948. GA Res. 217 (III).

[254] SÖ 1954:55.

ningsrätten på så sätt att asylrätten manar länder till att ge skydd, inte avlägsna människor från sitt territorium om dessa riskerar förföljelse. För att skapa samstämmighet mellan de åtaganden som länder har när det gäller flyktingar och dess utlämningssamarbete har länder ofta infört ett förbud mot utlämning i sina utlämningsavtal om individen skulle riskera sådan förföljelse som Genève-konventionen beskriver.

I den mån en individ skulle riskera att utsättas för tortyr eller annan grovt omänsklig eller förnedrande behandling kan också FN:s tortyrkonvention aktualiseras. Denna stadgar bl.a. att ingen konventionsstat skall utlämna en person om det finns välgrundad anledning att tro att personen skulle riskera att utsättas för tortyr i den ansökande staten.[255]

En aspekt av utlämningsinstitutet är därmed behandlingen av den eftersökte individen i den ansökande staten. En annan aspekt av utlämningsinstitutet avser i stället frågan om länders rätt att döma individer för brott som dessa begått, närmare bestämt hur långt ett lands jurisdiktion kan sträcka sig.[256] Folkrätten har betydelse för ländernas jurisdiktionsregler på flera plan. Inledningsvis kan man konstatera att en grundläggande utgångspunkt är att ett land har jurisdiktion över brott som förövats på det egna territoriet. Denna kompetens kan härledas ur den folkrättsliga principen om staters suveränitet. Det tillkommer som bekant varje stat att upprätthålla ordning – och bestämma vad som skall vara tillåtet och otillåtet – inom det egna territoriet. Av olika skäl anses denna grundläggande kompetens vara otillräcklig, och som en konsekvens härav har stater tagit sig en omfattande jurisdiktion också över brott som begåtts utanför dess territorium. Folkrätten får betydelse för staters önskan om att utöva en sådan extraterritoriell brottsbekämpning. Självpåtagen behörighet att beivra brott som begåtts utanför det egna territoriet, och i så gott som alla fall också begåtts på en annan stats territorium, kan utgöra en inblandning i en annan stats interna angelägenheter, och den folkrättsliga sedvanerätten har följaktligen utvecklat riktlinjer för i vilka fall en straffrättslig jurisdiktion som sträcker sig utanför ett lands territorium är tillåten.

Man brukar tala om att den folkrättsliga sedvanerätten kan sammanfattas i sju principer såvitt avser ländernas jurisdiktion. För det första innebär *territorialitetsprincipen*, vilken redan omnämnts, att en stat har jurisdiktion över det egna territoriet. För det andra ger principen om *flaggans lag* en stat jurisdiktion över brott på inhemska fartyg. För det tredje innebär den *aktiva personalitetsprincipen* att en stat har jurisdiktion över

[255] SÖ 1986:1 art. 3 p. 1. Angående konventionen se också Burgers & Danelius 1988 och SOU 2002:98 s. 248.

[256] Angående jurisdiktionsfrågan se t.ex. Bassiouni 1974a s. 1–60, Blakesley & Lagodny 1991 s. 1–73, Blakesley & Lagodny 1992 s. 47–58, Sylvester 1994 s. 555–621, Trush 1994 s. 181–214 och SOU 2002:98 s. 73–89.

brott som begåtts av de egna medborgarna eller personer med hemvist i staten, alldeles oavsett var brottet begåtts. För det fjärde ger den *passiva personalitetsprincipen* staten jurisdiktion avseende brott begångna mot inhemska enskilda intressen, t.ex. om ett brott förövats utomlands mot en av statens egna medborgare. För det femte har en stat, genom *statsskyddsprincipen*, möjlighet att ta sig jurisdiktion över brott mot statens egna, allmänna, intressen. Dessutom, för det sjätte, innebär *universalitetsprincipen* att en stat har jurisdiktion eftersom brottet är sådant att det finns ett uppenbart gemensamt intresse för alla stater att bekämpa sådana brott. Mer konkret avses härmed dels brott som är av sådan allvarlig karaktär att de måste antas vara straffbelagda i alla stater, dels brott som staten, tillsammans med andra stater, enats om att bekämpa gemensamt. Slutligen, för det sjunde, innebär *principen om ställföreträdande straffrättsskipning*, att en stat kan ta sig jurisdiktion över en viss gärning därför att gärningsmannen finns i den staten och det är lämpligt att lagföringen företas där. Det förutsätts i en sådan situation dessutom, att den stat som annars vore närmast att beivra brottet inte har någon invändning mot att den andra staten tar sig jurisdiktion över gärningen.[257] Trots att ett land inte tar sig mer omfattande jurisdiktion än vad sedvanerätten godkänner kan jurisdiktionsfrågan innebära problem inom utlämningssamarbetet. En rad länder brukar nämligen endast vara villiga att bevilja utlämning i den mån det ansökande landets jurisdiktionsregler inte är mer omfattande än de egna.[258]

1.5.1.2 Den nationella aspekten

Så långt har jag behandlat folkrättsliga aspekter av utlämningsinstitutet. Om man är min tankemodell trogen, dvs. ser utlämningsrätten som olika skikt, kommer man efter det översta, folkrättsliga skiktet ned på *den nationella nivån* som därmed kan variera från land till land. Huvuddelen av mitt arbete är koncentrerat till denna nivå. I den mån ett land, liksom Sverige, tillhör den dualistiska rättstraditionen[259] kommer en viss "dubblering" att ske med folkrätten eftersom mellanstatliga avtal också måste genomföras på den nationella nivån för att få nationell giltighet.

Det samspel mellan utlämningsinstitutet och övriga rättsinstitut som finns på det folkrättsliga planet återfinns också på den nationella nivån. Den svenska utlämningsrätten har på den nationella nivån såväl konstitutionella aspekter som t.ex. straff-, process- och utlänningsrättsliga aspekter.

[257] Jareborg 2001 s. 246–247 och Nuotio 2002 s. 535.

[258] Se t.ex. Sveriges utlämningsavtal med Storbritannien, ovan avsnitt 1.4.4.2 och den europeiska utlämningskonventionen, ovan avsnitt 1.4.4.3.

[259] Angående denna se avsnitt 1.4.4.1.

Eftersom utlämning är ett ingrepp i individens frihet omfattas detta av 2 kap. RF som behandlar grundläggande fri- och rättigheter. Genom sin ingripande karaktär för den enskildes frihet måste utlämningsinstitutet, enligt 2 kap. 12 § RF regleras genom lag. Den åsyftade lagstiftningen finns för svenskt vidkommande i AllmL och NordL. Sedan EKMR år 1995 blivit en del av den svenska rättsordningen finns det beröringspunkter inte enbart mellan utlämningsinstitutet och RF på nationell nivå utan också mellan utlämningsinstitutet och EKMR. Även om EKMR har inkorporerats genom vanlig lag så har den en särställning i och med ett tillägg till RF, nämligen 2 kap. 23 § RF, som stadgar att lag eller annan författning inte får meddelas i strid med EKMR.[260]

Också på det nationella planet finns det ett nära samband mellan utlämningsinstitutet och jurisdiktionsfrågan. Detta samspel gjorde sig särskilt starkt gällande när man från svensk sida, genom AllmL, utvidgade antalet förutsättningar som måste vara uppfyllda för att Sverige skall bevilja utlämning. Som en direkt följd av den utvidgade möjligheten att vägra utlämning ansåg sig Sverige också nödsakat att utvidga sina jurisdiktionsbestämmelser så att det skulle bli möjligt att i större utsträckning döma för gärningar som förövats utomlands.[261] Genom att utvidga jurisdiktionsbestämmelserna sökte man förhindra att en nekad utlämningsbegäran skulle leda till att den eftersökte individen förblev ostraffad för gärningar som man från svensk sida också bedömde som klandervärda.[262]

Jag har tidigare erinrat om att utlämningsavtalen ytterst sällan ger någon vägledning för tolkningen av utlämningsvillkoren. För att tolka villkoren måste man därför ofta söka hjälp i den inhemska rätten. Begreppet "inhemsk rätt" får inte förstås som enbart den inhemska utlämningsrätten. Det kan faktiskt vara så att den inhemska utlämningsrätten använder sig av en rad begrepp som inte förklaras i anslutning till denna. För svenska förhållanden är det t.ex. möjligt att förarbetena till AllmL och NordL inte behandlar olika begrepp som finns i utlämningslagstiftningen.

För att utlämningsrätten skall bli meningsfull måste den ses i ett större perspektiv, som en del av det inhemska rättssystemet. Ledning och tolkning måste hämtas från de internrättsliga områden den tangerar, samtidigt som det naturligtvis alltid är på sin plats att fråga sig om utlämningsrätten har särdrag som gör att begrepp inom denna måste behandlas

[260] Se vidare prop. 1993/94:117 där en fördragskonformtolkning förespråkas samt Cameron 1995 s. 241. Angående en fördragskonform tolkning se avsnitt 1.4.4.1.

[261] Se t.ex. diskussionen i prop. 1957:156 s. 23.

[262] Angående de svenska jurisdiktionsbestämmelserna se vidare avsnitt 1.6.2.1 särskilt angående den s.k. sentencen aut dedere aut judicare, dvs. att stater antingen skall utlämna eller lagföra samt också SOU 2002:98 s. 77 och 79 där sambandet mellan utlämnings- och jurisdiktionsfrågan omnämns.

annorlunda än då de uppträder inom övriga rättsområden men det finns naturligtvis också stadganden och begrepp inom utlämningsrätten som är unika för området och där något motstycke således inte står att finna på de övriga rättsområdena.

Ett exempel där ledning måste hämtas i den inhemska rättsordningen, närmare bestämt från dess straffrätt, är kravet på dubbel straffbarhet.[263] Den inhemska straffrätten och dess straffbarhetsbegrepp blir av central betydelse för att besvara frågan om kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt, dvs. om gärningen är straffbar inte bara i den ansökande staten utan också i Sverige. Preskriptionskravet inom utlämningsrätten är ett ytterligare exempel där den inhemska straffrätten, närmare bestämt dess preskriptionsreglering, måste användas för att man skall kunna besvara frågan om ett visst utlämningsvillkor är uppfyllt.[264]

I den mån ett utlämningsvillkor helt och hållet är baserat på ett annat rättsområde i den inhemska rätten får ändringar av den inhemska straffrätten också omedelbara återverkningar för tolkningen av utlämningsvillkoret. När det gäller det svenska straffbarhetsbegreppet kom detta i den inhemska straffrätten, med införandet av BrB, att ändras på så sätt att ett särskilt tillräknelighetskrav utsorterades från begreppet. Inom den inhemska straffrätten önskade man ändra brottsbegreppet så att även t.ex. sinnessjuka och barn skulle kunna anses begå brott. I stället skulle dessa grupper särbehandlas i påföljdshänseende. Genom den väl utvecklade vårdapparat som fanns vid sidan av den traditionella kriminalvården kunde t.ex. de sinnessjuka få avancerad medicinsk behandling som en reaktion på ett begånget brott.[265] För utlämningsrättens del fick reformen, säkert utan att man i reformarbetet ägnat detta någon tanke, påtagliga konsekvenser. Den sinnessjuke individ som blev föremål för ett utlämningsförfarande kunde tidigare inte utlämnas med hänsyn till kravet på dubbel straffbarhet. Nu öppnades dörren för utlämning också av sinnessjuka. För det fall den ansökande staten inte hade en lika utbyggd vårdapparat som Sverige kunde man visserligen söka förhindra en utlämning med hänvisning till humanitära skäl. Stadgandet rörande humanitära skäl är dock restriktivt till sin utformning och uttrycker att utlämning endast skall vägras om en sådan skulle vara uppenbart oförenlig med humanitära hänsynstaganden.[266]

Ett område som regelmässigt brukar lämnas utanför ländernas utlämningsavtal är tvångsmedelsfrågan i själva utlämningsförfarandet. Flertalet

[263] Se också avsnitt 2.1.3.
[264] Se avsnitt 2.11.3.
[265] Angående utredningen som föregick denna förändring se särskilt SOU 1956:55 s. 266–289.
[266] Se vidare avsnitt 2.8.3.

länder torde använda sina gängse tvångsmedel, såsom häktning och reseförbud, också för de individer som väntar på beslut i utlämningsfrågan. I den svenska utlämningslagstiftningen ges t.ex. möjlighet att använda sig av häktningsinstitutet. Denna möjlighet har alltid funnits i såväl AllmL som NordL. För tvångsmedel som i sig innebär ett ingrepp i individens frihet anses en proportionalitetsprincip gälla, dvs. skälet för ingreppet måste uppväga själva ingreppet. Den nämnda proportionalitetsprincipen finns numera också stadfäst i RB (se t.ex. RB 24 kap. 1 § 3 st. RB avseende häktningsfrågan). Även om principen inte är uttryckligen inskriven i AllmL och NordL torde den kunna åberopas också för tvångsmedelsfrågan inom utlämningsrätten. Den inhemska regleringen rörande tvångsmedel i brottmål är därför av intresse också för utlämningsrätten.[267]

Slutligen kan man, när det gäller samröret mellan utlämningsinstitutet och övriga internrättsliga rättsområden, nämna den länk som finns mellan förbudet mot utlämning om den berörde individen riskerar svår förföljelse i den ansökande staten och utlänningslagstiftningens asylstadgande. Förföljelsebegreppet har sitt ursprung i utlänningslagstiftningen. I utlämningslagstiftningen har det tillkommit för att inte utlämningsinstitutet skall leda till att människor som en gång fått politisk asyl i Sverige skickas tillbaka till sina forna hemländer. Vid en tolkning av förföljelsebegreppet inom utlämningslagstiftningen är det därför naturligt att söka ledning i utlänningslagstiftningen och den praxis som vuxit fram kring denna.

Att utlämningsinstitutet är en del av det svenska rättssystemet innebär naturligtvis inte enbart att institutet blir föremål för påverkan från övriga rättsområden utan även att möjlighet finns till att påverka rättssystemet.[268] Överklagande som avser vilket brott den misstänkte häktats för

[267] Se vidare t.ex Bylund 1994 s. 32–53 angående häktningsinstitutet och Påle 1995 s. 165–170 och 180–182 angående tvångsmedelsfrågan i utlämningsärenden. Se också HD:s beslut den 13 mars 1998 i mål Ö 530/98. Frågan om restriktioner kan åläggas i ett utlämningsärende är inte särskilt reglerad i AllmL. HD har dock ansett att restriktioner kan meddelas p.g.a. kollusionsfara i den utländska förundersökningen. – Normalt är den utlämnade häktad i brottmålet och frågan om frihetsberövande regleras då på vanligt sätt. I ett fall då åtalet ogillades och den utlämnade tagits i förvar, enligt 26 a § AllmL, har ett yrkande av den berörde individen om att bli försatt på fri fot prövats av hovrätt med stöd av 2 kap. 9 § 3 st. RF (beslut av Svea hovrätt den 27 februari 1998 i ärende ÖÄ 862/98). Angående nordiska utlämningsärenden se NJA 1980 s. 28, NJA 1985 s. 20 och NJA 1986 s. 770. Angående s.k. provisoriska tvångsmedel i utlämningsförfarandet se Abbell 1991 s. 369–375 och angående tvångsmedelsfrågan i utlämningsärenden också JO 1972 s. 496–504.

[268] Från Belgien kan man nämna att utlämningssamarbetet t.o.m. kommit att påverka landets beslut att också formellt upphäva dödsstraffet. Fram till 1996 innehöll den belgiska strafflagen möjlighet att döma till dödsstraff även om det inte tillämpades i praktiken. Länder som avskaffat dödsstraffet ställde sig ofta tveksamma till utlämning till Belgien om dödsstraff var föreskrivet för brottet. Denna komplikation i utlämningssamarbetet var en omständighet som beaktades när Belgien avskaffade dödsstraffet. Se vidare Franck & Nyman 1997 s. 76 och 143 samt avsnitt 2.15.

har t.ex. tillåtits i utlämningsärenden eftersom betydande rättsföljder anses följa av vilken brottslighet häktningen gäller i sådana ärenden. Men när frågan inte har rört utlämning finns det också fall där ett överklagande med avseende på brott, för vilket eller vilka den misstänkte skulle anses häktad, endast har ansetts höra till skälen för häktningsbeslutet och därmed inte kunde bli föremål för överklagande.[269]

Utlämningsinstitutets behov har också tillgodosetts genom särskilda lagstiftningsåtgärder. I de fall en svensk dom avser flera gärningar och utlämning inte kan beviljas för samtliga gärningar har domstolen, genom 34 kap. 18 § 1 st. BrB, givits en möjlighet att specificera hur mycket av en ådömd påföljd som belöper på respektive gärning.[270] Stadgandet tillgodoser alltså utlämningssamarbetets specifika behov även om man nog får medge att det i viss mån är baserat på en illusion. Det torde nämligen vara svårt att exakt ange hur mycket av en utdömd påföljd som belöper på varje enskild gärning när gärningsmannen dömts för flerfaldig brottslighet. Påföljdsbestämningen är trots allt något mer än enbart en strikt matematisk övning.

Utlämningslagstiftningen kan i sig också ses som ett system i systemet. Det finns därför beröringspunkter mellan de olika stadgandena inom själva utlämningsrätten, liksom också mellan AllmL och NordL. I den mån begrepp som återfinns inom såväl AllmL som NordL har behandlats mer utförligt i anslutning till endera lagens förarbeten kan detta tjäna till ledning vid tolkningen också av begreppet i den andra lagen. Ett sådant exempel är termen "politiskt brott", som vi finner inom båda utlämningslagarna, men som ingående har behandlats enbart i AllmL:s förarbeten.[271]

I den mån ett utlämningsvillkor ändras kan detta få återverkningar också för övriga utlämningsvillkor. Utlämningsvillkoren kan nämligen i viss mån sägas samverka med varandra. Denna fråga, dvs. hur utlämningsrättens villkor samverkar med varandra kommer jag att beröra ytterligare i kapitel 3.

Komparativa studier torde vara av intresse för de flesta rättsområden. Utlämningsrätten är här inget undantag.[272] Ett syfte med komparativa

[269] Se Welamson 1994 s. 33f och NJA 1983 s. 894.

[270] Paragrafen infördes år 1975; se prop. 1975:35.

[271] Jfr för AllmL prop. 1957:156 s. 46–57 angående politiskt brott och för NordL prop. 1959:72 s. 35 angående samma fråga.

[272] En i det närmaste unikt situation, att två olika länder prövar samma utlämningsbegäran inträffade i fallet Tzu-Tsai Cheng som rör tolkning av begreppet politiskt brott. USA var ansökande part. Sedan Sverige beviljat utlämning (NJA 1972 s. 358) avbröts flygtransporten i London på grund av Chengs hälsotillstånd. Storbritannien kom därmed också att pröva den från amerikansk sida framställda utlämningsbegäran. För en redogörelse av det brittiska beslutet jämte kommentarer därav, se Danelius, 1973 s. 540–545. Se också avsnitt 2.6.3.

studier kan vara att söka idéer för en framtida förändring av den egna utlämningsregleringen. Andra länders lösningar kan därmed tjäna som incitament för ett inhemskt förändringsarbete. I viss mån torde t.ex. den nordiska utlämningsregleringen ha varit en naturlig utgångspunkt när de nordiska delegaterna diskuterade förenklingar av utlämningssamarbetet inom EU.

Ett annat syfte med komparativa studier kan vara att söka tolkningshjälp för den egna inhemska utlämningsrätten. Att detta kan vara lämpligt beror på att de förutsättningar som länder ställer upp för att bevilja utlämning ofta återfinns i andra länders utlämningsrätt. I den mån den svenske lagstiftaren uttryckligen sagt att ett villkor och dess utformning hämtats från ett annat lands utlämningsrätt blir det självklart av intresse att se hur detta villkor tolkas i sitt ursprungsland.[273] När något sådant nära samband inte finns mellan villkoret i den utländska utlämningsrätten och i den svenska utlämningsrätten bör man dock minnas att det faktum att en princip återfinns hos ett annat land inte behöver betyda att den skall tolkas på samma sätt i Sverige som i det främmande landet. I den mån utlämningsrätten bygger på begrepp hänförliga till den inhemska rätten bör man vara särskilt försiktig med att förbehållslöst överföra ett annat lands tolkning av en princip till den inhemska lagstiftningen. Därmed inte sagt att det skulle vara ointressant att snegla på hur andra länder tolkar utlämningsvillkoren. Tvärtom kan det, särskilt vara intressant att ta del av de skäl som har åberopats för ett visst utlämningsvillkor internationellt. När det gäller övergripande skäl för ett utlämningsvillkor blir nämligen lagtekniska detaljskillnader från ett land till ett annat land ofta av mindre betydelse.[274]

1.5.2 Utlämning och mänskliga rättigheter

Ett av de områden som utlämningsrätten tangerar, nämligen området för mänskliga rättigheter, kommer jag att beröra ytterligare i detta avsnitt och då utifrån den konvention som torde vara viktigast för svenskt vidkommande, nämligen EKMR.[275] Även om mitt arbete inte är en studie i

[273] Se vidare t.ex. avsnitt 2.6 angående politiska brott.

[274] Angående komparativa studier i allmänhet se t.ex. Strömholm 1971 s. 251–263 och Zweigert & Kötz 1992 s. 13–27 med däri gjorda hänvisningar.

[275] Se t.ex. Cameron 1995 s. 241–251 angående praktiska råd för att finna rättskällor i anslutning till EKMR. Angående EKMR se också van den Wyngaert 1990a s. 757–779, Piragoff & Kran 1992 s. 556–607, Lagodny & Reisner 1994 s. 543–596, Addo & Grief 1995 s. 178–193, Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 (i viss mån föråldrad), Gilbert 1998 s. 147–173, Cameron 2000, Danelius 2000, Jones 2001 s. 136–149 och Cameron 2002. Angående frågan om mänskliga rättigheter och internationellt straffrättsligt samarbete se också International Review of Penal Law/Revue International de Droit Pénal 1994, vol. 65.

mänskliga rättigheter, utan tvärtom är tänkt att ha sitt fokus på internationellt straffrättsliga frågor, är relationen mellan utlämning och mänskliga rättigheter av sådan betydelse att den inte helt kan förbigås i ett arbete på utlämningsrättens område. Detta avsnitt är på intet sätt tänkt att presentera några "djupdykningar" när det gäller rättsområdet för mänskliga rättigheter utan snarare tänkt att understryka, inte minst för de praktiker som arbetar inom utlämningsområdet, det faktum att det finns beröringspunkter mellan utlämningsrätten och regler och principer om mänskliga rättigheter. Detta samband får inte glömmas bort i den dagliga hanteringen av utlämningsärenden. I kapitel 2, vilket behandlar villkoren för utlämning, söker jag i viss mån peka på situationer där konventionerna om mänskliga fri- och rättigheter och lagstiftningen som följt på dessa också kan användas som tolkningshjälp när det gäller villkoren för utlämning.

Genom EKMR har individens rättsskydd avsevärt förstärkts på så sätt att individen har getts en möjlighet till enskild klagorätt vid Europadomstolen.[276] Ett enskilt klagomål har inte suspensiv effekt på det nationella planet. Motparten, dvs. staten, har därmed ingen skyldighet att, så länge målet är anhängigt, uppskjuta verkställigheten av sitt nationella beslut. Europadomstolen kan dock ge en stat anvisning om att skjuta upp verkställigheten t.ex. om domstolen skall pröva om en verkställighet av det nationella beslutet skulle strida mot EKMR art. 2 eller art. 3. Även om en sådan anvisning inte är bindande brukar stater respektera den. Sådana anvisningar används sparsamt men kan t.ex. aktualiseras i syfte att förmå en stat att tillfälligt avstå från att utlämna en person till ett främmande land.[277]

När det gäller EKMR bör man inledningsvis slå fast att konventionen inte ställer upp något generellt förbud mot att dess medlemsstater inlåter sig på ett internationellt samarbete rörande brottsbekämpning och som en del av detta samarbete utlämnar misstänkta, tilltalade eller dömda individer till länder som eftersöker dessa. Tvärtom stadgar EKMR art. 5.1.f, som behandlar individens rätt till frihet och säkerhet, att en stat genom lag kan inskränka individens frihet då denne är föremål för ett utlämningsförfarande. Ingreppet i individens frihet är rättfärdigat så länge som utlämningsförfarandet bedrivs med rimlig skyndsamhet. Om så inte är

[276] Se vidare Danelius 2000 s. 26 f, som bl.a. redogör för utvecklingen av den enskildes klagorätt vilken infördes i konventionen som ett fakultativt moment och gradvis godtogs av samtliga medlemsstater. För de stater som senare inträtt som nya medlemsstater har det gjorts klart att de förväntats inte bara ratificera EKMR utan också ge enskilda individer klagorätt.

[277] Cameron 2002 s. 56. – Jfr också Rekommendation nummer (80) 9 i anslutning till den europeiska utlämningskonventionen som stadgar att medlemsstaterna bör skjuta upp ett utlämningsförfarande om utlämningsfrågan har överklagats till Europadomstolen; se vidare avsnitt 1.4.4.3.

fallet kan frihetsberövandet komma i konflikt med art. 5.1.f. Några specifika tidsramar för när ett frihetsberövande övergår från att vara acceptabelt till att inte vara det finns inte. I stället får bedömningen ske utifrån omständigheterna i det specifika fallet.[278]

EKMR art. 5.1 ger en uttömmande uppräkning av de situationer då staterna har rätt att inskränka individens frihet. Motsatsvis innebär detta att frihetsinskränkande metoder som tillgrips vid sidan av utlämningsinstitutet, för att uppnå institutets mål, kan utgöra brott mot EKMR art. 5. Frågan behandlas vidare i avsnitt 1.6.3.

En individ torde tillerkännas klagorätt inför Europadomstolen när det gäller utlämningsfrågan tidigast efter det att denne blivit föremål för inledande utlämningsförhandlingar (frihetsberövande med anledning av en utlämningsbegäran kan naturligtvis prövas tidigare med uttryckligt stöd av EKMR art. 5). Enbart en utlämningsbegäran som ännu inte har lett till någon åtgärd gentemot individen kan däremot inte grunda klagorätt. Kommissionen har t.ex. i fallet *FT mot Storbritannien* inte godtagit ett klagomål avseende en eventuell framtida utlämning när det visserligen var känt att en utlämningsbegäran överlämnats till Storbritannien men klaganden ännu inte eftersökts av brittiska myndigheter.[279]

Frågor om mänskliga rättigheter kan aktualiseras på två plan inom utlämningsrätten. Det ena rör individens behandling i den anmodade staten, det andra rör individens behandling i den ansökande staten. När det gäller individens behandling i den anmodade staten kan dessa frågor aktualiseras genom åtgärder som vidtas mot individen i väntan på att utlämningsfrågan skall prövas. En sådan fråga, nämligen frihetsberövandet, har redan nämnts. Förutom denna fråga skulle vissa former av övergrepp mot individen under själva utlämningsförfarandet naturligtvis kunna falla under EKMR art. 3, vilken stadgar förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

[278] Enligt Europadomstolen i fallet *Bozano mot Frankrike* måste nämligen utlämning eller utvisning ske med "requisite diligence". Angående fallet se vidare Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 125–127 och Danelius 2000 s. 107, samt också Kommissionens uttalande i *Lynas mot Schweiz* och *Osman mot Storbritannien*. De sistnämnda fallen behandlas bl.a. av Jones 2001 s. 144. Frihetsberövandets längd behandlades också i fallet *Kolompar mot Belgien*. Kolompar hade i väntan på utlämning från Belgien till Italien varit berövad friheten i två år och åtta månader. Europadomstolen konstaterade att detta varit en ovanligt lång tid men också att Kolompar själv till stor del varit skuld till att förfarandet fördröjts. Frihetsberövandet ansågs därför vara förenligt med art. 5.1. f. Angående fallet se också Danelius 2000 s. 107. I fallet *Quinn mot Frankrike* ansåg Europadomstolen att brott förelåg mot EKMR art. 5.1.f. Quinn hade varit frihetsberövad i nästan två år i ett utlämningsärende och det hade inte förekommit sådana förseningar att frihetsberövandet med hänsyn till sin längd kunde anses försvarligt. Fallet behandlas bl.a. av Danelius 2000 s. 107.

[279] Fallet kommenteras bl.a. av Jones 2001 s. 136.

En särskilt angelägen fråga, när individen befinner sig i den anmodade staten, torde vara om art. 6 i EKMR, som reglerar rätten till domstolsprövning och en rättssäker process, också kan få relevans för själva beslutsprocessen kring en utlämningsansökan. Hittills tycks ståndpunkten ha varit att utlämningsprocessen faller utanför art. 6.[280]

En sådan ordning kan emellertid ifrågasättas. Det är märkligt om individens intresse helt skulle falla utanför EKMR när det gäller själva utlämningsprocessen. Möjligen kan det vara värdefullt att skilja art. 6.1 och art. 6.3 från varandra. Medan art. 6.1 kräver en bedömning i skuldfrågan räcker det för art. 6.3 att individen står anklagad för brott. Något som torde stämma väl in på den person som är föremål för ett utlämningsförfarande. Därmed borde utlämningsärendena kunna falla under art. 6.3 och individen åtnjuta de rättigheter – t.ex. rätt till rättshjälpsbiträde – som denna artikel ger. Det kan för övrigt tyckas märkligt om individens intresse helt skulle falla utanför EKMR när det gäller själva utlämningsprocessen.[281]

Så långt har frågan om mänskliga fri- och rättigheter berört den anmodade staten och dess rättsapparat. Eftersom varje stat är ansvarig för sitt rättssystem ligger det inget kontroversiellt i en prövning avseende den egna rättsapparaten utifrån EKMR.

En betydligt intressantare och mer intrikat fråga är dock om, och i så fall i vilken mån, den anmodade staten också kan hållas ansvarig för handlingar som den ansökande staten utsätter individen för. Man kan faktiskt hävda att det är den anmodade staten, som genom att bevilja utlämning, rent faktiskt möjliggör den kränkande behandlingen av individen i den ansökande staten. Frågan ställs naturligtvis på sin spets då den ansökande staten inte har tillträtt EKMR och dess behandling av individen därmed faller utanför Europadomstolens kompetensområde.

I sammanhanget är fallet *Soering mot Storbritannien*[282] av särskilt intresse. Genom detta rättsfall slog Europadomstolen nämligen fast att den

[280] Se t.ex. fallet *Peñafiel Salgado mot Spanien.*

[281] Se vidare Gilbert 1998 s. 171–172 för en sådan ståndpunkt, van den Wijngaert 1999 s. 212–213 och Jones 2001 s. 146–147, som bl.a. spekulerar i frågan om bedömningen skulle bli en annan för de länder som tillåter bevisning avseende den eftersökte individens skuld. Jfr också fallet *Osman mot Storbritannien.* Kommissionen har i detta ärende tillåtis sig en extensiv tolkning av art. 5.3 och ansett att artikeln är tillämplig för personer som är frihetsberövade även om de inte skall ställas till svars vid en inhemsk brottmålsprocess. Jfr också Rekommendation (80) 7 i anslutning till den europeiska utlämningskonventionen som ställer upp riktlinjer för utlämningsförfarandet i anslutning till den europeiska utlämningskonventionen. Av rekommendationen framgår det bl.a. att individen bör ha tillgång till ombud vid prövningen av utlämningsfrågan.

[282] Fallet kommenteras bl.a. av Danelius 1991 s. 260–261, Lillich 1991 s. 128–149, Breitenmoser 1992 s. 699–704 och van den Wyngaert 1992 s. 490–491.

anmodade staten under speciella förhållanden kan hållas folkrättsligt ansvarig för handlingar som företas av den ansökande staten gentemot individen.[283] Den anmodade statens ansvar upphör alltså inte vid statsgränsen. Kortfattat kan rättsfallet beskrivas enligt följande. Storbritannien hade erhållit en utlämningsframställning från USA avseende en ung tysk man vid namn Soering. USA hade för avsikt att åtala ynglingen för mord. Den unge mannen riskerade dödsstraff, samt att i väntan på verkställighet få tillbringa ca 6–8 år i fängelse under den mycket stränga behandling, "death row", som tillämpas på dödsdömda. Vid en granskning av fallet poängterade domstolen inledningsvis att konventionen inte ålägger stater att utifrån samtliga konventionsstadganden granska den behandling som väntar i den ansökande staten. Beträffande art. 3,[284] vilken som bekant förbjuder tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling och bestraffning, var dock situationen speciell. Domstolen slog fast att det ansvar Storbritannien, såsom konventionsstat, har för de mänskliga fri- och rättigheterna inte bortfaller enbart för att den aktuella behandlingen skulle företas av ett annat land, nämligen USA. Den behandling domstolen vände sig mot var inte dödsstraffet som sådant. Detta kunde inte anses falla under art. 3, tvärtom var det uttryckligen tillåtet enligt art. 2.[285] Kritik restes i stället mot den hårda och långa vistelse som fångarna, sannolikt med stigande dödsångest, fick genomgå innan de avrättades. Behandlingen ansågs inhuman och Storbritannien skulle, om landet beviljade utlämning, komma att bryta mot EKMR art. 3.

I målet beaktades mannens ungdom, 18 år vid gärningstillfället, hans dåliga psykiska tillstånd samt möjligheten att i stället utlämna honom till hemlandet, Förbundsrepubliken Tyskland, för lagföring.

När det gäller utlämning och EKMR art. 3 kan man slå fast följande. Ett avlägsnande av en person, t.ex. genom utlämning, till ett land där denne verkligen riskerar sådan behandling eller bestraffning som faller under EKMR art. 3 är aldrig tillåtet. EKMR art. 3 är undantagslös och en utlämning kan, när art. 3 aktualiseras, aldrig rättfärdigas oavsett vilket brott personen i fråga har gjort sig skyldig till eller vilken säkerhetsrisk

[283] Frågan hade dock behandlats tidigare men utan att någon stat fällts till ansvar se Danelius 2000 s. 79–80.

[284] Kommissionen har uttryckt att individen skall ha "the benefit of the doubt" när det gäller art. 3, se vidare Addo & Grief 1995 s. 178–193 angående art. 3.

[285] Minoriteten, De Meyer J, gick längre i sin tolkning och ansåg att det anmodade landet skulle bryta mot art. 2 om brottet enligt dess inhemska lag inte kunde straffas med döden men så var fallet i det ansökande landet. Av det senare fallet *Nivette mot Frankrike* framgår det att utlämning till en stat som verkställer ett dödsstraff innebär en kränkning av EKMR:s sjätte tilläggsprotokoll. Angående frågan se också Gilbert 1998 s. 162–163.

som denne utgör.[286] Det kan vara värt att påpeka att ansvar för den anmodade staten under EKMR art. 3 kan aktualiseras även i fall där det inte är det ansökande landets myndigheter utan t.ex. privatpersoner som skapar en farlig situation för den utlämnade. Det måste dock vara klarlagt att risken är reell och att denna inte kan elimineras genom åtgärder från det ansökande landets myndigheter.[287]

Också andra omständigheter kan aktualisera ansvar under EKMR art. 3 för den anmodade staten. Utlämning av en person som är fysiskt eller psykiskt sjuk skulle kunna innebära ett brott mot art. 3 om sjukdomen är tillräckligt allvarlig.[288] Likaså torde art. 3 kunna aktualiseras om den utlämnade personen utsätts för ett fullständigt oproportionerligt straff i förhållande till det begångna brottet.[289]

En annan relevant fråga är om den anmodade staten kan hållas ansvarig för brister i den ansökande statens brottmålsprocess, närmare bestämt om ansvar under EKMR art. 6 kan aktualiseras också för den anmodade staten när den ansökande staten skulle bryta mot artikeln. Europadomstolen har ansett att ett utlämningsbeslut undantagsvis skulle kunna leda till ansvar för den anmodade staten om omständigheterna är sådana att den som skall utlämnas på ett flagrant sätt har förvägrats eller riskerar att förvägras en rättvis rättegång i den ansökande staten. Frågan behandlades bl.a. i det tidigare nämnda Soering-fallet. I det aktuella målet fann Europadomstolen inte att Storbritannien skulle bryta mot EKMR art. 6 (som genom sin ordalydelse primärt synes ge minimirättigheter åt den som är anklagad men ännu inte slutligt dömd) med anledning av att någon garanti för rättshjälp inte fanns för den person som efter att ha dömts till döden önskade begära överprövning av själva dödsstraffet för att få detta omvandlat till ett fängelsestraff.[290] Vad som mer specifikt aktualiserar ansvar under art. 6 för den anmodade staten har genom Soeringfallet lämnats öppet för framtiden.[291] I såväl tidigare som senare ärenden har

[286] Se vidare avsnitt 1.6.3.4 och 2.7.3.
[287] Se vidare avsnitt 2.7.3.
[288] Se vidare avsnitt 2.8.3.1.
[289] Se vidare avsnitt 2.8.3.4.
[290] Se vidare avsnitt 2.8.3.4.
[291] Man kan erinra om att också i ett tidigare mål, nämligen *X och Y mot Irland*, indikerade Kommissionen att den anmodade staten skulle kunna bryta mot art. 6 genom att bevilja utlämning. Kommissionen uttalade nämligen att Storbritannien (den anmodade staten) inte skulle ha ansetts kränka EKMR om staten, tillsammans med Irland (den ansökande staten) skulle ha anklagats för brott mot art. 6 eftersom de från Storbritannien utlämnade individerna X och Y kom att ställas till svars inför en irländsk domstol som saknade jury. Kommissionen ansåg att avsaknaden av en jury inte i sig utgjorde en kränkning av art. 6 som bl.a. stadgar att den inhemska domstolen skall vara oavhängig och opartisk. Se också avsnitt 2.8.4 angående fallet.

emellertid både Europadomstolen och Kommissionen, obiter dictum, uttalat att en rättegång vid en partisk domstol skulle kunna vara en sådan omständighet som aktualiserar ansvar för den anmodade staten under EKMR art. 6.[292]

Andra artiklar i EKMR som kan aktualiseras i samband med ett utlämningsförfarande är naturligtvis art. 8, som bl.a. behandlar rätten till familjeliv. Genom en utlämning som innebär att individen får avtjäna ett straff, kanske under mycket lång tid, i ett annat land, kommer dennes kontakt med anhöriga att kraftigt försämras.[293]

Den aktuella artikeln är emellertid uppbyggd så att staterna tillåts att inskränka rättigheten bl.a. med hänsyn till förebyggande av brott.[294]

Eftersom utlämning i regel endast beviljas för gärningar av viss svårhetsgrad torde det vara alldeles särskilda förhållanden som måste aktualiseras för att en kränkning av EKMR art. 8 skall föreligga i ett utlämningsärende.[295]

Också de tilläggsprotokoll som skapats till EKMR kan vara av betydelse för medlemsstaterna i deras utlämningssamarbete. Exempelvis kan man nämna sjätte tilläggsprotokollet till EKMR som förbjuder dödsstraff. Tilläggsprotokollet får anses innebära att utlämning inte kan beviljas när det föreligger en påtaglig risk för att den eftersökte individen skulle dömas till döden och senare avrättas i den ansökande staten.[296]

1.6 Alternativ till utlämning

1.6.1 Inledning

Utlämningsinstitutet har som bekant till syfte att möjliggöra straffprocess och straffverkställighet i ett annat land än det land där den misstänkte, tilltalade eller dömde personen befinner sig. I stället för att börja med lösningen, i det här fallet utlämningsinstitutet, kan man börja med problemet som måste lösas, dvs. hur kan man möjliggöra straffprocess och straffverkställighet i ett annat land än det land där den misstänkte, tilltalade eller dömde personen befinner sig.

[292] Se vidare avsnitt 2.8.3.4 och 2.9.3.1.
[293] Se vidare avsnitt 2.8.3.3.
[294] Se t.ex. Danelius 1982 s. 634 och Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 73.
[295] Jones 2001 s. 149. Se också avsnitt 2.8.3.2 och 2.8.3.3.
[296] SÖ 1983:57. Se också Danelius 2000 s. 350–351 och Cameron 2002 s. 71 samt det tidigare nämnda fallet *Nivette mot Frankrike* och avsnitt 2.15.

I detta avsnitt vill jag visa på andra möjliga lösningar än utlämning som kan utnyttjas och som utnyttjas. Några av lösningarna är delar av länders regelsystem och därmed legala alternativ till utlämning, medan andra lösningar innebär att existerande regelverk inte respekteras. Tanken är inte att lämna en fullständig redogörelse för de olika alternativen utan syftet är att på ett översiktligt och övergripande sätt återigen söka placera utlämningsinstitutet i ett större sammanhang.

Det problem som skall lösas är som sagt möjliggörandet av *straffprocess* och/eller *straffverkställighet* i *ett annat land* än det land där den misstänkte, tilltalade eller dömde personen befinner sig. Även om det inte rör sig om ett utlämningsförfarande kommer jag också i detta avsnitt att använda terminologin anmodad stat och ansökande stat. Den anmodade staten är den stat där den eftersökte individen befinner sig. Den ansökande staten är den stat som önskar att individen skall bli föremål för en rättegång och/eller en straffverkställighet.

Om det centrala är att en straffprocess och en straffverkställighet kommer till stånd avseende den aktuella personen och det anses vara av mindre betydelse *var* en sådan genomförs så finns det alternativ som Sverige i egenskap av anmodad stat kan tillgripa. Dessa alternativ presenteras i avsnitt 1.6.2. Avsnittet behandlar genomförande av rättegång och straffverkställighet i Sverige med stöd av vår interna straffprocessrätt eller med stöd av reglerna om överförande av lagföring och överförande av straffverkställighet.

Om det däremot är centralt inte bara att en straffprocess och en straffverkställighet kommer till stånd utan också att denna genomförs i *ett annat land*, handlar de alternativa lösningarna oftast om metoder som används vid sidan av, och i stället för, det regelverk som stater skapat genom utlämningsinstitutet. Dessa alternativ presenteras i avsnitt 1.6.3. Avsnittet behandlar bortförande eller kidnappning, informellt överlämnande och utnyttjande av utlänningslagstiftningen.

När det gäller utlänningslagstiftningen har jag också för avsikt att belysa problematiken kring avvisnings- och utvisningsärenden rörande länder gentemot vilka Sverige tidigare har nekat eller skulle neka utlämning. En central fråga i sammanhanget blir naturligtvis i vilken omfattning en nekad utlämningsbegäran bör hindra avvisning eller utvisning.

1.6.2 Åtgärder på den anmodade statens territorium

Detta avsnittet behandlar alltså den situationen att individen kommer att kvarstanna på det anmodade landets territorium samt att rättegång och/eller straffverkställighet, som ett alternativ till utlämning, kommer att genomföras i det anmodade landet. En rad situationer kan naturligtvis

uppkomma i anslutning till vad som är, eller skulle kunna utvecklas till att bli, ett utlämningsärende. Nedan behandlas några av dessa tänkbara situationer.

1) Den anmodade staten *kan (eller kan inte) lagföra* individen med stöd av sin inhemska straffrättskompetens men *väljer att utlämna* individen. Denna situation omfattas inte av avsnittet. De villkor som måste vara uppfyllda för att Sverige skall bevilja utlämning behandlas i stället i kapitel 2.

2) Den anmodade staten *kan lagföra* individen med stöd av sin inhemska straffrättskompetens och *nekar utlämning* av individen. Denna situation behandlas i avsnitt 1.6.2.1.

3) Den anmodade staten *kan (eller kan inte) lagföra* individen med stöd av sin inhemska straffrättskompetens, men i vart fall genom en begäran om *överförande av lagföring*, erhåller den anmodade statens domstolar inhemsk straffrättslig kompetens att lagföra individen. *Utlämning* av individen är *inte aktuell* eller kan tidigare ha nekats. Denna situation behandlas i avsnitt 1.6.2.2.

4) Den anmodade staten *kan ta över straffverkställigheten* av ett i utlandet redan utdömt straff. *Utlämning* av individen är *inte aktuell* eller kan tidigare ha nekats. Denna situation behandlas i avsnitt 1.6.2.3.

5) Den anmodade staten kan varken *lagföra/överta straffverkställigheten* eller *utlämna* individen. Denna situation behandlas inte nedan. Skälen till varför den anmodade staten varken kan utlämna eller lagföra kan t.ex. vara att staten med skärpa anser att den gärning som individen har gjort sig skyldig till inte är straffbar men det kan också vara så att statens inhemska straffrättsliga kompetens inte tillåter lagföring därför att gärningen inte begåtts på det egna territoriet, av egna medborgare etc.

Ibland tillgriper stater metoder vid sidan av utlämningsinstitutet för att individen i den beskrivna situationen skall överföras till dess territorium. Dessa metoder behandlas, som tidigare nämnts, i avsnitt 1.6.3.

1.6.2.1 Rättegång och straffverkställighet i den anmodade staten

Ett alternativ till utlämning är att den anmodade staten dömer den eftersökte individen. Detta har en gammal historisk bakgrund. Den latinska sentensen "aut dedere aut judicare" – antingen utlämna eller lagföra – brukar sammankopplas med den nederländske rättsfilosofen och huma-

nisten Hugo Grotius. Till skillnad från den tidigare nämnda och nu förhärskande ståndpunkten, att en skyldighet att utlämna endast föreligger i de fall den anmodade staten har slutit utlämningsavtal med den ansökande staten, ansåg Hugo Grotius att den anmodade staten hade en rättslig skyldighet att antingen utlämna eller för egen räkning straffa en eftersökt brottsling. Enligt Hugo Grotius låg det i hela världssamfundets intresse att straffa den som begått brott.[297]

Även om tanken att det skulle föreligga *en plikt* att utlämna eller lagföra en eftersökt individ har övergetts i modern tid så har själva synsättet, dvs. att en lagföring i den anmodade staten är ett alternativ till utlämning, kommit att leva vidare. I själva verket är ett möjliggörande av en lagföring i den anmodade staten många gånger nödvändigt för att utlämningssamarbetet med sina specifika villkor inte skall leda till olyckliga konsekvenser från brottsbekämpningssynpunkt.[298] Det är ju trots allt så att en nekad utlämningsbegäran inte nödvändigtvis innebär att den anmodade staten också anser att individen inte bör straffas för sitt handlande. Tvärtemot kan det aktuella handlandet som sådant också vara straffbelagt hos den anmodade staten. Att någon automatik inte föreligger mellan en nekad utlämningsbegäran och den anmodade statens syn på frågan om det aktuella handlandet bör bestraffas blir tydlig, om man erinrar sig hur länder brukar utforma sin utlämningslagstiftning. I regel innehåller den aktuella lagstiftningen ett antal villkor som måste vara uppfyllda för att en utlämningsbegäran skall kunna beviljas. Villkoren är av vitt skilda slag. En del villkor är hänförliga till den *eftersökte personen* och innebär att hon inte kan utlämnas, t.ex. därför att hon är medborgare i den anmodade staten, skulle riskera svår förföljelse i den ansökande staten eller det annars finns tungt vägande humanitära skäl som talar mot en utlämning. Andra villkor däremot är hänförliga till den *brottsliga gärningen*, t.ex. att den anmodade staten kräver att det föreligger dubbel straffbarhet eller att den aktuella gärningen inte är ett politiskt eller militärt brott.

För att å ena sidan kunna upprätthålla utlämningsinstitutets villkor men å andra sidan inte skapa straffimmunitet, när också den anmodade staten anser att en gärning är klandervärd, måste det råda ett samspel mellan den anmodade statens utlämningsrätt och statens möjligheter att lagföra brott med internationell anknytning. Ju fler utlämningsvillkor som ställs upp i ett lands utlämningsrätt, desto mer talrika blir möjligheterna att vägra utlämning. Den anmodade staten har därför all anledning

[297] Se vidare angående principen aut dedere aut judicare t.ex. Bassiouni 1974 s. 6 f, Extradition for Drug-related offences, Nations Unies 1985 s. 20–23, Bassiouni & Wise 1995 och Bassiouni 1996 s. 721–722, samt angående det s.k. solidaritetstänkandet i utlämningssamarbetet även avsnitt 1.3.

[298] Bassiouni 1974 s. 271.

att parallellt med utvecklandet av den egna utlämningsrätten också se över sina lagföringsmöjligheter. Om ett land inte skapar ett sådant samspel mellan regelverket för utlämning och de inhemska möjligheterna till lagföring torde det rent av finnas risk för att man i förlängningen gräver en grav för de villkor som ställs upp för utlämningssamarbetet. Det ligger nämligen nära till hands att en ovälkommen straffimmunitet, särskilt om detta blir resultatet vid upprepade utlämningsansökningar, får till följd att man från den anmodade statens sida anser sig vara tvungen att avskaffa ett eller flera utlämningsvillkor.

På internationell nivå har man vid flera tillfällen sökt lösa problemet med en ovälkommen straffimmunitet genom en helhetssyn av såväl utlämnings- som lagföringsmöjligheten. Ett sådant exempel är att stater i sina utlämningsavtal inför ett stadgande som säger att om den anmodade staten inte beviljar utlämning åligger det i stället denna stat att lagföra individen.[299] Det finns också avtal som förpliktar avtalsstaterna att gemensamt bekämpa en viss brottstyp, men där det lämnas öppet om respektive stat önskar förverkliga avtalets syfte genom att utlämna eller lagföra.[300] Vidare har avtal skapats som enbart behandlar möjligheten att den anmodade staten, på den ansökande statens begäran, skall överta lagföringen av en eftersökt individ. De sistnämnda avtalen behandlas i avsnitt 1.6.2.2.

Många gånger kan det naturligtvis vara så att möjligheterna för att genomföra en rättegång är mer förmånliga i den ansökande staten än i den anmodade staten. Så torde alldeles särskilt vara fallet då brottet begåtts på den ansökande statens territorium och en åklagare kommer att vara i behov av bevisning, som också den finns i den ansökande staten. Om lagföringsmöjligheten inte enbart skall bli ett teoretiskt alternativ till utlämning utan också ett realistiskt alternativ måste lagföringsmöjligheten i det anmodade landet alltid kompletteras med möjligheter för detta land att ta del av bevis från utlandet när det gäller skuldfrågan.[301] I den situa-

[299] Se så vitt avser utlämning av egna medborgare t.ex. den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 6, p. 2, Tilläggskonvention till utlämningskonventionen med Amerikas förenta stater, SÖ 1984:34, art. VII, p. 2 och avtal om utlämning mellan Sveriges regering och Kanadas regering, SÖ 2001:42, art. 4 a).

[300] Se också avsnitt 1.4.4.5 angående dessa avtal.

[301] Sådana frågor är hänförliga till området för rättslig hjälp i brottmål. Man kan särskilt nämna följande avtal som Sverige slutit på området. SÖ 2000:41, Europeisk konvention i Strasbourg den 20 april 1959 om inbördes rättslig hjälp i brottmål, SÖ 1996:19, Europeisk konvention den 8 november 1990 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott samt bilaterala avtal i rättshjälpsfrågor med t.ex. Ungern, SÖ 1986:5, Polen, SÖ 1990:9, Australien, SÖ 2001:47, Kanada, SÖ 2001:43 och Storbritannien, SÖ 2000:21, samt lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål jämte förordning (2000:704) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

tionen att den ansökande staten verkligen önskar att den anmodade staten skall ställa individen inför rätta, vilket är fallet i ärendena om överförande av lagföring, kan man nog också generellt räkna med att det ansökande landet kommer att bistå det anmodade landet när det gäller bevisfrågan.

Detta avsnitt har i huvudsak behandlat lagföringsmöjligheten som ett alternativ till utlämning. Jag har pekat på betydelsen av att den anmodade staten ser över sina möjligheter till lagföring för brott med internationell anknytning. Det kan nu vara lämpligt att närmare peka på vilka juridiska förutsättningar som måste föreligga för att man från den anmodade statens sida skall kunna tillgripa lagföringsmöjligheten.

Två frågor blir relevanta att ställa i sammanhanget. För det första måste den aktuella gärningen vara *ett brott* mot den anmodade statens strafflag, dvs. för Sveriges del uppkommer frågan om ett svenskt straffstadgande är tillämpligt. För det andra måste den anmodade statens domstolar anses vara *behöriga att döma* över den begångna gärningen.[302] När det gäller svenska förhållanden måste rättstillämparen konsultera de regler som finns avseende svenska domstolars behörighet. Dessa bestämmelser finns huvudsakligen i 2 kap. BrB.[303]

Ett brott mot svensk strafflag

Av 2 kap. 1–3 §§ BrB framgår det att svensk domstol inte får tillämpa utländsk strafflagstiftning utan endast svensk strafflagstiftning.[304] När Sverige är anmodad stat blir därför den första frågan följande. Är ett svenskt straffstadgande tillämpligt? Nästan alltid är detta liktydigt med att den aktuella gärningen kan vara *ett svenskt brott*. Vad som utgör ett svenskt brott framgår av BrB samt specialstraffrättslig lagstiftning såsom TBL, SSL, NSL och SBL. Till specialstraffrätten hör även yttrandefrihetsbrott och andra brott enligt TF och YGL.

Man brukar tala om att olika straffstadganden kan vara universellt tillämpliga eller nationellt begränsade. Ett universellt tillämpligt straffstadgande innebär att den aktuella gärningen anses som ett svenskt brott oavsett var i universum som gärningen företas. Ett territoriellt begränsat straffstadgande däremot innebär att den aktuella gärningen endast anses

[302] Observera att de svenska jurisdiktionsbestämmelserna gällande internationella brott är under översyn, se SOU 2002:98. 2 kap. BrB föreslås få en helt ny lydelse. Reglerna i det nya kapitlet görs i möjligaste mån tillämpliga också i de fall som i dag regleras i specialstraffrätten.

[303] En utvidgad behörighet utöver behörighetsreglerna i 2 kap. BrB finns i viss speciallagstiftning. Se vidare Jareborg 2001 s. 253 och SOU 2002:98 s. 117–134.

[304] Undantag från denna s.k. huvudregel finns möjligen när det gäller trafikbrott och överförande av lagföring; se vidare nedan i detta avsnitt.

som ett svenskt brott om den företas på svenskt territorium. Man brukar som en huvudregel, som förvisso i betydande omfattning är föremål för undantag, säga att brottsbalksbrotten är universella medan de specialstraffrättsliga brotten endast kan förövas på svenskt territorium.[305]

I ett enskilt fall som rör en gärning som företagits utomlands måste rättstillämparen alltid företa en analys av det svenska straffstadgandets vidd. Är detta tänkt att ha universell giltighet eller är det endast tänkt att vara tillämpligt på gärningar som ägt rum i Sverige? I vissa fall kan man hämta vägledning i förarbeten till den straffrättsliga lagstiftningen men i betydande utsträckning har frågan inte berörts i dessa utan rättstillämparen måste på egen hand fråga sig om de olika straffstadgandena i den svenska lagen är tänkta att ha universell giltighet eller inte.[306]

Frågan kompliceras emellertid av att en straffbestämmelses tillämplighet kan vara nationellt begränsad på annat sätt än genom ett krav på att den aktuella gärningen skall vara förövad på svenskt territorium. Exempelvis måste gärningen vid åtskilliga brott mot staten vara riktad mot *svensk myndighet* eller *svensk allmän verksamhet* eller *svenska statens säkerhet*, men det finns i och för sig inget hinder mot att själva gärningen förövats utomlands.[307] Vid vissa brott ligger det i stället ett krav på gärningsmannens nationalitet, t.ex. måste denne vara *svensk* tjänsteman för att ansvar för tjänstefel skall kunna aktualiseras.

Regeln att svensk domstol endast får tillämpa svensk strafflag innebär dock inte att svensk domstol endast kan döma för svenskt brott även om detta får anses vara en mycket stark huvudregel. Från huvudregeln finns det ett eller kanske två undantag.

Det första undantaget kan vi finna i 13 § 2 st. lagen (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott. I stadgandet sägs det uttryckligen, att vid överföring av lagföring från en annan stat till Sverige döms såsom för brott som enligt svensk lag motsvarar gärningen. Man har därmed frångått kravet på att den aktuella gärningen skall vara ett svenskt brott. Det är tillräckligt att man kan hitta *ett motsvarande brott* i den svenska strafflagen för att individen skall kunna dömas till ansvar. Denna speciella lagföringsmöjlighet behandlas vidare i avsnitt 1.6.2.2.

Det har också ifrågasatts om inte lagen (1971:963) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands är ytterligare ett exempel på att svensk domstol har getts kompetens att döma för gärningar som inte är svenska brott.

[305] Falk 1976 s. 237–238, Jareborg 1983 s. 340 och Jareborg 2001 s. 240 och 242.
[306] Se angående en prövning av BrB:s territoriella tillämpning Falk 1976 s. 183–277 och Jareborg 2001 s. 240–242.
[307] Jareborg 1983 s. 340.

I lagens 1 § sägs det att trafikbrottslagen också gäller för gärningar som förövats utomlands. Konkret menar man alltså att brotten vårdslöshet i trafik, rattfylleri osv. anses ha universell tillämpning. I lagens 3 och 4 §§ – i förening med KK (1972:477) om tillämpning av 3 § lagen (1971:965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands – har vissa utländska brott straffbelagts som om de var svenska brott, vilket i och för sig får anses vara en ovanlig teknik för kriminalisering. I 2 § sägs det dessutom att straffbestämmelserna i en rad författningar skall tillämpas även i fråga om gärning varigenom någon i utlandet överträtt motsvarande föreskrift som gällde på gärningsorten. En tolkning av bestämmelsen skulle kunna vara att den på samma sätt som 3 och 4 §§, föreskriver att det föreligger ett svenskt brott genom hänvisning till utländska bestämmelser. Men en annan tolkning som inte helt kan avfärdas skulle vara att ett svenskt straffbud skall tillämpas även om man inte kan anse att ett svenskt brott är förövat.[308]

Svensk domstols kompetens

När lagtillämparen har kommit fram till att ett svenskt straffstadgande är tillämpligt blir nästa fråga om svensk domstol har jurisdiktion över den brottsliga gärningen.[309]

Av 2 kap. 1 § BrB framgår den till synes självklara kompetensregeln att svensk domstol har rätt att döma över brott som har begåtts i Sverige[310]. Regeln ger också svensk domstol kompetens att döma om det är ovisst var brottet har förövats men det finns skäl att anta att brottet begåtts i Sverige.

Reglerna om svensk domstols kompetens förutsätter således att man kan lokalisera var det aktuella brottet har begåtts. Hjälp med denna fråga får man av 2 kap. 4 § BrB som innehåller en legaldefinition vilken säger att ett brott anses begånget där den brottsliga handlingen företogs, men också där brottet fullbordades eller, vid försök, där brottet skulle ha fullbordats. Har en fysisk handling, som konstituerar en del av brottet utförts i Sverige, har brottet förövats i Sverige även om den omedelbara eller medelbara följden av handlingen har inträffat utomlands. Det räcker således med att någon del av brottet har utförts eller fullbordats i Sverige. Vid underlåtenhetsbrott anses ett brott vara förövat i Sverige, om gärningsmannen befann sig i landet då han eller hon var skyldig att handla, men också om det var här i landet som han eller hon skulle ha utfört hand-

[308] Se Jareborg 1983 s. 341.
[309] Se vidare t.ex. SOU 2002:98 s. 91–109.
[310] Angående frågan vad som är svenskt territorium se vidare t.ex. Jareborg 2001 s. 243.

lingen. Vid medverkan till brott kan den brottsliga gärningens lokalisering bestämmas både av medverkansgärningen och huvudgärningen.[311]

Av det som sagts ovan kan man konstatera att ett och samma brott kan vara begånget på flera olika ställen, och i praktiken även i flera olika länder. Redan 2 kap. 1 § BrB kan därmed ge en svensk domstol kompetens att döma över brott som har internationella inslag.

Svensk domstol har emellertid också kompetens att under vissa förhållanden döma för brott som inte alls kan anses begångna på svenskt territorium. De regler som skapar en sådan domstolskompetens blir naturligtvis ofta av intresse när man från svensk sida önskar döma en person i stället för att bevilja utlämning.

De allmänna kompetensreglerna när det gäller utomlands förövade brott finns i 2 kap. 2–3 a §§ BrB. Därtill finns det kompetensregler i en del speciallagstiftning.[312] Stadgandet 2 kap. 3 a § BrB är speciellt så till vida att det grundar behörighet att döma först sedan Sverige har erhållit en begäran om detta från en annan stat och godkänt denna begäran.[313] Stadgandet behandlas vidare i avsnitt 1.6.2.2.

När det gäller de svenska domstolarnas principiella kompetens kan man konstatera att den är mycket vidsträckt. Det har till och med ifrågasatts om något annat land i samma utsträckning som Sverige kan döma till ansvar för utomlands förövade gärningar. Till en stor del hänger detta inte bara samman med de svenska jurisdiktionsreglerna utan det har också sin förklaring i att svensk rätt är ovanligt generös när det gäller bedömningen av frågan om en utomlands förövad gärning är att anse som ett brott mot svensk lag.[314]

En första regel som bör nämnas när man talar om svensk domstols kompetens att döma för brott som begåtts utomlands är *2 kap. 2 § BrB.*

[311] Se vidare t.ex. prop. 1948:80 s. 70–71, 396–397 och 472, Träskman 1977 s. 49–110, Jareborg 1983 s. 341–343, NSK 1992 s. 27–30 och 108–110, Träskman 1992 s. 516–518, Cameron 1993 s. 223–226, Falk 1993 s. 36, Jareborg 1995 s. 153–155, Asp & Samuelsson 1995 s. 30–33 med däri gjorda hänvisningar och KBrB I 2:38–2:42 med däri gjorda hänvisningar. Angående lokaliseringen av ett brott på Internet se vidare Cornils 1999 s. 194–203. Angående allvarliga brott mot mänskliga rättigheter och möjligheten att lagföra för dessa i Sverige se Cameron 2002a s. 123–149.

[312] Se vidare Jareborg 2001 s. 253 och SOU 2002:98 s. 117–134.

[313] Av NJA 1987 s. 771 kan man utläsa att behörighet enligt denna paragraf inte fordrar en formell begäran till vilken Sverige lämnar bifall, utan en ansökan kan även godkännas konkludent, t.ex. genom att den misstänkte individen utlämnas till Sverige. Rättsfallet behandlas av bl.a. Asp & Samuelsson 1995 s. 62.

[314] Jareborg 1983 s. 338–339. I SOU 2002:98 s. 19 uttalas det att bestämmelserna formellt i vissa hänseenden sträcker sig klart längre än vad det folkrättsliga regelsystemet tillåter. Reglernas räckvidd kan dock begränsas genom kravet på åtalsförordnande. Se också 2 kap. 7 § BrB.

Tre olika faktorer som hänför sig till gärningsmannen kan grunda behörighet för svensk domstol enligt detta stadgande. För det första kan *svenskt medborgarskap*[315] grunda behörighet. Både den som redan var svensk medborgare vid gärningstillfället och den som blev det senare omfattas av stadgandet. För det andra kan *hemvist i Sverige* grunda behörighet för svensk domstol. En sådan behörighet uppkommer inte enbart om personen i fråga hade hemvist i Sverige vid gärningstillfället utan också om personen efter brottet tagit hemvist i Sverige. Slutligen, för det tredje, om individen *vistas i Sverige* kan detta i sig ge svenska domstolar behörighet att döma individen för ett utomlands begånget brott. När behörigheten endast grundar sig på den omständigheten att individen vistas i Sverige och denne inte är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare krävs det dessutom att det kan följa mer än sex månaders fängelse på brottet enligt svensk strafflag.[316]

2 kap. 2 § 2 st. BrB ställer upp ett krav på *dubbel straffbarhet*. Det räcker således inte att gärningen är straffbar i Sverige, vilket naturligtvis alltid är en grundförutsättning för att en svensk domstol skall kunna döma ut ansvar. Gärningen måste dessutom vara straffbar på gärningsorten. Detta krav på dubbel straffbarhet måste förstås annorlunda än inom utlämningsrätten. Medan kravet på dubbel straffbarhet endast torde avse *straffbarhet in abstracto* för Sverige i egenskap av anmodad stat när det gäller utlämningsärenden,[317] torde kravet när det gäller 2 kap. 2 § BrB avse *straffbarhet in concreto*[318] såväl för Sverige som för det land där gärningen har begåtts. Detta innebär att såväl den svenska domstolen som gärningslandets domstol måste kunna utdöma straff i det konkreta fallet. En praktisk följd härav blir att svenska åklagare och svenska domstolar bl.a. måste beakta gärningslandets preskriptionsregler, som kan vara mer begränsande än de svenska, liksom ändringar i gärningslandets strafflagstiftning som skett efter det att brottet begåtts. Exempelvis är kravet på dubbel straffbarhet inte uppfyllt om gärningen skulle avkriminaliseras i det land där den begåtts.[319]

[315] Se vidare t.ex. Thornstedt 1966 s. 506.

[316] Jfr den samordning som förespråkas mellan jurisdiktionsreglerna och utlämningsinstitutet tidigare i avsnittet.

[317] Se min diskussion i avsnitt 2.1.3 angående kravet på dubbel straffbarhet inom utlämningsrätten.

[318] Angående detta begrepp se också avsnitt 2.1.3 angående kravet på dubbel straffbarhet.

[319] Se vidare t.ex. prop. 1972:98 s. 69–70, 212 och 215 och KBrB I 2:21–2:26, men när det gäller jurisdiktion och kravet på dubbel straffbarhet också Träskman 1977 s. 258–263 och 299–315, Thornstedt 1968 s. 506–511 och 514–517, Falk 1976 s. 69–70, Cornils 1989 s. 73–83, Nelson 1989 s. 25–26, Träskman 1989 s. 135 f, van den Wyngaert 1989 s. 43–56, NSK 1992 s. 46–48 och 110, Cameron 1993 s. 227–278 och Ravn 1998 s. 325–246.

Ett ytterligare hänsynstagande till gärningsortens strafflag, nu när det gäller själva påföljdsbestämningen, framgår dessutom av 2 kap. 2 § 3 st. Av detta stadgande kan man nämligen utläsa att den svenska domstolen dessutom måste försäkra sig om att den utdömda påföljden inte är strängare än det svåraste straff som är stadgat för brottet enligt gärningsortens lag.[320]

Den situationen kan naturligtvis också uppkomma att en gärning har begåtts på ett område som inte tillhör någon stat och det därmed inte finns någon utländsk strafflag för själva gärningsorten. För sådana förhållanden stadgar 2 kap. 2 § 2 st. BrB att svensk domstol endast kan döma över gärningen om svensk strafflag stadgar svårare straff än böter.

Ett uttryckligt undantag från kravet på dubbel straffbarhet görs numera i *lagen mot könsstympning av kvinnor (1982:316)*.[321] Svensk domstol kan därför t.ex. döma en utländsk medborgare med hemvist i Sverige om denne utför en i Sverige straffbelagd gärning i en stat där den är tillåten.

Det andra betydelsefulla stadgandet som bör nämnas när man talar om svensk domstols kompetens är *2 kap. 3 § BrB*. Detta kompletterar reglerna i 2 kap. 2 § BrB genom att utsträcka de svenska domstolarnas kompetens till åtta specialfall när det gäller gärningar som begåtts utomlands. Bestämmelsen ger svenska domstolar behörighet oavsett hur lagen ser ut på gärningsorten. Något krav på dubbel straffbarhet ställs alltså inte upp.

De olika specialfallen avser följande specifika situationer.

1) Brott som förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg eller begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på ett sådant fartyg.

2) Brott som begåtts av någon som tillhör den svenska försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig eller begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning.

3) Brott som begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i utlandsstyrka inom Försvarsmakten eller som tillhör Polisens utlandsstyrka.

4) Brott som har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utfört gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige tillträtt.

5) Brott som förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning.[322]

[320] Se vidare KBrB I 2:26–2:27.

[321] Se vidare t.ex. KBrB I 2:25–2:26, prop. 1997/98:55 och prop. 1998/99: 70.

[322] Denna regel grundas på den s.k. statsskyddsprincipen. Angående denna princip se Cameron 1994. För svenska förhållanden särskilt s. 96–163.

6) Brott som begåtts inom område som inte tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige.

7) Brott som kan klassificeras som kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott eller folkrättsbrott, olovlig befattning med kemiska vapen, olovlig befattning med minor eller osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol.

8) Brott för vilka det lindrigaste straffet i svensk strafflag är fyra års fängelse eller mer.[323]

1.6.2.2 Överföring av lagföring

Medan föregående avsnitt behandlade situationen att man från svensk sida, på eget bevåg, inleder en rättegång för ett brott med internationell anknytning, inleds en överföring av lagföring med *en begäran* om detta från den ansökande staten till Sverige i egenskap av anmodad stat. Medan föregående avsnitt behandlade situationen att svensk domstol med stöd av de inhemska behörighetsreglerna anser sig ha rätt att lagföra individen för ett brott med internationell anknytning innebär en överföring av lagföring att den anmodade staten genom den ansökande statens begäran härom erhåller behörighet att döma över den brottsliga gärningen.[324] Om den anmodade staten har vida jurisdiktionsregler (som Sverige) kan det i och för sig vara så att en behörighet att döma över den brottsliga gärningen finns också utan en begäran om överförande av lagföring.

Frågan om överförande av lagföring aktualiseras när man från den ansökande statens sida har uppmärksammat att den berörde individen har gjort sig skyldig till en brottslig gärning. I stället för att begära individen utlämnad för att lagföra denne så begär den ansökande staten att den anmodade staten skall ta på sig ansvaret för att individen ställs till svars för den aktuella gärningen inför den anmodade statens inhemska domstol. Att den ansökande staten begär överföring av lagföring i stället för utlämning kan ha flera förklaringar. En sådan förklaring skulle kunna vara att det anmodade landets utlämningsförfarande upplevs som omständligt,[325] men det kan naturligtvis också vara så att man anser att det är lämpligare att det anmodade landet handhar rättegången. Överförande av lagföring kan i många stycken tjäna som ett alternativ till utlämningsinstitutet. Men det finns också situationer då överförande av lagföring är mer än ett alternativ, nämligen den enda lösningen, för att en person inte skall undslippa

[323] Se vidare t.ex. Asp & Samuelsson 1995 s. 51–62 och KBrB I 2:36.

[324] Begäran kan vara konkludent, se NJA 1987 s. 771. Frågan om överförande av lagföring har bl.a. behandlats av Mårtensson 1995 s. 199–232.

[325] Prop. 1975/76:3 s. 79.

rättegång och straffverkställighet. Ett sådant exempel, dvs. när utlämning inte kan beviljas, är att den anmodade statens utlämningsrätt förbjuder utlämning av egna medborgare.

Förvisso har flertalet länder också möjligheter att företa en rättegång i den tilltalades utevaro (jfr för svenska förhållanden 46 kap. 15 § 2 st. RB) men värdet av en lagföring i den tilltalades utevaro är naturligtvis i regel helt beroende av möjligheterna att i ett senare skede få domen verkställd mot den dömde.[326] Det kan därför många gånger vara önskvärt att redan själva lagföringen företas av det land där den eftersökte individen befinner sig. Också hänsynstaganden till den enskilde individen kan tala för att lagföringen bör genomföras i det land där denne befinner sig.

För att en lagföring skall bli möjlig i praktiken måste den anmodade staten ha straffrättslig kompetens att döma över ett brott med internationell anknytning.[327] Jag har tidigare påpekat att svenska domstolars straffrättsliga kompetens är vidsträckt. Detta kommer naturligtvis Sverige till godo inte bara, vilket beskrivits i avsnitt 1.6.2.1, då det finns ett initiativ från svensk sida att lagföra för brott med utländsk anknytning, utan också då Sverige mottar en begäran från ett annat land om att lagföra en individ.

I takt med den ökade internationella rörligheten har allt fler länder fått upp ögonen för att det är nödvändigt med ett straffrättsligt samarbete som syftar till att förlägga en lagföring i det land där detta är lämpligast. I vissa fall kan det t.o.m. handla om att förlägga lagföringen i det land där lagföring överhuvudtaget är möjlig för att en individ inte skall förbli ostraffad för ett begånget brott. Stater har därför slutit avtal med varandra som syftar till att man sinsemellan skall kunna överföra lagföringen från en stat till en annan stat. För stater som inte har Sveriges vida jurisdiktionsbestämmelser är det inte alltid möjligt att på egen hand lagföra för brott med utländsk anknytning. Genom överenskommelserna om överförande av lagföring har dessa stater emellertid påtagit sig ett ansvar att se till att den inhemska rätten ger domstolarna behörighet att överta lagföringen, i vart fall sedan en begäran om överförande av lagföring från en annan stat har överlämnats till staten. En överenskommelse om lagföring kan härmed möjliggöra att lagföringen kan genomföras i den stat där det är lämpligast trots att staten saknar egen ursprunglig behörighet att lagföra för brottet. Men en överenskommelse om lagföring innebär också att i de fall då flera stater har ursprunglig straffrättslig kompetens att pröva ett brott kan lagföringen äga rum i den stat där det är mest ändamålsenligt att den sker.[328]

[326] Prop. 1975/76:3 s. 79.
[327] Prop. 1975/76:3 s. 79–80.
[328] Prop. 1975/76:3 s. 80.

Den europeiska konventionen om överförande av lagföring

En konvention om överförande av lagföring i brottmål har utarbetats inom ramen för Europarådets verksamhet. Konventionen (European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters) slöts 1972 och trädde i kraft 1978.[329] Konventionen brukar gå under benämningen *lagföringskonventionen.* Följande länder har, i skrivande stund, tillträtt konventionen: Albanien, Cypern, Danmark, Estland, Förbundsrepubliken Jugoslavien, Lettland, Litauen, Nederländerna med Nederländska Antillerna och Aruba, Norge, Rumänien, Slovakien, Spanien, Sverige, Tjeckien, Turkiet, Ukraina och Österrike.[330] Konventionen är också öppen för stater som inte är medlemmar av Europarådet.[331]

I Sverige har implementeringen av konventionen skett genom *lag (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott.* Jämte lagen finns *förordningen (1978:108) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott.*[332]

Konventionen stadgar att de fördragsslutande staterna sinsemellan kan begära att en annan fördragsslutande stat skall överta lagföringen. Konventionen förutsätter därmed att en fördragsslutande stat utformar sina jurisdiktionsbestämmelser på ett sådant sätt, att den alltid kan tillmötesgå en begäran om lagföring som uppfyller de förutsättningar som uppställs i konventionen. Jurisdiktionsbestämmelserna skall därför utformas så, att den stat till vilken lagöverföringen överförs har, eller i vart fall genom förfarandet får, jurisdiktion över brottet då begäran bifalls. I Sverige framgår denna utökade kompetens genom 2 kap. 3 a § BrB som ger svensk domstol behörighet att döma enligt vad som föreskrivs i lagen (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott.

Överförande av lagföring till den anmodade staten innebär vidare att den ansökande staten genom sin begäran avstår från sin egen rätt till åtal för brottet.[333]

Lagen är naturligtvis endast tillämplig i förhållande till de stater som tillträtt lagföringskonventionen. Överförande av lagföring, dvs. att Sverige tar över lagföringen efter begäran från ett annat land, kan dock äga rum också gentemot stater som inte tillträtt lagföringskonventionen. I

[329] SÖ 1976:21.

[330] Sverige har lämnat en förklaring med innebörden att konventionen inte är tillämplig i förhållandet mellan Sverige å ena sidan och Danmark, Finland, Island och Norge å andra sidan, SÖ 1972:17.

[331] SÖ 1976:21, art. 39.

[332] Se vidare prop. 1975/76:3.

[333] 3 § 1 st. lagen. Se vidare NSK 1992 s. 94–96, Internationell rättshjälp, Riksåklagaren 1999 s. 38–42, KBrB I 2:7–2:8 och Nils Rekke i Karnov s. 2639 och 2641 (2001).

vart fall i teorin innebär detta att Sverige kan överta lagföringen från vilket land som helst i världen. En förutsättning är då att svensk domstol är behörig enligt reglerna om ursprunglig svensk jurisdiktion i 2 kap. 2 § eller 3 § BrB. Överförande av lagföring enligt lagföringskonventionen är däremot oberoende av dessa regler.[334]

När det gäller lagföringskonventionen kan man konstatera att ett överförande har ansetts särskilt lämpligt då den misstänkte individen har hemvist i den anmodade staten, är medborgare i denna stat eller då denna stat är personens ursprungliga hemland. En överföring kan vidare vara önskvärd av andra praktiska skäl, exempelvis då den misstänkte personen undergår frihetsberövande påföljd i den anmodade staten eller då lagföring av samma eller andra brott redan har inletts mot individen i denna stat. En överföring kan också vara motiverad av att lagföringen effektivare och säkrare kan genomföras i den anmodade staten eller av att en verkställighet av en framtida utdömd påföljd kan ordnas på ett mer ändamålsenligt sätt i den anmodade staten.[335]

Liksom inom utlämningssamarbetet kan en framställning om lagföring vägras då den anmodade staten anser att kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt[336] eller att det brott för vilket framställningen gjorts är av politisk natur eller ett rent militärt brott,[337] eller då det finns välgrundad anledning att anta att framställningen har föranletts med hänsyn till ras, religion, nationalitet eller politisk åsikt.[338]

Frågor om överförande av lagföring till Sverige prövas av RÅ. Om RÅ finner att en ansökan inte kan beviljas därför att brottet är av politisk natur eller ett rent militärt brott, skall frågan överlämnas till Regeringen för avgörande. Även i övrigt får RÅ överlämna frågan till Regeringen för avgörande.[339]

Den europeiska konventionen om straff för vägtrafikbrott

När det gäller trafikbrott har en särskild konvention om bestraffning av trafikbrott utarbetats inom Europarådet. Konventionen, som heter *den europeiska konventionen om straff för vägtrafikbrott*, är från 1964.[340] Konventionen trädde i kraft 1972. I Sverige har implementeringen av konventionen skett genom *lag (1971:965) om straff för trafikbrott som begåtts*

[334] Nils Rekke i Karnov s. 2639 (2001).
[335] 2 § lagen.
[336] 2 § lagen. Härmed avses enbart straffbarhet in abstracto, se också avsnitt 1.6.2.1.
[337] 8 § p. 3 lagen.
[338] 8 § p. 4 lagen.
[339] 11 § lagen och 12 § förordningen. Se vidare Nils Rekke i Karnov 2763 (2001).
[340] SÖ 1972:17.

utomlands. I anslutning till lagen finns också *förordningen (1978:108) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott*.[341] Konventionen har än så länge endast ratificerats av Cypern, Danmark, Frankrike, Rumänien och Sverige.

Avsikten med konventionen är att underlätta lagföring och bestraffning av trafikbrott som en person har begått i ett annat land än hemlandet.[342]

Bilaterala avtal om överförande av lagföring

Sverige har ingått bilaterala överenskommelser med Ungern[343] och Polen[344] om inbördes rättshjälp i brottmål. Dessa avtal innehåller bl.a. ett stadgande som möjliggör överförande av lagföring mellan de båda länderna och Sverige om det är så att det aktuella brottet begåtts på den ansökande statens territorium.[345]

Det nordiska samarbetsavtalet av år 1970 mellan de högsta åklagarmyndigheterna

De högsta åklagarmyndigheterna i de nordiska länderna slöt ett inbördes samarbetsavtal år 1970.[346] Även om avtalet varken är ett statsfördrag eller har karaktären av en officiell nordisk konvention så har det i praktiken samma betydelse som en sådan överenskommelse.

Enligt avtalet kan åtal för ett brott som förövats i en nordisk stat väckas i en annan nordisk stat förutsatt att den misstänkte personen är *bosatt* i den sistnämnda staten och saken rör en gärning som är straffbar också i denna stat. Det ställs alltså upp ett krav på dubbel straffbarhet. Om det finns särskilda skäl och vederbörande stats myndigheter lämnar sitt samtycke kan åtal för brottet i stället för i gärningsstaten också väckas i en annan nordisk stat där den misstänkte *vistas*. För Sveriges del är avtalet möjligt att realisera genom de vida jurisdiktionsreglerna i BrB 2 kap. 2 §. Lagföringen sker enligt den straff- och processrättsliga lagstiftning som tillämpas i det land som tar över lagföringen. Vid valet av domstolsstat skall den misstänktes intresse samt möjligheterna till en effektiv hand-

[341] Se vidare prop. 1971:114, prop. 1990/91:68, prop. 1997/98:16 och prop. 1997/98:124. Konventionen behandlas också i prop. 1975/76:3 s. 66–67.

[342] Se vidare NSK 1992 s. 96–97, KBrB I 2:6–2:7 och Kazimir Åberg i Karnov s. 2701–2702 (2002). Konventionen behandlas också i avsnitt 1.6.2.3.

[343] SÖ 1986:5.

[344] SÖ 1990:9.

[345] SÖ 1986:5 art. 16 p. 1 och SÖ 1990:9 art. 16 p. 1.

[346] Det har också träffats en tilläggsavtal till det nordiska samarbetsavtalet med anledning av den ovan behandlade lagföringskonventionen, se vidare prop. 1975/76:3 s. 19 f.

läggning vara avgörande. En framställning om överföring av lagföring från gärningsstaten till en annan stat skall därför inte nekas om den misstänkte individen inte kan utlämnas till gärningsstaten eller om en sådan utlämning inte kan anses vara ändamålsenlig. En begäran om överföring av lagföring kan avslås om åtal för ett annat brott än det brott som begäran avser samtidigt skall handläggas mot den misstänkte i den stat där det brott som begäran avser har begåtts.

Överföring av lagföring sker på begäran av behörig myndighet i gärningsstaten. I Sverige är en kammaråklagare behörig både att begära lagföring i ett annat nordiskt land och att bifalla en sådan begäran. Om en svensk kammaråklagare anser att en begäran bör avslås skall frågan hänskjutas till RÅ för slutligt avgörande.[347]

1.6.2.3 Överförande av straffverkställighet

De två föregående avsnitten behandlar båda situationer där alternativet till utlämning är att såväl rättegång som straffverkställighet genomförs i Sverige.

Det kan naturligtvis finnas situationer när en utländsk dom redan föreligger i den ansökande staten. Det kan t.o.m. vara så att individen delvis har avtjänat ett utdömt straff innan denne beger sig till Sverige.

I sådana situationer kan det, som ett alternativ till utlämning, vara av stort värde att själva verkställigheten, i sin helhet eller vad som återstår av denna, kan överföras till Sverige.

Sverige har både utarbetat lagstiftning och ingått avtal med syfte att möjliggöra överföring av straffverkställighet.

Precis som när det gäller de tidigare beskrivna möjligheterna att döma individen i Sverige och därefter låta denne avtjäna det utdömda straffet, innebär överförande av straffverkställighet inte enbart ett alternativ till utlämning. Med tanke på att den utdömda påföljden enligt utlämningslagstiftning och utlämningsavtal i regel måste vara av viss dignitet kan det också finnas situationer när ett överförande av straffverkställighet är den enda lösningen för att individen inte skall undgå att avtjäna ett redan utdömt fängelsestraff eller undslippa utdömda böter.

Överförande av straffverkställighet är vidare den enda lösningen när förbudet mot utlämning av egna medborgare skulle förhindra en utlämning.

[347] Se vidare t.ex. RÅ:s cirkulär C 65, NSK 1992 s. 94 och KBrB I 2:4–2:5.

Den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar

Inom ramen för Europarådets verksamhet slöts år 1970 den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar (European Convention on the International Validity of Criminal Judgements), vanligen kallad *brottmålsdomskonventionen.*[348] Konventionen trädde i kraft år 1974. De stater som hittills har ratificerat konventionen är Cypern, Danmark, Estland, Georgien, Island, Litauen, Nederländerna, Norge, Rumänien, San Marino, Spanien, Sverige, Turkiet och Österrike.

Den grundläggande tanken i konventionen är att en fördragsslutande stat jämställer en brottmålsdom meddelad i en annan fördragsslutande stat med en dom som meddelats i den egna staten. Detta får till följd att verkställigheten av en påföljd kan överföras från en stat till en annan.

Den stat där domen meddelats, den ansökande staten, måste inkomma med en begäran om överförande av straffverkställighet till den stat, den anmodade staten, som man vill skall överta straffverkställigheten.

En rad villkor måste vara uppfyllda för att den anmodade staten skall kunna godkänna en överföring av straffverkställighet. Liksom inom utlämningsförfarandet finns det ett krav på dubbel straffbarhet.[349] Vidare kan den anmodade staten vägra överföring om den anser att det brott för vilket domen har meddelats är ett brott av politisk natur eller ett rent militärt brott,[350] liksom om den anmodade staten anser att det finns anledning att anta att domen har föranletts eller skärpts av hänsyn till ras, religion, nationalitet eller politisk åsikt.[351]

En överföring av straffverkställighet är möjlig framför allt då den dömde har hemvist i den anmodade staten eller denna stat är hans eller hennes ursprungliga hemland, som förklarat sig villig att svara för straffverkställigheten. En överföring kan också vara motiverad av praktiska skäl, exempelvis att en frihetsberövande påföljd eller överföring kan verkställas i samband med verkställigheten av en annan sådan påföljd som den dömde personen undergår eller skall undergå i den andra staten. En överföring kan vidare motiveras av att verkställigheten av påföljden i den andra staten kan antas förbättra möjligheterna till den dömdes sociala anpassning.[352]

[348] SÖ 1973:55.
[349] 5 § 2 st. 2 p. lagen.
[350] 6 § 1 st. 1 p. lagen.
[351] 6 § 1 st. 2 p. lagen.
[352] 5 § 2 st. 3 p. lagen. Se vidare NSK 1992 s. 98–100, Internationell rättshjälp, Riksåklagarens handbok 1999 s. 43, KBrB I 2:10 och Göran Rosvall i Karnov s. 2723–2724 (2002).

En framställan om överförande av straffverkställighet skall lämnas in till Justitiedepartementet. Om Regeringen inte avslår framställningen skall ärendet överlämnas till RÅ för vidare handläggning. Det ankommer sedan på RÅ att inför domstol begära att den aktuella ansökan skall godkännas och att det utländska straffet skall omvandlas till ett svenskt straff.[353] Den svenska domstolen skall vid denna omvandling bl.a. se till så att ett svenskt utdömt frihetsberövande straff inte blir strängare än vad som är utdömt i den utländska domen och att individen får tillgodoräkna sig den del av den utländska domen som hon redan har avtjänat.[354]

I Sverige har implementeringen av brottmålsdomskonventionen skett genom *lag (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom* jämte *förordning (1977:178) med vissa bestämmelser om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.*[355]

Den europeiska konventionen om överförande av dömda personer

Brottmålsdomskonventionen har sällan tillämpats och har inte infriat de förväntningar som ställdes på denna vid dess tillkomst. Bland de europeiska staterna framfördes det därför önskemål om att skapa en konvention för överföring av straffverkställighet som skulle både vara snabbare och enklare än *brottmålsdomskonventionen.* Till arbetet med att skapa en sådan konvention bjöd man från Europarådets sida också in utomeuropeiska stater. Resultatet blev den europeiska konventionen om överförande av dömda personer (European Convention on the Transfer of Sentenced Persons), vanligen kallad *överförandekonventionen.*[356] Konventionen slöts i Strasbourg 1983 och trädde i kraft 1985. Den har numera tillträtts av inte mindre än 34 europeiska stater. Även utomeuropeiska stater kan ansluta sig till konventionen. Hittills har åtta utomeuropeiska stater tillträtt konventionen, däribland kan nämnas USA och Kanada.

Överförandekonventionen skiljer sig från brottmålsdomskonventionen framför allt i följande avseenden. Överförandekonventionen gäller endast verkställighet av frihetsstraff,[357] medan brottmålsdomskonventionen förutom detta även gäller överförande av verkställighet av böter, förverkandepåföljder och påföljder som avser förlust av rättigheter. Förfarandet för överförande av verkställighet av en påföljd är enligt överförandekonventionen betydligt enklare än enligt brottmålsdomskonventionen. Detta beror till stor del på att överförandet enligt överförandekonventionen all-

[353] 8–9 §§ lagen.
[354] 12 § 1 st. och 13 § lagen.
[355] Se vidare prop. 1972:98.
[356] SÖ 1985:1.
[357] 25 a § 1 st. lagen.

tid förutsätter att den dömde samtycker till åtgärden.[358] Vidare får överförande av verkställighet enligt överförandekonventionen både begäras av den stat där domen har meddelats och av den stat som önskar överta verkställigheten.[359] Överförandekonventionen förpliktar inte de fördragsslutande staterna att alltid samtycka till att verkställigheten överförs då vissa villkor är uppfyllda. Konventionsstaterna förbinder sig enbart att erbjuda varandra samarbete i så hög grad som möjligt när det gäller att överföra verkställigheten av frihetsberövade påföljder till den dömdes hemland. För att en överföring av verkställigheten skall vara möjlig förutsätts det att den dömde personen är medborgare i verkställighetsstaten, att domen är slutlig och att den dömde vid tidpunkten för mottagandet av den framställning som gäller verkställighetens överförande har minst sex månader av den påföljd som han eller hon har dömts till kvar att avtjäna. Förutsättningar för överförande av straffverkställigheten är vidare att den dömde har samtyckt till åtgärden samt att den gärning för vilken domen har meddelats är straffbar också i den stat som skall överta straffverkställigheten.[360]

Framställning av främmande stat till Sverige för överförande görs hos Justitiedepartementet och prövas av Regeringen. Regeringen kan också göra framställning hos främmande stat om att verkställigheten skall ske i Sverige.[361] När det gäller verkställigheten i Sverige kan Regeringen antingen själv meddela närmare föreskrifter för verkställigheten eller överlämna åt RÅ att göra en ansökan vid svensk domstol om att en ny påföljd skall bestämmas i enlighet med svensk lag. Liksom vid överföring enligt brottmålskonventionen måste den svenska domstolen beakta att den svenska påföljden inte blir strängare än påföljden i domen och att individen kan tillgodoräkna sig den del av det utländska straffet som hon redan avtjänat.[362]

För att få till stånd en överföring oberoende av den dömdes samtycke har på svenskt initiativ dessutom ett tilläggsprotokoll till överförandekonventionen utarbetats.[363] I skrivande stund har följande stater, förutom Sverige, ratificerat tilläggsprotokollet: Cypern, Danmark, Estland, Finland, Georgien, Island, Jugoslavien, Italien, Makedonien, Nederländerna, Norge, Polen, Rumänien, Tjeckien, Ungern och Österrike.

[358] 25 a § 1 st. 2 p. lagen.
[359] 25 a § 3 st. lagen.
[360] 25 a § 1 st. 1–4 p. lagen. Se vidare NSL 1992 s. 100–102, Internationell rättshjälp, Riksåklagarens handbok 1999 s. 43, KBrB I 2:11 och Göran Rosvall i Karnov s. 2724 (2002).
[361] 25 a § 3 st. lagen.
[362] 25 § lagen. Se vidare Internationell rättshjälp, Riksåklagarens handbok 1999 s. 43.
[363] Se Ds 1999:23, prop. 1999/2000:45 samt vidare NSL 1992 s. 102 och Internationell rättshjälp, Riksåklagarens handbok 1999 s. 43.

Också inom ramen för *Schengenkonventionen*[364] kan överförande av verkställighet av brottmålsdom företas om en medborgare i en avtalsstat efter att ha dömts till frihetsstraff eller annan frihetsberövande åtgärd flyr från domstolslandet till sitt hemland. Överförandet är inte beroende av individens samtycke.

I Sverige har implementeringen av överförandekonventionen skett genom vissa tillägg till *lag (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.*[365]

Den europeiska konventionen om straff för vägtrafikbrott

Det finns ytterligare några europeiska konventioner som innehåller bestämmelser om överföring av straffverkställighet. En sådan är den tidigare nämnda *europeiska konventionen om straff för vägtrafikbrott.*[366] Enligt konventionen har myndigheterna i den dömdes hemstat behörighet att under vissa förutsättningar verkställa sådana domar och administrativa beslut avseende trafikbrott som utdömts i den stat där gärningen företagits. Ett överförande av straffverkställighet kräver dock att den stat som dömt ut straffet begär att hemstaten skall ta över straffverkställigheten.[367]

Den europeiska konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott

Bland de konventioner som utarbetats inom Europarådets regi finns det också anledning att nämna en *konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott* (European Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime).[368] Konventionen, som slöts 1990 i Strasbourg, behandlar en rad åtgärder för att bekämpa brottsligheten, bl.a. möjliggör den ett samarbete mellan dess avtalsstater när det gäller överförande av straffverkställighet.[369]

Överföring av straffverkställighet med stöd av bilaterala avtal

Sverige har vidare ingått tre bilaterala avtal som innehåller bestämmelser om överflyttande av straffverkställighet. Två av dessa avtal, nämligen *rättshjälpsavtalet med Ungern,*[370] från 1983, om inbördes rättshjälp i

[364] SÖ 1998:49, art. 68 och 69.
[365] Se vidare prop. 1983/84:97.
[366] Angående konventionen se också Ds Ju 1973:12 s. 6–7 och avsnitt 1.6.2.2.
[367] NSK 1992 s. 102.
[368] SÖ 1996:19 och prop. 1995/96:49 jämte SÖ 2000:36 angående ändring av den svenska förklaringen. Se också Stessens 2000 angående internationellt straffrättsligt samarbete avseende penningtvätt.
[369] Se NSK 1992 s. 103.
[370] SÖ 1986:5.

brottmål avseende delgivning, bevisupptagning och överförande av lagföring samt *rättshjälpsavtalet med Polen*,[371] från 1990, om inbördes rättshjälp i brottmål avseende delgivning, bevisupptagning och överförande av lagföring, gäller också andra former av internationellt samarbete än överföring av straffverkställighet. Det tredje avtalet är *rättshjälpsavtalet med Thailand*,[372] från 1989, om samarbete rörande verkställighet av straffrättsliga påföljder.[373]

Lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt

För att uppfylla sina internationella åtaganden när det gäller humanitär rätt har man från svensk sida utarbetat *lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt*. Genom denna ges internt rättsligt stöd för att ta över straffverkställigheten av domar som de internationella tribunalerna för brott mot humanitär rätt dömt ut.[374]

Lag (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge ang. verkställighet av straff m.m.

Efter en rekommendation av Nordiska rådet utarbetade de nordiska länderna i början av 1960-talet i princip enhetliga lagar om överförande av straffverkställighet från ett nordiskt land till ett annat nordiskt land.[375] I Sverige finns *därför lag (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge ang. verkställighet av straff m.m*, vilken brukar kallas den *nordiska verkställighetslagen*.[376] Vid sidan av lagen finns *förordning (1963:194) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.*

Med stöd av de enhetliga nordiska lagarna kan man i en annan nordisk stat än domstolsstaten verkställa bl.a. utdömda bötesstraff, förverkandepåföljder (konfiskation) eller frihetsstraff samt anordna övervakning för villkorligt dömda, till skyddstillsyn dömda och villkorligt frigivna individen.[377]

[371] SÖ 1990:9.
[372] SÖ 1990:35.
[373] Se NSK 1992 s. 103.
[374] Se vidare prop. 1993/94:142 och prop. 1995/96:48.
[375] NSK 1992 s. 97.
[376] Se vidare prop. 1962:203. Nuvarande huvudutformning fick den nordiska verkställighetslagen genom ändringar med anledning av BrB:s ikraftträdande, se prop. 1964:90.
[377] 1, 4, 5 §§ lagen.

Verkställigheten av ett straff eller en annan påföljd kan överföras från ett nordiskt land till ett annat om detta bedöms vara ändamålsenligt. Så är fallet framför allt om den dömde personen är medborgare i den anmodade staten eller om personen har sin hemvist i denna stat. En överföring av straffverkställighet kan också vara motiverad om den dömde vistas i den anmodade staten, särskilt om det rör sig om en person som varken är medborgare eller har hemvist i någon nordisk stat.[378]

Om en framställning om verkställighet bifalls skall det utomlands ådömda straffet omvandlas till fängelse på lika lång tid. Om straffet redan har börjat verkställas i det andra nordiska landet skall strafftiden räknas från verkställighetens början i det andra nordiska landet.[379] Överföring av straffverkställighet förutsätter alltid att en framställning om detta görs av myndigheter i den stat som önskar att en annan stat, den anmodade staten, tar över straffverkställigheten.[380]

I Sverige görs framställningar avseende överförande av straffverkställighet av varje enskild kriminalvårdsmyndighet.[381] Beslutande myndighet för utländska ansökningar om överförande av straffverkställighet till Sverige är KVS, RSV eller i vissa fall enskilda övervakningsnämnder.

Verkställigheten av ett straff som överförts från en stat till en annan stat sker efter överföringen i huvudsak enligt de bestämmelser som gäller i den stat till vilken överföringen har skett. Från denna regel finns dock vissa undantag. I alla nordiska länder gäller att frågan om preskription alltid avgörs med stöd av bestämmelserna i domstolsstaten och alltså inte med stöd av de preskriptionsregler som gäller i den stat till vilken överföringen har skett.[382]

1.6.3 Överförande av individen till den ansökande statens territorium

1.6.3.1 Allmänt

Medan föregående avsnitt har behandlat svenska alternativ till utlämningsinstitutet som innebär att individen kvarblir i den anmodade staten och där lagförs i enlighet med den statens regler eller där får undergå straffverkställighet, så handlar det nu aktuella avsnittet om alternativ till utläm-

[378] 5 § lagen.
[379] 6, 7 §§ lagen.
[380] 24 § 1 st. lagen.
[381] 25 § 1 st. och 33 § lagen jämte 4 a § förordningen.
[382] 31 § 1 st. lagen. Se vidare t.ex. NSK 1992 s. 97–98, Internationell rättshjälp, Riksåklagarens handbok 1999 s. 43 och KBrB I 2:6 med däri gjorda hänvisningar.

ning som innebär att individen utan tillämpning av utlämningsinstitutet överförs till det ansökande landet. Frågan är regelmässigt om metoder som ligger utanför den anmodade statens rättssystem och många gånger används i syfte att kringgå utlämningslagstiftningen och de krav som denna ställer upp för att en utlämning skall kunna beviljas.[383] Nuvarande avsnitt är "mindre svenskt" i den bemärkelsen att jag också hänvisar till, och beskriver, de olika alternativa förfarandena med hjälp av både svenska och utländska ärenden. När det gäller t.ex. kidnappning har det varit nödvändigt att illustrera det aktuella förfarandet med utländska ärenden eftersom det, mig veterligen, inte finns några svenska kidnappningsfall.

Jag gör inte anspråk på att presentera alla möjliga alternativ vid sidan av utlämningsinstitutet som kan tänkas. Däremot anser jag att de som jag presenterar nedan, dvs. bortförande eller kidnappning, informellt överlämnande och begagnande av utlänningslagstiftningen, är de i särklass viktigaste alternativa förfarandena.[384]

Att länder försöker kringgå utlämningsinstitutet genom att söka alternativa vägar är långt ifrån ett nytt fenomen. Man brukar tvärtom säga att kringgående av utlämningsregleringen är i stort sett lika gammalt som utlämningsinstitutet självt. Det förekommer både i umgänget mellan stater

[383] Se vidare angående illegala alternativ till utlämning t.ex. Bassiouni 1974 s. 121–143, Forde 1988 s. 3–5, Roebuck 1990 s. 665–683, Schleicher 1990 s. 489–504, La Forest 1991 s. 41–48, Cooper 1994 s. 38–73, Johnson 1994, Sylvester 1994 s. 555–621, Trush 1994 s. 181–214, Espósito 1995 s. 17–48, Forde 1995 s. 6–8, González Vega 1995 s. 119–129, Aughterson 1995 s. 36–42 s. 34–36, Bassiouni 1996 s. 717, Goebel 1994 s. 297–324, Gilbert 1998 s. 396–401, Veloz 1998 s. 241–269, Rouget 1999 s. 169–197, Harris & Murray 2000 s. 183–202, Jones 2001 s. 114–132, och Pyle 2001 s. 207–249 och 263–299.

[384] Andra alternativ är t.ex. att individen på eget bevåg får bege sig till det ansökande landet. När en stat väl tagit emot en formell utlämningsbegäran från en annan stat torde en sådan lösning emellertid kunna stöta på problem. Den anmodade staten har trots allt ett ansvar gentemot den ansökande staten, att om utlämningsansökan beviljas, verkligen se till att individen överförs till det ansökande landet. En sådan garanti kan vara svår att ge om individen tillåts lämna det anmodade landet på eget initiativ. I litteraturen har, som ett alternativ till utlämning, också angetts officiella misstag, dvs. att man från en anmodad stats sida begår ett fel och oavsiktligt utlämnar en person. Se vidare van den Wijngaert 1980 s. 53 och Gilbert 1998 s. 338 angående *Savarkar* fallet. Fransk polis överlämnade av misstag en brottsmisstänkt indisk man till ett engelskt fartyg vid Marseillekusten. Fransk polis hade observerat hur den indiske mannen lämnade det brittiska fartyget och man antog att mannen tillhörde besättningen och tänkte ta en olovlig permission. När det stod klart för franska myndigheter att mannen egentligen var brottsmisstänkt och att befälhavaren på det brittiska fartyget haft i uppdrag att föra mannen till Storbritannien krävde Frankrike, förgäves, att mannen skulle återföras till franskt territorium. Inte heller den Internationella Skiljedomstolen ansåg att det franska misstaget kunde ålägga Storbritannien någon skyldighet att föra mannen till Frankrike.

som sinsemellan har slutit utlämningsavtal med varandra och när sådana avtal saknas.[385]

En relevant fråga i sammanhanget blir naturligtvis varför stater väljer att söka kringgå det regelverk som finns genom utlämningsinstitutet och vilka effekter ett kringgående har för den anmodade staten, för staternas (den anmodade staten och den ansökande staten eller hela kollektivet av stater) framtida förbindelser och för individen.

1.6.3.2 Bortförande eller kidnappning

Bortförande eller kidnappning innebär att den eftersökte personen grips när denne befinner sig på en annan stats territorium. Åtgärden utförs utan vistelselandets samtycke.

Gripandet kan genomföras antingen av den ansökande statens egna agenter eller av privatpersoner som handlar för den ansökande statens räkning. Våld är inte nödvändigtvis en central del av själva gripandet.

När det gäller bortförande anses nämligen ett sådant kunna utföras också genom att representanter för den ansökande staten lurar den eftersökte personen att lämna det land där hon vistas för att i stället bege sig till den ansökande statens territorium.

Ett flertal fall av gripande har rört personer som kan betecknas som regimmotståndare till den ansökande staten.[386] Många gånger skulle en utlämningsansökan från den ansökande staten ha varit helt utsiktslös, eftersom förbudet mot utlämning för politiska brott eller förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse skulle ha hindrat en utlämning. Men metoden kan även tillgripas när andra utlämningsvillkor skulle uppställa hinder mot utlämning, som t.ex. då den eftersökte individen är medborgare i den anmodade staten och denna vägrar utlämning av egna medborgare eller om utlämningsavtal saknas mellan den ansökande och den anmodade staten samt den sistnämnda kräver ett sådant avtal för att bevilja utlämning.

Bortförande eller kidnappning är därför ofta en metod som används när den ansökande staten inte tror att en utlämningsbegäran skulle vara framgångsrik.

Metoden kan också användas av polismän som förföljer en misstänkt brottsling, och när denne passerar gränsen till ett annat land, inte avbry-

[385] Rouget 1999 s. 171.

[386] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 51 och Gilbert 1998 s. 335.

ter polisjakten utan fortsätter.[387] Här kan en förklaring vara att man från polishåll inte anser sig ha tid att invänta ett formellt utlämningsförfarande. Det kan finnas farhågor om att individen går under jorden i den anmodade staten eller att individen beger sig till ett tredje land innan man från den anmodade statens sida har hunnit gripa honom eller henne. Den ansökande statens poliskår kan hysa tveksamheter inför den anmodade statens poliskår, kanske är den sistnämnda ineffektiv och man kan därför på goda grunder anta att den eftersökte individen inte kommer att gripas. Eller så kan farhågorna baseras på det faktum att det anmodade landets poliskår är djupt korrumperad och att den eftersökte individen, särskilt om denna har finansiella möjligheter, kan lyckas muta enskilda polismän att inte kvarhålla henne.

De skisserade situationerna kan både innefatta ärenden som skulle ha stött på problem vid en utlämningsbegäran och ärenden som efter ett formellt utlämningsförfarande skulle ha beviljats. Men i det överskuggande antalet fall torde det, när det gäller gripanden, handla om situationer där en utlämningsbegäran inte skulle vara framgångsrik. Ett flertal gripanden har under årens lopp utförts för att hämta eftersökta brottslingar till USA. Under Reagan- och Bush-administrationerna började man t.o.m. tala om USA som det första landet vilket antagit kidnappning som en nationell policy.[388] Bland dessa fall kan man särskilt nämna fallet *Noriega*, vilket

[387] Schengenkonventionen, SÖ 1998:49, art. 41, behandlar frågan om fortsatt förföljande över gräns. En polisman i en Schengenstat får förfölja en flyende gärningsman över gränsen in i en grannstat som också är ansluten till Schengensamarbetet. Den flyende skall antingen ha tagits på bar gärning för ett brott som anges i Schengenkonventionen (grova brott som staterna kommit överens om som t.ex. mord, dråp, våldtäkt, mordbrand och utpressning) eller för medhjälp till ett sådant brott, eller ha rymt från häkte eller fängelse. Polismännen får fortsätta förföljandet på den andra statens territorium utan föregående samtycke, om behöriga myndigheter i den andra staten p.g.a. ärendets brådskande natur inte har kunnat underrättas i förväg. Den andra staten skall då underrättas i samband med att polismännen passerar dess gräns. Vistelselandet har när som helst rätt att beordra att förföljelsen avbryts men har också en förpliktelse att, på begäran av de förföljande polismännen, gripa den flyende för att fastställa hans eller hennes identitet och kvarhålla honom eller henne. – Inom samarbetet kan de olika Schengenstaterna också sätta upp speciella villkor när det gäller förföljande på dess territorium, när det gäller frågor om rätt att frihetsberöva den förföljde, tids- och områdesbegränsningar av förföljandet samt vilka brott som kan ge rätt till fortsatt förföljande. Om en Schengenstat tillåter en annan Schengenstats polisman att gripa en flyende person på dess territorium får denne endast skyddsvisiteras och föremål omhändertas. Den gripne personen får förses med handfängsel under transport och skall genast överlämnas till den mottagande statens myndigheter. Se vidare prop. 1997/98:42 s. 78–82. Se också lag (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete jämte prop. 1999/2000:64.– Angående polisiärt efterföljande se också Gilbert 1998 s. 363–364.

[388] Se t.ex. Pyle 2001 s. 273.

på ett illustrativt sätt speglar det politiska inflytande som utlämningsfrågan många gånger inte kan skyddas ifrån.

När det gäller gripandet av Noriega kan man konstatera följande. Under 1980-talet initierades en rad politiska kampanjer mot droger ("get tough on drugs") i USA. Fokus sattes inte enbart på den inhemska drogbrottsligheten och de inhemska langarna utan man ställde sig också frågan varifrån narkotikan importerades. En viktig bricka i narkotikahandeln var Panamas de facto statschef, generalen Antonio Noriega. På det tidiga 1980-talet hade Noriega börja tillåta tvätt av narkotikapengar via Panamas bankväsende. Också Panamas hamnar öppnades för narkotikafartyg och Noriega tjänade för egen del en förmögenhet på Panamas inblandning i den internationella narkotikahandeln. Den amerikanska regeringen hade känt till Noriegas inblandning sedan början av 1970-talet men hade tolererat denna, eftersom Noriega hjälpte den amerikanska organisationen för narkotikabekämpning, DEA, med att gripa ett antal rivaliserande droghandlare. Vidare hjälpte Noriega CIA och general North i deras kamp mot Nicaraguas sandinister. Så länge kriget mot kommunismen stod överst på den politiska agendan satt inte enbart Noriega säkert utan han uppbar t.o.m. lön från CIA vilken vissa år kunde mäta sig med den dåvarande amerikanske presidentens (Ronald Reagan) lön.

Vid slutet av år 1986 skulle Noriegas ställning emellertid komma att förändras. En av hans närmaste politiska kontakter i USA, general North, blev åtalad för sin inblandning i Iran–Contras-skandalen och miste därmed sitt politiska inflytande. USA drog in sitt stöd till Contras och sakta men säkert började en ny politisk fiende ta form i massmedia och i den politiska debatten. Fokus skiftade från kommunismen till den illegala narkotikahandeln. Amerikanska åklagare pekade på att den som stod bakom en stor del av narkotikatrafiken var just Noriega som för övrigt ansågs vara världens i särklass största och första "narkotikadiktator". Sedan Noriega valt att ogiltigförklara de fria valen i Panama växte den inrikespolitiska opinionen i USA mot honom. Allt starkare krav ställdes på att Noriega skulle ställas till svars för sin inblandning i den narkotikahandel som också drabbade USA. En utlämning var omöjlig. Noriega var skyddad från utlämning både i egenskap av statschef och i egenskap av medborgare i Panama, eftersom landet vägrade utlämning av egna medborgare. Det var också tveksamt om kravet på dubbel straffbarhet skulle vara uppfyllt när det gällde all den brottslighet som man från amerikansk sida önskade åtala Noriega för. Efter diskussioner som bl.a. involverade alternativet att mörda Noriega kom den amerikanska ledningen med president Reagan i spetsen fram till att en kidnappning av generalen var det bästa alternativet för att kunna ställa honom inför rätta och på så sätt få ett slut på den omfattande narkotikahandeln.

Möjligen hade en del mindre försök att kidnappa Noriega misslyckats, härom råder det oklarheter, när USA så småningom i december 1989 kom att genomföra den mest påkostade kidnappningen i historien. Mer än 24 000 soldater attackerade Panama. 26 amerikaner och mer än 700 medborgare i Panama, till övervägande delen civila, fick sätta till livet. Efter fyra dagar på flykt kunde Noriega gripas av amerikanska soldater och man förde honom sedan till USA, där han också ställdes inför rätta och dömdes för narkotikabrott.[389]

Gripande som ett alternativ till utlämning väcker frågetecken både när det gäller den anmodade staten och den individ som blir utsatt för åtgärden. Till att börja med kan man konstatera att det inte torde vara någon tvekan om att gripandet av en person på en annan stats territorium är ett åsidosättande av folkrätten.[390] Åtgärden innebär en grov kränkning av vistelselandets suveränitet och territoriella integritet.[391] Trots att en kidnappning alltså i sig är en grov kränkning av den anmodade statens suveränitet är det dock inte alltid som de styrande i denna stat protesterar mot det inträffade. Tvärtom kan man genom sin tystnad mer eller mindre deklarera ett godkännande i efterhand av gripandet. De styrande i ett land kan nämligen av politiska skäl välja att inte göra en stor sak av det inträffade. Så torde nog alldeles särskilt vara förhållandet när styrkeskillnaden mellan det anmodade landet (litet och obetydligt) och det ansökande landet (stort och inflytelserikt) är avsevärd. Sedan Noriega väl förts till USA följde t.ex. inte några protester från Panamas nya regim. Snarare var det väl så att den nya regimen kunde gripa makten just genom att USA handgripligen plockade bort Noriega från dennes ställning som de facto statschef.

I de fall den anmodade staten väljer att protestera mot ett gripande tar detta sig ofta uttryck i att diplomatiska förbindelser bryts, däri inbegripet att man ger den ansökande statens ambassadör respass. Detta var en första åtgärd från argentinskt håll gentemot Israel när det gäller fallet *Eichmann*. Också detta är ett mycket välkänt gripande som utspelade sig 1960 i Argentina. Eichmann levde i landet men hade ett förflutet som aktiv nazist under andra världskriget. Han var eftersökt av Israel sedan lång tid tillbaka. Från israeliskt håll hävdade man att Eichmann planerat genomförandet av judeutrotningen i andra världskrigets Polen. Eichmann greps på argentinskt territorium och bortfördes till Israel där en omfattande brottmålsprocess väntade honom. Det misstänktes att bortförandet genom-

[389] Pyle 2001 s. 277–278, men se vidare också Johnson 1997 s. 50–66, Gilbert 1998 s. 90 och 346–347 och Asrat 2000.

[390] Ett undantag utgörs naturligtvis av den situationen att aktionen i förväg har stöd av FN:s säkerhetsråd.

[391] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 55.

förts av israeliska agenter, troligen med förankring i Mossad, även om Israel hävdade att kidnappningen utförts av privatpersoner och att Israel därför saknade ansvar för gripandet.[392]

Vid tidpunkten för kidnappningen hade Israel inget utlämningsavtal med Argentina, och en utlämningsbegäran avseende Eichmann hade därmed varit utsiktslös eftersom argentinsk utlämningslagstiftning ovillkorligen kräver ett utlämningsavtal för att landet skall bevilja utlämning.

De argentinska protesterna mot Israels agerande ledde så småningom till att konflikten mellan länderna överlämnades för bedömning till FN:s säkerhetsråd. Rådet, som fann att handlandet stred mot FN-stadgan och Argentinas suveränitet över sitt territorium, fördömde aktionen. Trots att rådet ansåg att de brott som Eichmann var misstänkt för i sig var avskyvärda så uttalade man att stater måste respektera varandras suveränitet över det egna territoriet annars skulle staternas samexistens hotas i grunden. Rådet varnade i skarpa ordalag för de aktuella metoderna och påpekade att dessa skulle kunna leda till "insecurity and mistrust incompatible with the preservation of peace." Avslutningsvis ansåg säkerhetsrådet att Israel skulle betala skadestånd till Argentina med anledning av det inträffade, vilket också kom att ske.[393]

Ett ytterligare exempel är fallet *Alvarez-Machain*. Fallet rör en mexikansk medborgare, Alvarez-Machain, som var misstänkt för att, tillsammans med ett antal andra personer, ha mördat en amerikansk narkotikaagent i Mexico. Alvarez-Machain kidnappades i början av 1990-talet på amerikansk order. Ett antal amerikanska agenter hämtade honom på hans arbetsplats och han fördes till USA, där en brottmålsrättegång väntade. Den mexikanska regeringen protesterade öppet till USA och krävde att Alvarez-Machain skulle återföras till sitt hemland. USA nonchalerade den mexikanska begäran och kontakten mellan länderna blev allt mer infekterad. I förlängningen ledde kidnappningen av Alvarez-Machain till att det existerande utlämningsavtalet mellan Mexico och USA var tvunget att omförhandlas. Situationen hade blivit så spänd mellan länderna att man var tvungen att, så att säga, börja om från början genom att omförhandla hela utlämningssamarbetet. I det nya utlämningsavtalet infördes bl.a. ett uttryckligt förbud för parterna att gentemot varandra tillgripa sådana metoder som t.ex. kidnappning för att söka kringgå själva utlämningsavtalet.

När det gäller fallet Alvarez-Machain valde man alltså från amerikansk sida att kidnappa den aktuelle mannen trots att det fanns ett utlämningsavtal med Mexico. Förklaringen låg i att Mexico officiellt vägrade

[392] Shearer 1971 s. 73, Gilbert 1998 s. 338–345 och Pyle 2001 s. 272–273.
[393] Goebel 1994 s. 317–318 och Pyle 2001 s. 272–273.

att utlämna egna medborgare. Därmed var man från amerikansk sida långt ifrån säker på att en utlämningsbegäran verkligen skulle beviljas. Även om mexikanska politiker skulle ha varit villiga att se mellan fingrarna när det gällde utlämningsförbudet i det specifika fallet fanns det en rädsla från amerikanskt håll för att den eftersökte mannen, skulle kunna fly med hjälp av korrupt polis och militär på den mexikanska sidan. En kidnappning ansågs därför som en säkrare väg för att få fast Alvarez-Machain.[394]

Hittills har fokus satts på den anmodade staten och den kränkning som en kidnappning innebär för denna. Men det är inte enbart den anmodade staten som kränks genom åtgärden. Också den individ som blir utsatt för en kidnappning blir i högsta grad kränkt. En kidnappning är, utifrån individens perspektiv, problematisk dels därför att individens mänskliga fri- och rättigheter inte respekteras, dels därför att individen går miste om det skydd som utlämningsinstitutet ger henne. En kidnappning aktualiserar alltså frågor som behandlas i konventionerna om mänskliga fri- och rättigheter.[395] Av exempelvis EKMR, som är den konvention på området som jag behandlar i detta arbete, framgår det av art. 5.1.f att individens frihet inte får inskränkas annat än då denne är *lagligen* arresterad eller annars berövad sin frihet som ett led i ett förfarande för personens utvisning eller utlämning. Förfaranden som faller utanför stadgandet (t.ex. kidnappning) innebär därmed ett brott mot EKMR art. 5. Också själva behandlingen av individen under bortförandet kan innebära ett brott mot EKMR och dess art. 3, som stadgar ett förbud mot tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling och bestraffning. Det kan naturligtvis vara så att individen, för att inte kunna fly eller påkalla onödig uppmärksamhet, transporteras under inhumana förhållanden eller under förvarstagandet utsätts för regelrätt tortyr.[396]

För den individ som blir föremål för ett gripande kan kränkningen naturligtvis inte göras ogjord. Som en slags kompensation kan individen, om den stat som bär ansvaret för åtgärden är ansluten till EKMR, framställa ett klagomål mot staten vid Europadomstolen. I ett sådant mål har individen möjlighet att också framställa skadeståndsanspråk. I övrigt är ett återförande av individen till den anmodade staten den åtgärd som på bästa sätt torde kunna reparera vad som inträffat.

Det stora flertalet författare inom området mänskliga rättigheter är också eniga om att den ansökande staten bör föra tillbaka den individ som

[394] Se vidare Baker & Röben 1993 s. 657–663 Goebel 1994 s. 297–234, Gilbert 1998 s. 348–349 och Pyle 2001 s. 281–285.

[395] Angående den snarlika the American Convention on Human Rights se Gilbert 1991 s. 79–80.

[396] Se *Toscanino*-fallet nedan.

utsatts för ett gripande till den anmodade staten. I praktiken inträffar ett sådant återställande sällan.[397] Tvärtom ställs individen som regel också inför rätta vid kidnapparlandets inhemska domstol.

Kidnappningen innebär inte enbart en kränkning av de rättigheter som exempelvis EKMR uppställer. Individen berövas också de rättigheter som annars skulle tillkomma honom eller henne genom utlämningsinstitutet. Om man jämför kidnappningsförfarandet med utlämningsförfarandet kan man konstatera följande. En formell prövning av om villkoren för utlämning är uppfyllda finns naturligtvis inte i inbyggd i kidnappningsförfarandet, som tvärtom ofta tillgrips för att kringgå dessa villkor. Kidnappningsförfarandet medför inte, som utlämningsinstitutets specialitetsprincip, att individen ställs till svars *enbart* för brottsliga gärningar som utlämningsansökan avsåg, här alternativt som motiverade kidnappningen. En kidnappning ger inte heller individen en möjlighet att anlita ett juridiskt ombud eller att låta en oberoende instans granska ärendet. Om individen, som en del av kidnappningsförfarandet, har varit frihetsberövad är det inte säkert att tiden är avräkningsbar i den ansökande staten.

Det effektivaste medlet för att stoppa kidnappning (och även andra alternativa metoder som beskrivs nedan) skulle kanske vara om de inhemska domstolarna ansåg att ett processhinder föreligger om personen i fråga tagits till landet på ett sådant sätt. Om en rättegång inte kan genomföras i det ansökande landet faller det incitament som leder till att dessa oegentliga förfaranden tillgrips.

Från akademiskt håll i Sverige har Lundqvist förordat en utveckling där individens rättsskydd stärks när det gäller oegentligt åtkommen bevisning. Med tanke bl.a. på det fri- och rättighetsskydd som RF tillerkänner individen borde inskränkningar som görs i individens integritet vid sökandet efter bevis endast få företas och få bli en del av bevismaterialet i en rättegång om förfarandet som har föregått inhämtandet av den aktuella bevisningen också har lagstöd.[398] Liknande resonemang torde kunna föras om individer blir föremål för sådana oegentliga förfaranden som behandlas i detta avsnitt, dvs. kidnappning, informellt polissamarbete och förtäckt utlämning. Alltså om sådana förfaranden saknar lagstöd, vilket de gör, föreligger det ett processhinder för svensk domstol att ta upp ett sådant mål.

Tvärtom vad som sagts har emellertid de amerikanska domstolarna i regel ansett att ett processhinder inte föreligger när en individ har kunnat ställas inför rätta i USA sedan denne kidnappats. Domstolarna har hänvisat

[397] Se vidare t.ex. Aroneanu 1960 s. 1451–1452, O'Higgins 1961 s. 296, Silving 1961 s. 324, van den Wijngaert 1980 s. 55 och Pyle 2001 s. 285–290.
[398] Lundqvist 1998.

till äldre rättsfall, *Ker-Frisbie*, och intagit ståndpunkten att det sätt på vilket individen har förts till landet i sig är en omständighet som faller utanför domstolens prövning. Inställningen har kritiserats från akademiskt håll, men domstolarna har, med ett undantag, hållt fast vid sin bedömning. Genom rättsfallet *Toscanino* har den amerikanska högsta domstolen förklarat att en kidnappning utgör ett processhinder om den eftersökte individen utsatts för grov tortyr i samband med gripandet.[399]

Från Storbritannien kan man nämna ett annat rättsfall som pekar i motsatt riktning, nämligen *Bennet mot Horseferry Road Magistrate's Court*. Den tilltalade gjorde gällande att han kidnappats i Sydafrika av engelska polismän vilka kommit på kollisionskurs med de sydafrikanska myndigheterna. I stället för att bli föremål för ett utlämningsförfarande hade mannen under tvång förts till Storbritannien. House of Lords uttalade inledningsvis att man ansåg sig behörig att granska på vilket sätt individen förts till Storbritannien och också frågan om förfarandet kunde anses förenligt med den enskildes mänskliga rättigheter och i övrigt anses vara lagenligt. Polismännen ansågs ha missbrukat sin position genom att kidnappa den eftersökte mannen. Domstolen förordnade om omedelbar frigivning.[400]

1.6.3.3 Informellt överlämnande

Informellt överlämnande, eller de facto överlämnande som det ibland kallas i litteraturen,[401] innebär att den eftersökte individen överlämnas till en annan stats myndigheter utan att funktionärer från den överlämnande staten har beaktat det regelverk som den egna utlämningslagstiftningen uppställer.

Det informella överlämnandet bygger i regel på ett gränsöverskridande samarbete mellan olika länders polistjänstemän. Den eftersökte individen skickas över gränsen från det land där denne befinner sig till det land som vill genomföra en rättegång och/eller en straffverkställighet. Förfarandet inleds genom att en utländsk kollega tar underhandskontakt med den inhemska polisen i vistelselandet.

Jämfört med bortförande och kidnappning finns det här ett samarbete mellan funktionärer både från den stat där individen vistas och från den

[399] Se vidare Heymann & Gershengorn 1992 s. 124–125, Gilbert 1998 s. 340–341 och 343, Jones 2001 s. 158–159 och Pyle 2001 s. 288.

[400] Se vidare Gilbert 1998 s. 356–357 och Jones 2001 s. 164–171 varvid denne ifrågasätter vilka generella slutsatser som kan dras av rättsfallet bl.a. mot bakgrund av att the Court of Appeal senare ansett sig kunna avgöra mål (*R. v. Gokal*) där en person lurats att ta sig från Tyskland till Pakistan och därmed kunde utlämnas till Storbritannien.

[401] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 53.

stat där det finns önskemål om att individen närvarar vid en rättegång och/eller avtjänar ett redan utdömt straff.

Ett sådant samarbete har också förekommit i Sverige. Före tillkomsten av vår första utlämningslag, 1913 års lag, hade ett förfarande där enskilda polismän stod för det huvudsakliga beslutsfattandet kommit att utvecklas mellan Danmark och Sverige, i vart fall såvitt avsåg Sveriges södra del. I praktiken gick det till så att enskilda polismän bedömde de olika ärendena. I de fall en polisman ansåg att tveksamheter förelåg fick ett ärende den beredning som annars var den brukliga och officiella, nämligen en föredragning av Justitiedepartementets chef inför Konungen som därefter fattade beslut i utlämningsfrågan. I ärenden där polismannen ansåg att det inte förelåg hinder mot utlämning valde han, tvärtemot den officiella ordningen, att på egen hand bevilja utlämning.[402]

Samarbetet mellan svensk och dansk polis möttes, när det blev känt, av kritik. Kritikerna menade att ett sådant förfarande inte gav den eftersökte individen tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. När den första svenska utlämningslagstiftningen skapades år 1913 uttrycktes det därför klart och tydligt att utlämning skulle få ske endast på framställning av ett lands regering och utifrån ett enhetligt regelverk.[403]

Efter en tid skulle det visa sig att man inte helt fått bukt med det informella polissamarbetet genom att utarbeta en utlämningslagstiftning. Även efter införandet av AllmL förekom stundtals ett informellt polissamarbete mellan de nordiska länderna. Nordiska rådet rapporterade några år före NordL:s ikraftträdande, att utlämningsförfarandet praktiskt taget upphört att tillämpas länderna emellan. Samarbetet löstes på ett annat och mer smidigt sätt än vad utlämningslagstiftningen angav. Polismyndigheterna hade helt sonika övergått till att på varandras begäran sända eftersökta personer över gränserna utan större formaliteter.

Det informella polissamarbetet ansågs vara en reaktion på de många villkor som uppställts för utlämning och det litet stelbenta förfarande som skapats genom AllmL. Från lagstiftningshåll ansåg man, genom den nära rättsgemenskap som förelåg mellan de nordiska länderna, att en utlämningslagstiftning borde utarbetas för endast det nordiska samarbetet.[404] Genom en nordisk utlämningslag med färre villkor och ett effektivare förfarande hoppades man säkerligen också kunna minska attraktionskraften hos ett informellt polissamarbete.

En anledning till varför ett informellt utlämningssamarbete utvecklas kan vara att den inhemska utlämningslagstiftningen uppfattas som alltför

[402] Prop. 1913:50 s. 19.
[403] Prop. 1913:50 s. 27.
[404] Prop. 1959:72 s. 22 f.

tidskrävande.[404a] Utifrån den ansökande statens perspektiv är ett snabbt överlämnande ofta lika med ett snabbt avgörande i brottmålet. Målsäganden behöver inte vänta och man riskerar inte att vittnen hinner glömma vad de sett.[405] Resurser som avsatts för att författa utlämningsansökningar kan i stället användas för att se till att inhemska brottmål avgörs. Samarbetet kan därmed avse ärenden som i och för sig skulle ha lett till en beviljad utlämning men först långt senare jämfört med ett informellt överlämnande. Ett informellt samarbete kan emellertid också gälla ärenden där en utlämning inte skulle ha beviljats. Det informella samarbetet är då en reaktion mot det anmodade landets utlämningslagstiftning som upplevs som alltför tyngd av villkor.

För den anmodade staten innebär det informella polissamarbetet ett allvarligt organisatoriskt problem eftersom enskilda funktionärer inte respekterar det regelverk som uppställs genom utlämningsförfarandet utan tvärtom överskrider sin behörighet. De enskilda polismännen gör sig genom ett informellt förfarande skyldiga till tjänstefel vilket de naturligtvis kan anklagas för i en inhemsk brottmålsprocess.

Eftersom de utländska polismännen i regel inte befinner sig på den anmodade statens territorium torde man inte kunna anse att samarbetet innefattar en territoriell kränkning. Det förekommer t.o.m. att det informella polissamarbetet utförs med den anmodade statens goda minne.[406] Officiellt finns det alltså en ordning men inofficiellt en annan som den anmodade staten känner till och accepterar samtidigt som den officiella ordningen utåt sett ger intryck av att staten har ett väl utvecklat regelverk för behandlingen av utlämningsärenden. I ett sådant läge, där den inofficiella ordningen har den anmodade statens stöd, anser staten naturligtvis inte att det finns brister i dess polisiära organisation. Däremot kvarstår kränkningen av individen också i ett förfarande som, utan lagstöd, fortgår med den anmodade statens tysta samtycke.

När det gäller den enskilde individen "betalar" denne, liksom vid en kidnappning, ett högt pris i det informella polissamarbetet. Det frihetsberövande som individen får utstå då denne förs mellan de olika ländernas polismyndigheter innebär i sig en kränkning av EKMR art. 5.1.f eftersom individens frihet enligt artikeln endast får inskränkas då denne är *lagligen* arresterad eller annars berövad sin frihet som ett led i ett förfarande för personens utvisning eller utlämning. Eftersom något lagligt arresterande inte kan anses existera vid ett informellt polissamarbet föreligger, liksom i kidnappningsfallet, ett brott mot EKMR art. 5.

Det finns inte heller några inbyggda skyddsgarantier för individen i ett

[404a] Tidsaspekten i det internationella samarbetet behandlas bl.a. av Gully-Hart 1992 s. 245–266.

[405] Bassiouni 1974 s. 181 framhäver bl.a. bevisaspekten.

informellt polissamarbete. Till skillnad från utlämningsförfarandet kan åtgärden, att överlämna individen till ett annat lands polismyndigheter, inte prövas av någon domstol. Individen har inte tillgång till rättsligt biträde. Specialitetsprincipens skydd, dvs. att individen inte skall dömas för annat brott än vad som angavs i utlämningsansökan har inte någon plats i det informella polissamarbetet. Individen kan inte heller räkna med att ett eventuellt frihetsberövande i anslutning till polissamarbetet är avräkningsbart i den ansökande staten.

Även om jag enbart behandlat ett informellt polissamarbete mellan de nordiska länderna så är detta inte något unikt nordiskt fenomen. Tvärtom finns det många andra exempel omnämnda i utländsk litteratur. Ibland har ett informellt polissamarbete utvecklats mellan länder där den ena parten är underordnad den andra. Det är emellertid också vanligt att ett sådant samarbete utvecklas mellan länder som står varandra särskilt nära både kulturellt och socialt.[407] De nordiska länderna får anses vara ett exempel på det senare.

En inte alltför våghalsig gissning torde vara att potentialen för att utveckla ett nära informellt polissamarbete är störst när kollegor har tät och nära kontakt med varandra. Rent generellt torde det vara svårt att upptäcka när ett informellt polissamarbete har förekommit.[408] Det är långt ifrån alltid som den eftersökte individen har förstått att han eller hon har utsatts för ett förfarande som kan ifrågasättas, eftersom polisen också lagligen har tillgång till en rad tvångsmedel. Eftersom parterna (polismännen) på båda sidorna stödjer förfarandet kommer dessa naturligtvis inte att väcka uppmärksamhet kring själva samarbetet. De personer som utsätts för informellt överlämnande tillhör nog ofta kategorien av alldagliga brottslingar som saknar direkt massmedial bevakning kring sin person, jämfört med de individer (ofta sedan tidigare uppmärksammade) som utsätts för kidnappningsförfarandet.

1.6.3.4 Tillämpning av utlänningslagen

Förtäckt utlämning

1989 års UtlL:s möjligheter till avvisning och utvisning kan tjäna som alternativ till utlämning. I de situationer då en avvisning eller en utvisning används med direkt syfte att möjliggöra rättegång och straffverkställighet

[406] Bassiouni 1974 s. 128.

[407] Se vidare t.ex. Bassiouni 1974 (not 2) s. 128–133, van den Wijngaert 1980 s. 53–54, som bl.a. behandlar det informella polissamarbetet mellan Frankrike och Andorra vilket anses vara ett exempel på ett samarbete där den ena parten, Andorra, är underordnad den andra parten, Frankrike och Forde 1995 s. 4 angående polissamarbetet mellan Storbritannien och Irland.

[408] Jfr Bassiouni 1974 s. 129.

brukar man tala om en s.k. förtäckt utlämning.[409] Det kanske mest kända exemplet i litteraturen på en förtäckt utlämning är fallet *Soblen*. Fallet utspelade sig på 1960-talet. Soblen hade ställts inför rätta i USA anklagad för spioneri för Sovjetunionens räkning. Sedan han släppts mot borgen begav sig Soblen till Israel. Han begärde asyl och hävdade att han med sin judiska bakgrund också hade rätt att bli medborgare i staten Israel (Israel utlämnade inte egna medborgare). Under press från USA beslutade israeliska myndigheter att Soblen varken kunde få asyl eller erhålla israeliskt medborgarskap. Soblen placerades, genom de israeliska myndigheternas försorg på ett flygplan som lämpligt nog skulle till New York via London. Övriga passagerare på planet var samtliga amerikanska militärer. I luftrummet ovanför Storbritannien försökte Soblen ta livet av sig och när planet mellanlandade i Storbritannien var man tvungen att ta Soblen till sjukhus. Antagligen hade amerikanska myndigheter tagit kontakt med brittiska myndigheter för att förvarna om mellanlandningen. När Soblen landade fanns det därför redan ett brittiskt beslut om att han inte fick vistas i Storbritannien. Det stod klart att USA alltjämt hade intresse av att fortsätta den påbörjade rättegången mot Soblen. En utlämningsbegäran till Storbritannien var utsiktslös eftersom spioneri var ett politiskt brott och en utlämning därmed inte tillåten enligt det brittisk-amerikanska utlämningsavtalet. Under tiden hade opinionen vänt till Soblens fördel i Israel och det framfördes åsikter om att han borde föras tillbaka till landet. Från tjeckoslovakiskt håll uppgav man att Soblen var välkommen till Tjeckoslovakien. Brittiska utlänningsmyndigheter fattade beslut om att Soblen var tvungen att lämna landet och att detta skulle ske på första tillgängliga plan dagen efter att han anlänt. Den påföljande dagen var det första avgående planet, som av en händelse, ett Pan Am-plan till New York. Soblen själv bereddes inte tillfälle att avgöra till vilket land han skulle resa när han nu inte fick stanna i Storbritannien. Det stod dessutom klart att inga flygplan till Israel, också som av en händelse, skulle lyfta under hela den dag som Soblen skulle föras ut ur landet. Något överlämnande av Soblen till USA realiserades emellertid inte i praktiken. Soblen avled i sviterna av de skador som han ådragit sig genom sitt självmordsförsök.[410]

Ytterligare ett exempel, nu från svensk horisont, på en förtäckt utlämning torde vara den direktutvisning till Västtyskland som genomfördes på 1970-talet av några medlemmar i terroristorganisationen Baader-Meinhoff. De aktuella individerna hade utpekats som skyldiga till grova brott i Sverige, bl.a. mord på två diplomater. Sedan det konstaterats att en tysk

[409] Se Shearer 1971 s. 78, van den Wijngaert 1980 s. 52 och Forde 1988 s. 7. Se också Danelius 2000 s. 107 som använder begreppet "maskerad utlämning".
[410] Bassiouni 1974 s. 142 och även Gilbert 1998 s. 366–367 och 370–372.

utlämningsbegäran skulle stöta på problem beslutade Regeringen om utvisning till Västtyskland. Från svensk sida utgick man från att åtal skulle väckas i hemlandet för de brott som begåtts i Sverige. Vid tidpunkten för utlämningen hade myndigheterna i Västtyskland redan inlett en förundersökning avseende medlemmarnas brottslighet vilken sträckte sig över flera länder.[411]

Från svensk sida kan man också nämna ett senare ärende där en tillämpning av 1989 års UtlL väcker betänkligheter på en rad punkter. I korthet kan ärendet beskrivas enligt följande. Två egyptiska medborgare som dömts till fängelsestraff i Egypten anlände till Sverige. Männen gjorde gällande att de innehade flyktingstatus i förhållande till Egypten och en utlämning skulle därmed, enligt 7 § AllmL, ha varit omöjlig. Regeringen kallade till ett extra sammanträde den 18 december 2001, varvid man kom fram till att männen i och för sig var flyktingar, men att de ändå skulle skickas tillbaka just till Egypten eftersom de, mot sitt nekande, ansågs vara terrorister. Samma dag skickade den egyptiska staten ett flygplan till Stockholm för att kunna föra de båda männen till fängelse i Egypten. Männen överlämnades från svensk säkerhetspolis till de egyptiska kollegorna. Männens ombud fick besked om "snabbavvisningen" först sedan denna verkställts. Regeringen försvarade sitt beslut med att man fått skriftliga garantier från företrädare för Egyptens regering om att männen inte skulle behandlas eller bestraffas på ett sätt som skulle medföra att Sverige, vid en avvisning av männen till hemlandet, skulle riskera att handla i strid mot sina folkrättsliga förpliktelser. Vid tidpunkten för avgörandet var det välkänt att det förekom utbredd tortyr i egyptiska fängelser. Amnesty International rapporterade några veckor efter avvisningen om att det inte fanns några nyheter om de båda männen och att man befarade att de befann sig i allvarlig fara för att utsättas för tortyr.[412]

I sammanhanget kan man också nämna fallet *Chahal mot Storbritannien*, vilket meddelats före det svenska avvisningsbeslutet. I fallet ansåg Europadomstolen att Storbritannien skulle bryta mot EKMR art. 3 om man till Indien utvisade en man som var militant sikh. Den brittiska regeringen ansåg att mannen utgjorde ett hot mot den nationella säkerheten. Europadomstolen kom emellertid fram till att det fanns en påtaglig risk för att mannen skulle komma att torteras av indisk polis. Trots den indiska regeringens garantier om att någon tortyr inte skulle förekomma av mannen ansåg Europadomstolen att de lämnade garantierna inte kunde anses utgöra ett verkligt skydd mot tortyr. Europadomstolen framhöll att

[411] Se vidare t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 52, Sundberg 1976 s. 243 och Danelius 1982 (not 38) s. 632.

[412] Se vidare debatt av ombuden de Geer och Jönsson i www.svd.se/dynamiskt/Brannpunkt 18/1 2002.

förbudet mot tortyr i EKMR art. 3 gäller ett av de mest fundamentala värdena i ett demokratiskt samhälle. Förbudet är undantagslöst och någon avvägning mot statens eventuella intressen av utvisning kunde därför inte beaktas.[413]

Man kan återigen, nu när det gäller utlänningslagstiftningen, fråga sig varför denna används som ett alternativ till utlämning? Användandet av avvisning eller utvisning torde, liksom när det gäller flertalet fall av bortförande eller kidnappning, i regel vara en konsekvens av att den inhemska utlämningslagstiftningen uppställer villkor som skulle hindra en utlämning i det aktuella ärendet.[414]

Genom att tillgripa förtäckt utlämning sätter den anmodade staten hela utlämningsinstitutet ur spel. Här inträder naturligtvis en paradox. Å ena sidan utmärks den moderna utlämningsrätten av en önskan att ge individen ett ökat rättsskydd. Ofta kan detta komma till stånd genom att en rad villkor ställs upp för att en utlämning skall få beviljas och vidare genom att individen ges möjlighet att få sitt ärende prövat inför domstol. Å andra sidan kan mer villkor och den tidsåtgång som möjligheter till rättslig prövning innebär också leda till att utlämningsinstitutet undviks till förmån för de snabba och okomplicerade alternativ som kidnappning, informellt polissamarbete och förtäckt utlämning utgör.

Resultatet vid användandet av utlänningslagstiftningen blir, liksom när det gäller de övriga alternativa metoderna, att det rättsskydd som individen garanteras genom utlämningsinstitutet faller bort.

När utlänningslagstiftningen används som ett alternativ till utlämningsinstitutet är emellertid frågan mer komplex än när det gäller informellt polissamarbete och kidnappning. Medan de sistnämnda alternativen kategoriskt och med lätthet kan fördömas, kompliceras frågan kring utlänningslagstiftningen av att det legitima ändamål som ligger bakom denna lagstiftning också får till följd att individen måste lämna svenskt territorium för ett annat land. Varje stat har som bekant suveränitet över sitt territorium och därmed rätt att bestämma vilka utländska medborgare som får vistas där. [415]

Ändamålet bakom utlänningslagstiftningen får nämligen anses vara att, i det allmännas intresse, se till att utländska medborgare som befinner sig

[413] Fallet *Chahal mot Storbritannien* kommenteras bl.a. av Danelius 1997 s. 47–49 och Jones 2001 s. 138.

[414] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 52.

[415] Se dock beträffande staters åtaganden när det gäller flyktingar FN:s Genève-konvention angående flyktingars rättsliga ställning, SÖ 1954:55 och prop. 1954:134. Även mellan de europeiska länderna har möjligheterna till avvisning och utvisning beskurits genom det fjärde tilläggsprotokollet till EKMR, SÖ 1964:11. Se vidare också van den Wijngaert 1980 s. 56.

på det egna territoriet utan att vara välkomna lämnar detta. I praktiken kan utlänningslagen delas upp på dels de fall där utvisning är en del av en brottspåföljd och därmed ett domstolsbeslut i en brottmålsrättegång, dels de fall då en person avvisas när denne befinner sig vid den svenska gränsen eller utvisas sedan denne vistats en tid i landet, t.ex. efter det att en ansökan om uppehållstillstånd inte beviljats eller sedan en sådan inte blir förlängd eller då personen i fråga påträffas i landet utan uppehållstillstånd. När det gäller utvisningsbeslut som en del av en brottmålsprocess torde sådana beslut vara nära förknippade med den aktuella brottmålsrättegången och det brott som individen där står åtalad för. Det är i stället de utvisnings- och avvisningsbeslut som sker utanför brottmålsförfarandet som ibland kan ha formen av en förtäckt utlämning.

Det problematiska med den förtäckta utlämningen är inte att individen tvingas lämna den anmodade staten. Denna är naturligtvis i sin fulla rätt att fatta ett sådant beslut. Problematiken avser i stället det faktum att den anmodade staten aktivt väljer till vilket land individen i stället skall komma och att detta aktiva val är motiverat av att den anmodade staten önskar assistera den ansökande staten i dess brottsbekämpning.

Ett användande av utlänningslagstiftningen i syfte att möjliggöra utlämning innebär ett brott mot EKMR art. 5.1.f. Från Europadomstolens praxis kan rättsfallet *Bozano mot Frankrike*[416] nämnas. Fallet visar att ett samarbete vid sidan av utlämningsinstitutet också kan ha en trepartskonstellation bestående av den anmodade staten, den ansökande staten och en tredje stat som kan träda in för att ge den ansökande staten ett positivt utlämningsbesked sedan individen förflyttats till dess territorium. I fallet Bozano ställdes frågan om en deportering av en italiensk medborgare kunde anses kränka dennes mänskliga fri- och rättigheter. Den italienske medborgaren befann sig i Frankrike när Italien begärde att att han skulle utlämnas. Genom en utevarodom hade mannen befunnits skyldig till mord. Frankrike nekade Italien utlämning. Senare beslutade den franska regeringen att mannen skulle deporteras från landet. Trots att den franska polisen väl kände till var mannen befann sig valde man att inte ingripa mot honom förrän han helt plötsligt arresterades en natt då cirka en månad förflutit från deporteringsbeslutet. Mannen fördes med fransk poliseskort till den schweiziska gränsen där schweizisk polis stod och väntade på honom. Han gavs ingen möjlighet att kontakta vare sig sin fru eller advokat eller möjlighet att för egen del få råda över till vilket land han skulle föras. Senare utlämnades han från Schweiz till Italien för det mord som också åberopades i den italienska utlämningsansökan till Frank-

[416] Fallet visar också på ett avancerat informellt polissamarbete. Angående fallet se även Trechsel 1992 s. 639–640.

rike, vilken Frankrike som bekant avslagit. Efter det franska utlämnings- och deporteringsbeslutet hade italienska myndigheter framställt en förfrågan om utlämning också till Schweiz. Denna förfrågan initierades innan mannen överfördes just till Schweiz. Europadomstolen fann att polisens verkställande av deporteringsbeslutet i själva verket hade varit en form av förtäckt utlämning och att Bozanos mänskliga fri- och rättigheter enligt EKMR art. 5 därmed hade kränkts.[417]

Precis som när kidnappning eller informellt polissamarbete används går individen vid en förtäckt utlämning miste om det rättsskydd som finns inbyggt i själva utlämningsförfarandet. Specialitetsprincipen kan inte tillämpas när det gäller den utländska rättegången och det är ovisst om ett eventuellt frihetsberövande är avräkningsbart i den ansökande staten.

Relationen mellan utlämnings- och utlänningslagstiftningen

Hittills har jag behandlat ett användande av utlänningslagstiftningen *i direkt syfte* att möjliggöra rättegång och straffverkställighet i ett annat land. En situation där *en sidoeffekt* av en svensk avvisning eller utvisning blir att rättegång och straffverkställighet möjliggörs utomlands är naturligtvis också tänkbar.[418]

När en avvisning eller utvisning inte företas i direkt syfte att ersätta utlämning är frågan om vilket land individen förs till naturligtvis oväsentlig för Sverige. Teoretiskt har den berörde individen alla världens länder att välja mellan när han eller hon måste lämna Sverige. I verkligheten är dock valet ofta kraftigt begränsat.[419] I praktiken kan därför en situation uppkomma där det enda land som är villigt att ta emot individen är det land (vanligen också individens hemland) som tidigare uppträtt som ansökande stat i ett utlämningsärende som Sverige avslagit.

Vilken inverkan skall en tidigare vägrad utlämningsbegäran få på individens möjligheter att erhålla uppehållstillstånd? Jag har inte för avsikt att fullständigt besvara frågan. Jag vill endast ge några allmänna riktlinjer och framför allt uppmärksamma problematiken – det utlämningslagstiftningen ger med ena handen kan utlänningslagstiftningen ta med den andra.

AllmL och 1989 års UtlL har inte utvecklats i var sitt vakuum. Tvärtom finns det på vissa punkter en samstämmighet mellan de båda lagarna. Låt oss först se på när de olika lagstiftningarna kan sägas samverka.

[417] Se vidare t.ex. Forde 1995 s. 7 och Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 125–127.

[418] Interraktionen mellan utlämnings- och utlänningslagstiftningen har i Sverige bl.a. påpekats av Crona 1947 s. 338–340. Se också JO 1970 s. 454–456. I ärendet har JO riktat kritik mot att verkställigheten av ett avvisningsbeslut till Grekland inte sköts upp i väntan på omprövning, sedan den person som skulle avvisas hade uppgett att han dömts, men ännu inte avtjänat ett fängelsestraff (2 år) i Grekland för ett politiskt färgat brott.

[419] Se van den Wijngaert 1980 s. 57.

I det fall den som begärs utlämnad har erhållit flyktingstatus i Sverige och det forna hemlandet önskar personen utlämnad kan en sådan begäran avslås med stöd av 7 § AllmL. Stadgandet förbjuder utlämning om den som begärs utlämnad riskerar att utsättas för svår förföljelse i den ansökande staten. Tanken är således att det i dessa fall inte skall vara möjligt att kringgå det skydd som utlänningslagstiftningen ger genom att i stället tillgripa utlämningsförfarandet.[420]

I 12 § 2 st. 3 p. AllmL finns det ett förbud mot utlämning om den eftersökte individen riskerar dödsstraff. I övrigt torde ett inhumant straff vara en sådan omständighet som kan beaktas under 8 § AllmL (i vart fall om EKMR art. 3 tillämpas vid sidan av stadgandet).[421] Stadgandet avseende humanitära skäl torde också kunna bli aktuellt om den eftersökte individen riskerar förföljelse på grund av sitt kön eller sin sexuella läggning. I 3 kap. 3 § 1 p. 1989 års UtlL finns det ett förbud mot avvisning och utvisning till ett land om personen i fråga riskerar att där straffas med döden eller med kroppsstraff eller att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Utvisning eller avvisning får inte heller komma i fråga om personen känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sitt kön eller sin sexuella läggning enligt 3 kap. 3 § p. 3 1989 års UtlL. Men någon omedelbar samstämmighet mellan 1989 års UtlL och AllmL finns det inte i övrigt. Det är inte så att en nekad utlämningsbegäran med automatik innebär att den eftersökte individen erhåller uppehållstillstånd i Sverige.

I vilka fall bör en nekad utlämningsbegäran leda till att individen inte kan avvisas eller utvisas till det land som nekats utlämning? Kanske skulle man, som en lämplig utgångspunkt, kunna hävda att en nekad utlämningsbegäran borde leda till att utvisning eller avvisning till det ansökande landet också är utesluten. Men detta är en presumtion som i många fall skulle få brytas. Lagtillämparen torde *i varje enskilt fall* få göra en avvägning mellan dels vilka skäl som låg bakom den nekade utlämningsbegäran, dels vilka skäl som kan anföras för en avvisning eller utvisning. När det gäller det sistnämnda torde rikets säkerhet väga särskilt tungt.

När det gäller avslagsgrunderna vid utlämning måste dessa granskas från fall till fall. Det torde t.ex. inte vara lämpligt att säga att en nekad utlämningsbegäran p.g.a. kravet på dubbel straffbarhet alltid har samma tyngd. När det gäller kravet på dubbel straffbarhet torde detta väga lätt när utlämning för det aktuella brottet har vägrats med hänsyn till lagtekniKaliteter eller med hänsyn till att kriminaliseringen i den ansökande staten är ett uttryck för ett samhällsproblem som förvisso är allvarligt

[420] Se också avsnitt 2.7 angående risk för svår förföljelse.
[421] Se vidare avsnitt 2.8.3 och 2.8.3.4.

men okänt hos oss. Däremot får kravet på dubbel straffbarhet en mycket större tyngd när det aktuella brottet kan hänföras till områden där vi tycker att en kriminalisering skulle innebära ett allvarligt ingrepp i individens fri- och rättigheter. Alldeles särskilt torde detta vara fallet då det utdömda straffet är mycket långt. Sådan kriminalisering kan för övrigt också vara ett uttryck för förföljelse av en särskild grupp, t.ex. när det avser en viss livsstil i form av sexuell läggning eller i sig vara praktiska exempel som talar för att individen bör få uppehållstillstånd i Sverige.

Det sagda torde kunna illustrera att vida, och om man så vill, neutrala utlämningsvillkor, leder till att en nekad utlämningsansökan inte också ovillkorligen innebär att den eftersökte individen bör få stanna i Sverige. I den mån ett utlämningsvillkor däremot enbart tar sikte på den specifika situation som man verkligen vill skydda med villkoret, t.ex. att individen inte skall bli föremål för dödsstraff, blir också sambandet mellan en nekad utlämningsansökan och ett utvisningsförbud större.

2 Villkor för utlämning

En möjlig väg för att strukturera den svenska utlämningslagstiftningen och därtill hörande utlämningsavtal är att man delar in materialet i två delar. Den ena delen får då behandla de villkor som måste vara uppfyllda för att en utlämningsbegäran skall vinna bifall, medan den andra delen får behandla själva utlämningsförfarandet. Med det sistnämnda avser jag t.ex. en reglering av frågor som rör utlämningsansökans form och innehåll, vilken myndighet som ansökan skall överlämnas till, hur granskningen av ärendet skall skötas i Sverige och vilka tvångsmedel som kan tas i bruk gentemot den eftersökte individen.[422]

Detta kapitel skall inte behandla den svenska utlämningsrätten som helhet. Tvärtom kommer kapitlet att enbart behandla ena delen av de två delar som utlämningsrätten är uppbyggd av, nämligen de villkor som Sverige ställer upp för att en utlämningsansökan skall beviljas. Således lämnas utlämningsförfarandet därhän. Granskningen omfattar både AllmL och NordL med beaktande av de bilaterala utlämningsavtal som Sverige slutit samt den europeiska utlämningskonventionen och utlämningssamarbetet inom EU.

Utlämningsvillkoren behandlas i den ordning de tas upp i AllmL. Kapitlet inleds därför med kravet på dubbel straffbarhet (1 § 1 st. och 4 § 1 st. AllmL) därefter behandlas förbudet mot utlämning av egna medborgare (2–3 b §§ AllmL) etc. Jag behandlar i princip varje villkor i tre delavsnitt: nuvarande reglering, skäl för regleringen och tolkning av regleringen. För några av villkoren har det varit mer ändamålsenligt att inte göra någon sådan uppdelning, t.ex. då skälet för ett särskilt stadgande har framstått som så klart att det inte har behövt diskuteras ingående och/eller tolkningen av själva stadgandet har kunnat klaras av relativt kortfattat.

En inledande fråga som är relevant att ställa är naturligtvis för vem är kapitel 2 skrivet? En ambition med kapitlet har varit att söka ge rättstillämparen vägledning vid tolkningen av de olika utlämningsvillkoren. I

[422] Angående denna del se t.ex. Påle 1995 s. 163–170 och 179–182. Se också rättsfallen NJA 1961 s. 124, av vilket det framgår att ett utlämningsbeslut inte kan vara föremål för nådeansökan och NJA 1982 s. 830, som behandlar förutsättningar för omprövning av ett utlämningsbeslut.

syfte att söka vara så heltäckande som möjligt när det gäller den svenska utlämningslagstiftningen har jag också sökt behandla samtliga rättsfall i NJA som avser de olika utlämningsvillkoren, även om man inte kan påstå att varje rättsfall varit nödvändigt för tolkningen av ett aktuellt utlämningsvillkor. Jag har valt att inte göra någon avsnittsindelning avseende villkoren och det utomnordiska utlämningssamarbetet å ena sidan och det nordiska utlämningssamarbetet å andra sidan. Inte heller behandlas EU-samarbetet i separata avsnitt. I stället är det själva utlämningsvillkoren som har fått avgöra avsnittsindelningen. Eftersom villkoren för utlämningssamarbetet är gemensamma i den mån de inte tagits bort från det nordiska utlämningssamarbetet eller från EU-samarbetet har det många gånger varit värdefullt att också för NordL:s räkning kunna redogöra för vad som har sagts om ett utlämningsvillkor i AllmL:s förarbeten eller i utomnordiska rättsfall och vice versa. För att i viss mån kompensera den som söker svar i anslutning till ett specifikt utlämningsärende och därmed enbart är intresserad av t.ex. den nordiska regleringen har jag markerat med fetstil vilken typ av reglering jag behandlar.

Kapitel 2 är alltså tänkt att behandla gällande svensk utlämningsrätt. Förutom en redogörelse av vad som kan utläsas om gällande rätt i förarbeten, rättsfall och doktrin, i den mån de svenska utlämningsvillkoren behandlas i denna, söker jag också i relativt stor utsträckning att redogöra för hur jag anser att de gällande utlämningsvillkoren bör tolkas. För att markera att detta endast är mina förslag till vad som rimligen bör anses vara gällande rätt använder jag mig i dessa sammanhang genomgående av ordet "torde".

En klar ambition med kapitel 2 har således varit att skapa vägledning för rättstillämparen när det gäller tolkningen av de olika utlämningsvillkoren, men det vore fel att enbart karaktärisera avsnittet som någon slags handbok för den som söker tolka de svenska utlämningsvillkoren. Kapitlet skiljer sig från en traditionell handbok på ett, eller möjligen två, sätt. För det första innehåller kapitlet i viss mån också förslag till förändringar av utlämningsvillkoren. Dessa de lege ferenda-resonemang vänder sig naturligtvis i första hand till lagstiftaren och presenteras i anslutning till att jag har redogjort för gällande rätt. För det andra torde kapitlet skilja sig från en traditionell "handboksgenomgång" av gällande rätt genom att jag har lagt stor vikt vid att diskutera skälen bakom ett visst stadgande. I viss mån är det säkert en "läggningsfråga" om man anser att det är viktigt att veta varför ett stadgande finns eller inte. För egen del har jag funnit att skälen till en speciell reglering också kan vara av betydelse för tolkningen av denna. Dessutom utgör en genomgång av skälen för de olika utlämningsvillkoren ett viktigt avstamp för kapitel 4, såvitt avser kravet på dubbel straffbarhet, förbudet mot utlämning av egna medborgare och

specialitetsprincipen. I det kapitlet söker jag nämligen besvara frågan om de tre nämnda utlämningsvillkoren bör vara kvar i det svenska utlämningssamarbetetet.

När det gäller de avsnitt i kapitel 2 som behandlar tolkningen av de olika utlämningsvillkoren är utgångspunkten svensk rätt och den tolkningshjälp som denna kan ge för respektive utlämningsvillkor. Endast undantagsvis görs hänvisningar till andra länders utlämningsrätt och då som exempel på att andra länder antingen tycks tolka ett villkor på samma sätt som Sverige eller tolkar det annorlunda. Däremot blir den utländska litteraturen av stor betydelse för avsnitt som behandlar skälet eller skälen bakom ett visst utlämningsvillkor. Särskilt om man från svensk sida inte klart och tydligt tagit ställning till varför ett visst utlämningsvillkor bör finnas kan det vara intressant att se om frågan diskuterats i utländsk utlämningslitteratur och om de skäl som där angetts kan vara av relevans även för det svenska utlämningssamarbetet. Medan ett lands utlämningsrätt såvitt avser tolkningen av utlämningsvillkoren kan vara färgad av nationella teknikaliteter torde övergripande skäl till varför ett visst villkor finns ofta ha en mer universell karaktär. Inte minst med tanke på utlämningsinstitutets framväxt, genom internationellt samarbete, där Sverige med sitt isolerade läge, kom in sent i samarbetet och som en konsekvens av detta många gånger kommit att ta över redan utvecklade villkor,[423] kan det naturligtvis vara intressant att granska vad som sagts om de aktuella villkoren och dess existensberättigande i utländsk litteratur.

Jag har alltså sagt att kapitel 2 i huvudsak vänder sig till *rättstillämparen*. Vem är då rättstillämparen mer specifikt i utlämningsfrågor? Villkoren för utlämning till utomnordiska länder finns som bekant uppställda i 1–13 §§ AllmL. *HD*:s granskning av utomnordiska utlämningsärenden avser 1–10 §§ AllmL. 11–13 §§ AllmL tolkas därmed direkt av *Regeringen*. I de fall HD vid sin granskning anser att utlämning kan beviljas kommer frågan också att rent materiellt behandlas av Regeringen som under sådana omständigheter har möjlighet att ändå vägra utlämning. För det fall Sverige har ett utlämningsavtal med det ansökande landet (utlämningsavtalen är som bekant baserade på AllmL) kan Regeringen tolka utlämningsvillkoren mer extensivt än HD. För det fall Sverige inte har ett utlämningsavtal med det ansökande landet kan Regeringen vägra utlämning antingen genom en mer extensiv tolkning av utlämningsvillkoren eller genom att hänvisa till sin fria prövningsrätt vilken ligger utanför de specifika utlämningsvillkoren. I de fall HD anser att AllmL:s förutsättningar inte är uppfyllda är Regeringen förhindrad att bevilja utlämning. I den

[423] Se vidare avsnitt 1.4.1.

mån det förenklade utlämningsförfarandet, enligt 28–39 §§ AllmL, tillämpas mellan EU-staterna är det i stället *RÅ*, i vissa uppenbara fall, chefen för Justitiedepartementet eller Regeringen om t.ex. utlämning skall nekas, som är beslutsfattande myndighet och alltså också den myndighet som skall tolka utlämningsvillkoren.

I det nordiska utlämningssamarbetet finns utlämningsvillkoren uppställda i 1–8 §§ NordL. En granskning av frågan om villkoren är uppfyllda skall i första hand företas av *Regeringen*. Om särskilda skäl föreligger kan frågan överlämnas till *HD*. I stor utsträckning kan också *lokala åklagare* och *RÅ* fatta beslut i nordiska utlämningsfrågor.

Kapitel 2 kan även vara intressant för andra än de som är representanter för statsmakten. En genomgång av de svenska utlämningsvillkoren kan också vara till nytta för *det juridiska ombud* som företräder den eftersökte individen och som i denna egenskap måste söka argumentera i en för klienten förmånlig riktning.

2.1 Kravet på dubbel straffbarhet

2.1.1 Nuvarande reglering

För det **utomnordiska utlämningssamarbetet** uppställs ett krav på dubbel straffbarhet i 1 § 1 st. och 4 § 1 st. AllmL.[424] Gärningens straffbarhet i det ansökande landet behandlas i det förstnämnda stadgandet och gärningens straffbarhet i Sverige behandlas i det senare stadgandet. I samtliga Sveriges **bilaterala utlämningsavtal** liksom i **den europeiska utlämningskonventionen** finns ett krav på dubbel straffbarhet.[425]

Det finns två olika alternativ när länder skall sluta utlämningsavtal som innefattar ett krav på dubbel straffbarhet. Den ena, litet äldre varian-

[424] Angående kravet på dubbel straffbarhet i utländsk litteratur se t.ex. Bedi 1966 s. 69–77, Bassiouni 1974 s. 255–256 och 320–326, Hartley Booth 1980 s. 50–51och 53–54 angående Storbritannien, Stanbrook & Stranbrook 1980 s. 9–11 angående Storbritannien, Chauvy 1981 s. 53–54, Boukhris 1986 s. 123f angående Marocko, Forde 1988 s. 26–33 angående Irland, La Forest 1991 s. 68–74 angående Kanada, Blakesley & Lagodny 1992 s. 84–85 angående USA, Gafner d'Aumeries 1992 särskilt angående förhållandet Schweiz och USA, Chaikin 1993 s. 142–145 angående brottet egenmäktighet med barn och kravet på dubbel straffbarhet, Williams 1993 s. 297–309 angående Kanada, Aughterson 1995 s. 59–68 angående Australien, Forde 1995 s. 67 och 94–107 angående Storbritannien, Gilbert 1998 s. 84–86 och 104–116, Rolin 1999 s. 97–103 angående Frankrike, Zimmermann 1999 s. 269–293 angående Schweiz, Harris & Murray 2000 s. 47–54 angående Storbritannien och Jones 2001 s. 35–57 angående Storbritannien.

[425] Angående den europeiska utlämningskonventionen se se SÖ 1959:65, art. 2 p. 1, angående utlämningsavtalet med Storbritannien se SÖ 1965:19–20, art. 3, angående utlämningsavtalet med Australien se SÖ 1985:64, art. 1, angående utlämningsavtalet med USA se SÖ 1984:34, art. IV p. 1 och angående utlämningsavtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 2.

ten, har varit att avtalsparterna tillsammans upprättar en lista över brott, en s.k. brottskatalog, som anger för vilka brott båda parter är beredda att bevilja utlämning. Den andra, nyare varianten, är att man i avtalen inför en generell bestämmelse som säger att utlämning skall beviljas om en aktuell gärning är straffbelagd hos båda avtalsparterna.[426]

Både **den europeiska utlämningskonventionen** och Sveriges **bilaterala utlämningsavtal**, med undantag för avtalet med **Storbritannien**, innehåller en generell bestämmelse och inte en brottskatalog. Utlämningsavtalet med Storbritannien har dock kompletterats på så sätt att utlämning också kan beviljas för andra gärningar än de som omfattas av brottskatalogen om en utlämning är tillåten enligt de båda parternas utlämningslagstiftning. Dessutom stadgar utlämningsavtalet att utlämning endast kan beviljas för de i brottskatalogen upptagna brotten så länge som dessa är kriminaliserade hos båda parterna.[426a]

Inom **EU** har en konvention, 1996 års EU-konvention, utarbetats som syftar till att i flera avseenden förenkla den europeiska utlämningskonventionen för EU:s medlemsstater. 1996 års EU-konvention innebär bl.a. att kravet på dubbel straffbarhet i viss utsträckning begränsas. Sinsemellan får medlemsstaterna inte vägra utlämning med hänvisning till kravet på dubbel straffbarhet, om det brott som ligger till grund för utlämningsbegäran enligt den ansökande medlemsstatens lagstiftning rubriceras som konspiration eller sammanslutning av brottslingar och är belagt med frihetsstraff eller frihetsberövande skyddsåtgärd upp till en tid av lägst tolv månader. Detta gäller under förutsättning att syftet med konspirationen eller sammanslutningen är att begå ett eller flera av de brott som avses i art. 1 och 2 i Europakonventionen om bekämpande av terrorism[427] eller varje annat brott som är belagt med frihetsstraff eller frihetsberövande skyddsåtgärd upp till en tid av lägst tolv månader gällande narkotikabrott och andra former av organiserad brottslighet eller andra våldshandlingar som är riktade mot en persons liv, fysiska integritet eller frihet, eller som skapar allmän fara för personer.[428] Från svensk sida har man valt att

[426] Angående de två olika varianterna för att skriva avtal se t.ex. Forde 1995 s. 94–95.

[426a] Angående den svenska kritiska inställningen till s.k. brottskataloger se Larsson 1974 s. 782.

[427] SÖ 2001:49. För en närmare genomgång av vilka brottsliga gärningar som avses och dessa gärningars kriminalisering i Sverige se prop. 2000/01:83 s. 41. De angivna brotten ansågs i och för sig vara kriminaliserade också i Sverige, särskilt sedan den svenska förberedelsebestämmelsen gjorts vidare.

[428] I den förklarande rapporten till konventionen påpekades att någon definition av begreppen konspiration eller sammanslutning inte ges inom ramen för konventionen. Det överlämnas till den ansökande staten att med hjälp av intern lagstiftning avgöra frågan. Se Greve 1999 s. 172. Konventionstextens vaghet har bl.a. kritiserats av belgiska Amnesty International, Amnesty International, European Union Association, 24 september 1996, News Release on EU Convention on Extradition.

reservera sig[429] mot bestämmelsen.[430] Än så länge upprätthåller alltså Sverige ett krav på dubbel straffbarhet också gentemot övriga EU:s medlemsstater.[431]

Inom **det nordiska utlämningssamarbetet** föreskrivs inte längre något generellt krav på dubbel straffbarhet. Endast i två situationer har man valt att behålla kravet. Den ena situationen är, enligt 2 § NordL, att utlämningsansökan avser en svensk medborgare som *inte* vid tiden för det aktuella brottet sedan minst två år stadigvarande vistats i den ansökande staten. I dessa situationer krävs att den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott, för vilket enligt svensk lag är stadgat fängelse i mer än fyra år. Den andra situationen är, enligt 4 § NordL, att den gärning som avses i utlämningsansökan är ett s.k. politiskt brott.[432]

2.1.2 Skäl för regleringen

Ett antal olika skäl har anförts till stöd för kravet på dubbel straffbarhet, även om det nog är mer vanligt att kravet behandlas utan att den som granskar kravet inlåter sig på frågor kring varför detta finns. Bland de skäl som dock har anförts kan man bl.a. urskilja följande. Ibland har kravet på dubbel straffbarhet ansetts ha sin grund i den folkrättsliga *reciprocitetsprincipen*.[433] Resonemang har då förts som tagit sin utgångspunkt i

[429] Den stat som utnyttjar reservationsmöjligheten åläggs att göra vissa former av deltagande i en kriminell organisation med något av de angivna syftena till ett utlämningsbart brott. Från Justitiedepartementets sida ansåg man att de svenska bestämmelserna i 23 kap. BrB jämte de förändringar när det gäller förberedelsebrottet som Regeringen hade lagt fram under våren 2001, vilka delvis tar sin utgångspunkt i betänkandet Straffansvarets gränser SOU 1996:185, innebar att Sverige uppfyller förpliktelsen.

[430] Se SÖ 2001:49, art. 3 p. a) och b). Angående konventionen och inskränkningen av kravet på dubbel straffbarhet se vidare Ds 2000:3 s. 52–56 och prop. 2000/01:83 s. 41–42, varvid det påpekas att ett avstående från kravet på dubbel straffbarhet bör underkastas mer ingående övervägningar. Angående kravet på dubbel straffbarhet och organiserad brottslighet, se också t.ex. Martin 1991 s. 175–181 och Richardson 1991 s. 79–83. Angående Europa och gränsöverskridande brottslighet, däri bl.a. inbegripet terrorism och narkotikabrottslighet, se också t.ex. Bardy 1996 s. 105–114, Bernasconi 1996 s. 89–104, Inciyan 1996 s. 123–124 och Marin 1996 s. 115–122. När det gäller organiserad brottslighet behandlas denna problematik också i International Review of Penal Law/Revue Internationale de Droit Pénal, vol. 70, 1999. För en specifik behandling av utlämning och narkotikabrott se t.ex. den av FN utgivna skriften Extradition For Drug-Related Offences, 1985. För gränsöverskridande brottslighet med avseende på penningtvätt se t.ex. Chaikin 1992 s. 415–455.

[431] Se dock kapitel 5 angående den europeiska arresteringsordern.

[432] Se vidare angående politiska brott avsnitt 2.8.

[433] Se t.ex. Bassiouni 1974 s. 324, Vogler 1988 s. 671, Gafner d'Aumeries 1992 s. 23–28, Swart 1992 s. 521, Forde 1995 s. 94, Gilbert 1998 s. 84 och Jones 1995 s. vii. Angående

en tanke om tjänster och gentjänster. Kortfattat kan denna tanke sammanfattas enligt följande. En anmodad stat har inte intresse av att hjälpa en ansökande stat i större utsträckning än den anmodade staten kan vara säker på att för egen del få framtida hjälp. Det skulle därmed te sig meningslöst att lämna assistans för gärningar som inte är kriminaliserade på hemmaplan, eftersom den anmodade staten för egen del aldrig skulle begära utlämning för sådana gärningar. Enligt min mening synes detta resonemang vara en aning inskränkt. Jag har svårt att se att reciprocitetsprincipen, åtminstone i en vidare bemärkelse, skulle komma i kläm om två stater avtalade om att i lika stor omfattning utlämna för gärningar som var kriminaliserade i de båda staterna, trots att dessa gärningar till sitt innehåll inte på långa vägar sammanföll. För svenska förhållanden är det vidare på sin plats att erinra om att de reciprocitetshänsyn som låg bakom 1913 års lag[434] saknar motstycke i AllmL. Av den sistnämnda lagens förarbeten framgår tvärtom att "det måste anses i princip ovidkommande vilka möjligheter som finnes att i ett likartat fall få en helt annan person utlämnad till Sverige."[435] De skäl som från svensk sida kan anföras för ett bibehållande av kravet på dubbel straffbarhet, måste därför sökas någon annanstans än i reciprocitetsprincipen.

Det har vidare diskuterats huruvida kravet på dubbel straffbarhet skulle ha sin förankring i *legalitetsprincipen*. Tanken att ett nonchalerande av kravet på dubbel straffbarhet också skulle innebära ett brott mot legalitetsprincipen har emellertid avvisats. Den förhärskande ståndpunkten torde i stället vara att så länge den aktuella gärningen är straffbelagd genom lag i den ansökande staten, kan en utlämning aldrig strida mot legalitetsprincipen, oavsett om gärningen är kriminaliserad eller inte i den anmodade staten.[436]

Träskman har emellertid hävdat att kravet på dubbel straffbarhet kan ses som en förlängning av legalitetsprincipen. Han har förklarat sin ståndpunkt enligt följande. Den inhemska domstolen, vilken avgör utlämningsärendena, kan endast tillämpa den interna straff- och processrätten. De ingrepp domstolen företar i individens frihet rättfärdigas genom att dessa vidtas med anledning av sådana gärningar som fördöms i den inhemska strafflagen. En utlämning blir omöjlig att rättfärdiga om denna vidtas för

---

principen som sådan, utan koppling till kravet på dubbel straffbarhet, se t.ex. Danelius 1982 s. 621–622 och 625.

[434] Se vidare 1 § 2 st. 1913 års lag och prop. 1913:50 s. 27.

[435] Se departementschefens uttalande i prop. 1957:156 s. 38.

[436] Se t.ex. Vogler 1991 s. 232 f. Legalitetsprincipen, i vart fall, som en grund på vilken kravet på dubbel straffbarhet vilar, betonas t.ex. av Blakesley & Lagodny 1992 s. 82–83 och Williams 1992 s. 551.

gärningar som inte anses straffvärda enligt den rätt domstolarna tillämpar, dvs. den inhemska rätten.[437]

Enligt min mening är det emellertid inte främst utifrån legalitetsprincipen, såsom en garanti för bl.a. ett krav på förutsägbarhet, eller ens som en förlängning av denna, som kravet på dubbel straffbarhet kan rättfärdigas.

Kravet på dubbel straffbarhet kan, enligt min mening, i stället rättfärdigas såsom ett *hjälpmedel för att avgöra när internationellt straffrättsligt samarbete är önskvärt.*[438] Även Falk har påpekat att kravet på dubbel straffbarhet ger den inhemska straffrätten funktionen av en lämplighetsmåttstock.[439] Han har emellertid inte närmare utvecklat varför en sådan måttstock skulle behövas. För egen del anser jag att behovet härav blir förståeligt om man erinrar sig vad en kriminalisering egentligen innebär.[440]

En kriminalisering är den mest kraftfulla reaktion som en stat kan ge uttryck för gentemot ett oönskat beteende, dels därför att staten härigenom kan ta sig rätt att inskränka den enskilde individens (förövarens) frihet genom straff, dels därför att reaktionen som sådan innefattar ett fördömande från det allmännas sida av den enskilde individens handling eller underlåtenhet.

Bakom varje gärning eller underlåtenhet som beläggs med straff torde, vilket justitieministern påpekade i 1958 års lagrådsremiss med anledning av förslag till brottsbalk, bl.a. finnas en avvägning mellan samhällets krav på skydd för allmänna respektive enskilda intressen och den inskränkning av medborgarnas frihet som en kriminalisering medför.[441]

[437] Angående denna ståndpunkt se Träskman 1989 s. 153.

[438] Lämplighetsprövningen företas alltså när ansökan inkommer till Sverige. Det torde vara i detta ögonblick som kravet på dubbel straffbarhet skall föreligga. Vid själva gärningstillfället är det i och för sig möjligt att Sverige ännu inte kriminaliserat gärningen.

[439] Se t.ex. Falk 1976 s. 70. Denne anser att kravet på dubbel straffbarhet är "ett slags måttstock som gör det möjligt för myndigheterna i det egna landet att avgöra hur långt de kan gå andra stater till mötes, när det gäller att understödja deras straffrättsskipning." Se också Aughterson 1995 s. 60 som påpekar att kravet på dubbel straffbarhet har ansetts vara ett medel för att ringa in de områden där olika stater har ett gemensamt intresse för internationell brottsbekämpning.

[440] Angående principer för kriminalisering se Jareborg 2001 s. 57–65. Den kritik som emellanåt framförs då samhället svarar med kriminalisering också för mindre allvarliga gärningar blir mindre intressant inom det utomnordiska utlämningssamarbetet, eftersom utlämning, som ett ingrepp i individens frihet, enligt 4 § 1 st. AllmL kräver att den aktuella gärningen skall motsvara brott för vilket det stadgas fängelse i mer än ett år. Dessa mindre allvarliga gärningar har ofta inte så hög straffskala men kan visserligen bli föremål för en s.k. accessorisk utlämning, se vidare avsnitt 2.4. Mellan EU-länderna har kravet på straffskalan för den anmodade staten sänkts till sex månader. Se vidare se vidare Ds 2000:3 s. 46 f, prop. 2000/01:83 s. 36–37 samt avsnitt viss straffskala och viss påföljd. Se också Gafner d'Aumeries 1992 s. 33 som yttrar "C'est bien plutôt la gravité de l'atteinte à la liberté personelle qui fonde la nécessité d'une double incrimination."

[441] Se prop. 1964:10 s. 3.

I de fall man i Sverige funnit att medborgarnas frihet väger tyngre än de skyddsvärda samhällsintressena, förefaller det naturligt att någon vilja inte heller finns att understödja rättssystem som kommit till en annan slutsats. Härav följer emellertid inte att ett avståndstagande från ett främmande lands kriminalpolitik alltid skulle ligga bakom en utlämningsbegäran som avslagits med hänvisning till kravet på dubbel straffbarhet. Det faktum att främmande länder valt att kriminalisera andra gärningar än Sverige behöver nämligen inte ovillkorligen innebära att dessa länder kommit till en motsatt slutsats vid ovannämnda avvägning mellan medborgarnas frihet och skyddsvärda samhällsintressen. Olika ståndpunkter i frågan om en viss gärning bör kriminaliseras eller inte kan exempelvis bero på att länderna i fråga inte har samma samhällsproblem. Det är fullt möjligt att, om problemet funnits i Sverige, även den svenske lagstiftaren skulle ha straffbelagt handlingen. Såsom måttstock för önskvärdheten av att lämna straffrättslig assistans i form av utlämning, torde kravet på dubbel straffbarhet därför fungera allra bäst i de fall där samhällsförhållandena är likartade i den anmodade staten och i den ansökande staten. Om Sverige till skillnad från den ansökande staten valt att inte möta ett visst samhällsproblem med kriminalisering, trots att samhällsförhållandena i de båda länderna är likartade, kan man med stor säkerhet sluta sig till att Sverige intagit en annan ståndpunkt beträffande önskvärdheten att kriminalisera gärningen i fråga.

Mot bakgrund av det sagda kan det tyckas paradoxalt att det är just i samarbetet mellan de länder som står varandra nära, såsom de nordiska länderna eller de länder som ingår i EU, som kravet på dubbel straffbarhet övergetts eller diskussioner förs om en rejäl uppmjukning av kravet.[442]

Man kan emellertid nöja sig med att så här långt konstatera att kravet på dubbel straffbarhet onekligen kan utgöra ett rätt trubbigt lämplighetskriterium. Denna trubbighet kommer att behandlas vidare i avsnitt 4.1.

Ibland kan man hitta uttalanden där kravet på dubbel straffbarhet anses besläktat med *mänskliga fri- och rättigheter*.[443] Visst kan det vara så att detta krav hindrar utlämning för lagföring som baseras på en tvivelaktig kriminalisering ur ett fri- och rättighetsperspektiv. Det är väl också på

[442] Även om det inte sägs i klartext handlar det naturligtvis om att man sinsemellan har ett grundmurat förtroende för varandras rättsskipning och utgår ifrån att för oss oacceptabla beslut inte kommer att fattas på kriminaliseringsfronten. Men är detta ett med sanningen överensstämmande antagande? Från Storbritannien kan man nämna en straffbestämmelse som kriminaliserar kringresande leverne vilket i praktiken kom att träffa romerna i landet. Se vidare t.ex. Public Order Act 1994 s. 93–96. För kritik när det gäller brittisk kriminalisering av olika former av störande beteende se vidare Ashworth, Gardner, Morgan, Smith & von Hirsch 1998 s. 7–17. I Storbritannien diskuteras för närvarande om strikt ansvar skall införas i strafflagen avseende offrets ålder vid sexualbrott.

[443] Boukhris 1986 s. 123.

dessa områden som kravet på dubbel straffbarhet gör sig gällande som starkast. En självklarhet, som man inte får glömma bort är dock att kravet på dubbel straffbarhet inte är ett fristående mätinstrument på samma sätt som EKMR.[444] *Skyddet kan utifrån ett fri- och rättighetersperspektiv aldrig* bli bättre än den anmodade statens interna strafflag medger. Den stat som kriminaliserat samhällskritiska yttranden, för att ta ett exempel, är enligt kravet på dubbel straffbarhet också beredd att bevilja utlämning för sådana gärningar.

När det gäller skälen bakom ett krav på dubbel straffbarhet kan det naturligtvis också vara av intresse att redogöra för de diskussioner som förts när detta krav modifierats eller avskaffats. Beträffande EU-samarbetet har Sverige reserverat sig mot de inskränkningar av kravet som 1996 års EU-konvention innebär. I de förarbeten som behandlar Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention har såväl skäl för en uppmjukning av kravet på dubbel straffbarhet som skäl som talar emot en sådan förändring berörts.

Emot en uppmjukning av kravet på dubbel straffbarhet talade att utlämningen i sig var en ingripande åtgärd (bl.a. förenad med frihetsberövande både i Sverige och i ansökarlandet) för den enskilde. Det kunde ifrågasättas om det var rimligt att en sådan åtgärd företogs när man från svensk sida inte ansåg att den aktuella gärningen var så klandervärd att den var straffbar också enligt svensk strafflag. Kravet på dubbel straffbarhet ansågs dessutom ha ett mer praktiskt värde. För de instanser som skulle avgöra häktningsfrågan i ett utlämningsärende var det lättare att bedöma om tillräckliga skäl för häktning förelåg för det fall den aktuella gärningen var straffbar i Sverige än vid det motsatta förhållandet.[445]

För en uppmjukning av kravet på dubbel straffbarhet talade på ett generellt plan att Sverige, liksom när det gäller de nordiska länderna, hyser en grundläggande tilltro till EU-ländernas rättssystem och att man, från svensk sida, kunde ha förståelse för att andra straffbestämmelser än de svenska kunde vara motiverade av särpräglade förhållanden i ett visst land. Också skilda tekniska konstruktioner av ett straffbud i ett land jämfört med i Sverige kunde medföra att kravet på dubbel straffbarhet lägger omotiverade hinder i vägen för ett europeiskt utlämningssamarbete. Eftersom en modifiering av kravet på dubbel straffbarhet skulle innebära en principiell nyhet i den icke-nordiska utlämningslagstiftningen valde ändå Sverige att reservera sig mot denna med motiveringen att en förändring

[444] Relationen dubbel straffbarhet och EKMR behandlas i avsnitt 3.1.

[445] Prop. 2000/01:83 s. 42–43. Den övergripande bevisprövningen har emellertid fallit bort eftersom Sverige med samtliga EU-stater har godtagit deras domar och häktningsbeslut såvida inte dessa är uppenbart oriktiga. Inom ramen för 1995 års EU-konvention behöver inte ens den utländska domen eller häktningsbeslutet presenteras. Se vidare avsnitt 9.3.3.

av kravet på dubbel straffbarhet var tvunget att underkastas mer ingående överväganden än vad som var möjligt inom ramen för behandlingen av Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention.[446]

Mellan Sverige och de nordiska länderna har öppenheten för att ta bort kravet på dubbel straffbarhet varit avsevärt större. Med undantag för politiska brott och utlämning av egna medborgare som inte stadigvarande vistats två år i det ansökande landet vid brottstillfället, har kravet på dubbel straffbarhet alltså avskaffats i det nordiska utlämningssamarbetet. Avskaffandet mötte visserligen kritik från flera av remissinstanserna. Det ifrågasattes om den nära rättsgemenskapen mellan de nordiska länderna verkligen kunde tas till intäkt för att det var lämpligt att bevilja utlämning utan att kontrollera huruvida den aktuella gärningen verkligen var straffbar också enligt svensk rätt.[447] Men departementschefen svarade att den skiljaktighet som föreligger mellan de nordiska ländernas straffrättsliga system inte var av sådan art att man var tvungen att uppställa ett absolut hinder mot utlämning om kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt. I stället skulle stötande resultat kunna förhindras genom den fria prövningsrätten.[448]

2.1.3 Tolkning av regleringen

Kravet på dubbel straffbarhet uttrycks i 1 § 1 st. AllmL genom att den person som blir föremål för ett utlämningsförfarande förutsätts i den ansökande staten vara "misstänkt, tilltalad eller dömd för där straffbelagd gärning." Så långt den ansökande staten. När det gäller Sverige i egenskap av anmodad stat uttrycks kravet på dubbel straffbarhet i 4 § 1 st. AllmL på så sätt, att utlämning endast får beviljas om "den gärning för vilken utlämning begäres motsvarar brott" i Sverige. Också i 1 § NordL respektive i 2 och 4 §§ NordL finns liknande formulering beträffande kravet på dubbel straffbarhet.

Någon skillnad vad gäller tolkningen av kravet på dubbel straffbarhet mellan de två lagarna, AllmL och NordL, torde inte föreligga.[449]

För att närmare söka utreda vad som avses med kravet på dubbel straffbarhet avseende den ansökande staten och Sverige i egenskap av anmodad stat, varvid formuleringen "motsvara brott" blir central, bör man börja med att göra en distinktion mellan begreppen *straffbarhet in abstracto* och *straffbarhet in concreto*. En nödvändig förutsättning för straffbarhet

[446] Prop. 2000/01:83 s. 43. Jfr dock den nya inställningen genom den europeiska arresteringsordern i kapitel 5.
[447] Se vidare prop. 1959:72 s. 17–18.
[448] Prop. 1959:72 s. 29.
[449] Se vidare prop. 1959:72 s. 35.

överhuvudtaget är att ett brott, en kriminaliserad gärning, begåtts. Dvs. att en person uppfyller alla de rekvisit som förutsätts för att brott skall vara förövat. Detta brukar beskrivas som att i vart fall straffbarhet in abstracto måste föreligga. För straffbarhet in concreto krävs dessutom att en rad ytterligare förutsättningar är uppfyllda, nämligen att en påföljd kan utdömas i det specifika fallet, vilket inte kan ske om exempelvis den aktuella gärningen är preskriberad eller om den inte faller under statens jurisdiktion.[450]

Beträffande den ansökande staten tas det inom den svenska utlämningsrätten mer eller mindre för gott att straffbarhet in concreto föreligger. Någon speciell prövning av frågan företas inte i varje enskilt utlämningsärende.[451] Skulle det däremot i ett enskilt ärende stå helt klart att gärningen inte kriminaliserats i den ansökande staten skall, vilket departementschefen påpekar i AllmL:s förarbeten, naturligtvis inte utlämning beviljas.[452] En sådan ansökan faller självfallet utanför syftet med utlämningsinstitutet. Om den som begärs utlämnad skulle hävda att gärningen inte är kriminaliserad i den ansökande staten eller i vart fall inte var det vid gärningstillfället, torde det vidare med tanke på legalitetsprincipens centrala roll inom straffrätten fordras att invändningen utreds närmare såvida inte påståendet kan anses helt ogrundat.[453]

Med detta sagt om den ansökande staten är det nu dags att granska kravet på dubbel straffbarhet i relation till Sverige som anmodad part. En inledande fråga som bör ställas är huruvida kravet på dubbel straffbarhet, för Sverige som anmodad part, gäller in concreto, dvs. om det för att kravet på dubbel straffbarhet skall respekteras också krävs att svensk domstol måste ha rätt att utdöma påföljd i det enskilda fallet. Alternativet

[450] Angående begreppen straffbarhet in abstracto och straffbarhet in concreto se vidare t.ex. Falk 1976 s. 88–92. Se också Träskman 1977 s. 299–305 jämte av honom anförda källor. Träskman använder även begreppet normidentitet.

[451] En sådan inställning är på intet sätt unik för Sverige. Se vidare t.ex. Forde 1995 s. 103–104, Gilbert 1995 s. 51 och Jones 1995 s. 18 samtliga angående Storbritannien. De brittiska rättsfallen *Re Nielsen* och *McCaffery* torde numera ha slagit fast att någon granskning inte skall företas av den ansökande statens strafflagstiftning. Före 1984, det år som rättsfallen härrör ifrån, hände det ibland att brittiska domstolar också detaljgranskade den ansökande statens strafflag. För samma inställning i fransk utlämningsrätt se vidare Rolin 1999 s. 98–99.

[452] Se prop. 1957:156 s. 44.

[453] Se också Falk 1976 s. 85 (not 2). Legalitetsprincipens starka ställning framgår t.ex. av 2 kap. 10 § 1 st. RF och 1 kap. 1 § BrB jämte ett antal konventioner som skyddar denna t.ex. FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, art. 11 p. 2, FN:s Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, SÖ 1971:42, art. X, och EKMR, SÖ 1952:35, art. 7 p.1. Angående den sistnämnda och legalitetsprincipen se vidare t.ex. Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 274–282, Danelius 2000 s. 213–219 och Cameron 2000 s. 331–337.

härtill skulle vara att kravet endast betyder att straffbarhet in abstracto skall föreligga, dvs. att gärningen är brottslig men att samtliga förutsättningar för straffbarhet inte behöver vara uppfyllda.[454]

I utländsk doktrin, liksom inhemsk, förs åsikten fram att kravet på dubbel straffbarhet enbart bör avse straffbarhet in abstracto, inte straffbarhet in concreto för den anmodade staten.[455]

Det är som bekant en angelägenhet för varje lands inhemska straffrätt att precisera vilka komponenter som kan anses utgöra ett brott liksom vilka övriga villkor som måste vara uppfyllda för att ett straff skall kunna utdömas i ett enskilt fall. En straffbarhet in abstracto-tolkning i ett land kan därför skilja sig från en straffbarhet in abstracto-tolkning i ett annat land. Att diskutera straffbarhet in concreto respektive straffbarhet in abstracto för Sveriges del, i egenskap av anmodad stat kommer, enligt min mening, att föras på ett alltför abstrakt plan om diskussionen inte tar sin utgångspunkt i det svenska brottsbegreppet och de svenska straffbarhetsbetingelserna. Först då kan man nämligen åskådliggöra vad kravet egentligen innebär. Jag kommer därför i fortsättningen att söka behandla det svenska kravet på dubbel straffbarhet utifrån hur man i den interna straffrätten behandlar straffbarhetsbegreppet.

Inledningsvis skall den nödvändiga förutsättningen för straffbarhet, att gärningen utgör *brott* i Sverige, behandlas. Ett viktigt första påpekande är att enbart överensstämmande brottsrubriceringar aldrig har något egenvärde vid bedömningen av utlämningsansökningar.[456] Kravet på dubbel straffbarhet skulle bli tämligen tandlöst om t.ex. en stat begärde utlämning för förargelseväckande beteende i ett fall där en person kritiserat den rådande regimen och Sverige skulle bevilja utlämning uteslutande på den grunden att även vi har ett brott som går under rubriceringen förargelseväckande beteende.

[454] Angående en tolkning av kravet på dubbel straffbarhet, se Falk 1976 s. 69–98.

[455] Se vidare t.ex. Duk 1970 s. 38, Falk 1976 s. 91–92 med däri gjorda hänvisningar och van den Wyngaert 1999a s. 196.

[456] Jfr t.ex. Träskman 1977 s. 305. Från Storbritannien kan rättsfallet *Wyatt v. McLoughlin* nämnas i vilket den brittiska högsta domstolen, beträffande likalydande brottsrubriceringar uttalar "It cannot be sufficient simply to use the name by which the crime is known, or alleged to be known, in the requesting country even though that same name may be used in this country as the name of a crime, because the acts complained of, although having identical names, may constitute quite different criminal offences in different countries or, indeed, no offence at all in one of them." Rättsfallet behandlas bl.a. i Forde 1995 s. 99–100. I det nyligen omförhandlade utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art. 2 p. 5, uttrycks det, när det gäller fiskala brott, att det är oväsentligt vilken beteckning brotten getts dvs. vad för slags skatt eller pålaga som avses. Det är i stället själva handlandet som, om det företagits i den anmodade staten, skall bedömas. Att det centrala är själva handlandet inte vilken rubricering det ges framhålls också av Gafner d'Aumeries 1992 s. 86.

Det centrala vid bedömningen är i stället att identitet föreligger mellan gärningsbeskrivningarnas faktiska innehåll. En sådan fråga, dvs. om överensstämmelse föreligger mellan vad den ansökande staten påstår att individen har gjort sig skyldig till och vad som kan rymmas under en svensk brottsbeskrivning, kom bl.a. att prövas i NJA 1989 s. 498. Rättsfallet behandlar en amerikansk utlämningsbegäran av en chilensk medborgare på grund av narkotikabrott (innehav och försäljning av kokain). Den eftersökte mannen hävdade att de gärningar som låg till grund för utlämningsframställan inte utgjorde brott enligt svensk lag eftersom han hade blivit provocerad att begå det ifrågavarande brottet av en inom den amerikanska polisen verksam "undercover agent." HD konstaterade inledningsvis, och på ett generellt plan, att en gärning som provocerats fram av polis för att gärningsmannen skulle röja sin egen eller annan persons brottslighet alltjämt utgjorde brott enligt svensk lag. Därefter granskade HD den påstådda gärningen jämfört med den brottsbeskrivning som finns i svensk narkotikalagstiftning, nämligen 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), av vilken det framgår att den som *olovligen* överlåter narkotika kan dömas för narkotikabrott. HD slog härmed fast att den omständigheten att en säljare överlåter narkotika utan att veta att köparen är polis och den senare således inte tar *olovlig* befattning med preparatet inte påverkar överlåtelsen som sådan, vilken ändå får anses brottslig. Utlämning beviljades.[457]

Hittills har jag påstått att den gärning som beskrivs i det ansökande landets utlämningsansökan måste kunna sorteras in under ett svenskt straffstadgande för att kravet på dubbel straffbarhet skall vara uppfyllt. Detta är dock en sanning med modifikation. I vart fall på en punkt kan kravet på dubbel straffbarhet vara uppfyllt trots att den utländska gärningen inte till fullo kan sorteras in under ett svenskt straffstadgande. Detta framkommer vid en läsning av AllmL:s förarbeten. Av dessa framgår att det nu gällande stadgandet rörande kravet på dubbel straffbarhet är tänkt att i sak motsvara stadgandet i 1913 års lag rörande kravet på dubbel straffbarhet.[458]

I 4 § 1 st. 1913 års lag föreskrevs att "utlämning ej må ske, såvitt icke den brottsliga gärningen är eller, om den hade begåtts i Sverige och under motsvarande förhållanden, skulle vara att anse såsom brott."[459] Följaktligen hindrar inte de nationella och territoriella begränsningar som kan finnas för tillämpligheten av ett svenskt straffstadgande att kravet på dubbel straffbarhet anses uppfyllt. Tvärtom möjliggör 1913 års lag att händelseförloppet i en utlämningsansökan "försvenskas" så att gärningen tänks

[457] I den allmänna straffrätten behandlas rättsfallet t.ex. i Asp 2001 s. 191–192.
[458] Se prop. 1957:156 s. 44 men också Falk 1976 s. 86–87.
[459] Se vidare prop. 1913:50 s. 31 f.

vara riktad mot ett svenskt angreppsobjekt, förövad på svenskt territorium etc.[460]

Den beskrivna tolkningsmodellen brukar också kallas *transformativ tolkning*. Sverige är inte ensamt om att tillåta omvandling av omständigheterna i en utlämningsbegäran. När det gäller mutbrott begångna av utländska tjänstemän har t.ex. van den Wyngaert påpekat att Tyskland, Österrike och Nederländerna omvandlar den ansökande statens brottsbeskrivning så att de aktuella brotten får anses begångna av en tysk, österrikisk eller nederländsk tjänsteman. Hon förespråkar att även övriga europeiska länder följer denna modell.[461] I kanadensisk utlämningsrätt tycks en territoriell transformation också vara möjlig. Av Sveriges nyligen omförhandlade utlämningsavtal med Kanada framgår nämligen att bedömningen av en utlämningsansökan skall utgå ifrån frågan om det påstådda handlandet skulle ha utgjort brott mot gällande lagstiftning i den anmodade staten om det ägt rum inom den anmodade statens område vid tidpunkten för framställningen om utlämning. Man synes också vara beredd till en nationell transformation eftersom det i avtalet uttryckligen slås fast att utlämning för fiskala brott är möjlig förutsatt att själva handlandet som sådant utgör brott i den anmodade staten. Därmed frångår man alltså ett krav på att det skall röra sig om *kanadensisk* skatt.[462]

Transformationstanken har i Sverige inneburit att det faktum att svensk fiskal lagstiftning inte förbjuder överträdelser av andra länders fiskala lagstiftning inte har hindrat ett svenskt tillträde av **den europeiska utlämningskonventionens andra tilläggsprotokoll**, vars syfte är internationell bekämpning av fiskala brott.[463]

Departementschefen har, med hänvisning till ovan nämnda formulering angående omställning av omständigheterna i 1913 års lag, i förarbetena till AllmL uttalat att det härav får anses framgå att "det är tillfyllest att

[460] Se också Falk 1976 s. 86–92.

[461] van den Wyngaert 1999a s. 96. Angående tysk utlämningsrätt och transformationstanken se t.ex. Blakesley & Lagodny 1992 s. 83–88, Duk 1970 s. 38 beklagar att inte den europeiska utlämningskonventionen i sitt krav på dubbel straffbarhet uttryckligen stadgat att den anmodade staten måste tillämpa en transformativ tolkningsmetod. Det exempel han ger handlar, liksom van den Wyngaerts exempel, om en nationell omställning. "Still we must not overdo it. If, e.g., the person claimed is accused of having violated a rule concerning the duties of the master of a Norwegian vessel, and the law of the requested state provides for a similar rule, but applicable only to the master of a vessel flying the flag of that state, extradition should not be refused on the ground that the condition of double criminality is not fulfilled."

[462] SÖ 2001:42, art. 2 p. 5 och p. 7 b). Angående dubbel straffbarhet och kanadensisk utlämningsrätt se La Forest 1991 s. 66–68 men också Williams 1993 s. 301–307.

[463] Se SÖ 1979:13, prop. 1978/79:80 s. 10–12 samt Explanatory Report on the Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition. Se också Larsson 1978 s. 458.

själva *gärningstypen* är kriminaliserad i vårt land."[464] Någon allmänt vedertagen definition av begreppet gärningstyp torde inte finnas i straffrätten. Departementschefen har inte utvecklat vad han menade med begreppet, utan vad han gjorde var inte annat än att hänvisa till formuleringen i den relevanta paragrafen i 1913 års lag. Med hänsyn härtill torde man med fog kunna sluta sig till att han med "gärningstyp" inte har avsett något annat än just det som utsägs i 1913 års lag.

I fråga om den finska utlämningsrätten har Träskman gått i polemik med Nybergh[465] då denne ansett att kravet på dubbel straffbarhet skulle vara uppfyllt så länge själva gärningstypen är kriminaliserad i den anmodade staten. Träskman har härvid anfört att en sådan ståndpunkt skulle få följande konsekvenser. Om den ansökande staten kriminaliserat all form av homosexuellt umgänge och den anmodade staten endast kriminaliserat viss form av homosexuellt umgänge, skulle kravet på dubbel straffbarhet vara uppfyllt även om den gärning som avsågs i utlämningsansökan inte föll utanför vad som enligt rättsuppfattningen i den anmodade staten skulle vara accepterat.[466]

Mot bakgrund av min tidigare redogörelse anser jag emellertid att man, för svenskt vidkommande, skall sätta likhetstecken mellan den fiktiva prövning som tilläts i vår första utlämningslagstiftning och det faktum att, med departementschefens ord, det för utlämningsrätten är tillräckligt att själva gärningstypen är kriminaliserad. Stöd för en än mer vidsträckt tolkning av begreppet gärningstyp föreligger i vart fall inte med utgångspunkt i förarbetena.

I de fall då inte ens en sådan fiktiv prövning, dvs. en omställning av omständigheterna, leder till att en gärning uppfyller kravet på dubbel straffbarhet, måste naturligtvis utlämning vägras. Så har också skett i praxis, exempelvis beträffande försök till bedrägeri, då detta inte var straffbelagt enligt äldre rätt, NJA 1931 s. 223, underlåtenhet att iaktta borgenssanktionerad inställelse inför rätta, NJA 1978 s. 671, flykt från fängelse eller anstalt, NJA 1986 s. 262, olaglig utresa ur landet, NJA 1990 s. 484, I, II, III samt att en person dragit nytta av olika förmåner från ett bolag utan att vara i förtroendeställning och det inte heller påstods att personen skulle ha medverkat i någon annan persons handlande (då den andre personen var i förtroendeställning), NJA 2002 s. 237.

I NJA 1993 s. 137 torde HD emellertid ha tillåtit sig att gå något längre än att bara, genom en omställning av omständigheterna, förlägga själva händelseförloppet till Sverige. Rättsfallet kan kortfattat beskrivas enligt

[464] Se prop. 1957:156 s. 44. Min kursivering.
[465] Se vidare Nybergh 1972 s. 193 f.
[466] Se vidare Träskman 1977 s. 300 f.

följande. Förbundsrepubliken Tyskland hade begärt utlämning av en jugoslavisk medborgare bl.a. för att denne vittnat falskt. Enligt tysk rätt, till skillnad från svensk rätt, behöver den som hörs som vittne vid domstol inte avlägga ed under förutsättning att såväl åklagarmyndigheten som den tilltalade och dennes försvarare avstår från att kräva ed. I det aktuella fallet hade den individ som begärdes utlämnad inte avlagt ed. HD ansåg emellertid inte att kravet på dubbel straffbarhet hindrade en utlämning utan anförde att "det är tillräckligt att själva gärningstypen är kriminaliserad i Sverige" samt att "åtminstone då, såsom i förevarande fall, ed skulle ha avlagts under motsvarande förhållanden i Sverige får emellertid gärningstypen anses vara densamma." HD har således inte enbart förflyttat händelseförloppet till Sverige utan även lagt till den omständigheten att individen i fråga skulle ha varit tvungen att avlägga ed i Sverige samt vidare utgått ifrån att denne därefter alltjämt skulle ha vittnat falskt.

Man kan fråga sig hur HD:s slutsats stämmer med det skäl som jag anser ligger bakom kravet på dubbel straffbarhet, nämligen frågan om det är lämpligt att ett ingrepp företas i individens frihet för att assistera ett annat land i dess straffrättsskipning. I den mån en edsavläggelse är en regelmässigt integrerad del av rättegångsprocessen i det ena landet men inte i det andra trots att bägge länderna bestraffar den som ljuger inför rätten (och det klandervärda är att ljuga inför rätten och inte att ljuga inför rätten sedan man avgett ett löfte) torde en sådan slutsats som HD kommit fram till i och för sig inte möta betänkligheter. Situationen skulle tvärtom vara en annan om ed varken avlagts i Tyskland eller i Sverige under motsvarande förhållanden och Tyskland begärt utlämning för mened men den svenska avsaknaden av edsavläggelse i det specifika fallet skulle ha berott på en större förståelse för vittnets svåra situation att hålla sig till sanningen t.ex. då vittnet är närstående till den tilltalade.

I NJA 2000 s. 73 synes HD ytterligare ha utvecklat kravet på dubbel straffbarhet på ett sätt som inte är "troget" gentemot själva brottsbegreppet. I ärendet begärde USA utlämning av en man för att denne skulle kunna ställas inför rätta och senare avtjäna straff i landet. USA hänvisade i sin utlämningsbegäran till ett häktningsbeslut av vilket det framgick dels att den eftersökte mannen i sin besittning innehaft motorfordon som efter det att de stulits passerat delstatsgränsen (åtalspunkterna 3 och 5) och att mannen försökt exportera två av dessa fordon från USA (åtalspunkt 4) samt att han exporterat ytterligare fyra stulna motorfordon från USA (åtalspunkten 2), dels påståenden om att mannen skulle ha gjort sig skyldig till stämpling till nämnda brott genom olika förberedande handlingar (åtalspunkt 1). HD konstaterade att gärningarna enligt åtalspunkterna 2–5 enligt svensk lag var att bedöma som grovt häleri. Åtalspunkterna 3 och 4 gällde samma fordon och de gärningar som avsågs utgjorde

inte skilda brott enligt svensk lag. Var och en av gärningarna var dock straffbara och uppfyllde förutsättningarna för utlämning. Vidare konstaterade HD att man inte kunde döma till ansvar för stämpling, förberedelse eller försök till häleri. Ett flertal av de gärningar som upptogs i åtalspunkten 1 motsvarade således inte – sedda för sig – brott enligt svensk lag. När det som i förevarande fall var fråga om fullbordade häleribrott, ingår emellertid sådana förberedande åtgärder i det fullbordade brottet och beaktas i stället då den brottsliga gärningens svårhet bedöms. HD beviljade därför utlämning för brottsligheten i sin helhet.

Mot bakgrund av vad jag tidigare hävdat, dvs. att syftet med kravet på dubbel straffbarhet är att ge riktlinjer för när ett internationellt samarbete kan vara lämpligt med hänsyn till att det får anses befogat att klandra den enskilde individen och inskränka dennes frihet, kan man konstatera följande. Försvårande omständigheter är sådana omständigheter som har betydelse för möjligheten att inskränka individens frihet (genom att dessa kan beaktas vid straffmätningen och leda till att individen får ett längre straff). En sådan omständighet är emellertid accessorisk i förhållande till ett begånget brott. Därför borde Sverige, för att inte riskera att individen enbart skulle dömas för åtalspunkt 1, ha påpekat för USA att ett uppfyllande av kravet på dubbel straffbarhet, såvitt avser åtalspunkt 1, endast var möjligt i den situationen att individen skulle komma att fällas till ansvar för den samlade brottsligheten.[467]

När det gäller osjälvständiga brottsformer som inte kriminaliserats i Sverige kan frågan väckas om man inte generellt skulle kunna bevilja utlämning för dessa. De är ju så att säga steg på vägen mot något som vi bedömer som klandervärt, nämligen ett fullbordat brott och kanske skulle man kunna säga att ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet i sådana situationer därför är mindre stötande. Men en sådan ståndpunkt beaktar inte att det kan finnas mycket starka skäl för att inte kriminalisera de osjälvständiga brottsformerna. När det gäller t.ex. försök, förberedelse och stämpling kan man kritisera en kriminalisering eftersom man härigenom sätter fokus på förövarens sinnelag i stället för på den skada som orsakats.[468] Man kan därför inte generellt säga att det föreligger mindre betänkligheter mot utlämning för osjälvständiga brott när det självständiga brottet är kriminaliserat i Sverige jämfört med utlämning för brottsliga gärningar som överhuvudtaget inte är kriminaliserade i Sverige.

I NJA 2002 s. 237 har HD, obiter dictum, uttalat att utlämning i och för sig skulle kunna aktualiseras om det i utlämningsärendet framgår att

[467] Reg. Beslut 2000-22.

[468] Se vidare Jareborg 2001 s. 380–381 angående kriminalisering av försöksbrott. Författaren påpekar att Sverige framstår som återhållsam i ett internationellt perspektiv när det gäller sådan kriminalisering.

individens handlande faller under ett svenskt straffstadgande trots att den ansökande statens strafflag innehåller färre rekvisit än den svenska strafflagen. Närmare bestämt har HD uttalat att "[o]m det t.ex. i en gärningsbeskrivning beträffande stöld saknas direkt uppgift om att tillgreppet skett olovligen men detta ändå får anses framgå, bör det vara tillräckligt för att anse att det är fråga om stöldbrott enligt svensk rätt." Dvs. om den utländska strafflagen kräver att rekvisiten A, B och C skall vara uppfyllda medan den svenska strafflagen kräver att rekvisiten A, B, C och D skall vara uppfyllda och det framgår i ärendet att även D är uppfyllt så skulle utlämning kunna beviljas. Under sådana förhållanden kan man naturligtvis utifrån ett svenskt synsätt hävda att individen är klandervärd och att en utlämning därmed är lämplig. Utifrån ett vidare perspektiv skulle man i och för sig kunna ifrågasätta om man överhuvudtaget vill stödja en straffskipning i en annan stat som saknar för oss väsentliga moment i sin strafflag. Exempelvis en strafflag baserad på strikt ansvar trots att man kan anse att den eftersökte individen varit oaktsam (och oaktsamt handlande är kriminaliserat i Sverige) i det specifika utlämningsärendet. Den beskrivna situationen, dvs. att man från svensk sida kan utgå ifrån att rekvisit som finns i den inhemska strafflagen men inte i det ansökande landets strafflag föreligger i ett utlämningsärende, torde i och för sig inte vara alltför vanligt förekommande. Ofta har ramen för den utländska utredningen naturligtvis varit att undersöka om de krav som uppställs i den inhemska strafflagen är uppfyllda, inte mer.[469]

Det kan nu vara på sin plats att sammanfatta vad jag hittills har kommit fram till. En straffbelagd gärning måste föreligga men de krav på nationella och territoriella begränsningar som får anses vara inbyggda i den straffbelagda gärningens rekvisit behöver inte vara uppfyllda.[470] Sådana begränsningar är exempelvis att man med skatt i SBL och med tjänsteman i 17 kap. BrB underförstått menar *svensk* skatt och *svensk* tjänsteman i myndighetsutövning liksom att man med skrivningen "på allmän plats eller annars offentligen" när det gäller förargelseväckande beteende i 16 kap. 16 § BrB torde avse på allmän plats eller annars offentligen *i Sverige*.[471]

För en vidare förståelse av hur begreppet brott bör tolkas ger emellertid förarbetena inget stöd. Vägledning torde dock, vilket exempelvis förespråkats av Falk, kunna hämtas från den allmänna straffrätten.[472]

[469] För åsikten att rekvisiten måste finnas i båda ländernas strafflagar, se Aughterson 1995 s. 65.

[470] Angående uppdelningen av brottsbegreppet i mer självständiga delar eller inte, se t.ex. Asp 2001 s. 40 och Jareborg 2001 s. 38–39.

[471] Angående nationella och territoriella begränsningar se vidare t.ex. Jareborg 2001 s. 236–245.

[472] Se Falk 1976 s. 92–94.

Låt oss stanna kvar ett ögonblick vid den straffbelagda gärningen. En ytterligare inbyggd komponent i denna torde vara vad Jareborg menar med *gärningskontroll*. Med detta torde förstås dels att gärningsmannen har kontroll över händelseförloppet, dels att den aktuella gärningen kan anses vara gärningsculpös. Om man kommer fram till att gärningsmannen har handlat helt utan kontroll eller att handlandet inte har varit gärningsculpöst faller gärningsmannens handlande utanför det straffbelagda området.[473]

Kravet på gärningskontroll, som en del av begreppet straffbelagd gärning, leder i utlämningssammanhang till att Sverige inte kan bevilja utlämning om det ansökande landet, i motsats till Sverige,[474] har en kriminalisering som innefattar strikt ansvar och den eftersökte individen klandras för att han eller hon har gjort sig skyldig till en gärning utan att gärningskontroll har förelegat.

Vidare skulle en tillämpning av det inhemska brottsbegreppet leda till att *omständigheter som gör en gärning tillåten*, såsom exempelvis nöd, nödvärn, samtycke eller att en gärning bedöms som socialadekvat, beaktas. De slag som utdelas i självförsvar och inte är uppenbart oförsvarliga mot en angripare kan, för att ta ett konkret exempel, inte konstituera brott enligt svensk straffrätt, och skulle därmed inte heller kunna vara föremål för en utlämning.

Härmed har jag gått igenom vad som kan anses konstituera en otillåten gärning. Brottsbegreppet kräver dock att även det personliga ansvaret beaktas. Detta kan delas upp i två komponenter, dels det allmänna skuldrekvisitet, dels frånvaro av helt ursäktade omständigheter.[475]

Till brottsförutsättningarna hör därmed det allmänna skuldrekvisitet, dvs. kravet på uppsåt (dolus) eller oaktsamhet (personlig culpa). Det torde vara en självklarhet att dessa rekvisit, på samma sätt som rekvisiten för *otillåten gärning*, skall vara uppfyllda i ett utlämningsärende, eftersom de båda är verktyg i lagstiftarens hand för att ringa in vad som är kriminellt och inte. I rättsfallet NJA 1962 s. 467 har en tysk utlämningsansökan för mordförsök således beviljats eftersom "vid försök är enligt såväl svensk som tysk rätt eventuellt uppsåt i förhållande till den dödliga utgången tillfyllest."[476]

[473] Se Asp 2001 s. 46–47 och Jareborg 2001 s. 203–235.

[474] En förutsättning för att strikt ansvar skall föreligga i svensk strafflag är sedan 1994 års reformarbete avseende strafflagstiftningen att det i vederbörande straffbestämmelse uttryckligen sägs att ansvar kan ådömas oberoende av uppsåt eller oaktsamhet. De överväganden som låg bakom reformen borde utesluta ny lagstiftning som innefattar strikt ansvar. Se vidare Jareborg 2001 s. 331–332.

[475] Se vidare Jareborg 2001 s. 38–39 och 302–366.

[476] Jfr dock Gafner d'Aumeries 1992 s. 87–88 för åsikten att det personliga ansvaret inte behöver beaktas inom ramen för kravet på dubbel straffbarhet. Det personliga ansvaret är

Slutligen torde inte heller undantagsregler som anger *helt ursäktande omständigheter* få vara tillämpliga. I de fall en dylik omständighet konstateras kan man nämligen inte säga att ett brott förövats. Som exempel kan nämnas bestämmelsen om ansvarsfrihet vid frivilligt tillbakaträdande från försök, förberedelse eller stämpling i 23 kap. 3 § BrB. Se även bestämmelsen i 13 kap. 11 § BrB, som bl.a. behandlar ansvarsfrihet när någon fullbordat vissa brott enligt 13 kap. BrB, men efter fullbordandet frivilligt avvärjt en fara eller verkan av ett sådant brott innan avsevärd olägenhet uppkommit och bestämmelsen i 14 kap. 11 § BrB, som bl.a. behandlar ansvarsfrihet i vissa fall när någon fullbordat ett förfalskningsbrott men därefter frivilligt avvärjt en fara i bevishänseende innan avsevärd olägenhet uppkommit. Vidare kan nämnas 23 kap. 5 § BrB, som ger möjlighet att, i ringa fall, inte döma till ansvar då någon förmåtts att medverka till brott genom tvång, svek eller missbruk av hans ungdom, oförstånd eller beroende ställning eller då gärningsmannen medverkat i mindre mån. Slutligen kan också nämnas 24 kap. 6 § BrB, som stadgar ansvarsfrihet vid excessituationer.[477]

Så långt definitionen av vad som är ett brott. För straffbarhet in concreto krävs att en rad ytterligare förutsättningar, *straffbarhetsbetingelser*, är uppfyllda. I Sverige har Falk argumenterat för att dessa *inte* skall beaktas inom ramen för kravet på dubbel straffbarhet.[478] Falk påpekar att redan det faktum att den svenske lagstiftaren tillåter den ovan beskrivna fiktiva prövningen avseende rekvisiten för otillåten gärning visar på ett avsteg från en strikt tillämpning av straffbarhet in concreto.[479]

Nedan följer en genomgång av några centrala straffbarhetsbetingelser.

En förutsättning, och därmed en straffbarhetsbetingelse, för att påföljd skall dömas ut i vårt land är att svensk domstol enligt 2 kap. BrB tillerkänns *jurisdiktionsrätt*. Ett straffbarhet in concreto-krav som beaktar våra jurisdiktionsregler skulle, enligt min mening, kunna få olämpliga konsekvenser inom utlämningsrätten. Följande exempel kan illustrera detta. I 2 kap. 2 § p. 3 BrB ges svensk domstol jurisdiktion att döma utländska medborgare som finns i landet och som inte är nordiska medborgare, men bara om det begångna brottet har högre straffmaximum än sex månader i svensk strafflag. Om jurisdiktionsreglerna var en del av kravet på dubbel straffbarhet skulle inte heller utlämning kunna beviljas för sådana

---

enligt min mening, i lika hög grad som konstaterandet att det föreligger en otillåten gärning, delar av en nödvändig bedömning för att avgöra om en gärning anses klandervärd och en utlämning därmed får anses lämplig.

[477] Se vidare Jareborg 2001 s. 358–376.

[478] Se vidare Falk 1976 s. 94–98.

[479] Se Falk 1976 s. 93.

gärningar och förövarna skulle därmed kunna undgå straff (och Sverige skulle handla i strid med tanken bakom sentensen aut dedere aut judicare) när det gäller gärningar som man i och för sig upplever som klandervärda. Så är emellertid inte fallet. Genom regler om accessorisk utlämning har Sverige möjliggjort utlämning också för de undantag från svensk jurisdiktion som avses i 2 kap. 2 § p. 3 BrB.[480] Detta talar naturligtvis också för att jurisdiktionsbestämmelserna, enligt gällande rätt, inte omfattas av kravet på dubbel straffbarhet.[481]

Att Sverige för vissa brott har *målsägandeangivelse* som krav för att åtal skall få väckas borde inte heller det få påverka tolkningen av kravet på dubbel straffbarhet. Vid utarbetandet av 1913 års lag uttalade lagrådet att ett inhemskt krav på målsägandeangivelse inte skulle ha någon betydelse för en utlämningsansökan avseende samma brott.[482] Frågan har inte berörts i senare förarbeten, men skäl för en annorlunda inställning torde saknas. Målsägandeangivelse får endast anses utgöra en för svenska förhållanden intern processförutsättning. Genom Sveriges tillträde till **Schengenkonventionen** har Sverige dessutom förbundit sig att inte beakta sina inhemska krav på målsägandeangivelse gentemot övriga Schengen-länder.[483] Schengenkonventionen stadgar nämligen att frånvaron av en angivelse eller annat officiellt meddelande som medger lagföring och som endast krävs enligt den anmodade statens lagstiftning inte får påverka skyldigheten till utlämning. Enligt min mening kan det också rent praktiskt vara svårt att från svensk sida få gehör eller att ens skapa förståelse för ett krav som kan sakna motsvarighet i många främmande

[480] Se vidare avsnitt 2.4 angående accessoriska brott.

[481] Brittisk utlämningsrätt uppvisar exempel på att de inhemska jurisdiktionsreglerna har getts betydelse vid bedömningen av utlämningsansökningar. Jfr t.ex. *Pinochet-fallet*, där Lord Bingham inledningsvis underkände en spansk arresteringsorder avseende Chiles förre diktator Pinochet, eftersom arresteringsordern avsåg mord begångna i Chile när offren var spanska medborgare och brittisk extraterritoriell jurisdiktionsrätt för mord endast medges om förövaren, inte offret, är brittisk medborgare. Senare kom utlämningsansökan i stället att behandlas utifrån tanken om universell jurisdiktion för folkrättsbrott. Se även The Economist 1998–11–28 s. 25–28. Inom brittisk utlämningsrätt torde beaktandet av inhemska jurisdiktionsregler inom utlämningsrätten inte hänföras till kravet på dubbel straffbarhet utan ett sådant beaktande företas separat. Se t.ex. Jones 1995 s. 77–99 och Jones 2001 s. 213–223. Vad arresteringsordern i Pinochet-fallet visar är emellertid det olyckliga i att fästa vikt vid de egna jurisdiktionsreglerna. Förhållningssättet leder till att utlämning nekas för en gärning som i och för sig bedöms som klandervärd samtidigt som man för egen del inte kan lagföra. Angående problematiken kring kravet på dubbel straffbarhet då detta utsträcks till att gälla länders jurisdiktionsregler se t.ex. Blakesley & Lagodny 1992 s. 62–64.

[482] Se vidare prop. 1913:50 s. 72 och 81.

[483] SÖ 1998:49 art. 62 p. 3.

länders rättssystem. Vidare hamnar den utländske medborgare som utsatts för brott i en obekväm situation, eftersom den ansökande statens utlämningsansökan blir beroende av dennes agerande om Sverige skulle kräva en målsägandeangivelse.

Reglerna om *preskription* i 35 kap. BrB är också av betydelse för begreppet straffbarhet in concreto. Även i utlämningsrätten beaktas de svenska preskriptionsreglerna, men då genom ett separat stadgande, nämligen 10 § 2 st. AllmL. Att lagstiftaren ansett sig nödsakad att uttrycka detta särskilt talar, enligt min mening, också det för att kravet på dubbel straffbarhet inte avser straffbarhet in concreto. Om så varit fallet hade inte ett separat stadgande behövts avseende preskription. Detta hade så att säga redan omfattats av kravet på dubbel straffbarhet.[484]

I flertalet länder[485] klassificeras gärningar som begåtts under allvarlig psykisk störning eller av personer som inte uppnått en viss ålder (som i och för sig kan vara låg) inte som brott.[486] I svensk rätt hänförs emellertid inte längre kravet på *tillräknelighet* till brottsrekvisiten.[487] I stället har man i Sverige valt att särbehandla gärningsmannen i påföljdshänseende. Som bekant kan den som vid gärningstillfället var under femton år enligt 1 kap. 6 § BrB inte straffas och den som är allvarligt psykiskt störd kan inte dömas till fängelse enligt 30 kap. 6 § BrB. Falk påpekar att det inte finns någon anledning att låta just dessa straffbarhetsbetingelser, till skillnad från de tidigare redovisade, få betydelse för kravet på dubbel straffbarhet.[488] Jag är benägen att hålla med honom.

Inte heller de straffbestämmelser som har ett nära samband med själva påföljdsbestämningen och som *i vissa fall* kan leda till att påföljd inte utdöms för ett brott, t.ex. 29 kap. 5 § BrB, avseende billighetshänsyn och 29 kap. 6 § BrB, som rör påföljdseftergift, kan rimligen ha någon betydelse för kravet på dubbel straffbarhet.[489]

[484] Se också Falk 1976 s. 93 för samma åsikt.

[485] Exempel på länder där man, liksom i Sverige, inte har ett krav på tillräknelighet är Grönland samt vissa amerikanska delstater, se SOU 1996:185 s. 493.

[486] Jareborg 2001 s. 37.

[487] Ett förslag om att återinföra ett tillräknelighetskrav, i en restriktiv form, har dock lagts fram i SOU 2002:3. Se också avsnitt 1.5.1.2.

[488] Se Falk 1976 s. 94 f för samma åsikt. En grund för vägran av utlämning av den som är mycket ung eller sinnessjuk torde numera i stället kunna vara regleringen rörande humanitära skäl. Se vidare avsnitt 2.8.3.1 samt avsnitt 3.2.1.

[489] Jfr Falk 1976 s. 97.

2.2 Förbudet mot utlämning av egna medborgare

2.2.1 Nuvarande reglering

Av 2 § AllmL kan man utläsa ett förbud mot utlämning av svenska medborgare för **det utomnordiska utlämningssamarbetet** såvida inte annat är särskilt föreskrivet.[490] Detta gäller även om medborgarskapet erhållits efter det att brottet i fråga har begåtts.[491] Svenska medborgare undantogs från utlämningssamarbetet också i vår första utlämningslagstiftning.[492]

I samtliga av Sverige ingångna **bilaterala utlämningsavtal** återfinns förbudet mot utlämning av svenska medborgare.[493] Den **europeiska utlämningskonventionen** har lämnat det fritt för varje avtalsslutande stat att definiera begreppet "medborgare" i konventionens mening.[494] Sverige har i detta sammanhang valt att utvidga begreppet i jämförelse med 2 § AllmL. Förutom svenska medborgare har såväl medborgare i annat nordiskt land som utländsk medborgare med hemvist i Sverige eller i övriga Norden undantagits från utlämningssamarbetet inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen.[495]

[490] Frågan om utlämning av egna medborgare behandlas av bl.a. Rafuse 1939, Bedi 1966 s. 94–99, Bassiouni 1974 s. 435–442, Piombo 1974 angående Argentina, Hartley-Booth 1980 s. 69–73, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. 4–7 angående Storbritannien, Boukhris 1986 s. 89–104 angående Marocko, Forde 1988 s. 41–43 angående Irland, Blakesley & Lagodny 1992 s. 48–51, La Forest 1991 s. 98–109 angående Kanada, Aughterson 1995 s. 127–133 angående Australien, Forde 1995 s. 134–135 angående Storbritannien, Gilbert 1998 s. 175, Plachta 1999 s. 77–159, Rolin 1999 s. 84–86 angående Frankrike, Zilbershats 2000 s. 297–326 angående Israel.

[491] Inom fransk utlämningsrätt har en motsatt ståndpunkt hävdats. Relevant för bedömningen med franska mått mätt blir i stället vilken nationalitet den individ som begärs utlämnad hade vid tidpunkten när denne begick den brottsliga gärningen, inte om individen därefter, men före utlämningsbegäran, erhållit franskt medborgarskap. Se exempelvis det franska rättsfallet *In re* A. och Shearer 1971 s. 105 samt Rolin 1999 s. 85. För det fall förbudet mot utlämning av egna medborgare motiveras med att det ligger i individens intresse att få ställas till svars för begångna gärningar i ett land där denne förstår kultur och språk, kan den franska inställningen, enligt min mening, tyckas mindre lämplig eftersom ett erhållande av medborgarskap ofta föregås av att individen har, eller i vart fall förutsätts ha, integrerats i det nya hemlandet. Se också avsnitt 2.2.2 angående skälen för förbudet mot utlämning av egna medborgare.

[492] Se 2 § 1913 års lag.

[493] Angående utlämningsavtalet med USA se SÖ 1963:17, art. VII och prop. 1962:40 s. 6 jämte SÖ 1984:34, art. VII p. 1 och prop. 1982/83:156 s. 5, angående utlämningsavtalet med Storbritannien SÖ 1965:19–20, art. 5 och prop. 1963:174 s. 5, angående utlämningsavtalet med Australien SÖ 1974:3, art. IV p. 1 och prop. 1973:89 s. 4 och angående utlämningsavtalet med Kanada SÖ 2001:42, art. 5 p. 1 och prop. 2000/01:83 s. 24 och 31.

[494] Se SÖ 1959:65, Europeisk utlämningskonvention, art. 6 p. 1 (a).

[495] Se SÖ 1959:65, Förklaring vid depositionen 1 a) och art. 6 p. 1 (b). I flertalet av de förhandlingar som syftat till slutande av bilaterala utlämningsavtal mellan Sverige och olika främmande stater har man från svensk sida försökt, men misslyckats med, att få gehör för

Inom EU har man utarbetat en utlämningskonvention, 1996 års EU-konvention, vars syfte är att förenkla tillämpningen av den europeiska utlämningskonventionen för EU:s medlemsländer. En av nyheterna i konventionen är att något stadgande som generellt undantar egna medborgare från utlämning saknas. Sverige har ratificerat konventionen men gjort vissa förbehåll när det gäller under vilka omständigheter som svenska medborgare kan utlämnas. De omständigheter under vilka Sverige kan tänka sig utlämning av egna medborgare till övriga EU-länder har förts in i 3, 3 a, 3 b §§ AllmL. Omständigheterna är följande. En svensk medborgare kan utlämnas till en annan EU-medlemsstat för lagföring om denne vid tidpunkten för brottet sedan *minst två år stadigvarande vistats* i den ansökande staten eller om den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket enligt *svensk lag är stadgat mer än fyra års fängelse*. Om den aktuella gärningen i sin helhet begåtts i Sverige, får utlämning endast beviljas om gärningen också innefattar ett brott som begåtts utom riket eller om utlämning beviljas även för en gärning som begåtts utom riket.

Med anledning av att förbudet mot utlämning för politiska brott har slopats mellan EU-länderna har det i 6 § 4 st. AllmL uttryckts att utlämning av svenska medborgare inte får ske för s.k. politiska brott.[496] Den nya möjligheten till utlämning av svenska medborgare har också lett till en modifiering av det stadgande som behandlar specialitetsprincipen. Medan icke svenska medborgare vid en utlämning till ett annat EU-land både kan samtycka till att dömas och/eller avtjäna straff för andra brott än de som finns upptagna i landets utlämningsansökan och att medge att det ansökande landet vidareutlämnar individen till ett tredje EU-land, så kan svenska medborgare enligt 12 a § 2 st. AllmL, inte ge sådana samtycken och medgivanden. Det ansökande landet måste, när den eftersökte individen är svensk medborgare, därför be om tillstånd hos Sverige om det önskar lagföra individen för andra brott än som angetts i utlämningsansökan eller önskar vidareutlämna individen.

När en utlämning av en svensk medborgare beviljas skall som villkor ställas att personen återförs till Sverige för verkställighet av ett eventuellt

---

önskemålet om att Sverige skulle kunna undanta även nordiska medborgare från sitt utlämningssamarbete. Önskemålet har motiverats med att det mellan de nordiska länderna föreligger en så nära samhörighet. Se vidare prop. 1962:40 s. 6, prop. 1963:174 s. 5 f, prop. 1973:89 s. 4 och prop. 1975/76:119 s. 3 f. Genom att även beakta hemvist torde den europeiska utlämningskonventionen bättre överensstämma med det syfte som i modern tid kanske har varit det som flitigast åberopats till stöd för förbudet mot utlämning av egna medborgare, nämligen att individen kan mobilisera ett bra försvar och följa en rättegång på ett godtagbart sätt endast i ett land vars seder och bruk inte är henne främmande. Se vidare avsnitt 2.2.2.

[496] Se vidare avsnitt 2.6.1.

frihetsstraff eller annat frihetsberövande. Vid verkställigheten skall 25 g § lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom tillämpas. Den dömde skall alltid ha rätt att tillgodoräkna sig den tid av påföljden som avtjänats i den andra staten och den tid som han eller hon har varit anhållen, häktad eller på annat sätt frihetsberövad där eller i Sverige med anledning av brottet. Villkor om återförande behöver dock inte ställas om den som begärs utlämnad vid tiden för brottet sedan minst två år stadigvarande vistats i den ansökande staten eller om personen i fråga samtycker till att verkställigheten sker i den ansökande staten.

När det gäller utlämning av svenska medborgare enbart för straffverkställighet ställs de ovan angivna kraven också upp, dvs. att personen stadigvarande vistas i den ansökande staten sedan minst två år vid tiden för brottet eller att ett samtycke finns från individen till åtgärden. När det gäller den enskildes samtycke gäller det generellt vid utlämning av svenska medborgare, att detta kan återkallas fram till det att beslutet om utlämning verkställs.[497]

Alltsedan NordL:s ikraftträdande har ett mindre rigoröst förbud mot utlämning av svenska medborgare tillämpats mellan de **nordiska länderna**. Enligt 2 § NordL kan en svensk medborgare utlämnas till ett annat nordiskt land förutsatt att den svenske medborgaren vid tiden för brottet *sedan minst två år stadigvarande vistats* i det ansökande landet[498] eller den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket *enligt svensk lag är stadgat fängelse i mer än fyra år*. Om gärningen i sin helhet har begåtts i Sverige krävs för att utlämning skall beviljas dessutom att gärningen innefattar medverkan till ett utom riket begånget brott eller att utlämning också sker för gärning som har begåtts utom riket. Vidare stadgas i 4 § 3 st. NordL att utlämning av svenska medborgare inte beviljas när den aktuella utlämningsframställningen avser ett politiskt brott.

[497] 3 c § AllmL.

[498] Det är emellertid fullt möjligt att det aktuella brottet begåtts innan individen har vistats två år i det ansökande landet men att så är fallet vid tidpunkten för begäran om utlämning. Om syftet bakom stadgandet är att personen ifråga skall ha integrerats i den ansökande statens samhälle, så är även detta uppfyllt i det skisserade fallet. Någon möjlighet till utlämning enligt NordL finns emellertid inte i ett sådant fall annat än när det för brottet är stadgat mer än fyra års fängelse i straffskalan enligt 2 § NordL (se också 3 § AllmL). En möjlig förklaring till den nuvarande konstruktionen av tvåårsgränsen skulle i och för sig kunna vara att man först sedan man vistats två år i det andra landet kan förväntas förstå dess kultur och särart, däri inbegripet dess strafflagstiftning. Det skulle förklara varför brytpunkten lagts vid brottstillfället. Men varför vara så förlåtande när det gäller i utlandet begångna straffrättsvillfarelser när man inte är det i den inhemska svenska straffrätten. I prop. 1959:72 s. 28 motiveras regleringen med att man härigenom kan vara säker på att den svenska medborgaren "uppnått samhörighet med landet".

2.2.2 Skäl för regleringen

En genomgång av de skäl som ligger bakom ett förbud mot utlämning av egna medborgare visar att ett sådant har motiverats med ett flertal olika argument. Somliga av dessa kan närmast karaktäriseras som emotionellt betingade, medan andra har sin grund i humanitära överväganden, rättvisehänsyn gentemot den berörde individen och ibland också en föreställning om att en stat som utlämnar egna medborgare skulle handla på ett sätt som inte är förenligt med statens skyldigheter att skydda de sina.

Förbudet mot utlämning av egna medborgare har gamla historiska anor. Redan hos antikens greker och romare undantogs i regel de egna medborgarna från utlämningssamarbetet, något som delvis har förklarats med att överlämnande av brottslingar vid denna tidpunkt sällan var en generell förpliktelse i några utlämningsavtal utan mer hade karaktären av en ad hoc-händelse, en ynnest från en härskare till en annan. Vidare kan bruket att undanta egna medborgare från utlämningssamarbetet förklaras med att dessa riskerade att utsättas för en ovärdig behandling i de främmande länderna. Den tidens samhällen utmärktes i hög grad av en fientlig och diskriminerande inställning gentemot främlingar. Ett beslut att utlämna egna medborgare till ett främmande land skulle säkerligen, vid denna tidpunkt, i flertalet fall också ha lett till en permanent exil för de berörda individerna, och kunde kanske till och med ha varit förenat med livsfara för dem.[499]

Även senare tiders utlämningssamarbete, från 1700-talet och fram till våra dagar, har ofta präglats av en motvilja att utlämna egna medborgare.[500] Av förarbetena till den första svenska utlämningslagstiftningen framgår att ett förbud mot utlämning av svenska medborgare delvis motiverades med "att den naturliga känslan förbjuder utlämning" i sådana fall. Vidare ansågs ett utlämningsförbud ligga helt i linje med den statsrättsliga uppfattning som betraktade medborgarna i ett land inte enbart som undersåtar med förpliktelser utan också som medborgare med rättigheter gentemot staten. En av dessa rättigheter ansågs vara rätten att uppehålla sig på statens territorium.[501]

[499] Shearer 1971 s. 94 f. För ytterligare historisk belysning se t.ex. Donnedieu de Vabres 1922 s. 240 f, 291 f, 326 f och 418 och Baltatzis 1960 s. 196–198.

[500] Se vidare Shearer 1971 s. 95–118.

[501] Prop. 1913:50 s. 27 f. Inom tysk statsrätt möter man principen om *Treupflicht*, vilken innebär att den egna staten har en skyldighet att också skydda de egna medborgarna. Denna princip har i Tyskland åberopats av anhängare till förbudet mot utlämning av egna medborgare som ett skäl för att vägra utlämning. Se vidare Shearer 1971 s. 105 f, som ger exempel på att tyska domstolar inte har ansett att en utlämning av tyska medborgare skulle strida mot principen, då det i de aktuella fallen var tyska medborgare som utlämnats till Tyskland från en främmande stat med villkor att dessa sedan skulle återlämnas, eftersom rättegång eller straffverkställighet väntade dem i den främmande staten.

Hagströmer har vid 1900-talets början argumenterat för att förbudet mot utlämning av egna medborgare skulle följa av det grundlagsskydd som dessa åtnjöt mot utvisning, numera 2 kap. 7 § RF.[502] Lämpligheten av en sådan tolkning kan ifrågasättas. Vid en jämförelse mellan utvisningsinstitutet och utlämningsinstitutet torde det ligga närmast till hands att beträffande det förstnämnda utgå ifrån den del av utvisningsförfarandet som rör utvisning på grund av brott.[503] En utvisning på grund av brott innebär att en svensk domstol, som en reaktion på en brottslig gärning som varit föremål för domstolens bedömning, anser att en utländsk medborgare skall avlägsnas från landet. Innebörden av utlämningsförfarandet är emellertid något helt annat. Detta har sin grund i ett straffrättsligt samarbete med främmande stater för att möjliggöra lagföring och verkställighet av brottmålsdomar, då eftersökta personer inte befinner sig på den ansökande statens territorium utan i stället uppehåller sig på svenskt territorium. Vidare kan man konstatera att ett utvisningsbeslut innebär ett förbud för personen i fråga att återvända till landet och har sin grund i det faktum att denne inte anses önskvärd på svenskt territorium. En utvisning av egna medborgare skulle kunna leda till att dessa blev statslösa. Förbudets kärna får anses vara just att förhindra att en sådan situation uppkommer. Den egna staten skall inte kunna förfoga över en sanktionsmekanism som möjliggör att de egna medborgarna kan stängas ute från dess territorium. En utlämning hindrar däremot inte svenska medborgare från att, sedan de närvarat vid den utländska rättegången och/eller avtjänat det straff som utlämningsansökan avser, återvända till Sverige. I praktiken skulle dessutom en utlämningsbegäran enbart kunna avse en rättegång i ett främmande land om det överenskommits länderna emellan att den ådömda påföljden skulle avtjänas i Sverige. Individen skulle i ett sådant fall kunna återvända till Sverige så snart rättegången avslutats. Av det sagda torde framgå att det inte finns någon grund för att anse att för-

[502] Hagströmer 1901–1905 s. 85. I vissa länder, t.ex. Tyskland, har det funnits ett förbud mot utlämning av egna medborgare inskrivet i konstitutionen, se Ds 2000:3 s. 36. För att möjliggöra ett tillträde till 1996 års EU-konvention och dess reglering avseende utlämning av egna medborgare har Tyskland varit nödsakad att ändra sin konstitution. – I Sverige på 1970-talet lämnade Folkpartiet förslag om att införa ett grundlagsskydd mot utlämning av svenska medborgare i RF, se vidare KU 1975/76:56 s. 31.

[503] Utvisningsinstitutet kan, som bekant, också användas i de fall en utländsk medborgare uppehåller sig i Sverige efter det att hans eller hennes uppehållstillstånd har löpt ut eller återkallats, se 4 kap. 3 § 1989 års UtlL. Se också lag (1991:572) om särskild utlänningskontroll som rör utvisning i vissa fall av befarad brottslighet för politiska syfte. Observera dock att dessa regleringar tar sin utgångspunkt i en svensk bedömning utifrån svenska intressen. Angående utvisning på grund av brott se vidare t.ex. KBrB III 29:42 och 36:2. Se också avsnitt 1.6.3.4.

budet mot utlämning av egna medborgare skulle följa av det grundlagsskydd som dessa åtnjuter mot utvisning.[504]

Det är väl inte alldeles otänkbart att det också finns andra skäl för förbudet mot utlämning av egna medborgare vilka kan hänföras till något slags särskilt ansvar som medborgarskapslandet anses ha, eller i vart fall är villigt att ta på sig, gentemot de egna medborgarna. Sådana skäl kan säkerligen i viss mån vara svåra att sätta på pränt (det kanske inte ens är önskvärt). Försiktigt kan man naturligtvis spekulera om det inte är så, då den anmodade staten har en mycket human kriminalvård och förhållandevis låga straff,[505] att denna vill undvika utlämning av egna medborgare till länder där dessa skulle behandlas strängare och mindre väl. Trots att den utländska behandlingen i och för sig inte på långa vägar skulle innebära att individens mänskliga fri- och rättigheter på något sätt äventyras.

Det ter sig vidare svårt att som skäl för ett generellt förbud mot utlämning av egna medborgare hämta stöd från skyddet för mänskliga fri- och rättigheter. I de fall tilltro till ett främmande lands rättssystem saknas, borde slutsatsen härav naturligtvis bli att utlämning aldrig skall beviljas, och detta oavsett den berörde individens nationalitet.

De som i dagens utlämningsdebatt förespråkar det aktuella förbudet poängterar emellertid också att detta inte skall ses som en misstroendeförklaring mot andra länders rättssystem. Förbudet anses i stället ha sin grund i individens möjligheter att på bästa sätt kunna organisera sitt försvar. I ett land där personen förstår språk och kultur, samt där information finns lätt tillgänglig om individens bakgrund och personliga förhållanden, finns de bästa förutsättningarna för att saken skall kunna bli så allsidigt belyst som möjligt. Vidare hävdar man att verkställigheten av en ådömd påföljd, ur rehabiliteringssynpunkt, bör förläggas till det land där individen är rotad och har sitt sociala kontaktnät.[506] Dessa skäl torde emellertid inte tala emot utlämning av egna medborgare i de fall där en person med exempelvis svenskt medborgarskap har stadigvarande hemvist i ett annat land, där denne får anses vara väl förtrogen med såväl språk som samhällsförhållanden. Förespråkare för förbudet har emellertid hävdat att ett objektivt kriterium knutet till medborgarskapet är enklare att tillämpa samt att det från rättssäkerhetssynpunkt är mer förmånligt för individen än ett subjektivt kriterium, eftersom ett sådant kan bli väl vagt.[507]

[504] I extrema situationer, då en utlämning skulle innebära att personen blir berövad friheten så länge att han eller hon knappast någonsin skulle kunna återvända till Sverige, kan bedömningen bli en annan. Se vidare KU 1975/76:56 s. 32.

[505] Jfr Träskman 2002a s. 4 som pekar på att Sverige internationellt sett har låga straff.

[506] För ett förslag till en uppdelning av förbudet i utlämning för rättegång respektive utlämning för straffverkställighet se vidare avsnitt 4.2.

[507] Duk 1970 s. 32 f, som dock för egen del föredrar en mer subjektiv bedömning.

När det gäller frågan huruvida egna medborgare bör utlämnas eller inte, kan en skiljelinje sägas gå mellan civil law-länderna och common law-länderna, varvid de sistnämnda har ställt sig positiva till att utlämna de egna medborgarna.[508] En förklaring, kanske den främsta, till denna olikhet länderna emellan står att finna i hur ländernas *jurisdiktionsregler* ser ut. Medan common law-ländernas jurisdiktionsregler i stort sett är begränsade till brott begångna på det egna territoriet, så har civil law-länderna ofta ansett sig ha behörighet att döma de egna medborgarna också för gärningar som dessa har begått utomlands.[509]

En annan mindre vanlig förklaring tar sin utgångspunkt i common law-ländernas, framför allt i äldre tider, rigorösa *beviskrav* i utlämningsärenden. Common law-länderna har av tradition krävt omfattande bevisning i skuldfrågan till skillnad från civil law-länderna som traditionellt har varit mer benägna att acceptera andra länders domar utan omfattande bevisning i skuldfrågan. Common law-ländernas höga beviskrav har fått till effekt att de också har lättare att acceptera utlämning av egna medborgare, detta eftersom de egna medborgarnas skuld har utretts mycket ingående.[510]

När utlämningsavtal slutits mellan parter från både civil law-länderna och common law-länderna, har det förekommit att man sökt nå en lösning som skall passa båda rättstraditionerna. I dessa utlämningsavtal har man då infört en diskretionär klausul som lämnat det öppet för parterna att utlämna egna medborgare. Någon förpliktelse för en sådan utlämning har däremot inte uppställts. För det fall en stat väljer att inte utlämna de egna medborgarna, har avtalet i stället förpliktat ifrågavarande stat att sörja för att de egna medborgarna ställs inför rätta på hemmaplan. I de fall en brottmålsdom redan föreligger i den ansökande staten har någon förpliktelse att överta straffverkställigheten dock inte uppställts för den stat som vägrar utlämna egna medborgare, vilket väl får anses vara en brist i avtalen.[511]

Ibland har emellertid ländernas olika synsätt när det gäller frågan om utlämning rörande egna medborgare lett till att utlämningsavtal mellan dessa kommit att innehålla ett totalt utlämningsförbud beträffande egna medborgare. Civil law-länderna har vid förhandlingar som föregått slu-

[508] Se vidare Shearer 1971 s. 96–118.

[509] Se prop. 1913:50 s. 27 f, Kasirer 1991 s. 92–96 och Williams 1991 s. 260–266.

[510] Det höga beviskravet i common law-länderna omnämns bl.a. av the International Law Association 1996 s. 221.

[511] Beträffande svenska förhållanden se SÖ 1959:65, Europeisk utlämningskonvention, art. 6 p. 2 och prop. 1958:139 s. 10 f, SÖ 1984:34, Tilläggskonvention till utlämningskonventionen med Amerikas Förenta Stater, art. VII p. 2 och prop. 1982/83:156 s. 5 samt Avtal om utlämning mellan Sveriges regering och Kanadas regering, SÖ 2001:41, art. 5 p. 2. Se vidare avsnittet 1.6.2.3 angående överförande av straffverkställighet.

tande av utlämningsavtal förklarat att de, med hänvisning till den egna utlämningslagstiftningen, ansett sig förhindrade att sluta avtal som innefattar en förpliktelse att utlämna de egna medborgarna. Common law-länderna har då intagit ståndpunkten att de, med hänvisning till reciprocitetsargument, inte heller kan efterkomma en utlämningsbegäran från ett civil law-land som rör en medborgare i det egna landet.[512]

I praktiken får sådana avtal olyckliga konsekvenser från brottsbekämpningssynpunkt. Common law-länderna, som enligt sin utlämningslagstiftning i regel inte kan bevilja en utlämningsbegäran utan stöd av ett utlämningsavtal, skapar härigenom straffimmunitet för de egna medborgarna, något som är en följd av ländernas snäva jurisdiktionsregler.[513]

Man kan med fog hävda att förbudet mot utlämning av egna medborgare håller på att luckras upp i Sverige. I det nordiska samarbetet kan egna medborgare utlämnas om dessa sedan två år stadigvarande vistats i det ansökande landet vid brottstillfället eller om det rör sig om särskilt grov brottslighet. På samma grunder har Sverige nu också ansett sig berett att utlämna egna medborgare till andra EU-stater med reservation för att dessa får avtjäna utdömt straff i Sverige. Det kan vara intressant att något granska de skäl som har anförts när förbudet har luckrats upp.

När det gäller det nordiska samarbetet ansågs modifieringar av förbudet kunna accepteras eftersom det förelåg en så nära rättsgemenskap mellan de nordiska länderna. Det stora förtroende som fanns för de övriga nordiska ländernas polis, åklagare, försvarsadvokater och domstolar ansågs borga för att de svenska medborgarna skulle åtnjuta samma höga rättssäkerhet som i Sverige. När det gäller möjligheten till utlämning om den svenske medborgaren sedan minst två år stadigvarande vistats i det andra nordiska landet framhöll departementschefen att individen därmed fick anses ha uppnått en viss samhörighet med det ansökande landet och att man därför inte kunde hysa några betänkligheter mot en utlämning. När det gällde utlämning av svenska medborgare för särskilt grova brott ansåg departementschefen att en utlämning i sådana situationer var lämplig speciellt med tanke på angelägenheten av att framför allt mycket svåra brott kunde beivras i det land där de begåtts. De remissinstanser som var kritiska till en uppluckring av förbudet framförde farhågor utifrån de svenska medborgarnas försämrade situation jämfört med om dessa skulle ställas till svars inför en svensk domstol, bl.a. påtalade man att det förelåg språkliga skillnader mellan länderna och att det inte kunde vara önskvärt att de egna medborgarna var hänvisade till en tolk vid kontakten

[512] Se Shearer 1971 s. 125 f. Problematiken blir särskilt framträdande i äldre utlämningsavtal se härom Blakesley & Lagodny 1992 s. 58–61.

[513] För ett förslag till en uppdelning av förbudet i utlämning för rättegång respektive utlämning för straffverkställighet se avsnitt 4.3.

med utländska myndigheter och vid en framtida rättegång. Särskilt ansågs det olämpligt att de svenska medborgarna skulle kunna bli tvungna att avtjäna straff i ett annat lands fångvårdsanstalter. Det uttrycktes också rädsla för att det utrikespolitiska läget skulle komma att förändras. Med andra världskriget i färskt minne, frågade sig remissinstanserna om uppluckringen av förbudet mot utlämning av egna medborgare skulle kunna sätta Regeringen i en pinsam tvångssituation om man senare, med hänvisning till den fria prövningsrätten, skulle anse att det inte var lämpligt att utlämna en eftersökt svensk medborgare.[514]

När förbudet mot utlämning av egna medborgare mjukades upp i förhållande till övriga EU-länder anfördes i stort samma skäl. Inledningsvis konstaterades det att Sverige hade en grundläggande tilltro till de övriga EU-staternas rättssystem. Inte minst hade det långvariga samarbetet inom ramen för Europarådet inneburit att de olika europeiska staternas rättssystem närmat sig varandra. I förarbetena till Sveriges tillträdande av 1996 års EU-konvention betonade man vidare att samtliga EU-stater var anslutna till EKMR och att de därmed förbundit sig att iaktta de minimikrav som ställs på en rättvis rättegång enligt EKMR art. 6, däri inbegripet den åtalades rätt att på ett språk som denne förstår bli underrättad om innebörden av och orsaken till brottsanklagelsen samt rätt till bistånd av tolk utan kostnad. Också den minskade gränskontrollen i förening med den ökade rörligheten över EU-staternas gränser ansågs sannolikt göra det mer av en slump i vilket land en misstänkt person grips. Den ökade rörligheten ansågs också innebära att begreppen medborgarskap och hemvist inte längre kunde anses vara lika naturligt förknippade med varandra som tidigare. Att en svensk medborgare som bott en längre tid i en annan EU-stat och där gjort sig skyldig till brott skulle kunna undvika lagföring genom att bege sig till Sverige ansågs oacceptabelt. Rättigheten inom EU att bo och arbeta i ett land där man inte är medborgare borde rimligen också gå hand i hand med en skyldighet för den enskilde att underkasta sig vistelselandets lagstiftning och jurisdiktion. Även om Sverige många gånger också skulle kunna döma svenska medborgare som begått brott utomlands ansågs en sådan möjlighet, bl.a. med de svårigheter som framför allt uppstår i bevishänseende, ha ett begränsat praktiskt värde. Sverige förbehöll sig en fri prövningsrätt när det gäller utlämning av egna medborgare. Det övergripande syftet med att släppa på förbudet mot utlämning av egna medborgare var att i största tänkbara mån möjliggöra en rättegång i det land där det är lämpligast att den äger rum. En grundförutsättning för att svenska medborgare skall utlämnas är därför att en rättegång i Sverige skulle innebära sämre förutsättningar för att saken får

[514] Prop. 1959:72 s. 13, 15 och 28.

en riktig utgång med beaktande av det processuella läget eller att det inte finns möjlighet att genomföra rättegången i Sverige. Samtidigt ansågs det betydelsefullt att i varje enskilt ärende beakta dels den svenska statens anspråk på utövandet av myndighet när det gäller de egna medborgarna som befinner sig i landet, dels de anspråk på skydd som egna medborgare bör kunna ställa. Det påpekades i sammanhanget att betydelsen av att lagföringen äger rum i det land där de bästa förutsättningarna finns naturligtvis är särskilt stor när det gäller grova brott. Om den eftersökte individen inte har närmare anknytning till den ansökande staten ansågs det därför, liksom i det nordiska samarbetet, vara värdefullt att ställa upp ett krav på att den aktuella gärningen är allvarlig. Om däremot den eftersökte individen under en längre tid stadigvarande vistats i den ansökande staten (minst två år vid gärningstillfället) ansågs det, precis som i det nordiska samarbetet, att ett stränghetskrav avseende gärningen inte behövde ställas upp.[515]

2.2.3 Tolkning av stadgandet

En inledande fråga när det gäller tolkningen av förbudet mot utlämning av egna medborgare är naturligtvis: Vem är svensk medborgare och hur man som utländsk medborgare kan uppnå svenskt medborgarskap? Bestämmelserna härom finns i lag (2001:82) om svenskt medborgarskap, varav bl.a. framgår att barn vid födelsen kan erhålla svenskt medborgarskap om modern är svensk medborgare eller fadern är svensk medborgare och barnet föds i Sverige samt att barn som inte fyllt 12 år kan erhålla svenskt medborgarskap om de adopteras av en svensk medborgare.[516]

Den aktuella lagstiftningen behandlar också frågan om förvärvande av svenskt medborgarskap genom anmälan eller ansökan. En anmälan om erhållande av svenskt medborgarskap kan t.ex. göras för ett barn som inte fyllt 18 år om barnet är fött utomlands men har en svensk far som ansöker om svenskt medborgarskap för barnet.[517] En utlänning som fyllt 18 år men inte 20 år förvärvar ett svenskt medborgarskap genom anmälan, om han eller hon har permanent uppehållstillstånd i Sverige och hemvist i landet sedan tretton års ålder, eller i fråga om en statslös, sedan 15 års ålder.[518] En utlänning kan också erhålla svenskt medborgarskap genom att ansöka om detta (s.k. naturalisation) varvid det bl.a. ställs krav på att

[515] Prop. 2000/01:83 s. 30–32.
[516] Se vidare 1, 3 §§ lagen och prop. 1999/2000:147 samt angående lagen Gunnar Hermansson i Karnov s. 3991 (2002).
[517] 5 § lagen.
[518] 8 § lagen.

personen i fråga kan styrka sin identitet, har hemvist i landet sedan ett visst antal år och har haft eller kan förväntas ha ett hederligt levnadssätt.[519] Beslutande myndighet är Migrationsverket.[520] För medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge kan vissa former av anmälan i stället behandlas av länsstyrelsen i det län där den som gör anmälan är folkbokförd.[521] Det är viktigt att påpeka att ett beslut i medborgarskapsfrågan får verkan redan från den dag då ansökan gjordes, varför en tid kan förflyta under vilken det råder ovisshet om personen i fråga är svensk medborgare eller inte.[522] Från rättspraxis i anslutning till NordL kan man nämna rättsfallet NJA 1978 s. 476 som illustrerar det ökade skydd som automatiskt följer sedan en person blivit svensk medborgare. I ärendet begärde Finland utlämning av en man för brott som denne begått under sin militärtjänstgöring i Finland under 1974, vid tidpunkten var mannen finsk medborgare, men han bodde vid utlämningsansökan i Sverige och hade erhållit svenskt medborgarskap 1976. Mannen hade kommit till Sverige redan 1970, och hade med undantag för militärtjänstgöringen i Finland under ett års tid, varit bosatt i Sverige sedan dess. Utlämning vägrades eftersom mannen vid tidpunkten för brotten inte stadigvarande vistats minst två år i Finland. Gärningarna motsvarade inte heller brott för vilka det enligt svensk lag var föreskrivet fängelse i mer än fyra år.

Sedan 29 juni 2001 är det tillåtet för en svensk medborgare att inneha *dubbla medborgarskap*.[523] Detta torde i sig inte ha någon inverkan på förbudet mot utlämning av svenska medborgare. Lagtekniskt har förbudet i 2 § AllmL utformats så att den som är svensk medborgare villkorslöst undantas i utlämningssammanhang.[524] Detta får anses gälla även om det är det andra medborgarskapslandet som söker om utlämning. I de situationer då utlämning av svenska medborgare kan tillåtas under vissa förhållanden enligt AllmL och NordL måste sådana förhållanden föreligga för att utlämning skall beviljas av den som innehar dubbla medborgarskap, varav ett är svenskt.

Det kan vidare vara värt att notera att någon skyldighet för Sverige att underrätta en persons medborgarskapsland för det fall personen i fråga är

[519] 11 § lagen.

[520] Se 22 § 1 st. lagen. Migrationsverket tillämpar nämnda lags 11 §, vilken behandlar s.k. naturalisation.

[521] 22 § lagen.

[522] Kontakt kan tas med Migrationsverket respektive länsstyrelsen i det län där personen är folkbokförd om det råder ovisshet beträffande personens medborgarskap.

[523] Prop. 1999/2000:147.

[524] Shearer 1971 s. 131 behandlar frågan om dubbla medborgarskap vid utlämning varvid han påpekar att de länder som undantar egna medborgare samt tillåter dubbla medborgarskap brukar neka utlämning så snart ett av en persons medborgarskap är knutet till den anmodade staten.

föremål för en utlämningsbegäran från en tredje stat inte föreskrivs i svensk utlämningslagstiftning eller i våra utlämningsavtal.[525]

Med anledning av Sveriges tillträde till **1996 års EU-konvention** kan det vara relevant att fråga sig hur denna anslutning kommer att påverka det förbehåll beträffande tolkningen av begreppet egna medborgare som Sverige gjorde vid tillträdandet av den europeiska utlämningskonventionen. Med svensk medborgare jämställdes som bekant i Sverige bosatt utländsk medborgare, medborgare i övriga nordiska länder samt utländska medborgare bosatta i dessa länder. Motsvarande förbehåll lämnades av övriga nordiska länder. I anslutning till undertecknandet av 1996 års utlämningskonvention har Danmark, Finland och Sverige förklarat att de i förhållande till EU-medlemsstater som garanterar likabehandling inte kommer att åberopa förbehållet såvitt avser utlämning av utomnordiska medborgare som är bosatta i något av dessa länder. Förbehållet att likställa nordiska medborgare med svenska medborgare kvarstår formellt men i förarbetsuttalanden med anledning av Sveriges tillträde till 1996 års konvention framgår det att man från svensk sida i allmänhet anser att det saknas anledning att behandla nordiska medborgare annorlunda än andra utländska medborgare vid utlämning inom EU.[526]

Frågan om utlämning av nordiska medborgare kom att aktualiseras i NJA 2000 C 18. Tyskland begärde att en dansk medborgare, som var misstänkt för försök till grov utpressning genom råntvång vid två tillfällen under 1996, skulle utlämnas. HD, som endast kan tillämpa AllmL, ansåg inte att hinder mot utlämning förelåg. Regeringen, som i och för sig hade kunnat hänvisa till den svenska reservationen avseende nordiska medborgare, valde att inte utnyttja denna rätt. Den danske medborgaren utlämnades således.[527]

Ett första utlämningsärende som aktualiserar utlämning av egna medborgare med anledning av 1996 års EU-konvention kan nämnas. I NJA 2002 s. 396 begärde Portugal att en svensk medborgare skulle utlämnas eftersom denne var misstänkt för bl.a. rån och förfalskningsbrott under år 2001. HD granskade utlämningsärendet utifrån 3 § 1 st. AllmL. Domstolen slog därvid fast att den eftersökte personen inte stadigvarande vistats i Portugal sedan minst två år och att en utlämning därför endast kunde beviljas om de gärningar för vilka Portugal begärde utlämning motsvara-

[525] När det gäller utlämningsansökningar från flera länder avseende en och samma person kan dennes medborgarskap och hemvist beaktas när Sverige skall avgöra till vilket land utlämning skall beviljas. Någon ovillkorlig förtur för medborgarskaps- eller hemlandet ges inte. Detta är bara en omständighet bland flera som kan beaktas, se vidare avsnitt 2.16.

[526] Prop. 2000/01:83 s. 35–36, av vilken det framgår att även före tillträdet till 1996 års konvention tillämpades förbehållet mycket restriktivt när det gäller nordiska medborgare.

[527] Ju BM 2000/122.

de brott för vilket det var föreskrivet fängelse i mer än fyra år. För rånbrottet konstaterade HD att kravet var uppfyllt eftersom den föreskrivna påföljden för rån i Sverige är lägst ett och högst sex års fängelse. HD beviljade därför utlämning för rånbrottet. Däremot konstaterade HD att de uppgivna förfalskningsbrotten motsvarade märkesförfalskning enligt 14 kap. 7 § BrB. Eftersom den föreskrivna påföljden för märkesförfalskning inte överstiger fängelse i fyra år enligt svensk strafflag vägrade HD utlämning av den svenske medborgaren såvitt avsåg förfalskningsbrotten.[528]

Även om det inte framgår av 3 § AllmL kan det vara värt att påpeka att Sverige har förbehållit sig en fri prövningsrätt när det gäller utlämning av egna medborgare till övriga EU-länder. Möjligheterna till lagföring i Sverige skall särskilt beaktas vid bedömningen av utlämningsfrågan.[529]

2.3 Kravet på viss svårhetsgrad och viss påföljd

2.3.1 Nuvarande reglering och tolkning av denna

4 § 1 st. AllmL uppställer som villkor, för att en **utomnordisk utlämningsansökan** skall kunna beviljas, att den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket enligt svensk lag är stadgat *fängelse i ett år eller mer*.[530] Avser utlämningsansökan straffverkställighet uppställs ytterligare ett krav. Utlämning beviljas endast om påföljden utgör *frihetsstraff i fyra månader* eller *omhändertagande på anstalt under motsvarande tid*. Om utlämningsansökan avser en fängelsepåföljd eller ett omhändertagande på anstalt som delvis har verkställts skall stadgandet tillämpas så att den kvarstående delen av fängelsestraffet eller anstaltsvistelsen måste vara fyra månader för att utlämning skall beviljas.[531]

Förarbetena lämnar ingen förklaring till vad som menas med begreppet "omhändertagande på anstalt". Begreppet finns också i 11 § 1 st. AllmL. Vad som sägs om tolkningen av begreppet i anslutning till 11 § 1 st. AllmL kan naturligtvis vara av intresse även för 4 § 1 st. AllmL.[532] Det är

[528] Se också avsnitt 2.4 med anledning av ärendet.

[529] Prop. 2000/01:83 s. 31–32.

[530] Lagen ändrades genom prop. 2000/01:83 s. 36–37. Tidigare uppställdes ett krav på att det i svensk strafflag skulle vara stadgat fängelse i mer än ett år.– För utländsk litteratur som behandlar frågan om det aktuella brottet skall vara av viss svårhet för att omfattas av ett utlämningssamarbete se t.ex. Chauvy 1981 s. 57–58, Forde 1995 s. 132–124 angående Storbritannien och Gilbert 1998 s. 187.

[531] Se prop. 1957:156 s. 46 och prop. 1975:35 s. 60.

[532] Se vidare avsnitt 2.10. Man kan här erinra om art. 4 i 1996 års EU-konvention, SÖ 2001:49, som stadgar att utlämning inte får vägras på den grunden att utlämningsbegäran stöds av en rättslig myndighets beslut (i den ansökande medlemsstaten) om att beröva en

dock viktigt att komma ihåg att 11 § 1 st. AllmL rör inhemska påföljder medan 4 § 1 st. AllmL rör utländska påföljder. Det kan finnas utländska påföljder som saknar motstycke i svensk straffrätt men ändå får anses falla under begreppet "omhändertagande på anstalt". Även när det gäller begreppet "frihetsstraff" kan naturligtvis den ansökande statens påföljdssystem bjuda på fler alternativ än det inhemska påföljdssystemet. Exempel på påföljder som inte finns i inhemsk rätt men som skulle kunna inrymmas under 4 § 1 st. AllmL är t.ex. avtjänande av straff på ungdomsanstalt eller deltidsfängelsestraff (vissa veckodagar tillbringas i fängelse medan andra veckodagar tillbringas i frihet).[533]

Vid en läsning av 4 § 1 st. AllmL tycks ett ovillkorligt krav vara att en utdömd påföljd skall avse minst fyra månaders fängelse eller anstaltsvistelse. För en tidsobestämd påföljd kan det vara omöjligt att på förhand säga hur lång tid som denna kommer att avse.[534] Därför är det inte möjligt att *garantera* att verkställighetstiden kommer att uppgå till just fyra månader eller mer. Ett sådant exempel är de fall då den utländska domen avser rättspsykiatrisk vård.[535] Vid domstillfället kan det vara omöjligt att precisera påföljdens längd. En sådan bedömning kan, liksom i Sverige, vara förbehållen en för behandlingen ansvarig läkare och möjlig att företa först sedan själva behandlingen inletts. Ett annat exempel på ett tidsobestämt straff är livstidsstraffet. För båda dessa exempel, rättspsykiatrisk vård och livstidsstraff, torde det inte vara alltför våghalsigt att utgå ifrån

---

person friheten genom att placera denne på en annan plats än en kriminalvårdsanstalt. Det kan bli aktuellt t.ex. vid verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Från svensk sida ansåg man att artikeln inte behövder föranleda någon lagändring av AllmL, se vidare prop. 2000/01:83 s. 21–22.

[533] Angående avtjänande av straff på ungdomsanstalt i flertalet amerikanska delstater se t.ex. Feld 1999. Angående deltidsfängelsestraff se t.ex. Wasik & von Hirsch 1998 s. 279–290. En intressant fråga är hur man i proportionalitetseende skall beakta deltidsfängelsestraffet. Antagligen är detta mer ingripande än fyra månaders fängelse om den effektiva tiden i fängelse är fyra månader men själva verkställigheten har pågått under låt säga åtta månader. Men kan man när det gäller ingreppet jämställa ett deltidsfängelsestraff som pågår under sex månader varav den egentliga fängelsetiden är tre månader med en traditionell fängelsepåföljd om fyra månader?

[534] Jfr den diskussion som fördes vid skapandet av den europeiska utlämningskonventionen. Olika experter hade olika åsikt om man, i det stadgande som behandlade tyngden av straffet, vid sidan om kravet på fyra månaders fängelse, också skulle vara tvungen att uttryckligen ange att utlämningssamarbetet även omfattade strängare straff såsom dödsstraffet. Se Explanatory Report on the European Convention on Extradition 1969 s. 14.

[535] När det gäller utlämningssamarbete för psykiskt störda lagöverträdare bör man hålla i minnet att ett krav på tillräknelighet ingår i de flesta länders brottsbegrepp varför kravet på dubbel straffbarhet kan ställa till problem. Sverige har, som tidigare påpekats, frångått ett krav på tillräknelighet hos förövaren för att ett brott skall anses föreligga. Därmed kan kravet på dubbel straffbarhet med utgångspunkt från svensk strafflag inte hindra en utlämning av psykiskt störda lagöverträdare.

att påföljderna i praktiken nästan undantagslöst omfattar mer än fyra månaders verkställighetstid.[536] Det skulle vara olyckligt om påföljder av det slag som beskrivits kom att ställas utanför det svenska utlämningssamarbetet. De tidsobestämda påföljdernas ställning i utlämningssamarbetet behandlas inte i AllmL:s förarbeten. För att vara säker på att inte utesluta tidsobestämda påföljder borde man modifiera AllmL så att utlämning kan beviljas om fängelsepåföljden eller anstaltsvistelsen *sannolikt* kommer att omfatta en verkställighetstid om minst fyra månader.

Också i våra **bilaterala utlämningsavtal** återkommer kravet på att den aktuella gärningens straffskala skall ligga på en viss nivå samt att en utdömd påföljd inte får avse alltför kort verkställighetstid. I utlämningsavtalen är det vanligt att krav ställs inte bara på straffskalan hos den anmodade staten, som i AllmL, utan även på den ansökande statens straffskala. Den **europeiska utlämningskonventionen** stadgar att en utlämning är möjlig om minst ett års fängelse finns i straffskalan hos båda parter samt att en utdömd påföljd måste avse ett frihetsberövande om minst fyra månader. Sverige reserverade sig mot stadgandet och höjde ribban i enlighet med det villkor som AllmL krävde vid tidpunkten för avtalsslutandet, nämligen att det i svensk lag skulle vara föreskrivet mer än ett års fängelse.[537] Numera, sedan AllmL ändrats, har man från svensk sida uttalat att det inte längre är motiverat att behålla det svenska förbehållet till den europeiska utlämningskonventionen.[538]

I utlämningsavtalet med **Australien** stadgas att utlämning kan beviljas endast om straffskalan hos den anmodade och den ansökande staten överstiger ett års fängelse samt för det fall utlämningsansökan avser straffverkställighet en sådan avser frihetsberövande i lägst fyra månader.[539] I utlämningsavtalet med **Storbritannien** finns inget specifikt stadgande avseende straffskalorna hos avtalsparterna. Man hänvisar i stället till de villkor som finns uppställda i vardera partens interna utlämningsrätt.[540] I avtalet finns dock ett uttryckligt krav på att en utdömd påföljd måste avse minst fyra månaders frihetsberövande för att en utlämning skall beviljas.[541] I våra utlämningsavtal med **Kanada** och **USA** har kraven, jäm-

[536] Från svensk horisont kan nämnas Belfrage 1996 s. 717–724, som vid en jämförelse utifrån en rad olika brottstyper drar slutsatsen att vårdtiderna inom psykiatrin vida överstiger strafftiderna inom kriminalvården.

[537] Se SÖ 1959:65, art. 2 p. 1 jämte därtill gjord reservation av Sverige.

[538] Prop. 2000/01:83 s. 37.

[539] Angående Australien, se SÖ 1985:64, art. 1.

[540] Se SÖ 1965:19–20, art. 3 (1) och (3) av vilka framgår att utlämning kan beviljas i enlighet med den uppställda brottskatalogen förutsatt att utlämning kan ske enligt de båda staternas interna utlämningsrätt och även för andra brott under förutsättning att utlämning kan beviljas enligt båda ländernas lagar.

[541] Se SÖ 1965:19–20, art. 4

fört med AllmL, höjts så till vida att utlämning beviljas endast om det aktuella brottet kan bestraffas med minst två års fängelse. Vidare krävs när det gäller utlämning för straffverkställighet att det återstår minst sex månader att avtjäna för den eftersökte individen.[542]

Mellan **EU:s medlemsstater** har en utlämningskonvention, 1996 års EU-konvention, utarbetats vilken syftar till att förenkla den europeiska utlämningskonventionen mellan medlemsstaterna. Konventionen innebär bl.a. att en ettårsgräns behålls när det gäller den ansökande statens straffskalor men när det gäller den anmodade staten sänks strafftröskeln till sex månader. Konventionen ger ingen möjlighet till reservation i detta avseende.[543] Sverige har tillträtt konventionen och därför i 4 § 1 st. AllmL infogat ett krav om endast *sex månaders fängelse eller mer i den svenska strafflagen* om det är så att den ansökande staten är en EU-stat.

Medan man tidigare har krävt att såväl den anmodade staten som den ansökande staten skulle ha straffskalor som innefattade möjligheten till längre fängelsestraff, dvs. en ettårsgräns, har detta krav nu kommit att enbart gälla den ansökande staten. Eftersom det alltid har funnits ett minimikrav på straffskalan i den ansökande staten har det naturligtvis också alltid varit så att länder med högre repressionsnivå har kunnat begära utlämning för fler brott än länder med lägre repressionsnivå. Tidigare har det emellertid, genom kravet att den svenska straffskalan skall omfatta mer än ett års fängelse,[544] alltid funnits en garanti för att man också från svenskt håll anser att den aktuella gärningen är allvarlig. Denna garanti har fallit bort genom 1996 års EU-konvention.

En följd härav är att Sverige nu kan komma att bevilja utlämning för snatteri till Tyskland. Den svenska straffskalan för snatteri, enligt 8 kap. 2 § BrB, innefattar upp till sex månaders fängelse. Den tyska straffskalan för stöldbrott, däri inbegripet brott avseende ringa värde, innefattar enligt 242 § StGB upp till fem års fängelse.

Det är nu inte säkert att en rad utlämningsansökningar för relativt ringa brott kommer att överlämnas till Sverige. I den mån även den ansökande staten bedömer brotten som ringa torde den ekonomiska aspekten på arbetet kring en utlämningsansökan ofta kunna verka begränsande på ansökningsviljan.[545]

[542] Se angående Kanada SÖ 2001:42, art. 2 p. 1 och p. 3 och angående USA SÖ 1984:34, art. II p. 1.

[543] Se vidare Ds 2000:3 s. 46 f.

[544] Den europeiska utlämningskonventionen ställer upp ett krav om minst ett års fängelse i den anmodade statens straffskala. Sverige har emellertid reserverat sig mot bestämmelsen och krävt mer än ett års fängelse i den egna straffskalan för att bevilja utlämning i enlighet med 4 § AllmL:s lydelse vid det svenska tillträdandet av konventionen, se SÖ 1959:65, art. 1 p. 1 jämte reservation av Sverige.

[545] Jfr för svenska förhållanden RÅ cirkulär (1984) CI:103 s. 13–18.

Det angivna exemplet illustrerar det faktum att länder som i sin strafflag inte har delat upp varje brottstyp i ett flertal undergrupper har möjlighet att begära utlämning för fler brott än länder där strafflagen innehåller många undergrupper. För de sistnämnda finns nämligen alltid risken att den minst allvarliga undergruppen har en straffskala som understiger ett års fängelse.

I **nordiska** sammanhang har kravet ställts väsentligt lägre. Enligt 3 § NordL beviljas utlämning för rättegång så fort strängare straff än böter kan följa på gärningen i den ansökande staten. Något krav på den svenska straffskalan för motsvarande brott har inte uppställts. Detta är förståeligt när man beaktar att ett generellt krav på dubbel straffbarhet har slopats mellan de nordiska länderna. Lagtekniskt skulle det i och för sig vara möjligt att för de gärningar som har en motsvarighet i svensk strafflag också beakta den svenska straffskalan. Men det vore en oerhörd inkonsekvens att i ett utlämningssamarbete kräva att gärningar som man från svensk sida bedömer som klandervärda också måste granskas utifrån ett krav på en viss straffskala i den svenska lagen, medan gärningar som man från svensk sida inte anser klandervärda i den utsträckning att de kriminaliserats inte heller behöver underställas en sådan granskning.

När det gäller utlämning för straffverkställighet inom de nordiska länderna beviljas en sådan, enligt 3 § NordL, avseende frihetsstraff eller omhändertagande på anstalt oavsett vistelsens längd.

2.3.2 Skäl för det aktuella stadgandet

Vilken kan då anledningen vara till att man uppställer ett krav på att det aktuella brottets straffskala skall vara av viss dignitet och den aktuella påföljden vara av viss omfattning? Som jag ser det kan i vart fall två olika skäl anföras. Det ena, vilket i viss mån behandlas i förarbetena till 1913 års lag,[546] tar sin utgångspunkt i det förhållandet att en utlämning innebär *ett ingrepp* i den enskilde individens frihet och att detta därför måste *stå i proportion till intresset av att beivra brottet*. Brottets straffskala och straffets längd blir medel för att avgöra om ärendet är tillräckligt angeläget för att Sverige skall tillåta sig att ingripa i den enskilde individens frihet genom ett utlämningsförfarande.

Det andra skälet kan förklaras utifrån *effektivitetshänsyn* och *ekonomiska hänsynstaganden*. En utlämningsansökan är både kostsam och tidskrävande för den utländska myndighet som måste förbereda den liksom

[546] Prop 1913: 50 s. 29, av vilken det framgår att eftersom "utlämning är förenad med afsevärda obehag och lidanden för den saken gäller, bör utlämning ej få ske utan att brottet är af en någorlunda svår karaktär."

för de myndigheter som har hand om ärendet sedan detta överlämnats till Sverige. Därför är man både som ansökande och som anmodad part beredd att samarbeta endast beträffande relativt allvarliga brottsliga gärningar.[547]

Att man tillämpar kravet om viss straffskala på så sätt att detta sätts olika högt beroende på vilket land som ansöker om utlämning kan inte förklaras rationellt utifrån argument som tar sin utgångspunkt i det ingrepp en utlämning innebär i individens frihet. Ingreppet i friheten, dvs. att inte längre kunna vistas i Sverige utan att individen förs från landet till ett annat land för att där ställas inför rätta och/eller avtjäna straff, är ju i sig lika stort oavsett vilket land som står som ansökande part. Om man i stället söker förklaringen i effektivitetshänsyn och ekonomiska hänsynstaganden kan man slå fast följande. Mellan länder som står oss nära och med vilka vi har utlämningsavtal finns potential för att utveckla enklare och snabbare metoder för utlämningsförfarandet vilket också bör leda till minskade kostnader. Ju lägre kostnader ett utlämningsförfarande involverar, desto mer öppen borde man vara för ett samarbete som omfattar också mindre allvarliga brottsliga gärningar.

Bakom regleringen att olika straffskalor tillämpas för olika länder kan det möjligen också finnas en outtalad tanke att det är mer av en omställning för individen att överlämnas till ett avlägset land. Ett sådant antagande beaktar dock inte att den person som begärs utlämnad inte med nödvändighet behöver vara svensk, nordbo eller ens europé. Utgångspunkten blir en schablonartad bedömning i stället för att i varje enskilt fall fråga sig hur stor den faktiska omställningen är för individen.

Kanske kan det även finnas ett symbolvärde i att gentemot vissa länder markera att man ställer lägre krav än gentemot andra. Ett exempel härpå är, enligt min mening, utlämningssamarbetet inom EU. Det torde inte bara vara den ökade rörligheten mellan medlemsländerna som skapar ett behov av ett enklare och effektivare utlämningssamarbete. Även en politisk önskan om att skapa en "vi-känsla" mellan medlemsstaterna kan vara en nog så stark drivkraft för att lätta på villkoren för utlämning.

För länder som liksom Sverige har en straffrätt som bygger på ett proportionalitetstänkande vid påföljdsbestämningen lämpar sig ett utlämningssamarbete som tar sin utgångspunkt i det utdömda straffet särskilt väl.[548] Centralt för ett proportionellt påföljdssystem är som bekant att påföljden skall spegla brottets svårhet. Ju svårare brott desto strängare straff.

[547] Stöd för sådana tankar, dvs. ekonomiska hänsynstaganden, kan utläsas i Ds 2000:3 s. 46–47.

[548] Jfr Bassiouni 1974 s. 317, "This method has its flaws in that it is impractical to systems which have a notable disparity in penalties."

En form av proportionalitetstänkande torde, vilket jag påpekat tidigare, även finnas inom utlämningsrätten. När det gäller utlämningsansökningar hävdar man att den begångna gärningen måste vara så pass allvarlig att en utlämningsansökan, som är ett stort ingrepp i individens frihet, kan rättfärdigas.

2.4 Accessoriska brott

Inom utlämningsrätten brukar man tala om något som kallas accessoriska brott[549]. Med detta menar man att utlämning kan beviljas för brott som inte uppfyller kraven såvitt avser viss straffskala och viss utdömd påföljd[550] om utlämning *samtidigt* beviljas för något brott som uppfyller kraven. Undantaget avser alltså *enbart* kravet på viss straffskala och viss påföljd. I övrigt måste de accessoriska brotten uppfylla de krav som ställs upp för beviljande av en utlämningsbegäran.[551] En möjlighet till utlämning för accessoriska brott regleras, beträffande **utomnordiska länder**, i 4 § 2 st. AllmL.[552]

I två av Sveriges utlämningskonventioner, nämligen **den europeiska utlämningskonventionen** och **avtalet med Kanada**, behandlas frågan rörande utlämning för accessoriska brott.[553] Frågan är inte reglerad på traditionellt avtalsvis, dvs. genom att förplikta staterna till utlämning om vissa förhållanden föreligger. I stället stadgar de båda avtalen en möjlighet, men inte en skyldighet, för den anmodade staten att bevilja utlämning också för accessoriska brott.[554] I övriga utlämningsavtal som Sverige slutit är frågan inte reglerad.

Även i det **nordiska utlämningssamarbetet** lämnas en möjlighet till utlämning för accessoriska brott. Detta framgår av 3 § 1 st. och 2 st. NordL.

Sammanfattningsvis innebär det sagda att Sverige gentemot alla världens länder har *en fri prövningsrätt* när det gäller utlämning för accessoriska brott. Gentemot de nordiska länderna eftersom NordL bygger på att varje nordiskt land behåller sin fria prövningsrätt i utlämningssamarbetet. Gentemot länder med vilka vi har utlämningsavtal som behandlar frågan

[549] Angående utlämning för accessoriska brott se t.ex. Gafner d'Aumeries 1992 s. 68.

[550] Utländska påföljder som inte kan sorteras in under 4 § 1 st. AllmL ("frihetsstraff i fyra månader" eller "omhändertagande på anstalt") kan alltså omfattas av utlämningsförfarandet. Jfr NJA 1987 s. 825.

[551] Se vidare prop. 1975:35 s. 60.

[552] Se prop. 1975:35 s. 2 f.

[553] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 2 p. 2 och angående utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art. 2 p. 9.

[554] Jfr prop. 1975:35 s. 28.

om accessoriska brott eftersom avtalen stadgar en möjlighet, inte en skyldighet, att utlämna. Gentemot länder med vilka vi har utlämningsavtal som inte behandlar frågan och gentemot länder med vilka vi inte har utlämningsavtal eftersom AllmL stadgar en möjlighet, inte en skyldighet, att utlämna om vissa villkor är uppfyllda.

En rad olika situationer täcks in i en reglering om accessoriska brott. Här följer några exempel. Det man i förstone kanske tänker på, nämligen att en förestående rättegång avser såväl brott som i svensk lag har en straffskala på minst ett års fängelse som brott av lindrigare karaktär, faller naturligtvis under stadgandet. Därtill omfattas situationen att en *gemensam påföljd* för ett antal olika brott uppgår till fyra månaders fängelse. Häri inbegrips både domar som avser brott som enligt svensk lagstiftning har en straffskala om minst ett års fängelse och brott av lindrigare karaktär[555] och utländska domar som omfattar flera separata påföljder varav några uppgår till fyra månaders fängelse medan andra inte gör det.[556] Vidare omfattas den situationen att det finns en utländsk dom på minst fyra månaders fängelse för ett brott som enligt svensk lag har minst ett års straffskala samtidigt som den ansökande staten önskar ställa individen till svars, vid en ny rättegång, för ett brott som enligt svensk rätt inte har en straffskala på minst ett års fängelse. Dessutom inbegrips det förhållandet att en utländsk dom föreligger vars påföljd inte når upp till fyra månaders fängelse eller anstaltsvistelse samtidigt som utlämning begärs för rättegång avseende ett grovt brott. Därtill borde stadgandet omfatta den situationen att den eftersökte personen tidigare dömts till villkorligt frihetsstraff för ett annat brott och att den tidigare domen kan förklaras förverkad i anslutning till att den utlämnade döms för nya brott som presenteras i det ansökande landets utlämningsansökan om dessa nya brott uppfyller kravet på viss straffskala.[557]

I praxis, NJA 1987 s. 825, har accessorisk utlämning också ansetts möjlig för verkställighet av övervakning efter ett avtjänat frihetsstraff. I ärendet begärde Förbundsrepubliken Tyskland att en libanesisk medborgare skulle utlämnas dels för att ställas inför rätta för narkotikabrott, dels för att bli föremål för den övervakning som följde på ett tidigare avtjänat

[555] När det gäller utlämning för en gemensam påföljd poängteras det i förarbetena att en förutsättning för utlämning är att ansökan omfattar samtliga brott som avses med den gemensamma påföljden, se prop. 1975:35 s. 60.

[556] Se t.ex. NJA 1993 s. 18 där utlämningsansökan för uppsåtligt dödande och rån avsåg dels ett fängelsestraff, dels ett bötesstraff.

[557] Vid införandet av regleringen för accessoriska brott i AllmL hänvisades det i prop. 1975:35 s. 27 till det snarlika stadgandet i 3 § NordL. Av förarbetena till NordL, prop. 1959:72 s. 34 framgår det att den nordiska regleringen är tillämplig om individen dömts villkorligt och denna dom kan förklaras förverkad i anslutning till att den utlämnade döms för ett annat brott.

fängelsestraff också detta för narkotikabrott. Närmare regler för övervakningstiden hade beslutats av en tysk domstol och innebar att mannen hade kontinuerlig anmälningsplikt hos en övervakningsbyrå och att han var tvungen att utan dröjsmål meddela varje ändring av bostad eller arbetsplats till övervakningsbyrån. För det fall mannen inte respekterade föreskrifterna kunde han bestraffas med frihetsstraff till en tid av ett år eller med böter.

I praktiken kan en beviljad utlämningsbegäran för rättegång som innefattar accessoriska brott leda till att individen frikänns för det grova brottet och fälls till ansvar för en gärning som enligt svensk lag enbart kan medföra böter. Detta kan tyckas som en olycklig konsekvens av möjligheten till utlämning även för accessoriska brott, nämligen att Sverige i slutändan genom sitt utlämningsförfarande har medverkat till att en individ straffas för ett bagatellartat brott.[558] Det är emellertid, enligt min mening, viktigt att hålla i minnet att det ingrepp som företas i individens frihet genom utlämningsförfarandet faktiskt rättfärdigas med att en prövning skall företas i den ansökande staten *både* av ett grovt brott och av ett lindrigt brott och inte enbart av ett lindrigt brott.[559] En klar fördel med möjligheten till utlämning också för accessoriska brott är naturligtvis att *den samlade brottsligheten*[560] som en individ gjort sig skyldig till kan prövas vid *ett och samma tillfälle*.[561]

Den ansökande staten uppnår processekonomiska vinster genom att de olika brotten kan behandlas vid ett och samma tillfälle. Också för individen kan möjligheten till utlämning för accessoriska brott leda till ekonomiska och tidsmässiga fördelar på så sätt att denne enbart behöver anlita ett ombud vid ett rättegångstillfälle i stället för vid flera sådana tillfällen. Individen slipper också för egen del olägenheten av att behöva inställa sig personligen vid flera olika brottmålsförhandlingar, med den psykiska press som ändå föregår en sådan inställelse, och kan t.o.m. erhålla ett lägre straff för den samlade brottsligheten jämfört med om denna delas upp på olika brottmålsrättegångar.[562]

[558] Konsekvensen uppmärksammades i prop. 1975:30 s. 28, varvid det påpekades att en sådan konsekvens endast kunde anses stötande om den tilltalade skulle dömas till en frihetsberövande påföljd för ett bagatellartat brott.

[559] En helt annan fråga är naturligtvis att utlämning bör vägras om uppställda beviskrav inte uppfylls eller om ett väntat straff, för det fall individen fälls till ansvar endast för det lindriga brottet, är oproportionerligt strängt.

[560] Att verkligen all begången brottslighet kan bedömas är naturligtvis beroende av att det inte finns andra regler än kravet på viss straffskala och viss utdömd påföljd som hindrar en utlämning. Exempelvis måste kravet på dubbel straffbarhet vara uppfyllt.

[561] Jfr avsnitt 4.4 angående specialitetsprincipen och de fördelar som där anförs både med tanke på den ansökande staten och med tanke på individen.

[562] Se vidare angående denna effekt avsnitt 3.5.

När det gäller utlämning för accessoriska brott bör man uppmärksamma att den särreglering som gäller för utlämning av egna medborgare kan omöjliggöra utlämning för accessoriska brott om den eftersökte personen är svensk medborgare.[563] För det fall den svenske medborgaren inte stadigvarande vistats i det ansökande landet sedan minst två år vid brottstillfället stadgar nämligen både 3 § AllmL och 2 § NordL att personen i fråga endast kan utlämnas om det enligt svensk strafflag är föreskrivet mer än fyra års fängelse i straffskalan för brottet. Regleringen torde vila på tanken att en utlämning som i sig är en så ingripande åtgärd för individen endast bör företas om det aktuella brottet är särskilt allvarligt när utlämningsansökan avser en svensk medborgare. När detta villkor är uppfyllt avseende ett brott, dvs. att brottet är av sådan svårhet som stadgandet kräver och en utlämning därmed i och för sig kan beviljas, bör man nog ifrågasätta om det inte vore lämpligt att ändra den svenska lagstiftningen så att utlämning kan medges också för accessoriska brott. De ovan angivna fördelarna när det gäller utlämning för accessoriska brott gör sig naturligtvis också gällande när den utlämnade individen är en svensk medborgare.

2.5 Förbudet mot utlämning för militära brott

2.5.1 Nuvarande reglering och tolkning av denna

När det gäller utlämning till **utomnordiska länder** framgår det av 5 § 1 st. AllmL att Sverige undantar militära brott från sitt utlämningssamarbete. Stadgandet preciserar begreppet militära brott till att omfatta gärningar som avser brott av krigsman i 16 kap. BrB eller i 21 kap. BrB jämte brottsliga gärningar som behandlas i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Om en gärning, förutom att vara av militär karaktär, också omfattar brott för vilket utlämning annars beviljas stadgar 5 § 2 st. AllmL att utlämning kan medges för det icke militära brottet. Detta innebär således att det förhållandet att gärningsmannen är föremål för militärtjänstgöring inte med automatik leder till att förbudet skall tillämpas. Brott som också kan företas av civila, exempelvis våldtäkt och mord, är inte undantagna från utlämningssamarbetet. Typiska militära brott i utlämningssammanhang är underlåtenhet att lyda en förmans order under militärtjänstgöringen eller att avvika från värnpliktstjänstgöring.[564]

Begreppet "krigsman" definieras när det gäller krig i 21 kap. 3 § BrB bl.a. till att omfatta *alla* som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmak-

[563] Se angående en sådan effekt NJA 2002 s. 396 och avsnitt 2.2.3.
[564] Se vidare Wims 1991 s. 327–329.

ten. Militäransvarskommittén föreslog att krigsmannabegreppet skulle tas bort i fredstid men på departementschefens inrådan behölls begreppet som benämning på den som underkastas ett särskilt militärt disciplinansvar. För tillämpning av begreppet krigsman i fredstid torde 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret nu få tjäna som vägledning.[565] Enligt detta stadgande är emellertid endast civila värnpliktiga – inte yrkesofficerer – att anse som krigsmän. Den något märkliga konsekvensen för det utomnordiska utlämningssamarbetet som är baserat på den svenska straffrättsliga lagstiftningen blir därmed att de handlingar som en utländsk yrkesofficer företar i tjänsten i fredstid helt faller utanför förbudet mot utlämning för militära brott. Detta synes inte ha varit tanken med förbudet.

Ett förbud mot utlämning för militära brott finns i alla Sveriges **utlämningsavtal**.[566]

Beträffande det **nordiska utlämningssamarbetet** kan man däremot konstatera att något förbud avseende utlämning för militära brott inte skrivits in i NordL.

2.5.2 Skäl för regleringen

Militära brott är ofta undantagna från länders utlämningssamarbete.[567] Detta anses ibland vara en sådan självklarhet att man inte finner anledning att diskutera varför. En bakomliggande tanke med förbudet är säkerligen, liksom när det gäller de politiska brotten, att brott av militär karaktär inte anses vara lämpliga för ett internationellt straffrättsligt samarbete.[568] De militära brotten anses nog ofta vara av sådan inrikespolitisk karaktär att de faller utanför vad som kan anses vara ett gemensamt internationellt intresseområde.[569] Ett sådant skäl kan naturligtvis ifrågasättas. I de fall

[565] Angående begreppet "krigsman" se KBrB II 21:2.

[566] Angående den europeiska utlämningskonventionen, se SÖ 1959:65, art. 4, angående utlämningsavtalet med USA, se SÖ 1963:17, art. V p. 4, angående utlämningsavtalet med Storbritannien se SÖ 1965:19–20, art. 8 (2), som tillåter den anmodade staten att beakta varje annan grund i sin lagstiftning vid granskningen av en utlämningsansökan, angående utlämningsavtalet med Australien, se SÖ 1974:3, art. V a) och angående utlämningsavtalet med Kanada, se SÖ 2001:42, art. 3 e).

[567] För utländsk litteratur se t.ex. Bedi 1966 s. 196–197 som påpekar att förbudet mot utlämning för politiska brott har fått större genomslagskraft än förbudet mot utlämning för militära brott, Bassiouni 1974 s. 429–433, Chauvy 1981 s. 55, Forde 1988 s. 40 angående Irland som inte tycks ha något undantag för militära brott, Bassiouni 1991 s. 484 angående USA, La Forest 1991 s. 122 angående Kanada, Aughterson 1995 s. 115 f angående Australien, Forde 1995 s. 119–120 angående Storbritannien, Gilbert 1998 s. 184–185 och Zimmermann 1999 s. 310–311 angående Schweiz.

[568] Se vidare avsnitt 2.6.2 angående skälen för förbudet mot utlämning för politiska brott.

[569] För en sådan synpunkt se Aughterson 1995 s. 115–116.

länder ingår militärallianser med andra länder, NATO är ett exempel, är det i högsta grad av intresse för de samarbetande länderna inte bara att den egna militärmakten fungerar tillfredställande utan också att allians-partnernas försvar fungerar väl.[570]

Det kan nog finnas fler likheter med förbudet mot utlämning för politiska brott än den angivna. Utifrån den berörda individens perspektiv kan följande reflektion göras. I den mån ett militärt brott, t.ex. vägran att göra värnplikt, begås av samvetsskäl och moralisk övertygelse skulle man kunna rättfärdiga förbudet utifrån en önskan om att respektera den enskildes rätt till åsiktsfrihet. En sådan tanke om att värna individens frihet och ideologiska övertygelse ligger också bakom stadgandet om politiska brott. Ett förbud mot utlämning för s.k. samvetsvägrare har därmed, enligt min mening, också en fri- och rättighetsaspekt.[571]

I den mån den anmodade staten skapar alternativa inhemska lösningar för dem som av samvetsskäl inte vill göra värnplikt blir frågan naturligtvis särskilt laddad om förbudet mot utlämning för militära brott tas bort och det samtidigt finns samarbetspartner som är beredda att bestraffa också den som av samvetsskäl vägrar göra traditionell militärtjänst.

Om man vill söka efter ytterligare förklaringar till varför det ofta finns ett utlämningsförbud för militära brott kan man möjligen också beakta följande aspekt. I de fall ett rättegångsförfarande kommer att åvila en militärdomstol, vilket kan vara fullt möjligt då det rör sig om militära brott, eller en utlämningsansökan avser straffverkställighet av en dom som dömts ut av en sådan domstol, kan man hävda att det förtroende för främmande länders domstolar som utlämningsinstitutet vilar på inte föreligger eftersom det omfattar *endast* civila domstolar. Militära domstolar faller utanför detta förtroendeområde och därmed också utanför ett önskvärt utlämningssamarbete.[572]

[570] Det framförs också förslag om att slopa utlämningsförbudet vid militära brott. Se t.ex. Wims 1991 s. 327–330, som föreslår att militära brott som begås av frivilligt rekryterade, inte av värnpliktiga som enligt landets lagstiftning är ålagda att fullgöra militärtjänstgöring, skall omfattas av utlämningssamarbetet i de fall den ansökande staten är demokratisk och övriga utlämningsvillkor är uppfyllda. Inte heller Swart 1992 s. 526 har någonting emot ett slopande av förbudet förutsatt att de som av samvetsskäl vapenvägrar alltid lämnas utanför ett utlämningssamarbete.

[571] Se vidare Gilbert 1991 s. 101 och Steering Committee of the CSCE/CHD Parallel Activities: Human Rights s. 18, som förespråkar rätt att vägra militärtjänstgöring. Jfr Swart 1994 s. 386 som däremot enbart tycks anse att förbudet mot utlämning för militära brott är en vägransgrund uppställd i statens, inte individens, intresse.

[572] Jfr det resonemang som förs i avsnittet 2.14 där jag påpekar att ad hoc-domstolar inte omfattas av det förtroende för andra länders domstolsväsende som är en grundförutsättning för ett utlämningssamarbete. Det kan vidare vara värt att nämna att Europadomstolen i en del avgöranden har funnit att rättegång inför en militärdomstol inte är förenlig med

2.6 Förbudet mot utlämning för politiska brott

2.6.1 Nuvarande reglering

Enligt 6 § AllmL föreligger ett förbud mot utlämning i **det utomnordiska utlämningssamarbetet** för det fall den aktuella gärningen kan klassificeras som ett politiskt brott.[573] Av stadgandet framgår vidare att om gärningen också omfattar brott av icke politisk beskaffenhet skall utlämning beviljas för detta brott om gärningen i det särskilda fallet bedöms ha övervägande karaktär av att vara ett icke politiskt brott. Om det omvänt är så att gärningen har övervägande karaktär av att vara politisk skall utlämning däremot inte beviljas.

Förbudet mot utlämning för politiska brott återfinns i **den europeiska utlämningskonventionen** liksom i samtliga **Sveriges bilaterala utlämningsavtal**. I den europeiska utlämningskonventionen formuleras förbudet så att utlämning inte skall medges för ett brott som betraktas som politiskt eller för ett brott som är "förknippat med ett politiskt brott". I den europeiska utlämningskonventionen har man vidare försökt att begränsa förbudet. Av konventionen framgår att attentat mot statsöverhuvud eller mot medlem av ett statsöverhuvuds familj inte skall anses som politiska brott. Sverige har reserverat sig mot att kategoriskt undanta sådana brott från förbudet mot utlämning för politiska brott. En ytterligare begränsning enligt konventionen är att dess förbud mot utlämning för politiska brott inte skall inverka på de förpliktelser som de avtalsslutande parterna har åtagit sig eller kan komma att åta sig eller på andra konventioner av multilateral karaktär.[574]

Genom ett **tilläggsprotokoll från 1975** har **den europeiska utlämningskonventionens** förbud mot utlämning för politiska brott ytterligare begränsats. Av tilläggsprotokollet framgår att politiska brott inte heller skall anses omfatta:

a) de brott mot mänskligheten som anges i konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord, vilken antogs av FN:s generalförsamling den 9 december 1948;

EKMR art. 6 när det gäller domstolens oavhängighet och opartiskhet. Se t.ex. fallen *Findlay mot Storbritannien* och *Coyne mot Storbritannien* som behandlas bl.a. i Danelius 1997 s. 386–387 och 770, fallen *Castillo Algar mot Spanien* och *Hood mot Storbritannien* vilka behandlas i Danelius 1999 s. 71 och s. 585–586, fallet *Pellon mot Spanien* vilket behandlas i Danelius 2002 s. 835. Angående frågan se också Cameron 2000 s. 297–301.

[573] Angående politiska brott se också Green 1953 s. 281–289, van den Wijngaert 1980, Kiyoshi 1991 s. 69–81, Lubet 1991 s. 103–108, Spinellis 1992 s. 609–631 angående Grekland, Phillips 1997 s. 337–359 och Rao 1998 s. 229–246, varav s. 240–242 behandlar USA och van der Wilt 1997 s. 25–58.

[574] SÖ 1959:65, art 3 p. 1, p. 3 och p. 4 jämte av Sverige gjord reservation 2) c).

b) de brott som anges i art. 50 i 1949 års Genèvekonvention angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, art. 51 i 1949 års Genèvekonvention angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, art. 130 i 1949 års Genèvekonvention angående skydd för civilpersoner under krigstid;
c) varje jämförbart brott mot de krigslagar som gäller vid ikraftträdandet av detta protokoll och mot de sedvaneregler för krigföring som råder vid samma tidpunkt, och som inte redan omfattas av ovannämnda bestämmelser i Genèvekonventionerna.

Sverige har tillträtt protokollet men valt att reservera sig mot inskränkningen av förbudet mot utlämning för politiska brott.[575]

I utlämningsavtalet med **USA** uttrycks förbudet mot utlämning för politiska brott på så sätt att "om brottet av den anmodade staten betraktas som politiskt eller förknippat med ett politiskt brott" får utlämning vägras.[576]

Också i utlämningsavtalet med **Australien** framgår förbudet genom att brott av politisk karaktär eller brott förknippade med brott av politisk karaktär undantas från utlämningssamarbetet. En begränsning har införts i avtalet genom att ett brott mot lagstiftningen om folkmord aldrig skall betraktas som ett brott av politisk karaktär eller som ett brott förknippat med ett brott av politisk karaktär.[577] Utlämningsavtalet med **Storbritannien** stadgar att utlämning skall vägras om den anmodade staten anser att brottet är av politisk karaktär eller om den eftersökte individen kan övertyga den anmodade staten om att utlämningsframställningen i själva verket gjorts i avsikt för att straffa honom eller henne för ett brott av politisk natur.[578]

Slutligen finns förbudet mot utlämning för politiska brott i utlämningsavtalet med **Kanada**.[579] Enligt avtalet har den anmodade staten rätt att undanta brott som denna stat anser som politiska eller brott som har politisk karaktär från utlämningssamarbetet.

Vidare finns det en hel del internationella konventioner som i sig kan påverka förbudet mot utlämning för politiska brott. Här kan nämnas FN:s

[575] SÖ 1976:27, kap. 1, art. 1 jämte av Sverige gjord reservation. Angående tolkningen av förbudet mot utlämning för politiska brott och Sveriges konventionsåtaganden se också avsnitt 2.6.3.
[576] SÖ 1963:17, art. V p. 5.
[577] SÖ 1974:3, III p. 1 a) och p. 2. Angående den svenska tolkningen av begreppet politiskt brott och folkmord se vidare avsnittet 2.6.3.
[578] SÖ 1965:19–20, art. 8 (1).
[579] SÖ 2001:42, art. 3 p. a).

konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord,[580] Genèvekonventionerna,[581] 1970 års Haagkonvention[582] och 1971 års Montrealkonvention[583] som båda avser brott mot den allmänna samfärdseln med luftfartyg, 1988 års Wienkonvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen[584] och Europeiska konventionen om bekämpande av terrorism[585]. I den mån konventionerna kräver att den anmodade staten deltar i brottsbekämpningen av en viss sorts brott har förpliktelsen ofta utformats så att staten har en valmöjlighet mellan att utlämna eller lagföra. Med anledning av Sveriges vida jurisdiktionsregler har en anslutning ofta kunnat företas utan att problematisera frågan om den aktuella brottsligheten är av politisk karaktär. I den mån internationella konventioner uttryckligen stadgar att en viss gärning inte får definieras som ett politiskt brott har Sverige i regel valt att reservera sig mot stadgandet. Detta skall inte tolkas som att Sverige anser att de aktuella brotten är av politisk karaktär utan snarare ses som att man från svensk sida inte velat binda sig på ett så generellt sätt som konventionerna krävt. Sverige har emellertid också undertecknat FN:s konvention om bekämpande av terroristbombdåd (terroristbombningskonventionen).[586] Enligt konventionen får en framställning om utlämning för ett brott som omfattas av konventionen inte avslås enbart av det skälet att det rör sig om ett politiskt brott, ett brott förknippat med ett sådant brott eller ett brott som begåtts under inverkan av politiska motiv. Reservationsmöjligheter finns inte enligt konventionen, vilket innebär att Sverige, genom sitt tillträdande, har begränsat sin tolkningsmöjlighet av begreppet politiskt brott.

I den **EU-konvention** från 1996, som syftar till att förenkla den europeiska utlämningskonventionen mellan medlemsstaterna, finns inget förbud mot utlämning för politiska brott. Från svensk sida har man i princip accepterat en sådan nyordning men reserverat sig så vitt avser utlämning av svenska medborgare för sådana brott.

Med anledning av Sveriges tillträde dels till 1996 års EU-konvention, dels till FN:s terroristbombningskonvention framgår det numera av 6 § 2 st. AllmL att förbudet mot utlämning av politiska brott inte gäller vid utlämning till en medlemsstat i EU eller om ett avslag på denna grund skulle strida mot en internationell överenskommelse som gäller mellan

[580] SÖ 1952:64, art. VII och prop. 1952:71.
[581] SÖ 1953:14–17, även benämnda Rödakorskonventionerna.
[582] SÖ 1971:17.
[583] SÖ 1973:48.
[584] SÖ 1991:41.
[585] SÖ 1977:12. Angående terrorismkonventionen se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 135 och 149–150 och Forde 1995 s. 154–161.
[586] Se SÖ 2001:22 och prop. 2000/01:83 s. 39.

Sverige och den ansökande staten. Vidare framgår det av stadgandet att svenska medborgare inte får utlämnas när utlämningsansökan avser politiska brott.

Inom **det nordiska utlämningssamarbetet** är utlämning för politiska brott möjlig. De politiska brotten behandlas dock annorlunda jämfört med andra brottsliga gärningar. Av 4 § NordL framgår att utlämning inte beviljas om den misstänkte, tilltalade eller dömde individen är svensk medborgare. Dessutom upprätthålls alltjämt ett krav på dubbel straffbarhet för ifrågavarande brott.[587] Med anledning av Sveriges tillträde till FN:s terroristbombningskonvention har följande tillägg gjorts till 4 § 2 st. NordL. En begäran om utlämning får inte avslås på den grunden att brottet är politiskt, om detta skulle strida mot en internationell överenskommelse som gäller mellan Sverige och den ansökande staten.

2.6.2 Skäl för regleringen

Flertalet länder undantar helt eller delvis politiska brott från utlämningssamarbetet.[588] Den som önskar söka skälet, eller snarare skälen, till detta måste gå långt tillbaka i utlämningsinstitutets historia.

När revolutionära ideologier växte fram under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet kom synen på politiska brottslingar att förändras radikalt. Tidigare hade länder ofta samarbetat för att finna varandras meningsmotståndare, men nu började i stället tanken växa fram att de politiska förbrytarna borde skyddas. Detta skydd kom att realiseras dels genom att den moderna politiska asylrätten utvecklades och dels genom att de politiska brotten undantogs från utlämningssamarbetet. Tanken om att skydda de politiska förbrytarna utvecklades i västvärldens nyvunna demokratier. Det torde inte vara särskilt svårförståeligt att de styrande i dessa unga demokratier, vilka ofta själva hade tagit makten genom revolutionära medel, på alla sätt ville stödja sina gelikar i andra länder. Det är alltså en tanke om att värna frihet och demokratisk utveckling som ursprungligen ligger bakom förbudet mot utlämning för politiska brott. Gärningsmännen bakom dessa brott, de politiska förbrytarna, sågs som frihetskämpar som genom sin politiska och ideologiska övertygelse begick brott i regel riktade direkt mot samhällsinstitutionerna och alltid i

[587] Se vidare Hambro 1960 s. 29–58 angående begreppet politiskt brott och asylrätten samt lämpligheten av att slopa förbudet mot utlämning för politiska brott mellan de nordiska länderna.

[588] Ett undantag är dock de bilaterala utlämningsavtal som utvecklats mellan de socialistiska staterna. I dessa avtal saknas ett förbud mot utlämning för politiska brott, se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 1 (not 3) och Gilbert 1998 s. 213.

syfte att störta den rådande regimen och få till stånd en radikal samhällsförändring.[589]

Förbudet mot utlämning för politiska brott, som kommit att bli en avslagsgrund i flertalet länders utlämningsrätt, har huvudsakligen rättfärdigats utifrån tre olika skäl.

För det första har förbudet ansetts ha en rent *humanitär funktion*. Det är tänkt att skydda mot utlämning i de fall det kan misstänkas att den berörde individen skulle riskera att bli föremål för en partisk rättegång och svår förföljelse i den ansökande staten.[590] Brottet föranleder då i sig, såsom varande av politisk karaktär, slutsatsen att det kan befaras att det föreligger en sådan risk för oegentlig behandling i den ansökande staten. Bakom denna presumtion kring brottet torde det emellertid också ligga en presumtion avseende förövaren, nämligen att denne är en meningsmotståndare till regimen i den stat där brottet har begåtts, eftersom förbudet mot utlämning för politiska brott ursprungligen vilar på tanken att förövaren begår det aktuella brottet av ideologiska och politiska skäl.[591] Möjligen grundar sig farhågorna när det gäller behandlingen i den ansökande staten egentligen inte bara på det faktum att personen i fråga har begått ett politiskt brott utan kanske också på den omständigheten att personen genom sin brottsliga handling har blottlagt sin politiska inställning. Den befarade hårda behandlingen i den ansökande staten skulle därmed också vara knuten till det faktum att personen, i egenskap av regimmotståndare, både nu och i framtiden utgör och uppfattas utgöra ett hot mot den rådande samhällsordningen i den ansökande staten.

För det andra har *neutralitetshänsyn* ansetts ligga bakom förbudet. Ett utlämningssamarbete som omfattar politiska brott kan sätta den anmodade staten i en prekär situation. När denna stat mottar en utlämningsbegäran skall ju det enskilda ärendet granskas. I de fall utlämningsärendet rör ett politiskt brott måste den anmodade staten oundvikligen företa bedömningar avseende den politiska konflikten i den ansökande staten. En sådan bedömning kan lätt leda till att den anmodade staten anses ta parti för den ena parten, den ansökande staten eller förövaren och de politiska idéer som denne företräder. När den anmodade staten företar den beskrivna bedömningen finns det en överhängande fara för att staten kommer att

[589] Se vidare t.ex. prop. 1913:50 s. 16, Corbaz 1927 s. 13, van den Wijngaert 1980 s. 4–5, 9–11 och 14, Valle-Riestra 1989 s. XII–XIII, Gilbert 1991 s. 115 och Gilbert 1998 s. 208.

[590] Se vidare framför allt Lairé 1911 s. 74–76 som kritiskt granskar det angivna skälet, van den Wijngaert 1980 s. 2 f och Jareborg 1982 s. 208 (en recension av van den Wijngaerts arbete) men, i frågan, även Hambro 1960 s. 55–57, Forde 1995 s. 146–147 och Rao 1998 s. 236.

[591] Angående föreställningar kring vem den politiske förövaren är se van den Wijngaert 1980 s. 27–36.

anklagas för att blanda sig i ett annat lands interna angelägenheter. Det är därför bättre att *a priori* vägra utlämning för politiska brott. Man torde också kunna skönja en viss cynism bakom detta skäl. Den försiktiga hållningen kan förklaras med att det egna statsintresset sätts i förgrunden. Eftersom dagens politiska förbrytare mycket väl kan tänkas vara morgondagens politiska ledare kan det vara taktiskt att inta en neutral position i utlämningsfrågan och på så sätt undvika ställningstaganden som rör andra länders inrikespolitiska förhållanden.[592]

För det tredje har förbudet motiverats utifrån ett rent *rättspolitiskt ställningstagande*. Eftersom politiska brott har en högst lokal karaktär, så till vida att de endast är riktade mot en enskild stat och dess intressen, har brotten ansetts falla utanför det straffrättsliga område som är sådant att ett internationellt samarbete bedöms vara i alla staters intresse. Inställningen beträffande dessa brott har således varit att de inte innefattas i vad som litet vanvördigt skulle kunna beskrivas som den "verkliga" kriminaliteten. I den mån den anmodade statens intresse av utlämning kan sägas hänga samman med frågan att skydda sig själv mot framtida brottsliga angrepp har den politiske förbrytaren inte bedömts vara farlig. Dennes brottslighet har ansetts vara starkt knuten till den ansökande staten. De politiska förbrytarna har traditionellt inte setts som "riktiga brottslingar" och den inneboende farlighet som man stundtals tillskrivit de mer traditionella brottslingarna har inte ansetts gälla för de politiska brottslingarna. De politiska brotten har ofta fått stämpel på sig av att vara mindre klandervärda än andra brottsliga gärningar, i vissa fall till och med ursäktliga.[593]

Från svensk horisont kan man konstatera följande när det gäller skälet eller skälen för ett förbud mot utlämning för politiska brott. Förbudet infördes i vår första utlämningslagstiftning, 1913 års lag, utan någon egentlig diskussion av skälen. I förarbetena pekade man på att förbudet finns i flertalet länders utlämningsrätt och i många av de utlämningsavtal som Sverige slutit. När det gäller utlämningsavtalen framgår det av förarbetena att dessa ofta präglats av avtalspartnerns utlämningsrätt. Denna skevhet förklaras med att Sverige, med tanke på sitt avskilda läge, sällan kom i fråga för utlämningsansökningar och därmed inte kunnat utveckla någon fastare praxis på området.

Genom hänvisning till utländsk lagstiftning och debatt pekar man vidare i förarbetena på att det inom utländsk utlämningslagstiftning förekom-

[592] Se framför allt van den Wijngaert 1980 s. 2 –3 men även Lairé 1911 s. 76–81 som kritiskt granskar det aktuella skälet, Corbaz 1927 s. 12, Jareborg 1982 s. 208 och Rao 1998 s. 236.

[593] Se t.ex. Hambro 1960 s. 55–57, van den Wijngaert 1980 s. 2 f och Jareborg 1982 s. 208 och Rao 1998 s. 236.

mer försök att begränsa förbudet mot utlämning för politiska brott när sådana bedöms som särskilt moraliskt förkastliga, t.ex. mord.[594] Ett sådant undantag kom också att införas i 1913 års lag. Enligt dess 7 § 2 st. undantogs, ifrån definitionen politiskt brott, gärningar som avsåg mord, mordförsök och dråp avseende ett främmande lands statsöverhuvud eller avseende någon person som tillhörde en främmande suveräns familj. I denna begränsning av förbudet mot utlämning för politiska brott torde man kunna skönja ett begynnande ifrågasättande av huruvida brott med politiska moment alltid faller utanför vad som kan bedömas vara ett gemensamt intresseområde för mellanstatligt straffrättsligt samarbete. Ett sådant ifrågasättande torde reflektera den vid tidpunkten internationella politiska utvecklingen. Eftersom den första svenska utlämningslagstiftningen skapades så sent som 1913 var de västerländska liberala demokratierna inte längre purunga, och de som nu drog fördel eller befarades dra fördel av förbudet mot utlämning för politiska brott var i flera fall demokratiernas fiender, t.ex. anarkister, nihilister och kommunister.[595]

När det gäller skälet eller skälen för ett svenskt förbud mot utlämning för politiska brott kan det också vara intressant att granska det betänkande som 1949 års utlänningskommitté lade fram. Kommitténs arbetsuppgift var att förändra den svenska utlännings- och utlämningslagstiftningen. Man kan utläsa att motviljan mot internationellt straffrättsligt samarbete när det gäller politiska brott grundar sig på en önskan om att inta en neutral ståndpunkt till andra länders politiska förhållanden. Kommittén påpekar dock att denna neutralitetsståndpunkt har övergetts på ett utlämningsrätten närliggande område, nämligen när det gäller en övergångsbestämmelse till lagstiftningen om erkännande och verkställighet av brottmålsdomar i förhållande till Danmark och Norge med anledning av landsförräderi eller annan landsskadlig verksamhet under andra världskriget. Undantaget motiverades med att Sverige inte önskade skydda dem "som i sin gärning utmanat den civiliserade världens samvete eller uppträtt som förrädare mot sitt eget land"[596]. Här finns alltså en klar markering av att man från svensk sida inte vill vara neutral utan att man tvärtom vill ta ställning även om ett brott kan vara politiskt och att ett straffrättsligt samarbete som innefattar sådan brottslighet bedöms som lämpligt.

Av kommitténs betänkande framgår emellertid också att förbudet mot utlämning för politiska brott är tänkt att fungera som en skyddsmeka-

[594] Prop. 1913:50 s. 16, 18 och 31–35.

[595] Angående dessa rörelser och även senare rörelser se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 18–26 och Gilbert 1998 s. 210–211.

[596] Se SOU 1947:16 s. 20. Ett sådant undantag från förbudet mot utlämning för politiska brott tycktes också stå i överensstämmelse med de principer som hävdats av den svenska statsmakten i fråga om utlämning . Se SOU 1947:16 s. 20 och SOU 1951:42 s. 222.

nism för den politiske förbrytaren som vid en utlämning skulle kunna riskera att utsättas för svår förföljelse i den ansökande staten.[597]

När det gäller skälen för ett förbud mot utlämning för politiska brott påpekade kommittén att ett sådant förbud kunde ifrågasättas utifrån flera synpunkter. I sin diskussion kom kommittén att behandla alla de skäl som traditionellt ansetts rättfärdiga förbudet liksom den spirande internationella kritiken mot förbudet. Inledningsvis påpekade kommittén att det var långt ifrån säkert att förbudet hade stöd i den allmänna rättsuppfattningen när det gällde mycket grova brott som förövades i länder där man levde under samma demokratiska förhållanden som i Sverige. Därmed ifrågasätts alltså skälet att de politiska brotten skulle falla utanför vad som kan anses vara ett gemensamt intresseområde för internationellt straffrättsligt samarbete.

Dessutom ifrågasattes de politiska brottens lokala karaktär. Kommittén påpekade att politiska brott faktiskt kunde vara uttryck för en politisk uppfattning som syftade till omstörtning av samhällsordningen inte bara i den stat där brottet begåtts utan även i andra stater med likartat statsskick. Att de senare staterna skulle förhålla sig fullständigt neutrala till dessa brott ansågs vara orimligt.[598]

När det gäller skydd för förövaren menade kommittén att i en demokratisk stat torde denne åtnjuta i huvudsak samma rättssäkerhet som enligt den svenska rättsordningen. Skyddsaspekten ansågs därför i och för sig inte vara ett hållbart argument för ett upprätthållande av förbudet gentemot andra demokratiska länder. För att kunna förkasta skyddsaspektsskälet i ett enskilt ärende skulle Sverige dock i egenskap av anmodad stat vara tvungen att inlåta sig på en prövning om en opposition i den ansökande staten med demokratiska medel kunde ge uttryck för sina åsikter och om rättsordningen i den ansökande staten erbjöd tillfredställande rättssäkerhetsgarantier. En sådan prövning bedömdes inte vara helt enkel. Det ansågs även vara oerhört känsligt att utifrån ett utrikespolitiskt perspektiv företa sådan granskning. Utifrån individperspektivet syntes det därför alltjämt finnas skäl för att behålla förbudet mot utlämning för politiska brott.

Det är i egenskap av skyddsmekanism för den enskilde som förbudet mot utlämning för politiska brott senare huvudsakligen kom att behandlas i AllmL:s förarbeten och det är också huvudsakligen utifrån denna aspekt som lagstiftaren anger att förbudet skall finnas kvar. En grundläggande tanke vid skapandet av AllmL var just att i större utsträckning än tidigare värna humanitära synpunkter, att stärka individens rättsskydd och att skapa

[597] SOU 1951:42 s. 223.
[598] Se vidare SOU 1947:16 jämte prop. 1957:156 s. 51 där betänkandet refereras.

samstämmighet mellan de svenska asylreglerna och vår utlämningslagstiftning. Mot den bakgrunden blir det också förklarligt att det är utifrån en rättsskyddsaspekt som förbudet mot utlämning för politiska brott i huvudsak behandlas i AllmL:s förarbeten.[599]

Hittills har skälen bakom förbudet belysts när detta har införts eller behållits i svensk utlämningslagstiftning. Diskussioner kring ett förbuds existensberättigande kan emellertid också föras när ett sådant tas bort.

I senare utlämningslagstiftning har förbudet mot utlämning för politiska brott mycket kraftigt reducerats när det gäller dels samarbetet mellan de nordiska länderna, dels samarbetet mellan de olika EU-staterna.

Under remissbehandlingen av NordL ifrågasattes det om ett avskaffande av förbudet mot utlämning för politiska brott verkligen överensstämde med ambitionen att söka skydda den enskilde individen mot oegentlig behandling i den ansökande staten.[600] I förarbetena betonades det att förbudet kunde tas bort eftersom man från svensk sida hade en grundmurad tilltro till de nordiska ländernas rättssystem.[601] Således underkänns inte individskyddsaspekten som ett skäl för förbudet utan det är först när man generellt kan lita på den främmande statens rättssystem som en inskränkning av förbudet kan vara motiverad.

När det gäller förarbetena avseende Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention behandlas de olika skälen för ett förbud mot utlämning för politiska brott också här med anledning av att ett sådant förbud skall överges. Det poängterades att det inom EU-länderna finns ett stort ömsesidigt förtroende för de andra staternas förmåga och önskan att upprätthålla demokratiska principer. Precis som när det gäller det nordiska samarbetet kan man utläsa att individskyddsaspekten alltjämt är ett livskraftigt skäl bakom förbudet. Först när individens rättssäkerhet generellt kan garanteras är man alltså beredd att avskaffa förbudet. Neutralitetsargumentet ansågs däremot inte ha någon större relevans i vår del av världen, dvs. inom EU. Detta underkänns alltså som skäl för att ha ett förbud mot utlämning för politiska brott inom EU. Vidare påpekades det att brottslighet med politiska inslag är en i hög grad internationell verksamhet och angelägenhet. Att hindra och bekämpa terrorism, även då denna har politiska rötter, ansågs vara en grundläggande uppgift för det straffrättsliga samarbetet inom EU.[602] Därmed underkänns också tanken om att de politiska brotten skulle falla utanför vad som kan anses vara ett gemensamt internationellt samarbetsområde.

[599] Se vidare t.ex. prop. 1957:156 s. 14, 20, 32, 49 och 56–61.
[600] Prop. 1959:72 s. 15–17.
[601] Prop. 1959:72 s. 26.
[602] Prop. 2000/01:83 s. 38.

2.6.3 Tolkning av regleringen

Även i vår första lagstiftning på utlämningsområdet fanns ett förbud mot utlämning för politiska brott. Den tidigare lagstiftningen skiljer sig från AllmL genom att den undantar mord, mordförsök eller dråp avseende ett främmande lands statsöverhuvud eller avseende någon person som tillhörde en främmande suveräns familj från definitionen av "politiskt brott".[603, 604] I den nuvarande utlämningslagstiftningen finns som bekant inte någon sådan formell begränsning av begreppet.[605]

Flertalet av världens länder har anammat ett förbud mot utlämning för politiska brott.[606] Någon enhetlig positiv definition av vad som skall anses utgöra ett politiskt brott finns dock inte.[607] Omvända försök förekommer som tidigare nämnts i det internationella samarbetet, dvs. man strävar inte efter att definiera vad ett politiskt brott är utan söker i stället begränsa begreppets räckvidd genom att säga att vissa brott inte skall anses vara politiska.[608] Några sådana konventioner har redan berörts i föregående avsnitt.

I AllmL:s förarbeten belystes frågan hur internationella konventioner skulle påverka bedömningen av den svenska definitionen av vad som konstituerar ett politiskt brott. De konventioner som behandlades var dels 1948 års FN-konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord, dels 1949 års Genèvekonventioner.

När det gäller FN-konventionen om folkmord konstaterades att det torde överensstämma med svensk rättsuppfattning att dessa brott inte skulle klassificeras som politiska brott. Dessutom framhölls det att varje tvekan angående tolkningen av begreppet politiskt brott på denna punkt för övrigt också undanröjdes genom den övergångsbestämmelse till AllmL av vilken det framgick att konventioner slutna före AllmL:s ikraftträdan-

[603] 7 § 2 st. 1913 års lag. Se vidare prop. 1913:50 s. 31–35. Den nämnda inskränkningen får anses ha sina rötter i den belgiska utlämningsrätten. Undantaget från förbudet mot utlämning för politiska brott när det gäller vissa grova brott mot statsöverhuvuden och deras familjer hänförs generellt under beteckningen *den belgiska attentatsklausulen*.

[604] Angående begreppet krigsförbrytare och därtill aktuell lagstiftning, varvid bl.a. 1913 års lag och dess förbud mot utlämning för politiska brott behandlas, se Bergendal 1944 s. 914–920 och särskilt Bergendal 1945 s. 80–88. Problematiken kring krigsförbrytare behandlas också av Gilbert 1991 s. 213–229.

[605] Den belgiska attentatsklausulen kom emellertid att kritiseras såsom varande en både godtycklig och alltför snäv avgränsning. Se t.ex. prop. 1957:156 s. 56.

[606] Se vidare van den Wijngaert 1980 s. 1.

[607] Se t.ex. prop. 1913:50 s. 31–35, samt framför allt van den Wijngaert 1980 s. 95–162, men även Simson 1955 s. 491–492 och Papathanassiou 1954 s. 142. Att definitioner av vad som skall anses vara politiska brott också var sällsynta längre tillbaks i utlämningsrättens historia belyses av Reuterskiöld 1904 s. 23–26.

[608] Se van den Wijngaert 1980 s. 133–162 och Rao 1998 s. 234.

de (en sådan konvention var FN:s konvention om folkmord) alltjämt skulle gälla även om de stred mot AllmL.

När det gäller 1949 års Genèvekonventioner framhölls att det skulle bli oöverskådligt om man i utlämningslagstiftningen undantog alla de angivna brotten från definitionen av politiskt brott. Genèvekonventionerna förpliktar egentligen enbart en stat att utlämna eller på egen hand ta hand om lagföringen. Med den senaste möjligheten i åtanke slog man fast att det centrala var att brotten kunde beivras genom utlämning eller lagföring. Sedan Sverige skapat en särskild lagstiftning för att på hemmaplan kunna döma för folkrättsbrott[609] bedömdes det inte som nödvändigt att uttryckligen undanta de aktuella brotten från förbudet mot utlämning för politiska brott.[610]

Hittills har jag endast berört negativa definitioner av begreppet politiskt brott, dvs. vad som inte avses med detta begrepp. Det kan nu vara på sin plats att också säga någonting om vad som innefattas i benämningen politiskt brott.

Liksom i flertalet av de länder som tillämpar ett förbud mot utlämning för politiska brott skiljer man i den svenska utlämningsrätten mellan s.k. *absolut politiska* och *relativt politiska* brott.[611] Båda klassificeringarna omfattas av utlämningsförbudet. När det gäller vad som skall anses vara ett absolut politiskt brott hävdas ofta att till begreppet hör gärningar som i sig alltid innefattar ett politiskt moment. I förarbetena till AllmL hänvisas till uttalanden av departementschefen i föregående lags förarbeten. Av dessa uttalanden framgår att *absolut politiska brott* är sådana brott som är direkt riktade mot staten, oavsett om de berör dess integritet, dess författning eller statsmaktens representanter.[612] Som konkreta exempel på sådana brott brukar man ofta nämna högmålsbrott, uppror och spionerі, dvs. brott som alla återfinns i BrB. Brottslighet där visserligen angrepps-

[609] Se vidare prop. 1953:142. Angående Genèvekonventionerna se också avsnitt 2.6.1.

[610] Prop. 1957:156 s. 49–52 och 56–57. Ett i lagtexten uttryckligt undantag från begreppet politiskt brott dels för folkmord, dels för de brott som avsågs i Genève-konventionerna föreslogs av Utlänningskommittén.

[611] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 105–132 och Gilbert 1998 s. 214–246 angående Storbritannien, USA, Frankrike, Schweiz och Irland och Rao 1998 s. 234–242. Ibland delas de relativa politiska brotten upp i två underkategorier, délit complexe och délit connexe.

[612] Prop. 1913:50 s. 31 och prop. 1957:156 s. 46. Även i andra länder torde detta vara definitionen av ett *absolut politiskt brott*. I internationell litteratur hänvisar man ofta till det franska rättsfallet *Re Giovanni Gatti* som anses ha slagit fast att den slutliga tolkningen av ett absolut politiskt brott är följande. "In brief, what distinguishes the political crime from the common crime is the fact that the former only affects the political organization of the State, the proper rights of the State, while the latter exclusively affects rights other than those of the State." Rättsfallet behandlas i Gilbert 1998 s. 214–215.

objektet är staten men som inte omfattas av förbudet är däremot t.ex. militära och fiskala brott.[613]

Med *relativt politiska brott* avses konventionella brott, exempelvis misshandel, stöld och skadegörelse. Huruvida dessa brott skall anses vara politiska beror på, vilket framgår av 6 § AllmL, om ett sådant brott är till den övervägande delen politiskt eller inte. Endast i de fall ett konventionellt brott till övervägande del inte är politiskt får utlämning ske. Några närmare riktlinjer för bedömningen av i vilka fall en sådan gärning skall anses vara av politisk natur ges inte i AllmL:s förarbeten. Hänvisning görs dock till föregående lags förarbeten. Av dessa kan man läsa att till de relativt politiska brotten hänförs brott som, förutom att utgöra direkta angrepp mot staten, också konstituerar ett vanligt brott samt brott som förövats i samband med en statsförbrytelse och i syfte att främja den. Vidare uttrycks att de objektiva omständigheterna vid brottets förövande är av central betydelse.[614] Ett relativt politiskt brott skall således ha ett faktiskt samband med ett absolut politiskt brott. Exempelvis kan inte ett rån som begåtts i avsikt att finansiera en motståndsrörelse klassificeras som ett politiskt brott, då inget omedelbart samband finns med en statsförbrytelse. I övrigt påpekas att det är svårt att i lag lösa frågan om behandlingen av de relativt politiska brotten. En jämförelse görs med schweizisk utlämningslagstiftning som överlåter till domstolen att med ledning av doktrin och praxis i det särskilda fallet avgöra om handlingen skall vara av övervägande politisk beskaffenhet eller inte. Departementschefen anförde i förarbetena till 1913 års lag, vartill hänvisas i AllmL:s förarbeten, att man i Sverige, liksom i Schweiz, borde överlämna frågan om vad som är ett politiskt brott till den inhemska domstolen.[615]

Den svenska utlämningsrätten kan inte visa upp någon omfattande rättspraxis när det gäller förbudet mot utlämning för politiska brott. Vår svenska rättspraxis får anses bestå av två rättsfall, NJA 1972 s. 358 och NJA 1982 s. 520. Samtidigt kan man konstatera att förbudet torde vara det utlämningsförbud som behandlats allra flitigast i den internationella litteraturen. Jag kommer därför, när jag redogör för de svenska rättsfallen, att, i viss mån, också fotnotsvis kommentera de svenska avgörandena med hjälp av utländsk (västerländsk) litteratur och domstolspraxis.

Det första rättsfallet, NJA 1972 s. 358, behandlar en amerikansk utlämningsbegäran. Den eftersökte mannen var medborgare i republiken Kina (Taiwan) och påstods ha försökt mörda Taiwans dåvarande premiär-

[613] Angående militära brott finns ofta ett separat stadgande mot utlämning för dessa i olika länders utlämningslagstiftning, se vidare avsnitt 2.5.1. När det gäller fiskala brott undantas dessa ibland också i utlämningsavtalen, se avsnitt 1.4.4.3.

[614] Se prop. 1913:50 s. 31–35 och prop. 1957:156 s. 46 f.

[615] Prop. 1957:156 s. 47.

minister vid ett statsbesök i New York. Gärningsmannen var högt uppsatt i en organisation vars mål var Taiwans frigörelse. HD konstaterade inledningsvis att mannen otvivelaktigt haft politiska motiv för sitt handlande; syftet med mordförsöket måste antagas ha varit att åstadkomma en ändring av de inrikespolitiska förhållandena i Taiwan, om inte omedelbart så i vart fall på lång sikt. HD slog fast att det faktum att en gärning har politiska motiv inte kan anses vara tillräckligt för att göra den till politiskt brott i den mening som avses i 6 § AllmL. HD:s resonemang synes överensstämma med de uttalanden som gjordes i 1913 års lags förarbeten och till vilka AllmL:s förarbeten hänvisar, nämligen att det centrala vid prövningen inte är det subjektiva utan det objektiva momentet. Den som önskar avgöra om ett konventionellt brott är politiskt kan därför inte nöja sig med att konstatera att gärningsmannen haft politiska motiv (ett subjektivt moment) utan måste i stället gå vidare och granska de omständigheter som föreligger omkring själva brottet (ett objektivt moment). HD går så långt som att säga att särskilt när det rör sig om de i allmänhet sett grövsta brotten, som mord och liknande, kan gärningsmannens avsikt inte få avgöra om handlandet skall omfattas av 6 § AllmL:s utlämningsförbud. Man hade i och för sig kunnat nöja sig med att konstatera att det är de objektiva omständigheterna, inte de subjektiva, som är centrala vid bedömningen. Någon distinktion mellan olika gärningars allvarlighet när rättstillämparen skall avgöra om ett brott är politiskt görs inte i AllmL:s förarbeten, men distinktionen kan ändå anses vara typisk för västvärldens behandling av de politiska brotten sedan man insett att förbudet också kunde skydda dem som begick allvarliga brott i demokratiska stater. Man kan erinra om 1913 års lag som undantog mord och mordförsök på statsöverhuvud och dennes familj från definitionen politiskt brott liksom också en rad senare konventioner som haft till syfte att undanta särskilt grova brott från förbudet mot utlämning för politiskt brott.

Den svenska ståndpunkten att gärningsmannens inställning inte kan få avgöra om ett politiskt brott föreligger är på intet sätt en unik svensk hållning, tvärtom torde den delas av flertalet västerländska stater.[616]

HD påpekar vidare att det i fallet föreligger ytterligare omständigheter som måste anses minska den betydelse man kan tillmäta de politiska motiven. Sådana omständigheter är att mordförsöket begåtts utan samband med något verkligt försök att omstörta den politiska ordningen i Taiwan och att det närmast är att betrakta som en isolerad våldshandling, vilken i

[616] Angående utländsk rättspraxis i frågan, framför allt amerikansk, australiensk, belgisk, engelsk, fransk, irländsk och schweizisk se van den Wijngaert 1980 s. 111–132 och 163–184 och Gilbert 1998 s. 216–217 med däri gjorda hänvisningar. I fransk rättspraxis tycks större betydelse tillmätas förövarens avsikt.

stor utsträckning förberetts av mannen på egen hand. Här torde HD anknyta till förarbetsuttalanden där det sägs att ett relativt politiskt brott skall företas i samband med en statsförbrytelse och i syfte att främja denna.[617]

Slutligen påpekar HD att gärningen inte varit direkt riktad mot det land, dvs. USA, som nu begärde utlämning av mannen. HD torde därmed ha velat poängtera att den humanitära funktionen bakom förbudet, dvs. fara för en opartisk rättegång, var mycket mindre än i ett identiskt ärende där i stället Taiwan stått som ansökande part. När det gäller den sistnämnda omständigheten kan man väl i och för sig fråga sig om det verkligen var så att gärningen inte också var riktad mot USA, närmare bestämt mot landets förbindelser med främmande stater. Därmed inte sagt att detta i sig skulle innebära att gärningen kunde klassificeras som ett politiskt brott enligt 6 § AllmL. Denna frågeställning behandlades emellertid inte alls av HD som sammanfattningsvis fann att något hinder mot utlämning inte förelåg. Mannen utlämnades till USA.[618]

Tio år senare skulle HD återigen ta ställning till frågan om en utlämningsansökan rörande politiskt brott. I NJA 1982 s. 520, begärde Italien att en italiensk medborgare skulle utlämnas eftersom han var misstänkt för att

1) ha deltagit som organisatör i en väpnad liga i avsikt att med våld omstörta den italienska statens ekonomiska system samt ta initiativ till väpnat uppror,
2) ha i terroristiskt syfte och i avsikt att omstörta den demokratiska ordningen placerat en brandbomb invid stängslet till ett billager som tillhörde Fiat-koncernen,
3) innehaft och olovligen placerat den tidsinställda brandbomben på allmän plats och ha tillverkat laddningen i fråga, samt
4) offentligen ha uppmanat andra till uppror mot staten och inbördeskrig.

[617] I brittisk rättspraxis har domstolen uttalat att brottet måste vara ett välgrundat försök att ändra det aktuella landets styre och att den politiska handlingen måste företas i nära anslutning till en politisk organisations slutmål. Även rättspraxis från Australien, Nederländerna, Frankrike, Schweiz och Irland beaktar om en brottslig gärning företagits i nära anslutning till ett politiskt slutmål. Också amerikansk rättspraxis synes gå i denna riktning. Gilbert 1998 s. 219–221, 229–231 och 237.

[618] Flygresan till USA avbröts p.g.a. mannens hälsotillstånd. Han erbjöds läkarvård i London. USA fick ansöka om utlämning även från Storbritannien. Utlämning beviljades. Det brittiska utlämningsbeslutet refereras av Danelius 1973 s. 540–545. Majoriteten beviljade utlämning, implicit med beaktande av att utlämningsförbudet avseende politiska brott var tänkt att skydda framväxandet av liberala demokratier, inte senare tiders terroristhandlingar. Lord Simon of Glaisdale, som tillhörde minoriteten, väckte frågan om handlingen inte också kunde tänkas vara riktad mot USA:s förbindelser med främmande stater. Ärendet har bl.a. kommenterats av van den Wijngaert 1980 s. 114 och Gilbert 1998 s. 222.

HD gjorde följande bedömning när det gällde punkterna 1 och 4. Gärningarna ansågs i båda fallen ha den italienska staten såsom det yttersta angreppsobjektet och uppror och inbördeskrig som åsyftade medel för sådant angrepp. Gärningsbeskrivningarna passade väl in på någon eller några former av högmålsbrott (18 kap. BrB) enligt svensk lag. HD ansåg att utlämning inte kunde beviljas för dessa gärningar, uppenbarligen eftersom, gärningarna var s.k. absolut politiska brott.

När det gäller punkterna 2 och 3 ansågs dessa enligt svensk lag kunna klassificeras som försök till mordbrand då utredningen gav vid handen att brottets fullbordan skulle ha inneburit fara för omfattande förstörelse av annans egendom. Återigen konstaterade HD att det faktum att gärningsmannen har politiska motiv inte är tillräckligt för att ett relativt politiskt brott skall anses föreligga. HD hänvisar i avgörandet till AllmL:s och 1913 års lags förarbeten av vilka det framgår att det i stället är så att de objektiva omständigheterna – inte de subjektiva – bör tillmätas betydelse. HD lade därvid vikt vid det faktum att billagret inte tillhörde staten utan Fiat-koncernen. Det var i första hand enskilda intressen som kunde befaras bli utsatta för omfattande ekonomisk skada, inte statliga intressen.[619]

Vidare påpekade HD att mordbrandsförsöket inte hade samband med några pågående politiska oroligheter, såsom inbördeskrig eller väpnat uppror. Härmed åsyftar alltså HD att brottet inte begåtts tillsammans och i samband med ett absolut politiskt brott. Slutligen påpekade HD att den organisation som påtog sig ansvaret för angreppet och i vilken organisation mannen var en medlem, inte var någon separatiströrelse utan i stället endast tycktes ha verksamheten begränsad till vissa områden i norra Italien.

Med hänsyn till det sagda ansåg HD att det snarare rörde sig om en destruktiv skrämselreaktion i missnöje över det bestående systemet än ett i nämnvärd mån verksamt led i fullgörandet av syftet att omstörta den politiska ordningen i Italien. Utlämning beviljades därför för detta brott.

Sammanfattningsvis kan man, med hjälp av förarbetsuttalanden och de båda rättsfallen, alltså dra slutsatsen att som politiskt brott anses alltid sådana brott som innefattar ett direkt angrepp på den rådande statsmakten eller samhällsordningen. Konventionella brott klassificeras däremot som politiska brott endast om de haft till syfte att omedelbart omstörta den rådande politiska regimen eller att direkt åstadkomma politiska förändringar i den ansökande staten. Däremot omfattas inte terroristdåd som har till syfte att gradvis underminera det rådande samhällsskicket för att först

[619] Hänsynstagande till vems intresse (staten eller civila) som primärt skadas tas även i amerikansk rättspraxis. Se Gilbert 1998 s. 231.

på lång sikt få till stånd politiska förändringar.[620] Ett konventionellt brott måste företas i samband med en statsförbrytelse och i syfte att främja denna för att klassificeras som ett relativt politiskt brott och därmed undantas från utlämning.

2.7 Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse

2.7.1 Nuvarande reglering

I 7 § AllmL stadgas hinder mot utlämning i **det utomnordiska utlämningssamarbetet** om individen riskerar svår förföljelse, dvs. förföljelse som riktar sig mot personens liv eller frihet eller annars är av svår beskaffenhet. Förföljelsen måste ha sin grund i någon av de omständigheter som räknas upp i lagtexten: *härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, politisk uppfattning, religion* eller *eljest på grund av politiska förhållanden.*[621] Vidare uppställs hinder mot utlämning till en stat om det finns risk för att personen därifrån sänds vidare till en tredje stat i vilken det finns risk för att han eller hon utsätts för sådan behandling.

Samtliga Sveriges **utlämningsavtal** innehåller ett förbud mot utlämning om en sådan risk föreligger som avses i 7 § AllmL. I utlämningsavtalen med **USA** och **Storbritannien** framgår förbudet genom att dessa avtal innehåller en allmän bestämmelse som ger den anmodade staten rätt att vägra utlämning på varje vägransgrund som finns i dess interna lagstiftning.[622] I övriga utlämningsavtal regleras frågan separat.[623]

Beträffande **det nordiska utlämningssamarbetet** kan man konstatera att NordL saknar en reglering för frågan om utlämning när individen riskerar svår förföljelse i den ansökande staten. Departementschefen uttalade att om en sådan situation, mot förmodan, skulle uppkomma var det självklart att Sverige genom sin fria prövningsrätt skulle vägra utlämning.[624]

[620] Danelius 1982 s. 630.

[621] Angående utlämning och politisk asyl se t.ex. beträffande Australien, Shearer 1965 s. 558–589, beträffande Italien, Poncet & Neyroud 1975 och Chiavario 1990 s. 119–149, beträffande Schweiz, Gauthier 1990 s. 171–190, beträffande Rumänien, Stanoiu 1990 s. 191–200, beträffande Belgien, van den Wijngaert 1990 s. 151–169 och allmänt i Aughterson 1995 s. 34–36. Se också Etudes et documents, studies and documents, droit d'asile et d'extradition, law right of asylum and extradition. Union International des Avocats 1979–1981 angående den principiella frågan.

[622] Angående avtalet med USA se SÖ 1963:17, art. XV och angående avtalet med Storbritannien se SÖ 1965:19–20, art. 8 (2).

[623] Angående den europeiska utlämningskonventionen se SÖ 1959:65, art. 3, p. 2 angående utlämningsavtalet med Australien se SÖ 1974:3, art. III, p. b) och angående utlämningsavtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 3 p. b).

[624] Prop. 1959:29 s. 35.

2.7.2 Skäl för regleringen

En av nymodigheterna med AllmL, jämfört med 1913 års lag, var just stadgandet som förhindrar utlämning om individen riskerade svår förföljelse i det ansökande landet. Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse infördes för att man skulle uppnå samstämmighet mellan den svenska utlännings- och utlämningslagen. Flyktingar som fått asyl i Sverige skulle inte behöva riskera att de forna hemländerna kunde få dem överförda till sig genom utlämningsförfarandet.[625] Det är således ett beaktande av individens rättsskydd som ligger bakom stadgandet. Även om det kom till som en slags garanti för att utlämningsinstitutet inte skall äventyra det skydd som Sverige ger till asylsökande så kan det naturligtvis i praktiken också innebära ett skydd dels för människor som inte har för avsikt att begära asyl i Sverige, dels för människor som skulle riskera sådan förföljelse som avses i stadgandet i ett annat land än hemlandet. I praktiken kan ett brott ha begåtts i ett land som individen saknar närmare anknytning till, exempelvis under en semesterresa. I de fall extraterritoriella jurisdiktionsregler ligger till grund för utlämningsansökan behöver personen i fråga inte ens ha besökt det ansökande landet.

2.7.3 Tolkning av regleringen

Vid införandet av 7 § AllmL sammanföll stadgandet i stort sett med flyktingdefinitionen i den dåvarande svenska utlänningslagen, 1954 års UtlL.[626] Denna lags flyktingdefinition var tänkt att införliva den som fanns i den av Sverige tillträdda 1951 års Genèvekonvention angående flyktingars rättsliga ställning.[627] Därefter har den svenska utlänningslagstiftningens flyktingstadgande omarbetats gång på gång, framför allt språkligt men också i viss mån innehållsmässigt, medan inga som helst förändringar har genomförts såvitt avser 7 § AllmL.

Vid en tolkning av 7 § AllmL är det naturligtvis nödvändigt att också beakta utlänningsrätten samt, inte minst det material som utarbetats av FN:s flyktingkommissariat (UNHCR:s handbok). Här bör man också påminna om det första steg mot en harmonisering av flyktingpolitiken inom EU som den av medlemsstaterna, den 4 mars 1996 antagna gemensamma ståndpunkten utgör.[628] Denna är tänkt att beaktas av de ansvariga myndigheterna i medlemsstaterna vid den inhemska bedömningen av flyk-

[625] Prop. 1957:156 s. 57–60.
[626] Angående denna lag se vidare t.ex. Wikrén & Sandesjö 1999 s. 13–15.
[627] SÖ 1954:55.
[628] 96/106/RIF.

tingfrågan. Det finns inget hinder mot att en medlemsstat tillämpar vidare regler än vad som följer av den gemensamma ståndpunkten. Det kan vara på sin plats att påpeka att tidigare svensk praxis många gånger har varit mer restriktiv än övriga medlemsländers praxis. En utgångspunkt för EU:s gemensamma ståndpunkt är att vägledning vid tolkning av flyktingkonventionen skall kunna hämtas från UNHCR:s handbok och dess exekutivkommittés konklusioner.[629]

Nedan följer en tolkning av de olika omständigheter som följer av 7 § AllmL. Dessa kommer att jämföras med nu gällande 3 kap. 2 § 1989 års UtlL eftersom tanken är att AllmL inte skall motverka det skydd för flyktingar som ställs upp i den inhemska utlänningslagstiftningen.

Det första begrepp jag har för avsikt att behandla är den förföljelse som finns angiven i såväl AllmL som i 1989 års UtlL. I 7 § AllmL uttrycks det att utlämning inte beviljas om individen *löper risk att i främmande land utsättas för förföljelse som riktar sig mot hans liv eller frihet eller annars är av svår beskaffenhet.* I 3 kap. 2 § 1989 års UtlL stadgas det att en flykting är den som befinner sig utanför det land, där individen är medborgare, därför att personen i fråga känner *välgrundad fruktan för förföljelse*. Vidare klarsgörs att förföljelse anses föreligga oberoende av om denna utgår från landets myndigheter eller dessa inte kan antas bereda trygghet mot förföljelse från enskilda.

Något krav på välgrundad fruktan för själva förföljelsen har inte ställts upp i 7 § AllmL. Begreppet "välgrundad fruktan" blir emellertid av intresse för frågan om *hur* en stat skall kunna sluta sig till att förföljelse föreligger i ett enskilt ärende. När det gäller begreppet "välgrundad fruktan" har det ansetts att detta skall innehålla såväl ett subjektivt som ett objektivt moment. Från UNHCR:s sida har man betonat att det i första hand är den asylsökandes uppgifter snarare än en bedömning av situationen i sökandens hemland som skall beaktas vid bedömningen av frågan om personen kan anses vara flykting.[630] Fokus sätts alltså på det subjektiva momentet. Denna ståndpunkt har kritiserats. I litteraturen har det hävdats att begreppet välgrundad fruktan inte har något att göra med den sökandens subjektiva upplevelser, vid sidan av de slutsatser som man av hans eller hennes berättelser kan dra i fråga om förhållandena i hemlandet, samt att "välgrundad fruktan" är en teknisk term som från början haft ett objektivt innehåll.[631] Termen "fruktan" har ansetts syfta till att få till stånd

[629] Prop. 1996/97:25 s. 97 och Wikrén & Sandesjö 1999 s. 131–132.
[630] UNHCR s. 37–42.
[631] Grahl-Madsen 1966 s. 173–175, Hathaway 1991 s. 65–67 och Wikrén & Sandesjö 1999 s. 133–134 för en presentation av kritik i litteraturen.

en framåtsyftande riskbedömning och inte för att kräva en undersökning av asylsökandens känslomässiga reaktion eller lägga hans eller hennes sinnestillstånd till grund för bedömningen om personen i fråga är flykting. Oavsett om förföljelsen redan har ägt rum eller inte, gäller frågan om det finns anledning att tro att den asylsökande behöver skydd mot en väntad förföljelse i hemlandet.[632]

När det gäller frågan om det subjektiva eller det objektiva momentet skall betonas kan det emellertid också finnas anledning att granska motivuttalanden till nuvarande 1989 års UtlL liksom EU:s gemensamma ståndpunkt i flyktingfrågan. I motivuttalandena understryker departementschefen att vid tolkningen av flyktingkonventionen bör ledning normalt kunna hämtas från UNHCR:s handbok.[633] Även EU-staternas gemensamma ståndpunkt, vilken utgår från den nämnda handboken, lägger avsevärd vikt vid den subjektiva faktorn i rekvisitet "välgrundad fruktan". Där betonas också att när väl trovärdigheten i den sökandens uttalanden blivit tillräckligt fastslagna är det inte nödvändigt att söka efter en detaljerad bekräftelse av de fakta som åberopats.[634] Så långt begreppet "välgrundad fruktan". Det individen skall känna välgrundad fruktan för är som bekant förföljelse.

Vad som avses med "förföljelse" framgår inte av 3 kap. 2 § 1989 års UtlL. När 1989 års UtlL infördes togs den skrivning som alltjämt finns i 7 § AllmL bort, dvs. att åtgärden (förföljelsen) skall rikta sig mot personens liv eller frihet eller annars vara av svår beskaffenhet. I motiven till 1989 års UtlL klargörs det emellertid att någon ändring angående vad som avses med förföljelse inte har avsetts och att den tolkning som tidigare gjorts alltjämt är gällande.[635] Motivet bakom utmönstringen av definitionen i 1989 års UtlL har i stället ansetts vara att man från lagstiftningshåll inte har velat låsa rättsutvecklingen utan tvärtom önskat möjliggöra en anpassning till skiftande förhållanden.[636]

Två principiella uppfattningar har hävdats när det gäller innebörden av förföljelsebegreppet. Den ena innebär att begreppet endast omfattar åtgärder som riktar sig mot en persons liv eller frihet. Enligt den andra uppfattningen, som blivit den dominerande och vilken också synes överensstämma med UNHCR:s rekommendationer, anses varje mer allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna utgöra förföljelse. Självfallet

[632] Hathaway 1991 s. 66, 69 och 75.
[633] Prop. 1996/97:25 s. 97.
[634] Se vidare Wikrén & Sandesjö 1999 s. 134–135.
[635] Prop. 1988/89:86 s. 77 och Wikrén & Sandesjö 1999 s. 135.
[636] Wikrén & Sandesjö 1999 s. 136.

gäller detta under förutsättning att skälet för kränkningen är personens politiska uppfattning, religion etc.[637]

När det gäller de skäl i vilka förföljelsen skall ha sin grund finns dessa uppräknade i såväl 3 kap. 2 § 1989 års UtlL som i 7 § AllmL. I 7 § AllmL talas om *härstamning* medan det i 3 kap. 2 § 1989 års UtlL talas om *ras* och *nationalitet*. Under termen *ras* respektive *härstamning* torde man kunna hänföra alla slags etniska grupper som i dagligt tal kallas för raser. Under termen *nationalitet* respektive *härstamning* torde man kunna hänföra medborgarskap, för statslösa tidigare vistelseland, etnisk eller språklig tillhörighet och möjligen även tillhörighet till ett annars kulturellt definierat kollektiv.[638]

Begreppet *tillhörighet till viss samhällsgrupp,* som återfinns i båda lagarna, åsyftar vanligen en persons bakgrund eller nuvarande sociala ställning. Hit hänförs exempelvis samhällsklasser som adel, kapitalägare och jordägare men även särskilda yrkesgrupper och medlemmar i fackföreningar eller andra organisationer. Däremot finns det ett särskilt stadgande som behandlar kön och sexuell läggning i 3 kap. 3 § 1989 års UtlL som ger individen skydd om denne i övrigt skulle vara skyddsbehövande. Dessa två omständigheter faller därmed utanför den s.k. flyktingdefinitionen i 3 kap. 2 § 1989 års UtlL. 3 kap.[639]

När det gäller rekvisitet *förföljelse p.g.a. politisk uppfattning* kan man konstatera att detta omfattas av båda lagarna. En sådan förföljelse kan t.ex. ha sin grund i att personen tidigare varit politiskt aktiv i det land som är under bedömning eller att individen rent allmänt hyser en annan politisk åsikt än statsmakten i det främmande landet. Det krävs dock att de utländska myndigheterna känner till att personen har en otillåten politisk uppfattning eller misstänker honom eller henne för detta eller också att det finns risk för att personens åsikt skulle avslöjas om denne skulle återvända. En ytterligare förutsättning är att det finns anledning att räkna med att personen kommer att utsättas för förföljelse p.g.a. sin åsikt. I de

[637] Hathaway tycks mena att de rättigheter som avses är de i konventionstext intagna mänskliga fri- och rättigheterna samt i extremfall rättigheter som återfinns i internationella konventioner om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kan t.ex. när det gäller möjlighet att försörja sig eller att få tillgång till mat, bostad eller läkarvård. Hathaway 1991 s. 108–111. Melander & Nobel 1984 s. 31–32 tycks generellt innefatta också samtliga ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Se också Wikrén & Sandesjö 1999 s. 137–138.

[638] Melander & Nobel 1984 s. 33 och Wikrén & Sandesjö 1999 s. 138.

[639] Wikrén & Sandesjö 1999 s. 138. Detta har kritiserats. Se angående den svenska flyktingrätten t.ex. Kirilova Eriksson 1995 s. 623–686. Jfr t.ex. Europadomstolens fall *Jabari mot Turkiet* vilket aktualiserade ansvar enligt EKMR art. 3, där en iransk kvinna riskerade att stenas till döds eller ådömas spöstraff vid en utvisning till Iran eftersom hon hade haft ett intimt förhållande med en gift man. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) uttalade att kvinnan var berättigad till flyktingstatus.

flesta fall torde risken för förföljelse av politiska skäl inte enbart bero på personens politiska uppfattning, utan också på att personen aktivt verkat mot regimen och därför hotas av repressalier.[640]

Vidare kan den förföljelse som stadgandena i 1989 års UtlL och AllmL tar sikte på ha sin grund i personens *religion*. Exempel kan vara om denne tillhör en annan trosåskådning än den officiellt erkända eller om religionsutövare över huvudtaget utsätts för trakasserier i den aktuella staten.[641]

En ytterligare omständighet nämligen *eller eljest på grund av politiska förhållanden löper risk att i den främmande staten utsättas för förföljelse* finns angiven i 7 § AllmL. Någon motsvarighet finns inte i 3 kap. 2 § 1989 års UtlL. Man kan med anledning av detta fråga sig om den uppräkning av specifika skäl som görs i 7 § AllmL är uttömmande, dvs. om tillägget är överflödigt. Någon kommentar ges inte i förarbetena till AllmL. Eftersom formuleringen är hämtad från den vid tidpunkten för AllmL:s införande gällande utlänningslagstiftningen, dvs. 1954 års UtlL, kan även dess förarbeten liksom senare förarbeten som förklarar varför formuleringen togs bort, vara av intresse. Vid senare omarbetningar av utlänningslagen har formuleringen betraktats som överflödig och slopats. De fall lagstiftaren ursprungligen avsett var då en person riskerade strängt straff för att ha lämnat hemlandet utan tillstånd eller för att inte återvänt inom föreskriven tid. Redan det skydd mot förföljelse som har sin grund i politisk uppfattning bedömdes omfatta dessa fall. En person ansågs, genom att bryta mot sitt hemlands reseförbud, ha visat en avvikande politisk åsikt. Det stränga straff som väntade honom ansågs konstituera förföljelse.[642] Sådana fall skulle inom utlämningsrätten alltid underkännas genom kravet på dubbel straffbarhet.[643] Något utrymme att vägra utlämning då förföljelsen har sin grund i andra skäl än de som specificeras i 7 § AllmL torde utlänningslagens tidiga förarbeten därför inte ge.

Det torde vara av stor vikt att 7 § AllmL tolkas *extensivt*. Beviljas utlämning till en stat där risk för förföljelse föreligger blir denna möjlig genom Sveriges försorg. I svårutredda fall torde individen, liksom inom flyktingrätten, få "the benefit of the doubt"[644] och utlämningsansökan

[640] Wikrén & Sandesjö 1999 s. 138–139.

[641] Wikrén & Sandesjö 1999 s. 138.

[642] Prop. 1979/80:96 s. 41.

[643] Se om tolkningen av detta krav avsnitt 2.1.3.

[644] En anglosaxisk straffprocessrättslig term, som innebär att i ovissa fall skall individen få dra fördel av tvivlet. Är det ovisst om risk för förföljelse föreligger, men individens påstående därom framstår som rimligt, skall vi vidta de åtgärder som skulle ha vidtagits om det stått klart att risk för förföljelse förelegat. Termen, liksom bevisprövningen i flyktingärenden, behandlas bl.a. i prop. 1979/80:96 s. 88, Gammeltoft-Hansen 1984 s. 50–55, Melander & Nobel 1984 s. 199–209, prop. 1996/97:25 s. 98 och Wikrén & Sandesjö 1999 s. 142–143.

avslås. Ett utlåtande från Migrationsverket är naturligtvis av stor betydelse för domstolen, men som alltid skall denna göra en självständig bedömning. Domstolen kan således inte nöja sig med att hänvisa till ett utlåtande från Migrationsverket vari det uttrycks att flyktingstatus inte föreligger. Ett prov på en självständig hållning visas i rättsfallet NJA 1990 s. 46. HD ansåg till skillnad från den dåvarande beslutande myndigheten, Statens invandrarverk, att risk för förföljelse förelåg i Jugoslavien då den som begärdes utlämnad fungerat som kurir för en internationell organisation vars mål var ett självständigt Kosovo. Den eftersökte mannen tillhörde den albanska folkgruppen vilken utsatts för ett flertal övergrepp. Det mordförsök mannen anklagades för hade, enligt honom själv, sin upprinnelse i de upprepade påtryckningar säkerhetstjänsten utsatt honom för. Säkerhetstjänsten hade kontinuerligt försökt få honom att lämna uppgifter om sina landsmäns politiska aktiviteter utomlands.

Däremot har HD i NJA 1990 s. 484 II inte ansett att risk för förföljelse förelåg i Sovjetunionen då den som begärdes utlämnad tillhörde den grekisk-katolska kyrkan, vilken inte var ett erkänt religiöst samfund, var avogt inställd till militärtjänstgöring samt genom möten, demonstationer och plakattillverkning arbetat för Ukrainas självständighet. Sistnämnda verksamhet hade några gånger lett till polisingripanden. I praxis, NJA 1990 s. 484 III, har inte heller risk för förföljelse i Sovjetunionen ansetts föreligga då en person visat ovilja mot att göra militärtjänstgöring samt skrivit och spritt flygblad som var kritiska till det rådande samhällsskicket i landet.

Avslutningsvis stadgas i 7 § AllmL att utlämning också skall vägras då den ansökande staten kan tänkas sända individen vidare till ett tredje land där risk för förföljelse föreligger. Av intresse vid denna bedömning torde t.ex. vara den ansökande statens interna flyktinglagstiftning, huruvida staten tillträtt Genèvekonventionen den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning och dess tilläggsprotokoll från 1967, huruvida staten är ett annat EU-land och därmed omfattas av EU:s uttalade ståndpunkt i flyktingfrågan, samt inte minst statens praxis på området.

Frågan om fara för att individen skulle sändas vidare till ett tredje land där denne skulle riskera svår förföljelse aktualiserades i NJA 1990 s. 492 där Tyskland var ansökande stat. Den eftersökte individen, en libanesisk medborgare, gjorde gällande att han skulle riskera att sändas tillbaka till sitt forna hemland efter det att han avtjänat straff i Tyskland. HD beviljade utlämning och hänvisade till att Tyskland, liksom Sverige, tillträtt Genève-konventionen angående flyktingars rättsliga ställning. I NJA 1993 s. 242 uppkom samma fråga. Målet rörde ett gift par och frågan om det fanns risk för att Ryska Federationen (den ansökande staten) kunde tänkas vidareutlämna makarna till Azerbajdzjan. Enligt den ryska utläm-

ningsansökan hade makarna gjort sig skyldiga till flygplanskapning. De bestred båda två en utlämning och gjorde gällande följande såvitt avsåg risken för förföljelse. Mannen var muslim och kvinnan var kristen. De uppgav att de var rädda för att Ryska Federationen skulle vidareutlämna dem till Azerbajdzjan där de hade sitt hemvist. Icke-azerbajdzjaner var, enligt det ryska paret, förföljda i Azerbajdzjan. Därtill hävdade mannen att han riskerade förföljelse p.g.a. sina politiska åsikter. Mannen hade nämligen tidigare uttalat sig kritiskt mot regimen i Azerbajdzjan och dess krig mot Armenien. HD som ansåg att det makarna anfört inte kunde utgöra tillräcklig grund för att aktualisera 7 § AllmL beviljade utlämning.

Från en folkrättslig aspekt kan ett svenskt överlämnande av en flykting till ett annat land där denne riskerar förföljelse innebära att Sverige bryter mot andan i 1951 års Genèvekonvention angående flyktingars rättsliga ställning, art. 33 (non-refoulement). Men förföljelsen i det ansökande landet kan även uppgå till sådan behandling att den skall klassificeras som tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. En utlämning under sådana omständigheter kan strida mot såväl FN:s tortyrkonvention och FN:s Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som mot EKMR.[645]

Europadomstolen har bl.a. i ett mål som rörde utvisning, men likväl får anses ha relevans för utlämningsrätten, fallet *Jabari mot Turkiet,* ansett att en utvisning av en iransk kvinna som enligt UNHCR getts flyktingstatus skulle innebära att Turkiet bröt mot EKMR art. 3.[646]

2.8 Humanitära skäl

2.8.1 Nuvarande reglering

För **det utomnordiska utlämningssamarbetet** utgör humanitära skäl – den eftersökte personens ungdom, hälsotillstånd eller personliga förhållanden i övrigt – enligt 8 § AllmL en grund för vägran av utlämning.[647]

I samtliga våra **utlämningsavtal** finns utrymme för att vägra utlämning med hänsyn till sådana humanitära skäl som avses i 8 § AllmL. När det gäller **den europeiska utlämningskonventionen** innehåller denna inte något separat stadgande avseende humanitära skäl. Det är i stället

[645] Angående frågan se vidare Ehrenkrona 1999 s. 1–15.

[646] Fallet kommenteras bl.a. av Danelius 2000c s. 832. Se också fallen *Ahmed mot Österrike*, vilket behandlas i Danelius 1997 s. 59 och *Chahal mot Storbritanninen*, vilket behandlas i Danelius 1997 s. 47–49.

[647] Angående humanitära hänsynstaganden i utlämningsärenden se t.ex. Aughterson 1995 s. 171–172.

genom ett tillägg till konventionen som Sverige har försäkrat sig om att kunna beakta också humanitära skäl gentemot sina avtalskontrahenter.[648] I de bilaterala avtalen med **USA**, **Australien** och **Kanada** finns ett särskilt stadgande som anger humanitära skäl som en vägransgrund.[649] I det kanadensiska utlämningsavtalet finns det upptaget ett särskilt stadgande som säger att utlämning kan vägras för det fall den eftersökte personen, enligt lagstiftningen i den anmodade staten vid tiden för brottet var att anse som *en ung lagöverträdare* och den lag som kommer att tillämpas på vederbörande i den ansökande staten inte är förenlig med de grundläggande principerna i den anmodade statens lagstiftning rörande unga lagöverträdare.[650] I avtalet med **Storbritannien** finns ingen särskild reglering avseende humanitära skäl, men i avtalet stadgas att den anmodade staten har rätt att vägra utlämning på varje annan grund som är angiven i den partens lagstiftning.[651]

När det gäller **det nordiska utlämningssamarbetet** saknar NordL ett separat stadgande som behandlar humanitära skäl. Därav kan man dock inte dra slutsatsen att humanitära skäl *aldrig* skulle kunna beaktas i ett nordiskt utlämningsärende. NordL bygger som bekant på tanken att varje stat har en *fri prövningsrätt* när det gäller överlämnade utlämningsansökningar. Denna fria prövningsrätt skall i och för sig tillämpas restriktivt, men det torde inte vara uteslutet att också omständigheter av humanitär karaktär skulle kunna få betydelse vid utövandet av prövningsrätten.

2.8.2 Skäl för regleringen

En nyhet, i jämförelse med 1913 års lag, var att humanitära skäl infördes i AllmL som en vägransgrund. Av förarbetena kan man utläsa följande. Utlämning är ofta en i hög grad ingripande åtgärd för den person som avses, speciellt om den utlämningsansökande staten inte är personens hemland. Departementschefen påpekade att om den eftersökte personen är underårig eller om det är fråga om en gammal eller sjuk person kan det framstå som föga rimligt att bevilja utlämning med anledning av ett brott som visserligen formellt kan möjliggöra utlämning men kanske är av förhållandevis mindre allvarlig natur eller ligger långt tillbaka i tiden. Särskilt poängterade departementschefen att Sverige inte bör sända en underårig person till ett främmande land som inte är hans eller hennes

[648] SÖ 1959:65, Förklaring beträffande 2 a).
[649] Angående USA se SÖ 1963:17, art. V, p. 6, angående Australien se SÖ 1974:3, art. V, c) och angående Kanada se SÖ 2001:42, art. 4 d).
[650] SÖ 2001:42, art. 4 f).
[651] SÖ 1965:19–20, art. 8 (2.

hemland. När det gäller länder med vilka Sverige inte har utlämningsavtal kan, vilket departementschefen påpekade, utlämning alltid vägras med hänvisning till den fria prövningsrätten. Gentemot länder med vilka Sverige har utlämningsavtal, och där AllmL:s villkor är en utgångspunkt för avtalens utformning, ansågs det emellertid vara betydelsefullt att skapa utrymme också för humanitära överväganden. Därför infördes humanitära skäl som en vägransgrund i AllmL.[652]

2.8.3 Tolkning av regleringen

När det gäller tolkningen av begreppet humanitära skäl i 8 § AllmL uttalade Lagrådet att införandet av en sådan prövning kunde sägas ge uttryck för att man också i internationellt straffrättsliga frågor beaktar den synpunkt som brukar gå under benämningen *ordre public*. Lagrådet poängterade att svenska värderingar avseende straffrättsskipningen inte kunde tillerkännas obetingat företräde framför den åskådning som gäller i andra länder. Det är, fortsatte Lagrådet, endast om vissa grundläggande principer träds för när som den egna rättsordningen måste få slå igenom. När det gäller tillämpningen påpekade Lagrådet att sådana omständigheter som skulle kunna beaktas var att personen i fråga var mycket ung eller svårt sjuk samt att personliga förhållanden i övrigt måste vara av alldeles särskilt kvalificerad grad för att hindra utlämning.[653]

Också själva lagstadgandet andas denna restriktivitet. Av 8 § AllmL framgår det nämligen att utlämning inte får beviljas, om den i ett särskilt fall på grund av den avsedda personens *ungdom, hälsotillstånd* eller *personliga förhållanden i övrigt* med beaktande jämväl av *gärningens beskaffenhet* och *den främmande statens intresse,* anses *uppenbart oförenlig* med humanitetens krav. Förutom förhållandena "personens ungdom" och "hälsotillstånd" som särskilt anges i lagtexten så kan även "personliga förhållanden i övrigt" beaktas. Frågan blir vad som kan rymmas under denna beteckning. Ett specifikt förhållande som departementschefen nämner, men som inte anges särskilt i lagtexten, är det förhållandet att den eftersökte personen har en hög ålder.[654] Inte sällan torde det väl också vara så att en hög ålder manifesteras i en ökad benägenhet till dålig hälsa i största allmänhet och denna omständighet ligger kanske därmed särskilt nära omständigheten dålig hälsa som explicit anges i lagtexten. Men även andra omständigheter bör kunna hänföras till begreppet "personliga förhållanden i övrigt". En sådan omständighet torde kunna vara personens

[652] Prop. 1957:156 s. 61–62.
[653] Prop. 1957:156 s. 118.
[654] Se vidare prop. 1957:156 s. 61–62.

anknytning till Sverige, vilket för övrigt också är ett flitigt åberopat skäl mot utlämning.[655]

Med begreppet "personliga förhållanden" kan man göra gällande att de omständigheter som kan beaktas är sådana som typiskt hänför sig till den individ som begärs utlämnad och inte till hela kollektivet av individer som kan tänkas bli föremål för utlämning.

Man skulle då kunna hävda att en persons dåliga allmäntillstånd eller ålder kan utgöra hinder mot utlämning enligt 8 § AllmL men inte sådan generell kritik som kan riktas mot det ansökande landets rättsapparat. Rättsfallet NJA 1993 s. 242 tycks tala i en sådan riktning. I fallet begärde Ryska federationen att ett ryskt par skulle utlämnas eftersom de var misstänkta för flygplanskapning. Paret motsatte sig en utlämning bl.a. med hänsyn till de allmänna förhållandena som rådde inom den ryska rättsskipningen och fängelsena. HD uttalade att detta var omständigheter som inte kunde beaktas inom ramen för den prövning som skall göras av 8 § AllmL, vilken behandlar förhållanden som rör den eftersökte individen *personligen*.

Mot en sådan tolkning skulle man kunna hävda följande. I vart fall när det gäller det lidande som individen utsätts för genom utlämningsförfarandet är det svårt att se någon skillnad mellan situationen att en psykiskt sjuk individ kommer att lida orimligt då denne förs till ett land där fängelseförhållandena inte är anpassade efter personens sjukdom och det lidande som en utlämning innebär för vilken människa som helst p.g.a. att denne kommer att föras till ett land där fängelseförhållandena är upprörande i största allmänhet. Om man enbart granskar den humanitära aspekten kan man påstå att det självklart kan finnas förhållanden som är sådana att det skulle vara uppenbart oförenligt med humanitetens krav att utlämna en person, oavsett vem denne är, exempelvis då personen i fråga skulle riskera att utsättas för tortyr i det ansökande landet eller att bli föremål för en partisk domstolsförhandling i detta land. Men det kan också finnas förhållanden i den ansökande staten som, i det specifika ärendet, med beaktande av just den eftersökte personen, men kanske inte

[655] Se särskilt NJA 1992 s. 621 där en omständighet, bland flera som motiverade att en amerikansk utlämningsbegäran lämnades utan bifall, var att den eftersökte personen haft sitt hemvist i Sverige under oerhört lång tid. HD har emellertid, i NJA 2000 s. 128, som avsåg en rysk utlämningsbegäran av en ung man som vistades i Sverige, yttrat att "Det ankommer inte på HD att pröva om den omständigheten att Alexander Z har stadigvarande hemvist i Sverige i sig bör leda till att utlämningsframställningen lämnas utan bifall." Detta tolkar jag inte som att anknytning till Sverige numera skulle falla utanför en prövning enligt 8 § AllmL. I stället tror jag att detta skall ses som riktat till Regeringen för att erinra om att denna kan begagna sig av den reservation som gjorts till den europeiska utlämningskonventionen, nämligen att konventionens förbud mot utlämning av egna medborgare också kan omfatta utländska medborgare som stadigvarande vistas i Sverige.

för varje tänkbar individ, leder till att en utlämning anses vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Trots att 8 § AllmL endast talar om personliga förhållanden bör det, enligt min mening, naturligtvis vara så att dessa måste ses i relation till de objektiva generella förhållandena i den ansökande staten. En rimlig tolkning är naturligtvis att de subjektiva och objektiva förhållandena samverkar med varandra.[656]

Det finns också exempel från praxis där man har tillåtit sig en vidare tolkning av 8 § AllmL än den som företagits i NJA 1993 s. 242. I NJA 1992 s. 621 ansågs bl.a. ett, i jämförelse med svenska förhållanden oerhört strängt straff och det faktum att gärningen, enligt svensk strafflag, snart skulle vara preskriberad, leda till att HD inte beviljade utlämning. Ett strängt straff torde på samma sätt som det ansökande landets straffrättsskipning vara en sådana omständigheter som faller utanför den tolkning av 8 § AllmL som HD förordat i NJA 1993 s. 242.

I NJA 2000 s. 128 har domstolen också delvis beaktat omständigheter som även om de är knutna till den eftersökte individen i och för sig torde falla utanför en snäv tolkning av begreppet personliga förhållanden. HD beaktade som humanitära skäl vilka talar emot en utlämning (även om personen ändå utlämnades) förutom att gärningsmannen enbart var 16 år vid gärningstillfället, sådana förhållanden som att gärningen tycktes ha varit en engångsföreteelse och att den eftersökte personen redan varit häktad en tid i Ryssland.

För det fall man använder sig av en snäv tolkning av 8 § AllmL och anser att straffrättsskipningen och rättegångsförfarandet i det ansökande landet faller utanför den humanitära prövningen torde detta i vissa fall kunna komma i konflikt med Sveriges åtaganden på området för mänskliga fri- och rättigheter. För att undvika en sådan konflikt har HD i ett nyligen avgjort mål tagit hänsyn till humanitära skäl i ett vidare perspektiv och vid sidan av 8 § AllmL också beaktat EKMR. I mål Ö 3765/02 som behandlar en utlämningsansökan från Moldavien gjorde den eftersökte mannen, med hänvisning till 7, 8 §§ AllmL gällande att han varit aktiv ledare för en mindre grupp som sympatiserade med ett oppositionsparti. Om han återfördes till Moldavien skulle han tas emot av säkerhetspolisen och behandlas som en landsförrädare. Han skulle bli misshandlad och tvingad att erkänna sig skyldig till brott. Mannen uppgav vidare att fängelseförhållandena i Moldavien var sådana att de intagna sakta tynade bort av köld, hunger och kroniska sjukdomar. Mannen gjorde också gällande att tortyr förekom i de moldaviska fängelsena. Sedan HD ansett

[656] Se Löfmarck & Bratt 1990/91 s. 383 angående interaktionen mellan det subjektiva och det objektiva momentet. Se NJA 1990 s. 484 III där en komponent i bedömningen av utlämningsfrågan synes ha varit om den eftersökte personen med hänsyn till sitt hälsotillstånd skulle ha klarat av ett fängelsestraff i ett ryskt fängelse.

att det saknades tillräcklig grund för att anta att mannen p.g.a. sin politiska verksamhet skulle riskera att utsättas för förföljelse prövades målet med hänsyn till 8 § AllmL. Inte heller 8 § AllmL ansågs utgöra hinder mot utlämning. HD gick därför vidare och prövade vid sidan av 8 § AllmL också ärendet utifrån EKMR, närmare bestämt utifrån dess art. 3. HD erinrade om att EKMR numera är svensk lag och att det av denna följer att en stat inte får utlämna en person för lagföring för brott i annat land, om det är sannolikt att personen i fråga löper en allvarlig risk att i det landet utsättas för behandling i strid mot EKMR art. 3. I det specifika målet fann HD emellertid inte att utredningen gav underlag för bedömningen att det skulle föreligga hinder mot utlämning enligt EKMR art. 3.

Om man uppehåller sig vid 8 § AllmL och dess överensstämmelse med EKMR kan man, förutom att formuleringen "personliga förhållanden" skulle kunna leda till en för snäv tolkning också anmärka följande. Den avvägning som anges i 8 § AllmL mellan å ena sidan de humanitära skälen och å andra sidan den ansökande statens intresse stämmer mindre väl överens med EKMR. När det gäller den ovan nämnda EKMR art. 3 är det skydd som artikeln ger individen undantagslöst och någon avvägning tillåts inte mellan individens och statens eller staters intressen.[657] I det sistnämnda fallet (dvs. om EKMR art. 3 aktualiseras) skall självfallet utlämning *alltid* vägras, och detta oavsett hur allvarlig brottslighet individen har gjort sig skyldig till. Det intresse den ansökande staten presenterar kan aldrig tillåtas att väga tyngre än individens intresse av att i en sådan situation inte bli utlämnad. Detta innebär att en utlämning vägras utan att ha föregåtts av någon avvägning mellan individens och statens intressen.

De humanitära skälen kan förvisso vara av vitt skilda slag och spänna över ett brett spektrum, som innehåller allt ifrån att den berörde individen har stark anknytning till Sverige och därför inte bör utlämnas till att individen skulle riskera att utsättas för tortyr i den ansökande staten.

Med utgångspunkt i att humanitära skäl kan vara av vitt skilda slag kan det emellertid finnas ett annat sätt att närma sig problematiken. Detta skulle innebära att man behåller den nuvarande avvägningsproceduren, men med följande förbehåll.

Närhelst fundamentala intressen (utlämning innebär brott mot EKMR) för individen aktualiseras, skall dessa alltid ges en större tyngd än de intressen, vilka dessa än kan tänkas vara, som den ansökande staten förmår presentera.[658]

[657] Observera att EKMR art. 3 kan aktualiseras om den eftersökte personen är svårt sjuk. Ett förhållande som i dag ryms under 8 § AllmL. Se vidare avsnitt 2.8.3.1. Angående det absoluta skyddet se också fallet *Chahal mot Storbritannien* i avsnitt 1.6.3.4.

[658] Se t.ex. Dworkin 1977 för en sådan avvägningsprocedur.

Vidare kan det finnas humanitära intressen som inte är av den beskrivna digniteten, men som ändå är så pass viktiga att dessa vid en avvägning gentemot den ansökande staters intressen prima facie bör tillerkännas större vikt.

Slutligen torde det finnas en hel rad humanitära intressen, som t.ex. individens anknytning till Sverige, vilka i sig bör kunna vägas mot staters intressen av utlämning utan att tilldelas något försprång vid avvägningsproceduren.

Med allt detta sagt kan man fråga sig om det ändå inte vore lämpligare att söka ge 8 § AllmL en utformning som bättre stämmer överens med Sveriges konventionsåtaganden avseende mänskliga fri- och rättigheter.

Slutligen vill jag göra en allmänna anmärkning när det gäller tolkningen av 8 § AllmL.

En rad omständigheter som talar i en för individen förmånlig riktning vid den inhemska påföljdsbestämningen och straffmätningen (inte tidigare begått brott, lång tid sedan brottstillfället etc.) har i praxis diskuterats i anslutning till 8 § AllmL. Det man, enligt min mening, inte får glömma bort är att medan sådana omständigheter i den inhemska straffrätten nästan undantagslöst enbart leder till ett lindrigare straff skulle sådana omständigheter leda till att personen blev ostraffad om de gavs stor vikt vid tolkningen av 8 § AllmL. En särställning kan man dock möjligen ge den omständigheten att gärningen begåtts för länge sedan. Denna omständighet ligger också nära det absoluta utlämningsförbudet i 10 § 2 st. AllmL (preskriptionskravet).[659]

Det finns en mängd rättsfall där frågan om humanitära skäl har väckts. Just humanitära skäl tycks vara en av de i särklass vanligaste invändningarna i utomnordiska utlämningsärenden.

Den som granskar HD:s avgöranden rörande humanitära skäl finner att det ofta är mer än en humanitär omständighet som åberopas i varje enskilt ärende. I de fall HD inte har någon invändning mot utlämning torde man kunna sluta sig till att varje humanitär omständighet tagen för sig eller sammantagna inte är av den digniteten att de/den skulle hindra utlämning. Här torde man dock få lägga till *i det aktuella fallet*. Eftersom de humanitära skälen alltid vägs gentemot den ansökande statens intresse av utlämning i det specifika fallet kan det naturligtvis i vart fall teoretiskt vara så att ett och samma humanitära skäl kan leda till avslag i ett ärende men beviljande i ett annat ärende beroende på hur tyngden av den ansökande statens intresse av utlämning bedöms i relation till de åberopade humanitära skälen.

I den situationen att HD avslår en utlämningsbegäran och ett antal olika humanitära skäl har åberopats kan det vara svårt att av rättsfallen

[659] Se vidare avsnitt 2.11.

utläsa värdet av vart och ett av dessa. Är det sammantagna eller vart och ett för sig eller i själva verket endast ett av de åberopade humanitära skälen som har lett till ett avslag? Också i de situationer när en utlämningsframställan vägras är bedömningen naturligtvis beroende av vilket intresse av utlämning som tillskrivs den ansökande staten.

Vidare är det inte alltid helt enkelt att utifrån rättsfallen sluta sig till om HD anser att en invändning saknar grund (X påstår att ett framtida fängelsestraff skulle avtjänas under svåra förhållanden i land A. X ljuger. Vi vet, eller har mycket goda skäl för att tro, att förhållandena i land A:s fångvårdsanstaler är godtagbara) eller om en materiell prövning har gjorts av den anförda humanitära omständigheten (att X kan tänkas att avtjäna ett fängelsestraff under svåra förhållanden i land A är inte en så tungt vägande omständighet att utlämning bör vägras) eller om HD anser att omständigheten faller utanför 8 § AllmL:s prövning.

I den mån rättsfallen behandlar situationen i ett visst land är en sådan bedömning naturligtvis väldigt tidsbunden och rättsfallen kan självfallet inte tas till intäkt för att land A alltid skall bedömas si eller så. När det gäller frågan om humanitära skäl kommer denna naturligtvis också att spegla samhällsutvecklingen i övrigt.[660] I takt med att påföljder bedöms som förlegade och inhumana eller standarden på de inhemska fängelserna höjs liksom att skyddet för den tilltalade i brottmålsprocessen stärks blir kontrasten gentemot de länder som inte följer samma utveckling naturligtvis större. Också avgöranden från Europadomstolen kan naturligtvis komma att påverka frågan om humanitära skäl.

Nedan följer en redogörelse för rättsfall där 8 § AllmL har behandlats. Eftersom mer än en omständighet kan ha åberopats i varje enskilt ärende kommer vissa rättsfall att omtalas på flera ställen (närmare bestämt NJA 1990 s. 484 III, NJA 1992 s. 621, NJA 1993 s. 760 och NJA 2000 s. 128).

2.8.3.1 Personens ungdom eller hälsotillstånd

I 8 § AllmL finns två omständigheter som särskilt har angetts när det gäller humanitära skäl. Den ena omständigheten är *personens ungdom* och den andra omständigheten är *personens hälsotillstånd*. När det gäller personens ungdom finns det en del rättsfall som bl.a. behandlar utlämning av unga personer. Innan dessa rättsfall refereras kan en inledande fråga ställas. Vad avses med begreppet "ungdom"? För att få svar på frågan torde man kunna snegla på de särbestämmelser som finns i den inhemska

[660] Jfr uttalanden i 1913 års lag, då med hänvisning till slutandet av utlämningsavtal, där lagstiftaren påpekar att det kunde tyckas orimligt att utlämna någon för högst någon månads fängelse om personen i fråga var tvungen att transporteras med båt till andra sidan Atlanten. Se prop. 1913:50 s. 21.

straffrätten där en 21-årsgräns ställs upp på så sätt att den gärningsman som var under 21 år vid gärningstillfället behandlas lindrigare i påföljdshänseende med hänvisning till sin ungdom. Även inom utlämningssamarbetet torde den som åldersmässigt är under 21 år omfattas av begreppet ungdom. För de personer som är något äldre torde, enligt min mening, det vara lämpligare att tänka på ungdomsbegreppet i form av en trappa än i form av ett stup, dvs. den som har passerat 21-årsstrecket men exempelvis inte fyllt 25 år kan ändå i viss mån göra gällande sin ungdom som en omständighet som talar mot utlämning. När det gäller riktigt unga lagöverträdare, t.ex. sådana som faller under den svenska straffbarhetsåldern, torde de humanitära skälen för att vägra utlämning väga särskilt tungt.[661]

I sammanhanget är tre rättsfall från 1990 av intresse. Samtliga rättsfall behandlar unga flygplanskapare som tog sig till Sverige från Sovjetunionen.[661a] Det första av dessa fall kom att behandlas i NJA 1990 s. 484 I. I rättsfallet begärde Sovjetunionen att en sovjetisk medborgare, född 1973, skulle utlämnas misstänkt för i huvudsak kapning av luftfartyg. Ynglingen gjorde gällande att han utfört kapningen p.g.a. en impuls. Han hade lämnat hemmet efter ett gräl med sin fader. Han bar med sig en handgranat för att skydda sig mot gaturån och det var med hjälp av handgranaten som han lyckades förmå besättningen på ett sovjetiskt inrikesflygplan att föra detta till Arlanda. Den unge mannen gjorde angående sin hälsa gällande att han skulle få svårt att klara av det långa fängelsestraff som man kunde räkna med att han skulle ådömas i Sovjetunionen. Hans fysiska hälsa var bräcklig. Han var deprimerad och psykiskt instabil. Den brottsliga gärningen begicks i psykiskt undantagstillstånd. Något särskilt läkarintyg inhämtades inte avseende den unge mannen såvitt framgår av referatet. HD yttrade att även om han bara var sjutton år, kan vad som framkommit om hans hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt inte anses utgöra sådana speciella förhållanden som innebar att utlämning skulle vägras med hänsyn till 8 § AllmL.

I nästa rättsfall, NJA 1990 s. 484, II begärde Sovjetunionen att en sovjetisk medborgare, född 1971, skulle utlämnas misstänkt för i huvudsak kapning av luftfartyg. Den unge mannen gjorde bl.a. gällande att en ut-

[661] Ett flertal länder har lägre straffbarhetsålder än Sverige. Se t.ex. fallet *T mot Storbritannien* och *V mot Storbritannien* som behandlats av Europadomstolen. Fallet rörde två pojkar som vid tio års ålder dömts för mord till ett tidsobestämt straff. Europadomstolen ansåg att det faktum att enligt engelsk rätt den som endast var tio år gammal ansågs straffrättsligt ansvarig inte i sig konstituerade ett brott mot EKMR art. 3. Se också kapitel 5 angående den europeiska arresteringsordern som ger möjlighet att vägra överlämnande om straffbarhetsåldern är högre i det land som mottar begäran om överlämnande jämfört med straffbarhetsåldern i det ansökande landet.

[661a] Fallen blev föremål för en hel del debatt i Sverige, se Löfmarck & Bratt 1990/91 s. 378–386 och 1990/91a s. 745 och 747 och Berke & Regner 1990/91 s. 558–565.

lämning av honom skulle strida mot 8 § AllmL. Ynglingen anförde att han ville lämna Sovjetunionen eftersom han inte ville göra militärtjänst i landet. Den enda möjligheten till att undslippa tjänstgöringen var som han såg det att kapa ett flygplan och bege sig från landet. Han köpte en biljett på ett inrikesflyg och kapade detta i luften genom att hota planets personal med en handgranat som inte var försedd med sprängsats och därför i själva verket var helt ofarlig. När det gäller humanitära skäl gjorde den unge mannen gällande att Sovjetunionen inte var en rättsstat och att han därför inte skulle kunna utgå ifrån att han skulle få en rättvis behandling i landet. Det väntade frihetsstraffet som han skulle ådömas i Sovjetunionen skulle komma att verkställas under så svåra och inhumana förhållanden att det skulle föreligga fara för hans liv. HD fann, med beaktande av brottets allvarlighet, att varken mannens ålder eller vad han i övrigt anfört rörande sina personliga förhållanden, kunde utgöra ett sådant hinder mot utlämning som avses i 8 § AllmL.

I NJA 1990 s. 484 III begärde Sovjetunionen att ytterligare en sovjetisk medborgare, född 1971, skulle utlämnas eftersom han var misstänkt för, i huvudsak, kapning av luftfartyg. Av handlingarna i ärendet framkom att ynglingen ombord på ett sovjetiskt inrikesplan under hot om att spränga detta förmått personalen att ändra kurs och att föra planet till Arlanda. Han hade överlämnat en skriven lapp till flygplanspersonalen på vilken det stod att han skulle spränga planet om det inte flögs till Stockholm samt att han hade en medhjälpare med sig i planet. I själva verket hade han varken sprängdeg eller medhjälpare. Den omedelbara anledningen till att den unge mannen ville lämna Sovjetunionen var att han inte kunde tänka sig att inställa sig till militärtjänstgöring i landet. Han gjorde bl.a. gällande att en utlämning av honom skulle strida mot 8 § AllmL, med beaktande av hans ungdom och hälsotillstånd samt med hänsyn till att han skulle riskera att utsättas för grym, omänsklig eller förnedrande behandling i Sovjetunionen under straffverkställigheten. En sådan behandling skulle strida inte bara mot 8 § AllmL utan också mot EKMR. Beträffande frågan om humanitära skäl förelåg som skulle innebära att en utlämning inte kunde beviljas konstaterade HD att ynglingen innan förhandlingen skurit sig i armarna, något som enligt honom själv var ett självmordsförsök – en reaktion på att han hört att en annan sovjetisk flygplanskapare utlämnats. HD förordnade att en läkarundersökning enligt 7 § lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål m.m. skulle företas. Av läkarutlåtandet framgick sammanfattningsvis att den unge mannen inte visade tecken på psykos men att man personlighetsmässigt fann vissa narcissistiska drag samt en viss omognad och naivitet hos honom. Personlighetsdragen utgjorde inte störningar av den art eller grad att de motiverar rättslig särställning eller att en rättspsykiatrisk undersökning

skulle vara nödvändig. Mannens personlighetsstruktur gjorde honom dock extremt sårbar i vissa sociala miljöer, framför allt sådana som utmärks av strikta regler och opersonlig rigiditet. Det bedömdes som ytterst osannolikt att han skulle klara av ett långvarigt fängelsestraff utan en allvarlig och bestående försämring av hans psykiska hälsa även om ett sådant skulle verkställas under relativt humana former. Ur psykiatrisk synvinkel, avslutade den undersökande läkaren, är alltså prognosen ytterst pessimistisk om mannen utlämnas. Vid förhandlingen i HD hördes läkaren, varvid han lade till att den unge mannen led av en allvarlig personlighetsstörning samt att risken för fortsatta suicidalhandlingar var stor. Läkaren ansåg att mannens personlighet skulle brytas ned under ett traditionellt fängelsestraff, han skulle riskera att få allvarliga och bestående psykiska handikapp. Vid en kriminalvård i Sverige fanns det däremot möjlighet att anpassa behandlingen till den unge mannens speciella läggning. HD anförde att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Vid bedömningen beaktade HD personens ungdom, de särpräglade dragen i hans personlighet och den dokumenterade risken för självmordsförsök. Visserligen var brottet allvarligt men med beaktande av att en lagföring kunde genomföras i Sverige ansågs det vara uppenbart oförenligt med humanitetens krav att utlämna ynglingen.

Efter en genomgång av de tre rättsfallen kan man konstatera att den eftersökte personens ungdom taget för sig inte har varit en sådan omständighet som inneburit att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. I två av fallen beviljades utlämning. I det tredje fallet, det enda fall där utlämning vägrades, torde detta i stället kunna förklaras med hänsyn till den ryske flygkaparens mycket speciella personlighetsdrag, däri innefattande en påtaglig självmordsbenägenhet.

En omständighet som man inte får bortse ifrån är naturligtvis att det i samtliga fall var den eftersökte individens hemland som begärde utlämning. En utlämning av en ung person till ett annat land än hemlandet, särskilt om personen saknar närmare anknytning till landet, kan däremot vara särskilt diskutabel ur ett humanitärt perspektiv.[662] Att befinna sig i ett främmande land långt ifrån anhöriga och kanske utan möjlighet att kunna kommunicera med omgivningen kan naturligtvis slå speciellt hårt mot en ung person.

Men personens ungdom bör naturligtvis också kunna leda till avslag på en utlämningsbegäran gentemot hemlandet. I den mån den ansökande staten, oavsett om denna är hemlandet eller inte, har en straffverkställig-

[662] Se vidare prop. 1957:156 s. 61 där departementschefen uttryckligen uttalar att "Det bör exempelvis ej komma i fråga att sända en underårig person till ett avlägset främmande land, som ej är hans hemland, för att undergå straff för ett brott, vilket är av mindre grov beskaffenhet ehuru det i och för sig kan giva anledning till utlämning."

hetsapparat som starkt kan kritiseras kan det naturligtvis vara alldeles särskilt olämpligt att utlämna en ung person som genom sin ringa ålder får anses vara särskilt sårbar i en sådan miljö.

Ett ytterligare rättsfall som avser en utlämningsansökan från en ung persons hemland är NJA 2000 s. 128. Till skillnad från de tidigare rättsfallen hade den eftersökte ynglingen stadigvarande vistats en tid i Sverige då ansökan om utlämning överlämnades. I rättsfallet begärde Ryska Federationen att en av deras medborgare, född 1979, skulle utlämnas misstänkt för misshandelsbrott förövade 1995. Tillsammans med en kamrat skulle den eftersökte ynglingen i berusat tillstånd ha misshandlat två personer. Misshandelsbrotten bedömdes som sannolikt oprovocerade. Ynglingens kamrat hade använt kniv medan ynglingen för egen del bl.a. skulle ha sparkat en liggande person vilket fick till följd att denne förlorade medvetandet. Den unge mannen gjorde gällande att 8 § AllmL inte tillät en utlämning av honom. Han hade kommit till Sverige 1995, tillsammans med sin moder och syster, men återvänt en kortare tid till hemlandet för att slutföra sin utbildning. Det var också vid detta tillfälle som misshandeln skulle ha ägt rum. Ynglingen hade inte tidigare gjort sig skyldig till brott i Ryska Federationen och var inte antecknad i det svenska kriminalregistret. Han ansåg sig inte ha missbruksproblem. Vid förhandlingen i HD uppgav ynglingen att han endast missbrukat heroin en gång, nämligen den dag han greps i utlämningsärendet. Vid TR:s förhandling i häktningsfrågan hade han uppgett ett något mer omfattande bruk av heroin, 4–6 gånger, under 1998. Han studerade i Sverige och hade planer på att läsa in en svensk gymnasieexamen. HD anförde att mot en utlämning talade att personen i fråga endast var *16 år vid gärningstillfället* och att den företagna misshandeln synes ha varit *en engångsföreteelse*. Han hade redan *varit häktad* i Ryssland under fyra månader med anledning av den aktuella brottsligheten. Förhållandevis *lång tid* hade förflutit från gärningstillfället, vilket dock till stor del, enligt HD, berodde på att ynglingen avvikit från Ryska Federationen. Av ärendet framgick det vidare att tidsåtgången också kunde förklaras dels med att ryska myndigheter dröjt med att inkomma med kompletterande handlingar, dels med att ynglingen ingett ett förfalskat intyg om att lagföringen avskrivits i det forna hemlandet. HD anmärkte vidare att mannens anpassning till det svenska samhället framstod som oklar samt, vilket enligt min mening får anses ha varit av central betydelse i ärendet, att den aktuella utlämningsbegäran faktiskt kom från ynglingens forna hemland där han hade både far och övrig släkt. HD ansåg, med en dissident, att hinder mot utlämning enligt 8 § AllmL inte förelåg. Dissidenten beaktade att brotten begåtts då ynglingen befann sig i en utsatt livssituation, att han redan tillbringat fyra månader i ryskt häkte under svåra förhållanden, att den brottsliga hand-

lingen snarare var uttryck för ungdomlig vilsenhet än för grov kriminalitet samt att ryska myndigheter dröjt med att komplettera ärendet vilket, trots gärningarnas allvarlighet, fick anses tala för att utlämningsärendet inte hade hög prioritet.[663]

När det gäller *personens hälsotillstånd*[664] är det framför allt tre rättsfall, nämligen NJA 1990 s. 484 III, NJA 1991 s. 572 och NJA 1993 s. 760, som kan vara av intresse när man skall säga något om humanitära skäl som vägransgrund.[665] Ett av dessa, NJA 1990 s. 484 III, har redan behandlats ovan i detta avsnitt. Det som sammanfattningsvis beaktats i detta rättsfall, såvitt avsåg den utlämningsbegärde personens hälsotillstånd, och vilket ledde till ett avslag av utlämningsbegäran, var att mannen, enligt ett utlåtande av läkare, led av en personlighetsstörning och hade en psykisk känslighet som skulle göra det svårt att klara av ett sovjetiskt fängelsestraff samt att mannens psykiska tillstånd innebar en överhängande risk för självmordsförsök vid en beviljad utlämning.

Risken för självmordsförsök, liksom såväl fysisk som psykisk ohälsa, har också behandlats i NJA 1993 s. 760. USA begärde att en amerikansk medborgare skulle utlämnas. Till stöd för sin begäran hänvisade USA till en amerikansk dom avseende 13 års fängelse för våldtäkt, misshandel och olaga hot. Ärendet kom bl.a. att beröra mannen psykiska och fysiska ohälsa. Angående denna framkom i huvudsak att frihetsberövandet i utlämningsärendet och själva begäran om utlämning hade medfört en djup depression hos mannen, som matstrejkat och tidvis även vätskestrejkat under häktningstiden. Mannens hälsa var mycket sviktande vid tidpunkten för HD:s avgörande. Mannen hade själv uttalat att hans avsikt var att inte låta sig levande utlämnas till hemlandet. Under häktningstiden hade en läkare undersökt mannen och därvid kommit fram till att han befann sig i ett typiskt insufficienstillstånd med stor suicidrisk. Därefter remitterades mannen till en annan läkare som inte var knuten till kriminalvården. Också denna läkare konstaterade att mannen klart uttryckt att han skulle ta livet av sig vid en utlämning och att han befann sig i ett traumatiskt stresstillstånd med en successivt fördjupande depression med störd sömn, viktnedgång samt aktiva suicidplaner. Den sistnämnda läkaren hördes även i domstolen varvid hon angav att mannen inte led av någon personlighetsstörning utan hade en klar självkänsla och var säker på sin identi-

[663] Se också avsnittet 2.8.3.2 som behandlar anknytning till Sverige.

[664] Hartley-Booth 1980 s. 88–89, uttalar att det är tveksamt om man i brittisk utlämningsrätt skulle kunna sträcka sig till att utlämna en person som bedöms vara mentalsjuk.

[665] Frågan avseende psykisk ohälsa har också väckts i NJA 1993 s. 242, men sedan ett läkarintyg inhämtats i ärendet av vilket det framgick att makarna inte led av någon psykisk sjukdom, har det i ärendet inte redovisats på vilket sätt makarna ansåg sig lida av psykisk ohälsa.

tet och sin könsroll och att det för närvarande inte fanns några tecken på att mannen skulle gå in i en psykos, men att en alltför stor stress skulle kunna leda till detta för vem som helst.

I ärendet begärde HD att en läkarundersökning avseende mannen enligt 7 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål m.m. skulle företas. Av läkarutlåtandet, som författats av en tredje läkare, framgick sammanfattningsvis att mannens sinnesstämning var depressiv och påtagligt präglad av den aktuella situationen. Man kunde skönja en viss hysteroid komponent i hans personlighetsstruktur, men några psykosomatiska symptom som hallucinationer, vanföreställningar och bristande anknytning till verkligheten framkom inte. Det ansågs svårbedömt om han för närvarande led av en allvarlig psykisk störning. En överhängande suicidrisk förelåg och mannen ansågs vara i behov av mer kvalificerad psykiatriskvård. HD, som beaktade USA:s betydande intresse av utlämning med tanke på brottets allvarliga karaktär och straffets längd, gjorde följande bedömning avseende mannens hälsotillstånd. Mannens fysiska hälsa bedömdes för närvarande som svag. Det ansågs utrett att han inte led av någon personlighetsstörning eller några psykotiska symtom men att han befann sig i ett psykiskt insufficienstillstånd i samband med en livssituation med en klar suicidrisk. Den uteslutande orsaken till hans svåra tillstånd ansågs vara hotet om utlämning. Det ansågs vidare att mannens tillstånd hade att göra med *ett medvetet förhållningssätt* från hans sida för att omintetgöra en utlämning. Någon brist i mannens psykiska eller fysiska tillstånd som inte var föranlett av den nuvarande utlämningsbegäran ansågs inte föreligga, varför HD bedömde att något hinder mot utlämning inte förelåg. Utlämningsansökan beviljades.

När det gäller allvarlig psykisk ohälsa kan NJA 1991 s. 572 också vara av intresse. Ärendet behandlar en turkisk utlämningsbegäran avseende en turkisk medborgare (kurd). Till stöd för framställningen presenterade Turkiet ett häktningsbeslut av vilket det framgick att den eftersökte mannen var misstänkt för mord på sin hustru sommaren 1976. I ärendet berördes bl.a. frågan om humanitära skäl förelåg med hänsyn till mannens hälsotillstånd. Mannen hade gett in läkarintyg till domstolen. Av ett av dessa intyg framgick sammanfattningsvis att mannen sedan 1979 vid upprepade tillfällen hade vårdats i Sverige under diagnosen schizofreni. Vidare hänvisades till gamla journalanteckningar av vilka man kunde utläsa att mannen troligen haft hörselhallucinationer allt sedan 1975 och att det inte fanns något i sjukhistorien som talade emot det faktum att hans sjukdom mycket väl kunde ha debuterat redan 1975. När det gällde mannens vistelse i Sverige framgick det att han inte hade klarat av något arbete sedan början av 1982 och att han haft sjukbidrag sedan 1985. I läkarintyget slogs det fast att mannen hade en kronisk psykisk sjukdom,

vars art och grad var av den naturen att han hade ett oundgängligt behov av regelbunden kvalificerad psykiatrisk kontakt och behandling.

Vidare hade HD begärt in ett läkarintyg enligt dåvarande 7 § lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål m.m. I detta intyg angavs avslutningsvis att sjukdomstillståndet var en kronisk schizofren psykos som krävde omfattande medicinering. Den undersökande läkaren anförde att för det fall man hade gjort en vanlig rättspsykiatrisk undersökning med anledning av det aktuella brottet skulle man utan tvekan ha kommit fram till att gärningen begåtts under inflytande av sinnessjukdom och att det fanns ett oundgängligt behov av sluten rättspsykiatrisk vård.

Vid sin bedömning av ärendet påpekade HD att mer än 15 år förflutit från gärningstillfället och att mannens psykiska ohälsa fick anses väga så tungt att en utlämning av mannen skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Ett justitieråd anmälde skiljaktig mening och ville bevilja utlämning.

I ett folkrättsligt perspektiv torde i rent exceptionella fall en utlämning av en *allvarligt* sjuk person kunna leda till sådant lidande att den anmodade staten genom åtgärden bryter mot EKMR art. 3.[666] Så är exempelvis fallet om adekvat sjukvård inte kan ges i mottagarlandet. Detta framgår av fallet *D mot Storbritannien*[667] som visserligen berör utvisning men ändå får anses vara relevant för utlämningsfrågan. Av fallet framgår det att D avtjänade ett fängelsestraff i Storbritannien och att han efter straffverksställigheten skulle utvisas till St Christopher och Nevis. Under anstaltsvistelsen hade D, som var HIV-positiv, utvecklat AIDS. D gjorde gällande att en utvisning skulle strida mot EKMR art. 3 eftersom han inte skulle kunna åtnjuta livsuppehållande sjukvård i sitt forna hemland. Kommissionen och Europadomstolen gav D rätt och slog fast att ett brott mot art. 3 kan uppkomma inte bara genom avsiktligt vållande handlingar utan också som ett resultat av faktorer som varken aktualiserar offentliga myndigheters ansvar eller tagna för sig i och för sig behöver innebära ett brott mot art. 3.

Fallet kan jämföras med ett senare fall, *Bensaid mot Storbritannien.* Klaganden, en algerisk medborgare, ansåg att Storbritannien skulle kom-

[666] Se vidare Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 73. I fallet *Bulus mot Sverige* som rörde utvisning väcktes frågan om EKMR art. 3 var tillämplig när en syrisk pojke från elva års ålder till tretton års ålder levt under utvisningshot vilket, om det skulle verkställas, skulle innebära en separation från modern och syskonen. Pojkens psykiska ohälsa var markant. Han ansågs nära ett nervöst sammanbrott och led av en djup depression. Självmordsrisk kunde inte uteslutas. Kommissionen tillät en prövning utifrån art. 3 men ärendet drogs sedan tillbaka varför inget domstolsavgörande meddelades.

[667] Fallet behandlas bl.a. av Danelius 1997 s. 82, Ehrenkrona 1999 s. 7 och Jones 2001 s. 142.

ma att bryta mot EKMR art. 3 om han inte tilläts stanna i landet, där han för övrigt befunnit sig i ungefär åtta år innan det beslutades att han inte skulle få fortsatt uppehållstillstånd. Bensaid uppgav att han led av en psykisk sjukdom och gjorde gällande att han inte kunde få den vård han behövde i Algeriet och att hans sjukdom därför skulle förvärras om han tvingades återvända till det forna hemlandet. Förhållandena var dessutom så oroliga i den delen av Algeriet som han kom ifrån; det förekom våld i stor utsträckning i regionen att även detta skulle kunna begränsa hans vårdmöjligheter. Europadomstolen konstaterade att de läkemedel som Bansaid använde fanns tillgängliga i Algeriet och att den vård han var i behov av kunde tillhandahållas i landet. Att hans levnadsförhållanden däremot inte skulle bli lika goda som i Storbritannien fick inte, enligt domstolen, vara avgörande vid bedömningen. Det faktum att Storbritannien beslutat att han inte längre fick stanna i landet ansågs inte strida mot EKMR art. 3.[668]

2.8.3.2 Anknytning till Sverige

En relativt vanlig invändning i de utomnordiska utlämningsärendena är att det skulle strida mot humanitära skäl att utlämna en icke svensk medborgare om denne har mycket stark anknytning till Sverige.[669] I så gott som samtliga utomnordiska ärenden där denna omständighet åberopats har dock HD inte ansett att 8 § AllmL innebär något hinder mot utlämning.[670] Nedan följer en kortfattad genomgång av de aktuella i NJA refererade rättsfallen för att illustrera hurudana omständigheterna varit i vart och ett av dessa.

Övrig släkt i Sverige

NJA 1987 s. 825. En palestinsk medborgare begärdes utlämnad till Tyskland dels därför att han var misstänkt för narkotikabrott (innehav av 63 gram heroinblandning), dels därför att övervakningen efter ett långvarigt fängelsestraff bl.a. avseende narkotikabrott skulle kunna verkställas.

[668] Angående fallet se t.ex. Danelius 2001 s. 407.

[669] I norsk utlämningslagstiftning avses med "andre personlige forhold" särskilt personens anknytning till Norge, dvs. om personen har familj i landet, hur länge personen har varit i landet samt om personen har arbete eller driver firma i landet, se G 19/2001, 1 augusti 2000, s. 36.

[670] Den svenska utvidgningen av den europeiska utlämningskonventionen till att under begreppet egna medborgare också omfatta utländska medborgare som har hemvist i Sverige har ytterst sällan tillämpats i praktiken. Enligt prop. 2000/01:83 s. 35 har den inte tillämpats på de senaste årtiondena. Se Danelius 1982 s. 623–624, angående två fall på 1980-talet då den tillämpades.

Mannen hade 1985 lämnat Tyskland för Sverige. Han hade då vistats i Tyskland sedan 1977. Mannen hade inga anhöriga i Tyskland och han hade haft mycket svårt att acklimatisera sig i landet. I Sverige fanns hans närmaste släktingar bestående av hans moder och farmoder samt sju syskon, varav sex hade egna familjer. Med undantag av två syskon var hans anhöriga svenska medborgare. Han hade ansökt om, men ännu inte fått svar på en ansökan i vilken han i första hand hade åberopat humanitära skäl för att få stanna i Sverige. HD ansåg inte att vad han anfört innebar att en utlämning till Tyskland skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav.

NJA 2000 s. 128. Ryska Federationen begärde utlämning av en rysk yngling som var misstänkt för misshandelsbrott. Ynglingen hade kommit till Sverige 1995, tillsammans med sin moder och syster, men återvänt en kortare tid till det forna hemlandet och vid denna vistelse begått de brott som avsågs i utlämningsbegäran. Vid tidpunkten för avgörandet i utlämningsfrågan hade ynglingen börjat studera i Sverige. Han uppgav att han inte hade några missbruksproblem, men att han hade prövat heroin vid ett tillfälle, nämligen då han greps i utlämningsärendet. Tidigare, vid häktningsförhandlingen i TR, hade han uppgett att han under 1998 brukat heroin vid 4–6 tillfällen. Han uppgav vidare om sina personliga förhållanden att han hade planer på att läsa in en svensk gymnasieexamen och att ansöka om svenskt medborgarskap. Hans moder hade redan erhållit svenskt medborgarskap. HD yttrade i ärendet att ynglingens anpassning till det svenska samhället var oklar. Domstolen beaktade vidare bl.a. att utlämningsansökan kom från det forna hemlandet samt att ynglingens fader och övrig släkt befann sig i Ryska Federationen. HD fann, med en dissident, att hinder mot utlämning inte förelåg med hänsyn till 8 § AllmL.

Livskamrat i Sverige

NJA 1982 s. 520. En italiensk medborgare begärdes utlämnad till Italien misstänkt för försök till mordbrand m.m. Brottsligheten i utlämningsansökan spände över tiden sommaren 1978 till februari 1980. Samtliga brott hade förövats i Italien. Mannens personliga förhållanden, huvudsakligen den omständigheten att han var sammanboende med en svensk kvinna i Sverige, ansågs av HD inte innebära att en utlämning av honom skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Av rättsfallet framgår inte under hur lång tid mannen haft ett förhållande med den svenska kvinnan eller under hur lång tid han vistats i Sverige. Brottsligheten härrörde visserligen från tiden 1978–1980 och hade begåtts i Italien men det är i och för sig inte omöjligt att mannen vistats i Sverige samt inlett ett förhållande med den svenska kvinnan också innan brotten begicks.

Familjesituation som innefattar barn i Sverige
NJA 1984 s. 903. USA begärde att en kanadensisk medborgare skulle utlämnas eftersom denne var misstänkt för grov varusmuggling avseende narkotika och grovt narkotikabrott. Mannen skulle tillsammans med sina kumpaner i USA ha importerat och distribuerat cirka 47 ton haschisch under tiden från och med eller i juni 1980 och kontinuerligt därefter fram till dagen för åtal den 17 januari 1984. Den eftersökte mannen gjorde bl.a. gällande att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Till grund härför åberopade han sin långa vistelse i Sverige, anknytningen hit genom sin svenska hustru och deras tre barn och att han även i framtiden hade för avsikt att bo i Sverige. Av ärendet framgår inte under hur lång tid mannen vistats i Sverige. HD ansåg inte att hinder mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl förelåg.

NJA 1986 s. 262. Turkiet begärde utlämning av en turkisk medborgare som var dömd för mord till 20 års fängelse. Personen i fråga hade kommit till Sverige 1979 och hade sedan dess varit bosatt i landet. Hans turkiska hustru kom till Sverige under sommaren 1985. Makarnas barn befann sig alltjämt i Turkiet eftersom de inte erhållit tillstånd att lämna landet. Den turkiska hustrun väntade återigen barn med mannen i fråga. Under sin tid i Sverige hade mannen lärt känna en svensk kvinna med vilken han fått två barn. Han umgicks dagligen med dessa barn. HD ansåg att vad mannen anfört om sin anknytning till Sverige inte var så tungt vägande att utlämning, med beaktande också av gärningens art och Turkiets intresse, kunde anses vara uppenbart oförenligt med humanitetens krav.

NJA 1989 s. 498. USA begärde att en chilensk medborgare skulle utlämnas. Mannen var misstänkt för narkotikabrott, närmare bestämt innehav och försäljning av kokain vid tre tillfällen under maj–juni 1987. Mängden kokain vid de tre tillfällena var 3,55 gram, 28,4 gram respektive 142 gram. Mannen anförde att en utlämning skulle strida mot humanitetens krav och anförde angående sin anknytning till Sverige att han kommit hit i december 1987. Sedan november 1988 sammanlevde han i riket med en chilensk kvinna med vilken han gift sig i juli 1989. Kvinnan hade sedan tidigare sex barn. Dessa betraktade numera mannen som sin far. Två av barnen förklarade i ett brev ställt till domstolen att de hade för avsikt att ta livet av sig om styvfadern utlämnades. HD ansåg att omständigheterna inte var sådana att en utlämning kunde anses vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav.

NJA 1990 s. 492. Tyskland begärde en libanesisk medborgare utlämnad. Mannen var misstänkt för ett stort antal förfalskningsbrott begångna i

Tyskland under tiden 1987–1989. Hans hustru, hans två barn samt ett stort antal anhöriga befann sig i Sverige. HD ansåg att mannens familjesituation inte var sådan att en utlämning av honom kunde anses vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav.

NJA 1992 s. 621. USA begärde att en amerikansk medborgare skulle utlämnas för sexualbrott. Till stöd för framställningen åberopades två domar från 1977. Den berörde individen hade, med några års avbrott, vistats i Sverige sedan 1978. Han hade under hela sin vistelse arbetat som läkare. Han hade en nioårig son i Sverige som han dock inte sammanbodde med. I USA hade han ytterligare tre barn som var i tonåren eller äldre. HD anförde att "även om han inte kan jämställas med en svensk medborgare i utlämningshänseende bör hänsyn ändå tas till den långa vistelsen i Sverige." De personliga förhållandena, sammantagna med en rad mycket speciella förhållanden som säkerligen getts stor tyngd, däribland den omständigheten att det utdömda straffet mycket markant skulle skilja sig från vad som skulle kunna förekomma såsom påföljd enligt svensk lag och den omständigheten att brottet begåtts för mer än 15 år sedan och att påföljden således med tillämpning av svensk rätt inom kort hade varit förfallen, gjorde att utlämningsbegäran lämnades utan bifall då en utlämning ansågs uppenbart oförenlig med humanitetens krav.

NJA 1993 s. 760. USA begärde utlämning av en amerikansk man. Denne var dömd 1988 för våldtäkt, misshandel och olaga tvång till 13 års fängelse. Mannen uppgav angående sin anknytning till Sverige att han kommit till landet i november 1988 och att han sedan dess varit bosatt här. Han hade kort tid efter det att han anlänt träffat sin nuvarande hustru, en iransk flykting. Tillsammans med henne hade han två små barn. Hustrun var vid tidpunkten för domstolsavgörandet på nytt gravid. Mannen levde under ordnade förhållanden och hade fram till 1992 varit anställd vid ett svenskt företag men permitterats p.g.a. arbetsbrist. Sedan dess hade han varit arbetslös. I ärendet, som till stor del kom att koncentreras på mannens och familjens hälsotillstånd med anledning av det överhängande utlämningshotet, fann HD att hinder mot utlämning inte förelåg.

2.8.3.3 Tredjemanshänsyn – familjesituationen i ett vidare perspektiv

En intressant fråga i utlämningsärenden är huruvida tredjemanshänsyn skall beaktas.[671] Ett utlämningsbeslut innebär som bekant även stora förändringar för den berörde individens familj, kanske alldeles särskilt för dennes barn.

[671] För de fall Sverige inte har slutit utlämningsavtal med den ansökande staten kan naturligtvis Regeringen, genom den fria prövningsrätten, tillåta sig en mer generös prövning.

Den specifika frågan om tredjemanshänsyn har behandlats i NJA 1993 s. 242. I ärendet begärde Ryska Federationen att ett ryskt par som var misstänkta för flygplanskapning skulle utlämnas. Makarna hade tagit sig till Sverige med en åtta månader gammal baby. I ärendet gjorde makarna bl.a. gällande att en beviljad utlämning skulle få långtgående konsekvenser för deras barn, som sannolikt skulle komma att skiljas från föräldrarna och placeras på någon institution under okända förhållanden. HD påpekade att barnets personliga förhållanden föll utanför den prövning som skulle företas enligt 8 § AllmL. Stadgandet ansågs således genom sin ordalydelse "eller personliga förhållanden i övrigt" enbart hänföra sig till den person som begärdes utlämnad. I ärendet var makarnas personliga förhållanden, men inte deras babys personliga förhållanden av relevans för prövningen.[672] Utlämning beviljades.

Ytterligare ett ärende kom att avgöras under 1993 där det stod klart att också andra personer än den utlämningsbegärde personen skulle drabbas hårt för det fall en utlämningsbegäran beviljades. I NJA 1993 s. 760, som också behandlats ovan, begärde USA utlämning av en amerikansk medborgare dömd till 13 års fängelse för våldtäkt, misshandel och olaga hot. Mannen gjorde gällande att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. I rättsfallsreferatet presenteras en relativt omfattande redogörelse, således inte enbart en notering, av anhörigas, hustru och dotter, hälsotillstånd. Dottern saknade sin far mycket. Hon hade sömn- och ätsvårigheter och hade förlorat oroande mycket i vikt. Hustrun hade blivit som förlamad av rädsla inför den kommande utlämningen. Hon kunde varken tänka eller sova och saknade förmåga att ta hand om barnen. Hon uppgav att hon inte skulle kunna finansiera resor till USA för att besöka mannen under straffverkställigheten. I sin beslutsmotivering kom HD också att behandla såväl den eftersökte mannens som hans familjs hälsotillstånd och erinrade slutligen om att 8 § AllmL är tänkt att tillämpas restriktivt och att "med hänsyn härtill kan de i och för sig starka humanitära skäl som i förevarande fall talar emot en utlämning inte anses vara sådana att de utgör hinder mot utlämning enligt 8 § utlämningslagen." En möjlig tolkning av detta rättsfall skulle vara att domstolen nu ändå låtit tredjemanshänsyn få påverka bedömningen av humanitära skäl även om utlämning ändå beviljades i slutändan. Detta är emellertid inte den enda möjliga tolkningen man kan ge rättsfallet. En möjlig tolkning skulle dessutom kunna vara att domstolen i sin skrivning åsyftat humanitära skäl i en vidare bemärkelse än vad som avses i 8 § AllmL.

Den separation av familjemedlemmar som utlämningsinstitutet leder till kan även aktualisera frågor under EKMR. I litteraturen har det ifråga-

[672] Jfr Danelius 1982 s. 623–624 som påpekar att tredjemanshänsyn faller utanför 8 § AllmL.

satts om det mentala lidandet som kan uppstå när en moder skiljs från ett litet barn i vissa fall t.o.m. skulle innebära att den stat som skiljer de båda individerna åt orsakar ett sådant lidande som avses i EKMR art. 3. Detta lidande skulle delas av båda individerna om de tvingades till en separation.[673] Möjligen har man i litteraturen, när man behandlar själva separationen åsyftat sådana utvisningsfall (och inte gängse utlämningsfall) som skulle innebära att den ena parten aldrig mer får vistas stadigvarande i den andra partens hemland. När det gäller utlämningsärenden rör det sig i regel endast om temporära avskiljanden (för straffverkställighet) och dessutom måste hänsyn i dessa ärenden även tas till staters legitima intresse av att straffa den som begått brott eller av att medverka i ett internationellt brottsbekämpande samarbete. Vad som är av central betydelse, och vilket är väl belyst i doktrinen, är emellertid att människor interagerar i nära förhållanden och att det därför ofta torde vara svårt att vid en separation skilja den enes ohälsa och svåra situation från den andres. Den mest åberopade artikeln när det gäller EKMR och den problematik som uppstår för individens kontinuerliga kontakt och samvaro med familjemedlemmar när denne utlämnas är annars EKMR art. 8, vilken bl.a. behandlar rätten till skydd för familjelivet. En eventuell kränkning av artikeln konstateras dock först sedan statens åtgärd inte bedömts som försvarlig. Vid bedömningen om åtgärden varit försvarlig och proportionerlig skall, enligt EKMR, art. 8.2, bl.a. beaktas om den är nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till förebyggande av brott, vilket torde innefatta också en stats mellanstatliga straffrättsliga samarbete.[674] Vid bedömningen får man ta i beaktande att EKMR i och

[673] Se Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 73. Jfr också fallet *Kurt mot Turkiet* där en kränkning av EKMR art. 3 ansågs föreligga då en kvinna under flera års tid förvägrades all form av information om den egna sonen som försvunnit genom myndigheternas försorg.

[674] Man kan härvid nämna att utvisning som beslutats på grund av relativt allvarligt brott, t.ex. narkotikabrott, grovt våldsbrott eller egendomsbrott, ofta har ansetts vara en proportionerlig och därmed försvarlig åtgärd enligt EKMR, art. 8.2. Se vidare angående utvisningsfrågan och EKMR art. 8 Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 73 och 312–317, Cameron 2000 s. 344–346 och Danelius 2000 s. 248. När Europadomstolen har beaktat utvisningsinstitutet som som en del av en reaktion på ett begånget brott och frågan huruvida detta skulle strida mot EKMR art. 8, har en kränkning ansetts föreligga om det aktuella brottet inte varit alltför allvarligt och den berörde individen sedan tidig ålder levt i domsstaten och därmed haft starka band till denna samtidigt som personen saknat någon egentlig samhörighet med det tidigare hemlandet. Se fallen *Ezzouhdi mot Frankrike*, vilket behandlas i bl.a. Danelius 2001 s. 410–411, *Bouchelkia mot Frankrike*, vilket behandlas i Danelius 1997 s. 378, *Mehemi mot Frankrike*, vilket behandlas i Danelius 1997 s. 771–772, *El Boujaïd mot Frankrike*, vilket behandlas i Danelius 1997 s. 772–773, *Boujlifa mot Frankrike*, vilket behandlas i Danelius 1998 s. 21–22, *Dalia mot Frankrike*, vilket behandlas i Danelius 1998 s. 360 f och *Baghli mot Frankrike*. Europadomstolen har också

för sig inte hindrar stater från att samarbeta i brottsbekämpningsfrågor samt att ett fängelsestraff som sådant, oavsett i vilket land det avtjänas, också i sig alltid innebär en inskränkning i individens familjeliv. Det kan i sammanhanget påpekas att kommissionen inte har funnit att det land där individen sitter fängslad har någon generell skyldighet under EKMR art. 8 att placera individen på en anstalt som ligger så nära anhörigas boendeort som möjligt.[675]

2.8.3.4 Rättegång och straffverkställighet i den ansökande staten

När det gäller frågan om utlämning till en ansökande stat vars rättssystem kan ifrågasättas har HD, som tidigare nämnts, i NJA 1993 s. 242, uttalat att en sådan prövning skulle falla utanför 8 § AllmL. Oavsett vilken inställning man har till tolkningen av 8 § AllmL kan man dock erinra om att en sådan utlämning skulle kunna innebära att Sverige bryter mot sina konventionsåtaganden när det gäller mänskliga fri- och rättigheter och att EKMR numera är en del av svensk lag.

När det gäller frågan *om* den anmodade staten begår ett brott mot EKMR art. 6, om den beviljar utlämning till en stat, vars rättssystem inte är förenligt med de minimikrav som uppställs i stadgandet, kan bl.a. följande fall nämnas. I fallet *X och Y mot Irland* kan man av kommissionens uttalanden utläsa att Storbritannien, om landet skulle ha ställts till svars tillsammans med Irland, inte genom att bevilja utlämning till Irland skulle bryta mot EKMR art. 6. Kommissionen, ansåg i motsats till de klagande, att en rättegång inför en domstol som saknade jury inte stred mot EKMR art. 6, såvitt avser kravet att domstolen skall vara opartisk och oavhängig. Avgörandet får, genom att ansvar för den anmodade staten behandlas, anses indikera att det kan finnas fall då den anmodade staten kan fällas till ansvar om den ansökande statens rättssystem inte uppfyller sådana krav som uppställs i EKMR art. 6.

Frågan om EKMR art. 6 kan aktualiseras i ett utlämningsärende väcktes också i fallet *Soering mot Storbritannien*, vilket avsåg utlämning till USA. Soering gjorde gällande att Storbritannien skulle komma att bryta mot EKMR art. 6 om landet beviljade den amerikanska utlämningsbegäran avseende honom. Mer precist anförde Soering att han riskerade döds-

---

tagit hänsyn till anhörigas möjligheter att skapa sig ett liv i den dömdes forna hemland, se fallet *Boultif mot Schweiz*. Fallet behandlas i Danelius 2001 s. 835. Angående återföreningsfall se t.ex. *Ciliz mot Nederländerna*. Fallet behandlas bl.a. av Danelius 2000c s. 830–831.

[675] Endast under alldeles speciella omständigheter kan en sådan situation anses föreligga, se vidare fallet *Campbell mot Storbritannien*. Fallet behandlas bl.a. av Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 73.

straff och för det fall han också dömdes till döden skulle han vara tvungen att vänta i flera år på att dödsstraffet skulle verkställas. Under denna s.k. väntetid hade de dödsdömda möjlighet att begära omprövning av sina ärenden. De dömda var emellertid inte garanterade någon rättshjälp för kostnader i samband med sådana omprövningar. Den som inte hade ekonomiska möjligheter att anlita ett ombud skulle därmed vara tvungen att helt på egen hand söka föra sin talan. Soering gjorde gällande att en utlämning till ett land där man inte kan erhålla rättshjälp vid sådana omprövningar stred mot EKMR art. 6. Europadomstolen däremot ansåg inte att det förelåg något brott mot EKMR art. 6, vilken genom sin ordalydelse primärt synes ge minimirättigheter åt den som är anklagad men ännu inte slutligt dömd. Domstolen slog fast att Storbritannien inte skulle begå något brott mot EKMR art. 6 om landet tillät utlämning. Samtidigt yttrade emellertid domstolen att:

> "The right to a fair trial in criminal proceedings, ... holds a prominent place in a democratic society ... The court does not exclude that an issue might exceptionally be raised under Article 6 by an extradition decision in circumstances where the fugitive has suffered or risks suffering a *flagrant* denial of a fair trail in the requesting country."[676]

Också i fallet *Einhorn mot Frankrike*[677] ställdes bl.a. frågan om en utlämning från Frankrike till USA skulle komma att strida mot EKMR art. 6 såvitt avsåg den eftersökte mannens rätt till en rättvis rättegång. Mannen gjorde gällande att massmedia hade piskat upp en näst intill hysterisk kampanj mot honom i delstaten Pennsylvania, där en framtida rättegång skulle hållas med anledning av att mannen var misstänkt för att ha mördat sin flickvän. Den kampanj som bedrivits mot honom i den lokala tidningen och genom den lokala radiostationen hade varit av sådan styrka att den uppmärksammats också på nationell nivå. Namninsamlingslistor hade cirkulerat mot mannen. Den lokala domstolen hade redan utdömt ett oerhört stort skadestånd med anledning av den aktuella gärningen. Det skulle, enligt Einhorn, vara oerhört svårt för de framtida jurymedlemmarna att inte komma till brottmålsrättegången med förutfattade meningar. Einhorn ifrågasatte därför om han verkligen kunde åtnjuta en opartisk rättegång i USA. Han gjorde gällande att Frankrike genom att bevilja utlämning skulle bryta mot EKMR art. 6.

Europadomstolen uttalade inledningsvis att: "The Court does not exclude the possibility that the fact of being tried in such circumstances may

[676] Se fallen *Soering mot Storbritannien* och *X och Y mot Irland*. Se vidare Gilbert 1998 s. 89.

[677] Se vidare avsnitt 2.9.3.1 som behandlar fallet utifrån frågan om det fanns en risk att en tidigare utevarodom mot mannen skulle verkställas trots att mannen försäkrats att han skulle ha rätt till en ny rättegång.

raise an issue under Article 6 § 1 of the Convention." Domstolen påpekade dock att när det gäller utlämningsärenden måste den klagande visa "the 'flagrant' nature of the denial of justice which he fears. In the instant case the applicant did not adduce any evidence to show that, having regard to the relevant American rules of procedure, there are 'substantial grounds for believing' that his trial would take place in conditions that contravened Article 6." Frankrike ansågs inte bryta mot EKMR art. 6 för det fall mannen utlämnades till USA.

Så långt framtida rättegång i den ansökande staten. Ett ansvar kan även aktualiseras för Sverige i egenskap av anmodad stat när det redan föreligger en dom i den ansökande staten men denna kan ifrågasättas såvitt avser det utdömda straffet eller hur detta skall verkställas. När jag ovan har talat om *betänkligheter kring påföljdsvalet* och *dess verkställighet* avser jag antingen att påföljden liksom dess verkställighet möter betänkligheter oavsett vem förövaren är eller att påföljden liksom dess verkställighet möter betänkligheter då den används för en särskild grupp, t.ex. unga eller psykiskt sjuka förövare.[678] Vidare kan en påföljd med hänsyn till den förövade brottsliga gärningen möta betänkligheter då den på ett markant sätt *inte står i proportion* till brottet på så sätt att påföljden anses alldeles för sträng.[679]

När det gäller situationen att påföljden inte står i proportion till den förövade gärningen kan rättsfallet NJA 1992 s. 621 vara av intresse. Fallet avsåg en utlämningsbegäran från USA. Den eftersökte mannen, en amerikansk medborgare, begärdes utlämnad eftersom han i USA hade dömts till 59 års fängelse för ett flertal sexualbrott förövade mot barn.[680] HD uttalade att om de åberopade domarna verkställdes skulle mannen komma att undergå ett straff som mycket markant skulle avvika från vad

[678] Se dock fallen *T mot Storbritannien* och *V mot Storbritannien* där livstidsstraff för morddömda tioåringar inte ansågs strida mot EKMR art. 3. Fallet behandlas bl.a. av Cameron 2000 s. 268 och Emmerson & Ashworth 2001 s. 482. Angående EKMR, art. 3 och rättspsykiatrisk vård som straff se också Emmerson & Ashworth 2001 s. 483–484. Jfr NJA 1990 s. 484 III där en utlämningsansökan nekades bl.a. med hänvisning till den eftersökte individens särpräglade personliga förhållanden. Enligt läkarutlåtande skulle mannens personlighet brytas ned under ett traditionellt fängelsestraff. Den svenska kriminalvården, i motsats till ansökarlandets kriminalvård, bedömdes däremot ha resurser för att anpassa behandlingen till mannens läggning. Sovjetunionens utlämningsbegäran lämnades utan bifall.

[679] Ett exempel på en sådan påföljd torde vara den i Kalifornien utarbetade påföljdsbestämningen "Three strikes and you're out" vilken tillämpas på återfallsförbrytare som efter två medelsvåra brott för det tredje begångna brottet får livstidsstraff även om detta är bagatellartat, se t.ex. Zimring, Hawkins & Kamin 2001.

[680] Se också avsnitt 2.9.3.1. Sedan HD vägrat utlämning av mannen i NJA 1978 s. 671, återkom USA med en förnyad utlämningsbegäran. Efter det att Sverige slutit ett avtal med landet om att i princip godta dess domar. Frågan om omprövning av ett utlämningsbeslut behandlas också i rättsfallet.

som skulle kunna förekomma som faktisk påföljd för gärningarna enligt svensk strafflag. Utlämning vägrades med hänvisning till 8 § AllmL. Förutom det oproportionerliga straffet beaktade domstolen, som skäl för att vägra utlämning, att brotten begåtts för länge sedan och därför inom kort varit preskriberade om en svensk påföljd dömts ut (några av brotten var redan preskriberade med tillämpning av svensk lag och i dessa fall förelåg hinder mot utlämning enligt 10 § 2 st. AllmL). Vidare beaktade domstolen att mannen vistats i Sverige sedan 1978, med några års avbrott,[681] samt att USA dröjt närmare åtta år med en ny framställan om utlämning av mannen som första gången begärts utlämnad från Sverige 1978 men då inte utlämnats med hänvisning till 9 § 1 st. AllmL.[682]

Går det att ge några generella riktlinjer för när längden av ett utdömt fängelsestraff skulle vara så oproportionerlig att humanitära skäl som vägransgrund för utlämning skulle kunna aktualiseras? I vart fall vill jag ge några grundläggande utgångspunkter för denna värdering. Det svenska påföljdssystemet är baserat på principen att *brottets straffvärde* skall vara vägledande vid valet av påföljd liksom vid straffmätningen. Denna utgångspunkt blir också av intresse vid bedömningen av den utländska påföljdens längd. Frågor som blir relevanta att beakta är t.ex. hur allvarligt det utländska brottet är. Innebär den utländska domen en markant avvikelse från vad som får anses vara en *proportionerlig* reaktion med hänsyn till det begångna brottet? Det faktum att den utländska påföljden har sin grund i en annan påföljdsteori, t.ex. att allmän- eller individualpreventiva skäl har fått avgöra straffets längd, är något som inte i sig kan tillåtas diskvalificera den utländska påföljdens längd så länge som denna utifrån ett straffvärderesonemang inte markant avviker från vad som får anses vara proportionerligt. Går det att ställa upp några generella procentsatser eller tabeller? Enligt min mening är det lämpligare att frågan överlämnas till HD att från ett mer fritt skön värdera varje enskilt fall. Det kan t.ex. vara fullt acceptabelt att bevilja utlämning om skillnaden mellan det svenska synsättet och den ansökande statens synsätt rör sig om 1 000 % när det ungefärliga straffet i Sverige är en månads fängelse. Det motsatta, dvs. inte acceptabelt, kan vara fallet om en brottslig gärning med svenska mått mätt, skulle ha ett konkret straffvärde om ca fem år, medan det i den ansökande staten skulle utdömas eller har utdömts ett 1 000 % längre straff som också i praktiken skulle behöva avtjänas. Ett realistiskt exempel som bör innebära hinder mot utlämning enligt 8 § AllmL, är livstidsstraff baserade på den påföljdsbestämning, "three strikes and you are out", som har anammats i vissa amerikanska delstater.

[681] Rättsfallet berörs också i avsnitt 2.8.3.2.
[682] Se vidare avsnitt 2.9.3.1.

Regleringen innebär att den som för tredje gången dömts för brott av medelsvår grad, t.ex. stöld, kan få ett livstids fängelsestraff som saknar möjligheter till förtida frigivning.[683]

Vidare kan *påföljdens stränghet* i ett utlämningsärende granskas utifrån EKMR. När det gäller själva påföljdens stränghet[684] finns det ingen specifik artikel i EKMR som behandlar detta.[685] Europadomstolen och kommissionen har indikerat att ett straffs längd i och för sig, under mycket speciella omständigheter, skulle kunna innebära ett brott mot EKMR art. 3.[686] Kommissionen har uttalat att ett sådant brott, dvs. mot art. 3, också kan aktualiseras för den anmodade staten i ett utlämningsförfarande när det rör sig om en "unjustified and disproportionate sentence" men att detta endast kan aktualiseras under mycket speciella förhållanden.[687] Kommissionen har, när det gäller utlämning, vidare uttalat att enbart det faktum att en person som utlämnas skulle riskera en sträng påföljd eller en påföljd som är strängare än i flertalet europeiska länder inte i sig kan innebära ett brott mot EKMR art. 3.[688]

Europadomstolen kommer säkerligen att inta en försiktig hållning när det gäller att underkänna ett utdömt straff med hänvisning till EKMR art. 3.[689] En annan möjlighet för att underkänna straffets längd skulle vara att granska detta utifrån art. 8–11 i EKMR och ifrågasätta om staten,

[683] Jfr Zühlke & Pastille 1999 s. 778 angående "three strikes and you are out".

[684] För en omfattande genomgång av frågan se Emmerson & Ashworth 2001 s. 479–514.

[685] Inom ramen för ett samarbete bl.a. mellan Uppsala universitet och Center for Penal Theory and Penal Ethics i Cambridge, söker man utarbeta ett förslag till ett stadgande för EKMR som tar sikte på markant oproportionerliga straff. Utgångspunkten skall därvid vara brottets allvarlighet men allmän och individualpreventiva grunder för påföljdsbestämningen skall i och för sig tillåtas såvida inte en bedömning av sådant slag leder till markant oproportionerliga straff med beaktande av hur allvarligt det begångna brottet är.

[686] Se t.ex. fallet *Weeks mot Storbritannien* som behandlas i Emmerson & Ashworth 2001 s. 481. Målet rörde en 17årig pojke som dömts för väpnat rån till livstidsfängelse (hotat affärsägare med en oladdad startpistol och kommit över 35 pence). Den inhemska domstolen hade uttalat att straffet motiverats med hänsyn till förövarens farlighet. Europadomstolen uttalade att den i och för sig accepterade att ett straff bestäms utifrån en persons bedömda farlighet, men att om straffet, dvs. livstidsfängelse, enbart motiverats med hänsyn till brottets allvarlighet "one could have serious doubts as to its compatibility with Article 3 of the Convention which prohibits *inter alia* inhuman punishment." Se även fallet *Abed Hussain mot Storbritannien*, också i Emmerson & Ashworth 2001 s. 481. Zühlke & Pastille 1999 s. 778 har ifrågasatt om den tidigare nämnda "Three strikes and you are out" regeln vid påföljdsvalet inte rent av skulle kunna innebära en kränkning av EKMR art. 3.

[687] Se fallen *Soering mot Storbritannien* och *Altun mot FRG,* vilka bl.a. behandlas av Emmerson & Ashworth 2001 s. 481–482.

[688] Se fallet *C mot FRG* vilket bl.a. behandlas av Emmerson & Ashworth 2001 s. 482.

[689] I målet *Treholt mot Norge* som avsåg 20 års fängelse för spionieri uttalade domstolen att "the prospects of serving a 20 year sentence may well cause severe problems for the applicant and his family without coming within Article 3 of the Convention."

med hänsyn till olika uppställda rättigheter i art. 8–11, t.ex. rätten till privatliv, yttrandefrihet m.m., har handlat på ett sätt som är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle gentemot individen då denne ådöms ett straff för en handling som faller inom den rättighetssfär som avses i art. 8–11.[690] Frågan om utlämning och straffets stränghet utifrån en sådan bedömning har mig veterligen inte företagits av Europadomstolen.

När det gäller betänkligheter kring *verkställigheten av en påföljd* kan man också återigen nämna fallet *Soering mot Storbritannien*. Målet gällde som bekant utlämning av en ung tysk man, Soering, till USA där han skulle lagföras för mord och riskerade att dömas till döden och i väntan på en eventuell verkställighet av detta straff skulle få tillbringa många år i fängelse under den särskilt stränga regim som tillämpades på dödsdömda fångar, "death row". När det gällde det aktuella fallet beaktade Europadomstolen en rad olika omständigheter. Domstolen konstaterade att dödsstraffet i och för sig inte kunde anses stå i strid med EKMR art. 3 eftersom detta straff uttryckligen var tillåtet enligt en annan bestämmelse, nämligen EKMR art. 2. Detta hindrade emellertid inte att särskilda omständigheter såsom sättet för utdömandet eller verkställandet av detta straff, den dömdes personliga förhållanden, en brist på proportionalitet i förhållandet till brottet samt förhållandena under fängelsevistelsen före en eventuell avrättning kunde medföra att det förelåg ett brott mot EKMR art. 3. Europadomstolen konstaterade att Soering i det aktuella fallet måste räkna med att under många år utsättas för den fängelseregim som gällde för dödsdömda i staten Virginia och för den ångest och stigande spänning som följde av livet i dödens skugga. I staten Virginia varade denna vistelse i allmänhet mellan sex och åtta år. Andra omständigheter av betydelse var Soerings ålder, 18 år vid gärningstillfället, hans psykiska status och slutligen det förhållandet att han i egenskap av tysk medborgare kunde utlämnas till Tyskland. Vid en avvägning av alla dessa omständigheter fann domstolen att Storbritannien skulle bryta mot EKMR art. 3 vid en utlämning till USA.[691]

En annan straffverkställighetsform som, enligt min mening, också skulle kunna rymmas under EKMR art. 3 (och 8 § AllmL om denna tolkas i vid mening) är verkställighet vid de särskilda disciplinfängelser som utvecklats i en del amerikanska delstater, t.ex. Illinois. Fängelserna

[690] Se Emmerson & Ashworth 2001 s. 484–486 angående en sådan tolkning. Förslaget rör inte specifikt utlämningsärenden utan torde avse bedömningen av den stat där straffet avkunnats, samt t.ex. fallet *Laskey, Jaggard och Brown mot Storbritannien* avseende straff som berörde privatlivet.

[691] Fallet behandlas bl.a. av Danelius 1997 s. 80–81. Se också fallet *Tyrer mot Storbritannien* gällande spöstraffet på Isle of Man. Brott mot EKMR art. 3 ansågs föreligga i målet. Fallet behandlas bl.a av Emmerson & Ashworth 2001 s. 481–482.

är tänkta för grova brottslingar som exempelvis tidigare rymt från ett annat fängelse. De intagna kan under i stort sett obegränsad tid av sin straffverkställighet sättas i minimala celler, inlåsta i 23 timmar, och som ytterligare bestraffning enbart få tillgång till elektriskt ljus under en timme per dygn.[692]

EKMR art. 3 kan också aktualiseras när en sådan kränkning som den beskriver företas av privatpersoner (t.ex. medfångar) om det kan visas att risken för behandlingen är beaktansvärd och att den ansökande staten inte kan avvärja faran.[693] Om den utlämnade individen riskerar att dödas av sina medfångar skulle också ansvar under EKMR art. 2 kunna aktualiseras. Kommissionen har dock med anledning av denna artikel uttalat att det måste vara så gott som säkert att den aktuella personen skulle komma att dödas innan artikeln kan aktualiseras.[694]

2.8.3.5 Hänsynstagande till den ansökande staten

I den avvägningsprocedur som anges i 8 § AllmL för att avgöra om en utlämning uppenbart skulle strida mot humanitetens krav anges den eftersökte personens ungdom, hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som sådana omständigheter som kan tala mot en utlämning. För en utlämning och därmed till den ansökande statens fördel kan, enligt stadgandet, beskaffenheten av brottet tala och även, mer generellt den ansökande statens intresse av utlämning. Hur skall den ansökande statens intresse av utlämning bedömas? Redan genom att bemöda sig att inkomma med en utlämningsbegäran, med det förberedelsearbete som följer i hemlandet, har den ansökande staten i och för sig visat ett intresse. Detta ligger dock så att säga i själva utlämningsinstitutets natur; utan en ansökan från staten kan inte ett utlämningsförfarande sättas i gång.

Vilka andra omständigheter kan vara av betydelse? Omständighet som har beaktats i praxis är hur allvarlig den aktuella brottsligheten är och huruvida utlämningsansökan rör ett långt fängelsestraff.[695] I sådana fall har den ansökande staten ansetts ha ett stort intresse av utlämning. Brottets beskaffenhet är också en omständighet som anges separat i 8 § AllmL. Vid bedömningen av brottets beskaffenhet torde det vara svårt att helt frigöra sig från svenska värderingar. Tvärtom är det nog rimligt att svenska värderingar får verka inskränkande på bedömningen på så sätt att gra-

[692] Olika former av disciplinstraff är föremål för ett forskningsprojekt som leds av professor Norval Morris, Cambridge.

[693] Se t.ex. fallen *HLR mot Frankrike* och *Ahmed mot Österrike* vilka behandlas av Jones 2001 s. 142.

[694] Se fallet *Launder mot Storbritannien*. Fallet behandlas bl.a. av Jones 2001 s. 138.

[695] Se t.ex. NJA 1993 s. 760.

den av den ansökande statens intresse inte med automatik höjs i takt med dennas repressionsnivå eller i takt med att denna i ett enskilt fall har en markant strängare bedömning än vad som skulle varit gängse praxis i Sverige.

En annan omständighet som däremot har ansetts tala för att den ansökande staten har mindre intresse av en utlämning är att lång tid har förflutit mellan gärningstillfället och ansökan för utlämning.[696] Här bör man dock alltid räkna bort den rimliga extra tidsåtgång som kan hänföras till det faktum att personen i fråga har lämnat det ansökande landet och att detta land därför först måste försöka lokalisera personen samt därefter förbereda en utlämningsbegäran. Inte heller torde tidsåtgång som kan hänföras till individens beteende få anses minska den ansökande statens intresse av utlämning. I NJA 2000 s. 128 kunde en lång tidsåtgång i ett ryskt utlämningsärende delvis förklaras med att den eftersökte individen visat upp ett falskt intyg om att lagföringen avskrivits i det forna hemlandet. Tidsåtgången lades inte den ansökande staten till last på så sätt att denna kunde anses ha ett mindre intresse av utlämning.

En annan omständighet som också har ansetts tala för att den ansökande staten har mindre intresse av utlämning är om en lagföring i stället kan och kommer att genomföras i Sverige. Genom att en lagföring kommer till stånd i Sverige så försäkras den ansökande staten om att individen inte kommer att förbli ostraffad och det generella syftet bakom en utlämningsansökan – att se till så att misstänkta, tilltalade och dömda individer ställs inför rätta och får avtjäna straff – kommer därmed ändå att uppfyllas. Den omständigheten att lagföringen kunde genomföras i Sverige beaktades i NJA 1990 s. 484 III. Sovjetunionen nekades utlämning och landets intresse av utlämning ansågs mindre eftersom lagföringen också kunde genomföras i Sverige.

2.9 Viss bevisning

2.9.1 Nuvarande reglering

I egenskap av anmodade part kan Sverige kräva att den ansökande staten lägger fram *bevis* för att individen verkligen har gjort sig skyldig till den påstådda gärningen. För **utomnordiska förhållanden** skiljer man mellan situationen att en dom föreligger mot individen och situationen att individen endast är misstänkt för att ha gjort sig skyldig till en brottslig handling. I båda situationerna kräver Sverige, enligt 9 § 1 st. och 2 st. AllmL, att viss bevisning skall presenteras avseende den eftersökte personens skuld.

[696] Se t.ex. NJA 1992 s. 621.

I 9 § 3 st. AllmL ges en möjlighet för Sverige att avtalsvägen förbinda sig att i princip godta en främmande stats domar och häktningsbeslut. En sådan överenskommelse om att godta den främmande statens domar finns i **samtliga Sveriges utlämningsavtal** med undantag för **utlämningsavtalet med Storbritannien**.[697] Med undantag för utlämningsavtalen med **Storbritannien** och **Australien** finns det också en överenskommelse om att godta det ansökande landets häktningsbeslut i **Sveriges övriga utlämningsavtal**.[698] Den mer restriktiva hållningen avseende bevisfrågan i utlämningsavtalen med Storbritannien och Australien torde ha sin förklaring i common law-ländernas ofta starka önskemål om att ett visst mått av bevisprövning alltid skall föregå ett utlämningsbeslut.

Frågan om bevisning i utlämningsärenden presenteras i fem olika avsnitt. Nedan ges inledningsvis i avsnitt 2.9.2 en förklaring till varför ett krav på bevisning har ansetts behövas inom den svenska utlämningsrätten. Avsnitt 2.9.3.1 behandlar 9 § 1 st. AllmL och förhållandet att det föreligger en dom i den ansökande staten. Avsnittet blir av relevans för utlämningsansökningar baserade på **utlämningsavtalet med Storbritannien** och utlämningsansökningar från de länder med vilka vi **inte har utlämningsavtal**. Nästa avsnitt 2.9.3.2, behandlar 9 § 2 st. AllmL och förhållandet att det föreligger ett häktningsbeslut i det ansökande landet. Avsnittet blir av relevans för de länder med vilka Sverige **inte har slutit utlämningsavtal**. Vidare får avsnittet relevans för de landområden som berörs av **utlämningsavtalet med Storbritannien** och **utlämningsavtalet med Australien** eftersom Sverige i förhållande till dessa länder inte har slutit avtal om att i princip godta motpartens häktningsbeslut. I avsnitt 2.9.3.3, Överenskommelser om att godta motpartens domar och häktningsbeslut, behandlas de länder med vilka Sverige, enligt 9 § 3 st. AllmL, har slutit sådana avtal. När det gäller utländska domar omfattas **samtliga länder med vilka Sverige har utlämningsavtal** och när det gäller häktningsbeslut omfattas **samtliga länder med vilka Sverige har utlämningsavtal** med undantag för de landområden som omfattas av **utlämningsavtalen med Storbritannien** och **Australien**.

Till de länder med vilka Sverige har kommit överens om att i princip godta domar och häktningsbeslut hör även **de nordiska länderna** genom NordL. Även det nordiska samarbetet kommer därför att behandlas i avsnittet.

[697] Angående bevisfrågan i brittisk utlämningsrätt se t.ex. Ossman 1994 s. 187–199.

[698] I utlämningsavtalen finns inte något beviskrav uppställt. Se angående avtalet med Storbritannien, SÖ 1965:19–20, art. 10 (3) och (4), och angående avtalet med Australien, SÖ 1974:3, art. V f), art. VII och VIII som ersatts i viss mån av SÖ 1985:64, art. 2 och SÖ 1989:49, art. I, f (ii).

I avsnittet 2.9.3.4 slutligen behandlas den situationen att den ansökande staten till stöd för sin utlämningsbegäran presenterar en utevarodom och att den ansökande staten är en stat med vilken Sverige har slutit ett avtal om att i princip godta landets domar.

2.9.2 Skäl för regleringen

Vilket skäl kan finnas bakom ett stadgande som fordrar att den ansökande staten skall presentera viss bevisning när det gäller den eftersökte personens skuld? I AllmL:s förarbeten anges det att ett sådant krav är av stor betydelse från *rättssäkerhetssynpunkt*. En bevisprövning är viktig med tanke på det ingrepp utlämning innebär för individen.[699] Liknande resonemang, dvs. där ingreppsaspekten betonas, känns igen från diskussionen kring kravet att den aktuella gärningen skall vara av viss svårhet och en utdömd påföljd av viss stränghet.[700] När det gäller bevisfrågan vill Sverige i egenskap av anmodad stat således ha stöd för att personen i fråga verkligen kan misstänkas för det aktuella brottet så att inte en långdragen process påbörjas med frihetsberövande, ibland under lång tid, för en person som faktiskt är oskyldig eller mot vilken endast vaga misstankar kan riktas. När det gäller en redan dömd person skulle det vara stötande att se till att denne får avtjäna ett straff om man inte från svensk sida har något som helst stöd för att personen i fråga verkligen har begått den gärning som lagts honom eller henne till last.

Bakom stadgandet ligger således hänsyn till den enskilde individen. Att därmed säga att det handlar om ett individintresse och inte ett statsintresse blir emellertid enligt min mening aningen konstlat. Naturligtvis är det så att Sverige, med ambitionen att vara en rättsstat som värnar humanitära värden också har ett intresse av att utlämningsinstitutet inte begagnas om det inte finns anledning att tro att individen har gjort sig skyldig till de gärningar som det ansökande landet påstår. Det skulle också vara djupt inhumant att hjälpa en annan stat med att straffa en person vars skuld starkt kan ifrågasättas.

Man kan vidare, när det gäller ett rent statsintresse förklara bevisbestämmelsen med *ekonomiska hänsynstaganden*. Sverige är berett att assistera andra länder i deras brottsbekämpning men, med tanke på den tidsåtgång och med tanke på de kostnader det innebär för det inhemska rättssystemet endast om en utlämning kan anses leda till vad utlämningsinstitutet är avsett för, nämligen att se till att skyldiga individer döms och i förlängningen också får avtjäna straff. Beviskravet verkar i sådana situa-

[699] Se vidare prop. 1957:156 s. 16–17 och 62–65.
[700] Se också avsnitt 2.3.

tioner på två plan. Dels kan det verka preventivt genom att den ansökande staten enbart begär utlämning för väl genomarbetade ärenden där man har goda förhoppningar om en framtida fällande dom. Dels kan beviskravet leda till att utlämningsförfarandet avbryts när det överhuvudtaget är tvivelaktigt om individen gjort sig skyldig till vad som påstås. På så sätt minskas också Sveriges kostnader i ett förfarande som i slutändan säkerligen inte skulle leda till en fällande dom.

I den mån Sverige har övergett ett beviskrav i utlämningssamarbetet vilar en sådan eftergift på ett starkt förtroende för den andra statens rättssystem. Från svensk sida anser man sig kunna presumera att domar och beslut i denna stat uppfyller de ovan angivna kraven.

2.9.3 Tolkning av regleringen

2.9.3.1 Dom i den ansökande staten

När det finns en utländsk dom krävs, enligt 9 § 1 st. AllmL, att *domen stöds av utredningen* och *inte heller i övrigt föranleder allvarlig erinran.*

När det gäller begreppet dom kan man av bl.a. NJA 1972 s. 358, NJA 1975 s. 115 och NJA 1978 s. 671 utläsa att ett fällande juryavgörande som ännu inte följts av ett beslut i påföljdsfrågan omfattas av begreppet "dom." I slutet av detta avsnitt kommer jag också att diskutera huruvida utländska motsvarigheter till strafföreläggande och ordningsbot bör hänföras till begreppet dom.

När det gäller kravet att den ansökande staten skall visa att domen *stöds av utredningen* åligger det alltså den ansökande staten att tillhandahålla Sverige sådan utredning. I regel torde man härmed avse material som kan jämställas med det svenska förundersökningsprotokollet.

Förutom att 9 § 1 st. AllmL kräver att domen skall stödjas av den utredning som den ansökande staten ger in till Sverige kan man utläsa att domen *inte heller i övrigt får föranleda allvarlig erinran.* Formuleringen kom till efter förslag från Lagrådet. Vid granskningen av lagförslaget avseende AllmL förordade man från Lagrådets sida att det i bevishänseende skulle göras skillnad mellan om individen var misstänkt eller dömd för det aktuella brottet. I det ursprungliga lagförslaget till AllmL hade Justitiedepartementet nämligen föreslagit ett kategoriskt krav på att den ansökande staten alltid skulle visa att det förelåg sannolika skäl för att individen gjort sig skyldig till det aktuella brottet, oavsett om en dom förelåg eller inte.[701] I anslutning till detta förslag sade Lagrådet, när det gäller situationen att en dom föreligger, att denna inte bör godtas "utan att den

[701] Se angående det ursprungliga förslaget prop. 1957:156 s. 110.

såväl i fråga om utredningen som i övrigt uppfyller rimliga krav och alltså ej föranleder allvarlig erinran". Lagrådets uttalande kom att infogas i lagtexten.[702] Det räcker således inte med att ett särskilt beviskrav är uppfyllt utan det krävs också att allvarliga betänkligheter mot domen inte föreligger för att utlämning skall kunna beviljas. När det gäller omständigheten att domen inte heller i övrigt får föranleda allvarlig erinran torde man mena det sätt på vilket domen har tillkommit. Exempelvis kan man inte godta en dom vars domslut visserligen ur bevishänseende är ställd utom allt rimligt tvivel, det kanske finns såväl omfattande teknisk bevisning som målsägande- och vittnesförhör, om det samtidigt visar sig att den tilltalade har varit i stort behov av rättsligt biträde men nekats sådant.

Vad kan mer specifikt anses innefattas i begreppet "inte heller i övrigt föranleder allvarlig erinran"? Enligt min mening bör grava brister i det utländska rättegångsförfarandet kunna falla härunder som t.ex. att den utländska domstolen har varit partisk, att förhandlingen hållits på ett språk som individen inte förstått och att denne trots det inte haft tillgång till tolk, att individen inte har fått försvara sig personligen eller genom ombud och att den som saknat ekonomiska möjligheter, men varit i behov av ombud, nekats ett sådant.[703]

I ett folkrättsligt perspektiv kan man fråga sig om den anmodade staten begår ett brott mot EKMR art. 6, om den beviljar utlämning till en stat vars dom inte är förenlig med de minimikrav som uppställs i stadgandet. Man kan härvid erinra om det tidigare refererade Soering-fallet där Europadomstolen uttalade att EKMR art. 6 avseende rätten till domstolsprövning och en rättvis process, skulle kunna leda till ansvar för den anmodade staten om omständigheterna var sådana att den som skall utlämnas på ett *flagrant* sätt skulle ha förvägrats en rättvis rättegång i den ansökande staten.[704] I sammanhanget kan man också nämna fallet *Einhorn mot Frankrike*. I det aktuella fallet ställdes bl.a. frågan om en utlämning av en amerikansk medborgare, Einhorn, skulle strida mot EKMR art. 6. Frankrike hade inledningsvis vägrat USA utlämning eftersom den eftersökte individen, Einhorn, dömts i sin utevaro för mord på sin flickvän till livstidsfängelse. Frankrike ifrågasatte om Einhorns rättigheter att försvara sig kunde anses vara tillgodosedda genom utevarodomen. En kort tid därefter infördes en lag i delstaten Pennsylvania, den stat som tidigare meddelat utevarodomen mot Einhorn, vilken gjorde det möjligt att ge utevarodömda rätt till en ny rättegång om den dömde personen flytt till

[702] Se prop. 1957:156 s. 115 och 129.

[703] Angående EKMR art. 6 se vidare t.ex. Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 167–273 och Cameron 2000 s. 287–331.

[704] Se avsnitt 1.5.2 och 2.8.3.4.

ett annat land och detta land krävde en ny rättegång för att bevilja utlämning. Efter det att lagen trätt i kraft begärde USA på nytt att Einhorn skulle utlämnas. Frankrike, som i detta skede erhållit garantier för att Einhorn skulle få en ny rättegång och att han inte skulle dömas till dödsstraff, beviljade USA utlämning. Einhorn motsatte sig en utlämning bl.a. med hänvisning till EKMR art. 6. Han hävdade att Frankrike inte kunde vara säkert på att han verkligen skulle få tillfälle till en ny rättegång i USA. Om så inte var fallet skulle utevarodomen verkställas mot honom och Frankrike skulle därmed göra sig skyldig till ett brott mot EKMR art. 6, eftersom landet skulle komma att understödja en rättsskipning där Einhorn inte tillförsäkrades godtagbara minimirättigheter i egenskap av tilltalad. Einhorn åberopade en rad expertutlåtanden av vilka det framgick att den lagstiftning som gav utevarodömda rätt till en andra rättegång stred mot den amerikanska konstitutionen. Maktfördelningsläran respekterades inte, eftersom lagstiftaren härigenom ifrågasatte tidigare domstolsavgöranden. En amerikansk domstol skulle därför kunna hävda att lagen inte var förenlig med den amerikanska konstitutionen och att domstolen därför inte behövde tillämpa den, utan i stället var fri att erkänna den tidigare utevarodomen som det slutliga avgörandet i målet. Einhorn ifrågasatte också om lagstiftningen inte var en s.k. ad hoc-lagstiftning som kommit till enbart för att få honom utlämnad. I sin prövning slog Europadomstolen fast att den anmodade staten inte är skyldig att förutse alla tänkbara situationer som kan inträffa i den ansökande staten. Den anmodade staten har uppfyllt sina skyldigheter under EKMR om den erhåller garantier av den ansökande staten som till antal och styrka anses utgöra skäl för att en utlämning inte skulle komma att strida mot EKMR. Sådana garantier ansåg Europadomstolen att USA hade lämnat då landet försäkrade att Einhorn skulle få en ny rättegång. Det ansågs inte ankomma på Frankrike att pröva den nya lagen utifrån dess förenlighet med den amerikanska konstitutionen. Frankrike fick anses ha anledning att lita på att mannen verkligen skulle få en ny rättegång i USA. Om Frankrike skulle ha utlämnat Einhorn trots att det funnits anledning att tro att han inte skulle ha rätt till en ny rättegång och Einhorn därmed blivit tvungen att avtjäna det straff som utdömts i utevarodomen, skulle Frankrike enligt Europadomstolen sannolikt ha brutit mot EKMR art. 6. Europadomstolen kom också fram till att den amerikanska lagen inte var någon ad hoc-lagstiftning, utan den gällde tvärtom generellt för alla människor som var föremål för ett utlämningsförfarande.

Men "allvarlig erinran" i 9 § 1 st. AllmL torde kunna innefatta mer än en granskning som tar sin utgångspunkt i EKMR art. 6.

I sammanhanget kan rättsfallet NJA 1978 s. 671 vara av intresse. I rättsfallet behandlas frågan huruvida domen inte heller i övrigt föranleder all-

varlig erinran. USA[705] begärde att en amerikansk medborgare skulle utlämnas. Utlämningsansökan avsåg huvudsakligen två amerikanska domar avseende sexualbrott förövade mot ett flertal småpojkar. Närmare bestämt skulle mannen vid tre tillfällen ha sugit på eller med munnen berört pojkarnas könsorgan och vid nio andra tillfällen ha berört pojkarnas könsorgan med handen. Mannen hade dömts till 59 års fängelse. I ärendet hördes, på den eftersökte mannens begäran, en amerikansk advokat som uppgav att den utdömda strafftiden var märkligt lång efter amerikanska förhållanden. Av advokatens redogörelse, liksom av de handlingar som presenterats i ärendet, var det mycket svårt att dra några slutsatser angående den tid som mannen skulle behöva avtjäna innan han kunde förväntas bli villkorligt frigiven. HD påpekade att det sannolikt skulle bli så att det faktiska straffet till följd av domarna mycket markant skulle avvika från vad som skulle kunna förekomma såsom faktisk påföljd för gärningarna enligt svensk lag och att påföljden måste anses vara orimligt hård i förhållande till de brott för vilka Jones fällts till ansvar, även om dessa också enligt svensk lag var av allvarlig art. Vidare påpekade HD att den utredning som åberopats till stöd för domarna kunde ifrågasättas i en rad olika hänseenden. Det framgick att pojkarna förhörts vid olika tillfällen också innan de hördes vid brottmålsrättegången. Av handlingarna i ärendet kunde man inte utläsa hur det hade gått till vid de tidigare förhörstillfällena eller vad som framkommit vid dessa tillfällen. Av domen framgick det inte heller att någon barnpsykolog eller förhörspsykologiskt sakkunnig medverkat vid förhören eller vid bedömningen av pojkarnas utsagor. Vid en sammantagen bedömning av den amerikanska domen kom HD därför fram till att en utlämning skulle strida mot 9 § 1 st. AllmL.

Ärendet är intressant ur ett flertal aspekter. HD går längre än att granska huruvida bedömningen av skuldfrågan kan anses ha stöd i utredningen. När det gäller frågan huruvida domen inte heller i övrigt föranleder erinran kan följande uppmärksammas. För det första tycks HD beakta att den utdömda strafftiden var märkligt lång efter amerikanska förhållanden. Det är således en bedömning utifrån amerikansk rätt som företas. För det andra, förflyttar sig domstolen till svenska förhållanden och påpekar att den tid mannen kommer att sitta fängslad markant avviker från vad som i svensk rätt skulle kunna utgöra straff för gärningarna. Utifrån en jämförelse mellan gärningarna och det utdömda straffet i ett proportionalitetsperspektiv kommer HD fram till att detta är orimligt hårt. Slutligen, för

[705] Vid tidpunkten för detta utlämningsärende hade USA och Sverige ännu inte slutit ett avtal om att i princip godta varandras domar och häktningsbeslut. Se vidare avsnitt 2.8.3.4 (NJA 1992 s. 621) vilket behandlar fallet sedan USA på nytt begärde utlämning efter att ett sådant avtal om att i princip godta varandras domare hade slutits mellan Sverige och USA.

det tredje, granskar HD själva rättegångsprocessen och riktar kritik mot att inte någon sakkunnig utvärderat barnens utsagor samt att det är svårt att bedöma hur tidigare förhör före rättegången har gått till. Här torde HD mena att ansvarsbedömningen skulle ha kunnat få en annan utgång om sakkunniga hade medverkat. Därmed uppstår även tvivel kring bevisningens robusthet och det som skall läggas till grund för den första prövningen enligt 9 § 1 st. AllmL, nämligen om domen kan sägas stödjas av utredningen.

I viss mån kan rekvisiten *allvarlig erinran* och *stöds av utredningen* sägas interagera. När det t.ex. gäller utevarodomar som föregåtts av utredningar där den misstänkte individen inte har kunnat höras eller där så har skett i mycket begränsad omfattning har jag svårt att urskilja vad som hör till frågan om domen är materiellt riktig och frågan om domen föranleder allvarlig erinran. I vart fall ibland torde det vara svårt att överhuvudtaget bedöma den materiella riktigheten när något så centralt som den misstänktes uppgifter helt saknas. Utevarodomar kan vidare ofta komma i konflikt med de minimirättigheter för den tilltalade som uppställs i EKMR art. 6 och därmed i sig också föranleda allvarlig erinran. Utevarodomar behandlas också i avsnitt 2.9.3.4.

Med detta sagt om 9 § 1 st. AllmL vill jag återkomma till frågan hur man skall behandla utländska motsvarigheter till strafföreläggande och ordningsbot.[706] Å ena sidan innebär detta att saken är prövad, men å andra sidan är saken inte materiellt prövad på det sätt som krävs vid en ordinär brottmålsdom eller vid ett juryavgörande. Den omständigheten att ett godkänt strafföreläggande och en godkänd ordningsbot jämställs med en lagakraftvunnen dom enligt 48 kap. 3 § 2 st. och 17 § RB kan inte utan vidare tas till intäkt för att strafföreläggande och ordningsbot skall jämställas med en dom också inom utlämningsrätten såvitt avser *beviskrav* på den ansökande staten.[707] Medan de inhemska straffprocessrättsliga stadgandena syftar till att ge individen lika starkt rättskraftsskydd som om en dom förelåg, så handlar beviskraven inom utlämningsrätten i stället om en gränsdragning mellan när det finns anledning att tro att den eftersökte individen faktiskt har gjort sig skyldig till det som påstås och när sådan anledning saknas. Med denna distinktion i åtanke kan man

[706] Säkerligen rör det sig, när frågan är om utländska motsvarigheter till strafföreläggande och ordningsbot, om gärningar vid vilka den utdömda påföljden tagen för sig inte når upp till den nivå som krävs för en utlämning. När en utlämningsansökan även omfattar grövre brott kan det emellertid, genom regleringen om accessoriska brott, bli aktuellt att också ta ställning till en utlämning för dessa mindre allvarliga brott. Se angående accessoriska brott också avsnitt 2.4.

[707] Jfr mitt resonemang i avsnittet 2.9.3.1, där jag hävdar att strafföreläggande och ordningsbot i Sverige skall omfattas av utlämningsförbudet i 10 § 1 st. AllmL.

mycket väl hävda att summariska förfaranden, såsom utländska motsvarigheter till strafföreläggande och ordningsbot, inte är att jämställa med en dom enligt de beviskrav som uppställs inom utlämningsrätten. I ett summariskt förfarande prövas inte individens skuld på samma sätt som vid en ordinär rättegång. Man skulle därför kunna hävda att utländska summariska förfaranden skall behandlas som om en dom inte förelåg. I stället skulle det beviskrav som inom utlämningsrätten gäller för misstänkta men inte dömda personer, dvs. sannolika skäl, bli tillämpligt.

Skillnaden mellan den som utomlands varit föremål för ett summariskt förfarande och den som är misstänkt för ett brott utomlands är emellertid att saken för den förstnämnde slutligt har prövats medan den sistnämnde fortfarande har möjlighet att mobilisera ett försvar. Utifrån ett individperspektiv är det lämpligare att utländska summariska förfaranden underställs den prövning som förespråkas i 9 § 1 st. AllmL. När det gäller kravet *stöds av utredningen* contra *sannolika skäl* torde den eftersökte personens skriftliga erkännande och godkännande av ett utländskt föreläggande jämte, när det t.ex. rör sig om ett trafikbrott, en polisrapport som redogör för teknisk bevisning vid en hastighetskontroll, inte bara få anses motsvara *sannolika skäl* utan också få anses nå upp till kravet *stöds av utredningen*. För det fall utländska summariska förfaranden också skulle omfatta ärenden där den eftersökte personen inte erkänt gärningen och godkänt föreläggandet kan kravet *stöds av utredningen* bli svårt att uppfylla. Därtill torde sådana förfaranden kunna komma i konflikt med kravet att avgörandet *inte heller i övrigt får föranleda allvarlig erinran*. Rekvisitet *inte heller i övrigt får föranleda allvarlig erinran* blir viktigt för summariska förfaranden, eftersom detta är tänkt att leda till en granskning av omständigheterna kring själva beslutsfattandet. Om emellertid utländska summariska förfaranden hänförs till 9 § 2 st. AllmL och därmed jämställs med häktningsbeslut, skulle de endast underställas en bevisprövning, nämligen frågan om sannolika skäl föreligger.[708]

2.9.3.2 Häktningsbeslut i den ansökande staten

Enligt 9 § 2 st. AllmL krävs, i de fall någon dom inte föreligger mot den eftersökte, att det finns *ett häktningsbeslut* fattat av behörig myndighet i den ansökande staten och att det föreligger *sannolika skäl* för att den eftersökte individen begått den aktuella gärningen. När det gäller de accessoriska brotten behöver det beslut som presenteras i skuldfrågan inte nödvändigtvis vara ett häktningsbeslut. Men liksom för de grövre brotten

[708] Man kan argumentera för att utländska beslut som har sin grund i plea-bargaining också är en form av summariskt förfarande.

krävs det att individen är på sannolika skäl misstänkt också för det accessoriska brottet.[709]

När det gäller frågan vad som skall anses falla under begreppet häktningsbeslut kan NJA 1990 s. 492 vara av intresse.[710] I ärendet begärde Tyskland utlämning av en libanesisk medborgare. Mannen var misstänkt för ett stort antal fall av urkundsförfalskning. Till stöd för sin utlämningsbegäran åberopade Tyskland tre olika häktningsbeslut. Det första häktningsbeslutet kom genom två senare kompletterande häktningsbeslut att utvidgas till att gälla ytterligare brott. I det sistnämnda beslutet ålades mannen ett antal föreskrifter, bl.a. ett förbud att lämna Tyskland, varvid han försattes på fri fot. Av skrivningen i det senaste tyska häktningsbeslutet framgick det vidare att de tidigare meddelade häktningsbesluten *inte* upphävdes utan endast att verkställigheten av dessa tills vidare hade inhibierats. HD ansåg därför att oavsett mannens frigivning fick ett sådant beslut om häktning föreligga som enligt 9 § 2 st. AllmL kan utgöra grundval för en begäran om utlämning.

Att exakt redogöra för vad begreppet "sannolika skäl" innebär är tämligen svårt. Det naturliga blir att söka ledning i den inhemska straffprocessrätten där sannolika skäl är ett av de olika beviskrav som används. Från den inhemska processrättslitteraturen kan man hämta följande konstaterande. När det gäller beviskravet sannolika skäl är detta jämfört med RB:s övriga beviskrav, ett lägre ställt beviskrav än de "tillräckliga skäl" som krävs för att åklagaren skall få väcka åtal eller den tyngd av bevisning som krävs för en fällande dom. Samtidigt räcker inte den "skäliga misstanke" som är tillräcklig för att få använda sig av utredningshäktning. Än mindre den svaga brottsmisstanke, "anledning anta", som innebär att en förundersökning kan inledas.[711] Rekvisitet sannolika skäl återfinns i 24 kap. 1 § 1 st. RB som ett krav för att domstolen skall få besluta om häktning i ett svenskt brottmål. RB:s förarbeten säger inte mer om bevisgraden än att misstanken vid en objektiv bedömning skall framstå som berättigad.[712] Den praxis som utvecklats kring beviskravet sannolika skäl i 24 kap. 1 § 1 st. BrB torde kunna tjäna som vägledning också när frågan om sannolika skäl aktualiseras inom utlämningsrätten.

Det bevismaterial som den ansökande staten presenterar måste givetvis ställas mot den eftersökte individens uppgifter. Om den som begärs utlämnad bestrider gärningen och presenterar trovärdiga skäl för sin in-

[709] Prop. 1975:35 s. 60.

[710] Rättsfallet kan naturligtvis även vara av intresse för avsnitt 2.9.3.3 eftersom ett häktningsbeslut kan omfattas av en sådan överenskommelse.

[711] Bylund 1994 s. 35–36.

[712] Se NJA II 1943 s. 320 och Bylund 1994 s. 35–36, men även Danelius 1982 s. 627 och Erenius 1983 s. 246–248.

ställning, kan läget mycket väl bli sådant att den ansökande staten måste överlämna en kompletterande utredning rörande skuldfrågan för att uppnå beviskravet sannolika skäl.

Att teoretiskt tala om beviskrav kan vara svårgripbart. Att sannolika skäl i praktiken inte innebär ett särskilt omfattande beviskrav torde framgå av NJA 1995 s. 3. Den värdering av sannolika skäl som görs i utlämningsärendet torde väl stämma överens med den värdering av begreppet sannolika skäl som dagligen görs i de svenska domstolarna vid inhemska häktningsförhandlingar. I NJA 1995 s. 3 begärde Republiken Lettland utlämning av en man som påstods vara misstänkt för smugglingsbrott avseende bensin. Den eftersökte mannen bestred att han skulle ha haft någonting att göra med den påstådda smugglingen. HD konstaterade att det material som åberopats i målet gav visst stöd för uppgiften att transporter av bensin, som först varit destinerade till Kaliningradområdet, senare omdirigerats till Lettland där bensinen mottagits av Tess Petroleum. Enligt utredningen hade ett icke existerande bolag, Agropromserviss, angetts som mottagare av bensinen. På vissa handlingar rörande bensintransporterna hade lettiska brottsutredare konstaterat förfalskningar av tullmyndighetens stämplar och namnteckningar. Tess Petroleum i Riga styrdes i stor utsträckning från det svenska moderbolaget Tess AB. I detta svenska bolag bar den man som begärdes utlämnad det direkta ansvaret för bolagets affärer i Ryssland och de baltiska staterna. Trots att det i flera hänseenden förelåg osäkerhet i fråga om själva händelseförloppet och den roll som den eftersökte mannen spelat fann HD, med en skiljaktig mening, att det förelåg sannolika skäl för att mannen gjort sig skyldig till de påstådda smugglingsbrotten.

Det finns emellertid tidigare rättsfall där bedömningen av sannolika skäl i utlämningssammanhang har inneburit högre ställda beviskrav än för det inhemska häktningsinstitutet. I notisfallet NJA 1978 C 272 begärde USA utlämning av en amerikansk medborgare misstänkt för våldtäkt, olaga frihetsberövande och frihetskränkande otukt. Till grund för framställningen låg tre häktningsbeslut utfärdade av en amerikansk domstol. Den eftersökte mannen bestred brott. Bevisningen mot mannen bestod huvudsakligen av uppgifter lämnade av den kvinna som påstods ha våldtagits. Hon hade också pekat ut mannen. När det gäller kvinnans uppgifter anmärkte HD att det inte förelåg upplysningar i ärendet om hur målsäganden beskrivit gärningsmannen eller om den utlämningsbegärde mannen svarade mot den beskrivning som kvinnan lämnat. Vidare anmärkte HD att målsäganden såvitt framgick av utredningen inte anmält registreringsnumret på den av mannen förda bilen trots att hon kunnat iaktta detta. Dessutom fäste HD vikt vid att det inte förelåg några upplysningar om kriminalteknisk undersökning eller annan polisutredning

rörande den kniv som efter målsägandens anvisningar upphittats på brottsplatsen. HD utgick därför ifrån att kniven inte genom fingeravtryck eller annan bindande bevisning kunde sättas i samband med mannen. Vid en samlad bedömning fann domstolen, med två dissidenter, att sannolika skäl inte förelåg för att mannen skulle ha gjort sig skyldig till de gärningar som avsågs i utlämningsbegäran.

Vid en jämförelse med svenska häktningsmål, såvitt avser sannolika skäl, torde man kunna konstatera att det inte är särskilt ovanligt att uppgift står mot uppgift och att man i detta stadium av utredningen ändå anser att sannolika skäl föreligger. Inte heller torde man i en domstol kräva någon omfattande utredning om hur eller på vilka grunder målsäganden ansett sig kunna identifiera gärningsmannen eller att teknisk bevisning skall presenteras redan i detta skede.[713]

I mål Ö 10/78 begärde USA en amerikansk medborgare utlämnad eftersom denne var misstänkt för 56 fall av "grand theft" och 29 fall av "forgery" vilka samtliga skulle ha begåtts i Kalifornien. En s.k. grand jury i Kalifornien hade beslutat att åtala mannen för att han förmått andra personer att utfärda checkar i tron att pengarna skulle användas för att teckna försäkringar. I själva verket tecknades aldrig några försäkringar utan mannen stoppade pengarna i egen ficka. Mannen hade också tecknat andra personers namn på checkar som han löst in för egen räkning samt förfalskat två försäkringsavtal som han skulle ha använt under förespegling att de var äkta handlingar. Ett häktningsbeslut hade utfärdats av en domare i Kalifornien. Inför en grand jury hade ett stort antal vittnen och målsäganden hörts, men den misstänkte hade inte haft rätt att närvara eller låta sig representeras av ombud. Ledande frågor till vittnena hade förekommit i stor utsträckning. Av flertalet förhör framgick dels att målsäganden hade ordnat medel för mannen för att denne skulle teckna försäkringar men att så inte skett, dels att de personer vars namn tecknats på checkerna utan undantag sagt sig inte ha gett sin tillåtelse till detta. HD påtalade att största försiktighet måste iakttas vid bedömningen av utsagornas bevisvärde. I fråga om de som "grand theft" betecknade gärningarna hade åtalshandlingar företetts endast beträffande 55 av de 56 fallen. Såvitt gällde dessa 55 fall fann HD att det inte framgick att mannens handlande medfört skada. Sannolika skäl kunde därmed inte anses föreligga när det gäller vad som kallas "grand theft". När det gäller "forgery" konstaterade HD att det var utrett att någon tecknat annans namn vid endosseringen av vissa checkar. En skriftexpert, som ofta anlitades av domstolen och som varit verksam sedan 1930-talet i sin profession, hade i nästan alla fall förklarat att det var sannolikt att namnen i fråga

[713] Rättsfallet har kommenterats och kritiserats av Danelius 1982 s. 626–627 och Erenius 1983 s. 245–246.

tecknats av den eftersökte mannen, men skriftexperten hade inte redovisat vilka särskilda kännetecken som lett honom till denna bedömning, vilket gjorde att HD kände tveksamhet inför hans uppgifter. HD ansåg vidare att man borde beakta att mannen, för den händelse han tecknat annan persons namn, påstod att han ansett sig ha samtycke till detta och därmed inte handlat i bedrägligt syfte. HD tillade:

> "De personer vilkas namn i de påstådda checkfallen skrivits av annan, har visserligen så gott som utan undantag sagt sig inte ha bemyndigat annan att teckna deras namn. O:s påstående att han i allt fall inte handlat i bedrägligt uppsåt vinner emellertid stöd i det förhållandet att någon skada inte påståtts ha uppkommit till följd av förfarandet."

HD drog därför slutsatsen att inte heller sannolika skäl förelåg för de som "forgery" betecknade brotten. Jämfört med sannolika skäl i inhemska häktningsmål, som förvisso också kan företas i en misstänkts utevaro, synes HD ha lagt bevisribban oerhört högt med tanke på att såväl expertutlåtande som ett flertal förhör presenterats redan på detta stadium.[714]

En intressant fråga är om bevistermen "sannolika skäl" skall behandlas annorlunda inom utlämningsrätten än inom den inhemska straffprocessrätten när det gäller häktning. En och samma term kan naturligtvis användas på olika sätt i en juridisk texten. En anledning till detta kan vara att syftet bakom en reglering i vilken termen används är annorlunda än syftet i en annan juridisk text där termen också används.[715] Termen "sannolika skäl" används emellertid alltid som ett beviskrav och inte någonting annat. Därför kan det tyckas märkligt att detta skulle vara olika i ett häktningsmål och i ett utlämningsärende som båda behandlar den misstänkte personens skuld. För det fall man anser att ett utlämningsförfarande innebär ett mycket större mått av ingrepp i den enskildes frihet jämfört med det inhemska häktningsinstitutet och därmed kräver en högre grad av skuldbevisning är det mer lämpligt att använda en annan term än "sannolika skäl".

[714] Fallet har kritiserats och kommenterats av Danelius 1982 s. 626–627 och Erenius 1983 s. 241–243, varvid den sistnämnde dels har ifrågasatt om beviskravet sannolika skäl behandlas olika beroende på vilken stat som står som ansökande part, dels ansett att bevisprövningen också hade att göra med kravet på dubbel straffbarhet eftersom, enligt honom, skaderekvisitet saknas i amerikansk rätt. Men då borde, enligt min mening, utlämning ha nekats på grund av kravet på dubbel straffbarhet. En helt annan sak är naturligtvis om vittnesförhör under en häktningsförhandling senare skulle läggas till grund för en dom utan att den tilltalade fått möjlighet att ställa frågor till vittnena, se t.ex. Europadomstolens avgörande i *A.M. mot Italien*, vilken kommenteras av Danelius 2000a s. 92.

[715] Jfr min tolkning av begreppet brottslig gärning i avsnittet 2.13.4.1 om specialitetsprincipen jämfört med hur begreppet används inom den inhemska rättskraftsläran. Se också när det gäller ne bis in idem- principen i avsnitt 2.10.3.

2.9.3.3 Överenskommelse om att godta domar och häktningsbeslut

I 9 § 3 st. AllmL ges en möjlighet för Sverige att avtalsvägen i princip godta andra länders häktningsbeslut och domar.[716] Sverige kan komma överens med främmande länder om att godta fällande domar och häktningsbeslut som meddelats av en domare eller en domstol i det ansökande landet, såvida det inte framgår att domslutet eller häktningsbeslutet är *uppenbart oriktigt*. Det som avses torde i princip vara domens eller beslutets materiella riktighet. Någon möjlighet att även rikta erinran mot själva det rättsliga förfarandet kan i motsats till vad som gäller för 9 § 1 st. inte utläsas ur 9 § 3 st. AllmL.

Det är värt att påpeka att dessa överenskommelser enbart avser domar och beslut som meddelats av *en domstol* eller av *en domare*. Utanför möjligheten till sådana avtal faller t.ex. de häktningsbeslut som i en del länder meddelas av åklagaren. Utländska motsvarigheter till svenska strafföreläggande och ordningsbot torde inte heller omfattas av de aktuella avtalen.

I samtliga **Sveriges bilaterala utlämningsavtal** men undantag för **utlämningsavtalet med Storbritannien** finns en överenskommelse om att godta den ansökande statens domar. En sådan överenskommelse finns också i **den europeiska utlämningskonventionen**. I utlämningsavtalen med **Australien** och **Storbritannien** finns det alltjämt krav på att den ansökande staten skall presentera bevisning om enbart ett häktningsbeslut föreligger. I övriga utlämningsavtal godtas också motpartens häktningsbeslut.[717]

I praktiken innebär de s.k. bevisöverenskommelserna att en och samma utlämningsbegäran avseende olika brottsliga gärningar i olika delar kan komma att behandlas mer eller mindre ingående beroende på vilket bevisunderlag som måste presenteras av den ansökande staten. En sådan situation uppkom i NJA 1998 s. 265. I rättsfallet slog HD inledningsvis fast att sedan den europeiska utlämningskonventionen trätt i kraft gentemot Lettland är konventionen tillämplig även i fall där en utlämningsbegäran gjorts före ikraftträdandet. Därefter gick domstolen över till bevisfrågan. Lettland begärde utlämning av en lettisk man som var misstänkt för att ha gjort sig skyldig till bokförings- och skattebrott. Beträffande skattebrottet fanns det ett lettiskt häktningsbeslut. Eftersom den europeiska utlämningskonventionen ansågs vara tillämplig på ansökan och man därmed

[716] Särskilda regler kan ställas upp för utevarodomar se vidare avsnitt 2.9.3.4.

[717] I utlämningsavtalen finns inte något uppställt beviskrav. Med USA träffades en sådan överenskommelse inte i ursprungsavtalet, SÖ 1963:17, utan först genom SÖ 1984:34, art. XI p. 3 och art. 4. Se angående avtalet med Storbritannien SÖ 1965:19–20, art. 10 (3) och (4), angående avtalet med Australien, SÖ 1974:3, art. V f), art. VII och VIII som ersatts i viss mån av SÖ 1985:64, art. 2 och SÖ 1989:4, art. I, f (ii).

kunde anse att det mellan Sverige och Lettland fanns ett avtal om att man i princip skulle godta varandras häktningsbeslut och domar fick HD, såvitt avsåg häktningsbeslutet, pröva om detta var uppenbart oriktigt enligt 9 § 3 st. AllmL. Någon sådan oriktighet framkom inte i utlämningsärendet. När det gällde den misstänkta bokföringsbrottsligheten fanns det emellertid inget beslut som kunde anses ha karaktär av att vara ett häktningsbeslut, varför HD i denna del i stället fick pröva om sannolika skäl för brottsmisstanke förelåg, varvid en mer ingående undersökning av det inlämnade bevismaterialet fick företas. HD ansåg att den utredning som ingetts i ärendet gav tillräckligt underlag för bedömningen att det förelåg sannolika skäl för att mannen gjort sig skyldig till bokföringsbrott. Utlämning beviljades därför för den samlade brottsligheten.

Vad menas med begreppet "uppenbart oriktigt"? I förarbetena till AllmL uttalar departementschefen att Sverige inte genom avtal kan binda sig till att acceptera domar som visar sig vara helt oriktiga. Det är alltså på svenskt initiativ som ett undantag har utarbetats till ett i övrigt villkorslöst accepterande av motpartens domar. Som ett exempel på en uppenbart oriktig dom nämner departementschefen situationen att det kan visas att den dömde befann sig på en annan plats än brottsplatsen och därmed omöjligen kan vara den skyldige.[718] En sådan situation kunde också påvisas i NJA 1995 C 45. I ärendet begärde Frankrike utlämning av en algerisk medborgare då denne genom ett häktningsbeslut ansågs misstänkt för mord, försök till mord, skadegörelse på annans egendom genom sprängmedel vilket lett till stympning, permanent invaliditet eller död för andra personer samt brott mot lagen om explosiva ämnen, varvid samtliga brott hade samband med terroristverksamhet. Mannen förnekade att han var i Frankrike den aktuella dagen. I ärendet åberopades bl.a. vittnesutsagor från grannar och skriftprov avseende en av mannen undertecknad postkvittens den aktuella dagen. Utredningen ansågs ge så starka belägg för att mannen befann sig i Sverige vid brottstillfället att HD, med en dissident, ansåg att häktningsbeslutet som åberopats i ärendet måste betraktas som uppenbart oriktigt, eftersom den eftersökte individen hade alibi för tidpunkten för brottet.

I övrigt ger förarbetena till AllmL ingen vägledning för hur själva begreppet *uppenbart oriktigt* skall tolkas. En åsikt skulle kunna vara att man med en uppenbart oriktig dom menar att denna är rättsstridig. Den utländska domstolen skulle t.ex. ha kunnat uppenbart misstolkat en lagbestämmelse eller tillämpat ny lag då denna inte var tillämplig (vid gärningstillfället var handlandet inte kriminaliserat). Man skulle kunna dra en parallell med det inhemska resningsinstitutet där resning, enligt 58 kap.

[718] Prop. 1957:156 s. 129.

2 § 5 p. RB kan beviljas om rättstillämpningen som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag. Fitger har, i sammanhanget, framhållit att uppenbarhetsrekvisitet inte är ett beviskrav hos lagstridigheten. I stället skulle det uppenbara bestå i att lagstridigheten klart och oemotsägligt framstår som oriktig.[719] Det i förarbetena till AllmL angivna exemplet, att personen i själva verket hade alibi, torde tala för att granskningen kan avse rena bevisfrågor, dvs. var den eftersökte personen verkligen på brottsplatsen och att bevisningen avseende alibifrågan i och för sig inte behöver ha varit tillgänglig för den utländska domstolen (jfr NJA 1995 C 45). Om man anser att uppenbarhetsrekvisitet i 9 § 1 st. AllmL är ett beviskrav torde man utifrån den inhemska straffprocessrätten kunna anföra följande. Enligt Ekelöfs bevisskala är uppenbart den högsta graden av sannolikhet. Detta är t.ex. den tyngd av bevisning som en åklagare måste kunna presentera i ett inhemskt brottmål för att detta skall leda till en fällande dom.[720] I den mån det inte klart framgår av domen eller häktningsbeslutet att avgörandet är uppenbart oriktigt, vilket ytterst sällan torde vara fallet, kommer bevisbördan att åvila den som begärs utlämnad. Individen måste i regel presentera en kompletterande utredning i skuldfrågan. För att den kompletterande utredningen skall vara av betydelse för ärendet måste den visa att häktningsbeslutet eller domen inte enbart med stor sannolikhet utan faktiskt *uppenbart* är ett oriktigt avgörande. Det säger sig självt att ett så högt ställt beviskrav rent generellt torde vara svårt att uppfylla för individen. Inte minst vistelsen i ett annat land än det land där brottsutredningen har genomförts kan försvåra individens möjligheter för att få tillgång till relevant bevismaterial för den prövning som 9 § 3 st. AllmL beskriver.

Märk väl att när den relevanta bevisningen finns utomlands, jämfört med om den finns i Sverige som i NJA 1995 C 45, blir situationen mer komplicerad för den eftersökte. Den säkerhetsventil som Sverige infogat i avtal som annars befriar den ansökande staten från att presentera bevisning i skuldfrågan blir, om dessa svårigheter inte överbryggs, utan praktiskt värde för den enskilde.

NJA 1975 s. 115 illustrerar de problem som individen kan komma att ställas inför. USA begärde en man utlämnad med stöd av ett fällande juryavgörande avseende inbrott med användande av skjutvapen samt misshandel och hot med livsfarligt vapen. Mannen ansåg sig oskyldig och förklarade sig helt oförstående inför juryutslaget. Enligt honom hade han nattetid hört nödrop som kom från en grannlägenhet där han visste att en ensam kvinna bodde. Han tog sig in i kvinnans lägenhet fönstervägen.

[719] Fitger 58:23–25.

[720] Se vidare Ekelöf & Boman 1992 s. 56–57 och 117 och Bylund 1994 s. 40–41 angående uppenbarhetsrekvisitet i 24 kap. 1 § 2 st. RB.

Han fann en annan man i lägenheten. Efter ett visst handgemäng flydde den främmande mannen genom ett fönster i kvinnans lägenhet. Han följde efter den främmande mannen och ytterligare handgemäng uppstod mellan dem på fastighetens brandstege. I samband härmed störtade han till marken. Den främmande mannen sprang sin väg. Kort därefter kom polis till platsen och grep honom. Mannen hävdade att den utredning som låg till grund för juryavgörandet, tvärtemot vad som var juryns slutsats, klart visade att han var oskyldig. På egen hand hade han inte råd att förebringa materialet. På HD:s inrådan krävde därför den svenska regeringen att USA skulle komplettera sin ansökan med den aktuella utredningen. USA vägrade efterkomma den svenska begäran. HD beviljade senare utlämning det, eftersom utifrån det material som fanns tillhands, kunde slutsatsen inte dras att juryavgörandet var uppenbart oriktigt.

Den uppkomna situationen, nämligen att den ansökande staten inte överlämnar material som Sverige i egenskap av anmodade stat begär, behandlas inte direkt i AllmL. Majoriteten ansåg att domstolen var skyldig att pröva ärendet på de handlingar som överlämnats. Minoritetens ståndpunkt, vilken enligt min mening är att föredra, tar sin utgångspunkt i 18 § 3 st. 2 m. AllmL där det sägs att beträffande handläggningen skall vad som i allmänhet stadgas för brottmål gälla. Dissidenterna menade att ärendet skulle vilandeförklaras[721] enligt 32 kap. 5 § RB då ett hinder av längre varaktighet uppkommit genom USA:s vägran att lämna ut det begärda materialet. Ett justitieråd tillade att en vilandeförklaring enligt 32 kap. 5 § RB inte hindrades av att USA kanske aldrig skulle rätta sig efter den svenska begäran. Tvärtom ansågs det strida mot processrättsliga grundsatser att handlägga ett ärende då viktig bevisning saknades p.g.a. kostnadsskäl. Det kan tilläggas att det vid en sådan vilandeförklaring (som sannolikt kan tänkas vara för evigt) knappast kan anses vara proportionellt att låta individen kvarstanna i häkte.

Rekvisitet uppenbart oriktigt har även behandlats i NJA 1984 s. 903.[722] Ärendet rörde en italiensk utevarodom i vilken en kanadensisk medborgare befunnits skyldig till grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika. En fråga, bland flera, som HD tog ställning till var frågan om domen kunde anses vara uppenbart oriktig. HD konstaterade att domen byggde på prövning av åtal inte bara mot den person som nu begärdes utlämnad utan också mot hans brottskumpaner. Domskälen var

[721] Angående frågan om vilandeförklaring i det aktuella målet se även Andersson 1999 s. 265–266.

[722] Se angående NJA 1984 s. 903 även avsnittet 2.9.3.4 angående utevarodomar. Utlämning beviljades inte i ärendet med hänsyn till att den eftersökte individen inte fått del av brottsanklagelserna utan fått vetskap om domen först sedan denna vunnit laga kraft. Utevarodomen ansågs strida mot grunderna för vår svenska rättsordning.

baserade på vad som kommit fram under brottsutredningen och rättegången. Den omständigheten att personen som nu begärdes utlämnad inte varit närvarande vid själva rättegångstillfället ansågs inte i sig innebära att den italienska domen kunde anses vara uppenbart oriktig.

Vidare har rekvisitet uppenbart oriktigt behandlats i NJA 1986 s. 262.[723] Turkiet begärde att en turkisk medborgare skulle utlämnas. Turkiet hänvisade till en utevarodom som meddelats av landets högsta domstol. Den man som begärdes utlämnad hävdade att han var oskyldig men att han blivit torterad till bekännelse under ett polisförhör. Senare hade, enligt mannen, bekännelsen legat till grund för en fällande dom i lägre instans. Mannen överklagade domen, som senare fastställdes av Turkiets högsta domstol utan att vare sig mannen eller dennes ombud var närvarande vid förhandlingen. Vid bedömningen av frågan huruvida det domslut som meddelats av den turkiska underinstansen och sedermera fastställts av Turkiets högsta domstol skulle anses vara uppenbart oriktigt beaktade HD att underinstansen i sina domskäl värderat och analyserat de berättelser som tidigare avgetts inför en förhörsdomstol. Mannens kamrater, som också stod åtalade, frikändes av underrätten. I domen togs också invändningar från mannen upp och behandlades. HD konstaterade att domen byggde på vad som framkommit under rättegången och att domslutet inte var grundat på ett tidigare erkännande av mannen. HD slog därmed fast att det inte var visat att domslutet var uppenbart oriktigt.

De refererade rättsfallen tycks tala för att 9 § 3 st. AllmL och formuleringen *uppenbart oriktigt* endast avser frågan om domens materiella riktighet, dvs. om den eftersökte individen är skyldig till den påstådda gärningen. När det gäller kritik mot själva rättegångsförfarandet som föregått domen kan emellertid en utlämning väcka betänkligheter från folkrättslig synpunkt. Denna fråga behandlas ovan i avsnitt 2.9.3.1 men även i avsnitt 2.9.3.4. Man kan härvid erinra om att HD, i NJA 1984 s. 903, under bedömningen av 9 § AllmL också beaktat Sveriges konventionsåtaganden på området för mänskliga rättigheter trots att dessa saknade direkt stöd i 9 § 3 st. AllmL:s ordalydelse när den ansökande staten var en stat med vilken Sverige slutit avtal om att i princip godta dess brottmålsdomar och EKMR ännu inte var en del av svensk lag.[724]

Enligt **1995 års EU-konvention** kan ett förenklat utlämningsförfarande tillgripas. Det förenklade förfarandet bygger på att den eftersökte individen har samtyckt till detta. Enligt 29 § 1 st. p. 3 AllmL behöver därmed inte någon dom, häktningsbeslut eller annat av myndighet fattat beslut rörande brottet presenteras. Det skall i stället räcka med en uppgift om att

[723] Angående NJA 1986 s. 262 se även avsnittet 2.9.3.4 angående utevarodomar.
[724] Se vidare avsnitt 2.9.3.4.

en sådan dom eller ett sådant beslut föreligger. Det säger sig självt att om någon dom eller något beslut inte behöver presenteras så inskränks också möjligheterna att företa en sådan bevisvärdering som åsyftas i 9 § 3 st. AllmL.[725]

Den bevisvärdering som kan förekomma från svensk sida i utomnordiska utlämningsärenden har totalt bortfallit i **det nordiska utlämningssamarbetet**. Bedömningen av bevisningen överlämnas i stället helt och hållet till den ansökande staten. Enligt 9 § 2 st. NordL skall den ansökande staten inkomma med en fällande dom eller annat av den inhemska domstolen meddelat beslut av vilket det framgår att den inhemska domstolen funnit att sannolika skäl föreligger för att den som begärs utlämnad begått det uppgivna brottet. Om den som begärs utlämnad samtycker till utlämning eller erkänner sig skyldig till gärningen, eller vid accessorisk utlämning till någon av de brottsliga gärningarna, behöver den ansökande staten inte överlämna någon dom eller något beslut. Om en person begärs utlämnad för flera brott räcker det med att en dom eller ett beslut avseende något av brotten överlämnas.[726]

2.9.3.4 Utevarodomar

I föregående avsnitt har jag pekat på att 9 § 3 st. AllmL ger Sverige en möjlighet att genom avtal godta ansökande staters brottmålsdomar och häktningsbeslut såvida dessa inte är uppenbart oriktiga. Möjligheten att skapa sådana överenskommelser är inte helt oproblematisk. Att som regel godta domar som meddelats i en ansökande stat kan i vissa fall komma i konflikt med de konventionsåtaganden Sverige har beträffande mänskliga rättigheter.[727] Utevarodomar, dvs. domar som grundas på en förhandling där den tilltalade personligen eller dennes ombud inte varit närvarande, kan stå i konflikt med de minimirättigheter som stadgas för den åtalade; exempelvis rätten att försvara sig personligen eller genom ombud, möjligheten att förhöra åklagarens vittnen samt att inkalla egna vittnen. Med anledning av detta stadgar **den europeiska utlämningskonventionens andra tilläggsprotokoll** att en ansökan som grundar sig på en utevarodom inte skall beviljas om "rättegången inte har tillgodosett de minimirättigheter till försvar vilka anses böra tillkomma var och en som åtalas för ett brott. Utlämning skall emellertid ändå beviljas, om den ansökande parten lämnar en försäkran, som bedöms innebära tillräcklig garanti för att den som begärs utlämnad får rätt till ny domstolsprövning och där-

[725] Angående det förenklade utlämningsförfarandet se vidare prop. 1996/97: 88.
[726] Se bl.a. prop. 1959:72 s. 32.
[727] Se exempelvis EKMR, SÖ 1952:35, samt FN:s Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, SÖ 1971:42.

med tillförsäkras rätten till försvar."[728] Konventionstexten har införlivats i vår svenska utlämningslagstiftning och framgår av 9 § 3 st. 2 m. AllmL. Garantin för en ny rättegång torde, även om det inte uttryckligen sägs, avse samma instans som avkunnat utevarodomen. Det centrala torde vara att tidsmässigt flytta tillbaka personen till den tidpunkten då den första rättegången, som resulterade i en utevarodom, skulle börja. Om man godkänner att den nya rättegången prövas i en högre instans kommer individen i ett mindre förmånligt läge. Genom en sådan ordning blir nämligen individens överklagansmöjligheter beskurna jämfört med om individen varit närvarande vid den första rättegången vilken resulterade i en utevarodom.

Utevarodomar särbehandlas också i vårt **utlämningsavtal med Australien**. Enligt detta utlämningsavtal måste den ansökande statens bevisning i skuldfrågan vara mer omfattande för utevarodomar än för ordinära domar. För det fall en utevarodom föreligger stadgar nämligen avtalet att "personen enligt detta fördrag anses inte ha blivit dömd för brottet utan skall anses vara anklagad för det brottet."[729]

Det finns en rad svenska rättsfall som har behandlat frågan om den tilltalades minimirättigheter till försvar har tillgodosetts då denne dömts i sin utevaro. I svensk utlämningspraxis har den dömdes rätt att försvara sig ansetts nöjaktigt tillgodosedd då personens eget handlande, eller någon som är i dennes ställe, orsakat att förhandlingen resulterat i en utevarodom. Härvid kan två rättsfall, NJA 1989 s. 263 och NJA 1993 s. 18, refereras.

NJA 1989 s. 263 behandlar en schweizisk utlämningsbegäran. Den eftersökte mannen, en iransk medborgare, hade dömts för bedrägeri till tre års fängelse och fem års utvisning. Domen som låg till grund för utlämningsansökan var en utevarodom. Den eftersökte mannen uppgav att han inte hade något emot en utlämning under förutsättning att han tillförsäkrades rätt till en ny rättegång i sin närvaro, men bestred bifall till den schweiziska ansökan om sådan försäkran inte lämnades. Mannen gjorde gällande att han inte delgetts stämning eller dom i målet, att han inte fått information om rättegången, att han vägrats visum för att resa in i Schweiz samt att han inte begagnat sig av sin i Schweiz lagstadgade rätt att erhålla en ny förhandling i målet. Av handlingarna i ärendet framgick bl.a. följande. En brottmålsförhandling var utsatt till den 6 juni 1985. Mannen infann sig inte till förhandlingen, men målet företogs likväl till handläggning. Inte heller någon försvarsadvokat var närvarande vid förhandlingen. Den 7 november 1985 företogs målet till ny förhandling, vilket

[728] SÖ 1979:13, art. 3.
[729] SÖ 1985:64, art. 1 p. 7.

den individ som erhållit en utevarodom har rätt till enligt schweizisk lag. Den nya förhandlingen initierades, enligt uppgift från Schweiz, efter en begäran från den dömde mannen. Inte heller vid denna förhandling infann sig mannen eller något ombud för honom. Vid den sistnämnda förhandlingen bekräftade domstolen den tidigare brottmålsdomen. I början av 1989, efter det att överklagandetiden sedan länge gått ut, klagade mannen på domen varvid den schweiziska domstolen avvisade hans överklagande såsom för sent inkommet. Enligt schweizisk lag hade mannen i detta läge inte rätt till någon ny rättegång inom ramen för den ordinära brottmålsprocessen.

HD var därmed tvungen att ta ställning till frågan om mannens rätt att försvara sig kunde anses ha blivit nöjaktigt tillgodosedd i målet. När det gällde mannens invändning att han inte blivit delgiven kallelse till den första förhandlingen ansåg HD, genom de handlingar som medföljde den schweiziska utlämningsansökan, att mannens uppgift var vederlagd. Han hade blivit behörigen kallad till den första rättegången. När det gällde den andra rättegången hade mannen uppgett att han nekats visum av den schweiziska ambassaden i Stockholm och att han därför inte kunde närvara vid denna rättegång. HD ansåg att uppgiften framstod som mindre sannolik. Av hans egna uppgifter, inför HD, framgick det dessutom att han i stället för att ange att han önskade närvara vid en brottmålsrättegång i egenskap av tilltalad, hade angett att han önskade visum eftersom han ville avveckla ett hyresförehållande avseende en lägenhet som han disponerade i Schweiz och att han önskade reglera sina kontoöverdrag i landet. HD påpekade att eftersom mannen inte åberopat kallelsen till den aktuella förhandlingen kan det förhållandet att han inte erhållit visum inte innebära att han hindrats närvara vid förhandlingen. Mannen hade också uppgett att han aldrig delgetts den sista domen. Av handlingarna i ärendet framgick det emellertid att han delgetts domen på diplomatisk väg varför också detta påstående, enligt HD, saknade tyngd. När det gällde mannens uppgift att han inte begärt en ny rättegång, ansågs slutligen detta påstående vederlagt genom de dokument som Schweiz gett in i målet. Tvärtemot mannens påstående framgick det att den andra rättegången initierats sedan mannen inkommit med en begäran om en ny rättegång. Sammanfattningsvis ansåg därför HD att förhållandena i ärendet var sådana att mannens rätt att försvara sig kunde anses ha blivit nöjaktigt tillgodosedd. Utlämning beviljades.

I NJA 1993 s. 18 begärde Italien att en rumänsk medborgare skulle utlämnas. Till grund för utlämningsbegäran förelåg en italiensk utevarodom avseende uppsåtligt dödande och rån till fängelse 18 år och böter. Utevarodomen hade meddelats av en italiensk appellationsdomstol (andra instans) som fann mannen skyldig men sänkte straffet med ett år. I första

instans hade mannen närvarat personligen och också biträtts av en försvarsadvokat. Den italienska underrättsförhandlingen hade möjliggjorts genom att mannen, som vid tidpunkten för förhandlingen avtjänade ett långvarigt fängelsestraff i Sverige, hade utlämnats enligt 11 § 2 st. AllmL för att få närvara vid brottmålsförhandlingen. Efter förhandlingen hade mannen återförts till Sverige för att fortsätta verkställigheten av det svenska straffet. Han överklagade domen och en förhandling vid den italienska appellationsdomstolen sattes ut. Efter framställning av den italienska ambassaden beslöt Regeringen att mannen skulle utlämnas för att kunna närvara också vid denna rättegång. Innan beslutet hann verkställas avvek mannen emellertid från den svenska kriminalvårdsanstalten där han var intagen. Den italienska förhandlingen, som även avsåg en medtilltalad, ställdes in så vitt avsåg mannen. Efter en kortare tid greps mannen och återfördes till den svenska kriminalvårdsanstalten. Den italienska utlämningsbegäran kvarstod och HD satte därför ut en ny förhandling i utlämningsfrågan till den 7 september 1988, samma dag som mannen skulle friges villkorligt från sitt svenska fängelsestraff. Han avvek emellertid på nytt från det svenska fängelset den 6 september 1988. Han var därefter på fri fot ända till den 17 oktober 1989, då han greps. Appellationsdomstolen i Italien hade, den 13 mars 1989, hållit förhandling i det överklagade målet i mannens utevaro. Mannens talan fördes av en advokat som förordnats för honom inför förhandlingen. Advokaten delgavs appellationsdomstolens dom, som innebar en straffsänkning med ett år, medan någon delgivning aldrig skedde med den eftersökte mannen. Vid tiden för utlämningsförhandlingen hade den italienska domen vunnit laga kraft.

Den eftersökte mannen uppgav inför HD att han var oskyldig till de brott som han fällts till ansvar för av de italienska domstolarna. Tre olika försvarare hade varit förordnade för honom, en under förundersökningen, en annan vid den första instansen och ytterligare en tredje vid förhandlingen inför appellationsdomstolen. De två sistnämnda försvararna var inte insatta i ämnet. Vid förhandlingarna hade det inte uppmärksammats att den person som var medtilltalad vid ett flertal tillfällen ändrat sina uppgifter. Den advokat som biträdde den eftersökte mannen i den lägre instansen hade, enligt mannens utsaga, inte varit villig att hjälpa honom med författandet av en överklagandeskrift eftersom mannen inte hade möjligheter att betala något arvode. Mannen författade därför en överklagandeskrift på egen hand. Enligt uppgift som mannen erhållit från den advokat som företrädde honom vid appellationsdomstolen pågick förhandlingen vid denna domstol endast i en halvtimme. Den andre gärningsmannen hördes inte. Åklagaren uppgav också felaktigt att mannen skulle ha blivit delgiven kallelse till förhandlingen. Mannen hade inte

delgetts någon kallelse. Varken till hans adress vid kriminalvårdsanstalten Hall eller till hans mantalsskrivnings- och bostadsadress i Helsingborg, på vilken hans flickvän bodde, hade någon kallelse skickats. Inte heller erhöll hans svenska advokat i utlämningsärendet någon kallelse till den italienska förhandlingen. Mannen hade då han var på flykt hållit kontinuerlig kontakt både med sin flickvän och sin advokat.

HD konstaterade att mannens undanhållande främst hade sin förklaring i att han ville undvika en utlämning till Italien. HD framhöll att den omständigheten att appellationsdomstolen avgjort målet under den tid då mannen var på fri fot inte kunde föranleda någon invändning. Av handlingarna i målet kunde man inte utläsa om appellationsdomstolen gjort något försök att delge mannen kallelse till förhandlingen eller om domstolen vidtagit någon annan särskild åtgärd innan det konstaterades att mannen var oanträffbar. HD tog fasta på att det var mannen som överklagat domen och att han vid tiden för förhandlingen i Italien höll sig undan och dessutom var efterlyst. Även om någon särskild åtgärd inte vidtagits för att eftersöka honom, ansågs det vara försvarligt att behandla honom som oanträffbar. Det förhållandet, att en kallelse till någon av de adresser som mannen angett kanske skulle ha lett till att mannen fått kunskap om förhandlingen kunde, enligt domstolen, inte leda till någon annan bedömning. Domstolen lade till att det också stått mannen fritt att ha kontakt med appellationsdomstolen för att ta reda på datum för en framtida förhandling. Utlämning beviljades.

Dessa två rättsfall skiljer sig åt på en väsentlig punkt. I det tidigare rättsfallet (NJA 1989 s. 263) var den eftersökte personen delgiven kallelse till förhandling, men genom omständigheter som får läggas honom till last infann han sig inte. I det senare rättsfallet (NJA 1993 s. 18) var den eftersökte personen *inte* delgiven kallelse till förhandling. Med tanke på att utevarodomen meddelats av en högre instans var mannen visserligen inte omedveten om att det fanns ett pågående brottmål mot honom, men däremot var tidpunkten för överrättsförhandlingen inte känd.

Europadomstolen har slagit fast att den tilltalade i ett brottmål kan frånsäga sig sin rätt att närvara vid rättegången. I praktiken kan detta ske konkludent, genom att personen efter att ha mottagit en kallelse väljer att inte närvara vid förhandlingen. En sådan situation tycks föreligga i NJA 1989 s. 263, där väl mannen i fråga endast företog ett halvhjärtat försök för att få visum. I fallet *Colozza och Rubinat mot Italien* har den aktuella frågan väckts (kan den som är på flykt jämställas med den som delgetts kallelse men väljer att inte infinna sig?), men inte besvarats. Visserligen uttalade kommissionen att den person som höll sig undan för att undvika en rättegång eller av andra skäl gjort sig oanträffbar inte, med anledning av sitt eget beteende, kunde jämställas med en person som efter delgiven

kallelse valt att utebli från en brottmålsförhandling. Europadomstolen i sin tur valde att hålla frågan öppen men uttalade däremot att en rättegång i den tilltalades utevaro är tillåten när domstolen har uttömt sina delgivningsmöjligheter.[730] Också i fallet *F.C.B mot Italien* behandlade Europadomstolen frågan om en utländsk domstol uttömt sina delgivningsmöjligheter. Klaganden hade fällts till ansvar för rån, mord och mordförsök till 24 års fängelse. Efter det att han överklagat domen frikändes han. Klaganden flyttade då till Tyskland. Under en vistelse i Belgien arresterades han misstänkt för kidnappning och utlämnades till Nederländerna. I Italien hade den friande brottmålsdomen mot mannen överklagats. Mannens advokat informerade den italienska domstolen om att mannen befann sig i fängsligt förvar i Nederländerna. Den italienska domstolen fann inte att det var visat att mannen hade laga förfall, målet togs till huvudförhandling i mannens utevaro och han dömdes till 24 års fängelse. Europadomstolen konstaterade att klaganden inte varit närvarande vid förhandlingen i den italienska domstolen trots att målet rörde sig om anklagelser för mycket grova brott och att mannen inte uttryckt någon önskan om att inte närvara vid förhandlingen. Den italienska domstolen hade vidare fått kännedom om att mannen befann sig i fängsligt förvar men inte uppskjutit förhandlingen eller försökt utreda om mannen valt att avstå från att närvara, även om mannens agerande gav anledning att ifrågasätta om det inte var så att han sökt förhala handläggningen av brottmålet. Europadomstolen fann att konsekvenserna av den italienska domstolens agerande, mot bakgrund av den information som fanns tillgänglig, varit uppenbart oproportionerlig. En kränkning av EKMR art. 6.1 ansågs föreligga.[731]

Det finns, enligt min mening, väsentliga skillnader mellan den person som efter delgivning väljer att utebli från ett rättegångstillfälle och den person som vid tidpunkten för kallelse håller sig undan. Medan den förstnämnde har getts en reell valmöjlighet och erhållit kunskap om tidpunkten för förhandling, är så inte är fallet med den sistnämnde. Det torde därför, vilket också Europadomstolen påpekat, vara av stor vikt att domstolen begagnar sig av de tänkbara delgivningsmöjligheter som står till buds innan man accepterar att hålla en förhandling i den tilltalades utevaro. Genom att uttömma delgivningsmöjligheterna har staten gjort allt som står i dess makt för att personen i fråga skall få kännedom om brottmålsförhandlingen. Detta blir av stor betydelse om man betänker att den som håller sig undan mycket väl kan läsa tidningar, utländska som inhemska, i vilka en delgivning kan kungöras liksom också hålla kontakt med an-

[730] Se vidare angående fallet *Colozza och Rubinat mot Italien* t.ex. Harris, O'Boyle & Warbrick 1995 s. 205.

[731] Se också Danelius 2000 s. 169–170 angående utevarodomar och EKMR.

höriga som, om de är mantalsskrivna på samma adress som den aktuella personen, kan meddela denne om en delgivning har sänts postledes. Den omständigheten att man kan vara säker på att den eftersökte individen inte kommer att infinna sig personligen vid en framtida förhandling utesluter inte på något sätt att personen kan skicka ett ombud till förhandlingen. Kännedom om när förhandlingen äger rum kan vara av betydelse för att personen inför förhandlingen skall kunna förbereda sitt försvar tillsammans med sitt ombud.

Ytterligare ett rättsfall där en utevarodom behandlas i utlämningssammanhang är NJA 1986 s. 262, som jag tidigare också behandlat, men då i avsnitt 2.9.3.3 utifrån rekvisitet "uppenbart oriktigt" i 9 § 3 st. AllmL. När det gäller det aktuella ärendet och det förhållandet att domen var en utevarodom kan man konstatera följande. Utevarodomen, i vilken mannen befunnits skyldig till mord, hade meddelats av Turkiets högsta domstol. Sedan den eftersökte mannen överklagat underinstansens dom, där han varit närvarande vid brottmålsförhandlingen, kallade den turkiska högsta domstolen försvarsadvokaten, men inte mannen, till huvudförhandling. När försvarsadvokaten inte infann sig beslutade domstolen att avgöra målet på handlingarna, varvid den inte fann anledning att ändra underinstansens dom. Man bör observera att vid tidpunkten för bedömningen av utlämningsärendet hade Turkiet ännu inte tillträtt den europeiska utlämningskonventionens andra tilläggsprotokoll. Följaktligen var 9 § 3 st. 2 m. AllmL inte tillämplig. HD kom i stället att företa en bedömningen utifrån frågan om den turkiska domen var förenlig med grunderna för vår rättsordning. HD konstaterade inledningsvis att ett förfarande, där enbart den tilltalades ombud får närvara i högsta instans, inte kan anses oförenligt med grundläggande principer för vår rättsordning.[732] HD gick därefter över till att granska det faktum att målet kom att avgöras på handlingarna, sedan försvararen uteblev från förhandlingen. Ett sådant förfarande ansågs inte heller, enligt HD, strida mot grunderna för vår rättsordning. Av ärendet framgår inte varför försvarsadvokaten inte närvarade. Det kan naturligtvis finnas många alternativa förklaringar, t.ex. slarv, sjukdom eller utebliven betalning från klienten. HD har, obiter dictum, valt att påpeka att bedömningen av utevarodomen skulle ha blivit en annan om anledningen till att försvarsadvokaten uteblivit varit att mannen inte haft ekonomiska möjligheter att betala advokaten.

[732] När det gäller EKMR och den tilltalades rätt att närvara vid rättegången i högre instans kan situationen variera beroende på omfattningen av den högre instansens prövning och möjligheten att domen i den högre instansen leder till ett sämre resultat för den tilltalade än den överklagade domen. Angående avgörande i frågan från Europadomstolen se Danelius 2000 s. 170.

Någon sådan omständighet gjordes dock inte gällande i ärendet.[733] Utlämning beviljades.

Det finns emellertid också exempel i praxis där den åtalade individens rätt att försvara sig inte har ansetts varit nöjaktigt tillgodosedd. Ett sådant exempel, vilket också är ett rättsfall som jag tidigare berört men då i avsnitt 2.9.3.3 utifrån rekvisitet "uppenbart oriktigt," är NJA 1984 s. 903. Liksom i det nyss nämnda rättsfallet hade Italien, som var ansökande stat, ännu inte tillträtt den europeiska utlämningskonventionens andra tilläggsprotokoll vid tidpunkten för bedömningen. Tilläggsprotokollet stadgar som bekant att trots att ett avtal om att godta varandras domar föreligger så kan en utevarodom underkännas, om avtalsparterna har kommit överens om att ett underkännande är möjligt i de fall den dömdes rätt att försvara sig inte får anses ha blivit nöjaktigt tillgodosedd eller denne inte har rätt till en ny domstolsförhandling som tillgodoser denna rätt. Denna möjlighet att begränsa ett avtal finns upptagen i 9 § 3 st. 2 m. AllmL. Vid tidpunkten för bedömningen av den italienska ansökan fanns det enbart ett avtal (den europeiska utlämningskonventionen) om att Sverige och Italien skulle godta varandras domar. Det fanns alltså inte ett tilläggsavtal som gjorde det möjligt att under vissa förhållanden underkänna en utevarodom. En strikt tolkning av 9 § 3 st. AllmL skulle lett till att den italienska domen endast kunde underkännas om denna var uppenbart oriktig. HD valde emellertid att tolka 9 § AllmL mer extensivt. Prövningen kom i stället att röra frågan om den aktuella utevarodomen var förenlig med grunderna för vår rättsordning. HD beaktade således de svenska konventionsåtagandena på området för mänskliga rättigheter vid tolkningen av stadgandet. I rättsfallet underkändes den italienska utevarodomen, vilken avsåg grov varusmuggling avseende narkotika och grovt narkotika brott. Den man som begärdes utlämnad hade inte före rättegången fått del av de anklagelser som riktades mot honom. När mannen fick reda på att en utevarodom förelåg hade denna redan vunnit laga kraft. Han kunde inte läng-

[733] Enligt 18 § 3 st. 2 m. AllmL skall beträffande utlämningsärenden i övrigt gälla vad som i brottmål är stadgat vilket bl.a. innebär att domstolen, till skillnad från i dispositiva tvistemål, inte är bunden av parternas yrkanden och grunder utan tvärtom vid oklarheter skall utöva materiell processledning, särskilt när detta kan tänkas vara till individens fördel. Det torde vara viktigt att frågan varför ett biträde inte infinner sig utreds vid den svenska domstolsförhandlingen t.ex. genom att en direkt fråga ställs till den utlämningsbegärde personen. Ett justitieråd var av skiljaktig mening i ärendet eftersom han ansåg att även de polisförhör, som företagits med mannen i Turkiet och som mannen ingett till HD, var sådant material som skulle beaktas i ärendet och att det av dessa förhör framgick att mannens turkiske advokat inte inställt sig till högsta domstolen eftersom mannen inte hade haft råd att betala hans resa. Det skiljaktiga justitierådet tillade att det också vid förhandlingen i HD framkommit uppgifter från mannen som talade för att hans rättegång i själva verket bekostats av en bror och att man fick utgå ifrån att mannen inte för egen del hade råd att bekosta något rättegångsbiträde.

re använda sig av något ordinärt rättsmedel för att angripa domen. Enbart resningsvägen återstod, vilket inte på ett tillfredställande sätt ansågs respektera hans rättighet att försvara sig. HD, som ansåg att ett hinder mot utlämning förelåg, hänvisade till Sveriges konventionsåtaganden angående mänskliga rättigheter (som vid tidpunkten för avgörandet inte var svensk lag), särskilt EKMR art. 6 och FN:s Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter art. 14.

Ett ytterligare exempel där kritik riktats mot en utevarodom är NJA 2000 s. 243. Slovakiska republiken begärde utlämning av en kvinna som enligt en inhemsk utevarodom ansetts skyldig till rånbrottslighet. Eftersom Slovakiska republiken, liksom Sverige, är ansluten både till den europeiska utlämningskonventionen och dess andra tilläggsprotokoll, ansågs 9 § 3 st. 2 m. AllmL tillämplig. Av ärendet framgick att målet i sin helhet ägt rum i den eftersökta kvinnans utevaro. Hon hade varken delgivits brottsmisstanke, åtal eller kallelse till själva brottmålsförhandlingen. Kvinnan var visserligen företrädd av försvarare, men utredningen ansågs tala för att försvararen inte varit i kontakt med henne och därför måste ha saknat kännedom om hennes inställning till åtalet och om den bevisning som hon kunde vilja åberopa. Kvinnans rätt att försvara sig ansågs inte ha blivit nöjaktigt tillgodosedd, varvid HD hänvisade till EKMR art. 6. HD konstaterade att de uppgifter som lämnats avseende slovakisk rätt inte visade att kvinnan skulle ha rätt att föra talan mot domen på den grunden att hon inte varit närvarande vid förhandlingen och inte heller i övrigt kunnat påkalla en ny domstolsprövning annat än genom extraordinära rättsmedel. Hinder mot utlämning ansågs därför föreligga.

När det gäller frågan om den tilltalades minimirättigheter har respekterats blir avgöranden från Europadomstolen av central betydelse. Det finns all anledning att påpeka att området för mänskliga rättigheter är dynamiskt och ständigt under utveckling. Nya rättsfall kan både komplettera och förändra vad som tidigare sagts på området.

2.10 Ne bis in idem

2.10.1 Nuvarande reglering

För **utomnordiska utlämningsansökningar** infördes i AllmL, liksom i dess föregångare 1913 års lag, ett förbud mot utlämning om detta skulle leda till att principen om *ne bis in idem* inte respekteras.[734] Av 10 § 1 st. AllmL framgår det att en utlämningsbegäran inte kan beviljas om det

[734] Principen om ne bis in idem behandlas t.ex. av Bedi 1966 s. 171–175, Bassiouni 1974 s. 450–458, Extradition for Drug-related Offenses, Nations Unies 1985 s. 112–118, Williams 1992 s. 554–558, Julien-Laferrière 1994 s. 751–753, Aughterson 1995 s. 116–122

beträffande den eftersökte individen har meddelats dom avseende det uppgivna brottet eller med stöd av 20 kap. 7 § RB eller motsvarande bestämmelse i annan författning har meddelats beslut att inte väcka talan för brottet. Stadganden som behandlar principen om ne bis in idem finns också i samtliga Sveriges **överenskommelser om utlämning**.[735] Man kan särskilt erinra om **den europeiska utlämningskonventionens andra tilläggsprotokoll** som stadgar att den anmodade staten har rätt att vägra utlämning om individen har beviljats amnesti för brottet och den anmodade staten var behörig att väcka talan för brottet.[736]

Utlämningsförbudet med hänsyn till principen om ne bis in idem omfattar inte enbart svenska domar eller beslut rörande den aktuella gärningen. I viss mån utsträcks utlämningsförbudet också till *utländska avgöranden*. Av 10 § 4 st. AllmL kan man utläsa att utlämning inte beviljas om frågan om ansvar för brott prövats genom lagakraftvunnen dom meddelad i ett annat land än det land som ansöker om utlämning. Ytterligare förutsättningar för att den utländska domen skall hindra en utlämning är att brottet förövats i den stat, som redan meddelat domen, eller att denna stat har tillträtt den europeiska utlämningskonventionen eller en överenskommelse som avses i 2 kap. 5 a § 4 st. BrB eller om staten har slutit särskilt avtal med Sverige om utlämning för brott.

En utländsk dom hindrar, enligt 10 § 5 st. AllmL, inte utlämning om den aktuella gärningen begåtts på den ansökande statens territorium eller mot den ansökande staten eller mot menighet eller allmän inrättning i den staten. Inte heller utgör den utländska domen något hinder om den aktuella gärningen är ett sådant brott som finns upptaget i 2 kap. 3 § 6 p. eller 7 p. BrB, såvida inte lagföringen har skett på begäran av den stat som numera inkommit till Sverige med en begäran om utlämning eller skett sedan utlämning för lagföring beviljats från denna stat.

Man kan särskilt erinra om **Schengenkonventionen** som reglerar ne bis in idem-frågan mellan medlemsstaterna.[736a] Det **första tilläggsprotokollet till den europeiska utlämningskonventionen** slår fast att den an-

---

angående Australien, Forde 1995 s. 124–125 angående Irland, Lahti 1999 s. 540–541 utifrån jurisdiktionsaspekten, Stessens 1999 s. 403–405 allmänt om principen i det internationella samarbetet, van den Wyngaert 1999a s. 173–175 allmänt angående principen i det internationella samarbetet, och särskilt om principen i relation till vida straffbestämmelser, van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 779–804 också allmänt om principen.

[735] Angående den europeiska utlämningskonventionen se SÖ 1959:65, art. 9, angående avtalet med USA se SÖ 1963:17, art. V p. 1, angående avtalet med Storbritannien och Nordirland se SÖ 1965:19–20, art. 6 (1), angående avtalet med Australien se SÖ 1974:3, art. V d) och angående avtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 3 c).

[736] SÖ 1979:13, art. 4.

[736a] SÖ 1998:49, art. 54–58.

modade staten har rätt att vägra utlämning om en dom finns i ett tredje land och det tredje landet har tillträtt den europeiska utlämningskonventionen. Undantag från möjligheten att vägra utlämning är t.ex. den situationen att gärningen begåtts på den ansökande statens territorium. Tilläggsprotokollet stadgar visserligen också att det inte finns något hinder för en stat att tillämpa vidare ne bis in idem-regler än vad som framgår av tilläggsprotokollet.[736b]

För **nordiska förhållanden** uppställer 5 § NordL ett utlämningsförbud som är snarlikt 10 § 1 st. AllmL. Däremot innehåller inte den nordiska lagstiftningen något generellt utlämningsförbud vid förekomsten av utländska avgöranden.

2.10.2 Skäl för regleringen

Principen rörande ne bis in idem känns väl igen från det stora flertalet länders nationella straffprocessrätt. Sverige är här inget undantag. Innan jag går in på frågan om varför principen om ne bis in idem har en plats i utlämningssamarbetet kan det vara intressant att granska de skäl som har angetts för principen i den nationella straffprocessrätten. I vår inhemska straffprocessrätt, liksom i andra länders inhemska straffprocessrätt, har principen ofta rättfärdigats utifrån tre olika skäl.

Det första skälet, som i mitt tycke också har störst bärkraft, tar sin utgångspunkt i ett beaktande av *individintresset*. Man brukar sålunda hävda att principen i själva verket är en grundläggande rättsstatsprincip. Med ne bis in idem – icke två gånger i samma sak, menar man i själva verket att ett åtal för en gärning som tidigare varit föremål för prövning i princip inte skall kunna tas upp på nytt. Den person som en gång varit föremål för en brottmålsprocess skall inte behöva leva sitt liv i ständig oro över att saken återigen, kanske vid ett långt senare tillfälle, blir föremål för en ny prövning. Detta skyddsbehov anses sträcka sig så långt att man har ansett att inte ens den individ som frikänts men i själva verket är skyldig skall behöva leva under en sådan permanent oro för en ny prövning.[737]

Även andra skäl har angetts för att söka förklara och rättfärdiga principen om ne bis in idem. Ett mer pragmatiskt skäl har tagit sin utgångspunkt i *processekonomiska överväganden*. Genom principen försäkrar sig statsmakten om att åklagare, men även en målsägande som väcker enskilt åtal, verkligen har förberett ett mål till det yttersta innan respektive part väcker åtal. Detta är nödvändigt eftersom varken åklagaren eller den enskilde individen får "en andra chans" när den avkunnade domen

[736b] SÖ 1976:27, art. 2.

[737] Se vidare t.ex. Ekelöf, Bylund & Boman 1994 s. 154–155. För internationell litteratur se t.ex. van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 780.

väl vunnit laga kraft. Åklagaren och målsäganden sporras i stället till att vara väl förberedda inför brottmålsförhandlingen.[738]

Vidare brukar man hävda att principen ne bis in idem skapar en slags respekt för rättssystemet och de domar som avkunnats av domstolarna. En domstol som slutgiltigt avgjort en fråga bör åtnjuta acceptans för sitt avgörande också från andra domstolar. På så sätt undviker man motstridiga avgöranden som skulle kunna underminera respekten för domstolarna. Endast under mycket speciella förhållanden[739] bör en lagakraftvunnen dom kunna tas upp till förnyad prövning. Principen ne bis in idem kommer därmed att *främja en viss stabilitet* i samhället. Invånarna kan utgå ifrån och rätta sig efter ett lagakraftvunnet domstolsbeslut.[740]

Så långt principen ne bis in idem på ett nationellt plan. Frågan är om dessa svenska nationella skäl för principen förbehållslöst kan flyttas över till det internationella planet och till utlämningsrätten. Någon ingående diskussion kring varför stadgandet skall finnas inom utlämningsrätten företas inte i den svenska utlämningslagstiftningens förarbeten, kanske därför att man anser det som självklart att principen skall vara en del också av utlämningsrätten. I förarbetena till 1913 års lag kan man läsa att ett medgivande till utlämning under sådana förhållanden "uppenbarligen ej kunna ifrågakomma".[741] I AllmL:s förarbeten uttalar departementschefen att "det är tydligt" att utlämning inte kan beviljas om individen redan har blivit dömd för gärningen i Sverige.[742] Inte heller i NordL:s förarbeten[743] behandlas skälet eller skälen för stadgandet, men det kan ändå vara värt att påpeka att trots att NordL på många sätt förenklats jämfört med AllmL har principen ne bis in idem inte tagits bort.

När det gäller den tidigare ställda frågan om de nationella skälen för ne bis in idem kan ha bärkraft också inom utlämningsrätten torde denna fråga lämpligast besvaras genom att man granskar vart och ett av skälen för sig.

Enligt min mening bör det första skälet, individintresset, med lätthet kunna åberopas också i det internationella samarbetet. För individen torde behovet av skydd för en framtida rättegång avseende samma sak på intet sätt minska i styrka bara för att rättegången och straffverkställigheten skulle vara förlagda till ett annat land än det land som en gång dömt individen.[744]

[738] Se vidare t.ex. Ekelöf, Bylund & Boman 1994 s. 156 Se även van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 780– 781 som bl.a. pekar på tysk rätt där man utifrån en *Erledigungprinzip* ser det som att åklagaren har uttömt sin möjlighet att väcka åtal sedan han eller hon väl har lagt fram saken för slutligt avgörande.

[739] Angående resningsinstitutet se t.ex. Welamson 1994 s. 156.

[740] Se vidare angående denna aspekt t.ex. van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 781.

[741] Prop. 1913:50 s. 36.

[742] Se prop. 1957:156 s. 65–67.

[743] Prop. 1959:72: s. 35.

[744] Synpunkten delas av van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 782.

Det andra skälet, det processekonomiska, kan tyckas mindre övertygande från ett internationellt perspektiv. Det är inte självklart att en utländsk åklagare skall behöva jämställas med en svensk åklagare eller målsägande. Enbart för att dessa, dvs. den svenske åklagaren och målsäganden, uttömt sina möjligheter att väcka åtal kan man inte hävda att detta också skall gälla den utländske åklagare som representerar andra intressen och kan ha tillgång till annan bevisning. De processekonomiska skälen som anförts när det gäller det egna landets åklagare och målsägande har till stor del enbart en nationell karaktär. Det är det egna landets domstolar som man vill hålla utanför ytterligare prövning av saken.[745] Möjligen skulle man kunna argumentera för den processekonomiska aspekten i ett större perspektiv. Man skulle då hävda att sedan man i Sverige slutligt avgjort saken är man inte villig varken att belasta det inhemska rättssystemet med ytterligare en rättegång eller att tynga rättssystemet med ett utlämningsförfarande, där de inhemska domstolarnas resurser skulle tas i anspråk för frågor som rör en gärning vilken slutligt behandlats i en tidigare svensk brottmålsdom.

Även om det tredje skälet, främjande av stabilitet, har mindre styrka i en internationell kontext än i en nationell kontext, är det nog ändå önskvärt att undvika motstridiga avgöranden så långt som möjligt, också då avgörandena härrör från olika länder. Varje form av konflikt mellan rättsliga system är inte bara till skada för de berörda individerna utan också till skada för rättsliga systems samexistens.[746]

2.10.3 Tolkning av stadgandet

2.10.3.1 Svenska avgöranden

Av 10 § 1 st. AllmL framgår det att förekomsten av *en svensk dom* avseende samma brott som det som upptas i en utlämningsansökan leder till att utlämning inte kan beviljas. Ett liknande stadgande finns i 5 § NordL. Den svenska domen behöver inte innebära att den eftersökte individen fällts till ansvar för det aktuella brottet eller att en viss påföljd dömts ut. Stadgandet omfattar också situationen att påföljdseftergift meddelats liksom att en svensk domstol har friat individen från brottsanklagelse, kanske p.g.a. bristande bevisning.[747]

Däremot finns det inget generellt hinder mot utlämning om brottmålsprocessen inte har kommit längre än att åklagaren eller en målsägande

[745] Se vidare t.ex. van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 782.

[746] Angående det tredje skälet se van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 782.

[747] Jfr ett av de skäl, nämligen bevissvårigheter, som har åberopats till stöd för en uppmjukning av förbudet mot utlämning av egna medborgare, se avsnitt 2.2.2.

har väckt åtal. Målsägandens intresse kan dock alltid beaktas av Regeringen genom *den fria prövningsrätten*. Även gentemot de länder med vilka Sverige har slutit utlämningsavtal har man från svensk sida förbehållit sig en fri prövningsrätt vid sådana förhållanden.[748]

I stadgandet använder man sig av ett brottsbegrepp inte som i den inhemska straffprocessrätten av ett gärningsbegrepp. Det kan i sammanhanget vara på sin plats att erinra om att EKMR:s sjunde tilläggsprotokoll, art. 4,[748a] som behandlar ne bis in idem-principen, är avgränsad på så sätt att den endast behandlar ne bis in idem-frågan på ett nationellt plan. En dom i en stat utgör inte ett hinder för lagföring av samma sak i en annan stat. Frågan om en sådan rättskraft över de nationella gränserna faller alltså utanför EKMR. Desutom tycks den aktuella art. 4 genom sin ordalydelse främst tala för att ne bis in idem-skyddet avser brott och inte gärning.[749] Någon tolkningshjälp från EKMR kan man alltså inte få när det gäller det internationella samarbetet. Rent principiellt skulle man dock kunna argumentera enligt följande. De inhemska rättskraftsreglerna (som är baserade på ett gärningsbegrepp) syftar till att inte straffa individen två gånger för samma sak vid svensk domstol eftersom detta skulle vara orättfärdigt. Men det orättfärdiga i att straffa individen på nytt försvinner inte enbart för att rättegången förflyttas till ett annat land. Varför skulle Sverige, när man inte anser sig ha rätt att döma individen på nytt, vilja samarbeta med en annan stat i syfte att denna, i stället för Sverige, skulle straffa individen på nytt? Av rättvisehänsyn finns det starka skäl som talar för att ett gärningsbegrepp, inte ett brottsbegrepp bör införas i 10 § 1 st. AllmL. Man kan också ifrågasätta om det verkligen är så att skrivningen "brott" i stället för "gärning" har införts – och behållits – i AllmL för att skapa ökade möjligheter till utlämning jämfört med möjligheter till inhemsk lagföring. Det finns inget som tyder på ett sådant medvetet ställningstagande. Tvärtom har man, i senare förarbeten i anslutning till utlämningssamarbete, talat om ett gärningsbegrepp, inte ett brottsbegrepp, när ne bis in idem-frågan i anslutning till AllmL behandlas.[749a] Det torde också vara lämpligt att 10 § 1 st. AllmL redan idag tolkas utifrån det inhemska gärningsbegreppet.

Stadgandet i 10 § 1 st. AllmL är som nämnts tänkt att ge uttryck för principen ne bis in idem (icke två gånger i samma sak) när det gäller tidigare svenska avgöranden. Utan stadgandet skulle Sverige kunna medver-

[748] Se vidare bl.a. prop. 1975:35 s. 61.
[748a] SÖ 1985:70.
[749] Se vidare Danelius 2000 s. 359–360 och Asp 2000/01 s. 617–618.
[749a] Se Ds 2002:62 s. 104–106. Jfr också skrivningarna i den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 19 där den engelska texten talar om "the offence" medan den franska texten innehåller den vidare formuleringen "les faits".

ka till dubbelbestraffning genom att först på egen hand döma en individ och därefter bevilja utlämning för samma sak.

När det gäller den inhemska brottmålsprocessen kan man erinra om Ekelöf som företrätt en rättskraftslära som ligger nära den lära som utvecklats i tysk domstolspraxis. Enligt Ekelöf avser en brottmålsprocess samma sak förutsatt att det råder överensstämmelse med avseende på endera den utförda handlingen eller angreppsobjektet, dvs. själva brottsresultatet.[750] Med en sådan utgångspunkt blir det lämpligare att tala om en brottslig gärning än att tala om begreppet brott när man åsyftar rättskraft i brottmål. En brottslig gärning kan nämligen innefatta ett antal olika brott. Den som dödar någon kan göra sig skyldig till bl.a. mord, dråp, olika former av misshandel, ofredande men också vållandebrott med avseende på dödandet och med avseende på den åsamkade kroppsskadan.

Olivecrona har utvecklat en delvis annorlunda rättskraftslära. Olivecrona anser att samma sak föreligger om åklagaren i det nya målet jämfört med det tidigare avviker vid beskrivningen av samma händelseförlopp eller framför en alternativ rekonstruktion av samma till en viss tid och plats förlagt händelseförlopp som medför ett visst brottsligt resultat. Liksom Ekelöf, utgår Olivecrona ifrån ett gärningsbegrepp, inte ett brottsbegrepp.[751] Den av honom föreslagna prövningen anses ha till syfte att kunna fastställa om gärningsidentitet föreligger mellan olika beskrivna händelser.[752]

Mot bakgrund av att man i den inhemska rätten använder sig av ett gärningsbegrepp, inte ett brottsbegrepp, när man talar om rättskraft, kan det alltså vara lämpligt att införa en sådan ordning också i 10 § 1 st. AllmL. Inte minst torde detta vara lämpligt om man i dag ansluter sig till åsikten att 10 § 1 st. AllmL trots sin ordalydelse bör tolkas utifrån ett gärningsbegrepp.

Det finns ett rättsfall, NJA 1984 s. 707, som behandlar de svenska rättskraftsreglerna i ett utlämningsärende. I ärendet begärde Tyskland utlämning av en man som var misstänkt för tillgreppsbrott. Av den tyska utredningen framgick det att gärningsmannen vid ett tillfälle tillgripit ett flertal föremål, varav några redan omfattades av en svensk lagakraftvunnen dom avseende tillgreppsbrott på en annan plats och vid en annan tidpunkt. Tysklands utlämningsansökan lämnades utan bifall. Den aktuella gärningen ansågs omfattas av den svenska rättskraften.

[750] Se Ekelöf 1994 s. 165. Observera att tolkningen av gärningsbegreppet därmed skiljer sig från det gärningsbegrepp som jag förespråkar för specialitetsprincipen, se vidare avsnitt 2.13.4.1.

[751] Olivecrona 1968 s. 179.

[752] Gärningsbegreppet, i stället för brottsbegreppet, används generellt i den inhemska straffprocessrätten när man talar om rättskraft, se t.ex. Fitger 30:22–30:34 med däri gjorda hänvisningar.

Till begreppet "svensk dom" i 10 § 1 st. AllmL bör man, enligt min mening, också hänföra strafföreläggande och ordningsbot. Dessa förfaranden innebär på samma sätt som en dom att saken får anses vara prövad. Ett godkänt strafföreläggande eller en godkänd ordningsbot jämställs i vår interna straffprocessrätt med en ordinär dom som har vunnit laga kraft, vilket framgår av 48 kap. 3 § 2 st. och 17 § RB. När det gäller situationen att ett strafföreläggande eller en ordningsbot föreligger, faller det sig därför naturligt att det skydd som ges i Sverige mot en förnyad rättegång också får påverka Sveriges vilja till utlämning.

Det är emellertid inte bara en svensk dom som kan utgöra ett hinder mot utlämning. Av 10 § 1 st. AllmL framgår att också beslut av åklagare att inte väcka åtal med stöd av *20 kap. 7 § RB* eller *motsvarande stadganden* hindrar utlämning. Med motsvarande stadganden avses exempelvis abolitionsbeslut av Regeringen med stöd av 11 kap. 13 § 2 st. RF samt beslut att inte åtala unga lagöverträdare enligt 16, 17 §§ lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.[753]

De särskilda åtalsprövningsreglerna i BrB anses däremot inte vara ett sådant motsvarande stadgande som omtalas i 10 § 1 st. AllmL. Utlämning kan alltså ske även om en åklagare i Sverige inte annat än i undantagsfall väcker åtal med stöd av dessa regler. Att de särskilda åtalsreglerna inte beaktas torde delvis kunna förklaras med att dessa saknar det starkare skydd som 20 kap. 7 b § RB ger individen då det stadgas att ett beslut enligt 20 kap. 7 § RB endast under särskilda omständigheter får återkallas. Individen har getts en garanti, ett personligt beslut. I linje med det sagda torde inte heller ett nedläggande av en svensk förundersökning enligt 23 kap. 4 a § RB förhindra utlämning. I detta fall har inga garantier lämnats för att ansvar inte skall aktualiseras senare.[754]

När det gäller de inhemska rättskraftsreglerna kan dessa som bekant under vissa speciella omständigheter brytas igenom av *resningsinstitutet*. Individen kan därmed bli föremål för en ny rättegång trots att en lagakraftvunnen dom föreligger avseende samma gärning. Antag att en svensk dom föreligger beträffande en brottslig gärning och att en ansökande stat begär utlämning för samma gärning. Antag vidare att den ansökande statens åklagare kan stödja sig på nyupptäckt bevisning av den dignitetet att resning enligt 58 kap. 3 § 2 p. RB skulle ha beviljats om det i stället varit en svensk åklagare som lagt fram bevisningen. Eftersom utlämningsförbudet i 10 § 1 st. AllmL är absolut, innebär detta att utlämning inte heller kan beviljas i den beskrivna situationen, trots att man från svensk sida skulle ha beviljat resning. Det kan ifrågasättas om en sådan möjlighet inte borde införas också i utlämningssamarbetet.

[753] Prop. 1975:35 s. 62.
[754] Prop. 1975:35 s. 61–62.

2.10.3.2 Utländska avgöranden

Utlämningshindret ne bis in idem har också getts en internationell karaktär genom 10 § 4 st. AllmL. Detta stadgande slår fast att i vissa fall kan även en *lagakraftägande dom i ett tredje land* ses som ett hinder för utlämning.[755]

Ytterligare förutsättningar för att den utländska domen skall hindra en utlämning är att brottet förövats i den stat, som redan meddelat domen, eller att denna stat har tillträtt den europeiska utlämningskonventionen eller en överenskommelse som avses i 2 kap. 5 a § 4 st. BrB eller om staten har slutit särskilt avtal med Sverige om utlämning för brott.

De överenskommelser som åsyftas i 2 kap. 5 a § 4 st. BrB är följande. Den europeiska konventionen den 28 maj om brottmålsdoms internationella rättsverkningar, den europeiska konventionen den 15 maj 1972 om överförande av lagföring i brottmål, konventionen den 26 juli 1995 om skydd av EG:s finansiella intressen dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen, protokoll den 27 september 1996 till konventionen om skydd av EG:s finansiella intressen, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen, konventionen den 26 maj 1997 om kamp mot korruption som tjänstemän i EG eller EU:s medlemsstater är delaktiga i, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen, konvention den 19 juni 1990 om tillämpning av Schengenavtalet den 14 juni 1985 (Schengenkonventionen), konventionen den 25 maj 1987 mellan EG:s medlemsstater om förbud mot dubbelbestraffning[756] och andra protokollet den 19 juni 1997 till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen.

Under de uppräknade förhållande utgör den utländska domen hinder mot utlämning, om det är så att den eftersökte individen genom domen har frikänts från ansvar, har förklarats skyldig till brott utan att påföljd har ådömts, den ådömda påföljden har verkställts i sin helhet eller verkställighet pågår eller den ådömda påföljden är preskriberad enligt domslandets lagstiftning. En verkställighet kan inte anses pågå om den dömde rymmer eller på annat sätt söker undandra sig verkställighet. I sådana situationer har domen inte längre rättskraftsverkan.[757] Märk väl att en ut-

[755] Se vidare prop. 1975:35 s. 62.

[756] Även om både konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar och den europeiska konventionen om överförande av lagföring är skrivna för det internationella samarbetet får de återverkningar också på den inhemska straffprocessrätten i varje stat eftersom man, i den mån man erkänt andra länders domar, naturligtvis inte heller i det egna landet kan väcka åtal för de gärningar som behandlas i domarna. Se vidare van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 786–804.

[757] KBrB I 2:50.

ländsk dom som närmast har karaktären av ett avvisningsbeslut, dvs. att domstolen inte var behörig att pröva målet, självfallet inte omfattas av stadgandet. Av stadgandets ordalydelse "lagakraftvunnen dom" torde man också kunna dra slutsatsen att ett hinder mot utlämning inte föreligger i förhållande till *en viss stat* även om rättegång för samma gärning redan pågår i *en annan stat*, låt vara att denna kommer att resultera i en utevarodom.

När det gäller **Schengenkonventionen** innehåller denna som huvudprincip att lagföring inte får ske två gånger för samma sak i olika Schengenstater. En stat som tillträder Schengenkonventionen kan i en förklaring ange att den i vissa fall inte är bunden av ne bis in idem-principen. Sverige har reserverat sig om gärningen har förövats helt eller delvis på svenskt territorium eller om gärningen har skadat statens säkerhet eller andra för Sverige viktiga intressen. En utländsk dom får hinderverkan i Sverige så snart som domsstaten har tillträtt Schengenkonventionen och alldeles oavsett om staten deltar i Schengensamarbetet praktiskt och operativt och oavsett om staten har anpassat sin lagstiftning till de olika krav som Schengenkonventionen uppställer.[758]

En utländsk dom hindrar, enligt 10 § 5 st. AllmL, inte utlämning om den aktuella gärningen begåtts på den ansökande statens territorium eller mot den ansökande staten eller mot menighet eller allmän inrättning i den staten. Inte heller utgör den utländska domen något hinder om den aktuella gärningen är ett sådant brott som finns upptaget i 2 kap. 3 § 6 p. eller 7 p. BrB, såvida inte lagföringen har skett på begäran av den stat som numera inkommit till Sverige med en begäran om utlämning eller skett sedan utlämning för lagföring beviljats från denna stat. De brott som avses i stadgandena är dels vissa särskilt angivna brott som t.ex. flygplanskapning, folkrättsbrott och osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, dels mycket allvarliga brott som i Sverige har ett straffminimum om fyra års fängelse.

En relevant fråga, som dock inte behandlas i AllmL:s förarbeten, är vems rättskraftsregler som skall avgöra den utländska domens räckvidd. Är det de svenska rättskraftsreglerna eller den utländska statens rättskraftsregler? Enligt min mening är det mest naturligt att låta den utländska statens rättskraftsregler få vara styrande. Det är så att säga från denna stat som ett skydd utgår, och man bör från svensk sida vid tveksamheter inhämta upplysning från denna stat angående vidden av dess rättskraftsinstitut.[759]

[758] Se vidare prop. 1997/98:42 och KBrB I 2:52–2:52a.

[759] Tysk domstol har ställt sådana frågor till domslandet. Se vidare van den Wyngaert & Stessens 1999 s. 800.

10 § 4 st. AllmL infördes ursprungligen för att skapa samstämmighet med nuvarande 2 kap. 5 a § BrB som syftar till att ge utländska domar rättsverkningar i Sverige. I den mån man från svensk sida ansåg sig förhindrad att döma över en gärning som varit föremål för ett utländskt domstolsavgörande ansåg man inte heller att det var rimligt att Sverige skulle inlåta sig på utlämningssamarbete i syfte att låta ett tredje land döma individen på nytt.[760] Medan 2 kap. 5 a § BrB i huvudsak talar om den brottsliga gärningen används brottsbegreppet i stället i 10 § 4 st. AllmL.[761] Man kan ifrågasätta om det inte är rimligt att gärningsbegreppet används också i 10 § 4 st. AllmL. En snäv tolkning av 10 § 4 st. AllmL skulle annars leda till att man från svensk sida anser att utlämning är möjlig för en hel rad brott som den inhemska domstolen p.g.a. Sveriges konventionsåtaganden inte kan döma över. Detta skulle strida mot tanken bakom 10 § 4 st. AllmL, dvs. att skapa samstämmighet med 2 kap. 5 a § BrB.

När det gäller ett hinder mot utlämning för det fall lagakraftägande dom har meddelats av ett land med vilket Sverige har slutit *utlämningsavtal* blir det naturligtvis intressant att fråga sig vad som ingår i begreppet utlämningsavtal. Av förarbetena framgår att det som åsyftas är dels den europeiska utlämningskonventionen, dels Sveriges bilaterala utlämningsavtal.[762] Sverige har emellertid också tillträtt en rad multilaterala utlämningskonventioner bl.a. i FN:s regi där man förpliktas, enligt principen *aut dedere aut judicare*, att för specifik brottslighet antingen utlämna eller lagföra.[763] Lagtextens ordalydelse motsäger i och för sig inte att man innefattar dessa s.k. aut dedere aut judicare-avtal i begreppet utlämningsavtal. I flertalet fall rör emellertid aut dedere aut judicare-avtalen sådana gärningar som avses i 2 kap. 3 § 6 p. och 7 p. BrB och utlämning kan därmed beviljas trots att en dom redan föreligger i ett annat land.[764]

Vid en jämförelse mellan 10 § 1 st. AllmL och 10 § 4 st. AllmL kan man konstatera att det finns flera inhemska situationer, inte bara en svensk dom utan också summariska förfaranden och vissa beslut att inte väcka åtal, som leder till ett förbud mot utlämning, jämfört med om det

[760] Se vidare prop. 1975:30 s. 66.

[761] Ett brottsbegrepp användas när det gäller Sveriges möjligheter att t.ex. döma för brott som förövats mot Sverige.

[762] Prop. 1975:35 s. 62.

[763] Se vidare angående dessa avtal avsnittet, 1.4.4.5.

[764] Konventionerna kan i sig förplikta stater att inte tillämpa en vid tolkning av principen ne bis in idem. Av SÖ 1964:59, FN:s konvention rörande narkotika som senare har kompletterats av SÖ 1991:41, framgår det av dess art. 36 p. 2 (a) att de aktuella brotten skall betraktas som ett särskilt brott om de förövas i olika länder.

rör sig om utländska avgöranden. Endast utländska lagakraftägande domar omfattas av utlämningshindret. Utanför stadgandet faller säkerligen också s.k. uppgörelser med åklagaren vilka syftar till att ge individen straffimmunitet i utbyte mot att han eller hon lämnar upplysningar om andra individers brottslighet. Utifrån ett individperspektiv kan det naturligtvis tyckas orättfärdigt att individen inte också skall kunna åtnjuta ett skydd mot utlämning då denne redan straffats en gång t.ex. genom ett utländskt summariskt förfarande. Om domstolslandet har dömt individen för en gärning som denne begått på den ansökande statens territorium kan utlämning inte vägras. I viss mån kan individen kompenseras om den ansökande staten avräknar det straff som individen avtjänat men i många hänseenden kommer individen att få utstå "dubbla lidanden", t.ex. anspänning inför en brottmålsrättegång vid två tillfällen i stället för vid ett tillfälle och ingående polisförhör i två länder i stället för i ett land etc. I slutändan är det individen som får "betala" för att en annan stat ur den ansökande statens perspektiv kanske har tagit sig alltför omfattande jurisdiktion.[765]

För det fall domstolen i den ansökande staten inte avräknar ett utländskt redan avtjänade straff avseende samma gärning, särskilt om detta är mycket långt, torde frågan om humanitära skäl kunna väckas i utlämningsärendet.

5 § NordL behandlar bara inhemska avgöranden, inte utländska. Innebär detta att utländska avgöranden åtnjuter mindre skydd i det **nordiska samarbetet** jämfört med AllmL? Säkerligen inte. Tvärtom torde dessa, i samma mån som AllmL stadgar, kunna beaktas genom den fria prövningsrätten. Inte minst torde detta vara fallet då Sveriges genom konventionsåtaganden förbundit sig att erkänna andra staters domar.

2.11 Preskription

2.11.1 Nuvarande reglering

När det gäller **utomnordiska** utlämningsärenden kan man ur 10 § 2 st. AllmL utläsa att utlämning i regel inte beviljas om "straff för brottet skulle vara förfallet enligt svensk lag." Hänsynstagande till de svenska preskriptionsreglerna görs också i samtliga Sveriges **bilaterala utlämningsavtal** liksom i den **europeiska utlämningskonventionen**. I utlämningsavtalen är preskriptionskravet dock tudelat. Dels skall man ta hänsyn till den anmodade statens preskriptionsbestämmelser, dels skall man också

[765] Frågan har bl.a. debatterats av Stessens 1999 s. 403–405.

beakta den ansökande statens preskriptionsreglering innan en utlämningsansökan kan beviljas.[766]

Inom **EU** har en utlämningskonvention, 1996 års EU-konvention, utarbetats. Konventionen syftar till att förenkla den europeiska utlämningskonventionen för dess medlemsstater. Enligt konventionen skall ett krav på att gärningen inte är preskriberad endast gälla den ansökande staten, inte den anmodade staten, vars preskriptionsregler därmed inte längre är av betydelse. Eftersom Sverige har tillträtt 1996 års EU-konvention har ett tillägg gjorts till 10 § 2 st. Enligt 10 § 2 st. 2 m. AllmL kan en utlämning från Sverige inte vägras med hänsyn till de svenska preskriptionsreglerna när den ansökande staten är ett annat EU-land. I 10 § 3 st. AllmL undantas dock svenska medborgare från utlämning om straff för brottet skulle vara förfallet enligt svensk lag.[767] Enligt 10 § 2 st. 2 m. AllmL lämnas det också utrymme för Sverige att sluta framtida överenskommelser där den anmodade statens preskriptionsregler undantas från bedömningen i utlämningsfrågan.

Också genom **Schengenkonventionen**[768] har den ansökande statens preskriptionsregler getts företräde framför preskriptionsreglerna hos den anmodade staten så till vida att när det gäller *preskriptionsavbrott* så skall sådana åtgärder helt bedömas utifrån den ansökande statens lagstiftning på preskriptionsområdet.

I det **nordiska utlämningssamarbetet** saknas ett generellt krav på att den anmodade statens preskriptionsregler skall beaktas. Utlämning kan alltså medges även om en gärning med svenska mått mätt skulle vara preskriberad.

2.11.2 Skäl för stadgandet

När det gäller skälet eller skälen till varför de svenska preskriptionsbestämmelserna skall beaktas i utlämningsärenden motiveras detta egentligen inte i AllmL:s förarbeten. Departementschefen uttalar att så redan var fallet i 1913 års lag och att detta är en ordning som bör bestå.[769] I 1913 års lag synes förbudet närmast ha rättfärdigats med hänsyn till ett släktskap med kravet på dubbel straffbarhet, på så sätt att båda reglering-

[766] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 10, angående utlämningsavtalet med USA, SÖ 1963:17, art. V, p. 2, angående utlämningsavtalet med Storbritannien, SÖ 1965:19–20, art. 7, angående utlämningsavtalet med Australien, SÖ 1974:3, art. V e) och angående utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art. 3 d).

[767] 1996 års EU-konvention ger dock möjlighet för den anmodade staten att beakta preskriptionsfrågan då denna har jurisdiktion över den aktuella gärningen; se vidare avsnitt 2.11.3.

[768] SÖ 1998:49, art. 62 p. 1.

[769] Se prop. 1957:156 s. 67.

arna tog hänsyn till frågan om den eftersökte individen kunde straffas i Sverige.[770] För att försöka förstå preskriptionsstadgandets betydelse för utlämningssamarbetet kan en lämplig utgångspunkt vara att fråga sig varför preskriptionsinstitutet finns i den inhemska straffrätten.

I den nationella straffrätten har en rad olika skäl avlöst varandra som förklaringar på preskriptionsinstitutets existensberättigande. Beroende på vilken straffrättsideologi man anammat har också synen på preskription varierat.[771] Ibland har också flera skäl samtidigt angetts som den grund på vilken institutet vilar. Enligt en åskådning hänger preskriptionsinstitutet närmast samman med *humanitära hänsynstaganden* beträffande den enskilde individen. Man har då hävdat att det skulle vara orättfärdigt att straffa en person för ett brott som denne begått för mycket lång tid sedan. Samhället visar så att säga en förlåtande inställning gentemot individen.[772] Utgångspunkten torde då vara att den som för länge sedan har begått ett brott som inte beivrats, alternativt har ådömts en påföljd som inte verkställts, skall kunna bygga upp en tillvaro som inte riskerar att omintetgöras genom en sent påkommen brottmålsrättegång eller straffverkställighet. Ju senare en reaktion kommer på en brottslig gärning, desto mer sannolikt är det att gärningsmannen har hunnit förändra sitt liv och att en sent påkommen reaktion från samhällets sida skulle slå gärningsmannens tillvaro i spillror.[773] Man torde också kunna påstå att det är önskvärt att en reaktion på ett brott kommer i relativt nära anslutning till att detta förövats. Om lång tid flyter mellan de båda tillfällena kanske man t.o.m. kan sträcka sig så långt som att påstå att det inte är samma person som skall straffas som den som begick brottet.

Enligt en annan åsikt handlar preskriptionsregleringen snarare om möjligheterna att rent praktiskt kunna *genomföra en rättegång* och i denna på ett godtagbart sätt kunna bedöma skuldfrågan. Preskriptionsinstitutet hindrar utredningar av brott som begåtts för så lång tid sedan att bevisningens värde avsevärt försvagats; vittnen har glömt eller avlidit, spår på brottsplatsen har försvunnit osv. Också ett rent beaktande av individen har hänförts till detta s.k. bevisskäl. Man har då varnat för att tidens tand visserligen skulle ha kunnat inverka menligt på bevis till den misstänktes förmån men inte på bevis till dennes nackdel. En olycklig konsekvens skulle därmed bli att oskyldiga skulle dömas, om preskriptionsinstitutet inte fanns.[774]

[770] Se prop. 1913:50 s. 36.
[771] Strömberg 1956 s. 1.
[772] Strömberg 1956 s. 25.
[773] Jfr 29 kap. 5 § 7 p. BrB. För det fall en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks kan rätten beakta det vid straffmätningen och t.o.m., om det föreligger särskilda skäl, döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.
[774] Strömberg 1956 s. 5 och s. 18–19.

Den beskrivna förklaringen har utsatts för kritik. Kritikerna har anfört att den inte ger någon grund för den vanliga differentieringen av preskriptionstidens längd efter brottets svårhet. Man har också pekat på att en bevisförstöring inte försämrar den oskyldigt misstänktes ställning, eftersom bevisskyldigheten i brottmål ligger hos åklagaren. Någon gång har kritikerna också betonat att bevisteorin inte kan ge en förklaring till varför preskription av straffverkställighet förekommer. När en straffdom är fälld, är ju bevisningen slutligt prövad. Och varför skulle preskription av straffets verkställande och preskription av brott vila på helt skilda tankegångar?[775]

En mer pragmatisk inställning är att preskriptionsinstitutet kan förklaras på följande sätt. Att preskriptionstiden för ett brott går till ända betyder *ett misslyckande* från samhällets sida, och preskriptionens uppgift är att befria samhället från ett fortsatt misslyckande. Preskriptionen är samhällets resignation, en anpassning av rätten efter de faktiska förhållandenas tvingande krav.[776]

Det är inte särskilt resursrationellt att rota i gamla kriminalhistorier som sällan skulle leda till att någon förövare verkligen blir fälld. I stället bör åklagarkåren satsa kraft på nytillkomna gärningar och inte vara tvungna att lägga ned resurser på utredning av *alla* någon gång förövade brott. Vid en prioritetsfråga av statens resurser är det alltså mer önskvärt att aktuella brott utreds än att gamla brott, speciellt om dessa inte är särskilt allvarliga, får äta upp stora resurser för såväl polis- som åklagarväsendet.[777]

Med allt detta sagt om det inhemska preskriptionsinstitutet kan man, om man återvänder till utlämningssamarbetet, nog påstå att en reglering som är baserad på svenska preskriptionsregler med fog kan uppfattas som alltför snäv. När det gäller det inhemska skälet att spara resurser och undvika brottmålsrättegångar som i slutändan inte leder till att en förövare blir fälld, torde skälet som sådant inte förbehållslöst kunna anammas i det internationella samarbetet. Det kan faktiskt vara så att åklagarkåren i den ansökande staten har mer resurser till sitt förfogande eller tillgång till annan mer sofistikerad teknisk bevisning än de svenska kollegorna, och att man därmed i det ansökande landet har ansett det lämpligt att införa något längre preskriptionstider än i Sverige.

När det däremot gäller de humanitära skälen kan det finnas anledning att ta hänsyn till dessa också i det internationella samarbetet och inte bara inom den inhemska straffrätten. Ståndpunkten att det inte är rimligt att straffa den som begått ett brott för mycket länge sedan kan naturligt-

[775] Strömberg 1956 s. 19.
[776] Strömberg 1956 s. 20.
[777] Strömberg 1956 s. 25.

vis återspegla sig också när det gäller viljan att assistera andra länder i deras straffrättsskipning. Preskriptionsinstitutet blir ett slags medel för att avgöra när en utlämning är önskvärd. Att andra länder har något längre preskriptionstid än vad man har i Sverige bör dock inte nödvändigtvis leda till att ett utlämningssamarbete bedöms som olämpligt. En strikt tillämpning av de svenska preskriptionsreglerna kan leda till en för snäv avgränsning av utlämningssamarbetet. Det kan därför finnas anledning att ta bort det ovillkorliga kravet att gärningen inte får vara preskriberad i Sverige.

2.11.3 Tolkning av stadgandet

I 10 § 2 st. AllmL kan man alltså utläsa att utlämning inte beviljas för **utomnordiska** utlämningsansökningar om "straff för brottet skulle vara förfallet enligt svensk lag". De svenska straffrättsliga preskriptionsreglerna blir därmed av betydelse för den utländska utlämningsbegäran.[778] Genom kravet på dubbel straffbarhet har man redan avgjort vilket inhemskt straffstadgande som överensstämmer med den utländska gärningen. Nu blir detta inhemska straffstadgandes *straffskala* av intresse eftersom de svenska preskriptionsreglerna anknyter till den brottsliga gärningens straffskala för att precisera preskriptionstidens längd i de fall individen inte dömts för den aktuella gärningen. Regler som begränsar den tänkbara påföljdens längd i specifika situationer, t.ex. när det rör sig om unga lagöverträdare har också ansetts relevanta för att avgöra preskriptionsfrågan.

NJA 2000 s. 158 illustrerar betydelsen av vilket inhemskt straffstadgande som skall anses motsvara den utländska gärningen. I rättsfallet, som avsåg en belgisk utlämningsansökan, fick HD ta ställning till om de utländska gärningarna, med svensk utgångspunkt, skulle rubriceras som bedrägeri och ocker, och därmed anses preskriberade enligt svensk strafflag, eller om gärningarna skulle rubriceras som grovt bedrägeri och grovt ocker och därmed inte anses preskriberade enligt svensk strafflag. Av det belgiska häktningsbeslutet framgick det att den aktuella brottsligheten

[778] För utländsk litteratur beträffande utlämning och preskription se t.ex. Bedi 1966 s. 165–171, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. 49 angående Storbritannien, Forde 1988 s. 44–45 angående Irland, Krapac 1991 s. 364–365 angående forna Jugoslavien, La Forest 1991 s. 114–119 angående Kanada, Wilkitski 1991 s. 283–284 angående Tyskland, varvid önskemål framförs om ett slopande av preskriptionskravet, Williams 1991 s. 268–272 angående Kanada, Aughterson 1995 s. 173–175 angående Australien, Forde 1995 s. 128–131 angående Storbritannien, Gilbert 1998 s. 188–191, Rolin 1999 s. 108–113 angående Frankrike, Zimmermann 1999 s. 335–338 angående Schweiz varvid författaren bl.a. påpekar preskriptionskravets tillkortakommanden vid bedömningen av utlämningsansökningar.

skulle ha sträckt sig från december 1993 och, sannolikt, fram till oktober 1994. I det belgiska häktningsbeslutet beskrevs först den verksamhet som bedrivits av bolaget Grimaldi Hofmann & Co. Denna verksamhet uppgavs ha gått ut på att med falska förespeglingar locka investerare i olika länder att betala pengar till bolaget för inköp av värdehandlingar av tvivelaktigt värde. Den eftersökte personen ansågs sammanfattningsvis, i egenskap av direktör och ombud för bolagets kontor i Barcelona, under tiden från december 1993 fram till – förmodligen – oktober 1994 dels ha lånat ut sitt namn till företaget, varigenom han gjort det möjligt för organisatörerna av bedrägeriet att hålla sig själva i bakgrunden, dels ha – i vart fall gentemot investerare i Frankrike – uppträtt som säljare (mäklare) för bolaget. HD konstaterade, med en dissident, att det inlämnade häktningsbeslutet inte tydligt utvisade att gärningarna var grova brott. Hinder mot utlämning ansågs därmed föreligga på grund av de svenska preskriptionsreglerna för brotten bedrägeri och ocker.

Under 10 § 2 st. AllmL ryms alltså den situationen att den misstänkte individen inte häktats eller erhållit del av åtal inom viss tid, vilket för inhemska förhållanden behandlas i 35 kap. 1 § BrB. En sådan situation var också aktuell i NJA 1960 s. 387. I slutet av december 1959 mottog Sverige en utlämningsbegäran från, såsom det formulerats i rättsfallet, en främmande stat. Den eftersökte individen, som var medborgare i den främmande staten, var misstänkt för att uppsåtligen ha dödat fyra personer under sommaren 1945. Med beaktande av den eftersökte individens födelseår och tidpunkten för de olika gärningarna slöt sig HD till att dessa förövats innan personen i fråga fyllt 18 år. Eftersom man enligt svensk lag inte kunde döma ut livstids straffarbete till den som ännu inte fyllt 18 år vid gärningstillfället ansågs preskriptionstiden vara 15 år, inte 25 år. Sverige vägrade utlämning då det visade sig att individen inte erhållit del av åtal inom 15 år från gärningstillfället.

Vidare torde 10 § 2 st. AllmL omfatta den situationen att personen i fråga visserligen är dömd men att någon straffverkställighet ännu inte har genomförts eller att utdömda böter inte har betalts. Inhemsk straffrätt behandlar sådana situationer i 35 kap. 7–10 §§ BrB. De svenska preskriptionsreglerna anknyter till den utdömda påföljden och avgör utifrån denna hur långt preskriptionstiden skall sträcka sig. En begränsande faktor i utlämningssammanhang är, enligt min mening, att utländska straff som överstiger det svenska maximistraffet inte bör kunna ges längre preskriptionstid än vad som varit fallet om det svenska maximistraffet inte överskridits. Exempelvis måste den som gjort sig skyldig till en stöld i den ansökande staten och för detta dömts till fem års fängelse, i preskriptionshänseende behandlas som om den utdömda påföljden var högst två års fängelse, vilket är maximistraffet för stöld i svensk straffrätt. Natur-

ligtvis under förutsättning att också Sverige rubricerar den begångna gärningen som stöld. För det fall gärningen med svenska mått mätt skulle anses som en grov stöld bör de svenska preskriptionsreglerna för grov stöld tillämpas.

I NJA 1991 s. 436 har frågan väckts om BrB:s regler om villkorlig frigivning och förverkande av villkorligt medgiven frihet skall anses som preskriptionsregler. I ärendet begärde Tyskland att en man skulle utlämnas för att ställas inför rätta för en rad allvarliga brott. Dessutom begärde Tyskland att få återuppta ett tidigare frihetsstraff som inte till fullo verkställts då den eftersökte mannen utvisats från Tyskland. Den tyska utlämningsansökan hade överlämnats efter det att BrB:s regler om villkorligt medgiven frihet löpt ut. BrB:s regler ansågs dock vara verkställighetsregler, inte preskriptionsregler. Utlämning beviljades.

Ett förbud mot utlämning som har sin grund i inhemsk preskriptionsreglering finner man som bekant också i Sveriges **bilaterala utlämningsavtal** och i **den europeiska utlämningskonventionen**. I samtliga utlämningsavtal har förbudet dessutom uttryckts så att inte enbart den anmodade statens preskriptionsregler utan också den ansökande statens preskriptionsregler skall beaktas. Utlämning beviljas endast om man vid en tillämpning av såväl den anmodade statens som den ansökande statens inhemska strafflagstiftning skulle komma fram till att preskription inte föreligger.[779] I praktiken är det säkerligen så, trots utlämningsavtalens krav, att den anmodade staten utgår ifrån att den ansökande staten endast ansöker om utlämning för gärningar som inte är preskriberade.[780] Först om frågor kring preskription väcks i ett specifikt utlämningsärende torde det finnas skäl för den anmodade staten att titta närmare på preskriptionsreglerna i den ansökande staten.[781]

Jag har i föregående avsnitt nämnt att det inom EU har utarbetats en utlämningskonvention, **1996 års EU-konvention**, vilken syftar till att förenkla den europeiska utlämningskonventionen för EU:s medlemsstater. Enligt 1996 års EU-konvention skall ett krav på att gärningen inte är pre-

[779] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 10, angående utlämningsavtalet med USA, SÖ 1963:17, art. V, p. 2, angående utlämningsavtalet med Storbritannien, SÖ 1965:19–20, art. 7, angående utlämningsavtalet med Australien, SÖ 1974:3, art. V e) och angående utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art. 3 d).

[780] Jfr schweizisk utlämningsrätt där man också utgår ifrån att gärningen inte är preskriberad i den ansökande staten, Zimmermann 1999 s. 336.

[781] Jfr departementschefens resonemang i prop. 1957:156 s. 45, där denne anför att när det gäller kravet på dubbel straffbarhet torde den anmodade staten få utgå ifrån att den gärning som presenteras i utlämningsansökan verkligen är straffbar i den ansökande staten såvida det inte i ett särskilt fall står klart att så inte är fallet. Se också resonemang i NJA 1998 s. 265.

skriberad endast gälla den ansökande staten, inte den anmodade staten vars preskriptionsregler därmed inte längre är av betydelse.

Redan genom **Schengenkonventionen,**[782] har det stadgats att beträffande *preskriptionsavbrott* skall endast den ansökande statens preskriptionsbestämmelser beaktas när det gäller utlämningsansökningar mellan EU-staterna. Genom 1996 års EU- konvention torde det numera vara klart att preskriptionsfrågan helt och hållet, alltså inte enbart vad gäller preskriptionsavbrott, skall bedömas med utgångspunkt i den ansökande statens strafflag.[783]

Utanför utmönstringen av den anmodade statens preskriptionsregler faller, enligt 1996 års EU-konvention, den situationen att den som begärs utlämnad är medborgare i den anmodade staten. Under sådana förhållanden skall den anmodade statens preskriptionsregler alltid kunna beaktas. Dessutom finns det alltid en möjlighet att vägra utlämning med hänvisning till inhemska preskriptionsregler om den anmodade staten har straffrättslig jurisdiktion över den brottsliga gärningen. Det sistnämnda undantaget har inte uttryckts i AllmL när denna ändrades med anledning av Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention men kan naturligtvis beaktas av Regeringens inom ramen för 1996 års EU-konvention.

I de allmänna bestämmelserna i 1996 års EU-konvention uttalas det att syftet med konventionen är att komplettera och underlätta tillämpningen av Schengenkonventionen. En rimlig tolkning är därför att frågan om preskription inklusive preskriptionsavbrott skall bedömas med utgångspunkt i den ansökande statens lag. Om det skulle vara så att den anmodade staten har straffrättslig jurisdiktion över gärningen, kan denna däremot hävda att frågan om preskription – dock inte frågan om preskriptionsavbrott – skall bedömas enligt dess lag.[784]

Med tanke på Sveriges vida jurisdiktionsregler innebär 1996 års EU-konvention att ett beaktande av svenska preskriptionsbestämmelser alltjämt kommer att vara möjligt i flertalet utlämningsfall.[785] I de fall en gärning faller utanför svensk jurisdiktion är man emellertid helt hänvisad till den ansökande statens preskriptionsregler. När det gäller common lawländerna kan det vara på sin plats att påpeka att preskriptionsregler inte ställs upp för alla brottsliga gärningar i dessa länder. Det finns alltså brott som aldrig preskriberas.[786] Om en ovanligt lång tid förflutit mellan tidpunkten för gärningstillfället och tidpunkten för utlämningsbegäran, och

[782] SÖ 1998:49, art. 62, p. 1.
[783] Prop. 2000/01:83 s. 40.
[784] Ståndpunkten framförs i prop. 2000/01:83 s. 40.
[785] Se prop. 2000/01:83 s. 40.
[786] Se angående Storbritannien t.ex. Archbold 2001 § 4–64. Cameron 2002a s. 144 påpekar att svensk strafflag har relativt korta preskriptionstider.

en utlämning därför skulle upplevas som stötande, borde man emellertid från svensk sida kunna beakta detta som en omständighet inom ramen för bedömningen av frågan om humanitära skäl föreligger.[787]

Genom Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention gjordes ett tillägg till 10 § 2 st. AllmL. Enligt tillägget skall beaktande av svenska preskriptionsregler inte företas om den ansökande staten är medlem i EU eller om Sverige i ett utlämningsavtal skulle ha kommit överens med sin medkontrahent om att den anmodade staten inte skall beakta sina preskriptionsregler. I de fall den som begärs utlämnad är svensk medborgare skall, enligt lagtexten, utlämning alltid kunna vägras om straff för brottet skulle vara förfallet enligt svensk lag. Genom tillägget till AllmL har Sverige inte enbart beaktat sina åtaganden enligt 1996 års EU-konvention utan man har också öppnat möjligheter för att i framtiden, gentemot länder utanför EU, sluta avtal där den anmodade statens preskriptionsregler inte generellt beaktas.[788]

NordL saknar som bekant ett stadgande som tar sikte på de svenska preskriptionsreglerna vid bedömningen av en utlämningsansökan. Eftersom kravet på dubbel straffbarhet inte upprätthålls annat än under vissa specifika förhållanden torde det falla sig naturligt att man, i det nordiska samarbetet, inte heller har infört något generellt krav på att de svenska preskriptionsreglerna skall beaktas. I den mån dubbel straffbarhet inte råder finns det helt enkelt inte några svenska preskriptionsregler att luta sig mot.[789] Lagtekniskt skulle det i och för sig vara möjligt att för de gärningar som har motsvarighet i svensk strafflag också beakta svenska preskriptionsregler. Önskan om att förenkla det nordiska utlämningssamarbetet genom att slopa en rad traditionella utlämningsvillkor, däribland kravet på dubbel straffbarhet, infrias inte såvitt avser detta krav om det alltjämt krävs att den aktuella gärningen inte skall anses preskriberad enligt svensk strafflag. För att svara på frågan om en gärning är preskriberad enligt svensk strafflag måste rättstillämparen nämligen ta ställning till om den aktuella gärningen är kriminaliserad i Sverige och dessutom mer specifikt vilket straffstadgande som gärningen faller under.

[787] De svenska preskriptionsreglerna kan utöva inflytande på bedömningen av en utlämningsansökan också utanför 10 § 2 st. AllmL:s område. Vid beaktande av frågan om sådana humanitära skäl förelåg att en utlämningsansökan skulle vägras tog HD i NJA 1992 s. 621 bl.a. hänsyn till att påföljden med tillämpning av svensk rätt inom kort hade varit preskriberad om den eftersökte individen ådömts det maximistraff som hade kunnat följas av svensk lag, se vidare avsnittet 2.8.3 ovan.

[788] Prop. 2000/01:83 s. 40.

[789] Någon koppling mellan kravet på dubbel straffbarhet och preskriptionsstadgandet har emellertid inte gjorts vid NordL:s tillkomst. Lagrådet förordade att ett förbud mot utlämning om gärningen var preskriberad enligt svensk lag skulle finnas även i NordL, se vidare prop. 1959:72 s. 35 och 58–59.

En annan möjlig konstruktion skulle naturligtvis vara att man från svensk sida, när den aktuella gärningen inte är straffbelagd här, applicerar de svenska preskriptionsreglerna med de utländska straffskalorna och påföljderna som utgångspunkt. Den som utomlands begått den i Sverige icke straffbelagda gärningen y som i det ansökande landet har en straffskala om högst fem års fängelse skulle därmed, med beaktande av de svenska preskriptionsreglerna i 35 kap. 1 § 3 p. BrB kunna utlämnas om den misstänkte personen häktats eller erhållit del av åtal för brottet y inom tio år. En sådan konstruktion får som konsekvens att *olika* svenska preskriptionsbestämmelser tillämpas för samma brott beroende på vilken stat som ansöker om utlämning (en i Sverige icke brottslig gärning kan naturligtvis vara straffbelagd i flera stater). Stater med hög repressionsnivå premieras i ett sådant samarbete. Även om det således skulle vara en möjlig väg rent lagtekniskt kan man fråga sig om det är en särskilt lämplig reglering. I den mån man sätter tilltro till den ansökande statens förmåga att bedöma vad som skall vara kriminaliserat kan man med fog tycka att förtroendet också borde omfatta den ansökande statens strafflagstiftning i helhet, därmed också dess preskriptionsreglering.

2.12 Tillfälligt hinder mot utlämning

2.12.1 Nuvarande reglering

11 § 1 st. AllmL behandlar tillfälliga hinder mot utlämning vid **utomnordiska utlämningsframställningar**. Av stadgandet framgår det att den som är åtalad för annat brott för vilket är stadgat fängelse eller som enligt dom mot honom eller henne skall undergå fängelsestraff eller annars omhändertas på anstalt, inte får utlämnas så länge hindret består. Detsamma gäller om en förundersökning har inletts för ett sådant brott.

I samtliga Sveriges **utlämningsavtal** finns det en reglering som tar sikte på tillfälliga hinder mot utlämning.[790]

Också i det **nordiska utlämningssamarbetet** stadgas det ett tillfälligt hinder mot utlämning enligt 6 § 1 st. NordL. Liksom i AllmL utgör den situationen att den eftersökte individen väntar på att få avtjäna ett svenskt fängelsestraff eller att bli omhändertagen på svensk anstalt ett tillfälligt hinder mot utlämning. Stadgandet skiljer sig från AllmL endast så till

[790] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 19 p. 1, angående utlämningsavtalet med USA, SÖ 1963:17, art. VI, som sedermera ersatts av SÖ 1984:34, art. VI a), angående utlämningsavtalet med Storbritannien, SÖ 1965:19–20, art. 6 (2) med formuleringen "and the full execution of any punishment awarded to him", angående utlämningsavtalet med Australien, SÖ 1974:3, art. XI och angående utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art 15 p. 1.

vida att för brott som omfattas av förundersökning i Sverige eller för brott för vilka individen åtalas uppkommer ett tillfälligt hinder endast i de fall det i Sverige aktuella brottet har en straffskala som omfattar *två års fängelse eller mer.*[791]

Trots att ett tillfälligt hinder föreligger kan man, enligt 11 § 2 st. AllmL och 6 § 2 st. NordL, utlämna en person enbart för att denne skall få närvara vid en rättegång i den ansökande staten förutsatt att den främmande staten återför personen till Sverige efter rättegångens avslutande. Denna möjlighet har uttryckligen tagits upp också i **den europeiska utlämningskonventionen** och i våra utlämningsavtal med **USA** och med **Kanada.**[792] För den ansökande staten kan en sådan möjlighet naturligtvis innebära stora processekonomiska vinster i de fall flera misstänkta gärningsmän förekommer i en brottsutredning. Man kan, trots att en av gärningsmännen avtjänar straff i ett främmande land, kumulera åtalen mot samtliga gärningsmän.

2.12.2 Skäl för regleringen

Det finns inte någon uttrycklig motivering till varför utlämningslagstiftningen skall innehålla en reglering om tillfälliga hinder för utlämning.[793] Också i 1913 års lag fanns ett sådant stadgande.[794] Man får förutsätta att motiveringen bakom stadgandet, som säkert kan tyckas så självklar att den inte behöver uttalas, är att det inhemska rättssystemet inte skall störas av en utlämningsbegäran utan tvärtom ges företräde på så sätt att exempelvis ett påbörjat inhemskt fängelsestraff verkligen måste avtjänas innan en eftersökt person kan utlämnas.

2.12.3 Tolkning av regleringen

2.12.3.1 Ett brottsbegrepp eller ett gärningsbegrepp?

11 § 1 st. AllmL behandlar tillfälliga hinder mot utlämning.[795] Om en utlämningsansökan inte stöter på någon annan invändning än att ett tillfälligt hinder föreligger är tanken att utlämning skall kunna beviljas sedan det övergående hindret bortfallit. Med tillfälligt hinder avses att den

[791] Skillnaden i formulering jämfört med AllmL har motiverats med önskemål om att vinna större enhetlighet med de övriga nordiska ländernas lagtexter, se prop. 1959:72 s. 36.
[792] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 19 p. 2 och angående USA, SÖ 1984:34, art. VI b).
[793] Se prop. 1957:156 s. 67–69.
[794] Se härom prop. 1957:156 s. 67.
[795] Frågan om tillfälligt hinder har berörts av Aughterson 1995 s. 179.

eftersökte individen *i Sverige* är föremål för en förundersökning för brott vars straffskala innehåller fängelse, står åtalad för ett sådant brott, väntar på att få avtjäna fängelsestraff eller på att bli omhändertagen på anstalt eller avtjänar fängelsestraff eller annars är omhändertagen på anstalt, i vart och ett av de angivna exemplen för *ett annat brott* än vad själva utlämningsansökan avser.

Man kan invända att den terminologi som används i stadgandet är mindre lyckad. Formuleringen *annat brott* borde ersättas med begreppet *annan brottslig gärning*. Ett tillfälligt hinder kan knappast anses föreligga i de fall en pågående rättegång[796] eller ett svenskt fängelsestraff avser samma brottsliga gärning även om denna kan rymma ett flertal olika brott och rättegången eller fängelsestraffet avser *ett brott* som ryms inom den brottsliga gärningen, medan utlämningsansökan avser *ett annat brott* som också ryms inom den brottsliga gärningen. I dessa situationer bör man i stället tala om ett *permanent* hinder mot utlämning. De tillfälliga hindren måste med andra ord ses i relation till den i föregående avsnitt behandlade principen *ne bis in idem*.[797] Denna princip har som bekant till syfte att förhindra att en och samma brottsliga gärning kommer under rättslig bedömning vid mer än ett tillfälle. Principen förhindrar således dubbelbestraffning, men gäller även för den som befunnits oskyldig.

För utlämningsrättens del återfinns principen om ne bis in idem i 10 § 1 st. AllmL. Mot denna bakgrund är det lämpligt att den terminologiska förändring som jag har förespråkat för 10 § 1 st. AllmL, dvs. att man använder termen brottslig gärning i stället för brott, också får genomslag i 11 § 1 st. AllmL. Resultatet blir därmed att ett temporärt hinder aldrig anses föreligga då en utländsk ansökan och en svensk pågående brottmålsrättegång, som är tänkt att slutföras, avser samma brottsliga gärning. I stället skapas ett framtida permanent utlämningshinder i sådana situationer.

De argument jag framfört för samstämmighet mellan gärningsbegreppet avseende tillfälliga hinder och gärningsbegreppet avseende principen ne bis in idem är naturligtvis av relevans också för **det nordiska utlämningssamarbetet**. För de nordiska förhållandena återfinns principen ne bis in idem i 6 § 1 st. NordL.

[796] Se också den möjlighet som anges i avsnittet 2.10.3 att omedelbart bevilja utlämning trots att åtal väckts av målsägande eller åklagare. I detta avsnitt, rörande tillfälligt hinder, behandlas dock situationen att man från svensk sida har för avsikt att slutföra en påbörjad brottmålsrättegång.

[797] Se dock diskussion i avsnitt 2.10.3.2 angående frågan om det enbart skall röra sig om ett brottsbegrepp inte ett gärningsbegrepp i det internationella samarbetet.

2.12.3.2 *Undergående av frihetsstraff och verkställighet av andra påföljder*

Medan stadgandet rörande tillfälliga hinder endast behandlas mycket översiktligt i NordL:s förarbeten[798] har motsvarande stadgande behandlats mer utförligt i AllmL:s förarbeten. Med anledning av den stora överensstämmelse som råder mellan de båda lagarna i frågan om tillfäliga hinder blir det av intresse också för NordL:s vidkommande att man uppmärksammar vad som sägs i förarbetena till det motsvarande stadgandet i AllmL.

Låt oss inledningsvis granska ett av de tillfälliga hindren i stadgandena, nämligen att individen avtjänar ett fängelsestraff eller väntar på att få avtjäna ett fängelsestraff. Departementschefen påpekar i förarbetena till AllmL att det är just själva *undergåendet* av ett frihetsstraff som är centralt. Utlämning kan därför, enligt departementschefen, ske så fort en person frigivits från ett fängelsestraff också om det rör sig om en villkorlig frigivning.

Departementschefen har vidare påpekat att en villkorlig dom inte utgör hinder mot utlämning.[799] I linje med denna inställning torde, så som stadgandena är utformade, inte heller en utdömd skyddstillsyn utgöra hinder mot utlämning eftersom något *undergående* av frihetsstraff inte kan anses omfattas.[800]

När det gäller skyddstillsynspåföljden kan detta leda till märkliga konsekvenser för det inhemska rättssystemet. Det kan finnas tillfällen då den svenske domare undviker ett fängelsestraff till förmån för en skyddstillsyn. Enligt BrB är som bekant en icke frihetsberövande påföljd att anse som mindre sträng än en fängelsepåföljd. Vid tveksamma fall, där en domare väljer mellan en icke frihetsberövande påföljd och ett fängelsestraff kan en icke frihetsberövande påföljd som görs mer ingripande leda till att domaren ändå anser att den icke frihetsberövande påföljden, genom att denna gjorts mer ingripande, i det enskilda fallet är en tillräcklig reaktion på brottsligheten. En skyddstillsyn kan t.ex. göras mer omfattande genom föreskrifter om deltagande i samtalsterapi, kurser i aggressionshantering och drogproblematik, eller genom mer tät övervakarkontakt. Om en skyddstillsynsdömd person omedelbart skulle kunna utlämnas blir resultatet i praktiken att han eller hon kan komma att undslippa en stor del av den i Sverige utdömda påföljden eller att i vart fall ett stort avbrott inträffar i denna.

[798] Prop. 1959:72 s. 35 f.

[799] Se prop. 1957:156 s. 68.

[800] Det borde vara rimligt att man härifrån undantar skyddstillsyn i kombination med fängelsestraff så länge fängelsedelen inte avtjänats trots att en sådan påföljdskombination ses som en skyddstillsyn inom straffrätten, se 28 kap. 3 § 1 st. och 30 kap. 11 § BrB.

Problemet torde även uppkomma när samhällstjänst utdöms tillsammans med skyddstillsyn, eftersom detta inte heller kan likställas med att avtjäna ett fängelsestraff. Om den här effekten blir uppmärksammad kan det finnas risk för att inhemska domare tar det säkra före det osäkra och, om det finns misstanke om en kommande utlämningsbegäran, dömer till fängelse i stället för skyddstillsyn, eftersom fängelsepåföljden kommer att få avtjänas innan en utlämning genomförs. På samma sätt som skyddstillsynspåföljden riskerar den övervakarkontakt som följer på en villkorlig frigivning att gå om intet. Övervakarkontakten i samband med villkorlig frigivning kan i sig vara en viktig del både från rehabiliteringssynpunkt och utifrån vårt accepterande av den villkorliga frigivningen, nämligen att vissa åligganden måste åvila den som får lämna fängelsevistelsen före utdömd tid.[801]

Man kan fråga sig om en framkomlig väg för att förhindra utlämning i de ovan beskrivna fallen skulle vara att åberopa humanitära skäl[802] och därmed hävda att individen är i behov av den ådömda samtalsterapin etc. En sådan utväg är dock mindre lyckad ur flera perspektiv. De humanitära skälen är en avslagsgrund och det önskvärda i de ovan beskrivna fallen är att få till stånd ett uppskjutande av en utlämning inom en tidsperiod som går att överblicka. Vidare väcker det betänkligheter att anse att en brottspåföljd är utdömd i den dömde individens intresse. En mer realistisk inställning är i stället att se det som att själva påföljdens avtjänande ligger i samhällets intresse och att det handlar om fördömande och klander, liksom olika grader av ingrepp i individens frihet, inte om något positivt för den dömde.

Enligt min mening bör man, när det handlar om tillfälliga hinder mot utlämning, inte stirra sig blind på om påföljden innebär undergående av frihetsstraff eller anstaltsvistelse, utan i stället fråga sig om straffverkställigheten har karaktären av att vara *något pågående*. Det skulle därför vara önskvärt att man sökte ändra utlämningslagstiftningen så att påföljdens pågående karaktär blev avgörande för om ett tillfälligt hinder föreligger. Därmed skulle en mer ingripande skyddstillsyn utgöra ett tillfälligt hinder mot utlämning men knappast en villkorlig dom vars prövotid inte gått till ända.

Den nämnda problematiken blir naturligtvis mer intressant ju fler icke frihetsberövande påföljder som skapas som alternativ till det traditionella fängelsestraffet. I den mån man, som när det gäller avtjänande av fängelsestraff genom *elektronisk övervakning*, i lagen likställer påföljden med av-

[801] Jfr det inhemska rättssystemet och regleringen i 34 kap. BrB då någon t.ex. under pågående skyddstillsyn eller villkorlig frigivning skall dömas på nytt.
[802] Se vidare ovan avsnitt 2.8.3 angående humanitära skäl.

tjänande av ett traditionellt fängelsestraff måste man utgå ifrån att påföljden redan i dag faller under begreppet undergående av frihetsstraff.[803]

När det gäller det tillfälliga hindret mot utlämning som består i att individen är *omhändertagen på anstalt* finns detta behandlat i NJA 1978 s. 477. Ärendet rör en nordisk utlämningsansökan men har naturligtvis också relevans för AllmL. I ärendet begärde Finland utlämning av en person som avvikit från ett finskt fängelsestraff. Vid tidpunkten för den finska utlämningsbegäran befann sig mannen på ett svenskt sjukhus sedan han dömts i Sverige till sluten psykiatrisk vård. HD ansåg, i enlighet med 6 § NordL, att ett tillfälligt hinder mot utlämning förelåg.

Man kan tycka att påföljder som avser *vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, sluten ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a § BrB* och vård enligt *lagen (1988:870) om vård av missbrukare* också borde innefattas av begreppet *omhändertagande på anstalt*, även om detta inte har prövats i praxis. Till sin karaktär liknar dessa påföljder den rättspsykiatriska vården genom att den dömde måste befinna sig på en särskild inrättning (inom ramen för vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga kan den unge i vissa situationer också få vistas hemma). När det gäller vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga bör man dock uppmärksamma dess 21 a § som stadgar att vård med stöd av lagen inte hindrar utlämning.

Enligt gällande rätt torde vidare *vård enligt socialtjänstlagen (1980:620)* få behandlas på samma sätt som en villkorlig dom eller en skyddstillsyn i detta sammanhang, dvs. inte som ett tillfälligt hinder.

2.12.3.3 Begreppet "att stå åtalad för brott"

Ett annat tillfälligt hinder mot utlämning är *att vara åtalad för brott*. I 11 § 1 st. AllmL stadgas ett generellt förbud mot utlämning om individen står åtalad för ett annat brott på vilket fängelse kan följa. I 6 § 1 st. NordL gäller förbudet enbart om individen står åtalad för ett brott som i Sverige har en straffskala som omfattar två års fängelse eller mer. Denna skillnad har förklarats med en önskan om samstämmighet mellan de olika nordiska ländernas lagstiftning på utlämningsrättens område.[804]

Man kan fråga sig om detta hinder ställs upp i ett snävt statsintresse i den bemärkelsen att man vill förhindra att individen genom utlämningen inte kommer att avtjäna ett i Sverige utdömt straff, dvs. om hindret är tänkt att föregripa de situationer som avses när man tidigare i stadgandet nämner *undergående av frihetsstraff* eller *anstaltsvistelse*. En vidare tolkning

[803] Se 1, 2 §§ lag (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.
[804] Prop. 1959:72 s. 35.

skulle vara att stadgandet också innefattar hänsynstaganden av individens intressen och alltså är tänkt att möjliggöra att denne får närvara personligen vid brottmålsförhandlingen. Ordalydelsen av begreppet *att stå åtalad för brott* torde kunna täcka båda situationerna. Frågan om stadgandets vidd väcks när man granskar ett antal nordiska rättsfall, vilka torde vara av relevans också för AllmL.

Det första rättsfallet, NJA 1980 s. 33, behandlar en finsk utlämningsbegäran avseende en finsk medborgare. Mannen hade i Sverige dömts till fängelse och utvisning, avtjänat fängelsestraffet men överklagat domen i utvisningsdelen. Hovrätten hade, vid tidpunkten för utlämningsansökan, ännu inte prövat det inhemska brottmålet. Ett tillfälligt hinder mot utlämning ansågs föreligga. Av rättsfallet kan man inte dra någon säker slutsats i frågan om stadgandet skall skydda vad jag benämner ett snävt statsintresse (och alltså se till att ett eventuellt fängelsestraff avtjänas innan utlämningen) eller om det också skall värna individens möjlighet att närvara personligen vid en brottmålsrättegång. I målet var visserligen mannen ensam klagande, men en ändring i utvisningsdelen (som mannen yrkat) gav hovrätten möjlighet att förlänga fängelsestraffet utan att man bryter mot reglerna om reformatio in pejus.

Ett annat rättsfall, NJA 1986 s. 770, kan ge vissa indikationer på att det är det snäva statsintresset som skall beaktas. Ärendet behandlar en dansk utlämningsansökan avseende en svensk man som var misstänkt för dråp. I ärendet gjorde RÅ gällande att ett tillfälligt hinder skulle ha fallit bort sedan mannen dömts i Sverige till villkorlig dom och böter samt endast mannen, inte åklagaren, valt att överklaga domen. Mannen hade i sin överklagandeskrift i första hand yrkat frikännande, i andra hand att enbart ett bötesstraff skulle ådömas och i tredje hand att bötesdelen i den utdömda påföljden skulle sättas ned. HD yttrade att "hinder [inte föreligger] för högre rätt att på talan av Håkan F ändra påföljden till fängelse eller eljest omhändertagande på anstalt, låt vara att sannolikheten härför måste bedömas som ringa"[805] samt slog därefter fast att ett tillfälligt hinder mot utlämning för närvarande fick anses föreligga. HD synes i ärendet endast ha beaktat frågan om straffet skulle kunna skärpas.

Slutligen har frågan om tillfälligt hinder behandlats i NJA 1995 s. 104. Ärendet rör delvis den speciella skrivningen i 6 § NordL dvs. att ett tillfälligt hinder mot utlämning föreligger om den som begärs utlämnad i Sverige är åtalad för annat brott för vilket det är stadgat *fängelse i två år eller mer*. I ärendet begärde Finland att en finsk medborgare skulle utläm-

[805] Vid tidpunkten för avgörandet ansågs villkorlig dom och fängelsestraff i reformatio in pejus hänseende vara likvärdiga. Numera anses som bekant fängelsestraffet vara en strängare påföljd.

nas för att avtjäna en fängelsedom avseende bl.a. bedrägeri. Mannen hade åtalats för tillgreppsbrott vid en svensk tingsrätt. Han fälldes till ansvar för olovligt brukande till en månads fängelse. Det ådömda fängelsestraffet ansågs verkställt genom den tid som mannen varit häktad i målet. Mannen hade överklagat domen och yrkat att åtalet skulle ogillas. Åklagaren hade uppgett till HD att hon inte hade för avsikt att överklaga domen. HD konstaterade att enbart mannens överklagande inte kunde leda till straffskärpning samt att det processuella läge som målet befann sig i endast kunde avse olovligt brukande,[806] inte tillgrepp av fortskaffningsmedel. Brottet olovligt brukande, 10 kap. 7 § 1 st. BrB, har till skillnad från brottet tillgrepp av fortskaffningsmedel, 8 kap. 7 § 1 st. BrB, inte en straffskala som uppgår till fängelse i två år eller mer. Utlämning beviljades.

HD tycks i de båda senare rättsfallen ha lagt tyngdpunkten vid frågan om en straffskärpning (underförstått frihetsstraff) kan komma i fråga och utifrån den bedömningen sökt avgöra om ett tillfälligt hinder föreligger. Enligt min mening bör också individintresset beaktas när frågan om tillfälligt hinder avgörs. Individen kan ha ett beaktansvärt intresse av att närvara vid en rättegång som enbart behandlar skuldfrågan för det fall påföljdsdelen redan avtjänats och åklagaren inte har överklagat domen.[807] När målet rör en fullständig omprövning av den tilltalades skuld, innefattas en bedömning både av faktiska förhållanden och rättsliga aspekter. Vid dessa förhållanden bör individen ges möjlighet att närvara också vid högre instans. Bedömningen torde bli en annan om frågan enbart avser rent rättsliga och processuella frågor.[808]

När det gäller AllmL och NordL kan ett beaktande av individintresset rymmas under den nuvarande lydelsen. I de fall NordL:s tvåårsregel innebär att ett tillfälligt hinder inte föreligger mot utlämning torde man, i det friare utlämningssamarbetet mellan de nordiska staterna, kunna uppställa som särskilt villkor att den inhemska rättegången först får äga rum innan individen utlämnas eller att individen får möjlighet att i ett senare skede närvara vid den svenska rättegången. Ett villkor att individen åter-

[806] Enligt rättspraxis rör reformatio in pejus-reglerna visserligen inte rubriceringsfrågan även om detta har kritiserats, se vidare Ekelöf & Boman 1990 s. 44.

[807] Jfr t.ex. intresset av att bli frikänd för ett sexualbrott för att på så sätt kunna komma i fråga för anställning som innefattar omvårdnad och undervisning av barn och ungdom.

[808] Se också domar från Europadomstolen, t.ex. *Belziuk mot Polen*, *Cooke mot Österrike* och *Tierce m.fl. mot San Marino*. Fallen behandlas t.ex. av Danelius 1998 s. 372, Danelius 2000b s. 370 och 2000c s. 843–844. Se vidare också Danelius 2000 s. 167–169. Rent praktiskt kan det också för högre rätt vara värdefullt att höra den tilltalade personligen. Lägre rätt spelar, i vart fall i Sverige, inte in förhöret med den tilltalade på kassettband, till skillnad från målsägande- och vittnesförhör. Framtida möjligheter till storbildstv-förhör kan naturligtvis öppna möjligheter för att i den svenska brottmålsprocessen förhöra personer som inte befinner sig i Sverige.

förs för att kunna närvara vid en svensk rättegång kan naturligtvis också ställas upp i ett utomnordiskt ärende.

Så långt det ordinära brottmålsförfarandet. Ett brottmålsförfarande kan emellertid också initieras genom ett extraordinärt rättsmedel. De *extraordinära rättsmedlen* behandlas inte i samband med att man i förarbetena till utlämningslagstiftningen redogör för de tillfälliga hindren. Enligt min mening torde dessa, sedan ett förfarande inletts, på samma sätt som de ordinära rättsmedlen kunna utgöra tillfälliga hinder mot utlämning. När ett brottmål tas upp på nytt får man se det som att individen återigen inträder i rollen av att stå åtalad för brott.

2.13 Specialitetsprincipen

2.13.1 Nuvarande reglering

Redan i vår första utlämningslagstiftning fanns det en reglering som slog fast att *specialitetsprincipen*[809] skulle gälla i det svenska utlämningssamarbetet.[810]

För **utomnordiska förhållanden** återfinns i dag stadganden av betydelse för specialitetsprincipen i 12 § 1 st. 1 p. och 24 § AllmL. Specialitetsprincipen kommer till uttryck i 12 § 1 st. 1 p. ovannämnda lag, av vilken det framgår att den ansökande staten *inte* får lagföra eller verkställa straff för brott som begåtts före utlämningen, om dessa brott inte omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran. Den ansökande staten har inte heller rätt att på eget bevåg utlämna individen till ett tredje land.

För att inte bryta mot specialitetsprincipen måste en ansökande stat, som vill ställa en utlämnad individ till ansvar för "annan förövad gärning" än dess utlämningsansökan avser, enligt 24 § AllmL, ansöka om tillstånd hos den svenska regeringen som kan avslå framställningen ome-

[809] För utländsk litteratur som behandlar specialitetsprincipen se t.ex. Chao Ching 1950, Bedi 1966 s. 149–154, Shearer 1971 s. 146–147, Bassiouni 1974 s. 355–357 angående USA, samt från ett mer allmänt perspektiv, också s. 352–354 och s. 357–360, Hartley Booth 1980 s. 65–68 och 255 angående Storbritannien, Stanbrook & Stanbrook 1980 s. 47–49 angående Storbritannien, Chauvy 1981 s. 110–114, Forde 1988 s. 45–47 angående Irland, Gilbert 1991 s. 106–107, La Forest 1991 s. 231–236 angående Kanada som ansökande stat och s. 31–32 angående Kanada som anmodad stat, Zaïri 1992, Semmelman 1993 s. 71–143 angående USA, Aughterson 1995 s. 83–88 angående Australien, Forde 1995 s. 121–124 angående Storbritannien, Swart & Klip 1997 s. 115–116 angående Nederländerna, Barrett 1997 s. 299–320 angående USA, Gilbert 1998 s. 195–199, Rolin 1999 s. 79 och s. 149 angående Frankrike, Zimmermann 1999 s. 371–373 och s. 379–382 angående Schweiz och Harris & Murray 2000 s. 106–107 angående Storbritannien och Jones 2001 s. 59–77 angående Storbritannien.

[810] Se 11 § 1 p. 1913 års lag och prop. 1913:50 s. 36 f.

delbart om det framgår av handlingarna att den inte kan beviljas eller om Regeringen annars finner anledning att inte bevilja framställningen. I annat fall prövas frågan av HD, om inte den utlämnade individen medger framställningen. Finner HD att det föreligger hinder mot att bifalla framställningen får denna inte bifallas. Detsamma gäller om den ansökande staten i sin tur önskar utlämna individen till ett tredje land.

Det är viktigt att komma ihåg att specialitetsprincipen på intet sätt skapar ett *varaktigt* hinder mot lagföring och straffverkställighet eller vidareutlämning för den ansökande staten. Tvärtom rör det sig endast om ett *tillfälligt* hinder. Av 12 § 1 st. 1 p. AllmL framgår det nämligen att den berörde individens skydd mot vidare lagföring, straffverkställighet eller utlämning till ett tredje land upphör om denne, utan att vara hindrad därtill, underlåter att lämna den ansökande staten inom 45 dagar efter rättegång eller undergående av straff eller annan påföljd som denne ådömts för brott eller om den berörde individen skulle återvända till den ansökande staten sedan han eller hon en gång lämnat denna.

Specialitetsprincipen finns vidare upptagen i alla **utlämningsavtal** som Sverige har slutit med främmande stater.[811] Också i dessa avtal har en tidsgräns om 45 dagar ställts upp.[812]

I såväl **den europeiska utlämningskonventionen** som i utlämningsavtalet med **Kanada** har den ansökande staten tillåtelse att döma den utlämnade individen trots att brottsrubriceringen ändras under målets handläggning om, enligt det kanadensiska avtalet, brottet under sin nya rubricering är grundat på väsentligen samma faktiska omständigheter och, enligt den europeiska utlämningskonventionen, om brottet under den nya rubriceringen enligt sitt väsentliga gärningsinnehåll skulle kunna medföra utlämning.[813]

[811] Angående den europeiska utlämningskonventionen se SÖ 1959:65, angående utlämningsavtalet med USA se art. 14, SÖ 1963:17, art. IX, angående utlämningsavtalet med Storbritannien se SÖ 1965:19–20, art. 9, angående utlämningsavtalet med Australien se SÖ 1974:3, art. XV och angående utlämningsavtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 17.

[812] Angående den europeiska utlämningskonventionen se SÖ 1959:63, art. 14 p. 1 (b), angående utlämningsavtalet med USA se SÖ 1963:17, art. IX, angående utlämningsavtalet med Storbritannien se SÖ 1965:19–20, art. 9, angående utlämningsavtalet med Australien se SÖ 1974:3, art. XV p. 3 och angående utlämningsavtalet med Kanada se SÖ 2001:42, art. 17 1 p. b.) art. 17 p. 1 (b).

[813] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, SÖ 1959:65, art. 14 p. 3 och angående utlämningsavtalet med Kanada, SÖ 2001:42, art. 17 p. 3a). De situationer som åsyftats har varit dels då gärningsbeskrivningen förblir den samma men den ansökande staten anser att rubriceringen skall vara en annan (t.ex. grov stöld i stället för stöld), dels då den ansökande staten önskar döma för ett uppsåtligt brott trots att utlämningsansökan har avsett ett oaktsamt handlande (t.ex. misshandel i stället för vållande till kroppsskada avseende samma faktiska handlande). Intervju 2003-02-21 med Örjan Landelius, departementsråd vid UD.

Mellan **EU:s medlemsstater** finns möjlighet till *ett förenklat utlämningsförfarande*.[814] En sådan möjlighet skapades genom 1995 års EU-konvention som Sverige har tillträtt.[815] Det svenska tillträdandet ledde till att AllmL fick särskilda stadganden för EU-samarbetet. Numera behandlas det förenklade utlämningsförfarandet i 28–39 §§ AllmL. Enligt dessa stadganden har den enskilde individen, när det gäller utlämning mellan EU-staterna, möjlighet att samtycka till att ett förenklat utlämningsförfarande skall tillämpas och som en del av detta förfarande också möjlighet att medge att specialitetsprincipen inte tillämpas i det enskilda utlämningsärendet. Individens medgivande innebär att denne både kan ställas till svars och undergå straffverkställighet för brott som begåtts före utlämningen trots att dessa inte omfattas av den ansökande statens utlämningsframställning. Vidare har den ansökande staten, som en konsekvens av individens medgivande, rätt att utlämna individen till en tredje stat utan att begära tillstånd av den anmodade staten. En förutsättning för en sådan vidareutlämning är dock att den tredje staten också tillhör skaran av EU:s medlemsstater. När det gäller svenska medborgare omfattas dessa enbart delvis av det förenklade samarbetet. Svenska medborgare kan förvisso samtycka till att bli föremål för ett förenklat utlämningsförfarande, men i detta förfarande har de inte rätt att medge att specialitetsprincipen inte tillämpas i det egna ärendet.

Tanken om ett förenklat utlämningsförfarande hittar man också i **Schengenkonventionen**. Enligt Schengenkonventionen, liksom **1995 års EU-konvention**, kan individen samtycka till ett förenklat utlämningsförfarande. Inom ramen för det förenklade utlämningsförfarandet kan individen också avstå från det skydd som specialitetsprincipen ger. Ett sådant avstående är enligt konventionen oåterkalleligt såvida inte den anmodade staten önskar ge individen möjlighet att ta tillbaka sitt tidigare lämnade avstående.[816]

1995 års EU-konvention var bara ett första steg mot en modifiering av specialitetsprincipen. Specialitetsprincipen har nämligen ytterligare naggats i kanten genom **1996 års EU-konvention** som också tillträtts av Sverige. Av konventionen framgår det att den ansökande staten, även utan den anmodade statens och den enskilda individens medgivande, kan lagföra individen för brott som begåtts före utlämningsansökan om det enligt lagen i den ansökande staten inte kan följa frihetsberövande påföljd på dessa brott. Konventionen gör det också möjligt att åtala och döma den utlämnade individen för andra brott som begåtts före utlämningen, men vilka inte omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran trots att

[814] Se vidare prop. 1996/97:88.
[815] SÖ 1998:43.
[816] Prop 1997/98:42 s. 95 och SÖ 1998:49, art. 66.

det på dessa brott följer frihetsstraff. I de fallen får dock inte påföljden verkställas utan den anmodade statens godkännande. Vidare ger konventionen den utlämnade individen möjlighet att först sedan denne befinner sig på den ansökande statens territorium samtycka till att specialitetsprincipen inte skall tillämpas för ett eller flera specifika brott.[817] Sverige har, när det gäller svenska medborgare, reserverat sig mot de förändringar som konventionen innebär avseende specialitetsprincipen. Beträffande utländska medborgare däremot gäller konventionens bestämmelser fullt ut också i det svenska utlämningssamarbetet med övriga EU-stater.

Efter det att Sverige tillträtt Schengenkonventionen och tillsammans med andra EU-stater deltagit i arbetet med utvecklandet av 1995 och 1996 års EU-konventioner, har man från svensk sida också omförhandlat sitt utlämningsavtal med **Kanada** och då delvis hämtat inspiration från EU-konventionernas hantering av specialitetsprincipen. Av det omförhandlade utlämningsavtalet framgår det nämligen att den person som har utlämnats kan avstå från specialitetsprincipens skydd såvitt avser en eller flera specifika gärningar. Ett sådant avstående görs av den utlämnade individen inför myndigheterna i den ansökande staten.[818] När det gäller möjligheterna till vidareutlämning för den ansökande staten innebär konventionen inte några nymodigheter. Den ansökande staten måste, liksom tidigare, begära tillstånd hos den anmodade staten förutsatt att individen inte kvarstannar i den ansökande staten under så lång tid att specialitetsprincipens skydd upphör.[819]

Genom Sveriges tillträde till EU-konventionerna och det nya utlämningsavtalet med Kanada har ett särskilt stadgande vilket behandlar uppmjukningar av specialitetsprincipen införts genom 12 a § AllmL. Stadgandet är generellt och slår fast att individen kan samtycka till lagföring och straffverkställighet för andra brott än de som omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran under förutsättning att ett sådant samtycke kan ges enligt en internationell konvention som är bindande för Sverige. Därmed är AllmL numera utformad på så sätt att Sverige redan i dag kan ingå överenskommelser också med andra länder än EU-staterna och Kanada om att man i det framtida utlämningssamarbetet skall medge en möjlighet för individen att begränsa specialitetsprincipens verkan.

Inom **det nordiska utlämningssamarbetet** har specialitetsprincipen alltid getts ett mindre utrymme jämfört med dess ursprungliga ställning i AllmL. Inledningsvis kan man konstatera att specialitetsprincipen inte gäller generellt i det nordiska samarbetet. En skiljelinje går mellan svenska och icke svenska medborgare.

[817] SÖ 2001:42.
[818] SÖ 2001:42, art. 17 och prop. 2000/01:83 s. 45.
[819] SÖ 2001:42, art. 18.

Oavsett individens nationalitet slår 7 § 1 st. 1 p. NordL fast att den som utlämnas inte får åtalas eller straffas för annat före utlämningen begånget brott, om det i Sverige har meddelats dom angående brottet eller beslut att inte väcka åtal för brottet med stöd av 20 kap. 7 § RB eller motsvarande bestämmelse i annan författning.[820]

För den vidare tillämpningen av specialitetsprincipen görs en åtskillnad mellan svenska medborgare och övriga nationaliteter. En svensk medborgare kan, enligt 7 § 1 st. 2 p. NordL inte åtalas eller straffas i övrigt för annat före utlämningen begånget brott såvida inte Regeringen eller individen själv samtycker till detta. Individens samtycke måste lämnas inför domstol.

När det gäller icke svenska medborgare gäller en sådan ordning, dvs. att Sveriges medgivande alternativt individens samtycke krävs, enligt 7 § 1 st. 3 p. NordL, endast för det fall det aktuella brottet är politiskt. I övrigt kan alltså det nordiska landet ställa individen inför rätta eller låta denne avtjäna straff också för gärningar som inte finns upptagna i dess utlämningsansökan.

När det gäller utlämning till ett tredje land krävs alltid, oavsett individens nationalitet, ett svenskt godkännande enligt 7 § 2 st. NordL. Undantaget från kravet om godkännande är naturligtvis den situationen att det är Sverige som vid den första utlämningen har bestämt att individen senare skall vidareutlämnas till ett tredje land.

I den mån specialitetsprincipen upprätthålls i det nordiska samarbetet är denna, liksom i det utomnordiska samarbetet, endast ett tillfälligt, inte ett varaktigt, hinder mot lagföring, straffverkställighet eller vidareutlämning. För de nordiska förhållandena stadgar 7 § 2 p. och 3 p. NordL att individens skydd mot vidare lagföring, straffverkställighet eller utlämning till ett tredje land upphör om individen, utan att det föreligger hinder för denne, underlåter att lämna den ansökande staten inom loppet av en månad efter rättegång och undergående av straff eller annan påföljd som denne ådömts för brott eller om den berörde individen skulle återvända till den ansökande staten sedan han eller hon en gång lämnat denna.

2.13.2 Skäl för stadgandet

En rad olika skäl har anförts när det gäller frågan om varför specialitetsprincipen skall vara en del av utlämningsrätten. I äldre litteratur finner man påståenden om ett släktskap med *asylrätten*. Man brukar då resone-

[820] Ett sådant skydd för individen torde många gånger i praktiken också existera utanför kretsen av nordiska länder, t.ex. då den ansökande staten, genom att ha tillträtt den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar, åtagit sig att i stor utsträckning erkänna svenska brottmålsdomar. Se avsnittet 2.10.3.2.

ra på följande sätt. Den anmodade staten har, genom att acceptera den eftersökte individen på sitt territorium, gett denne sitt oinskränkta skydd. Individen åtnjuter asyl på den anmodade statens territorium. Genom att bevilja en utlämning av individen kommer det skydd som denne tillförsäkrats ovillkorligen att inskränkas, men hur mycket och i vilken omfattning måste den anmodade staten få avgöra. Den ansökande staten, som fått individen överlämnad till sig genom den anmodade statens försorg, är därmed beroende av den anmodade statens godkännande såväl av utlämningsansökan som för ytterligare åtgärder. Med begreppet "ytterligare åtgärder" menar man i sammanhanget lagföring och straffverkställighet för andra brott som begåtts före utlämningen men som inte upptagits i det ansökande landets utlämningsbegäran.[821]

Numera torde specialitetsprincipen i allmänhet ha frikopplats från asylrätten. Däremot lever tanken alltjämt kvar att det är den anmodade staten som möjliggjort ett överlämnande av individen och att hänsyn därför måste tas till denna stat också när individen befinner sig på den ansökande statens territorium. Skälen för specialitetsprincipen i modern tid är alltså följande. Den anmodade staten hade kunnat vägra utlämning om staten känt till att den eftersökte individen skulle straffas också för ett annat brott än vad som uppgavs i den ansökande statens utlämningsansökan. I vart fall hade den anmodade staten kunnat vägra utlämning för detta specifika brott. Det är först genom den anmodade statens försorg som den ansökande staten får jurisdiktion *in personam* över individen. Utan samarbetet med den anmodade staten och dess godkännande av utlämning skulle den ansökande staten enbart ha kunnat döma individen i dess utevaro och aldrig ha kunnat verkställa ett utdömt straff. Om den ansökande staten har för avsikt att döma den eftersökte individen för andra brott än vad denna uppgett till den anmodade staten handlar den ansökande staten illojalt mot den anmodade staten som har gett sig in på ett samarbete under falska förespeglingar. I modern utlämningslitteratur pekar man därför på specialitetsprincipen som en logisk följd av själva *avtalssituationen*.[822] Det är de brott som den anmodade staten har beviljat utlämning för som skall beivras – inte andra brott, såvida inte den anmodade staten samtycker till ett utvidgat förfarande. Den anmodade staten skall inte lämna straffrättslig assistans till främmande stater och på så sätt belasta det egna rättssystemet för annat än vad som kunde överblickas då en utlämningsbegäran beviljades.

[821] Se t.ex. Chao Ching 1950 s. 18 med däri gjorda litteraturhänvisningar. Angående specialitetsprincipens historia se vidare Zaïri 1992 s. 15–16.

[822] Se t.ex. Bedi 1966 s. 150. Bassiouni 1974 s. 352–354, Zaïri 1992 s. 16, Dinstein 1993 s. 54–55 och 17, Aughterson 1995 s. 84 och Harris & Murray 2000 s. 106.

I den moderna utlämningslitteraturen poängteras vidare ofta att det finns ett samband mellan just specialitetsprincipen och *kravet på dubbel straffbarhet*.[823] Specialitetsprincipen ses som en förlängning av kravet på dubbel straffbarhet. En slags garanti för att detta krav i ett senare led av förfarandet inte skall nonchaleras. Kravet på dubbel straffbarhet skulle bli ett tämligen tandlöst villkor om den ansökande staten, så snart som individen befann sig på dess territorium, skulle kunna lagföra och verkställa straff också för andra brottsliga gärningar som kanske inte var straffbelagda i den anmodade staten.

Men frågan är om inte specialitetsprincipen i realiteten är mer än bara ett slags värn för kravet på dubbel straffbarhet. Man kan på goda grunder anta att specialitetsprincipen är tänkt att ge ett mer vidsträckt skydd än bara för detta utlämningsvillkor. Om syftet med principen är att skydda själva överenskommelsen om utlämning och därmed de villkor som den anmodade staten beaktat för att bevilja utlämning blir också utlämningsrättens övriga villkor av intresse. En förändring av den gärning som upptagits i den ansökande statens utlämningsansökan eller den situationen att den ansökande staten önskar lagföra och/eller verkställa straff för ytterligare gärningar kan naturligtvis inte bara komma i konflikt med kravet på dubbel straffbarhet utan även med de övriga utlämningsvillkoren. Den nya gärningen kan t.ex. möta hinder i utlämningssamarbetet om denna är ett politiskt eller militärt brott.[824] Omständigheterna kring straffverkställigheten avseende det nya brottet skulle kunna ifrågasättas utifrån humanitära skäl. För det fall den anmodade staten redan har dömt individen för den nya gärningen skulle principen om *ne bis in idem* aktualiseras.[825]

Specialitetsprincipens existensberättigande blir därmed snarare att vara en slags *förlängd arm* och *garant* inte bara för kravet på dubbel straffbarhet utan också för andra utlämningsvillkor då individen väl befinner sig på den ansökande statens territorium. Dessa villkor skulle nämligen ha beaktats om den nya brottsliga gärningen eller den modifierade brottsliga gärningen upptagits i den ansökande statens utlämningsbegäran.

Det kan vara intressant att se något på hur specialitetsprincipen be-

[823] Se t.ex. Bassiouni 1974 s. 354, Hartley Booth 1980 s. 255, Gilbert 1991 s. 106–107, La Forest 1991 s. 32, Harris & Murray 2000 s. 106–107 och prop. 2000/01:83 s. 45.

[824] Ett samband mellan specialitetsprincipen och förbudet mot utlämning för militära och politiska brott påpekas av Chao Ching 1950 s. 20 och ett samband mellan specialitetsprincipen och förbudet mot utlämning för politiska brott också av Hartley Booth 1980 s. 255 och Wims 1991 s. 333–334.

[825] Se även Aughterson 1995 s. 84 som omnämner att det tycks finnas ett allmänt vidare samband mellan utlämningsvillkoren och specialitetsprincipen än enbart mellan specialitetsprincipen och kravet på dubbel straffbarhet.

handlats i förarbetena till den svenska utlämningslagstiftningen. I 1913 års lag infördes ett stadgande, 11 § 1 p., som behandlar specialitetsprincipen i det svenska utlämningssamarbetet. Stadgandets ordalydelse antyder ett vidare samröre än enbart med kravet på dubbel straffbarhet. Av stadgandet framgår det explicit att Sverige på förhand måste påtala för den ansökande staten att för det fall gärningen är av militär karaktär får den ansökande staten inte bestraffa individen i vidare mån än brottet varit av beskaffenhet att kunna föranleda utlämning. När det gäller brottsliga gärningar, som i Sverige varit föremål för en bedömning om de är av politisk karaktär och en sådan bedömning har lett till ett nekande resultat, stadgar 1913 års lag att den ansökande staten inte har rätt att döma individen för ett politiskt brott.

I förarbetena till 1913 års lag betonas att specialitetsprincipen skapar ett skydd för själva avtalsförhållandet. Specialitetsprincipen beskrivs som en slags skyddsmekanism mot illojalt förfarande från den ansökande statens sida. Vidare betonas ett samröre mellan principen och de olika villkoren för utlämning, kanske främst kravet på dubbel straffbarhet, så till vida att det slås fast att Sverige inlåter sig på ett utlämningssamarbete för handlingar som man från svensk sida anser *straffvärda* och att tanken inte är att Sverige överlämnar en individ till den ansökande staten för att individen skall kunna behandlas efter den ansökande statens eget gottfinnande. Det påpekas att de angivna skälen självklart äger lika stor bärkraft när det rör sig om förhållandet att den ansökande staten har för avsikt att utlämna individen till ett tredje land.[826]

I AllmL:s förarbeten behandlas specialitetsprincipen mycket knapphändigt. Departementschefen hänvisar till att principen finns upptagen redan i 1913 års lag och att den nya utlämningslagstiftningen också bör innefatta ett särskilt stadgande för specialitetsprincipen. Någon ingående diskussion kring principens existensberättigande företas däremot inte i förarbetena.[827] Liksom i 1913 års lag finns en särskild erinran i 12 § p. 3 AllmL med innebörd att Sverige särskilt skall ange till den ansökande staten att denna inte får straffa individen enligt bestämmelser som avser brott av krigsman eller såsom för politiska brott.

Genom den nordiska utlämningslagstiftningen kom specialitetsprincipen att inskränkas. En sådan inskränkning förklarades med en önskan om att göra villkoren i det nordiska utlämningssamarbetet så enkla som möjligt.[828] Även om det inte sägs uttryckligen i anslutning till specialitetsprincipen så anses det nordiska samarbetet som helhet vila på en

[826] Prop. 1913:50 s. 86–87.
[827] Prop. 1957:156 s. 71.
[828] Prop. 1959:72 s. 36.

stark tilltro till de olika ländernas rättssystem. De förenklingar som utarbetats för utlämningssamarbetet har förklarats och rättfärdigats utifrån det faktum att de olika nordiska länderna har en gemensam värdegrund. Eftersom ett stort antal traditionella utlämningsprinciper tagits bort i det nordiska samarbetet, såsom ett generellt förbud mot utlämning för politiska och militära brott liksom kravet på dubbel straffbarhet, blir behovet av specialitetsprincipen såsom en väktare för utlämningsvillkoren naturligtvis mindre. Ju färre utlämningsvillkor, desto mindre behov av en allmän garant för utlämningsvillkorens uppfyllande. Det nordiska utlämningssamarbetet med få utlämningsvillkor har emellertid rättfärdigats eftersom de nordiska länderna, i varje enskilt utlämningsärende och trots att utlämningsvillkoren är uppfyllda, har rätt att vägra utlämning med hänsyn till sin fria prövningsrätt. En inskränkning av specialitetsprincipen i det nordiska utlämningssamarbetet innebär därmed inte att en väktare för en rad utlämningsvillkor försvinner (eftersom de flesta traditionella utlämningsvillkoren är avskaffade) utan i stället att den fria prövningsrätten inte kommer att omfatta förändringar av den gärning som presenterats i den ansökande statens utlämningsbegäran eller nytillkomna gärningar som den ansökande staten önskar döma över eller verkställa straff för.

Specialitetsprincipen tillämpas alltjämt för det fall den som begärs utlämnad är svensk medborgare eller det nya brottet är ett s.k. politiskt brott. Härmed lämnas alltså ett skydd för den diskretionära prövningsrätten när det gäller svenska medborgare. Dessa särbehandlas också i utlämningssamarbetet genom att utlämning *endast* beviljas om en svensk medborgare vid tiden för det aktuella brottet sedan minst två år vistats i den ansökande staten eller gärningen motsvarar brott för vilket enligt svensk lag är stadgat fängelse i mer än fyra år enligt 4 § AllmL.[829] För de politiska brotten uppställer vidare NordL ett förbud mot utlämning om den eftersökte individen är svenska medborgare. Det krävs även i dessa fall att den aktuella gärningen motsvarar brott enligt svensk lag.[830] I övrigt uppställer emellertid NordL inga restriktioner för utlämningssamarbetet avseende de politiska brotten. Vid remissbehandlingen av lagförslaget väckte detta på sina håll stark kritik såvitt det avsåg tanken att i stort sett lämna fältet öppet för utlämning avseende politiska brott.[831] Lagförslaget i denna del försvarades dock med att utlämning alltid kunde vägras med hänvisning till den fria prövningsrätten om stötande resultat skulle uppstå.[832] I och med att specialitetsprincipen skall tillämpas när de nytillkomna brot-

[829] 2 § NordL.
[830] 4 § NordL.
[831] Prop. 1959:72 s. 15–17.
[832] Prop. 1959:72 s. 35.

ten är s.k. politiska brott tillåts den anmodade staten i praktiken att använda sin fria prövningsrätt också beträffande denna typ av brott.

Vid införandet av NordL framfördes även kritik mot förslaget avseende ett generellt avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet.[833] Kritiken bemöttes på samma sätt som den kritik som framförts mot en upplockring av förbudet mot utlämning för politiska brott, nämligen med att den fria prövningsrätten skulle kunna förhindra stötande resultat.[834] När det gäller nytillkomna brott, som inte motsvarar brottsliga gärningar i den svenska straffrätten, har man dock inte lämnat något utrymme för specialitetsprincipen i det nordiska utlämningssamarbetet. Någon fri prövningsrätt existerar alltså inte i dessa fall. Även i övrigt innebär NordL att nytillkomna brott helt faller utanför den anmodade statens kontroll.

Också beträffande EU-staternas utlämningssamarbete rättfärdigas en inskränkning av specialitetsprincipen med att en sådan är acceptabel i kretsen av EU:s medlemsstater, eftersom länderna har en grundläggande tilltro till varandras rättsordningar. Såväl en förenkling som en effektivisering av utlämningssamarbetet har vidare anförts som skäl för att inskränka prövningen.[835]

Hur väl kan en grundläggande tilltro till andra länders rättssystem läka det förhållandet att specialitetsprincipen såsom ett skydd för utlämningsrättens villkor bortfaller? En grundläggande tilltro till andra länders rättssystem kan t.ex. göra det obehövligt att beakta frågan om humanitära skäl för avtjänandet av ytterligare fängelsestraff, då man generellt kan utgå ifrån att standarden i den ansökande statens fängelser är godtagbar, liksom att man generellt kan utgå ifrån att ett rättegångsförfarande, oavsett vilket åtal som behandlas, kommer att uppfylla vissa minimikrav. Ett grundläggande förtroende för ett annat land och dess samhällsinstitutioner innebär naturligtvis också att man inte behöver befara att individen utsätts för svår förföljelse i den situationen att hon skulle straffas för ytterligare gärningar. I den mån utlämningsvillkoren i stället handlar om att vissa brottskategorier, t.ex. militära brott, inte bör omfattas av ett samarbete eller att gärningen skall anses straffbar även i Sverige, innebär ett slopande av specialitetsprincipen emellertid alltid att det finns en risk för att vissa utlämningsvillkor inte kommer att respekteras. Detta kan mycket väl bli fallet i *enskilda* ärenden trots att man från svensk sida rent *generellt* hyser tilltro till rättssystemen i nuvarande och framtida stater som omfattas av EU-samarbetet.

[833] Prop. 1959:72 s. 17–19.

[834] Prop. 1959:72 s. 29–30. Jfr även vad departementschefen säger, s. 27, där ett typfall som nämns för den fria prövningsrätten är avsaknaden av samstämmig strafflagstiftning.

[835] Prop. 1996/97:88 s. 23 och prop. 2000/01:83 s. 45.

2.13.3 I vems intresse är stadgandet uppställt?

I vems intresse är eller bör specialitetsprincipen vara uppställd? Av vad som sagts tidigare, nämligen att principen är ett skydd för avtalsförfarandet, är *ett* naturligt svar självfallet att principen är uppställd i den anmodade statens intresse. Det är ju trots allt denna som är en avtalspartner. Traditionellt har specialitetsprincipen också starkt förknippats med statsintresset i en snäv bemärkelse och setts som en slags uppföljning av frågan om en överenskommelse mellan två stater verkligen har respekterats.[836] Men i takt med att individens roll i utlämningsförfarandet allt mer uppmärksammas kan det finnas anledning att också revidera svaret på frågan i vems intresse specialitetsprincipen är eller bör vara uppställd.

En lämplig metod för att avgöra den här frågan är, enligt min mening, att för vart och ett av de villkor som specialitetsprincipen skyddar söka slå fast i vems intresse respektive villkor är uppställt. I den mån de villkor som specialitetsprincipen skyddar också är uppställda i individens intresse, kanske t.o.m. primärt i dennes intresse, blir det naturligt att också se specialitetsprincipen som delvis eller kanske t.o.m. till övervägande del uppställd i individens intresse.[837]

Om specialitetsprincipen anses uppställd i individens intresse är det oerhört viktigt att individen på egen hand har rätt att åberopa principen inför den ansökande statens domstolar för att på så sätt kunna åtnjuta specialitetsprincipens särskilda skydd. I svensk rättspraxis torde utvecklingen numera ha gått i denna riktning, dvs. att individen tillerkänns rätt att åberopa specialitetsprincipen också inför de inhemska domstolarna, då individen överlämnats till Sverige efter ett utländskt utlämningsförfarande.[838]

För det fall individen inte tillerkänns denna rätt hos andra utländska stater är det viktigt att Sverige i det internationella samarbetet verkar för att övriga länder i sin inhemska straffprocessrätt ger individen rätt och möjlighet att åberopa specialitetsprincipen inför dess inhemska domstolar[839] antingen som ett hinder mot en utvidgning av det aktuella åtalet

[836] Se t.ex. Bassiouni 1974 s. 354–355 och Dinstein 1993 s. 55.

[837] Jfr min diskussion i avsnitt 1.3. Ett statsintresse i vid bemärkelse kan naturligtvis också omfatta individbeaktanden.

[838] Se t.ex. RH 1992:18. Med tanke på utlämningsinstitutets straffrättsliga karaktär bör, enligt min mening, en kontroll av huruvida specialitetsprincipen respekteras vara en sådan fråga som den svenska domstolen skall granska ex officio.

[839] Krav på att individen skall tillerkännas denna rätt har bl.a. framställts av International Law Association 1996 s. 220. När det gäller t.ex. USA är landets interna domstolspraxis mycket varierande när det gäller frågan om individen har en sådan rätt, se vidare Aughterson 1995 s. 85. Se också Semmelman 1993 s. 71–73, Blakesley 1994 s. 506 och Barrett 1997 s. 301–304.

eller, vilket är att föredra eftersom en utvidgning inte nödvändigtvis är oacceptabel, som ett krav på att en ändring av ett åtal, en åtalskumulation eller ytterligare straffverkställighet måste underställas en svensk granskning.

När individen inte ges rätt att åberopa specialitetsprincipen inför den ansökande statens inhemska domstolar är det än mer betydelsefullt att man från svensk sida åtar sig att mer aktivt bevaka att principen inte träds för när i ett enskilt utlämningsärende.[840] Beträffande själva rättegångsförfarandet i den ansökande staten kan man tänka sig olika lösningar. En möjlighet är naturligtvis att begära att egna observatörer får närvara vid den kommande rättegången.[841] En annan föga arbetskrävande metod, som ändå torde ha potential att vara en stark påtryckning för respekterandet av specialitetsprincipen, är att man från svensk sida generellt begär ett utdrag av den framtida domen med motiveringen att man från svensk sida alltid vill försäkra sig om att specialitetsprincipen respekterats. För närvarande sker ingen allmän kontroll av att specialitetsprincipen inte nonchaleras i det svenska utlämningssamarbetet. Man utgår i dagsläget i stället ifrån att den ansökande staten inte handlar illojalt.[842]

Kanske vågar man sig på att redan i dag ifrågasätta om inte individen, då den ansökande staten har tillträtt EKMR, har en möjlighet att framföra klagomål för det fall en rättegång eller en straffverkställighet skulle komma att omfatta gärningar som inte finns upptagna i landets utlämningsframställan. Det har nämligen ifrågasatts om inte ett rättegångsförfarande eller en straffverkställighet som strider mot specialitetsprincipen i sig innebär ett brott mot EKMR art. 5, vilken behandlar individens rätt till personlig frihet.[843] Man torde här kunna dra en parallell med den individ som olovligen, t.ex. genom kidnappning, har förts från ett land till ett annat land för att dömas och avtjäna straff i det sistnämnda landet.[844]

Utifrån individens perspektiv torde det emellertid vara betydelsefullt att en klagomöjlighet finns också inom det inhemska rättssystemet. Genom att ge individen möjlighet att åberopa specialitetsprincipen inför inhemska domstolar ökar man dennes möjligheter att omedelbart hindra ett brott mot specialitetsprincipen. Man skapar så att säga en preventiv åtgärd. Ett klagomål till Europadomstolen är naturligtvis en mer omständ-

[840] Det är inte ovanligt att individen saknar en sådan rätt i andra länders inhemsk straffprocessrätt, se vidare the International Law Association 1996 s. 220.
[841] Jfr avsnitt 2.17.
[842] Intervju 2003–02–07 med Cecilia Riddselius, handläggare, Justitiedepartementet.
[843] Se framför allt the International Law Association 1996 s. 220 med däri gjord hänvisning men även Bassiouni 1974 s. 358–359. Angående EKMR och specialitetsprincipen se också Zaïri 1992 särskilt s. 41–53.
[844] Se vidare avsnittet 1.6.3.2.

lig väg. Visserligen kan det inhemska målet vila i väntan på avgörande men detta i sin tur innebär ofta att individen måste vara frihetsberövad (dvs. häktad) längre tid än om det funnits en möjlighet att få frågan prövad i den inhemska brottmålsprocessen.

2.13.4 Tolkning av stadgandet

2.13.4.1 Brottsbegreppet, gärningsbegreppet och specialitetsprincipen

Specialitetsprincipen kommer som bekant till utryck i 12 § 1 st. 1 p. AllmL när det gäller utomnordiska utlämningsansökningar. Av stadgandet framgår att den ansökande staten inte får lagföra eller verkställa straff för "brott" som begåtts före utlämningen, om dessa brott inte omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran. Som en konsekvens av specialitetsprincipen stadgar 24 § AllmL att en ansökande stat som vill ställa en utlämnad individ till ansvar för "annan förövad gärning" än dess utlämningsansökan avser därför måste ansöka om tillåtelse för en sådan åtgärd hos Regeringen. En fråga av intresse blir därmed vad som avses med "annan förövad gärning" i 24 § AllmL. Liksom hur detta stadgande hänger ihop med brottsbegreppet i 12 § 1 st. AllmL. En naturlig utgångspunkt borde vara att det inte skall föreligga diskrepans mellan dessa två stadganden, dvs. samtliga fall som aktualiseras i 12 § 1 st. 1 p. AllmL bör förplikta den ansökande staten att söka tillstånd enligt 24 § AllmL. I den mån specialitetsprincipen behållits i det nordiska samarbetet är vad som sägs angående brotts- och gärningsbegreppen av relevans också för nordiska utlämningsansökningar.

När det gäller brottsbegreppet kan man konstatera följande. Ingenstans i förarbetena behandlas detta i anslutning till specialitetsprincipen. När det gäller skälen för specialitetsprincipens existensberättigande har jag pekat på att denna är en slags skyddsgarant för övriga utlämningsvillkor. Det kan därför vara intressant att titta på hur begreppet brott behandlas hos de övriga utlämningsvillkoren. Det tydligaste exemplet där brottsbegreppet behandlas är kravet på dubbel straffbarhet. Eftersom det inte finns något utlämningsrättsligt brottsbegrepp är man, när det gäller kravet på dubbel straffbarhet, som så ofta inom utlämningsrätten hänvisad till den interna rätten. Med hjälp av det interna brottsbegreppet kan man emellertid konstatera att det inte är möjligt att säga något generellt om huruvida en viss förändring av en komponent i brottsbegreppet leder till att ett annat brott föreligger. Exempelvis innebär en förändring av uppsåtet från direkt uppsåt till indirekt uppsåt inte att ett annat brott anses föreligga när någon utlämnats för mord men däremot om personen i fråga utlämnats för spioneri. Den tjänsteman som åsidosätter vad som

åligger honom i tjänsten anses ha begått brottet tjänstefel oavsett om handlingen företagits uppsåtligen eller av oaktsamhet. Däremot anses den som uppsåtligen skadar någon annans egendom ha gjort sig skyldig till brottet skadegörelse men om samma gärning företas oaktsamt anses den inte brottslig. Huruvida ett annat brott föreligger beror alltså helt och hållet på lagtekniska frågor, närmare bestämt vilket omfång som respektive straffstadgande getts. I praktiken kan det vara så att vad som är ett och samma brott för en stat utgör flera brott eller kanske också vissa handlingar som inte är kriminaliserade för en annan stat. Eftersom specialitetsprincipen är tänkt att skydda den anmodade staten och dess utlämningsvillkor torde det vara denna stats brottsbegrepp som ges företräde. Det är som sagt omöjligt att ge några generella riktlinjer för när en förändring av de omständigheter som utlämning beviljats för också kommer att leda till att ett annat brott anses föreligga. Om den ansökande staten (som får antas besitta måttliga kunskaper om den anmodade statens strafflag) vill vara säker på att inte bryta mot specialitetsprincipen torde den vara nödsakad att begära tillstånd av den anmodade staten närhelst den önskar företa förändringar avseende den gärning som utlämning beviljats för.

Specialitetsprincipen behandlas också i 24 § AllmL där den ansökande staten förpliktas att ansöka om tillstånd för det fall den vill döma individen för en annan gärning än den som upptagits i dess utlämningsbegäran. Det finns inte någon vägledning i förarbetena för hur gärningsbegreppet skall tolkas inom utlämningsrätten. En möjlig lösning skulle naturligtvis vara att återigen hämta tolkningshjälp från den inhemska straffprocessrätten och kanske härifrån söka riktlinjer för när den ansökande staten måste begära tillstånd.

Jag vill emellertid hävda att det aktuella begreppet, dvs. "annan förövad gärning" torde ha en betydligt snävare innebörd inom utlämningsrätten än inom den interna straffprocessrätten. Nedan följer en kort redogörelse för uppfattningen i den inhemska straffprocessrättsliga doktrinen.

När Ekelöf talar om res judicata inom straffprocessrätten, förespråkar han att överensstämmelse mellan antingen handling eller angreppsobjekt (brottsresultat) är tillräcklig för att en och samma gärning skall anses föreligga.[845] En överensstämmelse anses föreligga mellan gärningsbegreppet i 30 kap. 9 § RB och reglerna i 45 kap. 1 § och 5 § 3 st. RB, dvs. de gärningsmoment som omfattas av rättskraften omfattas även av litis pendens samtidigt som ett åtal under pågående rättegång fritt kan justeras inom ramen för det som omfattas av rättskraften. En justering innebär inte någon ändring av åtalet.[846]

[845] Se vidare Ekelöf, Bylund & Boman 1994 s. 154–167 och Fitger 30:23–24.
[846] Fitger 30:22.

Olivecrona har formulerat gärningsidentitet på ett något annorlunda sätt. Han anser att samma gärning och därmed res judicata föreligger om åklagaren i det nya målet jämfört med det tidigare avviker vid beskrivningen av den yttre situationen, gör tillägg till beskrivningen av samma händelseförlopp eller framför en alternativ rekonstruktion av samma till en viss tid och plats förlagt händelseförlopp som medfört ett visst brottsligt resultat.[847]

Att det inom doktrinen har presenterats olika beskrivningar av identitetskriteriet innebär dock inte att det råder oenighet i fråga om hur de flesta inhemska fall bör bedömas. Tvärtom råder enighet för det mesta. Skillnaderna gäller undantagsfall och användningen av viktiga begrepp såsom t.ex. handlingsbegreppet. Den viktigaste meningsmotsättningen torde vara att Ekelöf vänder sig mot Olivecronas uppfattning att det för "gärningsidentitet" krävs en överensstämmelse beträffande tid, plats och sätt när det gäller alternativa händelseförlopp som lett till ett visst brottsligt resultat.[848] Utvecklingen i den interna straffprocessrätten synes dock gå i riktningen att utvidga, inte inskränka, rättskraftens styrka.[849]

Det kan vara intressant att granska några typsituationer för att söka sluta sig till om det inhemska straffprocessrättsliga gärningsbegreppet enligt 30 kap. 9 § RB också kan användas när man för specialitetsprincipens räkning talar om "gärning." Nedan följer några illustrativa exempel.

Stat A har begärt utlämning av X för stöld som begåtts den 12 mars 2000. Nu vill stat A också straffa individen för att han lämnat landet den 20 maj 2000 utan tillstånd och dessutom för att han bedrivit omfattande spionerі under januari 2000. Enligt såväl Ekelöf som Olivercrona skulle handlingen att lämna landet A och handlingen att spionera vara *andra gärningar* än den aktuella stölden. En tillämpning av det interna straffprocessrättsliga gärningsbegreppet skulle inom utlämningsrätten i detta fall leda till att man, när det gäller specialitetsprincipen, skulle kräva att dessa "nya" gärningar underställs en svensk granskning. Vid en sådan granskning skulle man komma fram till att en utlämning av X för att denne olovligen lämnat land A skulle strida mot kravet på dubbel straffbarhet. Ett medgivande att åtala X för spioner skulle komma i konflikt med förbudet mot utlämning för politiska brott. En tillämpning av det inhemska gärningsbegreppet skulle alltid i detta fall leda till att specialitetsprincipen uppfyller sin funktion av skyddsgarant för övriga utlämningsvillkor.

Nästa exempel är följande. Land B begär utlämning av X för att han den 8 april 2000 skall ha gjort sig skyldig till en stöld. Utlämningsansö-

[847] Olivecrona 1968 s. 179 och Fitger 30:24.
[848] Ekelöf 1957 s. 318, not 34 och Fitger 30:24.
[849] Se vidare Fitger 30:24–30:32 a.

kan beviljas. När X väl befinner sig i det ansökande landet upptäcker åklagaren att X förvisso stulit det aktuella föremålet men att man skrivit fel i utlämningsansökan. I själva verket skall stölden ha ägt rum redan den 8 april 1990. Med Ekelöfs gärningsbegrepp föreligger det samma gärning, medan Olivecrona skulle hävda att det föreligger olika gärningar eftersom det inte råder tidsidentitet. Om man utifrån specialitetsprincipens gärningsbegrepp skulle hävda att samma gärning föreligger skulle man inte behöva medgivande från den anmodade staten. Detta får emellertid som konsekvens att specialitetsprincipen inte uppfyller sin roll av skyddsgarant, eftersom förändringen av den ursprungliga utlämningsbegäran i detta fall leder till att en förfrågan från den ansökande staten skulle avslås med hänvisning till de svenska preskriptionsreglerna.

Antag slutligen att land C begär att X skall utlämnas då han uppsåtligen den 16 augusti 2002 har krossat ett fönster och därmed gjort sig skyldig till skadegörelse. Vid rättegången mot X står det klart att denne av oaktsamhet har förstört det aktuella fönstret. Åklagaren önskar därför förändra åtalet till att avse ett brott som i den ansökande staten benämns oaktsam skadegörelse. Med en tillämpning av såväl Ekelöfs som Olivercronas gärningsbegrepp skulle man hävda att det rör sig om samma gärning. För utlämningsrättens del skulle det betyda att den ansökande staten inte skulle vara tvungen att begära tillstånd från Sverige för att i stället döma individen för ett oaktsamt handlande. En sådan tolkning av specialitetsprincipen leder emellertid till att denna inte skyddar kravet på dubbel straffbarhet. I svensk straffrätt har vi som bekant ingen form av oaktsamhetsbrott när det gäller skadegörelse.

För att försäkra sig om att specialitetsprincipen verkligen kommer att skydda utlämningsrättens villkor torde det vara nödvändigt att kräva att varje förändring av ett presenterat gärningsmoment liksom varje nytt gärningsmoment underställs en svensk granskning. Detta kommer förvisso att leda till att en rad omständigheter bedöms som egentligen inte skapar hinder enligt utlämningsvillkoren, t.ex. måste ytterligare handlingar som är straffbara i båda staterna underställas en bedömning liksom en åtalsjustering som i sig inte leder till att gärningen med svenska mått mätt anses preskriberad. Den ansökande staten, som inte kan antas besitta fullständig kunskap om den anmodade statens straffrätt, måste emellertid inlåta sig på att generellt begära tillstånd för att på så sätt också täcka in de situationer då utlämningsvillkoren verkligen skulle åsidosättas.

Sammanfattningsvis torde krävas att varje gärningsmoment som den utländska domstolen önskar döma över, men som inte framkommit i landets utlämningsansökan, underställs prövning i Sverige. Ett rättsfall som stöder en sådan snäv tolkning är NJA 1962 s. 467. I ärendet hade Tysk-

land sedan tidigare beviljats utlämning av en individ för att denne skulle ställas till svars för ett grovt rån mot en butik. När den utlämnade mannen väl befann sig i Tyskland önskade den tyske åklagaren också väcka åtal mot honom för mordförsök avseende det våld mannen utövat mot kassörskan då han tog hennes dagskassa. HD uttalade att ett svenskt medgivande var nödvändigt för att Tyskland inte skulle bryta mot specialitetsprincipen för det fall man också önskade döma mannen för våldsbrottet. Medgivande krävdes alltså, trots att handlandet med beaktande av Ekelöfs gärningsbegrepp skulle ha ansetts som en och samma gärning. Våldsmomentet vid rånet var ju detsamma som vid mordförsöket.

Det faktum att gärningsbegreppet bör tolkas olika beroende på om utgångspunkten är den inhemska straffprocessrätten eller utlämningsrätten torde kunna förklaras och rättfärdigas genom en granskning av syftena bakom rättskraftsinstitutet respektive specialitetsprincipen.

I den inhemska brottmålsprocessen är rättskraftsreglerna tänkta att verka till förmån för den tilltalade. Den som en gång blivit dömd eller frikänd skall inte behöva leva i ständig oro för att saken skall kunna tas upp på nytt. Också processekonomiska skäl har visserligen anförts till stöd för rättskraftsregleringen. Eftersom åklagaren, liksom den målsägande som önskar väcka enskilt åtal, vet att det inte är tillåtet att återkomma med en prövning av samma gärning, leder rättskraftsreglerna till att brottmålsutredningen bedrivs omsorgsfullt och att talan inte väcks förrän den aktuella gärningen är tillräckligt väl utredd.[850] Ibland har rättskraftsreglerna också motiverats utifrån en önskan om stabilitet och respekt för avkunnade domar. Man har hävdat att det är olämpligt att motstridiga domar avseende samma gärning skall kunna existera samtidigt.[851] Huvudsyftet med rättskraftsreglerna får emellertid anses vara att skapa en skyddsgaranti för den tilltalade. Ju *vidare* tolkning som tillåts av gärningsbegreppet i den inhemska brottmålsprocessen, desto större skydd åtnjuter den enskilde mot att på nytt behöva ställas inför rätta.

Även specialitetsprincipen kan verka till förmån för den tilltalade, men då, enligt min mening, genom att man tillämpar ett så *snävt* gärningsbegrepp som möjligt. Specialitetsprincipen kan inledningsvis aktualiseras då man från den ansökande statens sida önskar kumulera flera åtal varav alla gärningar (här används gärningsbegreppet i intern straffprocessrättslig bemärkelse) som är uppe till bedömning inte omfattas av en tidigare framställd utlämningbegäran. Individen skyddas mot en mer omfattande prövning genom att den ansökande staten inte utan tillstånd från den anmodade staten kan döma för andra gärningar än de som omfattas av den egna utlämningsansökan. Vidare kan specialitetsprincipen bli aktuell i de

[850] Ekelöf 1992 s. 132 och Fitger 30:20 a.
[851] Fitger 30:20 a.

fall man från den ansökande statens sida önskar justera den gärningsbeskrivning som ligger till grund för ett beviljande av statens utlämningsframställning. Av specialitetsprincipen följer nämligen att också i en sådan situation får den ansökande staten inte utan tillstånd från den anmodade staten pröva gärningsmoment som faller utanför den egna utlämningsbegäran.[852] På grund av den ansökande statens rättskraftsregler kan detta samtidigt innebära att de moment som inte utan tillstånd får beaktas vid en rättegång ändå omfattas av domens rättskraft.

Det är viktigt att man vid tolkningen av specialitetsprincipen inte glömmer bort dess koppling till kravet på dubbel straffbarhet. Ett tankefel skulle kunna vara att man vid tillämpningen av specialitetsprincipen, i dess funktion av skydd för individen, utgår ifrån premissen att det större omfattar det mindre. Det skulle vara ett misstag att tro att sluteffekten för individen blir mer förmånlig (acceptabel) än vad den anmodade staten lämnat samtycke till i de fall den ansökande staten väljer att lagföra för en mindre allvarlig form av den gärning som presenteras i landets utlämningsframställning.

En justering av den gärningsbeskrivning som presenterats i utlämningsärendet och som leder till att individen ställs till svars för ett brott som är mindre allvarligt, t.ex. ett försök då utlämningsbegäran avsåg ett fullbordat brott eller ett oaktsamhetsbrott då ansökan avsåg ett uppsåtligt brott, kan leda till en konflikt med kravet på dubbel straffbarhet. Så sker under förutsättning att försök till det aktuella brottet inte är kriminaliserat i den anmodade staten[853] eller att ett visst handlande bara är kriminaliserat då det föreligger uppsåt.[854] Slutresultatet blir inte mer förmånligt för den

[852] Den tidsåtgång som en förnyad begäran kan leda till torde nog i flertalet fall leda till att åklagaren avstår från en sådan justering av sin talan. Detta gäller särskilt om frågan uppmärksammas först under en pågående rättegång.

[853] Se t.ex. Jareborg 1994 s. 76–77, där det framgår att Sverige, jämfört med andra länder, har en förhållandevis måttlig kriminalisering av försöksgärningar.

[854] Detta torde inte vara en i sig orealistisk situation eftersom en kriminalisering inte enbart av en handling som har begåtts uppsåtligen utan också av samma handling då den begåtts oaktsamt innebär ett större ogillande av handlandet. Angående kriminalisering även av oaktsamt handlande se t.ex. Jareborg 1994 s. 337. I internationell utlämningspraxis har medgivande ibland inte ansetts erforderligt i de fall ett åtal i den främmande staten justerats från ett uppsåtsbrott till ett oaktsamhetsbrott. Intervju 95-03-08 med dåvarande kansliråd Örjan Landelius. Inställningen tycks svårförståelig om specialitetsprincipen skall ses som en förlängning av kravet på dubbel straffbarhet. Zaïri 1992 s. 34 har kritiserat inställningen att mindre allvarliga brott inte skulle omfattas av specialitetsprincipens skydd. Se också La Forest 1991 s. 233 som pekar på att kanadensisk domstol har ansett att ett brott föreligger mot specialitetsprincipen om den ansökande staten dömer individen för ett mindre allvarligt brott för vilket utlämning inte kan beviljas. Se också van den Wijngaert 1999a s. 200–201 angående problem med att avgöra om specialitetsprincipen respekteras när utlämning beviljats för brott hänförliga till vida straffstadganden som t.ex. organiserad brottslighet.

utlämnade individen. Om ansvarstalan i den ansökande staten endast hade tillåtits avse ett fullbordat brott eller ett uppsåtligt brott skulle individen i stället ha frikänts.

För att uppnå ett effektivt skydd för kravet på dubbel straffbarhet måste därför ett medgivande från Sverige i egenskap av anmodad stat krävas vid varje förändring som företas av gärningsmoment vilka fanns i den ursprungliga utlämningsbegäran. Till skillnad från behandlingen av det inhemska gärningsbegreppet innebär detta att ett svenskt medgivande bör krävas också om den utländske åklagaren önskar förändra åtalet på ett sådant sätt att det med svenska mått mätt skulle falla inom ramen för vad som är en tillåten åtalsjustering enligt 45 kap. 5 § RB.

I praxis har specialitetsprincipen och frågan om medgivande för att döma över ytterligare brottsliga gärningar aktualiserats i NJA 2000 s. 363. I rättsfallet ansökte Estland om tillstånd för att ställa en redan utlämnad person till svars för ytterligare gärningar som begåtts före utlämningen. I det tidigare utlämningsärendet hade Estland begärt utlämning för narkotikasmuggling vid 12 tillfällen från hösten 1995 t.o.m. den 15 augusti 1996. Till stöd för framställningen hade Estland åberopat ett häktningsbeslut som avsåg narkotikabrott den 5 juni 1996 och på svensk förfrågan hade estniska myndigheter uppgett att det inte fanns ytterligare häktningsbeslut. Utlämningsframställningen bifölls därför enbart såvitt avsåg narkotikabrott den 5 juni 1996 och avslogs för övriga brott eftersom Estland inte inkommit med några handlingar (häktningsbeslut) avseende de brotten. Estland framställde, sedan den eftersökte individen utlämnats till landet, en begäran om att få döma denne också för narkotikabrott från hösten 1995 till juni 1996. Till framställningen fogades bl.a. ett häktningsbeslut från den 3 mars 1998 och en stämningsansökan från samma dag. Den eftersökte mannen gjorde gällande att häktningsbeslutet inte kunde läggas till grund för ett medgivande eftersom det tillkommit sedan han utlämnats till Estland. Mannen gjorde alltså gällande att den tidpunkt som angivits för häktningsbeslutet var felaktig. HD erinrade om att specialitetsprincipen inte enbart innebär att den utlämnade inte får åtalas eller straffas för annat brott som begåtts före utlämningen om tillstånd saknas från den anmodade staten utan även för annan inskränkning i den personliga friheten (t.ex. häktning) som grundar sig på annat före utlämningen begånget brott än det som avsågs i utlämningsansökan. En prövning av frågan om medgivande skall ges avseende ytterligare lagföring måste i sådana fall få grunda sig på annan utredning än ett häktningsbeslut. Om häktningsbeslut meddelats före utlämningen kan dock häktningsbeslutet ligga till grund för ett medgivande. HD, som erinrade om att det konventionsfästa samarbetet angående utlämning innebar att staterna i stor utsträckning godtagit varandras rättsordningar,

slog fast att Sverige skulle godta uppgiften från Estland om tidpunkten för häktningsbeslutet såvida inte alldeles särskilda förhållanden skulle föreligga. Häktningsbeslutet ansågs inte uppenbart oriktigt enligt 9 § 3 st. AllmL och HD ansåg inte att det förelåg hinder för att medge att den utlämnade mannen ställdes till svars också för de ytterligare gärningar som omfattades av häktningsbeslutet.

Specialitetsprincipen har också behandlats när det gäller det motsatta förhållandet, dvs. att Sverige står som ansökande part. Slutsatsen från dessa rättsfall torde vara av betydelse också när det gäller Sveriges syn på hur långt specialitetsprincipen sträcker sig när Sverige står som anmodade part. I NJA 1983 s. 441 har ett brott mot specialitetsprincipen inte ansetts föreligga. Vid brottmålsförhandlingen i Sverige gjorde den svenske åklagaren gällande att den utlämnade mannen genom vilseledande förmått företrädare för ett svenskt bolag att mot viss ersättning låna ut olja till ett schweiziskt bolag som aldrig återlämnade oljan. Påståendet från åklagaren var i överensstämmelse med den gärningsbeskrivning som framgick av det svenska häktningsbeslutet i utlämningsärendet. Åklagaren presenterade också ett andrahandspåstående mot mannen; det schweiziska bolaget hade meddelat det svenska bolaget att det ingått ett avtal med en tredje oljeleverantör för att säkerställa framtida leveranser. Mannen måste ha insett att detta avtal utgjorde en väsentlig förutsättning för att det svenska bolaget skulle låna ut olja. När det schweiziska bolaget senare erbjöd den tredje oljeleverantören att återköpa sin olja underrättades inte det svenska bolaget, härigenom hade mannen framkallat villfarelse hos det svenska bolaget som *under senare leveranser* alltjämt trodde att säkerheten bestod. HD ansåg att den beviljade utlämningsansökan skulle omfatta inte bara det ingivna häktningsbeslutet utan även vad som, enligt häktningsprotokollet, åklagaren anfört till utvecklande av sin talan. Ovanstående omständigheter hade nämnts i det svenska häktningsprotokollet varför den anmodade statens (Costa Rica) samtycke till utlämning ansågs omfatta åklagarens andrahandspåstående. Brott mot specialitetsprincipen förelåg inte. Däremot har brott mot specialitetsprincipen ansetts föreligga, enligt Svea hovrätt i RH 1992:18, då en man som utlämnats från USA åtalades för grovt bedrägeri. Den gärningsbeskrivning som åklagaren presenterade i rättegången avsåg bedrägeri under en längre period än det amerikanska utlämningsbeslutet och de överlämnade handlingarna, t.ex. häktningsprotokollet, avsåg. Endast den tidsperiod som presenterats i utlämningsansökan ansågs kunna ligga till grund för ett ansvarsyrkande. Att ett flertal målsägande inte namngivits i den svenska ansökan utan hänvisades till som "ett antal personer" utgjorde inte hinder för att åklagaren i en kommande rättegång preciserade vilka dessa människor var.

Utlämningssamarbetet blir onekligen mindre tungrott om man anser att en beviljad utlämningsbegäran inte enbart avser den gärningsbeskrivning som framgår av det ansökande landets häktningsbeslut utan också av samtliga de handlingar som ingetts i ärendet. När den anmodade staten granskar utlämningsframställningen t.ex. utifrån kravet på dubbel straffbarhet och preskriptionskravet, torde det dock inte vara alltför våghalsigt att utgå ifrån att själva häktningsbeslutet utgör ramen för prövningen. Om en beviljad utlämningsansökan undantagslöst anses innefatta också den övriga dokumentation som getts in i utlämningsärendet finns det naturligtvis en risk för att det ansökande landet kommer att döma individen för en gärning som, om den skulle ha presenterats i utlämningsansökan, utlämning inte skulle ha beviljats för.

2.13.4.2 Exempel på situationer som faller utanför specialitetsprincipens skydd

Hittills har jag behandlat det tillfälliga skydd som specialitetsprincipen ger. Det kan vara intressant att också peka på några situationer där specialitetsprincipen inte ger något skydd, utan att jag för den skull gör anspråk på att vara heltäckande.

En första, tämligen självklar, reflektion är naturligtvis att skyddet endast omfattar brott som begåtts *före* utlämningen. I den mån den eftersökte individen begår brott sedan denne utlämnats finns det inga begränsningar för den ansökande staten, som kan både lagföra och verkställa straff för sådana brott utan att vara skyldig att begära tillstånd från den anmodade staten.

Ytterligare exempel torde vara själva *påföljdsbestämningen* i den ansökande staten så vitt avser beaktande av återfall. Även om specialitetsprincipen skulle hindra en straffverkställighet av en brottmålsdom som inte finns upptagen i den ansökande statens utlämningsbegäran, torde specialitetsprincipen så som den är utformad, i och för sig inte hindra att detta brott beaktas vid själva påföljdsbestämningen avseende det brott som utlämning beviljats för.[855] Vad jag avser kan illustreras med följande praktiska exempel. I den ansökande staten finns det gentemot individen dels en brottmålsdom som inte verkställts avseende brott A, dels ett häktningsbeslut av vilket det framgår att individen är på sannolika skäl misstänkt för att ha gjort sig skyldig till ytterligare ett brott B. Den ansökande staten begär utlämning för brott B och individen utlämnas för detta brott. Den ansökande staten väljer att inte begära tillstånd hos den anmodade staten också för straffverkställighet avseende brott A. Alternativt får den

[855] Se också Chao Ching 1950 s. 63.

ansökande staten avslag på en sådan begäran. Specialitetsprincipen hindrar i ett sådant läge den ansökande staten från att verkställa brottmålsdomen avseende brott A. Däremot torde specialitetsprincipen, så som den är utformad, inte uppställa något hinder mot att den ansökande statens inhemska domstolar, vid påföljdsbestämningen avseende brott B, beaktar att individen har återfallit i brott eftersom denne sedan tidigare är dömd för brott A.

I doktrinen har det vidare hävdats att en ändrad påföljd avseende en brottslig gärning för vilken utlämning en gång beviljats inte i sig är en fråga som berör specialitetsprincipen. Principen anses enbart ta sikte på förändringar avseende själva gärningen.[856] En sådan tolkning överensstämmer i och för sig väl med stadgandets ordalydelse men mindre väl med dess syfte, nämligen att vara ett skydd för att den anmodade statens villkor för utlämning inte träds för när. I en sådan situation att ett moderat straff ändras till ett drakoniskt straff i den ansökande staten kan man hävda att den anmodade staten säkerligen, om det i stället varit så att det drakoniska straffet varit känt redan vid bedömningen av utlämningsansökan, skulle ha vägrat utlämning med hänsyn till humanitära skäl.

För det fall man anser att påföljden avseende det för utlämning beviljade brottet inte omfattas av specialitetsprincipen blir det viktigt att den anmodade staten, som kan tänkas hysa synpunkter med tanke på en framtida påföljd, också ställer upp särskilda villkor med hänsyn till påföljdsfrågan.[857]

Specialitetsprincipen torde nämligen också ålägga den ansökande staten ett ansvar för att övriga villkor som den anmodade staten har uppställt respekteras. I fallet *Einhorn mot Frankrike*, som behandlats av Europadomstolen, framgår det att domstolen också ger specialitetsprincipen en sådan tolkning. I fallet uppkom frågan om Frankrike kunde lita på att den eftersökte individen verkligen skulle komma att erhålla en förnyad rättegång i USA. Detta hade varit ett väsentligt villkor för att Frankrike skulle bevilja utlämning. Frankrike hade nämligen tidigare nekat USA utlämning, eftersom man underkänt den utevarodom som låg till grund för den amerikanska utlämningsbegäran. Den eftersökte mannen gjorde inför Europadomstolen, gällande att Frankrike inte kunde lita på att han verkligen skulle få rätt till en ny rättegång. Mannen påstod att den nyinförda lagstiftning som gav honom en sådan rätt stred mot den amerikanska konstitutionen och att en inhemsk domstol därmed kunde neka honom rätt till en ny rättegång. Europadomstolen tog fasta på att Frankrike fått

[856] Se t.ex. Chao Ching 1950 s. 63–64 och La Forest 1991 s. 235 med däri gjorda hänvisningar.
[857] Jfr avsnitt 2.17 angående villkorad utlämning.

en garanti från USA om att mannen verkligen skulle få en ny rättegång och att *specialitetsprincipen* därmed också ålade USA att se till att mannen verkligen kunde få sin sak behandlad på nytt.

Ett tredje exempel som visar specialitetsprincipens begränsningar inom utlämningsrätten är följande situation. Den utlämnade individen hörs i den ansökande staten angående andra brottsliga gärningar än vad som framgår i den ansökande statens utlämningsbegäran, men då inte som tilltalad utan i stället upplysningsvis för att brottsmisstankar avseende *andra individer* skall kunna prövas.[858] Dessa andra individer kan naturligtvis ha ett mer eller mindre nära samröre med den utlämningsbegärde individen, kanske är de t.o.m. brottskumpaner. Specialitetsprincipen, så som den är utformad inom utlämningsrätten, torde formellt inte hindra ett sådant förfarande från den ansökande statens sida. Därmed inte sagt att förfarandet också utifrån ett vidare perspektiv är helt problemfritt. I den mån den utlämningsbegärde individen egentligen har begärts utlämnad med huvudsyfte att i stället upplysningsvis höras i en annan rättegång, kan man naturligtvis hävda att den ansökande staten har uppträtt illojalt och i stället borde ha begärt att få höra individen genom en ansökan om rättslig hjälp. Särskilt känsligt blir naturligtvis ett sådant förfarande då den utlämnade individen hörs om brott som den anmodade staten inte skulle ha beviljat rättslig hjälp för. Detta problem faller i och för sig utanför mitt arbete, men det kan ändå vara på sin plats att påpeka att specialitetsprincipen inom utlämningsrätten är *snävt utformad* i den bemärkelsen att den endast utgör ett skydd när det gäller dömande och straffverkställighet avseende den utlämnade individen.

2.13.5 Förbudet mot vidareutlämning

Förbudet mot vidareutlämning till ett tredje land får anses vara en naturlig följd av specialitetsprincipen. Som jag tidigare påpekat stadgar 24 § AllmL att den ansökande staten i **det utomnordiska utlämningssamarbetet** skall begära tillstånd av Sverige innan den utlämnar individen till ett tredje land. Detsamma gäller för **det nordiska utlämningssamarbetet** enligt 7 § 2 st. NordL.

1995 års EU-konvention har förändrat kravet när det gäller tillståndsansökningar för vidareutlämning. Ett tillstånd behöver inte sökas så länge vidareutlämning skall företas till en tredje EU-stat. Av 1995 års EU-konvention framgår det nämligen att den ansökande staten har rätt att, sedan individen lämnat sitt medgivande, inte beakta specialitetsprincipens skydd (se 32 § AllmL som tillkommit med anledning av konventionen). Konven-

[858] Se också Chao Ching 1950 s. 61.

tionen ger den ansökande staten tillstånd att vidareutlämna individen utan att behöva begära tillåtelse av den anmodade staten, förutsatt att det tredje landet också är ett EU-land. Därmed blir EU-samarbetet, när det gäller vidareutlämning, mindre reglerat än det nordiska samarbetet där ett generellt krav på godkännande framgår av ovan nämnda 7 § 2 st. NordL.

En lättnad när det gäller kravet på vidareutlämning inom EU torde ha sin grund i det förhållandet att så länge det tredje landet är ett annat EU-land har man från svensk sida ett grundmurat förtroende också för detta land. I praktiken öppnar förenklingen emellertid dörren för att en rad svenska utlämningsvillkoren numera inte beaktas. Ett sådant praktiskt exempel är den situationen att den aktuella gärningen är kriminaliserad i såväl det tredje landet som i det ansökande landet, men inte i Sverige. Det ansökande landet (som beviljats utlämning från Sverige för en helt annan gärning) kommer i en sådan situation, till skillnad från Sverige, inte att anse att kravet på dubbel straffbarhet hindrar en utlämning.

Ju fler utlämningsvillkor som den anmodade statens utlämningslagstiftning innehåller, desto större är risken att det förenklade EU-förfarandet i praktiken innebär att ett eller flera sådana villkor inte är uppfyllda när det gäller vidareutlämning från den ansökande staten till det tredje landet. En sådan farhåga är oberättigad endast i de situationer då den ansökande statens utlämningsrätt är snarlik den svenska utlämningsrätten. Likheten måste omfatta inte bara de olika utlämningsvillkoren utan också tolkningen av dessa. Bara i sådana situationer kan man nämligen vara säker på att det tredje landets utlämningsbegäran i den ansökande staten kommer att vara föremål för en liknande granskning och bedömning som om den ansökande staten hade varit tvungen att begära tillstånd av Sverige för en vidareutlämning.

Det torde inte vara alltför våghalsigt att sluta sig till att också det nordiska samarbetet inom ramen för NordL kommer att utvecklas i den riktningen att en vidareutlämning inte behöver godkännas om denna företas till ett annat nordiskt land eller till ett EU-land. Säkerligen är de nordiska ländernas respektive utlämningsrätt i dag mer närliggande varandra än den svenska utlämningsrätten är med somliga andra EU-länders utlämningsrätt. En uppmjukning av reglerna avseende vidareutlämning i NordL möter därmed mindre betänkligheter än en sådan uppmjukning inom EU.

I avsnittet 2.13.2 har jag poängterat att specialitetsprincipen ger ett mer vidsträckt skydd än enbart ett upprätthållande av kravet på dubbel straffbarhet. Tvärtom skyddar principen generellt utlämningsrättens villkor. När det gäller förbudet mot vidareutlämning, som ses som en naturlig följd av specialitetsprincipen, illustreras detta mycket omfattande skydd särskilt väl. När det gäller vidareutlämning till ett tredje land kommer en sådan nämligen att underställas alla utlämningsvillkor på samma sätt

som om det tredje landet lämnat in sin utlämningsansökan direkt till Sverige. Ponera att det tredje landet skulle begära utlämning från den ansökande staten avseende samma brottsliga gärning som den ansökande staten presenterat i sin utlämningsansökan till Sverige (den ursprungligt ansökande staten avstår från lagföring). Det rör sig i en sådan situation inte om någon annan gärning och det skulle, om man ur specialitetsprincipen endast kunde härleda ett skydd för kravet på dubbel straffbarhet, inte finnas något behov av en förnyad svensk prövning. Så är emellertid inte fallet, utan den svenska bedömningen beträffande en vidareutlämning innefattar också i en sådan situation en bedömning av samtliga utlämningsvillkor som finns uppställda i den svenska utlämningslagstiftningen. Därmed inte bara villkor som avser gärningen tagen för sig utan också villkor som är hänförliga till den ansökande staten och dess rättssystem, t.ex. förbudet mot utlämning om individen riskerar svår förföljelse.

2.13.6 Inskränkningar av specialitetsprincipen

Såväl **1995 års EU-konvention**, **1996 års EU-konvention** och utlämningsavtalet med **Kanada** har skapat inskränkningar i tillämpningen av specialitetsprincipen.[859] När det gäller den förstnämnda konventionen är denna tänkt att medföra en förenkling av själva förfarandet i utlämningsärenden. Ett förenklat förfarande är avhängigt av att individen samtycker till ett sådant. Det förenklade förfarandet, vilket behandlas i 28–39 §§ AllmL, innebär bl.a. att HD har frikopplats från utlämningsärendena och att RÅ i stället är beslutande myndighet om det är uppenbart att utlämning kan beviljas. I annat fall skall ärendet hänskjutas för beslut till Justitiedepartementet. Ett överlämnande till Justitiedepartementet skall också äga rum om flera stater ansöker om utlämning av samma individ. När flera stater ansöker om utlämning av samma individ, liksom då en utlämningsbegäran avslås, skall beslutet alltid fattas av Regeringen.

I praktiken innebär det förenklade förfarandet att den ansökande staten inte behöver presentera vare sig en dom eller ett häktningsbeslut avseende individen. Det räcker att den ansökande staten uppger att ett sådant avgörande finns samt redogör för den eftersöktes identitet, den myndighet som begärt anhållandet, brottets beskaffenhet samt omständigheterna kring och följderna av brottet. Det förenklade förfarandet är också tänkt att förlöpa snabbare än ett vanligt utlämningsärende. Ett beslut måste fattas senast 20 dagar efter det att individen har lämnat sitt samtycke till utlämning. Om det beslutas att den eftersökte individen skall utlämnas måste verkställigheten normalt ske inom ytterligare 20 dagar.

[859] Se avsnitt 4.4 nedan, för en kritisk granskning av frågan om individen bör kunna råda över specialitetsprincipen.

Ett samtycke från den enskilde till utlämning leder inte ovillkorligen till att en utlämningsbegäran skall beviljas. Också den anmodade staten måste lämna sitt samtycke till själva utlämningen. Härigenom kan den anmodade staten, i det enskilda ärendet, försäkra sig om att dess villkor för utlämning är uppfyllda.

1995 EU-års konvention leder därför inte till någon inskränkning beträffande de traditionella villkoren för utlämning som finns uppställda i 1–11 §§ AllmL såvitt avser det eller de brott som den ansökande staten begär utlämning för.[860] Det förenklade utlämningsförfarandet är emellertid utformat så att det i förfarandet ges en möjlighet för den enskilde individen att *medge* att specialitetsprincipen generellt inte tillämpas. Ett sådant avskaffande får som praktisk följd att den ansökande staten kan ställa individen till svars för annat brott som begåtts före utlämningen och som inte omfattas av dess utlämningsbegäran eller verkställa straff för brott som begåtts före utlämningen trots att dessa inte heller omfattas av landets utlämningsframställan. Vidare får individens medgivande till följd att den ansökande staten har rätt att vidareutlämna individen till ett annat medlemsland inom EU utan att be Sverige om lov.

Det förenklade förfarandet innebär därmed att det brott som tas upp i den ansökande statens utlämningsbegäran alltjämt är underställt den anmodade statens alla utlämningsvillkor. Det är för de brott som begåtts före utlämningen, men som inte omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran, som situationen radikalt förändras. Genom individens medgivande att slopa specialitetsprincipen kommer dessa gärningar *inte* att underställas en prövning från den anmodade statens sida. I en sådan situation kan numera den ansökande staten, så snart som individen befinner sig på dess territorium, lagföra eller verkställa straff för samtliga brott som den önskar även om t.ex. dessa inte skulle vara kriminaliserade i den anmodade staten eller om de skulle vara av militär karaktär.

Ett samtycke till det förenklade förfarandet och ett medgivande från individen måste föregås av att denne får information om rättsföljderna av sitt godkännande. Relevant information skall lämnas av den lokala åklagaren som för RÅ:s räkning förbereder ärendet. Den individ som lämnat ett samtycke till ett förenklat utlämningsförfarande och ett slopande av specialitetsprincipen har alltid, fram till dess att utlämningen verkställs möjlighet att, enligt 32 § 4 st. AllmL återkalla sitt tidigare godkännande.

1996 års EU-konvention har, till skillnad från 1995 års EU-konvention, också haft till syfte att förenkla eller avskaffa en del traditionella utlämningsvillkor när det gäller den gärning som den ansökande staten begär utlämning för. Konventionen har även inneburit ytterligare modifi-

[860] Prop. 1996/97:88 s. 9 och 13.

eringar av specialitetsprincipen. För specialitetsprincipens vidkommande har konventionen inneburit att den eftersökte individen ges möjlighet att, sedan denne väl befinner sig i den ansökande staten, på plats samtycka till lagföring och straffverkställighet för *en specifik brottslig gärning*, som den ansökande staten anser att han eller hon har begått före utlämningen men vilken inte omfattas av dess utlämningsansökan.[861] En sådan möjlighet har också införts i Sveriges utlämningsavtal med Kanada.[862]

Vidare innebär 1996 års EU-konvention att även den som utan samtycke och medgivande har utlämnats till en annan EU-stat kan lagföras för brott som inte finns upptagna i den ansökande statens utlämningsansökan trots att dessa begåtts före utlämningen. En förutsättning för en sådan ordning är att det för brottet eller brotten endast är föreskrivet en icke frihetsberövande påföljd. Dessutom öppnar konventionen en möjlighet för den ansökande staten att också åtala och döma den utlämnade individen för gärningar som inte finns upptagna i dess utlämningsansökan men på vilka det följer frihetsstraff. Vid sådana förhållanden är dock den ansökande staten tvungen att i efterhand begära tillstånd hos den anmodade staten för att kunna verkställa straffet. Eftersom 1996 års EU-konvention öppnat vägen för utlämning av egna medborgare har man från svensk sida förklarat att svenska medborgare inte kan avstå från specialitetsprincipens skydd eller från skyddet mot vidareutlämning.[863]

Bestämmelserna i 1995 och 1996 års EU-konventioner skiljer sig åt bl.a. på så sätt att ett av individen meddelat avstående från specialitetsprincipens skydd i det förra fallet är generellt, men enligt 1996 års EU-konvention avser medgivandet endast de gärningar som individen uttryckligen har samtyckt till. En annan skillnad ligger i den ordningen att ett avstående enligt det förenklade förfarandet som skapats genom 1995 års EU-konvention sker i samband med utlämningen, inför den anmodade statens rättsliga myndigheter, medan 1996 års EU-konvention däremot ger individen möjlighet att avsäga sig specialitetsprincipens skydd när han eller hon befinner sig på den ansökande statens territorium. En sådan deklaration skall företas inför den ansökande statens rättsliga myndigheter.[864]

När det gäller det nordiska utlämningssamarbetet kan man inledningsvis konstatera att specialitetsprincipen inte gäller generellt.

Oavsett individens nationalitet slår 7 § 1 st. 1 p. NordL förvisso fast att den som utlämnas inte får åtalas eller straffas för annat före utlämningen begånget brott, om det i Sverige har meddelats dom angående brottet eller

[861] Prop. 2000/01:83 s. 20–21 och s. 44
[862] SÖ 2001:49, art. 17.
[863] Prop. 2000/01:83 s. 34–35 och s. 45.
[864] Prop. 2000/01:83 s. 34–35.

beslut att inte väcka åtal för brottet med stöd av 20 kap. 7 § RB eller motsvarande bestämmelse i annan författning.[865]

För den vidare tillämpningen av specialitetsprincipen görs dock en åtskillnad mellan svenska medborgare och övriga nationaliteter. En svensk medborgare kan, enligt 7 § 1 st. 2 p. NordL inte åtalas eller straffas i övrigt för annat före utlämningen begånget brott såvida inte Regeringen eller individen själv (inför domstol) samtycker till detta.

När det gäller icke svenska medborgare gäller en sådan ordning, dvs. att Sveriges medgivande alternativt individens samtycke krävs, enligt 7 § 1 st. 3 p. NordL endast för det fall det aktuella brottet är politiskt. I övrigt kan alltså det nordiska landet ställa individen inför rätta eller låta denne avtjäna straff också för gärningar som inte finns upptagna i dess utlämningsansökan.

Sammanfattningsvis innebär detta således att individens samtycke i det nordiska utlämningssamarbetet alltid kan leda till ytterligare lagföring eller straffverkställighet såvida inte Sverige har meddelat dom eller beslutat att för egen del inte väcka åtal avseende den brottsliga gärningen. Däremot måste som bekant enligt 7 § 2 st. NordL den ansökande staten alltid begära svenskt tillstånd för vidareutlämning. Detta stadgande gäller oavsett individens nationalitet.

De praktiska konsekvenserna av den nordiska ordningen illustreras t.ex. av rättsfallet NJA 1976 s. 113. Av ärendet framgick det att Danmark sedan tidigare hade beviljats utlämning av en dansk medborgare för att denne skulle avtjäna ett fängelsestraff avseende rattfylleri. När mannen väl befann sig i Danmark önskade den danske åklagaren också ställa honom till svars för diverse trafikbrott som tidsmässigt begåtts före den svenska utlämningen. HD konstaterade i ärendet att Danmark inte hade en skyldighet att gentemot Sverige ansöka om tillstånd för att få lagföra mannen för de nya brotten. En sådan dansk lagföring kunde därför företas omedelbart.

2.13.7 Skyddets upphörande

En effekt av specialitetsprincipen är naturligtvis att individen skyddas mot en mer omfattande ansvarstalan än vad utlämningsansökan avser liksom mot straffverkställighet för brott som inte omfattas av den ansökande statens utlämningsbegäran. Denna för individen förmånliga situa-

[865] Ett sådant skydd för individen torde många gånger i praktiken också existera utanför kretsen av nordiska länder då den ansökande staten, genom att ha tillträtt den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar, åtagit sig att i stor utsträckning erkänna svenska brottmålsdomar.

tion varar emellertid inte för evigt. Sverige har, liksom flertalet stater,[866] modifierat specialitetsprincipen så att den inte skall leda till permanent straffimmunitet. Detta får anses vara en i sig berättigad modifiering. Man kan argumentera för att den som väljer att permanent vistas i ett land också har skyldigheter mot detta lands rättsordning och därmed får underkasta sig landets lagar och förordningar, liksom brottmålsdomar som meddelats av landets inhemska domstolar. Följden skulle annars bli att en person med hemvist i den ansökande staten, genom att lämna denna och sedan bli föremål för en utlämningsbegäran i en annan stat, skulle kunna tillskansa sig livslång straffimmunitet gentemot den ansökande staten. Brottsliga gärningar, såväl kända som okända vid tidpunkten för utlämningsbegäran, vilka inte angetts i den ansökande statens utlämningsbegäran skulle nämligen om specialitetsprincipen gav permanent skydd för all framtid komma att omfattas av straffimmunitet.

För utomnordiska förhållanden stadgar sålunda 12 § 1 p. AllmL att den berörde individens skydd mot vidare lagföring eller utlämning upphör om denne, utan att vara hindrad därtill, underlåter att lämna den ansökande staten inom *45 dagar* efter rättegång eller undergående av straff eller annan påföljd som denne ådömts för brott eller om den berörde individen skulle återvända till den ansökande staten sedan individen en gång lämnat landet. Inom dessa 45 dagar har inte heller den ansökande staten rätt att överlämna den berörde individen till ett tredje land.

Vad avser nordiska förhållanden stadgar 7 § 2 p. och 3 p. NordL i stället en tid om *en månad* inom vilken den berörde individen måste lämna den ansökande staten för att inte specialitetsprincipens skydd skall upphöra.

En relevant fråga i sammanhanget blir därmed vad som avses med att *individen utan att vara hindrad därtill, underlåter att lämna det ansökande landet*. Självfallet torde man härunder åsyfta att den eftersökte individen, genom statsmaktens försorg är berövad sin frihet. Under sådana förhållanden är individen naturligtvis hindrad att lämna landet. Men stadgandet torde ha en vidare betydelse. I den förklarande rapporten till den europeiska utlämningskonventionen, vars stadgande rörande skyddets upphörande är identiskt med stadgandet i AllmL, kan man utläsa följande. Den tämligen självklara situationen att individen är så svårt sjuk att han eller hon inte kan lämna landet anses vara en sådan omständighet då personen får anses vara "hindrad". Men under begreppet ryms, enligt rapporten, också den omständigheten att individen inte har ekonomiska medel att lämna landet.[867]

[866] Se t.ex. La Forest 1991 s. 32 och Zaïri 1992 s. 33–34.

[867] Explanatory report on the European Convention on Extradition 1969 s. 22.

Enligt min mening borde man kunna enas om att individen är förhindrad att lämna landet då en naturkatastrof eller strejk leder till ett totalt stillestånd av den allmänna samfärdseln och det därför är omöjligt att lämna det ansökande landet. Även situationen att ett tredje land dröjer med att fatta beslut avseende en ansökan om inresetillstånd för individen torde kunna falla under begreppet "förhindrad".

2.14 Förbudet mot utlämning till extraordinär domstol

Av 12 § 1 st. p. 2 AllmL kan man utläsa att Sverige inte beviljar utlämning beträffande **utomnordiska utlämningsansökningar**, om individen åtalas för det aktuella brottet vid en domstol som endast för tillfället eller för särskilda undantagsförhållanden erhållit befogenhet att pröva sådana mål.[868] Bakom stadgandet ligger tanken att ett utlämningssamarbete vilar på ett förtroende för de dömande myndigheterna i den främmande staten, men detta förtroende endast gäller de ordinarie domstolarna. Tillsättande av en undantagsdomstol för ett särskilt fall väcker onekligen misstankar om partiskhet. Den enskildes rättssäkerhet kan på goda grunder ifrågasättas. Den omständigheten att en särskild domstol inrättats behöver dock inte ovillkorligen leda till att rättssäkerheten är i fara. Tvärtom kan en extraordinär domstol, då rättegången hålls på en mellanstatlig nivå i stället för i individens hemland, innebära att individens rättsskydd stärks. Ett sådant samtida exempel är krigstribunalen för Rwanda. Till skillnad från en rättegång i Rwanda innebär en process inför krigstribunalen att de tilltalade inte kan ådömas dödsstraff.[869] Från svensk sida har man också insett att det inte går att sätta några absoluta likhetstecken mellan en rättegång vid en extraordinär domstol och det förhållandet att individens rättssäkerhet skulle äventyras. Utlämningförbudet har därför uppmjukats så till vida att Regeringen har fått möjlighet att medge undantag från ut-

[868] För utländsk litteratur rörande utlämning och tillfälliga domstolar se t.ex. Krapac 1991 s. 365–366, framför allt rörande forna Jugoslavien, Aughterson 1995 s. 156–156 rörande Australien och Gilbert 1998 s. 188.

[869] Se också avsnitt 1.5.6 angående tribunalerna. The International Law Association 1998 s. 161–162. Definitionsmässigt kan man förvisso ifrågasätta om det rör sig om utlämning då stater är ålagda att överlämna förbrytare, i stället för att dessa, i egenskap av anmodad stat, mottar en formell begäran vilken skall underställas statens bedömning innan frågan slutligt avgörs. Se också avsnitt 2.8.3.4 angående humanitära skäl och EKMR.

lämningsförbudet, om det anses förenligt med rättssäkerhetskrav som Sverige ställer upp.[870]

Den svenska oviljan att genom utlämning understödja en rättegång vid en tillfällig domstol vars opartiskhet kan ifrågasättas bör också gälla den situationen att en sådan domstol redan har avkunnat eller meddelat dom och utlämningsansökan avser själva straffverkställigheten. Det finns därför, i mitt tycke, anledning att komplettera den svenska lagtexten. Stadgandet avseende tillfälliga domstolar bör också omfatta ett förbud mot utlämning för straffverkställighet. Liksom när det gäller förbudet mot utlämning för rättegång bör det finnas möjlighet för Regeringen att medge undantag från förbudet.

En reglering avsedd att skydda mot rättegång vid tillfälliga domstolar finns också i våra **bilaterala utlämningsavtal**, med undantag för utlämningsavtalet med Kanada, och i den **europeiska utlämningskonventionen**.[871] När det gäller **utlämningsavtalet med Australien** och **den europeiska utlämningskonventionen** kan man uppmärksamma att dessa också omfattar den ovan beskrivna situationen, dvs. att utlämningsansökan avser straffverkställighet av en dom som meddelats eller avkunnats av en extraordinär domstol. När det gäller den europeiska utlämningskonventionen har Sverige genom en reservation till konventionen skapat ett förbud mot utlämning inte enbart för lagföring inför en extraordinär domstol utan också för straffverkställighet inför en sådan domstol. Sverige har härmed ställt upp ett mer omfattande krav än vad som sägs i AllmL.

Frågan om tillfälliga domstolar och utlämning har inte fått någon särreglering avseende **det nordiska samarbetet** i NordL. Departementschefen har dock påpekat att en utlämning till en extraordinär domstol i ett annat nordiskt land kan förvägras med hänvisning till 7 § sista st. NordL.[872] Detta stadgande ger som bekant Sverige en generell möjlighet att ställa upp villkor för att bevilja utlämning. Därmed skulle Sverige i ett nordiskt utlämningsärende kunna säga att utlämning inte kan beviljas om rättegången skall hållas vid en extraordinär domstol.

[870] Se vidare prop. 1957:156 s. 34 och prop. 1913:50 s. 37. Något undantag från förbudet fanns inte i 1913 års lag. Som en konsekvens härav var det inte möjligt för Sverige att bevilja utlämning till de efter andra världskriget särskilt inrättade domstolarna för krigsförbrytare.

[871] Angående den europeiska utlämningskonventionen, se SÖ 1959:65, reservation till art. 1, förbehåll 2) a). Angående avtalet med USA, se SÖ 1963:17, art XV, vilken stadgar att den anmodade staten kan vägra utlämning på varje annan grund som är angiven i dess lagstiftning. Ett sådant stadgande återfinns också i avtalet med Storbritannien, SÖ 1965:19–20, art. 8 (2). Angående avtalet med Australien, se SÖ 1974:3, art. V b).

[872] Se prop. 1959:72 s. 36 f.

2.15 Förbudet mot utlämning för verkställande av dödsstraff

Enligt 12 § 1 st. p. 3 AllmL skall Sverige inte bevilja utlämning till **utomnordiska stater** om individen kommer att straffas med döden.[873] Regeln hindrar i och för sig inte utlämning bara för att en dödsdom kan komma att meddelas eller har meddelats i den ansökande staten. Departementschefen menar nämligen att det väsentliga är att dödsdomar *inte verkställs*.[874] Ett utlämningssamarbete kan därmed vara tänkbart med stater som formellt har dödsstraff om sådana straff regelmässigt omvandlas till frihetsstraff. Det kan dock knappast vara tillräckligt att luta sig mot tidigare praxis som visar att man brukar omvandla dödsstraff i det ansökande landet. Det torde i stället vara nödvändigt att man från svenskt håll kräver någon form av garanti för att en dödsdom inte verkställs i *det enskilda fallet*. I de länder där den inhemska domstolen avgör om en dödsdom skall omvandlas till ett frihetsstraff kan det svenska kravet på en garanti ställa till problem för den ansökande staten. En sådan garanti kan nämligen vara omöjlig att lämna av det främmande landets regering, eftersom dess konstitution kan förbjuda att man från regeringshåll bestämmer hur en inhemsk domstol skall döma i ett enskilt mål.[875]

Ett förbud mot utlämning då den eftersökte individen bestraffas med döden återfinns i samtliga våra **bilaterala utlämningsavtal**[876] och i **den europeiska utlämningskonventionen**. I flertalet avtal har förbudet uttryckts så att den anmodade staten har rätt att vägra utlämning om dess lagstiftning inte föreskriver dödsstraff i liknande fall.[877]

[873] För utländsk litteratur som berör frågan om utlämning och dödsstraff se t.ex. Bedi 1966 s. 193–195, Bassiouni 1974 s. 459–463, Extradition for Drug-related offences, Nations Unies 1985 s. 56, Forde 1988 s. 45 angående Irland, Bartsch 1991 s. 505–507 angående Västeuropa, La Forest 1991 s. 119–121 angående Kanada, Wentzel 1991 s. 335–337 och Williams 1990 s. 117–168 och 1991 s. 272–279 angående Kanada, Roecks 1994 s. 189–234, Aughterson 1995 s. 143–145 angående Australien, Forde 1995 s. 132–134 angående Storbritannien, Newcomer 1995 s. 611–649, MacGarvey 1998 s. 99–110, och Rolin 1999 s. 146–147 angående Frankrike.

[874] Se prop. 1957:156 s. 72.

[875] Problemet har exempelvis uppkommit i förhållande till Japan. Den japanska regeringen kan av konstitutionella skäl inte bestämma hur en inhemsk domstol skall döma i ett enskilt fall. Jfr 11:2 RF beträffande svensk domstol.

[876] Innan Belgien 1997 ratificerade den europeiska utlämningskonventionen gällde ett gammalt utlämningsavtal mellan Belgien och Sverige, SFS 1870:37. Avtalet saknade ett utlämningsförbud för dödsstraff. Belgien avskaffade dödsstraffet först 1996, se vidare angående Belgien och dödsstraffet Franck & Nyman 1997 s. 76 och 143.

[877] Se angående den europeiska utlämningskonventionen, se SÖ 1959:65, art. 11, angående utlämningsavtalet med USA, se SÖ 1963:17, art. VIII, angående utlämningsavtalet med Storbritannien, se SÖ 1965:19–20, art. 3 (4), angående utlämningsavtalet med Australien, se SÖ 1974:3, art. VI och angående utlämningsavtalet med Kanada, se SÖ 2001:42, art. 4 c).

Dödsstraffet är sedan många år tillbaka avskaffat i **de nordiska länderna**.[878] Något stadgande som berör utlämning och dödsstraff har inte heller uppställts i NordL.[879]

Medan jag i övrigt funnit det nödvändigt att precisera skäl för regleringens utformning tycks det nästan överflödigt att göra så när det gäller förbudet mot utlämning för dödsstraff. Stadgandet kan sägas vara uppställt i individens intresse för att skydda denne mot en omänsklig och grym behandling, men enligt min mening finns det också ett statsintresse bakom stadgandet,[880] nämligen att Sverige som gör anspråk på att kallas rättsstat varken kan begagna sig av dödsstraff eller i ett utlämningsärende möjliggöra att en annan stat kan bestraffa en person med döden. Detta gäller oavsett vilket brott den eftersökte individen gjort sig skyldig till.[881]

2.16 Två eller flera stater begär utlämning av samma person

För **utomnordiska förhållanden** regleras situationen att två eller flera stater begär utlämning av samma person i 13 § AllmL.[882] När utlämningsframställningarna avser olika brott[883] kan man, enligt 13 § 2 st. AllmL, föreskriva att den som utlämnas till *en stat* senare skall vidareutlämnas till *en annan stat*.[884]

[878] Dödsstraffet avskaffades fullständigt följande år i de nordiska länderna. Island år 1928, Finland år 1972, Sverige år 1973, Danmark år 1978 och Norge år 1979, se Franck & Nyman 1997 s. 143–144.

[879] Vid tidpunkten för NordL:s införande var emellertid inte dödsstraffet avskaffat i alla nordiska länder. Departementschefen anför: "I förhållandet mellan de nordiska länderna torde man ej behöva räkna med att någon som utlämnas skall straffas med döden. Skulle i något fall risk föreligga att så kan ske, bör naturligtvis, med den möjlighet stadgandet i sista stycket erbjuder, ställas villkor som förhindrar en sådan konsekvens av utlämningen." Det lagstadgande som åsyftas är 7 § NordL, se vidare prop. 1959:72 s. 36–37.

[880] Jfr Swart 1994 s. 386 som anser att förbudet mot dödsstraff är uppställt enbart i individens intresse.

[881] Angående dödsstraffet se t.ex. Franck 1995 s. 820–839, Franck & Nyman 1997 och utifrån EKMR Danelius 2000 s. 22, 52, 65, 80 och 350 f. Se också fallet *Nivette mot Frankrike* av vilket det framgår att en utlämning till en stat som verkställer ett dödsstraff mot individen innebär en kränkning av EKMR:s sjätte protokoll som behandlar avskaffandet av dödsstraffet. Se också avsnitt 1.5.2 angående mänskliga rättigheter.

[882] För utländsk litteratur avseende utlämning när flera stater ansöker om utlämning av en och samma person se t.ex. Bedi 1966 s. 127–136 och Aughterson 1995 s. 55 angående Australien.

[883] De resonemang som förs angående lämpligheten av att använda begreppet "brottslig gärning" i stället för begreppet "brott" i avsnittet 2.12.3.1 rörande tillfälligt hinder gör sig gällande även här.

[884] Jfr Recommendation No. R (96) 9 of the Committee of Ministers to Member States concerning the practical application of the European Convention on Extradition, som

I princip samtliga Sveriges **utlämningsavtal** återfinner man stadganden som är snarlika AllmL.[885] I utlämningsavtalet med USA saknar frågan reglering och man får därmed återfalla på avtalets allmänna stadgande som slår fast att frågor som inte särskilt behandlats avtalsvägen i stället skall regleras genom den anmodade statens inhemska utlämningslagstiftning.[886]

Ett med 13 § AllmL identiskt stadgande finner man, för **nordiska utlämningsansökningar**, i 8 § NordL.

I 13 § 1 st. AllmL finns riktlinjer för bedömningen av vilken stat, bland flera ansökande stater, som individen skall överlämnas till. Av stadgandet framgår att man vid prövningen skall beakta beskaffenheten av brottet eller brotten, tiden och platsen för brottet eller brotten, framställningarnas tidsföljd, individens nationalitet och hemvist samt övriga omständigheter. Man kan inte finna någon vägledning i förarbetena för vad som särskilt skulle kunna beaktas när det gäller *övriga omständigheter.* Förslagsvis skulle man härunder bl.a. kunna ta hänsyn till förekomsten av målsägande. I den mån en rättegång i det ena landet innefattar enskilda målsägande, men rättegången i det andra landet inte gör det, skulle alltså det land där rättegången innefattar enskilda målsägande kunna få företräde. På så sätt minskar man den många gånger pressande väntan på en rättegång som flertalet målsägande säkerligen upplever. Vidare kan det vara av intresse att en brottmålsrättegång kommer till stånd så snart som möjligt därför att en målsägande önskar ställa skadeståndskrav mot gärningsmannen. Den situationen att en förestående brottmålsrättegång i ett land omfattar flera tilltalade, och det därför kan vara värdefullt att saken prövas i ett sammanhang, torde också kunna vara ett förhållande som faller in under övriga omständigheter och därmed leder till att detta land får förtur jämfört med ett annat land. Det finns inget som hindrar att denna förtur enbart avser det förhållandet att ställa individen inför rätta och att själva straffverkställigheten för ett annat brott skall ske i en annan stat innan också "förtursstaten" kan verkställa sin dom.

I stadgandet görs ingen prioritering mellan de olika omständigheter som skall beaktas när flera stater ansöker om utlämning av samma indi-

---

beträffande utlämningssamarbetet inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen förespråkar att den anmodade staten, när det finns flera ansökande stater, meddelar den stat som individen överlämnas till hur den anmodade staten ser på en senare vidareutlämning till något av de andra ansökande länderna. Frågan får också betydelse för specialitetsprincipen se vidare avsnitt 2.13.5.

[885] Angående den europeiska utlämningskonventionen, se SÖ 1959:65, art. 17, angående utlämningsavtalet med Storbritannien, se SÖ 1965:19–20, art. 14, angående utlämningsavtalet med Australien, se SÖ 1974:3, art. X och angående utlämningsavtalet med Kanada SÖ 2001:42, art.13, p. 1 och p. 2.

[886] Se SÖ 1963:17, art. XV.

vid. Det är således genom en samlad bedömning och efter ett mer fritt skön som frågan får avgöras.

Det torde vara svårt att komma ifrån att den aktuella bedömningen av de olika omständigheterna i mångt och mycket, i vart fall i första hand, kommer att företas utifrån svenska värderingar. Utgångspunkten bör vara det svenska synsättet när det gäller att bedöma *beskaffenheten av brottet eller brotten*, däri inbegripet dess eller deras svårhetsgrad och klandervärdhet. Om land A och land B begär att en individ skall utlämnas för att denne begått likartad rånbrottslighet i de båda länderna torde valet mellan vilket av länderna individen i första hand skall överlämnas till inte få avgöras av om land A generellt har längre straff för rånbrotten eller rubricerar dessa strängare än land B. När den aktuella brottsligheten med svenska mått mätt är likartad i de olika ansökande staterna torde man inte genom beaktande enbart av brottens beskaffenhet kunna säga att ett land har företräde framför ett annat land.

En av de omständigheter som enligt lagtexten skall beaktas när flera länder ansöker om utlämning är *tiden för brottet eller brotten*. Vad som avses med detta är inte alldeles klart. Menar man att den ansökan som avser ett för länge sedan begånget brott skall ha företräde framför en ansökan som avser ett nyligen begånget brott? Frågan berörs inte i förarbetena där man i stort sett nöjer sig med att citera lagtexten.[887] Å ena sidan kan man hävda att det är viktigt att en brottmålsrättegång eller en straffverkställighet kommer till stånd så snabbt som möjligt. Det är därför mer brådskande ju längre tid som gått från gärningstillfället. Utifrån detta perspektiv skulle den stat som begär utlämning för det äldsta brottet prioriteras. Dessutom kan det naturligtvis finnas preskriptionsskäl att ta hänsyn till. Det äldsta brottet kan hinna preskriberas om man först låter individen avtjäna ett straff för ett senare begånget brott i en annan stat. Å andra sidan kan man vända på problematiken. Man kan hävda, i vart fall om det går lång tid mellan den tidpunkt då den ansökande staten får vetskap om var individen vistas och den tidpunkt då utlämningsansökan lämnas in, att den långa väntan i sig kan vara ett tecken på att en utlämning är mindre angelägen för den stat som ansöker om utlämning för det tidigare begångna brott.[888] I ett sådant fall skulle det vara mer angeläget för Sverige att prioritera den stat som ansöker om utlämning för det senare begångna brottet.

[887] Se vidare prop. 1957:156 s. 73–74.

[888] Jfr NJA 1992 s. 621 som rör humanitära skäl. I rättsfallet för domstolen ett resonemang kring angelägenheten av en utlämning när USA, trots vetskap om att individen befann sig i Sverige, väntat i flera år med att begära personen i fråga utlämnad.

En annan omständighet som nämns är *platsen för brottet*. Om gärningen har begåtts i flera stater torde man vara tvungen att fastställa i vilken stat huvudhandlingen förövats.[889] Härmed torde man mena att den stat där själva gärningen företogs kan ha ett företräde framför andra stater som ansöker om utlämning för samma brottsliga gärning. Bakom en sådan prioritering ligger det säkerligen en tanke om att brottet uppfattas som en kränkning just av den stats rätt där gärningen begåtts. Det är också denna stat som därmed har rätt att straffa.[890] Man kan naturligtvis också beakta att bevismöjligheterna många gånger torde vara mest förmånliga i det land där brottet förövats och att det därför kan det vara mest angeläget att, med svenska medel, hjälpa det land som har bäst förutsättning för att genomföra en rättegång.

När det gäller omständigheten *framställningarnas tidsföljd* torde man åsyfta att när flera stater begär utlämning för olika brottsliga gärningar kan det finnas anledning att i första hand bevilja utlämning till den stat som först kommit in med en ansökan.[891] I vart fall teoretiskt torde stadgandet även kunna få betydelse för utlämningsfrågan när flera stater begär utlämning för samma brottsliga gärning. I en sådan situation kan den stat som först inkom med begäran få företräde jämfört med stater som begär utlämning senare. När det inte rör sig om stora tidsskillnader mellan ansökningarna torde dock en sådan omständighet inte kunna få annat än mycket marginell betydelse. Vid stora tidsskillnader mellan de båda utlämningsansökningarna bör man, enligt min mening, beakta huruvida individen med anledning av den första ansökan varit frihetsberövad lång tid i utlämningsärendet och om den stat som utlämning beviljas till är beredd att låta individen avräkna denna tid mot det framtida straffet.[892]

[889] Jfr 12 § 1913 års lag i vilken man också gav företräde åt det land där den brottsliga gärningen företagits. Se vidare prop. 1913:50 s. 5 och 38.

[890] Jfr Träskman 1977 s. 21 avseende jurisdiktionsfrågan, varvid författaren påpekar att fokus på den stat där gärningen har begåtts är baserad på ett vedergällningstänkande.

[891] Se också prop. 1913:50 s. 5–6 och 38 avseende 1913 års lag där man som utgångspunkt för bedömningen ansåg att utlämning i första hand skulle beviljas till den stat som först inlämnat en utlämningsansökan, när flera stater hade ansökt om utlämning av en och samma individ för olika brottsliga gärningar.

[892] Jfr Recommendation No. R (86) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning the practical application of the European Convention on Extradition in respect of detention pending extradition, som vid tillämpningen av den europeiska utlämningskonventionen förespråkar att ett frihetsberövande med anledning av den ansökande statens utlämningsansökan också bör avräknas vid straffverkställigheten i den ansökande staten. Enligt min mening är det önskvärt att den stat som i ett s.k. trepartsförhållande, med två ansökande stater och en anmodad stat får individen utlämnad till sig också åtar sig att avräkna ett frihetsberövande föranlett av en annan stats utlämningsansökan avseende samma brottslighet.

Slutligen kan *individens nationalitet* eller *hemvist* beaktas.[893] Bakom detta alternativ torde man i stället kunna finna humanitära och vissa individualpreventiva överväganden.[894] Det är i hemlandet eller ett annat land där individen är väl förtrogen med språk, kultur och seder som denne har störst möjlighet att mobilisera sitt försvar. När det gäller straffverkställigheten är det från rehabiliteringssynpunkt lämpligt att individen med lätthet kan behålla kontakten med familj, släkt och vänner samt att ett eventuellt rehabiliteringsprogram är anpassat för det samhälle där individen senare har för avsikt att leva. Vid valet mellan utlämning för en och samma brottsliga gärning till olika länder ger stadgandet alltså Sverige en möjlighet att prioritera hemvist- eller medborgarskapslandet.

Gentemot de länder som tillsammans med Sverige har kommit överens om att slopa ett förbud mot utlämning av egna medborgare för rättegång och i vissa fall också för straffverkställighet borde individens nationalitet vara en omständighet som ges mindre tyngd än annars när man bland de olika omständigheterna söker bestämma till vilket land individen skall utlämnas.[895] På samma sätt vore det logiskt att förfara också i det nordiska utlämningsförfarandet och med tillämpning av NordL. Dvs. i den mån man generellt är beredd att utlämna egna medborgare borde också frågan om den utländske eftersökte individens nationalitet eller hemvist få mindre betydelse för frågan till vilket land, bland flera, som individen skall utlämnas.

2.17 Villkorad utlämning

En fråga som har väckts av the International Law Association är huruvida *villkorade utlämningar* skulle kunna vara en fruktbar väg för det internationella samarbetet.[896] Ett alternativ till att vägra utlämning när ett utdömt straff eller ett väntat straff i den ansökande staten bedöms som oproportionerligt strängt skulle vara att man från svensk sida medger en villkorad utlämning, dvs. uppställer ett villkor av innebörd att högre straff än x antal år får inte avtjänas eller dömas ut. Liknande villkor skulle kunna ställas upp när det gäller moment i landets rättegångsförfarande som strider mot för Sverige grundläggande rättigheter för den tilltalade,

[893] Enligt 12 § 1913 års lag kunde företräde också ges till det land som den eftersökte personen var undersåte i. Se vidare prop. 1913:50 s. 5 och 38.

[894] Jfr Träskman 1977 s. 21 avseende jurisdiktionsfrågan.

[895] Observera att Sverige när det gäller utlämning för straffverkställighet bara under vissa förhållanden är berett att utlämna egna medborgare. I de situationer då Sverige inte är berett att utlämna egna medborgare för straffverkställighet bör man från svensk sida alltjämt hysa förståelse för motsvarande åsikt hos andra länder.

t.ex. att rätt till juridiskt biträde saknas när individen inte kan betala biträdets arvode men individen ändå anses vara i behov av ett sådant.

Att tala om villkor när det gäller utlämningsinstitutet är i och för sig ingen nymodighet. Egentligen är varje utlämning villkorad på så vis att ett beviljande ges först sedan vissa förutsättningar kan antas vara uppfyllda i det enskilda fallet, såsom att kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt och att brottet inte är av politisk karaktär. Tydliga exempel där villkoren inte bara stannar på den anmodade statens skrivbord som mätinstrument för om utlämning skall beviljas, utan där villkoren så att säga följer med den eftersökte individen till den ansökande staten är *specialitetsprincipen*, som kräver att den ansökande staten inte lagför individen för annan brottslig gärning än vad som avses i utlämningsbegäran, *förbudet mot utlämning när individen straffas med döden*, vilket flertalet stater, däribland Sverige, tolkar så att det väsentliga är att den ansökande staten kan garantera att dödsstraffet inte verkställs, och den reglering som går hand i hand med en uppmjukning av förbudet mot *utlämning av egna medborgare*, nämligen att dessa kan utlämnas under förutsättning att individen får avtjäna den utdömda påföljden i medborgarskapslandet och därmed måste "återlämnas" till den anmodade staten efter en rättegång i den ansökande staten.[897]

För den ansökande staten kan en villkorad utlämning jämfört med ett avslag vara att föredra eftersom den eftersökte individen i vart fall inte förblir ostraffad. Även om Sverige lagtekniskt har stora möjligheter att döma för brott begångna utomlands kan det i praktiken av olika skäl bedömas som mer lämpligt att lagföringen företas i det främmande landet, förutsatt att vissa villkor är uppfyllda. Samtidigt kan villkor, som har att göra med straffets längd eller rättegångsprocessen, ur ett utrikespolitiskt perspektiv, säkerligen upplevas som känsliga eftersom de tar sin utgångspunkt i en värdering av den ansökande statens rättssystem och kan spegla såväl underkännande som misstro.[898] Så är i och för sig också fallet när ett avslag av en utlämningsbegäran görs med hänvisning till sådana skäl. Att i detalj söka reglera hur den ansökande staten skall behandla den utlämnade individen – i grund och botten hur dess rättssystem skall verka – kan emellertid också uppfattas som om den anmodade staten lägger sig i den ansökande statens inre angelägenheter på ett otillbörligt sätt.

[896] Se the International Law Association 1996 s. 229–231 och 1998 s. 141–145, som behandlar villkorade utlämningar utifrån EKMR, art. 3 och art. 6.

[897] Se the International Law Association 1996 s. 230 och 1998 s. 141–142. Jfr också 12 § 3 st. AllmL och 7 § 2 st. NordL som ger möjlighet för regeringen att ställa upp ytterligare villkor än vad lagen stadgar vid en utlämning.

[898] Se the International Law Association 1996 s. 230.

En villkorad utlämning kan även stöta på inhemska problem i den ansökande staten. I den mån statsmakten av konstitutionella skäl inte har möjlighet att ge direktiv till den inhemska domstolen i enskilda brottmål kan det vara omöjligt för den ansökande staten att garantera att en utdömd påföljd inte skall överstiga en viss nivå.[899] För att möjliggöra en villkorad utlämning bör stater därför lagstiftningsvägen (då staten är den ansökande parten) skapa en möjlighet att efterleva villkor som den anmodade staten ställer upp, och att för egen räkning (då staten är den anmodade parten) kunna ställa upp särskilda villkor för att bevilja utlämning.[900] Ytterligare ett "inhemskt" problem när det gäller villkorade utlämningar kan nämnas. I synnerhet när det finns flera individer åtalade i ett och samma brottmål, varav en av individerna utlämnas med villkor från Sverige, kan det säkerligen av medgärningsmännen och allmänheten i den ansökande staten upplevas som både orättvist och svårbegripligt, om den som lämnat landet för Sverige får ett lindrigare straff än de som lojalt väntat på sin rättegång. Alldeles särskilt torde detta vara fallet om den utlämnade personen är den bland brottskumpanerna som varit den mest drivande.

För den individ som har för avsikt att leva i den ansökande staten i framtiden kan en villkorad utlämning, t.ex. såvitt avser ett lägre straff, vara att föredra framför ett avslag. Genom att en rättegång genomförs i den ansökande staten kommer individen också i åtnjutande av det rättskraftsskydd som den ansökande statens brottmålsdom ger. Om utlämningsansökan däremot lett till avslag och individen senare önskar leva i det ansökande landet och därför beger sig dit, står det detta land fritt att utan begränsningar döma individen.

Men också från den anmodade statens perspektiv kan villkorade utlämningar väcka betänkligheter. För det första kan den stat som ställer upp många separata villkor när det gäller andra länders utlämningsansökningar vara rädd för att egna ansökningar också kommer att mötas med ett antal villkor. I värsta fall sådana villkor som staten upplever som svåruppfyllda. För det andra kan det finnas en rädsla hos den anmodade staten att den förvandlas till en slags skyddshamn för brottslingar. Om det blir känt att staten generellt kräver att straff över en viss nivå skall sättas ned kan naturligtvis en rad dömda individer som fått långa straff fly till den anmodade staten för att på så sätt erhålla ett lindrigare straff.[901]

[899] Jfr mitt resonemang i avsnittet 2.15.

[900] The International Law Association 1998 s. 144.

[901] Se vidare t.ex. fallet *Kindler mot Kanada* angående frågan om Kanada skulle kräva att den eftersökte individens dödsstraff omvandlades för att denne skulle kunna utlämnas till USA.

En viktig grundförutsättning för att Sverige överhuvudtaget skall inlåta sig på villkorade utlämningar är, enligt min mening, dessutom att man har ett grundmurat förtroende för att den ansökande staten har *viljan*[902] men också *förmågan* att respektera de villkor som ställs upp. Detta hänger naturligtvis ihop med att Sveriges faktiska kontroll över individens öde minskar radikalt sedan denne lämnat landet. I den mån den ansökande statens inhemska rättsordning lider av basala brister är det säkerligen inte ens realistiskt att ställa upp ett krav på att staten i ett specifikt ärende skall upprätthålla minimirättigheter för den tilltalade under brottmålsprocessen eller under själva straffverkställigheten.

För att en villkorad utlämning skall vara möjlig måste Sverige vidare, i egenskap av anmodad stat, ha möjlighet och tillåtelse att begagna sig av en effektiv kontrollmekanism på plats i den ansökande staten. Exempelvis kan den svenska diplomatiska och konsulära personalen, som normalt närvarar vid rättegångar samt besöker fängelsedömda då dessa är svenska medborgare, också åta sig att närvara vid brottmålsrättegångar och besöka utländska fängelsedömda som har utlämnats från Sverige.[903]

Huruvida en fungerande kontrollmekanism kan ställas upp får också besvaras utifrån vilket krav som Sverige i egenskap av anmodad stat har för avsikt att ställa. Ett konkret krav som t.ex. att straffet inte får överstiga en viss nivå är självfallet mer lätthanterligt än ett generellt krav på att en rättvis rättegång skall företas. I den mån mer generella krav ställs upp, utan att man från svensk sida preciserar vad man mer konkret avser med ett krav på en rättvis rättegång, kan det naturligtvis också finnas risk för att villkoret tolkas helt olika av det ansökande landet och av Sverige.

[902] Se the International Law Association 1998 s. 144–145 som behandlar det uppmärksammade fallet *Wang Jianye*. Den eftersökte individen utlämnades från Thailand till Kina på villkor att han inte skulle avrättas. Ett år senare hade Kina, trots givna garantier, avrättat personen i fråga.

[903] Se vidare the International Law Association 1996 s. 231, som också som alternativ till den anmodade statens diplomatiska personal kan tänka sig rapportskyldighet från den ansökande staten eller övervakning av fristående internationella organ.

3 Utlämningsvillkorens samverkan

3.1 Introduktion

Ett traditionellt och mycket vanligt sätt att förklara och diskutera ett lands utlämningsrätt, eller närmare bestämt ett lands villkor för att bevilja utlämning, är att lämna en separat redogörelse för vart och ett av de stadganden som den inhemska utlämningslagstiftningen innehåller och de av landet, i detta arbete Sverige, ingångna utlämningsavtalen. En sådan genomgång av de svenska villkoren för utlämning har jag presenterat i kapitel 2.

När man talar om utlämningsrätten får man inte glömma bort att den är ett minst sagt expansivt område som mycket ofta utsätts för krav på ökad effektivitet och smidighet. En ständigt återkommande fråga är huruvida tidigare uppställda krav inom utlämningssamarbetet kan förenklas eller till och med tas bort utan att individens rättsskydd därigenom försämras. Mot bakgrund av denna verklighet kan det vara intressant att inte bara granska utlämningsvillkoren separat utan att också fråga sig om och i så fall på vilket sätt utlämningsvillkoren kan sägas samverka med varandra. En sådan analys kan tyckas särskilt angelägen i en tid då röster höjs för att överge ett flertal av utlämningsrättens hävdvunna principer. De effekter ett slopande av vissa principer inom utlämningsrätten skulle kunna få på ett framtida utlämningssamarbete torde nämligen bäst kunna överblickas genom att man undersöker huruvida utlämningsrättens villkor kan sägas *samverka* med varandra. En relevant fråga blir därmed vilka effekterna kan förväntas bli på samarbetet som helhet då en del villkor utsorteras medan andra finns kvar. Samverkansaspekten är faktiskt också intressant för relationen mellan de utlämningsvillkor som inte tas bort. För sådana villkor kan samverkansaspekten i stället belysa hur villkoren överlappar eller kompletterar varandra.

För *vilka* är detta kapitel som behandlar utlämningsvillkorens eventuella samverkan *skrivet*? Självklara adressater är de tjänstemän som har till uppgift att söka förenkla den nuvarande svenska utlämningsrätten dels

genom att skapa förslag till förändringar av den inhemska lagstiftningen, dels genom att söka utarbeta och förhandla fram nya utlämningsavtal (och rambeslut inom EU) eller förändra de redan existerande. Men kapitlets adressater återfinns inte enbart på den mer renodlade lagstiftarnivån. I viss mån vänder sig kapitlet nämligen också till dem som arbetar praktiskt med frågor som rör utlämning. Utlämningsvillkorens samverkan blir intressant för denna grupp på så sätt att avskaffandet av ett utlämningsvillkor kan få återverkningar på tolkningen av ett annat utlämningsvillkor som behålls. Vidare innebär en granskning av utlämningsvillkorens samverkan att i den mån villkoren överlappar eller kompletterar varandra kan flera infallsvinklar ges på ett och samma utlämningsärende.

Hur är kapitlet *disponerat*? Kapitlet följer den ordning som utlämningsvillkoren har i AllmL och även i kapitel 2 i detta arbete, dvs. det inleds med kravet på dubbel straffbarhet vilket delvis upptas redan i 1 § 1 st. AllmL, följt av förbudet mot utlämning av egna medborgare vilket finns i 2 § AllmL. De olika samverkanssituationerna behandlas också i den ordning som villkoren fått i AllmL. Under avsnittet rörande kravet på dubbel straffbarhet kommer t.ex. relationen mellan kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl att behandlas *före* relationen mellan kravet på dubbel straffbarhet och preskriptionskravet eftersom regleringen avseende humanitära skäl uttrycks i 8 § AllmL medan preskriptionskravet finns först i 10 § 2 st. AllmL. I den mån jag belyser samverkansaspekten mellan två eller flera av villkoren i ett enda underavsnitt (så är t.ex. fallet när det gäller samverkansaspekten mellan kravet att det aktuella brottet skall vara av viss svårhet och en utdömd påföljd av viss stränghet och ett antal andra utlämningsvillkor, avsnitt 3.4) har detta inte getts någon särskild rubrik. I stället har jag markerat med kursiv stil i den löpande texten vilket/vilka villkor som behandlas.

Huruvida ett villkors samverkan med ett annat villkor innebär att detta skall behandlas under avsnittet som rör det ena eller det andra villkoret är en lämplighetsfråga. Den som söker svar på frågan om kravet på dubbel straffbarhet samverkar med förbudet mot utlämning för politiska brott måste därför söka under både avsnittet rörande kravet på dubbel straffbarhet och under avsnittet rörande förbudet mot utlämning för politiska brott.

Med detta kapitel gör jag inga anspråk på att vara heltäckande, dvs. jag påstår inte att kapitlet återspeglar alla tänkbara samverkanssituationer inom utlämningsrätten. Däremot är ett grundläggande syfte med kapitlet att söka visa att utlämningsvillkoren i stor mån samverkar med varandra samt att detta är en aspekt som bör beaktas vid arbetet med att förenkla, förnya och utveckla utlämningsrätten.

3.2 Kravet på dubbel straffbarhet

3.2.1 Kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

Mot bakgrund av inställningen i svensk straffrätt, att såväl barn som allvarligt psykiskt störda kan begå brott, men i stället särbehandlas i påföljdshänseende,[904] blir relationen mellan kravet på dubbel straffbarhet i 1 § 1 st. AllmL och 4 § 1 st. AllmL och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl i 8 § AllmL särskilt intressant för svensk utlämningsrätts vidkommande. Eftersom Sverige, till skillnad från det stora flertalet andra länder,[905] intagit den angivna ståndpunkten blir följden härav att kravet på dubbel straffbarhet i och för sig inte hindrar en utlämning av mycket unga lagöverträdare eller av personer som lider av en allvarlig psykisk störning enligt en svensk bedömning.

Innebär det sagda att de aktuella grupperna, dvs. barn och allvarligt psykiskt störda, alltid kan utlämnas från Sverige? Nej, knappast. Genom den bestämmelse inom utlämningsrätten som behandlar humanitära skäl finns det möjlighet att, då en utlämning skulle upplevas som stötande, enligt 8 § AllmL, vägra en sådan om ett beviljande av utlämningsansökan uppenbart skulle strida mot humanitära skäl. Som särskilda omständigheter som kan beaktas vid denna bedömning anger lagtexten den eftersökte personens ungdom och hälsotillstånd.[906] Stadgandet rörande humanitära skäl får härmed en kompletterande funktion för sådana situationer som i många länder i stället skulle hänföras till en bedömning av kravet på dubbel straffbarhet och själva brottsbegreppet.

Vid en jämförelse mellan kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl bör man observera följande skillnad. Kravet på dubbel straffbarhet är, jämfört med förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl, ett mindre individualiserat krav. Så fort ett utländskt straffstadgande saknar motsvarighet i svensk strafflag måste en utlämningsbegäran nekas. Kravet på dubbel straffbarhet är absolut i den bemärkelsen att om den aktuella gärningen inte kan anses motsvara brott i Sverige så kan inte någon ytterligare bedömning leda till att Sverige ändå i slutändan skulle bevilja utlämning. Förbudet

[904] Dessa särbehandlas såtillvida att en förövare, för att ådömas påföljd, måste ha varit 15 år vid gärningstillfället, enligt 1 kap. 6 § BrB. När det gäller allvarligt psykiskt störda kan dessa, enligt 30 kap. 6 § BrB, inte dömas till fängelse. Se också avsnitt 2.1.3.

[905] I nästan alla rättsordningar ingår ett krav på *tillräknelighet* bland brottsrekvisiten. Den som inte uppnått en viss minimiålder, som förvisso kan vara låg, eller den som är psykiskt sjuk kan inte, enligt dessa rättsordningar, göra sig skyldig till brott. Se vidare Jareborg 2001 s. 37 och SOU 1996:185, del II, s. 293–304. Ett förslag om att återinföra ett tillräknelighetskrav, i en restriktiv form, har dock lagts fram i SOU 2002:3. Se också avsnitt 1.5.1.2.

[906] Se vidare avsnitt 2.8 angående förbudet.

mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl anvisar i stället en avvägningsprocedur mellan å ena sidan de specifika humanitära skälen i det aktuella ärendet och å andra sidan den ansökande statens intresse av utlämning i samma ärende.

Det finns också andra beröringspunkter mellan de båda villkoren som precis som den ovan nämnda har att göra med straffbarhetsbegreppet. Jag har tidigare kommit fram till att kravet på dubbel straffbarhet i svensk utlämningsrätt är uppfyllt så snart som straffbarhet in abstracto föreligger.[907] Det finns därmed inte något krav på att individen i det konkreta utlämningsärendet skulle ha straffats också i Sverige om gärningen underställts en svensk domstols bedömning. Kravet på dubbel straffbarhet innebär endast en garanti för att en gärning som motsvarar brott enligt svensk lag föreligger. Huruvida en svensk domstol i det enskilda ärendet skulle ha meddelat åtalseftergift eller ha låtit individen undslippa straff med hänvisning till billighetshänsyn är därmed frågor rörande straffbarheten som inte omfattas av kravet på dubbel straffbarhet. Detta betyder i och för sig inte att sådana frågor är helt betydelselösa för utlämningssamarbetet. Sådana omständigheter skulle i stället kunna beaktas när det gäller frågan om det föreligger humanitära skäl som talar mot utlämning. Därmed inte sagt att varje situation i vilken straffbarhet in concreto skulle saknas också kommer att innebära ett nekande av utlämning med hänsyn till humanitära skäl. Så torde endast bli fallet i rent exceptionella situationer med tanke på den restriktiva utformningen av stadgandet som behandlar förbud mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl.[908] I de utlämningsärenden där avtal saknas mellan Sverige och det ansökande landet kan naturligtvis sådana omständigheter också beaktas inom ramen för den fria prövningsrätten.[909]

Hittills har jag pekat på situationer där de båda villkoren kan sägas komplettera varandra. Utgångspunkten har alltså varit att båda villkoren existerar sida vid sida. Om man i stället tänker sig ett framtida scenario, där kravet på dubbel straffbarhet har slopats medan förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl finns kvar, kan man notera följande. Ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet innebär i praktiken att utlämningssamarbetet även kommer att innefatta gärningar som inte omfattas av den svenska strafflagstiftningen. Tidigare har det svenska utomnordiska utlämningssamarbetet i stor mån enbart omfattat gärningar som också har kunnat vara föremål för ett svenskt rättegångsförfarande. Detta

[907] Se vidare avsnitt 2.1.3.

[908] Kanske skulle det kunna vara en omständighet, bland flera andra, som tillsammans med dessa leder till ett utlämningsförbud enligt 8 § AllmL. Omständigheter av sådan karaktär har t.ex. behandlats i NJA 1992 s. 621 och i NJA 2000 s. 128.

[909] Angående den fria prövningsrätten, se avsnitt 1.4.4.1.

kan, när det gäller utomlands förövade gärningar, förklaras med Sveriges vida jurisdiktionsregler.[910] Ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet kommer att öppna fältet för ett samarbete beträffande gärningar som faller utanför den inhemska strafflagstiftningen. Avsaknaden av ett krav på dubbel straffbarhet inom utlämningssamarbetet kommer då att leda till mindre utrymme, i utlämningsfallen som helhet, för att vid den avvägning, som enligt 8 § AllmL skall företas mellan individens och den ansökande statens intresse till förmån för individen beakta att en lagföring kan genomföras också i Sverige. Ett sådant beaktande kan annars leda till att den ansökande statens intresse bedöms som mindre eftersom en nekad utlämning i dessa fall inte innebär att individen undslipper rättegång och ett framtida straff.[911]

En effekt av kravet på dubbel straffbarhet är naturligtvis att utlämning endast kan beviljas för gärningar som man också från svensk sida bedömer som klandervärda. Därtill kan naturligtvis kravet komma att hindra utlämning i ärenden där man inte kan påstå att en utländsk kriminalisering, som saknar motsvarighet i den svenska strafflagen i och för sig nödvändigtvis upplevs som stötande. Om kravet på dubbel straffbarhet överges kommer däremot frågan om den företagna gärningen verkligen kan anses förkastlig att ställas på sin spets i en rad utlämningsärenden. Kravet på dubbel straffbarhet är absolut i den bemärkelsen att någon närmare lämplighetsbedömning inte görs av varje enskilt fall. Föreligger inte dubbel straffbarhet så leder detta ovillkorligen till ett förbud mot utlämning. Därmed har kravet på dubbel straffbarhet en neutral karaktär. Om kravet tas bort är det möjligt att frågan om gärningens förkastlighet skulle kunna behandlas inom ramen för en vid tolkning av förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl, alternativt bli föremål för Regeringens fria prövningsrätt om utlämningsavtal inte finns med det ansökande landet. Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl är, som redan nämnts, annorlunda utformat jämfört med kravet på dubbel straffbarhet. Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl innebär att en mer ingående bedömning av varje enskilt ärende måste företas för att man från svensk sida skall kunna avgöra frågan om en utlämning uppenbart skulle strida mot humanitära skäl. En sådan lämplighetsbedömning blir naturligtvis mer politiskt känslig jämfört med det mer generella kravet

[910] Se vidare avsnitt 1.6.2.1.

[911] Jfr t.ex. NJA 1990 s. 484 III, som avsåg en utlämningsbegäran från Sovjetunionen avseende en sovjetisk medborgare som var misstänkt för att ha gjort sig skyldig till flygplanskapning. HD fann att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav, varvid domstolen, när det gällde Sovjetunionens intresse av en utlämning, bl.a. beaktade att en lagföring för det aktuella brottet kunde ske i Sverige. Se också avsnitt 2.8.3.1 och avsnitt 2.8.3.5 angående fallet.

på dubbel straffbarhet. Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl (eller ett begagnande av den fria prövningsrätten) innebär i de skisserade fallen en bedömning av frågan om en utlämning till den ansökande staten skulle upplevas som stötande. Ett sådant konstaterande från svensk sida kan naturligtvis lätt uppfattas som kritik av den ansökande statens rättssystem.

3.2.2 Kravet på dubbel straffbarhet och förbudet mot utlämning vid preskription

Det finns ett nära samband mellan kravet på dubbel straffbarhet i 1 § 1 st. och 4 § 1 st. AllmL och preskriptionskravet i 10 § 2 st. AllmL. Såväl kravet på dubbel straffbarhet som preskriptionsstadgandet utgår ifrån den svenska straffrätten. På sätt och vis kan preskriptionsstadgandet sägas vara steg två i en granskning av den utländska utlämningsbegäran där utgångspunkten är den inhemska svenska straffrätten. Steg ett blir då att avgöra om den aktuella gärningen motsvarar brott ur ett svenskt perspektiv. Därefter följer steg två som, sedan det konstaterats att den aktuella gärningen motsvarar brott i stället, alltjämt med utgångspunkten i svensk inhemsk straffrätt, sätter fokus på den svenska straffbestämmelsen och dess inhemska straffskala eftersom de svenska preskriptionsreglerna anknyter till den brottsliga gärningens straffskala för att precisera preskriptionstidens längd i de fall individen inte dömts för den aktuella gärningen. Straffskalan får också betydelse för den möjliga längden av ett utdömt straff och därmed också den tid som måste förflyta innan också en utdömd påföljd kan anses preskriberad.

Med hänsyn till det nära samband som sålunda föreligger mellan kravet på dubbel straffbarhet och preskriptionsstadgandet, inställer sig onekligen frågan om ett eventuellt slopande av kravet på dubbel straffbarhet, vilket skulle innebära att utlämning kan beviljas också för gärningar som inte kriminaliserats i Sverige, även borde leda till att preskriptionsstadgandet inom utlämningsrätten bortfaller.[912]

Rent praktiskt kan man konstatera följande. I de fall de gärningar som avses i en utlämningsansökan inte motsvarar brott enligt svensk inhemsk straffrätt, innebär detta att det inte heller finns några konkreta svenska preskriptionsregler att åberopa. Ett alternativ skulle visserligen kunna vara att låta preskriptionsstadgandet kvarstå för de gärningar som har en motsvarighet i svensk rätt. En sådan lösning kan emellertid te sig märklig. Det skulle bli ett haltande förbud, där hårdare krav uppställdes för de

[912] Inom det nordiska utlämningssamarbetet, som saknar ett generellt krav på dubbel straffbarhet, har preskriptionsstadgandet tagits bort. Se prop. 1959:72 s. 35.

gärningar vilka motsvarar brott enligt inhemsk lagstiftning än för de gärningar som saknar svenskt motstycke.

En annan tänkbar lösning är att de svenska preskriptionsreglerna får samverka med det utländska straffstadgandet. Närmare bestämt menar jag då att man i ett enskilt ärende, sedan kravet på dubbel straffbarhet tagits bort, i vart fall har ett utländskt straffstadgande för gärningen x. Av det utländska straffstadgandet framgår en straffsats för gärningen x om t.ex. högst fem års fängelse. Det svenska preskriptionskravet skulle därmed baseras på det utländska straffstadgandet för att tala om under hur lång tid utlämning skulle vara möjlig. En märklig effekt av en sådan ordning är emellertid att preskriptionskravet för ett och samma brott inom utlämningsrätten skulle kunna variera beroende på det ansökande landets repressionsnivå (gärningarna kan vara kriminaliserade i flera länder men inte i Sverige).

Hittills har jag illustrerat mer eller mindre tekniska problem med att behålla preskriptionskravet sedan kravet på dubbel straffbarhet har fallit bort. Man kan nog också fråga sig om det inte är så att de båda kraven vilar på samma tankemässiga modell och om inte ett utmönstrande av kravet på dubbel straffbarhet också leder till att en tillämpning av den inhemska preskriptionsregleringen kan ifrågasättas. En förklaring till ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet är att det inhemska straffsystemet inte bör ha ett monopol när det gäller att avgöra vilka gärningar som skall omfattas av ett utlämningssamarbete. I stället tillerkänns den ansökande staten ett ökat förtroende för att bestämma när ett samarbete skall bli aktuellt. Sådana resonemang kan naturligtvis företas också när det gäller preskriptionskravet dvs. ett förbud mot utlämning baserat på den anmodade statens inhemska strafflag, närmare bestämt dess preskriptionskrav, tas bort. I stället anser man att det är fullt tillräckligt att förlita sig på den ansökande statens strafflag, närmare bestämt dess preskriptionskrav när det gäller frågan hur långt tillbaka en gärning får ha begåtts för att den (lämpligen) skall kunna omfattas av ett straffrättsligt samarbete i syfte att lagföra och/eller verkställa straff.

3.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare

3.3.1 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och kravet på dubbel straffbarhet

Att kravet på dubbel straffbarhet är en utlämningsprincip vars berättigande emellanåt ifrågasätts torde framgå av såväl avsnitt 2.1.2 som avsnitt 4.1 i detta arbete. Ett hypotetiskt framtida scenario mot bakgrund av dessa diskussioner skulle kunna vara att det svenska utlämningssamarbetet, åt-

minstone med en del av våra samarbetspartner, innebär ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet. Ett parallellt framtida scenario skulle kunna vara att ett förslag syftande till att avskaffa förbudet mot utlämning av egna medborgare möter sådant motstånd i landet att man från svensk sida anser sig tvungen att behålla detta förbud, åtminstone i någon form. Ett annat alternativ är att en avtalspartner, som tillhör ett av civil law-länderna, insisterar på att ett förbud mot utlämning av egna medborgare skall finnas i ett framtida utlämningsavtal med Sverige samtidigt som ett krav på dubbel straffbarhet inte upptas i utlämningsavtalet.

Diskussionen nedan skall beröra konsekvenserna av ett utmönstrande av kravet på dubbel straffbarhet samtidigt som ett förbud mot utlämning av svenska medborgare behålls helt och hållet eller i en modifierad form. Det är på sin plats att påminna om att ett klart motiv bakom ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet är att det antal brottsliga gärningar som kan bli föremål för ett utlämningssamarbete skall komma att utvidgas. När det gäller förbudet mot utlämning av egna medborgare kan återigen påpekas att detta ofta från brottsbekämpningssynpunkt rättfärdigas med devisen "aut dedere aut judicare",[913] dvs. antingen utlämna eller lagföra. Det land som väljer att inte utlämna egna medborgare måste i stället åta sig ett lagföringsansvar så att inte de egna medborgarna, genom landets ståndpunkt i utlämningsfrågan, blir straffrättsligt immuna för gärningar som begåtts utomlands.

I vårt ovan skisserade framtidsscenario finns det emellertid en risk för att en sådan straffrättslig immunitet uppkommer. Denna straffrättsliga immunitet skulle visserligen finnas även om man inom utlämningssamarbetet uppställde ett krav på dubbel straffbarhet, och då i ännu större utsträckning, eftersom såväl utländska som svenska medborgare skulle åtnjuta ett skydd mot utlämning för gärningar som inte kunde anses uppfylla kravet på dubbel straffbarhet. Genom att överge kravet på dubbel straffbarhet torde dock staterna inta den ståndpunkten att också gärningar som inte kriminaliserats av dem själva men av deras samarbetspartner är sådana att man är villig att bekämpa dessa genom ett internationellt straffrättsligt samarbete. Mot bakgrund härav kan den straffrättsliga immunitet som skapas om staterna alltjämt väljer att inte utlämna sina egna medborgare ifrågasättas. I detta sammanhang vill jag erinra om att något totalt slopande av kravet på dubbel straffbarhet inte har ägt rum i det nordiska utlämningssamarbetet. Mellan de nordiska länderna har man exempelvis valt att behålla kravet på dubbel straffbarhet just avseende utlämning av egna medborgare om dessa inte stadigvarande har vistats minst två år i det ansökande landet vid gärningstillfället enligt 2 § NordL.

[913] Se vidare avsnitt 1.6.2.1.

Visserligen skulle den av mig beskrivna straffimmuniteten kunna motverkas om det var så att kravet på dubbel straffbarhet avskaffades generellt inom det internationella samarbetet. Om så var fallet skulle man från svensk sida t.ex. kunna ta över straffverkställigheten för en utomlands meddelad dom trots att domen avser en gärning som inte motsvarar brott i Sverige. Frågan, som i viss mån får anses vara politiskt betingad, är emellertid hur lämpligt ett sådant överförande är.[914] Ur ekonomisk synvinkel innebär ett dylikt överförande att den svenska kriminalvårdens resurser tas i bruk, ibland under lång tid, för gärningar som inte med svenska mått mätt är straffbara. Själva straffverkställigheten torde dessutom ha en rent inhemsk karaktär såtillvida att t.ex. rehabiliteringsprogram och bedömningar för villkorlig frigivning är nära sammanlänkade med den inhemska straffrätten och vad som där utpekas som brottsliga gärningar.

Eftersom kravet på dubbel straffbarhet innebär en garanti för att utlämningssamarbetet enbart omfattar gärningar som man från svenskt sida upplever som klandervärda kan ett bevarande av detta krav också leda till att man från svensk sida anser sig mer benägen att ta bort förbudet mot utlämning av egna medborgare. Att utlämna svenska medborgare för gärningar som upplevs som förkastliga också i Sverige möter naturligtvis mindre betänkligheter jämfört med att utlämna dessa för gärningar som inte har någon motsvarighet i den svenska strafflagstiftningen.

3.3.2 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

Ett utlämningssamarbete som inte undantar egna medborgare från utlämning kommer i förlängningen också att påverka tolkningen av begreppet humanitära skäl i 8 § AllmL såsom en grund för att inte bevilja en utlämningsframställning. En invändning, som är, eller i vart fall varit, relativt vanlig i utomnordiska utlämningsärenden, är nämligen att det skulle strida mot humanitära skäl att utlämna en icke svensk medborgare om denne har en mycket stark anknytning till Sverige.[915] Personen i fråga kan ha vistats länge i vårt land och därmed acklimatiserat sig. Han eller hon kan ha lärt sig det svenska språket, kommit in på den svenska arbetsmarkna-

[914] Se också Träskman 1989 s. 137–138, angående kravet på dubbel straffbarhet och överflyttning av straffverkställighet med beaktande av individen och dennes intressen. Med tanke enbart på den enskilde kan en överflyttning naturligtvis många gånger vara positiv.

[915] Observera att man inom nederländsk utlämningsrätt inte generellt beaktar en stark anknytning till landet vid bedömningen av huruvida en utlämning skulle strida mot humanitära skäl. Nederländerna har också en liberal inställning till utlämning av egna medborgare. Se vidare Swart & Klip 1997 s. 109 f.

den och i den svenska kulturen, skaffat sig vänner och kanske till och med familj i Sverige eller lämnat hemlandet tillsammans med släkt och familj för att bosätta sig i Sverige. Med andra ord skulle man kunna säga att personen i fråga är som vilken svensk som helst, eller åtminstone i alla väsentliga avseenden är att betrakta som en svensk. Om det är generellt tillåtet att utlämna svenska medborgare, vilka per definition måste, förutsatt att de bor i Sverige, anses ha den anknytning till landet som beskrivits ovan, kan slutsatsen av detta knappast bli någon annan än att den anknytning en utländsk medborgare skapat till Sverige som regel inte heller borde innebära något hinder mot utlämning.

I sammanhanget bör man påpeka att AllmL:s stadgande rörande humanitära skäl, dvs. dess 8 §, är så restriktivt utformat att en stark anknytning till landet i flertalet fall också innan Sverige valde att luckra upp förbudet mot utlämning av egna medborgare inte ansågs utgöra ett utlämningshinder.[916]

Genom Sveriges öppenhet att numera också i vissa fall utlämna svenska medborgare torde en utländsk medborgares anknytning till landet emellertid väga ännu mindre än tidigare vid den prövning som skall företas enligt 8 § AllmL avseende humanitära skäl. I vart fall får detta anses gälla gentemot länder med vilka vi har kommit överens om att utlämna egna medborgare.

Slutligen kan nämnas att den uppluckring av förbudet mot utlämning av egna medborgare som företagits i samarbetet mellan de nordiska länderna enligt 2 § NordL i konsekvensens namn också borde leda till att individens anknytning till Sverige inte är en omständighet som generellt bör ges någon större tyngd när Regeringen utövar sin fria prövningsrätten. Så tycks inte heller vara fallet under senare år.[917]

3.3.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare och situationen att flera länder ansöker om utlämning av samma individ

I två sammanhang talar man om individens medborgarskap i AllmL och i NordL. Det ena avser förbudet mot utlämning av egna medborgare samt de särskilt utpekade situationer då ett sådant förbud inte gäller. I AllmL

[916] Se t.ex. NJA 1982 s. 520, NJA 1984 s. 903, NJA 1986 s. 262, NJA 1987 s. 825, NJA 1989 s. 498, NJA 1990 s. 492, NJA 1992 s. 621 och NJA 1993 s. 760 samt avsnitt 2.8.3.2 där rättsfallen behandlas.

[917] Vid en genomgång av ärenden underställda Regeringen under tidsperioden 1995-01-01–2002-05-20 kan jag konstatera att stark anknytning till Sverige inte har beaktats i något nordiskt utlämningsärende.

avser jag dess 2–3 b §§ samt 6 § 3 st. och i NordL dess 2 § och 4 § 3 st.[918] Det andra avser den situationen att flera länder ansöker om utlämning av en och samma person. I 13 § AllmL behandlas situationen för utomnordiska utlämningsansökningar och i 8 § NordL behandlas samma situation för nordiska utlämningsansökningar. De två sistnämnda stadgandena är identiska. Vid utarbetandet av NordL torde man ha kopierat det stadgande som redan fanns i AllmL. Stadgandena i båda lagarna ger Sverige bl.a. möjlighet att ge förtur till det land som är individens medborgarskaps- eller hemvistland när flera stater ansöker om utlämning av samma individ.

Den svenska inställningen avseende utlämning av egna medborgare har som bekant gradvis förändrats. Av 2 § NordL stod det klart att svenska medborgare i princip kan utlämnas till ett annat nordiskt land om den svenske medborgaren sedan minst två år vid gärningstillfället stadigvarande har vistats i den stat till vilken utlämning begärs eller den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket enligt svensk lag är stadgat fängelse i mer än fyra år. Enligt 4 § NordL undantas dock svenska medborgare från utlämning om den aktuella gärningen är ett s.k. politiskt brott.

Genom 1996 års EU-konvention förändrades också situationen för utlämningssamarbetet mellan EU-staterna. När det gäller utlämning av egna medborgare har detta kommit att likna det nordiska samarbetet. Enligt 3 § AllmL kan numera svenska medborgare utlämnas också till ett annat EU-land under förutsättning att den eftersökte individen vid tiden för brottet sedan minst två år stadigvarade vistats i den ansökande staten eller den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott, för vilket det enligt svensk lag är föreskrivet fängelse i mer än fyra år. Enligt 6 § 3 st. AllmL kan svenska medborgare emellertid inte utlämnas för s.k. politiska brott.

Medan förbudet mot utlämning av svenska medborgare radikalt förändrats har det stadgande som rör situationen att flera länder ansöker om utlämning av samma person inte varit föremål för någon översyn eller några förändringar. Trots att så inte varit fallet bör man nog fråga sig om inte en mer tillåtande inställning när det gäller frågan om utlämning av egna medborgare också får, eller i vart fall bör få, som effekt att synsättet att just medborgarskapslandet bör ges förtur också kommer att få minskad betydelse i de situationer då flera stater ansöker om utlämning av en och samma individ för lagföring av samma brottsliga gärning. I stället bör en sådan aspekt som var brottet begåtts kunna få mer utrymme vid den avvägning som 13 § AllmL och 8 § NordL anvisar.

[918] Svenskt medborgarskap omnämns visserligen också i respektive lag när det gäller specialitetsprincipen, se 32 § 3 st. AllmL och 7 § 1 st. p. 2 NordL och när det gäller preskriptionskravet i utlämningssamarbetet mellan EU-staterna, se 10 § 3 st. AllmL.

3.4 Kravet på att det aktuella brottet skall vara av viss svårhet och en utdömd påföljd av viss stränghet

En utlämning får anses vara en i högsta grad ingripande åtgärd för individen. Åtgärdens ingripande karaktär ligger också bakom skapandet av inte bara ett, utan flera, utlämningsvillkor. *Beviskravet* inom utlämningsrätten återfinns i 9 § AllmL och som ett skäl bakom detta kan man ange att en utlämning är en väldigt ingripande åtgärd för individen och därför inte skall kunna företas mot en individ om man inte från svensk sida också har anledning att tro att personen i fråga har gjort sig skyldig till den aktuella gärningen.[919]

Beviskravet är egentligen en slags dubbelkontroll av att den ansökande statens domstolar verkligen kommer till samma slutsats som en inhemsk domstol skulle komma till i Sverige. Ett starkt förtroende för det ansökande landets domstolar kan därför i och för sig rättfärdiga att beviskravet tas bort eller modifieras. Under sådana förhållanden kan man vara säker på att det som stadgandet vill värna ändå kommer att respekteras oavsett om stadgandet finns kvar eller inte.

När det gäller *kravet att den aktuella gärningen skall vara av viss svårhet och den utdömda påföljden av viss stränghet* är detta också i sig ett krav som anses vila på antagandet att en utlämning är en mycket ingripande åtgärd för individen och att en sådan därför inte bör företas avseende alltför bagatellartade gärningar.[920]

Också *kravet på dubbel straffbarhet* får anses vila på ett antagande att utlämning, som är en ingripande åtgärd, inte bör företas för gärningar som man från svensk sida inte bedömer som klandervärda.[921]

När det gäller kravet att den aktuella gärningen skall vara av viss svårhet och den utdömda påföljden av viss stränghet liksom kravet på dubbel straffbarhet motiveras avskaffandet av dessa krav med att man vill utvidga utlämningssamarbetet och att man vill ge större inflytande till den ansökande staten för att avgöra när en utlämning skall företas. Även om sådana förändringar vilar på ett generellt förtroende för den ansökande statens rättssystem så innebär utmönstrandet av dessa krav, till skillnad från avskaffandet av beviskravet, att man från svensk sida också är beredd att acceptera t.ex. en annorlunda kriminalisering eller en högre repressionsnivå än den inhemska. Jämfört med ett utmönstrande av beviskravet går man därmed ett steg längre i förenklingen av utlämningssamarbetet.

[919] Se vidare avsnitt 2.9.2.
[920] Se avsnitt 2.3.2.
[921] Se vidare avsnitt 2.1.2.

3.5 Möjligheten att bevilja utlämning för accessoriska brott

Möjligheten till utlämning för accessoriska brott vilka inte uppfyller kraven på viss svårhetsgrad och/eller viss utdömd påföljd innebär processekonomiska vinster för det ansökande landet som kan pröva flera brottsliga gärningar i en och samma rättegång. Detsamma gäller den möjlighet som finns inbyggd i *specialitetsprincipen* att bevilja utlämning för ytterligare brott än det eller de brott som ursprungligen upptogs i ett lands utlämningsbegäran, Även för individen kan de båda stadgandena, paradoxalt nog, genom att utvidga området för utlämning, leda till fördelar. För det fall individen har för avsikt att stanna i den ansökande staten faller specialitetsprincipens skydd automatiskt efter en viss tid. Genom att den samlade brottsligheten som individen gjort sig skyldig till kan prövas vid ett och samma tillfälle (jag utgår ifrån att det inte föreligger andra utlämningshinder, t.ex. på grund av kravet på dubbel straffbarhet) kan individen ofta hålla nere sina rättegångskostnader. Men detta är inte den enda fördelen för individen. Det är också möjligt att det utdömda straffet blir lägre om de brottsliga gärningarna prövas vid ett rättegångstillfälle än om gärningarna sprids ut till flera olika rättegångstillfällen. Den möjlighet för påföljdsbestämningen som vårt svenska 34 kap. BrB erbjuder för att lindra effekten för individen när det gäller sammanträffande av brott och förändring av påföljd existerar nämligen långt ifrån i alla andra länder. På så sätt kan både bestämmelsen om accessoriska brott och specialitetsprincipens speciella konstruktion, som ger möjlighet att utvidga utlämningssamarbetet, leda till fördelar både för den ansökande staten och den eftersökte individen.

Också den möjlighet som 1995 års EU-konvention ger individen att frånsäga sig specialitetsprincipen gentemot ett annat EU-land (och som 1996 års EU-konvention bygger vidare på) leder till de beskrivna fördelarna för såväl individen som den ansökande staten. Eftersom individens avstående också i praktiken kan komma att innefatta gärningar som den anmodade staten inte skulle ha beviljat utlämning för, t.ex. då kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt, blir området för möjlig lagföring ännu större än när den anmodade staten förfogar över specialitetsprincipen eller när utlämning beviljas för accessoriska brott.

3.6 Förbudet mot utlämning för militära brott

3.6.1 Förbudet mot utlämning för militära brott och kravet på dubbel straffbarhet

I avsnitt 2.5.2, har jag hävdat att ett tänkbart skäl till förbudet mot utlämning för militära brott skulle kunna vara en önskan om att skydda individens åsiktsfrihet. Den som av samvetsskäl vägrar göra militärtjänst i ett främmande land skall inte kunna utlämnas för att straffas med anledning av ett sådant handlande.

En inställning inom utlämningsrätten som innebär att man respekterar individer som av samvetsskäl vägrar göra traditionell militärtjänst återspeglar sig nog också ofta i den egna interna rätten. Så är exempelvis fallet med Sverige. Ett land som respekterar samvetsvägrare har säkerligen liksom Sverige utvecklat ett inhemskt värnpliktssystem som erbjuder vapenfri tjänstgöring och därmed ger individen alternativa möjligheter för att ändå uppfylla sina medborgerliga förpliktelser. Den som vägrar bära vapen kommer därmed inte ovillkorligen att begå ett värnpliktsbrott utan kan i stället erbjudas en alternativ tjänstgöring.

I den mån den ansökande staten har ett mer stelbent system, dvs. några alternativa möjligheter att göra värnplikt existerar inte, kommer värnpliktsbrott kunna begås också av den som i och för sig ställer sig till statens förfogande men motsätter sig att bära vapen.

Det förhållandet att ett land har skapat alternativ till traditionell värnplikt är inte en omständighet som syns i själva kriminaliseringen av värnpliktsbrott. Samtidigt är det av avgörande betydelse för vem som kan tänkas bli potentiell förövare och för frågan om vilka det är man vill straffa genom värnpliktsbrott – hela kollektivet av värnpliktiga (oavsett skäl till vägran) eller enbart de som av andra skäl än samvetsbetänkligheter, t.ex. lättja, inte uppfyller sina förpliktelser.

Kravet på dubbel straffbarhet kan genom själva kriminaliseringen av värnpliktsbrott inte göra en sådan distinktion. Däremot skyddar förbudet mot utlämning för militära brott genom sitt absoluta hinder mot utlämning naturligtvis också de grupper av värnpliktsvägrare som motsätter sig att bära vapen i ansökande länder där några alternativa möjligheter till traditionell värnplikt inte finns. Men förbudet mot utlämning för militära brott kommer också att innefatta den som av lättja eller andra ovidkommande skäl inte gör sin värnplikt.[922]

[922] Se avsnitt 2.5.2.

3.6.2 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning för politiska brott

Förbudet mot utlämning för politiska brott i 6 § AllmL brukar bl.a. rättfärdigas av hänsyn till den anmodade statens önskan om att förhålla sig neutral gentemot den ansökande staten. Den anmodade staten vill inte lägga sig i den ansökande statens inre angelägenheter av taktiska skäl. Den anmodade staten vill inte gynna *en* regim och därmed bevilja denna utlämning för politiska brott, eftersom den anmodade staten inte vet vilken regim som kan komma att styra det ansökande landet i framtiden. Kanske kommer landet att styras av vänner till den politiske förbrytaren eller t.o.m. av denne själv. Liknande resonemang, dvs. en önskan att stå utanför det ansökande landets interna angelägenheter torde också kunna vara en förklaring till förbudet mot utlämning för militära brott i 5 § AllmL.

Förbudet mot utlämning för politiska brott brukar också rättfärdigas med en slags respekt för den eftersökte individens åsiktsfrihet. Sådana skäl torde också vara relevanta när det gäller förbudet mot utlämning för militära brott. De brott av politisk karaktär som individen gjort sig skyldig till skulle därmed, liksom de militära brotten, egentligen ha sin grund i en djupare övertygelse. Den politiske förbrytaren och den militäre förbrytaren skulle inte betraktas som konventionella brottslingar vilka stater generellt skulle behöva frukta. Snarare skulle det endast vara i en speciell kontext (i den ansökande statens politiska eller militära system) som individerna skulle begå brott. Därför skulle sådana förbrytare inte utgöra något generellt hot mot världssamfundet som helhet och alltså falla utanför ett internationellt samarbete som skulle vara av intresse också för den anmodade staten.

3.6.3 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

I avsnitt 3.6.1 har jag pekat på att kravet på dubbel straffbarhet inte hindrar en utlämning av värnpliktsvägrare till länder som saknar alternativ till traditionell värnplikt för dem som av samvetsskäl vägrar bära vapen. Jag har också påpekat att förbudet mot utlämning för militära brott visserligen hindrar en utlämning men att förbudet är generellt och därför också kommer att innefatta individer som av helt andra skäl än moraliska väljer att inte göra sin värnplikt. Ett beaktande av samvetsskäl som ligger bakom en värnpliktsvägran torde i och för sig också kunna vara en sådan humanitär omständighet som kan beaktas under 8 § AllmL. Under förutsättning att stadgandet ges en vid tolkning. Alternativt skulle omständigheten i vart fall kunna beaktas inom ramen för den fria prövningsrätten när den ansö-

kande staten inte är en avtalsstat. Bedömningen, jämfört med förbudet mot utlämning för militära brott, skulle i sådana fall göras på en individuell nivå i stället för på en generell nivå. Förbudet mot utlämning för humanitära skäl (i en vid tolkning) kan därmed komma att delvis överlappa förbudet mot utlämning för militära brott. När det gäller de humanitära skälen får man dock inte glömma bort att dessa alltid skall ses i relation till det ansökande landets intresse av utlämning.

3.6.4 Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning till extraordinär domstol

En annan tänkbar förklaring till förbudet mot utlämning för militära brott i 5 § AllmL är att utlämningssamarbetet vilar på ett förtroende för de ordinära, civila domstolarna och att detta förtroende inte automatiskt kan sägas sträcka sig till att också gälla ett främmande lands militära domstolar. Just när det gäller militära brott finns det nämligen en möjlighet att dessa kommer att underställas en främmande stats militära domstol i stället för en civil domstol. Förbudet mot utlämning för militära brott uppvisar i detta hänseende ett släktskap med förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar i 12 § 1 st. p. 2 AllmL. Det sistnämnda förbudet rättfärdigas med förklaringen att det är de ordinära domstolarna i den främmande staten som den anmodade staten, dvs. Sverige, hyser förtroende för. Detta förtroende kan inte utan vidare flyttas över till tillfälligt upprättade domstolar.

Både förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar kan därför beskrivas som skyddsgaranter mot rättegångar vid domstolar som inte villkorslöst omfattas av ett lika stort förtroende som de ordinära, civila domstolarna i det ansökande landet.

3.7 Förbudet mot utlämning för politiska brott

3.7.1 Förbudet mot utlämning för politiska brott och kravet på dubbel straffbarhet

Utvecklingen tycks gå mot att länder sinsemellan har börjat acceptera ett utlämningssamarbete som också innefattar politiska brott, i vart fall på regional nivå. Såväl det nordiska utlämningssamarbetet som EU-samarbetet när det gäller utlämning har gått i denna riktning. De skäl som tidigare har ansetts ligga bakom förbudet mot utlämning för politiska brott har ofta avfärdats såsom föråldrade eller till och med i grunden felaktiga. När det gäller individbeaktandet bakom förbudet har man ansett att skälet

i och för sig är beaktansvärt men att detta också kan tillvaratas genom förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse.[923] I den mån ett utlämningssamarbete med ett eller flera länder också bör omfatta politiska brott blir det relevant att fråga sig om det räcker med att ta bort förbudet mot utlämning för politiska brott eller om ytterligare justeringar av utlämningsrättens regelverk är nödvändiga för att uppnå det eftersträvade målet, dvs. möjlighet att utlämna för politiska brott. Om de skäl som anförts till stöd för förbudet mot utlämning för politiska brott skjuts i sank blir det naturligt att tänka sig ett utlämningssamarbete som omfattar både de relativt politiska brotten och de absolut politiska brotten.

Medan ett avskaffande av förbudet mot utlämning för politiska brott automatiskt skulle leda till att de relativt politiska brotten kan bli föremål för ett utlämningssamarbete är situationen mer komplicerad när det gäller de absolut politiska brotten. I ett flertal länder uppställer nämligen även kravet på dubbel straffbarhet ett hinder för utlämningssamarbetet rörande brott av politisk karaktär såvitt dessa kan hänföras till skaran av absolut politiska brott.[924] Detta beror på att den anmodade staten, när det gäller de absolut politiska brotten, endast har kriminaliserat gärningar som riktas mot den egna staten. Någon kriminalisering har således inte företagits om gärningen riktas mot ett annat land, exempelvis den ansökande staten. Så är i och för sig också förhållandet med den svenska straffrättsliga lagstiftningen. Exempelvis skall 18 kap. 1 § BrB avseende uppror, där det stadgas att "[d]en som, med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas", läsas så att vad som är kriminaliserat är ett angrepp mot det *svenska* statsskicket.

Men när det gäller det svenska utlämningssamarbetet uppkommer ändå inte den ovan nämnda problematiken avseende de absolut politiska brotten. Närmare bestämt beror detta på att man från svensk sida (se avsnitt 2.1.3) vid bedömningen av frågan om kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt tillåter en transformativ tolkning, dvs. en omställning företas av omständigheterna i det enskilda ärendet varvid frågeställningen blir följande; skulle den aktuella gärningen, om den begåtts på svenskt territorium och gentemot svenska intressen ha varit straffbar?

Om man anser att utvecklingen har gått dithän att utlämningssamarbetet bör omfatta politiska brott (relativt politiska brott och absolut politiska

[923] Jfr avsnitt 3.7.2.

[924] Se t.ex. van den Wijngaert 1980 s. 107. I sin avhandling, som behandlar politiska brott i den västerländska rättstraditionen, lägger hon fram ett förslag som syftar till att avskaffa förbudet mot utlämning för politiska brott. Författarinnan undantar helt sonika de absolut politiska brotten från sitt förslag, eftersom hon utgår ifrån att utlämning ändå inte kan ske för dessa brott med hänsyn till kravet på dubbel straffbarhet. Samma åsikt Rao 1998 s. 235.

brott) finns det två alternativ för de stater som inte tillämpar en transformativ tolkning av kravet på dubbel straffbarhet. Det ena alternativet är naturligtvis att kravet på dubbel straffbarhet i framtiden blir föremål för en transformativ tolkning. Det andra alternativet är att separata stadganden införs i ländernas utlämningslagstiftning för att möjliggöra utlämning avseende absolut politiska brott. En sådan reglering får därmed bli ett undantag till landets gängse krav på dubbel straffbarhet.

Det finns en ytterligare beröringspunkt när det gäller relationen mellan förbudet mot utlämning för politiska brott och kravet på dubbel straffbarhet. Det gäller frågan om vilka brott som den ansökande staten för egen del betraktar som politiska. För det fall den ansökande staten är en totalitär stat, är det både möjligt och troligt att denna kriminaliserat handlandet att öppet kritisera den rådande regimen, ett slags yttrandefrihetsbrott med andra ord, och att den ansökande staten klassificerar ett sådant brott som politiskt. Ett annat exempel på kriminalisering med politiska förtecken i den ansökande staten är straffstadganden som förbjuder utresa ur landet utan tillstånd. Från svensk sida anser man däremot att en kriminalisering av sådana handlingar inte hör hemma i en demokratisk stat och de beskrivna handlingarna är följaktligen inte heller kriminaliserade i Sverige.

För det fall en ansökande stat begär utlämning för sådana brott, med klara politiska förtecken, kommer kravet på dubbel straffbarhet att skydda individen mot utlämning och därmed samverka med förbudet mot utlämning för politiska brott genom att förhindra att en person utlämnas för brott som är av sådan karaktär att man på goda grunder kan misstänka att individen också skulle utsättas för en partisk rättegång (en situation som förbudet mot utlämning för politiska brott är tänkt att motverka).

3.7.2 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse

I den mån förbudet mot utlämning för politiska brott tar sin utgångspunkt i en önskan att skydda den individ som begärs utlämnad mot *en orättvis rättegång* i den ansökande staten, kan förbudet sägas överlappa ett inom utlämningsrätten senare tillkommet förbud, nämligen förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse i 7 § AllmL.[925] Vid en jämförelse mellan dessa två förbud kan följande konstateras. Medan förbudet mot utlämning för politiska brott traditionellt tagit sin utgångspunkt i presumtionen att individen skulle riskera en orättvis rättegång i den ansökande staten, har förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse en vidare inrikt-

[925] För samröret mellan de båda förbuden se också van den Wijngaert 1980 s. 80–89.

ning. Inte enbart risk för en orättvis rättegång, utan också övriga åtgärder såväl före som efter en rättegång som faller under begreppet förföljelse omfattas, förutsatt att förföljelsen utgår från statsmakten, organ som denna svarar för eller åtgärder som enskilda vidtar med statsmaktens goda minne.[926]

Vid en ytterligare jämförelse mellan förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning då individen riskerar svår förföljelse kan man konstatera att det sistnämnda förbudet har en både vidare och snävare räckvidd. Förbudet mot utlämning för politiska brott är konstruerat så, att fokus sätts på den brottsliga gärningen. En presumtion föreligger därmed för att de människor som begått politiska brott kommer att behandlas illa i den ansökande staten. Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse tar däremot sin utgångspunkt i individens relation till den ansökande staten, och ställer frågan om det finns risk för att just denne individ vid en utlämning skulle förföljas i ifrågavarande land. Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse hindrar därmed inte utlämning av individer som begått politiska brott, om man inte bedömer att dessa individer faktiskt skulle riskera svår förföljelse i den ansökande staten om de utlämnades. I den meningen är förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse snävare än förbudet mot utlämning för politiska brott. Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse kan emellertid också uppfattas som vidare än förbudet mot utlämning för politiska brott. Jag syftar då på de situationer där individer riskerar svår förföljelse vid en utlämning, men de brott som individerna har gjort sig skyldiga till inte kan klassificeras som politiska. Det är ju fullt möjligt att en politisk dissident också gör sig skyldig till konventionella brott. Vid sådana förhållanden skyddar förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse individerna från en utlämning. Däremot erbjuder förbudet mot utlämning för politiska brott inget som helst skydd.

Förbudet mot utlämning för politiska brott är absolut i den meningen att så fort ett politiskt brott föreligger skall utlämning vägras. Tvärtemot förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse innebär förbudet mot utlämning för politiska brott inte att någon individualiserad bedömning företas avseende den ansökande statens framtida behandling av individen. Förbudet mot utlämning för politiska brott är därmed mer "neutralt" i sin utformning än förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse. Genom förbudet mot utlämning för politiska brott deklarerar en potentiell anmodad stat i förväg att för vissa sorts brott kommer utlämning att vägras oavsett vilket land som ansöker därom. En tillämpning av stadgandet rörande

[926] Angående tolkning av begreppet förföljelse se t.ex. avsnitt 2.7.3.

förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse kan däremot, genom att en prövning görs i varje enskilt ärende, uppfattas som en kritik av rättssystemet i den ansökande staten för det fall en utlämningsansökan nekas med hänvisning till detta förbud.

3.7.3 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

Hittills har jag påpekat att förbudet mot utlämning för politiska brott i 6 § AllmL (såsom en skyddsgaranti för att individen inte utsätts för en orättvis rättegång) överlappar förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse. Detta är emellertid inte det enda utlämningsvillkoret som kan sägas överlappas av förbudet mot utlämning för politiska brott. En vid tolkning av förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl i 8 § AllmL (eller i vart fall en bedömning av ett utlämningsärende där man jämte 8 § AllmL granskar en utlämningsbegäran utifrån EKMR art. 6) torde också kunna förhindra en utlämning under sådana förhållanden,[927] liksom en tillämpning av den fria prövningsrätten när ett avtal inte finns med det ansökande landet.

Förbudet mot utlämning för politiska brott är absolut till sin karaktär och innebär att någon individuell prövning inte skall företas i det specifika utlämningsärendet, dvs. man frågar sig inte om det föreligger risk för en partisk rättegång i det ansökande landet. Enligt förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl skall, precis som när det gäller förbudet mot utlämning om individen riskerar svår förföljelse, en sådan bedömning dock företas. Till skillnad från förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse räcker det, för att stadgandet avseende humanitära skäl skall aktualiseras, att individen verkligen riskerar en orättvis rättegång. Anledningen behöver inte ha sin grund i någon speciell orsak som t.ex. politisk åskådning. På så sätt är förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl i ett första skede mer vidsträckt än stadgandet rörande förbud mot utlämning om individen riskerar svår förföljelse. På ett annat sätt innehåller däremot stadgandet rörande humanitära skäl en begränsning som inte förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse har. Utlämning med hänvisning till humanitära skäl kan nämligen endast vägras efter en avvägning mellan de humanitära skälen och den ansökande statens intresse av utlämning. Först om en utlämning uppenbart skulle strida mot humanitetens krav kan denna med hänvisning till humanitära skäl vägras. I den av mig beskrivna situationen skall prövningen naturligtvis alltid utfalla till individens fördel och utlämning därmed vägras.

[927] Jfr dock NJA 1993 s. 242.

3.7.4 Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar

Det finns också beröringspunkter mellan förbudet mot utlämning för politiska brott i 6 § AllmL och förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar i 12 § 1 st. p. 2 AllmL. Liksom för regleringen avseende politiska brott vilar det senare stadgandet på en önskan om att skydda individen mot en partisk rättegång vilket man ofta kan misstänka då en tillfällig domstol har tillsatts. Till skillnad från förbudet mot utlämning för politiska brott gäller stadgandet generellt och alltså oavsett karaktären av det begångna brottet. Eftersom det tidigare behandlade förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl innebär en ingående granskning av det specifika ärendet kommer bedömningen ovillkorligen att innebära en värdering av den ansökande staten och dess rättssystem. En sådan granskning kan vara känslig ur ett utrikespolitiskt perspektiv, i synnerhet då den ansökande staten faller till korta vid bedömningen. Förbudet mot utlämning för politiska brott och förbudet mot utlämning till en extraordinär domstol har därmed en mer generell utformning än förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl. Genom de två förstnämnda förbuden undviker man en mer ingående bedömning av det enskilda ärendet, låt vara att Regeringen faktiskt har getts en möjlighet att meddela undantag från förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar, och att ett sådant undantag måste föregås av en individuell prövning.

3.8 Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse

När det gäller föregående utlämningsvillkor, förbudet mot utlämning för politiska brott i 6 § AllmL, har detta behandlats utifrån frågan att individen skulle riskera en partisk rättegång i den ansökande staten. Jag har visat att förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse i 7 § AllmL överlappar förbudet mot utlämning för politiska brott under sådana omständigheter. Förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse har emellertid till syfte att ge ett vidare skydd genom att förhindra utlämning vid all slags förföljelse, inte enbart sådan som tar sig uttryck i en partisk rättegång. Förutsatt att förföljelsen utgår ifrån statsmakten, organ som denna svarar för eller att själva åtgärden företas av enskilda individer med statsmaktens goda minne kan förbudet aktualiseras.

Det är dock viktigt att påpeka att förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse innehåller en begränsning av den krets individer som

omfattas av förbudet såtillvida att den aktuella förföljelsen, för att beaktas, måste ta sin utgångspunkt i personens härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning.[928] Det kan emellertid finnas andra anledningar till att individen riskerar en diskriminerande behandling, t.ex. på grund av dennes kön eller sexuella läggning eller att den ansökande staten utövar förföljelse av samtliga individer som befinner sig på dess territorium. Under sådana omständigheter torde i stället stadgandet rörande *humanitära skäl* i 8 § AllmL kunna aktualiseras om man godtar en vid tolkning av detta (eller i vart fall en tillämpning av EKMR art. 3 vid sidan av 8 § AllmL). Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl kräver nämligen inte att förföljelsen skall ha sin grund i någon särskild omständighet. Till sin karaktär är stadgandet annorlunda än förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse också ur en annan aspekt. Det kräver nämligen som bekant alltid att en avvägning skall företas mellan de humanitära skälen och den ansökande statens intresse av utlämning. Först om en utlämning uppenbart skulle strida mot humanitetens krav kan en sådan vägras med hänvisning till humanitära skäl. Man kan utgå ifrån att ett sådant fall alltid skulle föreligga vid den ovan beskrivna situationen.[929]

3.9 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

3.9.1 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och preskriptionskravet

Jag har tidigare, i avsnitt 2.11.2, pekat på att ett rättmätigt skäl bakom preskriptionsstadgandet är ett hänsynstagande till den enskilde, dvs. ett humanitärt beaktande. En individ skall inte för all framtid behöva leva i ovisshet om frågan huruvida ett av honom eller henne begånget brott kommer att leda till en rättslig åtgärd. Samma sak gäller för det fall individen redan är dömd men väntar på att få avtjäna ett utdömt straff.

Att hävda att de svenska preskriptionsreglerna kan vara en världsomfattande måttstock för när en tidsrymd övergår från att vara human till att

[928] Huruvida formuleringen "[e]ller eljest på grund av politiska förhållanden löper risk att i den främmande staten utsättas för förföljelse, som riktas mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet" har någon självständig betydelse vid denna bedömning, se avsnitt 2.7.3 ovan.

[929] När EKMR art. 3 aktualiseras har staten inte rätt att företa någon avvägningsprocedur mellan individens intresse och andra intressen, se vidare avsnitt 1.6.3.3 och avsnitt 2.7.3.

bli inhuman, från att bli lämplig till olämplig, kan däremot ifrågasättas. Alldeles särskilt som också mer inhemska skäl kan få spela en roll vid bestämmandet av den lagstadgade preskriptionstidens längd, t.ex. ett lands resurser för brottsbekämpning.[930]

Utvecklingen inom det svenska utlämningssamarbetet synes gå i riktning mot att avskaffa preskriptionskravet. Så har redan skett när det gäller det nordiska samarbetet, och genom 1996 års EU-konvention har kraftiga inskränkningar också genomförts när det gäller preskriptionskravet i utlämningssamarbetet mellan EU:s medlemsstater. Innebär detta att ett framtida utlämningssamarbete, utan ett generellt preskriptionskrav, också kommer att leda till att de humanitära hänsynstaganden som ligger bakom preskriptionskravet inte längre har någon plats i den svenska utlämningsrätten? En sådan radikal utveckling är varken särskilt trolig eller önskvärd. När det gäller de humanitära övervägandena bakom preskriptionskravet finns det en beröringspunkt mellan dessa och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl. I praxis[931] har den omständigheten att ett brott begåtts för länge sedan ansetts vara en sådan omständighet som enligt 8 § AllmL talar mot en utlämning. I vart fall om man ger 8 § AllmL en vid tolkning torde detta kunna erbjuda en arena för att alltjämt beakta de humanitära skäl som tidigare låg bakom det generella preskriptionskravet. Ett avskaffande av preskriptionskravet får tolkas som att den anmodade staten i stort får rätta sig efter den ansökande statens preskriptionsregler. Huruvida den ansökande staten anser att ett brott är preskriberat efter åtta år i stället för efter fem år hos den anmodade staten torde därför inte påverka möjligheterna till utlämning. För det fall orimliga skillnader skulle föreligga i ett enskilt ärende torde däremot förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl kunna fungera som en bromskloss vid avsaknad av ett generellt preskriptionskrav.

3.9.2 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem

Bakom regleringen avseende ne bis in idem i 10 § 1 st. och 3 st. AllmL finns, vilket jag påpekat i avsnitt 2.9.2, också ett humanitärt beaktande. Den som en gång dömts för en brottslig gärning skall i princip inte kunna dömas en andra gång för samma brottsliga gärning. När det gäller utländ-

[930] Se avsnitt 2.11.2.

[931] Jfr NJA 1992 s. 621, där HD med hänvisning till humanitära skäl bl.a. har beaktat att det aktuella brottet begåtts för mer än 15 år sedan och att påföljden följaktligen, med tillämpning av svensk straffrätt, inom kort skulle ha varit förfallen.

ska domar är skyddet enligt 10 § 3 st. AllmL svagare än när det gäller svenska domar, t.ex. finns det inget skydd alls under principen rörande ne bis in idem i utlämningssammanhang för det fall den utländska domen skulle härröra från ett land med vilket Sverige inte har slutit utlämningsavtal och den aktuella gärningen inte begåtts på dess territorium. Den humanitära aspekten när det gäller individens skydd mot att inte bli dömd för samma gärning två gånger och därmed få avtjäna två straff kan dock göra sig lika starkt gällande i en sådan situation som då den tidigare domen är svensk eller härrör från ett land med vilket Sverige har slutit utlämningsavtal. I en sådan situation skulle man möjligen kunna låta den utländska domen vara en omständighet som beaktas inom ramen för den avvägning som skall företas enligt 8 § AllmL för att besvara frågan om det uppenbart skulle strida mot humanitära skäl att bevilja utlämning.[932] Om utlämningsavtal saknas med den ansökande staten torde även den tidigare utländska domen kunna beaktas inom ramen för den fria prövningsrätten.

3.9.3 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning till en extraordinär domstol

Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl i 8 § AllmL torde (som jag tidigare påpekat), om man ger stadgandet en vid tolkning, kunna omfatta frågan huruvida en kommande rättegång kan anses vara partisk.[933] Det finns därmed en överlappning mellan stadgandet om humanitära skäl och förbudet mot utlämning om individen skulle ställas till svars inför en extraordinär domstol. Den sistnämnda regleringen återfinns i 12 § 1 st. 2 p. AllmL. Förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar vilar på tanken att en sådan domstol skulle kunna innebära att individen utsätts för en orättvis rättegång. Detta är en aspekt som stadgandet rörande humanitära skäl också torde omfatta om detta ges en vid tolkning. Skillnaden mellan stadgandena är naturligtvis att medan stadgandet rörande humanitära skäl innebär en mer ingående värdering av det enskilda ärendet så innebär förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar ett generellt förbud mot utlämning till tillfälliga domstolar. Endast i de fall man från svensk sida anser att en utlämning bör beviljas till en tillfälligt inrättad domstol måste Regeringen, för att ge tillstånd till ett undantag från förbudet, företa en individuell bedömning av det aktuella utlämningsärendet.

[932] Jfr NJA 2000 s. 128 där en omständighet som ansågs tala mot utlämning var att personen i fråga redan varit häktad en viss tid i den ansökande staten med anledning av den aktuella brottsanklagelsen.
[933] Se avsnitt 3.7.3.

3.9.4 Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl och förbudet mot utlämning vid risk för dödsstraff

I praxis har HD, vid tillämpningen av 8 § AllmL, beaktat att en utdömd påföljd (59 år) markant avvek från vad som skulle ha varit det strängaste straff som individen kunnat ådömas i Sverige.[934] En utlämning under sådana förhållanden ansågs inhuman. På den yttersta skalan av inhumana straff torde man återfinna dödsstraffet. När det gäller utlämning och just dödsstraffet finns det också en särreglering, nämligen 12 § 1 st. p. 3 AllmL, som förbjuder utlämning om individen riskerar att bestraffas med döden. Därmed kommer stadgandet rörande humanitära skäl och förbudet mot utlämning om individen riskerar dödsstraff att i viss mån överlappa varandra när det gäller bedömningen av den påföljd individen ådömts.

3.10 Beviskravet inom utlämningsrätten

3.10.1 Beviskravet inom utlämningsrätten och kravet på dubbel straffbarhet

I avsnitt 2.1.3 har jag redogjort för det svenska brottsbegreppet vilket är kärnan i kravet på dubbel straffbarhet. Jag har i detta avsnitt kommit fram till att det centrala är att de faktiska omständigheterna kan sorteras in under ett svenskt straffstadgande, inte att själva gärningen rubriceras på samma sätt i Sverige och i den ansökande staten.

Om man skall ta brottsbegreppet på allvar inom utlämningsrätten måste därför en stegvis granskning företas av de fakta som legat till grund för den utländska domen i det enskilda ärendet. Frågor om det uppsåt eller den oaktsamhet som läggs individen till last har svenska motsvarigheter, huruvida en nödvärnssituation kan anses föreligga eller huruvida det finns ursäktande omständigheter är samtliga frågor som skall ställas. I den mån beviskraven sänks för den anmodade staten på så sätt att denna inte behöver inkomma med den aktuella domen utan man i stället nöjer sig med kortfattade uppgifter t.ex. om brottets beskaffenhet, blir bedömningsunderlaget mindre. För nordiska förhållanden har den ansökande staten getts en sådan möjlighet genom 9 § NordL. Detsamma gäller för EU-staterna i utlämningssamarbetet, vilket framgår av 29 § AllmL. Den sistnämnda regleringen är en effekt av 1995 års EU-konvention. Vid avsaknad av en dom och den information som domen många gånger ger, är det svårare att avgöra vilka de faktiska omständigheterna har varit i ett ärende. För det nordiska utlämningssamarbetet har sådana effekter mindre betydelse eftersom samarbetet inte innehåller ett generellt krav på dubbel straffbarhet. När det gäller det utomnordiska utlämningssamarbetet

[934] NJA 1992 s. 621.

kan man konstatera att 1995 års EU-konvention också har befriat den ansökande staten från kravet att presentera en brottmålsdom, men detta är en lättnad som har skapats för den ansökande staten utan att man inom EU-samarbetet har tagit bort kravet på dubbel straffbarhet.

3.10.2 Beviskravet inom utlämningsrätten och förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

9 § AllmL, som i huvudsak behandlar beviskravet, lämnar också möjlighet för Sverige, att neka utlämning om det kan riktas allvarlig erinran mot den utländska domen. I praxis[935] har allvarlig erinran riktats mot en dom som bl.a. avsåg ett osedvanligt långt straff (59 år). När samma ärende på nytt aktualiserades, sedan den ansökande staten slutit ett avtal med Sverige om att i princip godta varandras domar kom utlämningsärendet i stället att underkännas med hänvisning till 8 § AllmL som stadgar att en utlämning som uppenbart strider mot humanitetens krav inte kan beviljas.[936] Även vid denna prövning fäste HD vikt vid det osedvanligt långa straffet. Dessa båda fall visar att det finns en samverkansaspekt mellan 9 § AllmL och prövningen om domen föranleder allvarlig erinran och 8 § AllmL och dess humanitära beaktanden.

3.10.3 Beviskravet inom utlämningsrätten och förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem

På samma sätt som minskade beviskrav, när det gäller huruvida den ansökande staten måste presentera en redan meddelad dom, leder till att det blir mindre beslutsunderlag för bedömningen av kravet på dubbel straffbarhet blir det också, med minskade beviskrav, svårare att bedöma om en ne bis in idem-situation föreligger. Utan en utländsk dom med en detaljerad gärningsbeskrivning kan det bli svårare att avgöra huruvida en utlämning skulle innebära ett åsidosättande av regeln om ne bis in idem. Det är exempelvis svårt att avgöra om principen avseende ne bis in idem kränks, då man från svensk sida endast vet att en utländsk dom avseende stöld föreligger men man inte kan avgöra mer precist vilka föremål som omfattas av domen (låt vara att det anges i 29 § 1 st. 5 p. AllmL att man i stället för en dom skall ange omständigheterna för brottet).

För att inte nonchalera regeln om ne bis in idem, som hittills har fått vara intakt i utlämningssamarbetet, blir det därför ännu viktigare än tidigare att frågor ställs till den eftersökte individen under själva utlämningsförfarandet för att på så sätt kunna reda ut huruvida en ne bis in idem-situation kan tänkas föreligga.

[935] NJA 1978 s. 671.
[936] NJA 1992 s. 621.

3.11 Förbudet mot utlämning med hänsyn till principen om ne bis in idem

Det finns ett nära samröre mellan det stadgande som värnar principen ne bis in idem i 10 § 1 st. AllmL och i 7 § 1 st. 1 p. NordL och den reglering som förbjuder utlämning för det fall ett *tillfälligt hinder* föreligger, i 11 § 1 st. AllmL och i 6 § 1 st. NordL. Man kan skönja en grundläggande och viktig skillnad mellan de båda bestämmelserna. Ett tillfälligt hinder är tänkt att vara övergående. Tanken är därmed att om det enda hinder som föreligger mot en utlämningsbegäran är ett tillfälligt hinder, så skall en utlämning genomföras så snart som det tillfälliga hindret bortfallit. Stadgandet som behandlar principen ne bis in idem utgör däremot ett varaktigt hinder mot utlämning. Det är tänkt att förhindra att en brottslig gärning prövas mer än en gång och att individen därmed skulle riskera att bli föremål för dubbelbestraffning. I de situationer då en senare lagakraftvunnen svensk dom innebär att en ne bis in idem-situation föreligger är det omöjligt att tala om ett tillfälligt hinder. I själva verket rör det sig i en sådan situation om ett hinder som så småningom kommer att bli permanent.

För att förhindra att en och samma brottsliga gärning kommer under bedömning mer än en gång bör man använda sig av samma gärningsbegrepp vid bedömningen av principen ne bis in idem som vid bedömningen av de tillfälliga hindren. Detta blir särskilt intressant i de situationer då en lagakraftvunnen dom inte föreligger vid tidpunkten för granskningen av utlämningsansökan. Om en lagakraftvunnen dom föreligger spelar det i praktiken inte någon roll hur gärningsbegreppet tolkas när det gäller de tillfälliga hindren. Här kan man alltid gå direkt till 10 § 1 st. AllmL, ne bis in idem, och med stöd av inhemska rättskraftsregler hävda att även om utlämningsansökan behandlat ett annat brott än vad som avses i den lagakraftvunna domen skall utlämning inte beviljas, om de båda brotten kan hänföras till samma brottsliga gärning. Om utlämningsansökan behandlas på ett tidigare stadium, då någon lagakraftvunnen dom inte föreligger i Sverige utan en rättegång i stället pågår, blir situationen annorlunda. En direkt tillämpning av principen ne bis in idem hindrar inte utlämning *vid denna tidpunkt* eftersom en lagakraftvunnen dom inte föreligger. Att enbart tala om ett tillfälligt hinder blir emellertid märkligt eftersom tanken då är att utlämning skall beviljas så snart det tillfälliga hindret bortfallit. När det har bortfallit, dvs. då en lagakraftvunnen dom föreligger, gör sig emellertid principen om ne bis in idem gällande.[937]

[937] Se vidare angående denna diskussion avsnitt 2.12.3.1.

3.12 Specialitetsprincipen

3.12.1 Specialitetsprincipen och övriga principer inom utlämningsrätten – skyddsaspekten

Inledningsvis vill jag påminna om att specialitetsprincipen i litteraturen ofta beskrivs som en förlängning av *kravet på dubbel straffbarhet*, som ett skydd för att detta skall respekteras (se avsnitt 2.13.2).[938] Därmed inställer sig frågan om ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet automatiskt bör leda till att också specialitetsprincipen överges. Att tala om automatik vore emellertid att gå för långt. Specialitetsprincipen, vilken leder till att inga andra brott samt inga andra gärningsmoment än de som finns återgivna i en utlämningsansökan får behandlas, syftar i själva verket till en förlängning av flertalet villkor som finns uppställda inom utlämningssamarbetet.[939] Kravet på dubbel straffbarhet är, i detta sammanhang, endast ett villkor bland flera andra inom utlämningsrätten.[940]

Specialitetsprincipens betydelse för övriga villkor kan illustreras praktiskt genom följande exempel. Förutom de brottsliga gärningar som upptagits i en beviljad utlämningsansökan önskar den ansökande staten, tillsammans med dessa brott, i en kommande rättegång, även pröva om den person som begärts utlämnad gjort sig skyldig till ett högmålsbrott. I ett sådant läge förpliktar som bekant specialitetsprincipen den ansökande staten att begära tillstånd härtill från den anmodade staten. Vid just denna separata bedömning får vi anta att *förbudet mot utlämning för politiska brott* kommer att granskas närmare. Specialitetsprincipen blir därmed också en skyddsgaranti för att förbudet mot utlämning för politiska brott upprätthålls. På samma sätt kan specialitetsprincipen naturligtvis skydda *förbudet mot utlämning för militära brott* om det nytillkomna brottet skulle vara ett sådant.

Vidare skulle ett nytt brott, till skillnad från det som upptagits i en föregående utlämningsbegäran, till sin karaktär kunna vara sådant att den utlämnade individens politiska tillhörighet härigenom blev känd och att denne därför skulle riskera att bli utsatt för svår förföljelse i den ansökande staten, exempelvis genom att, med den ansökande statens goda minne, behandlingen av politiskt oliktänkande individer vid statens fängelser är särdeles grym. Specialitetsprincipen blir i detta fall även en garanti för att *förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse* respekteras.

Dessutom kan specialitetsprincipen värna det förbud mot utlämning som uppställs avseende de fall då en sådan skulle vara uppenbart ofören-

[938] Se framför allt Vogler 1991 s. 231 men även Dinstein 1991 s. 38–41, Richardson 1991 s. 85–89 och avsnitt 2.13.2 ovan.
[939] Se också min diskussion i avsnitt 2.13.2.
[940] Se härvid också Vogler 1991 s. 237.

lig med *humanitetens krav*. Det kan mycket väl tänkas att en persons ungdom eller hälsotillstånd är sådant att en utlämning inte väcker betänkligheter när ansökan avser ett kortare fängelsestraff, medan motsatt bedömning görs om individen också skall dömas för en annan brottslig gärning för vilken domstolarna i den ansökande staten utdömer särdeles stränga straff. En tänkbart situation som visar att ett nytillkommet brott kan leda till en annan bedömning av utlämningsfrågan är det följande. Den individ som begärs utlämnad lider av psykiska problem. Förutom det brott som varit uppe till bedömning vid avgörandet av utlämningsärendet visar det sig att individen tidigare dömts för ett annat brott i den ansökande staten. Denna dom avser ett osedvanligt långt fängelsestraff som ännu inte avtjänats. Det står vidare klart att individer som lider av psykiska problem far mycket illa i de anstalter som är avsedda för långtidsdömda fångar. Det saknas helt enkelt beredskap för att ta hand om individer med sådana problem i den ansökande statens fängelser. Specialitetsprincipen hindrar i detta exempel att individen avtjänar ett fängelsestraff som, om det initialt varit uppe till bedömning i den anmodade staten, skulle ha lett till att utlämning vägrats i denna del.

Till sist kan nämnas att specialitetsprincipen även skyddar *regeln röran-de ne bis in idem*. Genom att den ansökande staten måste begära tillstånd för att få döma över andra brottsliga gärningar än de som omfattas av dess utlämningsbegäran förhindrar man att individen döms för brott som redan varit uppe till bedömning i den anmodade staten. Det svenska stadgandet rörande ne bis in idem är i viss mån utsträckt till att också skydda mot utlämning då den brottsliga gärningen har prövats i ett tredje land. Specialitetsprincipen kommer att skydda individen också i sådana situationer.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att specialitetsprincipens roll blir mindre ju färre villkor som måste vara uppfyllda för att en utlämningsbegäran skall beviljas. Så länge ett beviljande av en sådan begäran är förenat med att ett eller flera villkor är uppfyllda, finns det emellertid en funktion att fylla också för specialitetsprincipen.

Vidare finns det behov av specialitetsprincipen i ett utlämningssamarbete likt det nordiska, där de formella villkoren för att bevilja en utlämningsbegäran är starkt reducerade men där den anmodade staten trots att de formella utlämningsvillkoren är uppfyllda dessutom alltid har rätt att använda sig av sin *fria prövningsrätt* för att vägra utlämning.

3.12.2 Specialitetsprincipen och kravet på dubbel straffbarhet – samarbetsfrämjande

Det är förståeligt att man kan tycka sig se en koppling mellan avskaffandet av de olika utlämningsvillkoren och ett ökat område för utlämningssamarbetet. Det kan emellertid finnas undantag till denna till synes logiska följd. Ett sådant exempel är relationen mellan kravet på dubbel straffbarhet och specialitetsprincipen. Naturligtvis under förutsättning att man tar kravet på dubbel straffbarhet på allvar och inte enbart låter detta bli någon slags ungefärlig bedömning för när utlämning skall beviljas. Följande exempel kan illustrera vad jag menar. I land A är enbart ett visst slags handlande kriminaliserat om det sker uppsåtligen. I land B är också ett sådant oaktsamt handlande straffbelagt. Land B ansöker om utlämning av en individ som befinner sig i land A. Land B gör gällande att individen uppsåtligen har gjort sig skyldig till det aktuella handlandet. Individen påstår att han inte medvetet har handlat på det sätt som land B påstår. Kravet på dubbel straffbarhet skulle inte hindra en utlämning i den situationen att land B begär utlämning för ett uppsåtligt handlande. Det finns förvisso en möjlighet att åklagaren, vid en rättegång i land B, skulle komma att justera sin talan till ett oaktsamhetsbrott. Det är tänkbart att individens nekande gör det omöjligt för åklagaren att bevisa att denne har handlat uppsåtligen. Om specialitetsprincipen respekteras såsom ett skydd för kravet på dubbel straffbarhet kommer en sådan åtalsjustering alltid att leda till att den ansökande staten, dvs. land B, begär tillstånd av land A, den anmodade staten. Det anmodade landet behöver, om specialitetsprincipen respekteras, aldrig frukta den situationen att det ansökande landets kriminalisering ser annorlunda ut, t.ex. vad gäller de rekvisit som behöver vara uppfyllda för att en brott skall anses föreligga. Kravet på dubbel straffbarhet skyddas alltid genom specialitetsprincipen. Ett utmönstrande av specialitetsprincipen tar emellertid bort denna garanti och skulle därför kunna leda till ökade betänkligheter när det gäller utlämning till stater vars kriminalisering i viss mån sammanfaller och i viss mån skiljer sig från den anmodade statens kriminalisering. I slutändan har den anmodade staten nämligen ingen garanti för att kravet på dubbel straffbarhet kommer att respekteras.

3.12.3 Specialitetsprincipen och förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse

Specialitetsprincipen i 12 § 1 st. p. 1 AllmL innebär också ett förbud mot utlämning från det ansökande landet till ett tredje land såvida inte det anmodade landet, här Sverige, lämnar sitt tillstånd till en sådan vidareutlämning. Också förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse i 7 §

AllmL hindrar utlämning om det finns risk för att den ansökande staten (där risk för förföljelse i och för sig inte behöver existera) skulle komma att vidareutlämna individen till ett tredje land där denne riskerar förföljelse. Specialitetsprincipen och förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse överlappar härmed varandra.

Specialitetsprincipen skyddar, på samma sätt som förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse, mot vidareutlämning till ett land där individen skulle komma att förföljas. Enligt specialitetsprincipen måste det ansökande landet begära tillstånd hos Sverige för att få vidareutlämna individen. Vid en sådan tillståndsprövning skulle Sverige underkänna ett vidareutlämnande om det innebar att individen skulle riskera att utsättas för förföljelse.

Eftersom specialitetsprincipens skydd, i utomnordiska utlämningsärenden, enbart varar en begränsad tid, nämligen 45 dagar (12 § 1 st. p. 1 § AllmL) blir förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse också ett komplement till specialitetsprincipen eftersom förbudet är tidsobegränsat – utlämning skall inte beviljas till ett land från vilket man kan misstänka att individen skulle kunna vidareutlämnas till land i vilket individen skulle riskera att utsättas för svår förföljelse.

3.13 Flera länder ansöker om utlämning av samma person

De stadganden som reglerar situationen att flera stater ansöker om utlämning av en och samma individ – för utomnordiska utlämningsförhållanden 13 § AllmL och för nordiska utlämningsförhållanden 8 § NordL – är allmänt utformat. Stadgandena radar nämligen inte enbart upp en rad specifika omständigheter som skall beaktas. Dessutom framgår det att "övriga omständigheter" kan beaktas. Genom sin allmänna formulering ger stadgandet Sverige, i egenskap av anmodad stat, möjlighet att ställa de ansökande staterna mot varandra och för var och en av dessa stater värdera de olika utlämningsvillkoren.

Om två stater önskar döma individen för samma brottsliga gärning torde nämligen inte enbart omständigheter som finns angivna i stadgandet och vilka t.ex. rör frågan var brottet begåtts eller vilket land som är individens medborgarskaps- eller hemvistland få spela roll vid bedömningen. Även omständigheten såsom att individen skulle riskera svår förföljelse i den ansökande staten, huruvida individen kan komma att dömas till dödsstraff, om en extraordinär domstol skall ansvara för rättegången i den ansökande staten eller humanitära hänsynstaganden i övrigt torde få betydelse vid det svenska avgörandet. Genom sin allmänna formulering

kan stadgandena som reglerar den situationen att flera stater ansöker om utlämning av en och samma individ därför komma att samverka med *utlämningsrättens övriga villkor*. Stadgandena tillförsäkrar nämligen att samtliga dessa villkor respekteras.

3.14 Sammanfattning

Utan att göra anspråk på att vara heltäckande har jag sökt visa att utlämningsvillkoren samverkar genom att både överlappa och komplettera varandra samt att avskaffandet av ett utlämningsvillkor kan få återverkningar på de resterande villkoren.

När det gäller *samverkansaspekten* har jag pekat på bl.a. att kravet på dubbel straffbarhet kompletteras genom förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl. Eftersom ett krav på tillräknelighet (ålder och psykisk sjukdom) har tagits bort från det svenska brottsbegreppet kan detta inte beaktas inom ramen för kravet på dubbel straffbarhet. Detta innebär emellertid inte att Sverige också i alla tänkbara situationer skulle vara berett att utlämna minderåriga och psykiskt sjuka lagöverträdare. I stället torde sådana omständigheter kunna beaktas inom ramen för humanitära skäl i utlämningssamarbetet.

Ett ytterligare samband mellan straffbarhetsbegreppet och de båda nämnda villkoren torde vara att sådana omständigheter som innebär att en påföljd inte utdöms i ett specifikt fall, t.ex. med hänsyn till åtalseftergift eller billighetshänsyn, helt faller utanför kravet på dubbel straffbarhet eftersom kravet enbart behandlar straffbarhet in abstracto. Detta behöver i och för sig inte leda till slutsatsen att de nämnda omständigheterna, dvs. om individen skulle ha ådömts straff för det fall denne lagförts i Sverige, aldrig skulle vara intressanta för utlämningsfrågan. I exceptionella fall torde sådana omständigheter också kunna få betydelse för bedömningen om utlämning skall beviljas. Men då torde omständigheterna få beaktas inom ramen för frågan om humanitära skäl eller inom ramen för den fria prövningsrätten.

Jag har dessutom sökt visa att det finns ett nära samröre mellan kravet på dubbel straffbarhet och preskriptionskravet inom utlämningsrätten. Dessa är båda villkor som baseras på den inhemska straffrätten i syfte att ge möjlighet att granska en utlämningsbegäran. Preskriptionskravet är en förlängning av kravet på dubbel straffbarhet. Som ett första steg måste rättstillämparen ta ställning till vilket svenskt straffstadgande som kan aktualiseras i ett utlämningsärende. Först därefter kan man bedöma preskriptionsfrågan, som är avhängig av det svenska straffstadgandets straffskala.

Ytterligare en viktig typ av samverkan gäller principen om ne bis in idem och det tillfälliga hindret mot utlämning när individen är föremål för rättegång eller straffverkställighet i Sverige. Man kan skönja en grundläggande och viktig skillnad mellan de båda bestämmelserna. Ett tillfälligt hinder är tänkt att vara övergående. Tanken är därmed att om det enda hinder som föreligger mot en utlämningsbegäran är ett tillfälligt hinder, så skall en utlämning genomföras så snart som det tillfälliga hindret bortfallit. Stadgandet som behandlar principen ne bis in idem utgör däremot ett varaktigt hinder mot utlämning. Det är tänkt att förhindra att en brottslig gärning prövas mer än en gång och att individen därmed skulle riskera att bli föremål för dubbelbestraffning. I de situationer då en senare lagakraftvunnen svensk dom innebär att en ne bis in idem-situation föreligger är det omöjligt att tala om ett tillfälligt hinder. I själva verket rör det sig i en sådan situation om ett hinder som så småningom kommer att bli permanent. För att förhindra att en och samma brottsliga gärning kommer under bedömning mer än en gång bör man använda sig av samma gärningsbegrepp vid bedömningen av principen ne bis in idem som vid bedömningen av de tillfälliga hindren. Detta blir särskilt intressant i de situationer då en lagakraftvunnen dom inte föreligger vid tidpunkten för granskningen av utlämningsansökan. Om en lagakraftvunnen dom föreligger spelar det i praktiken inte någon roll hur gärningsbegreppet tolkas när det gäller de tillfälliga hindren. Här kan man alltid gå direkt till 10 § 1 st. AllmL, ne bis in idem, och med stöd av inhemska rättskraftsregler hävda att även om utlämningsansökan behandlat ett annat brott än vad som avses i den lagakraftvunna domen skall utlämning inte beviljas, om de båda brotten kan hänföras till samma brottsliga gärning.

Jag har vidare sökt visa att specialitetsprincipen samverkar med utlämningsrättens övriga villkor genom att varje ny gärning eller nytt gärningsmoment, som den ansökande staten önskar döma över, också måste underställas den anmodade statens bedömning. Den anmodade staten (Sverige) kan härigenom beakta utlämningsvillkor som t.ex. kravet på dubbel straffbarhet, principen om ne bis in idem, förbudet mot utlämning för politiska och militära brott. Vidare främjar specialitetsprincipen utövandet av den fria prövningsrätten inom det nordiska utlämningssamarbetet genom att varje ny gärning eller nytt gärningsmoment också kan bli föremål för en sådan vidare bedömning som den fria prövningsrätten innebär. På samma sätt som specialitetsprincipen skyddar övriga utlämningsvillkor kan också den bestämmelse som behandlar den situationen att flera länder ansöker om utlämning av samma individ innebära att Sverige, vid beaktande av de olika ansökande staternas utlämningsansökningar, kan göra en bedömning av dessa utifrån samtliga utlämningsvillkor.

Möjligheten till accessorisk utlämning, den möjlighet som speciali-

tetsprincipens ger att godkänna en utvidgad utlämning i efterhand samt individens möjlighet att frånsäga sig specialitetsprincipens skydd kan innebära processekonomiska fördelar för den ansökande staten i vilken en brottmålsrättegång kan omfatta samtliga de brott som individen gjort sig skyldig till. Särskilt stora processekonomiska vinster kan naturligtvis bli aktuella när möjligheten till lagföring av det nya brottet innebär att man kan låta brottmålsprocessen avse flera brottsmisstänkta individer. Också individen kan gynnas genom att denne enbart behöver inställa sig vid en rättegång och därmed kan få ned sina rättegångskostnader. Det är också så att individen i flera länder kan tilldömas ett lägre straff då den samlade brottsligheten bedöms vid ett och samma tillfälle jämfört med att den bedöms vid olika rättegångstillfällen. Den möjlighet för påföljdsbestämningen som vårt svenska 34 kap. BrB erbjuder för att lindra effekten för individen när det gäller sammanträffande av brott och förändring av påföljd existerar nämligen långt ifrån i alla länder.

Om man granskar de skäl som olika utlämningsvillkor vilar på finner man att flertal villkor överlappar varandra. Exempelvis kan man hävda att såväl beviskravet, kravet på dubbel straffbarhet och kravet att det aktuella brottet skall vara av viss svårhet och den utdömda påföljden av viss stränghet får anses vila på tanken att utlämning i sig är en så ingripande åtgärd att man dels måste ha garantier för att individen verkligen är skyldig, dels måste anse att gärningen i sig har viss substans, både vad det gäller huruvida den är klandervärd och i vilken omfattning handlandet är klandervärt.

Förbudet mot utlämning för militära brott och förbudet mot utlämning för politiska brott synes båda vila på skälen att den anmodade staten önskar förhålla sig neutral gentemot den ansökande staten och dess inre angelägenheter och att de aktuella brotten faller utanför vad som kan anses vara ett gemensamt intresseområde för ett internationellt samarbete eftersom de eftersökta individerna inte anses vara ett hot mot världssamfundet som helhet.

Ett beaktande av de samvetsskäl som ligger bakom vapenvägrarens handlande kan inte beaktas inom ramen för kravet på dubbel straffbarhet, eftersom detta inte är en omständighet som inskränker själva straffstadgandet trots att den stat som i likhet Sverige erbjuder vapenfri tjänstgöring, naturligtvis önskar minska kretsen av potentiella förbrytare. Genom det generella förbudet mot utlämning för militära brott kommer emellertid också de som vägrar bära vapen att undantas från ett utlämningssamarbete. För det fall förbudet mot utlämning för militära brott upphör torde också moraliska skäl att vägra bära vapen möjligen kunna beaktas inom ramen för de humanitära skälen eller i vart fall inom ramen för den fria prövningsrätten, så torde vara fallet särskilt om det ansökande landet till

skillnad från Sverige inte erbjuder alternativ till en traditionell militärtjänstgöring.

Förbudet mot utlämning för militära brott torde också, liksom förbudet mot utlämning till extraordinära domstolar, kunna förklaras med att ett förtroende för det ansökande landets domstolar endast omfattar dess permanenta civila domstolar, inte tillfälligt skapade domstolar eller militärdomstolar. Också förbudet mot utlämning för politiska brott synes vila på en misstro mot det ansökande landets domstolar och huruvida dessa skulle kunna anses vara opartiska.

Förbudet mot utlämning för politiska brott, liksom förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse, har till syfte att förhindra att individen utsätts för en partisk rättegång. Även förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl torde kunna hindra en utlämning vid sådana förhållanden. I vart fall om detta tolkas vitt eller om man tillämpar EKMR art. 6 vid sidan av 8 § AllmL. Till skillnad från förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse innehåller inte regleringen avseende humanitära skäl något krav på varför, t.ex. med hänsyn till ras eller religion, individen skulle bli utsatt för den aktuella behandlingen. Även rent generellt, och alltså inte enbart när individen riskerar en partisk rättegång, torde såväl förbudet mot utlämning vid risk för svår förföljelse som förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl kunna aktualiseras när det gäller en risk för att den eftersökte individen skulle bli föremål för svår förföljelse i det ansökande landet.

Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl har släktskap med en rad andra villkor som också synes vila på humanitära hänsynstaganden. Humanitära hänsyn kan t.ex. anses ligga bakom principen om ne bis in idem. I den mån individen åtnjuter ett svagare ne bis in idem-skydd när det gäller utländska domar än svenska domar är det inte omöjligt att en utländsk dom skulle kunna vara en sådan omständighet som kan beaktas inom ramen för förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl. I vart fall om detta ges en vid tolkning, alternativt om utlämningsavtal inte finns med den ansökande staten, skulle omständigheten kunna beaktas inom ramen för den fria prövningsrätten.

Också bakom preskriptionskravet finns det humanitära beaktanden. I den mån detta krav avskaffas torde orimliga skillnader mellan det ansökande landets preskriptionsregler och de svenska preskriptionsreglerna kunna beaktas inom ramen för förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitetens krav. Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitetens krav (liksom EKMR art. 3) torde även kunna aktualiseras då det utdömda straffet är inhumant eller särdeles grymt. På den yttersta skalan av inhumana straff finner man dödsstraffet som omfattas av ett särskilt utlämningsförbud. Förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl

och förbudet mot utlämning om individen skulle riskera dödsstraff kan därmed anses överlappa varandra i viss mån.

Utlämningsvillkorens samverkan kan också få betydelse i de situationer då något *utlämningsvillkor tas bort* medan de övriga villkoren finns kvar. Det är en inte alltför ovanlig situation i tider då man söker förenkla och förändra utlämningssamarbetet.

Exempelvis finns det beröringspunkter mellan kravet på dubbel straffbarhet och utlämningsförbudet avseende humanitära skäl. För det fall kravet på dubbel straffbarhet tas bort, medan man behåller förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl, kan det uppstå situationer i vilka den utländska kriminaliseringen verkligen skulle kunna i frågasättas. Det är i sådana situationer inte uteslutet att förbudet mot utlämning med hänsyn till humanitära skäl skulle kunna aktualiseras. I vart fall om detta ges en vid tolkning.

Vid nuvarande bedömning av frågan om humanitära skäl föreligger i ett utlämningsärende har man, tack vare Sveriges vida jurisdiktionsregler, i det stora flertalet fall kunnat anse att den ansökande statens intresse av utlämning är mindre med tanke på att individen också kan straffas i Sverige. Om kravet på dubbel straffbarhet faller, kommer utlämningssamarbetet emellertid att utvidgas till en hel rad gärningar för vilka någon svensk lagföring inte är möjlig, och därmed kommer den ansökande statens intresse av utlämning i ett flertal fall inte att kunna anses mindre enbart för att en lagföring skulle kunna företas i Sverige.

Huruvida ett land tillåter en transformativ tolkning av kravet på dubbel straffbarhet – Sverige gör det – får avgörande betydelse för hur detta kan anses samverka med förbudet mot utlämning för politiska brott. Samspelet mellan de båda villkoren blir ställt på sin spets när ett land beslutar att överge ett förbud mot utlämning för politiska brott samtidigt som man behåller ett krav på dubbel straffbarhet. Vid en transformativ tolkning tillåts rättstillämparen att företa en omställning av omständigheterna så att den aktuella gärningen när det gäller svensk strafflag försvenskas, dvs. anses ha begåtts på svenskt territorium och mot svenska intressen. Ett avskaffande av förbudet mot utlämning för politiska brott kan därmed både omfatta relativt politiska brott och absolut politiska brott medan de absolut politiska brotten trots ett avskaffande av förbudet mot utlämning för politiska brott inte kommer att omfattas av ett utlämningssamarbete om den anmodade staten inte använder sig av en transformativ tolkning när det gäller kravet på dubbel straffbarhet. Utlämning för sådana gärningar kommer i stället att vara förhindrad av kravet på dubbel straffbarhet eftersom den egna strafflagen enbart avser statsförbrytelser där angreppsobjekten är den egna stat, inte vilken stat som helst.

Om kravet på dubbel straffbarhet avskaffas medan förbudet mot ut-

lämning av egna medborgare förblir intakt kommer en sådan ordning att leda till att Sverige å ena sidan utvidgar det antal gärningar för vilka man anser att ett internationellt straffrättsligt samarbete är önskvärt, samtidigt som man ger de egna medborgarna straffimmunitet, eftersom svensk domstol inte kan lagföra dessa för gärningar som helt saknar motsvarighet i den svenska strafflagen.

När det gäller förbudet mot utlämning av egna medborgare och utvecklingstendensen att avskaffa förbudet i det svenska utlämningssamarbetet har jag konstaterat att en sådan utveckling borde påverka tolkningen av humanitära skäl såvitt avser frågan om en utländsk medborgares anknytning till Sverige skall leda till att en utlämning inte beviljas. I den mån också svenska medborgare utlämnas blir naturligtvis anknytningspunkten för utländska medborgare av mindre betydelse som humanitärt skäl. På samma sätt torde en ökad öppenhet för utlämning av egna medborgare också leda till att en persons medborgarskap blir en faktor som ges mindre tyngd, när man från svensk sida skall avgöra vilket land som utlämning skall beviljas till när flera länder ansöker om utlämning av en och samma person.

Ett avskaffande av beviskravet på så sätt att den ansökande staten inte behöver inkomma med en aktuell dom kan göra att beslutsunderlaget blir mindre, när det gäller att avgöra frågan om kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt eller frågan om en utlämning hindras av principen om ne bis in idem.

4 Utlämningsvillkorens framtid – så vitt avser kravet på dubbel straffbarhet, utlämning av egna medborgare och specialitetsprincipen

4.1 Introduktion

I de två föregående kapitlen har jag redogjort för de villkor som konstituerar den svenska utlämningsrätten och hur dessa villkor samverkar med varandra. Jag skall i detta kapitel diskutera framtiden för tre av utlämningsvillkoren; närmare bestämt kravet på dubbel straffbarhet, förbudet mot utlämning av egna medborgare och specialitetsprincipen. De tre villkoren har samtliga varit en del av svensk utlämningsrätt sedan vår första utlämningslagstiftning, 1913 års lag,[941] och var t.o.m. före 1913 års lag en del av det svenska utlämningssamarbetet genom att villkoren återfanns i flertalet av de utlämningsavtal som Sverige hade slutit med främmande länder.[942]

Genom utlämningssamarbetet mellan de nordiska länderna, och på senare år också EU-samarbetet på utlämningsrättens område, har de tre villkoren i varierande omfattning modifierats eller t.o.m. avskaffats. Detta är en utveckling som säkerligen kommer att påverka också utlämningssamarbetet med en rad stater med vilka Sverige har utlämningsavtal men som står utanför såväl det nordiska samarbetet som EU. Kanske kan det på sikt också påverka själva utformningen av AllmL. När det gäller våra bilaterala avtalspartner kan man nämna att specialitetsprincipen har justerats i Sveriges utlämningsavtal med Kanada, och principen har därmed kommit att närma sig den reglering som finns i utlämningssamarbetet mellan EU-staterna.[943]

I skrivande stund pågår dessutom diskussioner med USA om att göra det möjligt att utlämna egna medborgare inom ramen för svensk-amerikanskt utlämningssamarbetet.

[941] Se vidare prop. 1913:50 s. 27–31 och 36–37.
[942] Se vidare prop. 1913:50 s. 18.
[943] Se SÖ 2001:41, art. 17 och prop. 2000/01:83 s. 45.

I detta kapitel har jag för avsikt att diskutera de tre villkorens framtid i morgondagens utlämningssamarbete. Bör villkoren ytterligare modifieras eller kan de förändringar som företagits kritiseras? Kapitlets *adressater* är de tjänstemän och politiker som arbetar med att söka förändra och förbättra den svenska utlämningsrätten, men kapitlet kan naturligtvis också läsas av alla som är intresserade av frågor som rör det svenska utlämningssamarbetet. För att få behållning av kapitlet krävs dock vissa kunskaper om svensk utlämningsrätt. För den som inte redan anser sig besitta sådan kunskap kan det vara lämpligt att före läsningen av detta kapitel gå igenom vad jag har skrivit avseende de tre villkoren i kapitel 2.

4.2 Kravet på dubbel straffbarhet

Den som söker kritisera kravet på dubbel straffbarhet kan göra detta utifrån ett flertal infallsvinklar. Exempelvis kan kravet ifrågasättas såsom varande alltför tekniskt och tidsödande. Det kan vara svårt att avgöra om varje rekvisit i den egna strafflagen är representerat i det främmande landets brottsbeskrivning och en sådan undersökning tar i sig mycket tid.[944]

Kravet kan vidare upplevas som väldigt stelbent. Det lämnar inte något utrymme för förståelse för att främmande länder, som har andra samhällsproblem än det egna landet, kan vara i behov av att tillgripa kriminalisering också för gärningar som inte är kriminaliserade på hemmaplan. Det kan tyckas beklagligt att utlämning inte kan beviljas under sådana förhållanden, eftersom man från den anmodade statens sida faktiskt kan anse att den ansökande statens kriminalisering i och för sig inte möter några betänkligheter. Tvärtom kan man från den anmodade statens sida hysa förståelse för att den ansökande staten under sådana förhållanden tillgripit kriminalisering. Den anmodade staten kan kanske t.o.m. drista sig till att medge att de aktuella gärningarna under liknande förhållanden skulle ha varit kriminaliserade också i den anmodade staten. Vid sådana förhållanden finns det i och för sig inga betänkligheter mot att straffrättsligt assistera den ansökande staten. Kravet på dubbel straffbarhet förhindrar emellertid utlämning i en sådan situation och blir därmed ibland en föga flexibel regel för att avgöra frågan om lämpligheten av ett utlämningssamarbete.

En sådan inflexibilitet torde vara som starkast i länder med kasuistisk lagstiftning.[945] Låt mig ta ett exempel för att illustrera vad jag menar. Den ansökande staten, en ökenstat med små möjligheter att tillhandahålla

[944] Se t.ex. Swart 1992 s. 521 och prop. 2000/01:83 s. 43 för sådan kritik.
[945] Ekelöf 1994a s. 15 angående kasuistisk lagstiftning.

vatten för invånarnas basbehov, har kriminaliserat handlandet att för nöjes skull låta vatten rinna ut ur de statligt ägda vattenkranarna. Nu begär ökenstaten utlämning av en person som trotsat förbudet och för nöjes skull låtit vatten rinna ur kranarna. Den anmodade staten, såvida inte denna har ett straffbud som omfattar all tänkbar ofärd, kan mycket väl komma till slutsatsen att kravet på dubbel straffbarhet hindrar en utlämning. Om det anmodade landet för egen del inte har problem med vattenförsörjningen, saknar det nog ofta ett straffstadgande som förbjuder just överdrivet brukande av vatten.

Det sätt på vilket kravet på dubbel straffbarhet tolkas kan också innebära tveksamma begränsningar av det straffrättsliga samarbetet. I den mån den anmodade staten, till skillnad från Sverige, inte tillämpar en transformativ tolkning vilken innebär att de nationella begränsningar som ligger i ett straffstadgande upphävs, så kommer en rad brottsliga gärningar att falla utanför utlämningssamarbetet trots att den anmodade staten kan hysa förståelse för att den ansökande staten kriminaliserat gärningen. När allt kommer omkring har ju också den anmodade staten kriminaliserat sådana gärningar när de företas mot dess intressen. För det svenska utlämningssamarbetet blir kravet på dubbel straffbarhet inte en sådan hämsko som beskrivits ovan eftersom Sverige tillåter transformativ tolkning. Gärningen försvenskas på så sätt att den anses förövad på svenskt territorium, av svenska gärningsmän och mot svenska intressen etc.[946]

I den mån straffbarhetsbegreppet när det gäller kravet på dubbel straffbarhet tolkas så vitt att den anmodade staten, till skillnad från Sverige, kategoriskt nekar utlämning i de fall den ansökande staten har vidare jurisdiktionsregler än den anmodade staten, innebär också en sådan tolkning problem för det internationella brottsbekämpande samarbetet. Följande situation kan nämligen bli resultatet av en sådan vid tolkning. Å ena sidan kan en utlämning inte beviljas eftersom den ansökande statens jurisdiktionsregler är vidare än de egna. Å andra sidan kan, på grund av utformningen av den anmodade statens inhemska jurisdiktionsregler, den eftersökte individen inte dömas i den anmodade staten.[947] Följande exempel illustrerar vad jag menar. Både land A och land B har kriminaliserat brottet mord. I land A befinner sig en individ (Y) som har mördat flera människor som var medborgare i land B. Morden har begåtts då land B:s medborgare befann sig i Y:s hemland (där intresset för att lagföra Y är obefintligt). Land B, som har jurisdiktion över utomlands förövade gärningar mot landets medborgare, begär att Y skall utlämnas. Land A har en-

[946] Se också avsnitt 2.1.3 angående transformativ tolkning.

[947] Se t.ex. Blakesley & Lagodny 1992 s. 62—64 som pekar på det problematiska i att kravet på dubbel straffbarhet utsträcks till att också omfatta jurisdiktionsregler. Ofta behandlas dock jurisdiktionsfrågan separat, se avsnitt 1.4.4.2 och 1.4.4.3.

dast jurisdiktion över egna medborgare då dessa begått brott utomlands, inte över gärningar som förövats mot de egna medborgarna utomlands. Land A kommer därmed att vägra land B utlämning trots att land A anser att Y:s handlande är klandervärt.

Jag har ovan sökt visa att kravet på dubbel straffbarhet kan fungera mindre väl som ett kriterium för en lämplighetsbedömning av utlämningssamarbetet i de situationer då länders olika kriminalisering har sin grund i skilda samhällsproblem. Lika otympligt kan detta lämplighetsverktyg bli när skillnader i kriminalisering inte har sin orsak i att olika länder hyser motstridiga åsikter i frågan om ett visst handlande är klandervärt, utan att olika kriminalisering i stället beror på att en sådan kriminalpolitisk åtgärd rent faktiskt skulle få *olika resultat* i olika länder. Det är tänkbart att de länder som har resurser till en väl utbyggd kontrollmekanism väljer att kriminalisera vissa gärningar därför att man vet att den egna strafflagen inte bara skulle bli ett tomt hot, medan andra länder med mindre resurser i vissa fall skulle välja att avstå ifrån en kriminalisering, trots att man i och för sig delar åsikten att det aktuella handlandet är klandervärt också om detta i dagsläget skulle företas på hemmaplan.

Kravet på dubbel straffbarhet kan alltså bli onödigt "platsbundet" till den anmodade staten, men det finns också exempel då det blir onödigt "tidsbundet" till denna stat. I de situationer då den ansökande staten är ett föregångsland på kriminaliseringsområdet kommer landet att vägras utlämning med tillämpning av kravet på dubbel straffbarhet, trots att det kanske är så att den anmodade statens parlament förbereder en liknande strafflag. I den mån ett lands strafflag är en reaktion på ett specifikt tidsmässigt begränsat tillstånd i landet förlorar den anmodade staten genom kravet på dubbel straffbarhet möjligheten att lämna straffrättslig assistens till det land där det aktuella tillståndet varar längre eller uppkommer senare än i den anmodade staten.

En hel del kritiker har vidare påpekat att kravet på dubbel straffbarhet är ett villkor som är alltför bundet till den anmodade statens strafflag också utifrån en annan aspekt. Det finns inga klara eller naturliga skott mellan vad som är straffrättsligt kriminaliserat och vad som innebär att individen utsätts för åtgärder på *förvaltnings-*, *disciplinär-* eller kanske enbart *skadeståndsrättslig* väg. I ett land är flykt från landets fängelser kriminaliserat och i ett annat land, exempelvis Sverige, möts ett sådant handlande i stället med disciplinära åtgärder från fängelseledningen, som inom ramen för landets kriminalvård kan utöka det antal dagar som förövaren måste sitta i fängelse. Både det land som kriminaliserat flykt från fängelse och det land som gett fängelseledningen disciplinära möjligheter att ingripa mot den enskilde delar därmed åsikten att samhället bör agera och har rätt att reagera mot det aktuella handlandet. Kravet på dubbel straffbar-

het, som enbart tar sikte på kriminaliserade handlingar, hindrar emellertid ett utlämningssamarbete mellan de båda länderna. Ett annat exempel på områden där länder väljer att ömsom reagera med kriminallagstiftning, ömsom med administrativa åtgärder, är skattelagstiftningens område. Inom närliggande samarbetsområden till utlämningsrätten, t.ex. den rättsliga hjälpen, överförande av lagföring och erkännande av utländska domar, har stater öppnat fältet också för samarbete avseende administrativa beslut. De som kritiserar kravet på dubbel straffbarhet utifrån denna snävhet förespråkar ofta att kravet modifieras så att detta också inom utlämningsrätten kommer att omfatta administrativa åtgärder, då dessa i sig har likheter med straffrättsliga sanktioner så till vida att de är tänkta att ha bestraffande och avskräckande karaktär.[948]

Om fokus sätts litet vidare än enbart på utlämningsrättens område kan man kanske t.o.m. våga påstå att ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet kan leda till *fördelar för ett lands inhemska straffrätt* som helhet. Detta blir särskilt tydligt när olika länder har ett intensivt och nära straffrättsligt samarbete med varandra. EU är här ett bra exempel. I den mån kravet på dubbel straffbarhet hindrar utlämning mellan medlemsländer kan en effekt i stället bli ökade krav på harmonisering av de olika ländernas strafflagar. Detta är en kostsam och tidsödande process. Utifrån ett strikt ekonomiskt tänkande skulle ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet därför vara att föredra. En stat kan vidare uppleva en utveckling som går mot ökad straffrättslig harmonisering som hotande, eftersom man anser att den egna strafflagen ger uttryck för värden som skulle gå förlorade t.ex. därför att en harmonisering skulle leda till nykriminalisering som upplevs som tveksam. För en stat som befinner sig vid ett sådant övervägande och som i och för sig önskar bevara kravet på dubbel straffbarhet kan det ändå vid "valet mellan två onda ting" vara rationellt att överge kravet på dubbel straffbarhet, eftersom nackdelarna som helhet blir mindre om ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet får till effekt att kraven på straffrättslig harmonisering mattas av.[949]

Hittills har jag endast nämnt de begränsningar som kravet på dubbel straffbarhet har i egenskap av norm för bedömningen av när ett straffrättsligt samarbete på utlämningsrättens området är önskvärt. När nu detta är sagt är det emellertid hög tid att också peka på situationer där *kravet*

[948] Se vidare Swart 1992 s. 522–525 som också behandlar Europadomstolens avgörande i fallet *Öztürk mot Tyskland* där domstolen just fastslog att administrativa åtgärder som är tänkta att vara bestraffande och avskräckande är att jämställa med straff.

[949] Jfr 1996 års EU-konvention där man för vissa brott krävde att medlemsländerna skulle överge kravet på dubbel straffbarhet samtidigt som medlemsländerna anmodades att i sin interna lagstiftning kriminalisera de angivna handlingarna, se vidare Ds 2000:3 s. 52–56 och prop. 2000/01:83 s. 41–43. Se också Blakesley & Lagodny 1992 s. 84.

på dubbel straffbarhet verkligen fungerar som en *lämplighetsmåttstock*. Kravet på dubbel straffbarhet hindrar nämligen utlämning då den utländska kriminaliseringen innefattar en kränkning av fundamentala fri- och rättigheter för de berörda individerna. Detta förutsätter naturligtvis att den anmodade statens strafflag (här åsyftas Sverige) inte innefattar en sådan kränkning. Eftersom måttstocken är inhemsk rätt blir kravet på dubbel straffbarhet självfallet aldrig bättre än den inhemska rätten, och den kritik som kan riktas mot den inhemska strafflagen och enskilda stadganden i denna kommer naturligtvis också att kunna riktas mot området för internationellt samarbete.

Vidare hindrar kravet på dubbel straffbarhet att individer ställs till svars för gärningar som enligt ett svenskt synsätt inte innebär att dessa orsakat någon form av skada på ett skyddsvärt intresse. Alldeles särskilt angeläget blir det skydd som kravet på dubbel straffbarhet ger i en sådan situation att den anmodade statens strafflag påbjuder ett visst beteende och den ansökande statens strafflag kriminaliserar samma beteende.[950] Likaså hindrar kravet på dubbel straffbarhet att utlämning beviljas för gärningar vilka anses tillgodose ett från svensk synpunkt beaktansvärt samhällsintresse och därför inte bedöms som klandervärda även om de t.ex. kan orsaka visst lidande, exempelvis då sjukhuspersonal utför medicinska ingrepp på en patient.

Om man är av den åsikten att den anmodade staten bör ha någon form av självständig lämplighetskontroll avseende de gärningar som den beviljar utlämning för torde det finnas alternativa lösningar till det något kantiga kravet på dubbel straffbarhet.

En möjlighet skulle vara att i varje enskilt utlämningsärende utföra *en granskning av huruvida en kriminalisering är lämplig eller inte*. Detta skulle kunna leda till ett ökat beaktande av olika länders skilda samhällsproblem, och väl i och för sig, rent hypotetiskt, också kunna öppna för att utlämning vägras trots att en gärning kriminaliserats i Sverige, i de fall man från svensk sida skulle anse att ett sådant krafttag som en kriminalisering innebär inte var erforderligt i en utländsk stat. Fördelen med en sådan ordning är att mätinstrumentet blir mer precist och att en mycket individuell bedömning företas i varje enskilt ärende jämfört med kravet på dubbel straffbarhet som ju är generellt. Problemen med en sådan granskning är emellertid många. För det första är det tveksamt om man till sin hjälp har någon tillräckligt väl utvecklad princip för när en kriminalisering bör företas, för det andra skulle ett sådant förfarande vara mycket tidskrävande, och för det tredje skulle det, i de fall granskningen skulle leda till ett för den ansökande staten negativt beslut, vara ytterst känsligt i politiskt hänseende, särskilt i relation till stater som Sverige

[950] Se t.ex. Swart 1992 s. 522.

önskar stå på god fot med. Trots sina nackdelar kvarstår därför som en godtagbar genväg till en granskning, kravet på dubbel straffbarhet. Kravet på dubbel straffbarhet är mer neutralt till sin karaktär eftersom det uppställer ett generellt villkor, oavsett vilket land som ansöker måste den aktuella gärningen också motsvara brott i Sverige.

Ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet kan, enligt mitt sätt att se, inte företas utan att det ersätts av någon form av lämplighetsprövning. Det kan inte komma i fråga att man härvid nöjer sig med att granska ett främmande lands strafflagstiftning vid tidpunkten för utlämningsavtalets slutande. Eftersom ett utlämningsavtal skapar förpliktelser för framtiden förbinder man sig även att godta nykriminalisering i den ansökande staten.

En lösning skulle kunna vara att kravet på dubbel straffbarhet tas bort endast inom vissa områden som bedöms lämpliga för en sådan avreglering och som kanske särskilt har drabbats av problem av rent teknisk natur (t.ex. skatte- och tullagstiftning) när det gäller att avgöra om kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt.[951] Mot bakgrund av vad som ovan sagts om nykriminalisering kan dock effekterna av en sådan åtgärd aldrig helt överblickas även om problemen blir mindre om man släpper på förbudet inom vissa väl avgränsade områden jämfört med ett generellt slopande.

En annan lösning på problemet skulle kunna vara att liksom i det nordiska utlämningssamarbetet söka verka för att våra internationella samarbetspartner samverkar genom intern lagstiftning i stället för utlämningsavtal och att sådan lagstiftning, likt den nordiska utlämningslagstiftningen, skulle tillerkänna den anmodade staten en fri prövningsrätt.[952] Alternativt skulle ett utlämningsavtal i vilket kravet på dubbel straffbarhet saknas i vart fall innehålla en klausul som ger den anmodade staten en möjlighet till diskretionär prövning när det gäller karaktären av den gärning för vilken utlämning begärs. Det skulle därmed alltid finnas en ventil för att vägra utlämning då det främmande landets kriminalisering verkligen skulle upplevas som stötande i Sverige. En bedömning av frågan om en utländsk kriminalisering är stötande torde också vara lättare att avgöra jämfört med den tidigare föreslagna bedömningen avseende frågan om det är lämpligt att kriminalisera. En lagstiftning med fri prövningsrätt lämnar till skillnad från ett utlämningsavtal som enbart saknar ett krav på dubbel straffbarhet ett ökat spelrum för den anmodade staten att vägra utlämning då en sådan skulle anses olämplig i ett enskilt ärende.

[951] Jfr det förslag som utarbetats inom EU till syfte att en gärning som enligt den ansökande statens lag rubriceras som konspiration eller deltagande i en kriminell organisation under vissa omständigheter skall vara undantagen från kravet på dubbel straffbarhet, se vidare Ds 2000:3 s. 52–55 och prop. 2000/01:83 s. 41–43. Se också Gafner d'Aumeries 1992 s. 67 angående frågan.

[952] Tidigare förslag från svensk sida att utlämningsavtal i stället skall ersättas med intern utlämningslagstiftning har emellertid inte vunnit gehör, se t.ex. prop. 1958:139 s. 3–4.

En annan snarlik metod för att tackla ett utmönstrande av kravet på dubbel straffbarhet skulle kunna vara att, i likhet med lagstiftningen på den internationella rättshjälpens område, införa ett stadgande som vid *ordre public*[953] hindrar internationellt samarbete. Med en sådan reglering skulle en utlämningsbegäran komma att vägras om det, med beaktande av den aktuella gärningen, skulle strida mot grundläggande principer för den svenska rättsordningen att bevilja denna.

Ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet ställs på sin spets i de fall den ansökande statens kriminalisering rör områden som Sverige med skärpa anser *inte* bör omfattas av kriminalisering, såsom abort, människors privatliv, däri inbegripet deras sexualliv,[954] oförmåga att fullgöra ekonomiska förpliktelser osv., men även t.ex. strafflagstiftning som grundar ett strikt ansvar. I viss mån kan ledning vid tolkningen av begreppet ordre public (för det fall detta skulle ersätta kravet på dubbel straffbarhet) hämtas från de konventioner rörande mänskliga fri- och rättigheter som Sverige tillträtt. Dessa behandlar dock endast i mindre mån krav på den materiella straffrätten, varför den/de som sätts att fatta beslut i dessa ärenden kommer att få en viktig roll vid utvecklandet av vad som får anses strida mot ordre public. Den som skall tolka en ordre public-klausul inom utlämningsrätten kan därför inte nöja sig med att kontrollera huruvida de existerande mänskliga rättighetskonventionerna lägger några hinder i vägen för en utlämning. Ordre public-klausulen måste vara mer omfattande än så, och när det gäller en ersättning för kravet på dubbel straffbarhet krävs det en materiell granskning av den utländska utlämningsansökan och den utländska statens strafflag. Den som är ansvarig för att tolka en sådan klausul måste därmed skapa rätt, inte enbart tillämpa redan existerande rätt. Även om man kan hämta viss ledning från konventionerna rörande mänskliga fri- och rättigheter bör man också diskutera förhållningssättet till dessa. EKMR behandlar som bekant endast vissa minimirättigheter för den enskilde. Det kan vara fullt möjligt att en stat, i egenskap av anmodad part, önskar tolka villkoren mer extensivt än Europadomstolen.

I stället för att gå mot ett slopande av kravet på dubbel straffbarhet inom det utomnordiska utlämningssamarbetet skulle man generellt kunna

[953] Se Gardocki 1993 s. 293 med däri gjorda hänvisningar. Blakesley & Lagodny 1992 s. 83–84 föreslår att kravet på dubbel straffbarhet slopas och menar för Tysklands del att den relevanta frågan i utlämningssammanhang bör ställas mer precist, nämligen "Would it be constitutional if it were passed by the German legislator?" Angående en ordre public-klausul se också Swart 1992 s. 524–525.

[954] Skillnader inte enbart av teknisk natur utan också rent värdemässig finns också bland de länder som tillhör den ursprungliga kretsen av Europarådsstater. Se Public Order s. 93–96 som pekar på att man i Storbritannien under slutet av 1990-talet kriminaliserade kringresande leverne vilket i praktiken komma att träffa romerna i landet.

söka minska de situationer då kravet på dubbel straffbarhet förhindrar utlämning utan att detta kan anses ha sin grund i en egentlig lämplighetsbedömning av utlämningsbrottet. Genom att tillämpa transformativ tolkning och genom att inte underkänna en utlämningsbegäran som vilar på vidare jurisdiktionsregler än de egna, så länge som den ansökande statens jurisdiktionsregler ändå faller inom ramen för vad som godkänns av den folkrättsliga sedvanerätten, kan länder öka området för utlämningssamarbetet utan att det innebär ett samarbete kring gärningar vars klandervärdhet kan ifrågasättas.

I den mån Sverige överväger att släppa på kravet på dubbel straffbarhet torde det vara önskvärt dels att man söker granska när kravet ställer till särskilda problem i utlämningssamarbetet, kanske är det framför allt inom vissa områden, dels att man också närmare utreder vari stora skillnader ligger mellan respektive länders strafflagar för att på så sätt åskådliggöra hur stora skillnader som finns i dagsläget, innan man slutligen tar ställning till hur ett framtida samarbete skall utformas.

4.3 Förbudet mot utlämning av egna medborgare

Förbudet mot utlämning av egna medborgare kan egentligen sägas innehålla två komponenter: dels är det ett förbud mot utlämning för rättegång, dels är det ett förbud mot utlämning för straffverkställighet. Denna distinktion görs inte alltid. I stället talas det ofta om förbudet som sådant.[955] Vid bedömningen av förbudets framtid och lämpligheten av att ta bort förbudet från svenskt utlämningssamarbete skall jag emellertid granska förbudet med utgångspunkt i en sådan uppdelning.

Inledningsvis kommer jag att behandla frågan om *utlämning för rättegång i ett främmande land* och först därefter frågan om utlämning för straffverkställighet.

När det gäller själva brottmålsrättegångens syfte kan detta sägas vara tvådelat: dels att ta ställning i skuldfrågan, dels att ta ställning i påföljdsfrågan. När det gäller skuldfrågan och om utgångspunkten tillåts att vara såväl ett hänsynstagande till processekonomiska skäl (ett internationellt perspektiv) som ett beaktande av var ett brott lämpligast och säkrast utreds, kan det vara intressant att i viss mån snegla på hur frågan har lösts i nationell (svensk) rätt. De argument som i den inhemska svenska straffprocessrätten förts fram för att förlägga brottmålsrättegången vid *forum delicti commissi*, där brottet förövats, kan överföras till ett internationellt perspektiv. I brottmålsprocessen är som bekant bevisupptagningen av

[955] Detta gäller också för flertalet av den litteratur jag har hänvisat till i avsnitt 2.2.1 avseende förbudet mot utlämning av egna medborgare.

mycket central betydelse; så är naturligtvis alldeles särskilt fallet om den tilltalade förnekar vad som läggs honom eller henne till last. Valet av forum delicti commissi för brottmålsrättegången har i den nationella straffprocessrätten motiverats med att utredningen av ett brott i regel sker säkrast och billigast där brottet förövats.[956]

Ur ett internationellt perspektiv är de processekonomiska fördelarna naturligtvis särskilt framträdande i de fall där ett flertal utländska vittnen eller målsägande måste höras, där syn bör företas på brottsplatsen eller där den brottsliga gärningen begåtts av flera gärningsmän (flertalet bosatta i gärningslandet) vars delaktighet måste utredas närmare, vilket involverar att de olika aktörerna bör höras mot varandra. Trots att det i och för sig genom överenskommelser med andra länder skulle kunna finnas lagliga möjligheter att t.ex. företa en syneförrättning utomlands, kan en sådan möjlighet av såväl åklagare och försvarare som domare upplevas som alltför tids- och kostnadskrävande, trots att förrättningen skulle ha företagits om brottet begåtts i Sverige. Man anser sig nog nödsakad att i stället förevisa fotografier eller videobandupptagningar av platsen i fråga vilka, särskilt beträffande fotografierna, inte alltid till fullo kan anses likvärdiga med en syneförrättning. En ytterligare komplikation är naturligtvis att såväl vittnen som eventuella målsägande ofta torde ha anknytning till det land där brottet begåtts. Förhör med dessa måste därmed ske antingen genom att de får bege sig till den misstänktes hemland (vilket naturligtvis innebär en stor olägenhet för de berörda individerna) eller genom att det finns tekniska och lagliga möjligheter att höra dessa personer i hemländerna inom ramen för den svenska brottmålsrättegången. I de fall målsäganden och vittnen inte talar svenska, vilket torde vara situationen i det stora flertalet fall, torde man naturligtvis också vara tvungen att låta förhören tolkas till svenska i den svenska brottmålsrättegången, ett moment som självfallet inte skulle behövas om rättegången företogs i gärningslandet.

Beträffande den andra delen av själva rättegången, dvs. påföljdsbestämningen, torde förhör med den tilltalade, såväl inför domstolen som inför en utredande myndighet med uppdrag att inkomma med en rekommendation i frågan, vara det som tveklöst är av störst betydelse för ett avgörande, vid sidan av att man beaktar vad för slags gärning individen befunnits skyldig till. Skriftligt material av vikt för påföljdsfrågan är t.ex. kriminalregisterutdrag. Sådana torde ofta kunna beställas från den tilltalades hemland. Ett flertal länder lagrar nämligen sitt kriminalregister centralt och kan genom överenskommelser med andra länder översända sådan information som finns införd i det inhemska kriminalregistret.[957] I

[956] Se Ekelöf 1996 s. 34–35.

[957] Jfr för Sveriges del 11 § och 12 § lag (1998:620) om belastningsregister.

den mån det blir aktuellt att inhämta uppgifter från en tidigare arbetsgivare eller övervakare torde flertalet länder lättare kunna acceptera sådana uppgifter i skriftlig form än då saken gäller förhör för att nå klarhet i ansvarsdelen. Därför torde det beslutsunderlag avseende påföljdsbestämningen som härrör från den tilltalades medborgarskaps- och/eller hemvistland relativt enkelt kunna överföras till ett främmande land för det fall en brottmålsrättegång skall hållas där. Informationen för den domstol i det land där brottet begåtts blir därmed inte nödvändigtvis av sämre kvalitét än för medborgarskaps- och/eller hemvistlandets domstol.

Förslaget om ett slopande eller en uppmjukning av förbudet mot utlämning av egna medborgare kan ses som ett led i en allmän policy att göra utlämningssamarbetet mer effektivt och mindre fyllt av förbud. Dessa effektivitetssträvanden finns inom hela det internationella straffrättsliga samarbetet. Paradoxalt nog kan därför en rad av de problem som sammanhänger med bevisningen i brottmålsprocessen, och som skulle kunna åberopas som ett skäl för ett slopande av förbudet mot utlämning av egna medborgare, allt bättre tacklas i den svenska brottmålsprocessen, t.ex. genom att länderna sinsemellan möjliggör vittnes- och målsägandeförhör genom videokonferens eller ger tillåtelse till att telefonförhör hålls på det egna territoriet.[958] Det kan därför vara på sin plats att undersöka om det kan finnas ytterligare skäl för att förlägga en brottmålsrättegång till det land där den brottsliga gärningen förövats.

Om fokus för ett ögonblick sätts på *målsäganden* och dennes perspektiv, kan man hävda att det, förutsatt att denne har anknytning till det land där brottet begåtts, naturligtvis är bekvämare och säkerligen också mindre pressande att närvara vid en rättegång i det egna landet än vid en rättegång utomlands. För den målsägande som önskar förena en skadeståndstalan med brottmålsprocessen är det naturligtvis smidigare om en sådan kan handläggas i hemlandet i samband med brottmålsprocessen,[959] jämfört med om målsäganden skulle vara tvungen att på egen hand senare väcka en separat skadeståndstalan eller om det främmande landet tillåter en gemensam bedömning av den tilltalades skuld och skadeståndsansvar, vara tvungen att bevaka en sådan talan utomlands. Man kan härvid erinra om att målsägandens intresse under de senare åren allt mer kommit att beaktas i den inhemska straffprocessrätten. Det torde inte vara alldeles orimligt att målsägandens intresse också kan vara en faktor att beakta i det internationella samarbetet.

[958] Angående möjligheten till sådana förhör i Sverige se vidare prop. 1999/2000:61 s. 113–119.

[959] Viktigt är också att domen erkänns som exekutionstitel också i det land är den dömde personen är bosatt.

Också från *arbetssynpunkt* kan en rättegång i gärningslandet vara att föredra. En rättegång som behandlar ett utomlands begånget brott innehåller alltid ett ytterligare arbetsmoment jämfört med fall då den aktuella gärningen begåtts inom landet. Enligt 2 kap. 2 § 2 st. och 3 st. BrB måste nämligen den svenske domaren, förutom att beakta svensk straffrättslagstiftning, förvissa sig om att gärningen är kriminaliserad enligt lagen på gärningsorten.[960] Även i påföljdsfrågan begränsas den inhemska domstolen av gärningsortens lagstiftning. Strängare straff än det svåraste straff som är stadgat för brottet[961] enligt lagen på gärningsorten får nämligen inte utdömas. Den inhemske domaren måste följaktligen, efter en egen genomgång av utländsk lagtext, praxis och doktrin, sluta sig till huruvida den aktuella gärningen är straffbelagd på gärningsorten och inom vilka nivåer ett straff för gärningen kan ligga. Att enbart hänvisa till utländska kollegers uppfattning beträffande frågan kan inte anses vara tillräckligt. Den svenske domaren måste slutligen göra en självständig bedömning.

Det finns således en rad skäl som talar för att en brottmålsrättegång bör förläggas till det land där den brottsliga gärningen begåtts. En förutsättning är naturligtvis att den tilltalade garanteras vissa minimirättigheter vid den förestående rättegången, t.ex. att han eller hon, oavsett sina ekonomiska möjligheter, om behov finns har tillgång till ett rättegångsbiträde, att den dömande myndigheten är opartisk, att han eller hon har rätt att förhöra vittnen som åberopats mot honom eller henne samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som de åberopats mot honom eller henne och att språkliga svårigheter kan överbryggas genom tolk. Sådana grundläggande krav är i och för sig inte knutna enbart till frågan om utlämning av svenska medborgare utan torde tvärtom rimligen gälla vilken individ som helst som är föremål för en utlämningsansökan.

I sammanhanget bör man dock inte glömma bort att det utifrån enbart den tilltalade individens intresse nog ofta är så att denne generellt skulle föredra att bli föremål för en brottmålsrättegång i hemlandet, alternativt i ett främmande land där individen i viss mån känner sig hemma såtillvida att han eller hon t.ex. behärskar språket, framför att bli föremål för en rättegång i ett främmande land till vilket han eller hon saknar större anknytning. Att följa en rättegång med assistans av tolk innebär kanske inte med nödvändighet att den tilltalade har sämre möjligheter att försvara

[960] Se vidare KBrB I 2:21–2:27.

[961] Om särskilda skäl föreligger kan domstolen, enligt HD, gå ett steg längre, och således även beakta straffmätningspraxis i den stat där brottet begåtts. Se NJA 1983 s. 425. Angående tysk rätt, som liksom svensk rätt anvisar domaren att också beakta gärningslandets strafflag, se t.ex. Blakesley & Lagodny 1992 s. 68. Angående frågan om vilket lands straffnivå som bör ges företräde se också Greve 2001 s. 427–434.

sig eller att följa med i vad som avhandlas, men det kan nog av förståeliga skäl lätt uppfattas så av den tilltalade. Detta är emellertid ett problem som inte är unikt för utlämningsförfarandet, utan det kan tvärtom tänkas uppkomma i varje inhemsk rättegång där parter med utländsk anknytning förekommer.

En allmän ledstjärna vid förändringar av det svenska utlämningssamarbetet bör rimligen vara att de omständigheter som accepteras i en inhemsk rättegång också måste kunna accepteras i en utländsk rättegång. I sammanhanget bör man därför godta att svenska medborgare ställs inför rätta vid domstolar där förhandlingsspråket inte är svenska, om de får tillgång till tolk och rättegångsprocessen i övrigt får anses tillvarata den tilltalades grundläggande rättigheter. Samtidigt bör man inte glömma bort att i takt med den ökade internationella rörligheten blir det mindre självklart att sätta likhetstecken mellan vad som är en persons medborgarskapsland och hans eller hennes hemvistland. Mellan länder som, såsom de nordiska länderna och EU-länderna, har en öppen arbetsmarknad och öppna gränser sinsemellan är denna utveckling särskilt tydlig. Det innebär naturligtvis att det kanske mest livskraftiga skälet bakom förbudet, nämligen att se till att individen ställs till svars för sina handlingar inför en domstol i ett land där denne har anknytning till språk och kultur, mister mycket av sin bärkraft. Att en person är svensk medborgare innebär inte automatiskt att han eller hon lever i Sverige eller skulle sakna stark anknytning till andra länder.

Att förespråka att en rättegång alltid skall genomföras i det land där den brottsliga gärningen begåtts är emellertid i mitt tycke att gå för långt.[962] Det kan naturligtvis också finnas situationer där medborgarskaps- eller hemvistlandet är att föredra. Ett slopande eller en uppmjukning av förbudet mot utlämning av egna medborgare lämnar emellertid fältet öppet mer än tidigare för att på ett allsidigt sätt avgöra var brottsutredning och rättegångsförfarande lämpligast bör ske. Den ordning som införts genom 1996 års EU-konvention, och som också är en del av det nordiska utlämningssamarbetet, erbjuder en sådan prövningsmöjlighet. Under förutsättning att en svensk medborgare är misstänkt för att ha gjort sig skyldig till ett grovt brott eller i de situationer då denne vid brottstillfället varit stadigvarande bosatt i den ansökande staten sedan minst två år kan – inte skall – utlämning beviljas. Om individen faller inom de angiv-

[962] Jfr Shearer 1971 s. 120, som tycks vara av uppfattningen att en rättegång alltid skall företas i det land där den brottsliga gärningen begåtts. Se också prop. 1975:35 s. 1 och 26, som behandlar ett upphävande av det stadgande inom utlämningslagstiftningen som förbjöd utlämning om den aktuella gärningen begåtts på svenskt territorium. En mer allsidig bedömning av utlämningsfrågan förespråkas i propositionen. Angående skäl för lagföring i det land till vilket lagöverträdaren har starkast anknytning se Meursing 1971 s. 150–154.

na kategorierna har Regeringen alltid en ytterligare möjlighet att mer fritt pröva om en utlämning kan bedömas som lämplig.

Med tanke på de skäl som i inhemsk svensk straffprocessrätt anförts för att förlägga en rättegång till den domsaga där den tilltalade har sin hemvist, torde man också på internationell nivå kunna hävda följande. I exempelvis erkända brottmål spelar den muntliga bevisningen i flertalet fall mindre roll, varför de argument som utifrån bevisproblematiken talar för gärningsorten också blir av mindre betydelse. Däremot kvarstår naturligtvis målsägandens intresse (särskilt då denne är en privatperson) av närhet till domstolsprocessen. Det kan vidare finnas situationer där den tilltalade begått ett flertal liknande brott, kanske företagit en bedrägeriturné som förutom i hemlandet sträckt sig tvärs igenom hela Europa, varvid det kan vara lämpligt och önskvärt att samtliga brott bedöms i ett sammanhang och därmed i en och samma domstol. Vid sådana förhållanden kan det vara lämpligt att välja hemvistlandets domstol för en gemensam bedömning av samtliga gärningar i stället för att en rad skilda länder företar bedömningar enbart av den brottslighet som begåtts på deras territorium.[963]

Så långt själva rättegångsförfarandet. När det i stället gäller *straffverkställigheten* kan man konstatera följande. Utifrån individens perspektiv är det antagligen såväl i socialt hänseende som ur rehabiliteringssynpunkt i det stora flertalet fall lämpligast att straffverkställigheten genomförs i det land där denne har för avsikt att stadigvarande vistas i framtiden. Att individen på bästa sätt skall kunna förbereda sig för ett liv efter anstaltsvistelsen ligger emellertid också i det framtida hemvistlandets intresse.[964] I flera fall torde detta land vara detsamma som individens tidigare hemvistland och ofta, men inte alltid, också det land vars medborgarskap individen innehar. Kontakt med släkt och vänner, möjlighet till adekvat utbildning på ett lämpligt språk under fängelsevistelsen, permissioner för att söka arbete och ordna bostad, kontakter med social- och narkomanvård inför en frigivning, ibland som en förlängning på ett projekt som påbörjats under fängelsevistelsen, torde smidigast kunna skötas om straffverkställigheten genomförs i hemlandet.[965] Det finns därför en rad skäl som talar för att ett avskaffande av utlämningsförbudet avseende egna

[963] Angående inhemsk straffprocessrätt se Ekelöf 1996 s. 38–40.

[964] Om att rehabiliteringshänsyn primärt kan sägas gynna andra människor i brottslingens omgivning och samhället i stort, se t.ex. von Hirsch 1992 s. 1. Där behandlas emellertid rehabiliteringsaspekten som en grund för själva bedömningen av påföljdsvalet. Argumenten torde likväl kunna överföras på straffverkställighetsnivån.

[965] Jfr vår inhemska lagstiftning, 7 a § lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Man eftersträvar att finna en anstaltsplacering som är ägnad att främja en ändamålsenlig planering av frigivningen.

medborgare inte automatiskt bör leda till att all straffverkställighet också flyttas över till det ansökande landet. Den lösning som Sverige valt vid ratificeringen av 1996 års EU-konvention torde vara en lämplig väg för att reglera frågan om utlämning av egna medborgare, dvs. att som regel, och såvida inte individen önskar en annan ordning eller sedan två år vid brottstillfället stadigvarande vistats i det ansökande landet, kräva att själva straffverkställigheten sker i Sverige.

En lämplig utveckling när det gäller utlämningssamarbetet och mer precist frågan om slopandet av förbudet mot utlämning av egna medborgare torde vara att man i det framtida internationella samarbetet låter utlämningsfrågan avseende egna medborgare och straffverkställighetsfrågan få avgöras i ett och samma internationella avtal. Med tanke på att ett flertal länder inte har samma vida jurisdiktionsmöjligheter som Sverige skulle det också vara önskvärt att frågan om överförande av lagföring behandlades i detta sammanhang för att på så sätt i möjligaste mån söka nå lämpliga lösningar för var en brottmålsprocess skall äga rum. Om man i stället väljer att t.ex. behandla frågan om utlämning och frågan om överförande av straffverkställighet åtskilda, finns det alltid en risk för att utlämningssamarbetet blir föremål för ständiga effektivitetssträvanden och skapande av nya konventioner, under det att samarbetet när det gäller t.ex. överflyttning av straffverkställighet inte utvecklas i samma snabba takt. En sådan skillnad mellan de två områdena skulle kanske kunna förklaras med att man, utifrån ett traditionellt synsätt, ser utlämningssamarbetet som ett medel för internationell brottsbekämpning, medan samarbetet rörande överflyttning av straffverkställighet framför allt ses som ett samarbete som tillkommit i den enskildes intresse (i synnerhet om det är baserat på dennes samtycke).

Man kan ifrågasätta om förbudet mot utlämning av egna medborgare bör behållas i sin nuvarande absoluta form för de länder som inte tillhör det nordiska utlämningssamarbetet eller utlämningssamarbetet i EU. I den mån man från svensk sida hyser förtroende för den ansökande statens straffrättsskipning torde det bl.a. ur bevishänsyn vara lämpligt att rättegången hålls i den stat där brottet begåtts. I vart fall gentemot de länder med vilka Sverige slutit bilaterala utlämningsavtal torde ett sådant grundmurat förtroende för varandras rättsskipning finnas. Det torde därför vara lämpligt att man från svensk sida också gentemot dessa länder skapar möjlighet att bevilja utlämning av egna medborgare, under förutsättning att dessa kan avtjäna utdömda straff i Sverige. Möjligen kan man t.o.m. ifrågasätta om inte utlämning för rättegång bör kunna ske också av svenska medborgare när det gäller mindre allvarliga brott, trots att de svenska medborgarna inte vistats minst två år i det ansökande landet. Från bevissynpunkt kan naturligtvis också sådana gärningar lämpli-

gast utredas i det land där de begåtts, och så länge Sverige hyser förtroende för det ansökande landets straffrättsskipning och det finns möjlighet för individen att avtjäna utdömda straff i Sverige torde också utlämning av den som saknar närmare anknytning till det ansökande landet kunna accepteras.

4.4 Specialitetsprincipen

När det gäller specialitetsprincipens framtida roll inom utlämningssamarbetet har jag för avsikt att diskutera denna utifrån två troliga framtidsscenarier. Ett sådant scenario skulle kunna vara ett utlämningssamarbete, där specialitetsprincipen inte alls ges någon plats eller där denna är starkt beskuren. Ett annat scenario skulle kunna vara att den modell rörande specialitetsprincipens tillämpning som utarbetats inom EU vinner terräng också utanför unionens samarbetssfär. Ett sådant exempel är det omförhandlade utlämningsavtalet med Kanada. I EU-samarbetets kölvatten har Sverige och Kanada nämligen, kommit överens om att den individ som utlämnats skall kunna samtycka till lagföring för andra brott än de som upptagits i den ansökande statens utlämningsansökan. Den utvecklingstendens som representeras av såväl 1995 års EU-konvention (som utvecklats genom 1996 års EU-konvention) som det kanadensiska utlämningsavtalet leder till ett ökat individinflytande över specialitetsprincipens tillämpning. Den berörde individen har, genom de förändringar som dessa båda avtal representerar, möjlighet att bestämma om specialitetsprincipen skall tillämpas eller inte.[966]

När det gäller mitt första framtidsscenario, dvs. ett totalt slopande av specialitetsprincipen, alternativt att denna generellt ges mindre utrymme, kan det finnas påtagliga nackdelar med en sådan utveckling. Specialitetsprincipen fungerar, enligt mitt förmenande, som en kontrollmekanism för att flertalet av de villkor, som den anmodade staten anser bör vara uppfyllda, också är det. Om specialitetsprincipen tas bort samtidigt som dessa villkor bevaras blir samarbetet haltande. Å ena sidan anser en stat att de åsyftade villkoren skall vara uppfyllda för att staten skall vara beredd att bevilja utlämning. Å andra sidan är frågan om villkoren uppfylls inte en omständighet som staten önskar kontrollera för det fall individen skulle dömas eller avtjäna straff för en modifierad gärning eller en helt annan gärning än den som presenterats av den ansökande staten i dess utlämningsansökan.

En rad villkor, exempelvis kravet på dubbel straffbarhet, blir tämligen verkningslösa om det står den ansökande staten fritt att sedan individen

[966] Se vidare prop. 1996/97:88 samt avsnitt 2.13.6 ovan.

väl överförts till dess territorium lagföra för vilka brottsliga gärningar som helst. I de fall en åklagare i ett främmande land önskar väcka åtal för en rad brottsliga gärningar torde det, i ett utlämningssamarbete där specialitetsprincipen slopats, vara förståeligt att åklagaren bland dessa olika gärningar väljer att i en utlämningsbegäran presentera de gärningar som kan beskrivas som enkla och självklara, framför att låta utlämningsbegäran omfatta också brottsliga gärningar vilka kan väcka betänkligheter i den anmodade staten. På så sätt blir prognosen också bättre för att en utlämningsframställning kommer att beviljas, samtidigt som de enklare fallen säkerligen kräver mindre arbete av den åklagare som ansvarar för arbetet bakom en utlämningsframställning.

En rimlig förklaring till att en stat önskar att specialitetsprincipen avskaffas skulle naturligtvis kunna vara en övertygelse om att den ansökande staten inte kommer att bryta mot utlämningsvillkoren, även då den önskar döma över en gärning som modifierats eller en gärning som inte alls har presenterats i dess utlämningsansökan. Ju närmare varandras rättstraditioner de två länderna står, desto mindre är naturligtvis risken för att något utlämningsvillkor i praktiken inte respekteras, men också mellan länder som står varandra nära kan det förekomma påtagliga skillnader, t.ex. när det gäller synen på vad som bör vara kriminaliserat.

En annan förklaring till ett avskaffande av specialitetsprincipen kan naturligtvis vara staters generella önskan att när de själva står som ansökande stat få slippa de restriktioner som föranleds av specialitetsprincipen. Ett beaktande och respekterande av specialitetsprincipen är ofta tidsödande. Eftersom den ansökande staten inte kan förväntas ha någon närmare kunskap om den anmodade statens strafflagstiftning måste, förfrågningar många gånger överlämnas trots att en förändring av den ursprungliga utlämningsansökan i och för sig inte skulle strida mot de av den anmodade staten uppställda utlämningsvillkoren. För det fall ett sådant skäl är tungt vägande när det gäller en förenkling av specialitetsprincipen, är det emellertid av vikt att man mot förenklingen väger det minskade inflytande över utlämningsvillkoren som staten får i egenskap av anmodad part.

När det så gäller ett ökat inflytande för den enskilde att avgöra huruvida specialitetsprincipen skall tillämpas eller inte, kan följande konstateras. Eftersom specialitetsprincipen inte ger permanent immunitet mot att bli föremål för ett rättegångsförfarande eller en straffverkställighet, är det i ett senare skede alltid individen som genom att välja att stanna kvar eller lämna den ansökande staten råder över huruvida specialitetsprincipens skydd skall upphöra. Man skulle utifrån denna verklighet kunna fråga sig om individen därför inte på ett tidigare stadium av utlämningssamarbetet bör få möjlighet att förfoga över specialitetsprincipen. För den enskilde, som har för avsikt att stanna kvar i den ansökande staten,

kan det naturligtvis vara praktiskt att all brottslighet som han eller hon är misstänkt för prövas i ett sammanhang, oavsett om brottsligheten har omnämnts i den ansökande statens utlämningsansökan. Härigenom kan individen ofta hålla nere sina rättegångskostnader, han eller hon behöver inställa sig vid färre tillfällen och behöver inte anlita en advokat för flera olika rättegångstillfällen. Men detta är inte den enda fördelen. Det är också möjligt att det utdömda straffet blir lägre om de brottsliga gärningarna prövas vid ett rättegångstillfälle än om gärningarna sprids ut till flera olika rättegångstillfällen. Den möjlighet för påföljdsbestämningen, som vårt svenska 34 kap. BrB erbjuder, att lindra effekten för individen när det gäller sammanträffande av brott och förändring av påföljd existerar nämligen långt ifrån i alla andra länder.

Om man stannar vid dessa fördelar för individen kan man fråga varför man från svensk sida, t.ex. i EU-samarbetet, har undantagit svenska medborgare från förenklingsarbetet avseende specialitetsprincipen. Svaret är säkerligen att man från svenskt håll har sett specialitetsprincipen enbart som en skyddsmekanism för individen och därför varit särskilt restriktiv med att ta bort denna då det gäller de egna medborgarna. Specialitetsprincipen kan emellertid i praktiken innebära både för- och nackdelar för individen i det enskilda ärendet. Det hade varit lämpligt om också denna aspekt belysts och diskuterats, innan man från svensk sida valde att ställa de egna medborgarna utanför förenklingssamarbetet. Förutom då utlämningsbrottet är av mycket allvarlig karaktär kan svenska medborgare utlämnas endast om de stadigvarande vistats i det ansökande landet sedan minst två år vid brottstillfället. Det är en omständighet som i och för sig synes tala för att de svenska medborgarna mycket väl kan ha för avsikt att också stadigvarande vistas i det ansökande landet i framtiden och därmed kan ha intresse av att avsäga sig specialitetsprincipens skydd.

Den som förespråkar större inflytande för individen över tillämpningen av specialitetsprincipen kan hävda att denne är den som bäst kan överblicka vilka ytterligare gärningar som han eller hon kan komma att ställas till svars för, mot bakgrund av att varje enskild människa väl i allmänhet kan överblicka vad hon tidigare gjort sig skyldig till och därmed inte har någonting att frukta när det gäller ett medgivande till slopandet av specialitetsprincipen. Han eller hon vet ju så väl vilka nytillkomna gärningar som kan bli aktuella. Det bör emellertid påpekas att individen aldrig helt kan överblicka situationen i den ansökande staten, eftersom han eller hon naturligtvis också kan vara misstänkt för och, i värsta fall, också bli dömd för gärningar som han eller hon inte har begått och därför kan vara helt ovetande om då hon avsäger sig specialitetsprincipens skydd.

För den anmodade staten blir det i ett sammanhang där specialitetsprincipens utformning diskuteras nödvändigt att ställa sig en rad frågor.

Inledningsvis bör frågan ställas huruvida det kan finnas andra relevanta intressen bakom specialitetsprincipen än ett skydd för den enskilde individen. Jag har tidigare kommit fram till att specialitetsprincipen innebär en skyddsgaranti för samtliga de villkor som uppställs för att en utlämningsansökan skall beviljas. Det är mot denna bakgrund fullt möjligt att man kommer till slutsatsen att något av dessa villkor, till exempel kravet på dubbel straffbarhet, inte enbart är tänkt att vara ett skydd för den enskilde, utan också – och i lika stor utsträckning – kan vara uppställt i ett slags vidare statsintresse. Kravet på dubbel straffbarhet skyddar visserligen individen mot lagföring för gärningar som från den anmodade statens perspektiv inte är klandervärda, men kravet på dubbel straffbarhet är också ett lämplighetskriterium för när den anmodade staten kan tänkas vara beredd att ställa sitt rättssystem och ta sina resurser till förfogande för att assistera främmande stater i deras brottsbekämpning, samt i vilka sammanhang staten i egenskap av rättsstat vill vara involverad. I de fall specialitetsprincipen skyddar villkor inom utlämningsrätten som är uppställda för att beakta andra hänsyn än den enskilde individens intresse, blir det problematiskt att låta individen bestämma huruvida specialitetsprincipen skall tillämpas. En sådan avvägning när det gäller syftet bakom de villkor som specialitetsprincipen skyddar bör företas innan ett förenklingsarbete avseende principen initieras.

Ifall frågan besvaras så, att specialitetsprincipens enda syfte, eller i vart fall dess huvudsakliga syfte, får anses vara ett skydd för den enskilde, måste man därefter ställa sig frågan om det skall vara den enskilde individen som också skall tilldelas ett monopol på att avgöra hur och när specialitetsprincipen skall tillämpas. Det är nämligen inte en logisk följd att bara för att en regel skyddar individen så är det också individen som skall förfoga över denna. Tvärtom, i den mån individens intresse anses vara ett objektivt och inte ett subjektivt fastställt intresse skulle man kunna argumentera för att detta bättre kan överblickas av en stats juridiska experter. Detta gäller inte minst som det i individintresset kan finnas en komponent av ett statsintresse i vidare bemärkelse, nämligen att den anmodade staten önskar vara en rättsstat och därmed tar avstånd från t.ex. viss kriminalisering som drabbar enskilda. Vidare kan det av omsorg om individen – inte minst med tanke på farhågor när det gäller påtryckningar från olika håll – vara lämpligt att frågan om specialitetsprincipen förs upp på statlig nivå.

Rent praktiskt bör naturligtvis ett sådant samtycke, som här behandlats, alltid föregås av att fullständig information lämnas (i närvaro av individens ombud) om de rättsliga konsekvenserna av ett samtycke. Så har också den svenska lagstiftningen utformats.[967] Även om det inte finns

[967] Se vidare prop. 1996/97:88 s. 19.

något att anmärka på den situation som i den anmodade staten föregått lämnandet av ett samtycke, kan det dock finnas faror med att sätta individen i en sådan position. Individen kan känna sig pressad att lämna ett samtycke, och de överväganden som föregått ett dylikt beslut kan vara sådana att de inte bör hänga samman med önskvärdheten av specialitetsprincipens vara eller inte vara. Exempelvis kan individen vara rädd för att hans eller hennes beslut skall leda till en hårdare dom i den ansökande staten. En sådan rädsla kan ha sin grund i att den inhemske domaren har möjlighet att diskretionärt bestämma påföljd och individen fruktar att hans beslut i utlämningsfrågan kommer att upplevas som olämpligt, dels därför att domstolen hindras från att bedöma andra förövade gärningar i samma rättegång, dels därför att utlämningsförfarandet som sådant försenas. Att så kan bli fallet beror på att en möjlighet att avstå från specialitetsprincipens tillämpning ofta utgör en del av ett förenklat utlämningsförfarande, som är tänkt att ta mindre tid i anspråk än det ordinära utlämningsförfarandet. Ett avstående från tillämpning av specialitetsprincipen kan även vara motiverat av att man vill åtnjuta ett snabbare utlämningsförfarande i de fall då den ansökande staten inte är beredd att avräkna den tid som individen tillbringat i ett svenskt häkte. Man kan tycka att sådana förklaringar till varför individen avsäger sig specialitetsprincipens skydd i stället borde mana länder till att se över sina avräkningssystem. Men oavsett om en sådan översyn företas kan man konstatera att frihetsberövandet i det anmodade landet ibland kan bli så långt att det t.o.m. överstiger straffet för utlämningbrottet och att detta i sig naturligtvis är problematiskt.[968] När det gäller skälen till varför individen avsäger sig specialitetsprincipens skydd kan man i mer extrema fall kanske också tänka sig att individen är rädd för att familj och släkt i den ansökande staten utsätts för repressalier om han eller hon inte avstår från det skydd som specialitetsprincipen ger. En sådan rädsla kan naturligtvis rent objektivt vara obefogad men kan ändå i ett konkret ärende vara vad som får individen att lämna sitt samtycke. T.ex. torde dylika hänsynstaganden inte vara främmande för den individ som vuxit upp i en totalitär stat även om den ansökande staten inte är en sådan stat.

Jag har tidigare i detta avsnitt pekat på att en möjlig förklaring till ett avskaffande eller en inskränkning av specialitetsprincipen naturligtvis har sin grund i en önskan om att förenkla samarbetet och därmed minska den arbetsbörda som varje stat i egenskap av ansökande part kan drabbas av i utlämningssamarbetet. Frågan är huruvida det med specialitetsprincipen i behåll är möjligt att minska det merarbete och den väntetid som

[968] Se vidare prop. 2001/02:118 s. 8 av vilken det framgår att handläggningen av utlämningsärenden i vissa EU-länder uppgår till mer än ett år.

drabbar den ansökande staten då denna, genom specialitetsprincipen, anmodas att ansöka om tillstånd för att döma över en modifierad eller en nytillkommen gärning. Från den anmodade statens sida kan en del åtgärder i viss mån föregripa merarbete för den ansökande staten så att denna inte behöver skjuta upp en påbörjad rättegång. Exempelvis kan Sverige i egenskap av anmodad stat i förväg ge ett generellt tillstånd för att den aktuella gärningen också får bestraffas då den är oaktsam alternativt redan på förhand uppge att sådan kriminalisering inte förekommer i Sverige. Vidare kan Sverige i förväg ge tillstånd till åtalsjustering när det gäller platsen och tiden för brottet och därvid uppge hur långt de egna preskriptionsreglerna sträcker sig.

5 Den europeiska arresteringsordern

5.1 Bakgrund

Ett flertal instrument om straffrättsligt samarbete har som bekant utarbetats inom ramen för EU:s tredje pelare. För utlämningsområdet kan man nämna de tidigare behandlade 1995 års och 1996 års EU-konventioner.[969] Arbetet för att vidareutveckla utlämningssamarbetet mellan medlemsstaterna har emellertid inte stannat upp enbart för att dessa konventioner utvecklats. Tvärtom har utlämningssamarbetet fortsatt att vara på dagordningen när det gäller ett närmare straffrättsligt samarbete mellan medlemsstaterna. I slutsatserna från Europeiska rådets toppmöte i Tammerfors år 1999 angavs det exempelvis att det nuvarande formella utlämningsförfarandet borde avskaffas mellan medlemsstaterna såvitt avser personer som är på flykt undan rättvisan efter det att de fått sin slutgiltiga dom. Det föreslogs att ett enkelt förfarande för överförande av dessa personer borde ersätta det nuvarande utlämningsförfarandet. Vidare ifrågasattes det om inte ett särskilt förfarande för brådskande utlämningsärenden borde övervägas. EU-Kommissionen uppmanades att lägga fram förslag i dessa frågor. I sammanhanget föreslogs också ett ökat ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden och domar samt en nödvändig tillnärmning av lagstiftningen för att underlätta samarbetet mellan myndigheter i de olika EU-länderna och för att stärka det rättsliga skyddet av enskildas rättigheter. Principen om ömsesidigt erkännande borde, enligt Europeiska rådet, vara en hörnsten i det rättsliga samarbetet på såväl det civilrättsliga som på det straffrättsliga området.[970]

Målsättningen från Tammerfors, dvs. att radikalt förändra utlämningssamarbetet till ett förfarande för överlämnande av eftersökta individer upprepades också i EU:s strategi inför det nya årtusendet om förebyggande och bekämpning av organiserad brottslighet. EU-Kommissionen utarbetade ett förslag i enlighet med det uppdrag som getts EU-Kommis-

[969] Se avsnitt 1.4.4.4.2.
[970] Prop. 2001/02:118 s. 4.

sionen vid toppmötet i Tammerfors. Förslaget hade föregåtts av omfattande kontakter mellan tjänstemän vid EU-kommissionen och nationella experter samt med medlemsstaternas justitiedepartement. Grundtanken i förslaget var att rättsliga myndigheter i en medlemsstat skulle kunna överlämna en eftersökt person till en annan medlemsstat efter en begränsad prövning. Under hösten 2001 inleddes ett omfattande förhandlingsarbete inom EU med anledning av EU-Kommissionens förslag. Terroristattentaten i USA den 11 september 2001 bidrog till att utlämningsfrågan fick särskild prioritet på dagordningen.[971] Parallellt med behandlingen av ett rambeslut avseende den europeiska arresteringsordern behandlades också ett rambeslut om bekämpande av terrorism vars syfte är att leda till en tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om terrorismbrott. Ett förenklat utlämningsförfarande kom därför i stor utsträckning att diskuteras som ett medel för att snabbt och effektivt bekämpa terrorism.[972]

Vid toppmötet i Laeken 14–15 december 2001 konstaterade Europeiska rådet att det verkligen fanns en politisk vilja hos EU-medlemsstaterna att komma överens om en europeisk arresteringsorder som skulle ersätta det tidigare utlämningssamarbetet mellan medlemsstaterna. Medlemsstaterna enades om ett utkast till rambeslut som väsentligen skiljer sig från EU-kommissionens ursprungliga reformförslag genom att det i vissa avseenden går ännu längre i förenklingssträvandena.

5.2 Överlämnande i stället för utlämning

Rambeslutet innebär att en europeisk arresteringsorder från de rättsliga myndigheterna i en medlemsstat, dvs. en begäran om gripande och överlämnande av en efterlyst person, skyndsamt och med få formaliteter skall verkställas av de rättsliga myndigheterna i en annan medlemsstat. För att markera att den europeiska arresteringsordern innebär ett samarbete som är så förenklat att man inte längre kan tala om ett utlämningssamarbete införs också ny terminologi genom rambeslutet. Den stat som i utlämningsförfarandet betecknas den anmodade staten kallas i stället *den verkställande staten*. Den ansökande staten betecknas *den utfärdande staten*. Man talar också om *överlämnande* inte utlämning när det gäller staternas samarbete. De få och enkla reglerna torde bäst kunna förstås och förklaras om man tänker på att rambeslutet vilar på tanken att man i princip skall erkänna det utfärdande landets domar och beslut. Huvuduppgiften för den verkställande staten blir därför just att verkställa beslut inte att granska dessa.[973]

[971] Prop. 2001/02:118 s. 5.
[972] Rambeslut 2002/475/RIF.
[973] Prop. 2001/02:118 s. 5 och 7.

Även om terroristattentaten i USA den 11 september 2001 har påskyndat reformarbetet i väsentlig mån bör man ha klart för sig att den europeiska arresteringsordern har ett mycket större tillämpningsområde än enbart brottsliga gärningar av terroristkaraktär. Det stora flertalet individer som kommer att beröras av arresteringsordern är tvärtom konventionella brottslingar (eller individer som misstänks vara konventionella brottslingar), inte terrorister (oavsett hur vid definition man kan tänka sig av begreppet).

Rambeslutet innebär att all utlämning inom EU skall ske med tillämpning av den europeiska arresteringsordern. Den europeiska utlämningskonventionen, 1995 års och 1996 års EU-konventioner liksom den del av Schengenkonventionen som behandlar utlämning kommer inte längre att tillämpas mellan EU:s medlemsstater.[974] Detta innebär i och för sig inte att alla tidigare förutsättningar som uppställs för utlämning helt fallit bort. En rad av dessa återfinns också i den europeiska arresteringsordern även om flera villkor också kommit att förändras radikalt eller helt enkelt tagits bort. Enligt det rambeslut som behandlar arresteringsordern skall medlemsstaterna senast den 31 december 2003 ha vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa bestämmelserna i rambeslutet. Regeringen kommer att presentera nödvändiga lagstiftningsförslag under våren 2003. En översyn av det nordiska utlämningssamarbetet i relation till den europeiska arresteringsordern torde också vara påkallad. I flertalet fall är NordL mer långtgående än rambeslutet om den europeiska arresteringsordern. Rambeslutet går dock längre än den nordiska lagstiftningen t.ex. när det gäller överlämnande av egna medborgare.[975]

Av rambeslutet framgår det att en medlemsstat som mottar en europeisk arresteringsorder inte är hindrad från att tillämpa sina konstitutionella regler om prövning i laga ordning, föreningsfrihet, tryckfrihet och yttrandefrihet.[976]

Den verkställande staten har också rätt att vägra överlämnande om det finns skäl att tro att en europeisk arresteringsorder utfärdats i syfte att lagföra eller straffa en person p.g.a. dennes kön, ras, religion, etniska ursprung, nationalitet, språk, politiska uppfattning eller sexuella läggning, eller att personens ställning vid ett överlämnande kan skadas av något av dessa skäl. Av rambeslutet framgår också att den europeiska arresteringsordern inte får påverkas av skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och de grundläggande rättsliga principerna i art. 6 i Fördraget om Europeiska unionen. Artikel 6 i Fördraget om europeiska unionen

[974] Preambel (12).
[975] Prop. 2001/02:118 s. 87 och Ds 2002:62 s. 87.
[976] Preambel (12).

bygger på principerna om frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt på rättsstatsprincipen. Vidare skall unionen, som allmänna principer för gemenskapsrätten, respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i EKMR, såsom de följer av medlemsstaternas konstitutionella traditioner. Slutligen skall unionen respektera den nationella identiteten hos sina medlemsstater.[977]

Tillämpningen av systemet med en europeisk arresteringsorder får avbrytas gentemot en medlemsstat om det är så att denna allvarligt åsidosätter de principer som ovan nämnda artikel 6 behandlar.[978]

Ett uttryckligt förbud har, vid sidan av det ovan nämnda, också intagits avseende överlämnande som företas till en stat där individen löper risk att utsättas för dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.[979]

Flera av de bestämmelser som finns i den europeiska utlämningskonventionen och i 1995 och 1996 års EU-konventioner liksom i Schengenkonventionen finner man också i den europeiska arresteringsordern, men den sistnämnda innebär också en rad nymodigheter. Inledningsvis kan man konstatera att en europeisk arresteringsorder får utfärdas för brott som enligt den utfärdande medlemsstatens lagstiftning är belagd med fängelse eller frihetsberövande åtgärd upp till en tid av lägst tolv månader eller om ett straff har utdömts, för en tid om lägst fyra månader. Något krav på den verkställande statens straffskala finns inte.[980]

Rambeslutet är uppdelat på dels *obligatoriska* vägransgrunder, dels *fakultativa* vägransgrunder. Beträffande de obligatoriska vägransgrunderna framgår det att ett överlämnande skall vägras om det brott som ligger till grund för en europeisk arresteringsorder omfattas av amnesti som getts av den stat som mottar arresteringsordern under förutsättning att denna stat var behörig att lagföra brottet.[981] Vidare stadgar rambeslutet en ne bis in idem-princip som syftar till att skydda den eftersökte individen mot ny lagföring om individens ansvar redan har prövats i den verkställande staten.[982] Rambeslutet innehåller också en obligatorisk vägransgrund om den eftersökte individen inte är straffmyndig enligt lagstiftningen i den stat som mottar en europeisk arresteringsorder.[983]

[977] Preambel (12) och Ds 2002:62 s. 89–90.
[978] Preambel (10).
[979] Preambel (12a).
[980] Art. 2 p. 1.
[981] Art. 3 p. 1.
[982] Art. 3 p. 2.
[983] Art. 3 p. 3.

Dessutom innehåller rambeslutet en rad *fakultativa* vägransgrunder. Kravet på dubbel straffbarhet är en sådan frivillig vägransgrund. Just avseende kravet på dubbel straffbarhet torde rambeslutet innebära en stor förändring jämfört med det tidigare utlämningssamarbetet.

Huvudregeln är att den anmodade staten kan ställa upp ett krav på dubbel straffbarhet,[984] men detta krav kan i ett så stort antal fall genombrytas att undantaget nästan kan karaktäriseras som huvudregeln. Rambeslutet innefattar nämligen *en lista* av 32 brott eller brottstyper där den verkställande staten inte har rätt att ställa upp ett krav på dubbel straffbarhet under förutsättning att brottet i den ansökande staten kan medföra fängelse i åtminstone tre år.[985] Det är alltså fullt möjligt att området där ett krav på dubbel straffbarhet inte upprätthålls blir beroende av den utfärdade statens repressionsnivå. Desto högre repressionsnivå desto mer brott som inte behöver underställas kravet på dubbel straffbarhet. En konsekvens av rambeslutet är alltså inte enbart att kravet på dubbel straffbarhet faller utan också att de eftersökta individerna riskerar relativt hårda straff för gärningar som inte är kriminaliserade i Sverige. Ett exempel från listan är brottet att ge hjälp till olovlig inresa och olovlig vistelse, vilket torde kunna få till konsekvens att Sverige måste överlämna personer som har härbärgerat flyktingar vilka tagits sig in i EU illegalt. Även om tanken med urvalet av de olika brotten är att dessa typiskt sett skall vara grova och av gränsöverskridande karaktär finns det naturligtvis inget som hindrar att kravet på dubbel straffbarhet faller bort också i situationer då man, från ett svenskt perspektiv, inte kan finna handlandet klandervärt oavsett vilka skäl som kan motivera ett annat lands behov av att kriminalisera handlandet. Också osjälvständiga brottsformer eller oaktsamma handlingar kan omfattas av listan, t.ex. i de fall den utfärdande staten har kriminaliserat den som av oaktsamhet hyser en flykting hos sig. Vidare torde en kriminalisering som omfattar strikt ansvar kunna falla under den s.k. listan.

De brott som listan innehåller kan ges en vid tolkning. Brottet deltagande i en kriminell organisation finns angivet på listan. Man kan i sammanhanget erinra om EU:s tidigare gemensamma åtgärd avseende definitionen av deltagande i en kriminell organisation.[986] Från svensk sida valde man av flera anledningar att inte införa ett särskilt straffansvar för aktivt deltagande i en sammanslutning som har brottslighet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet. Att införa straffansvar för själva med-

[984] Art. 4 p. 1.
[985] Art. 2 p. 2.
[986] 98/733/RIF.

lemskapet i vissa organisationer, vilket förekommer i en hel del länder, ansågs dessutom utgöra ett alltför stort ingrepp i föreningsfriheten och skulle kunna komma att omfatta förfaranden som inte alls kunde anses klandervärda.[987] Om en begäran om överförande rör en individ som anklagas för att vara passiv medlem i en kriminell organisation torde man från svensk sida kunna hävda att ett överlämnande skulle strida mot våra konstitutionella regler om föreningsfrihet.[988]

I listan anges också brottet terrorism vilket innebär att det finns en koppling mellan den europeiska arresteringsordern och rambeslutet om bekämpande av terrorism.[989] I ett överlämnandeärende torde den utfärdande staten kunna åberopa rambeslutets definition av terrorism för att undgå en prövning utifrån kravet på dubbel straffbarhet.

IT-brottslighet anges som ett exempel där kravet på dubbel straffbarhet inte upprätthålls. Frågan är emellertid vad som menas med IT-brottslighet. Räcker det att IT-medel använts vid något led i utförandet av ett brott, kanske enbart på planeringsstadiet eller att IT-medel har använts av en bland flera gärningsmän som tillsammans och i samråd begått ett brott? Innefattas tillgreppsbrott där något objekt, bland flera objekt, har varit IT-utrustning?

Också ett begrepp som organiserad stöld väcker frågetecken. När är en stöld organiserad och när är den inte? Enligt rambeslutet är det upp till det utfärdade landets rättsliga myndigheter att besluta om brottet faller inom listan och därmed skall undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Eftersom de rättsliga myndigheterna i den ansökande staten önskar lagföra individen torde det inte vara alltför otroligt att dessa också söker använda sig av så vida definitioner som möjligt för att slippa en granskning utifrån kravet på dubbel straffbarhet. En sådan bedömning som representanter för den utfärdande staten skall företa, dvs. om begäran om överlämnande skall falla utanför kravet på dubbel straffbarhet, blir naturligtvis än mer komplicerad om det inte finns någon gängse definition i den inhemska straffrätten. Man bör också erinra om att den s.k. listan inte är statisk utan att den tvärtom kan utökas eller modifieras av Europeiska rådet efter att detta hört Europaparlamentet.[990] I framtiden kan alltså än mer brottsbeteckningar än de nämnda falla utanför kravet på dubbel straffbarhet.

[987] SOU 2000:88 s. 15–16.
[988] Se vägransgrunden i Preambel (12).
[989] Rambeslut 2002/475/RIF.
[990] Art. 3.

När det gäller fiskala brott uttrycks det särskilt att verkställigheten inte får vägras enbart för att den verkställande statens lagstiftning inte innehåller samma slags bestämmelser som den begärande statens lagstiftning avseende skatter, avgifter, tullar och valuta.[991]

Vidare kan utlämning vägras om det har meddelats åtalseftergift eller om åtalet lagts ned i den verkställande staten eller om det pågår verkställighet av samma gärning i den verkställande staten.[992]

Genom rambeslutet lämnas också möjlighet för den verkställande staten att vägra överlämnande med hänsyn till åtals- eller verkställighetspreskription om staten för egen räkning hade kunnat döma individen för de aktuella gärningarna.[993] Däremot synes den till Schengenkonventionen hänförliga bestämmelsen om att preskriptionsavbrott skall bestämmas utifrån det ansökande landets lagstiftning inte längre vara gällande genom att arresteringsordern upphäver Schengenkonventionens utlämningsbestämmelser.

Den verkställande staten kan också vägra överlämnande med hänsyn till domar från tredje land (icke-medlemsland), under förutsättning att straffet, vid fällande dom, har avtjänats eller är under verkställighet eller inte längre kan verkställas enligt lagstiftningen i den stat som avkunnat domen.[994]

Om arresteringsordern avser straffverkställighet kan överlämnande av egna medborgare vägras om den verkställande staten i stället åtar sig att överta straffverkställigheten. Om arresteringsordern avser rättegång kan utlämning beviljas under förutsättning att individen får avtjäna ett utdömt straff i verkställighetsstaten.[995] Däremot torde rambeslutet, så som det är utformat, inte lämna något ökat utrymme för att beakta kravet på dubbel straffbarhet när det gäller utlämning av egna medborgare om dessa anklagas för brott som, enligt den begärande staten, finns angivna på den s.k. listan. Vidare kan den verkställande staten enligt rambeslutet vägra utlämning och överta straffverkställighet, liksom kräva att individen skall överföras till denna efter avslutad rättegång för att avtjäna straff om individen, utan att vara medborgare i den verkställande staten, ändå bor i denna.[996] Härigenom skapas en möjlighet att beakta individens intresse av straffverkställighet i det land där denne är bosatt och därmed har stark anknytning till.

[991] Art. 4 p. 1.
[992] Art. 4 p. 2 och p. 3.
[993] Art. 4 p. 4.
[994] Art. 4 p. 5.
[995] Art. 4 p. 6.
[996] Art. 4 p. 6.

Verkställighet får också vägras om gärningen helt eller delvis förövats på den verkställande statens territorium eller om gärningen ägt rum i ett tredje land och den verkställande staten saknar jurisdiktion över ett sådant brott om det begåtts utanför dess territorium.[997] Vägransgrunden torde kunna härledas ur den s.k. reciprocitetsprincipen. Ingen stat är beredd att hjälpa en annan stat i vidare mån än vad som omfattar det egna behovet av framtida hjälp. En sådan vägransgrund kan naturligtvis leda till negativa konsekvenser för brottsbekämpningen i de situationer då den utfärdande staten är den enda stat som är beredd att lagföra individen (det land där brottet begåtts kan sakna både viljan och resurserna för att genomföra en lagföring) för ett mycket allvarligt brott men dess jurisdiktionsbestämmelser är vidare än den verkställande statens, t.ex. då den utfärdande staten har jurisdiktion att döma över brott som begåtts mot dess medborgare då dessa befinner sig utomlands men en sådan jurisdiktionsmöjlighet saknas hos den verkställande staten. Också i fall där liknande brottslighet företagits i en rad länder kan det finnas anledning att inte använda sig av ett kategoriskt förbud utan i stället göra det möjligt att låta *en* domstol bedöma den samlade brottsligheten.

Av rambeslutet framgår vidare att det inte är tänkt att inverka på internationella åtaganden som kan åligga en verkställande medlemsstat som en följd av en föregående utlämning till den staten[998] eller på dess immunitetsbestämmelser.[999] Den verkställande staten åläggs dock att, där det är möjligt i det enskilda fallet, söka verka för att immuniteten hävs.[1000]

Vidare kan den verkställande staten (det borde, enligt min mening i stället ha uttryckts med skall) ställa upp villkor för att bevilja överlämnande när den aktuella domen är en s.k. utevarodom och om den dömde inte har kallats personligen eller på annat sätt informerats om tidpunkten och platsen för förhandlingarna.[1001] I en sådan situation kan den verkställande staten kräva att tillräckliga garantier lämnas om att den person som är föremål för den europeiska arresteringsordern kommer att erbjudas tillfälle att inkomma med besvär eller invändning i den utfärdande staten och att närvara vid domens avkunnande.

Om den eftersökte personen dömts eller löper risk att dömas till livstidsfängelsestraff kan den verkställande statens rättsliga myndigheter

[997] Art. 4 p. 7.
[998] Art. 17d.
[999] Art. 17c.
[1000] Jfr 4 kap. 8 § RF som kräver en majoritet om fem sjättedelar.
[1001] Jfr t.ex. fallet *Einhorn mot Frankrike* av vilket man kan utläsa att ansvar enligt EKMR art. 6 kan aktualiseras för den anmodade staten om den utländska domen strider mot nämnda artikel.

kräva att den utfärdande staten garanterar att livstidsstraffet omprövas kontinuerligt – administrativt eller genom benådningsinstitutet – och i vart fall efter 20 år.[1002] Någon möjlighet till att beakta hur sträng den ansökande staten är i sin praxis när det gäller omvandling av livstidsstraff synes stadgandet inte ge utrymme för.

Rambeslutet lämnar möjlighet att begränsa specialitetsprincipens betydelse på så sätt att den gripne personen uttryckligen kan avstå från specialitetsprincipen gentemot den begärande staten.[1003] Också den verkställande staten kan lämna ett generellt samtycke att specialitetsprincipen inte skall gälla i förhållande till medlemsstater som har lämnat samma förklaring.[1004] I övrigt finns det aldrig något hinder för den begärande staten att döma för brott som inte omfattas av dess arresteringsorder om det inte kan följa något annat än en icke frihetsberövande påföljd för dessa eller om den eftersökte individen kommer att bli föremål för en icke frihetsberövande påföljd, inbegripet böter, eller en åtgärd som träder i stället för denna, även om påföljden inskränker den personliga friheten.[1005]

Man kan konstatera att rambeslutet kommer att förändra Sveriges samarbete med EU-länderna genom att kravet på dubbel straffbarhet kraftigt inskränks. Utlämning av egna medborgare är inte längre begränsat till situationer då dessa begått särskilt grova brott eller då dessa stadigvarande vistats minst två år i den stat som eftersöker dem. Vidare saknas det ett förbud mot utlämning för militära brott. Något generellt utlämningsförbud med hänsyn till humanitära förhållanden finns inte uppställt. I stället kan vissa specifika situationer av humanitär karaktär, t.ex. om den stat som begär överlämnande har en lägre straffbarhetsålder, leda till att Sverige skall vägra överlämnande. Det finns också möjligheter att låta individen avtjäna straff i det land där denne är medborgare eller har sin bosättning. Den verkställande staten kan vidare kräva att ett livstidsstraff omprövas i den utfärdande staten. När det gäller beslut eller domar från övriga EU-länder kan Sverige inte längre underkänna ett sådant avgörande om det skulle vara uppenbart oriktigt.

Om den eftersökte personen samtycker till överlämnande skall samtycket, i likhet med vad som gäller enligt 1995 års EU-konvention, lämnas under sådana former att det framgår att individen har förstått såväl innebörden som konsekvenserna av samtycket. Individen har också rätt till juridiskt biträde. Samtycket skall i princip vara bindande för individen, men medlemsstaterna kan i särskild ordning förklara att ett samtycke

[1002] Art. 5 p. 2.
[1003] Art. 22 p. 2.
[1004] Art. 22 p. 1.
[1005] Art. 22 3d).

under vissa omständigheter skall kunna återkallas.[1006] En för individen viktig bestämmelse är att den tid som individen varit frihetsberövad i den verkställande staten skall avräknas från det totala frihetsberövandet som skall avtjänas i den utfärdande staten.[1007]

När det gäller tidsramarna för överlämnandeförfarandet skall ett beslut om överlämnande fattas inom tio dagar från det att personen lämnat sitt samtycke och i de fall då samtycke saknas inom 60 dagar från gripandet. I särskilda fall kan dessa tidsfrister utsträckas med 30 dagar.[1008] När beslutet är fattat skall det verkställas genom att personen, som huvudregel, skall överlämnas inom tio dagar från beslutet. Om det finns starka humanitära skäl, t.ex. att verkställigheten skulle äventyra den eftersöktes liv och hälsa, är det möjligt att tillfälligt skjuta upp överlämnandet.[1009]

Rambeslutet utgår från att beslut om utfärdande och verkställighet av en europeisk arresteringsorder fattas på myndighetsnivå. Det är upp till varje medlemsstat att bestämma vilken eller vilka av dess rättsliga myndigheter som skall ha hand om dessa frågor.[1010]

[1006] Se vidare art. 14.
[1007] Art. 21.
[1008] Art. 17.
[1009] Art. 18 p. 4.
[1010] Art. 6 p. 1 och p. 2.

Summary

Chapter One

Chapter one has an introductory character and is divided into three sub-chapters. The first of these (see 1.1–1.3) addresses basic questions about extradition – what is extradition? – when and how does extradition occur? It also contains a short historical account where it is suggested that extradition has always had a political dimension. States have tried, to some extent, to depolitisise extradition procedures through legal regulation, and through empowering the courts the power to decide on extradition matters. But the extradition issue still remains highly politisised. Indeed, today extradition may be a more sensitive matter than ever before. Historically the states only had to take into consideration whether they wished to stay on good terms with the requesting state. Today's requested states, having created guarantees for the individual in the decision process, very often must evaluate the judicial systems of neighbour jurisdictions.

The second sub-chapter (see section 1.4) addresses extradition regulations concerning Sweden, both as a requested and a requesting state. The section describes the relevant Swedish legislation, and bilateral and multilateral extradition treaties – especially the European extradition convention, but also other multilateral treaties, adopted by the U.N. or the European Council, which deal with the extradition questions as part of wider regulation regarding various specific crimes. The extradition co-operation between the EU-states and the co-operation under the Schengen-convention is also discussed in this section.

The final sub-chapter (see section 1.5) tries to take a wider perspective on the extradition as a legal institution, and attempts to place extradition into the context of the wider legal system. The writer points out that extradition interacts with a number of other areas of law. It has an international law aspect but also a national aspect (the emphasis of the book is on the latter). Extradition also interacts with such areas as territorial jurisdiction, human rights questions, asylum law, procedural law, laws concerning citizenship and of course, criminal law. The author shows how changes in these other areas of law can have substantial impact on the

application of the extradition law. Sometimes, this latter potential has not been considered, when the changes elsewhere in the law are made. For example: Sweden has changed its concept of legal responsibility, so that insane people and minors are capable of commiting crimes. Instead, these people are treated differently when it comes to what kinds of sanctions they could receive. Young people under 15 may not be punished, and insane persons may not receive a prison sentence. The Double Criminality rule had, before the change in the internal criminal law, barred an extradition of a minor or an insane person, since legal responsibility was part of the concept of what is a crime. Since minors and insane now are deemed legally responsible in the internal criminal law, the Double Criminality rule could permit an extradition of a minor and an insane person. The question of their extradition must thus be dealt with instead under another extradition principle dealing with humanitarian grounds. This latter extradition norm, however, calls for a weighing process between the individual and the requesting state.

The interaction between extradition law and other disciplines is not a unilateral one however. The author points out that there also are situations where the extradition law has influenced other legal areas, or where special provisions of domestic law have been created in order to comply with the demands of the extradition rules. An area that interacts with extradition law, and which is of particular importance, is the area concerning human-rights law, more precisely the ECHR. The author points out the relevance of ECHR, Articles 2, 3, 5, 6 and 8 when it comes to extradition, and also emphasises that the requested state, by extraditing the person, may under certain circumstances be held responsible for human rights violations done by the requesting state.

Section 1.6 deals with alternatives to extradition. This section, which has is introductory in nature, also deals with the question of locating the concept of extradition within the legal system. Instead of starting with the solution, that is extradition, the section starts with the problem, namely how do we make it possible for suspected, accused or convicted persons to be tried and sentenced. The author points to different solutions that the legal system of the requested state can provide. The state can try the person on the basis of its own jurisdiction rules and criminal law or the state can co-operate with other states in the transfer of proceedings in criminal matters and transfer of criminal judgements. These are, as I point out, all alternatives within the legal framework. States can also use irregular methods in order to get hold of an individual, for example arrest and kidnapping, informal police cooperation and the simple reliance of foreign law. The author points out that these alternatives may involve infringement of individual rights under conventions such as the ECHR, but these

methods also pose problems on an purely state level. A kidnapping is for example a infringement of the sovereignity of the state where the person is staying and an informal police co-operation means that the state where it occurs may have problems with their police forces not observing normal legal limits. But it is not just the individual's human rights that are being violated when these irregular methods are used. The rights that are part of the extradition procedure also do not exist in the irregular methods. The protection that is provided by the speciality principle, the right to have an attorney and to have the extradition case tried before a court and the right to take away the days from the foreign sentence that corresponds with the days the person was detained, are examples of rights that exist within the ordinary extradition procedure but not outside it. The author asks why such irregular methods are being used. One answer to the question is that the extradition requirements would preclude delivering the defendant, and another answer is that the extradition procedure may be deemed to be too slow. This shows a paradox: on the one hand, states want to protect the individual in the extradition procedure and they create protective rules and a somewhat time consuming judicial process. The greater such impediments, however, the more likely it is that irregular methods may be resolved to, with the result that the individual's protection becomes even less than if extradition had been granted in the first place. An effective way of dealing with the irregular methods of transfer may well be that courts would refuse proceedings with cases in which the defendant was delivered through an irregular procedure.

The author also points to the fact that even if the requested state does not grant extradition, there is no guarantee that the individual will have a right to stay. If the state does want the individual to leave it can expel him. In theory, the individual can go to any country, but in practice the only other country that may be willing to receive the individual is the former requesting country (often the individual's home country). The author asks how should an earlier denial of extradition effect an expulsion decision. Except for cases where extradition has been denied because the individual risks being sentenced to death or being tortured – where a denied extradition would also mean a bar to expulsion the matter has as yet been left unresolved. However, there should be circumstances where expulsion should be barred: for example when the double criminality principle have barred extradition because criminalisation would violate basic human rights of the individual.

Chapter Two

This chapter deals with the Swedish extradition law, more precisely the Swedish legislation, the bilateral extradition treaties, the European Convention on extradition and the EU-co-operation rules. The Swedish extradition regulations are presented through the different conditions that regulate extradition. Those conditions are the following.

The Double Criminality rule,

The prohibition against extradition of nationals,

The requirement that the seriousness of the crime and the severity of punishment be of a certain level,

The rule regarding an accessory's extradition,

The prohibition against extradition for military crimes,

The prohibition against extradition for political crimes,

The prohibition against extradition where there is a risk of persecution

The rule limiting extradition on humanitarian grounds,

The requirement concerning the foreign decision or judgement, included demands relating to proof of the person's guilt, to the quality of the judgement; and also special conditions dealing with judgement in absentia,

The principle ne bis in idem in extradition law,

The rule concerning situations where there is a temporary obstacle to extradition in Sweden,

The prescription rule,

The prohibition against extradition if the person will be condemned to death,

The prohibition against extradition if the person will be tried by an ad hoc trial,

The speciality principle,

The regulation dealing with the situation that several states demand the extradition of the same person.

The author interprets these various requirements with the help of the Swedish travaux préparatoires, case law from the Supreme Court and (to the extent that it exists) the relevant doctrine. The author also provides suggestions on how the Swedish extradition law should be interpreted. A large portion of the chapter discusses the rationales that might be used to support these extradition conditions.

Chapter Three

In chapter one, the author tried to show how how extradition law interacts with other legal areas. In chapter three the author shows how extradition law also can be seen as a system with interrelated parts. The extradition conditions interact: They can be complement to each other or overlap. In times when some extradition conditions are being eliminated, interaction effects can be particularly interesting.

When it comes to conditions being complementary, the author shows how prohibitions regarding humanitarian grounds can complement the double-criminality rule. Since a condition on legal responsibility (age and insanity) has been abolished from the Swedish definitions of crimes is this can not be taken into consideration under the double criminality rule. However this does not mean that Sweden would be prepared to extradite very young people or insane persons. Instead, such circumstances could be taken into considerations under the prohibition against extradition on humanitarian grounds.

Another interaction between two extradition conditions and to the concept of a crime relates to those circumstances in which a punishment would not be given to an accused person in the specific case, for example because of equity-considerations in sentencing. Such considerations fall outside the double criminality rule since it only deals with criminal liability in the abstract. This does not mean that the last mentioned circumstances could never be taken into consideration. In exceptional cases, there could be a place for them within the provision on humanitarian grounds.

The author also shows that the close links between the double criminality rule and the prescription rule. These two conditions are both based on the internal criminal law. The prescription rule is a prolongation of the double criminality rule. The first step in the extradition process is to decide under which criminal-law provision the foreign behaviour would be included and the second step would be to consider the time limit for prosecution under that provision. Another interesting interaction situation exists between the ne bis in idem principle and the rule concerning a temporary obstacle to extradition that is, the situation where the individual is standing trial or serving a sentence in Sweden for a crime other than the crime being dealt with in the extradition application. To the extent that the obstacle really is of a temporary character and that extradition can be granted as soon as it has disappeared, it is important that the concept of the criminal act is identical when it comes to the two conditions. Otherwise a temporary obstacle will become a permanent one according to the principle of ne bis in idem once there verdict has reached. The author also shows how the speciality principle interacts with, and protects, all

the other extradition conditions through demanding that any new offence or fact that the requesting state wants to judge needs to have been approved by Sweden in its role as a requested state.

Conditions such as the double criminality rule, the principle of ne bis in idem and the prohibition concerning extradition for political crimes or military crimes can be protected through the speciality principle. The speciality principle also protects the discretionary prövning in the nordic extradition co-operation through demanding that every new act or fact also can be part of the discretionary prövning in the nordic co-operation.

The possibility of accessories extradition and the possibility given by the speciality rule to permit trial in the requesting state also cover other crimes than these presented in the extradition application. These rules can give advantages both to the requesting state and to the individual. An accessory extradition and an approval based on the speciality principle give the requesting state efficiency advantages. For the individual, it can be an advantage if all the crimes are tried at once. This is especially true if the individual wants to stay in the requesting state since the speciality principle only gives protection for a short period. If all crimes are tried at once, the costs for the trial and the inconveniences for the individual may be smaller than if the crimes are dealt with in several different trials. If all crimes are not all being taken into consideration the individual also runs the risk of getting a harsher punishment as a whole than if the the crimes would have been under consideration in one trial.

Many extradition conditions overlap each other, if one looks at the rationals behind them. For example the rule concerning proof of the individual having been found guilty, the double criminality rule and the demand that the crime should be of a certain seriousness and the punishment of a certain severity rest on the assumption that since extradition is a very intrusive for the individual, it should only be used when one has guarantees that the individual has been found guilty and when the act in it self has a certain degree of blameworthiness.The prohibitions against extradition of it military and political crimes seem to rest on a neutrality argument – the requested state does not want to help the requesting state since it does not know which group will rule the requesting state in the future. Both prohibitions also seem to rest on the idea that such individuals are not conventional criminal and that these criminals and do not constitute a threat to the world community as a whole, and would therefore fall outside what can be considered to be a common interest of criminal law co-operation.

Moral reasons for refusing to do military service are not taken into consideration for purposes of the double criminality rule since this is not an

element of the criminal act-definition when it comes to military crimes. However Sweden does make it possible to fullfill an alternative to the ordinary military service. The general prohibitions against extradition for military crimes will bar the extradition of those persons who refuse to do their military service because of moral reasons. Since the prohibition is wide, however it would however include those who do not fullfill their military service because of other resons, for example laziness. Possibly, the individual's moral reasons for refusal could be taken into consideration also under the humanitarian grounds in the extradition matters, especially if the requesting state, unlike Sweden, does not provide an alternative military service. The prohibition concerning military crimes, like the prohibition against extradition to an ad hoc trial, also could be motivated through the fear of handing the individual over to a court that is not impartial. Similar considerations are behind the prohibition against extradition for political crimes. The requested state fears that the individual will be the victim of an unfair trial if the individual is suspected of having committed a political crime. The prohibition against extradition to a state where the individual risks being persecuted should also cover the situation when the individual risks being tried unfairly, provided this has its grounds in reasons such as the person's religion or political beliefs. The conditions regarding humanitarian grounds could also bar an extradition when the person risks an unfair trial. Compared to the persecution rule, the humanitarian grounds do not demand that the maltreatment has its ground in any particular reason.

Humanitarian grounds interact with other extradition conditions including the principle of ne bis in idem. When the protection under the principle of ne bis in idem gives a less strong protection for foreign judgements, such judgements could be taken into consideration under the prohibition against extradition when it comes to humanitarian grounds. Likewise behind the prescription rule there could be humanitarian grounds; if the prescription rule would be barred, flagrant differencies between the Swedish prescription rules and those of the requesting state might be taken into consideration under the humanitarian grounds. Humanitarian grounds could also address situations where the punishment that the individual risks getting is inhumane or cruel. At the top of the scale of cruel punishment is death penalty, and the specific statutes prohibiting extradition in death-penalty cases therefor overlap the statute concerning humanitarian grounds.

The interaction between the extradition conditions can also be of great interest when one condition is being abolished while other conditions are left intact. For example, are there links between the rule of double criminality and the humanitarian reasons. If the rule of double criminality is

eliminated while, the statute concerning humanitarian grounds is kept, it may be possible to challenge foreign criminalisation on humanitarian grounds. The humanitarian grounds would also itself be affected if the double criminality rule were abolisheed. So far, thanks to the wide Swedish jurisdiction rules, a refusal of extradition very often would lead to a possibility for Sweden to try the person. If the double criminality rule is abolished, the area of co-operation when it comes to extradition will be wider and there will be a lot of cases where there under Swedish law these could not be a Swedish trial. Therefor the humanitarian grounds statute that says that the interest of the requesting state will be less if Sweden can condemn the requested person will not be applicable in a lot of cases.

Whether the requested state allows a "transformative" interpretation of the concept of double criminality is of crucial importance when the prohibition against political crimes is abolished. An abolishon of the conditions regarding political crimes will make these crimes potentially extraditable. When it comes to the "absolute" political crimes, they will also be barred from the extradition co-operation through the double criminality rule unless this rule is interpreted in the way that it is fullfilled through a "transformative" way of thinking, where the actual act is transformed so that it takes place in the requested state and against that state's interest. If the double criminality rule is eliminated while the prohibition against extradition of nationals is kept vis-à-vis some states, the result will be that Sweden would create an immunity from prosecution for its own nationals. This immunity did exist also when the double criminality was part of the extradition co-operation and at that time to an even bigger extent since also foreigners were excluded from the co-operation. What seems illogical is however that when the double criminality rule is abolished the general idea must be that Sweden accepts criminalisation that is different than our internal criminalisation and that Sweden believes that also those kind of acts must be part of the international criminal co-operation and therefor it is questionable wheather Swedes should be excluded.

If the prohibition against extradition for nationals is abolished this will affect the interpretation of the humanitarian grounds. A foreigner's close links with Sweden will have less impact on the humanitarian grounds if Swedes can be extradited than if they can not. The abolition of the prohibition against extradition for nationals should also give less importance to the requested person's nationality when several states ask for the extradition of the same person. The nationality of the person is one circumstance that is explicitelly mentioned in the statute dealing with the situation that several states demand the extradition of the same individual.

An abolition of the statute demanding that the requesting state should

prove the existance of the foreign judgement could lead to that both the double criminality requirement and the ne bis in idem principle becoming difficult to judge.

Chapter Four

In chapter four, the author discusses three major extradition conditions in greater depth, namely the double criminality rule, the prohibition against extradition of one's own citizens and the speciality principle. The double criminality rule might be criticised for being too technical and time consuming to deal with. It can be hard to decide if every aspect in the requested state's criminal law is covered in the application from the requesting state, and this investigation takes time. The condition can be considered to be inflexible. There is no room for understanding countries that have to deal with problems other than thoose of the requested state. The double criminality rule can also be inflexible when the difference between criminalisation or not in one country compared to another country does not have its basis in the fact that that the different countries think differently about the act's being reprehensible, but rather instead has its ground in different possibilities of how to develop the control mechanism. The double criminality rule can also be unnecessarily connected to time. Extradition can not be granted when the requesting state has criminalised a behaviour and the requested state's parliament is moving towards the same conclusion, but has not yet enacted the new law or when the criminalisation have a time limited condition and this condition exists for a longer time in the requesting state than in the requested state. Critics have also pointed out that there are no clear lines between what is criminalised and what means that the individual will be exposed for administative, disciplinary or even tort measures. One can question whether it would not be better if the co-operation would also include those measures if they are thought of as being of a punishable character. Giving up the condition can assist close co-operation such as in the EU. If the condition bars a lot of extradition cases, there can be demands on harmonisation of the criminal law and if the state wants to avoid this, it can find it tactical and less damaging to its criminal law just to give up the double criminality rule.

The author also points out tha advantages of the criminality rule. It can bar an extradition when the criminalisation in the the requesting state would be seen in Sweden as a violation of the individual's human rights. The double criminality condition becomes all the more important when the requested state has a criminal law that demands the individual to act in a certain way and when the requesting state has a criminal law

that declares the behaviour as criminal. The condition also bars extradition when an act has social value although it may cause some suffering for example when hospital personnel are operating on a patient. In order to understand the double criminality rule's advantages, it might also be worthwhile to ask oneself what kind of procedure could replace it. One possible way would be to try to decide in every case wheather a criminalisation is morally acceptable or not. This would lead to a greater openness in discussions of the other states's problems, but it is highly questionable whether there are sufficiently well developed criteria that can determine when criminalisation is acceptable. Such a process would also be at least as time consuming as the double criminality rule and if the answer would be negative it would certainly be very sensitive from a political point of view. Abandoning the double criminality rule completelly would probably call for some kind of measurements of the appropriateness of an extradition. It is not enough that the requesting state is democratic and that there were no objections to it's criminal law when the extradition treaty was signed since the treaty could also include new criminalisation. It would, if double criminality is eliminated, be possible to create some kind of ordre public clause. One should, when thinking of such a clause (possibly with reference to ECHR) be aware of that the Convention only to a limited degree gives guidance regarding a country's internal criminal law. Another alternative would be to get rid of the double criminality rule in areas where it causes the most problem, while retaining where there less potentials for violations of civil liberties, but rather where the differences between countries lie on a technical level.

Consider, next, the prohibition against extradition of a country's own nationals. The author divides these question into two parts – one dealing with the foreign trial and the other with serving the sentence. It is argued that a trial should take place in the country where the proof is available, but that the co-operation should also be open to other considerations. The discussion in the internal procedural law could be of value also for the international co-operation. For example if a person has made a theft-tour in the whole of Europe it might be better to try him in one country for all acts that to let a court in each country try the person for the crime committed on its territory. An other important consideration is of course the consideration of the victims situation when it comes to where the trial should take place. The victim can have a legitimate demand that the trial takes place where the crime has been committed and not in the country of whom the presumed criminal is a citizen.

When it comes to serving the sentence, the author points out that it is important that the sentence be carried out in the country where the individual wants to live, so that he can be part of rehabilitative programs in

that state and is given an opportunity to stay in contact with family and friends. An extradition of a country's own nationals should therefor always leave a room for demanding that they be sent back to that country in order to serve the sentence there. This is also how Sweden has declared its opinion within the EU-co-operation.

When it comes to the speciality principle, the author points out that the principle is an extension and protection of all the other extradition conditions. I f the speciality principle is taken away while all or some of the other extradition conditions are kept protections will be undermined. It is understandable if a prosecuter who has a lot of different charges against the same individual will choose the easiest and less controversial charge for the extradition process. If the speciality rule is abandoned the prosecuter can then try the individual for other crimes, once the individual has been handed over. Of course the closer the different countries legal systems are to each other and the more trust there is in the legal system of another country the easier it is to get rid of the speciality principle. But one should remember that even between countries that are close to each other there can be substantial differencies for example when it comes to criminalisation policy. Another way of changing the speciality principle, which has become part of the EU co-operation in extradition matters, is to let the individual decide whether the speciality principle should apply in specific matters. The author discusses pros and cons of such an approach. On the one hand, since the speciality principle does not give life long immunity one could argue that it is better if the individual right from the start can decide whether it should apply. For the individual, there might be advantages in having all charges against him or her tried at once. There will be less costs for one trial than for several different ones and tha author also points out that there might be a less severe punishment as a whole if the charges are tried in one trial instead of being split on several trails. When it comes to the requested state, the author points out that the speciality principle is the safeguard for all the extradition conditions and one can question whether the power to decide on it's applicability should ever be in the hands of the state or in the hands of the individual. Some of the extradition conditions are created to protect a state interest and for these it would seem strange to let the individual decide over the speciality principle. Even for the conditions dealing with the interest of the individual, one can question whether the decisional power should be in his hands or whether the state, in the interst of preserving individual rights, should be in charge of such decisions.

Chapter five

In chapter five the author gives a brief description and comment on the European arrest warrant that is supposed to replace the earlier conventions on extradition between tne EU-states at the end of year 2003.

Appendix

Statistics are provided concerning Sweden as a requested and a requesting state.

Käll- och litteraturförteckning

1 Offentligt tryck

Proposition 1913:50 med förslag till lag angående utlämning av förbrytare samt till lag om ändring i 1 kap. strafflagen.
Proposition 1948:80 med förslag till lag om ändring i strafflagen m.m.
Proposition 1953:142 med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen m.m.
Proposition 1954: 134 till riksdagen rörande ratifikation av Förenta Nationernas konvention angående flyktingars rättsliga ställning.
Proposition 1957:156 med förslag till lag om utlämning för brott.
Proposition 1958:139 angående ratifikation av den europeiska utlämningskonventionen.
Proposition 1959:72 med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island, Norge m.m.
Proposition 1962:40 angående godkännande av konventionen om utlämning mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater.
Proposition 1962:45 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 6 december 1957 (nr 668) om utlämning för brott.
Proposition 1962:203 till riksdagen med förslag till lag om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.
Proposition 1963:174 angående godkännande av utlämningsfördrag mellan Sverige samt Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland.
Proposition 1964:10 till riksdagen med förslag till lag om införande av brottsbalken m.m.
Proposition 1964:90 med förslag till lag om personundersökning i brottmål m.m.
Proposition 1971:92 med förslag till lagstiftning om kapning av luftfartyg, m.m.
Proposition 1971:114 med förslag till lag om trafikbrott som begåtts utomlands m.m.
Proposition 1972:98 med förslag till lag om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom m.m.

Proposition 1972:132 med förslag om ändring i rättshjälpslagen m.m.
Proposition 1973:89 med förslag till godkännande av fördrag mellan Sverige och Australien om utlämning.
Proposition 1973:92 med förslag till lagstiftning om straff för luftfartssabotage, m.m.
Proposition 1975:35 om ändringar i lagstiftningen om utlämning för brott m.m.
Proposition 1975:71 med förslag till godkännande om konventionen den 14 december 1973 om förebyggande och bestraffning av brott mot diplomater och andra internationellt skyddade personer.
Proposition 1975/76:3 med förslag till lag om internationellt samarbete rörande lagföring för brott m.m.
Proposition 1975/76:119 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Canada om utlämning.
Proposition 1976/77:124 om godkännande av den europeiska konventionen den 27 januari 1977 om bekämpande av terrorism m.m.
Proposition 1978/79:80 om godkännande av tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen och den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål, m.m.
Proposition 1979/80:96 med förslag till ny utlänningslag, m.m.
Proposition 1980/81:154 med förslag till ändrade arbetsformer i Högsta domstolen m.m.
Proposition 1980/81:201 med förslag till ändring i rättegångsbalken.
Proposition 1982/83:91 om ändringar i utlämningslagstiftningen och den nordiska verkställighetslagstiftningen.
Proposition 1982/83:156 om godkännande av tilläggskonvention till utlämningskonventionen mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater om utlämning.
Proposition 1985/86:9 om lag om disciplinförseelse av krigsman m.m.
Proposition 1988/89:86 med förslag till utlänningslag m.m.
Proposition 1990/91:68 om ändring i brottsbalken m.m. (böter)
Proposition 1990/91:127 om Sveriges tillträde till FNs narkotikakonvention m.m.
Proposition 1991/92:46 om överförande av frihetsberövade personer för vittnesförhör m.m. utomlands.
Proposition 1993/94:117 Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetersfrågor.
Proposition 1993/94:142 Lagstiftning med anledning av den av Förenta nationerna inrättade tribunalen för brott i f.d. Jugoslavien.
Proposition 1995/96:48 Lagstiftning med anledning av den av Förenta nationerna inrättade tribunalen för Rwanda m.m.
Proposition 1995/96:49 Sveriges tillträde till Europarådets förverkandekonvention.

Proposition 1996/97:8 Utökad användning av strafföreläggande.
Proposition 1996/97:25 Sveriges migrationspolitik i globalt perspektiv.
Proposition 1996/97:88 Ett förenklat utlämningsförfarande mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen.
Proposition 1997/98:16 Sverige, Framtiden och mångfalden från invandrarpolitik till integrationspolitik.
Proposition 1997/98:42 Schengensamarbetet.
Proposition 1997/98:55 Kvinnofrid.
Proposition 1997/98:124 Ny körkortslag m.m.
Proposition 1998/99:70 Könsstympning – borttagandet av kravet på dubbel straffbarhet.
Proposition 1999/2000:45 Överförande av straffverkställighet utan den dömdes samtycke.
Proposition 1999/2000:61 Internationell rättslig hjälp i brottmål.
Proposition 1999/2000:64 Polissamarbete m.m. med anledning av Sveriges anslutning till Schengen.
Proposition 1999/2000:147 Lag om svenskt medborgarskap.
Proposition 2000/01:83 Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning.
Proposition 2001/02:118 Sveriges antagande av rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna.

SOU 1951:42. Utlänningslag m.m.
SOU 1947:16 Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av dom.
SOU 1956:55 Skyddslag.
SOU 1996:185 Straffansvarets gränser.
SOU 2000:88 Organiserad brottslighet, hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella m.m. – straffansvarets räckvidd.
SOU 2002:3 Psykisk störning, brott och ansvar.
SOU 2002:98 Internationella brott och svensk jurisdiktion.

Ds Ju 1973:12 Internationellt samarbete rörande överförande av lagföring i brottmål.
Ds 1997:64 Amsterdamfördraget EU:s regeringskonferens 1996–1997.
Ds 1999:23 Överförande av straffverkställighet utan den dömdes samtycke.
Ds 2000:3 Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning.
Ds 2002:62 Lag om europeisk arresteringsorder och överlämnande för brott inom EU

KU 1975/76:56 med anledning av propositionen 1975/76:209 om ändring i regeringsformen (fri- och rättigheter i grundlag) jämte motioner.
NJA II 1943 nr 1. Den nya rättegångsbalken.
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1970 och 1972.
RÅ cirkulär (1984) CI:103.
RÅ cirkulär C:65
Internationell rättshjälp, Riksåklagaren Augusti 1999.

2 Sveriges överenskommelser med främmande makter

SFS 1870:37 Konvention angående ömsesidigt utlemnande af förbrytare emellan Hans Maj:t Konungen av Swerige och Norge och Hans Maj:t Belgiernas Konung.
SFS 1877:39 Deklaration, tillhörande konventionen angående ömsesidigt utlemnande af förbrytare mellan Sverige och Norge samt Belgien at den 26 april 1870.
SÖ 1951:31 Ministeriella noter med Belgien rörande förlängning av giltighetstiden för konventionen den 26 april 1870 och deklarationen den 6 november 1877 angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare. Bryssel den 18 och 22 maj 1951.
SÖ 1952:35 Konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande skyldigheterna. Rom den 4 november 1950.
SÖ 1952:64 Konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide). New York den 9 december 1948.
SÖ 1953:14 Genève-konventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält.
SÖ 1953:15 Genève-konventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss.
SÖ 1953:16 Genève-konventionen den 12 augusti 1949 angående krigsfångars behandling.
SÖ 1953:17 Genève-konventionen den 12 augusti 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid.
SÖ 1954:55 Konvention angående flyktingars rättsliga ställning. Genève den 28 juli 1951.
SÖ 1959:65 Europeiska utlämningskonventionen. Paris den 13 december 1957.
SÖ 1963:17 Konvention med Amerikas Förenta Stater om utlämning. Washington den 24 oktober 1961.

SÖ 1964:11 Protokoll nr 4 till konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan inskrivits i konventionen och dess första tilläggsprotokoll. Strasbourg den 16 september 1963.
SÖ 1964:59 Konvention ersättande äldre konvention rörande narkotika. New York den 30 mars 1961.
SÖ 1965:19 Utlämningsfördrag med Storbritannien. London den 26 april 1963.
SÖ 1965:20 Protokoll med Storbritannien rörande ändring av det i London den 26 april 1963 undertecknade utlämningsfördraget. London den 6 december 1965.
SÖ 1966:20 Ministeriella noter om Storbritannien rörande ändring av det i London den 26 april 1963 undertecknade utlämningsfördraget. London den 6 december 1965.
SÖ 1967:1 Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Wien den 18 april 1961.
SÖ 1967:46 Europeiska utlämningskonventionen av den 13 december 1957. Ändrad lydelse av det svenska förbehållet. Stockholm den 14 april 1967.
SÖ 1971:17 Konvention för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg. Haag den 16 december 1970.
SÖ 1971:42 Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. New York den 18 december 1966.
SÖ 1972:17 Europeisk konvention om straff för vägtrafikbrott. Strasbourg den 30 november 1964.
SÖ 1973:48 Konvention om bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet. Montreal den 23 september 1971.
SÖ 1973:55 Europeisk konvention om brottmålsdoms internationella rättsverkningar. Haag den 28 maj 1970.
SÖ 1973:149 Ministeriella noter med Belgien med tillägg till konventionen den 26 april 1870 angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare. Bryssel den 28 november och 27 december 1973.
SÖ 1974:3 Fördrag med Australien om utlämning. Stockholm den 20 mars 1973.
SÖ 1975:1 Wienkonvention om traktaträtt. Wien den 23 maj 1969.
SÖ 1975:30 Konvention om förebyggande och bestraffning av brott mot diplomater och andra internationellt skyddade personer. New York den 14 december 1973.
SÖ 1976:21 Europeisk konvention om överförande av lagföring i brottmål. Strasbourg den 15 maj 1972.
SÖ 1976:27 Tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen. Strasbourg den 15 oktober 1975.

SÖ 1976:30 Överenskommelse med Canada om utlämning. Stockholm den 25 februari 1976.
SÖ 1977:12 Europeisk konvention om bekämpande av terrorism. Strasbourg den 27 januari 1977.
SÖ 1978:38 Ministeriella noter med Förbundsrepubliken Tyskland om tillägg till europeiska konventionen. Bonn den 7 februari och 16 mars 1978.
SÖ 1979:13 Andra tilläggsprotokollet till den europeiska utlämningskonventionen (SÖ 1959:65, 1967:46 och 1976:27) Strasbourg den 17 mars 1978.
SÖ 1979:62 Skriftväxling med Storbritannien om ändring av artikel 18 i 1963 års utlämningsfördrag (SÖ 1965:19, 1967:46 och 1976:27). Stockholm den 19 april 1979.
SÖ 1980:4 Skriftväxling med Storbritannien om ändring av artikel 18 i 1963 års utlämningsfördrag (SÖ 1965:19, 1965:20, 1966:20 och 1979:62). Stockholm den 19 februari 1980.
SÖ 1980:21 Skriftväxling med Canada om ändring i överenskommelse den 27 februari 1976 om utlämning (SÖ 1976:30) Stockholm den 18 och 25 november 1980.
SÖ 1980:26 Internationell konvention mot tagande av gisslan. New York den 17 december 1979.
SÖ 1983:57 Protokoll nr 6 till konvention den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna avseende avskaffande av dödsstraff (SÖ 1952:35). Strasbourg den 28 april 1983.
SÖ 1984:34 Tilläggskonvention till utlämningskonventionen den 24 oktober 1961 (SÖ 1963:17) med Amerikas Förenta Stater. Stockholm den 14 mars 1983.
SÖ 1985:1 Konvention om överförande av dömda personer. Strasbourg den 21 mars 1983.
SÖ 1985:64 Protokoll med Australien om ändring av det i Stockholm den 20 mars undertecknade fördraget om utlämning (SÖ 1974:3). Stockholm den 6 september 1985.
SÖ 1986:1 Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. New York den 10 december 1984.
SÖ 1986:5 Överenskommelse med Ungern om inbördes rättshjälp i brottmål. Budapest den 28 september 1983.
SÖ 1988:11 Skriftväxling med Belgien om ändring i 1870 årds konvention angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare (SFS 1870:37). Bryssel den 18 och 23 december.

SÖ 1989:49 Protokoll med Australien om ytterligare ändring av det i Stockholm den 20 mars 1973 undertecknade fördraget om utlämning (SÖ 1974:3 och SÖ 1985:64). Canberra den 11 maj 1989.

SÖ 1990:9 Överenskommelse med Polen om inbördes rättshjälp i brottmål. Warszawa den 10 februari 1989.

SÖ 1990:35 Avtal med Thailand om samarbete rörande verkställigheter av straffrättsliga påföljder. Stockholm den 26 september 1989.

SÖ 1991:24 Avtal med Frankrike rörande tillämpning av europeiska utlämningskonventionen den 13 december 1 (SÖ 1959:65 och SÖ 1967:46). Stockholm den 23 och 27 maj 1991.

SÖ 1991:41 Förenta Nationernas konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen. Wien den 20 december 1988.

SÖ 1996:19 Konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott. Strasbourg den 8 november 1990.

SÖ 1998:43 Konvention upprättad på grundval av artikel K.3 i fördraget om Europeiska unionen om ett förenklat förfarande för utlämning mellan den Europeiska unionens medlemsstater. Bryssel den 10 mars 1995.

SÖ 1998:49 Avtal om Sveriges anslutning till tillämpningskonventionen till Schengenavtalet den 14 juni 1985 om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna, undertecknad i Schengen den 19 juni 1990 jämte slutakt, protokoll om Sveriges regerings anslutning till avtalet om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna, undertecknat i Schengen den 14 juni 1985 om Samarbetsavtal mellan Belgien, Tyskland, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Italien, Spanien, Portugal, Grekland, Österrike, Danmark, Finland och Sverige, som är avtalsslutande parter i Schengenavtalet och Schengenkonventionen och Island och Norge om gradvis avskaffande av personkontroller vid de gemensamma gränserna. Luxemburg den 19 december 1996.

SÖ 1999:4 Amsterdamfördraget om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem och slutakten till fördraget samt de protokoll som har tecknats i slutakten. Amsterdam den 2 oktober 1997. Rättelseprotokoll avseende Amsterdamfördraget. Rom den 16 mars 1999.

SÖ 1999:29 Konvention som utarbetats på grundval av artikel K.3 i Fördraget om Europeiska unionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen. Bryssel den 26 juli 1995.

SÖ 2000:21 Överenskommelse med Storbritannien om utsträckning av den Europeiska konventionen den 20 april 1959 (SÖ 1968:15) om inbördes rättshjälp i brottmål till att även omfatta Isle of Man. Stockholm den 7 januari och 28 februari 2000.

SÖ 2000:35 Förenta nationernas konvention i Wien den 20 december 1988 mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (SÖ 1991:41). Ändring av svensk förklaring.

SÖ 2000:36 Konvention i Strasbourg den 8 november 1990 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (SÖ 1996:19). Ändring av svensk förklaring.

SÖ 2000:41 Europeisk konvention i Strasbourg den 20 april 1959 om inbördes rättshjälp i brottmål (SÖ 1968:15, SÖ 1977:88 och SÖ 1992:4) Ändring och återkallande av svenska reservationer och förklaringar.

SÖ 2001:6 Internationell konvention jämte protokoll och fakultativt protokoll för bekämpande av penningförfalskning. Genève den 20 april 1929.

SÖ 2001:22 Internationell konvention om bekämpande av bombattentat av terrorister. New York den 15 december 1997.

SÖ 2001:42 Avtal med Kanada om utlämning. Stockholm den 15 februari 2000

SÖ 2001:43 Avtal med Kanada om inbördes rättshjälp i brottmål. Stockholm den 15 februari 2000.

SÖ 2001:47 Avtal med Australien om inbördes rättshjälp i brottmål. Stockholm den 18 december 1998.

SÖ 2001:49 Konvention upprättad på grundval av artikel K.3 I Fördraget om Europeiska unionen om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater. Daublin den 27 september 1996.

3 Annat officiellt material m.m.

Amnesty International European Union Association, News release on EU Convention on Extradition, 24 september 1996, Bruxelles, Belgium.

Explanatory Report on the European Convention on Extradition, Strasbourg 1969.

Explanatory Report on the Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Strasbourg 1975.

Explanatory Report on the Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition, Strasbourg 1978.

FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Antagen den 10 december 1948 GA res. 217 (III).

Gemensam ståndpunkt 96/106/RIF (EU, Ministerrådet).

Gemensam åtgärd 98/733/RIF (EU, Ministerrådet).

Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker – Gjensidig hjelp i straffesaker og utleverering av lovbrytere, Rundskriv G 19/2001 1 augusti 2001.

Nordiska straffrättskommittén, *Straffrättslig jurisdiktion i Norden.* Nord 1992:17. (Cit. NSK).
Rambeslut 2002/475/RIF (EU, Ministerrådet).
Recommendation No. R (80) 7 of the Committee of Ministers to Member states Concerning the practical application on the European Convention on Extradition.
Recommendation No. R (80) 9 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Extradition to States not party to the European Convention on Human Rights.
Recommendation No. R (86) 13 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the practical application on the European Convention on Extradition in respect of detention pending extradition.
Recommendation No. R (96) 9 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the practical application of the European Convention on Extradition.
Steering Committee of the CSCE/CHD Parallel Activities: Human Rights, 1990.

4 Böcker och artiklar

Abbell, Michael, "Controlling the abusive use of provisional arrest" i *RIDP* 1991 s. 369–375.
Addo, Michael K. & Grief, Nicholas, "Is There a Policy Behind the Decisions and Judgements Relating to Article 3 of the European Convention on Human Rights?" i *European Law Review* 1995 s. 178–193.
Akehurst, Michael, *A Modern Introduction to International Law.* Sixth edition. London 1993.
Andersson, Torbjörn, *Dispositionsprincipen och EG:s konkurrensregler.* Uppsala 1999.
Archbold, John Frederick, *Criminal Pleading, Evidence and Practice.* London 2001.
Aroneanu, E. "L'arrestation de Eichmann et le droit international" i *Revue de défense nationale* 1960 s. 1444–1456.
Ashworth, Andrew, Gardner, John, Morgan, Rod, Smith, A.T.H. & von Hirsch, Andrew, "Neighbouring on the Oppressive: the Government's 'Anti-Social Behaviour Order' Proposals" i *Criminal Justice,* Vol. 16, February 1998 s. 7–17.
Asp, Petter, "Skattetilläggsregleringens förenlighet med Europakonventionen" i *JT* 2000/01 s. 606–620.
Asp, Petter, *Straffansvar vid brottsprovokation.* Uppsala 2001.
Asp, Petter, "EU och den svenska straffrätten" i *SvJT* 2001a s. 554–570.

Asp, Petter, *EU & Straffrätten: Studier rörande den europeiska integrationens betydelse för den svenska straffrätten.* Uppsala 2002.
Asp, Petter & Samuelsson, Jörgen, "De svenska jurisdiktionsreglerna" i *Svensk Internationell Straffprocessrätt.* Jareborg & Asp (red.), Uppsala 1995 s. 21–112.
Asrat, Belatchew, *Jurisdiction in USA v. Noriega.* Uppsala 2000.
Aughterson, E. P., *Extradition: Australian Law and Procedure.* Sydney 1995.
Azmayesh, Ali," L'extradition en droit iranien et les problèmes nouveaux" i *RIDP* 1991 s. 685–699.
Baauw, P.J., "Extradition and the (additional) Schengen agreement (on the abolition of) border-control" i *RIDP* 1991 s. 529–535.
Baker, Betsy & Röben, Volker, "To Abduct or to Extradite: Does a Treaty Beg the Question?" i *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* 1993 s. 657–663.
Baltatzis, Aristide, "La non-extradition des nationaux" i *Revue Hellénique de Droit International* 1960 s. 190–212.
Bannerman, Bruce, "Australia. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 129–150.
Bardy, Jean-Marc, "Transborder Offenses: Stock Market Offenses" i *What Kind of Criminal policy for Europe?* Mireille Delmas-Marty (ed.), The Hague 1996 s. 105–114.
Barrett, John J., "Notes. The Doctrine of Speciality: A Traditional Approach to the Issue of Standing" i *Case Western Reserve Journal of International Law* 1997 s. 299–230.
Barroso, Casimiro Garcia, *Interpol y El Procedimiento de extradicion.* Madrid 1982.
Bartsch, Hans-Jürgen, "The Western European Approach" i *RIDP* 1991 s. 499–510.
Bassiouni, M. Cherif, *International Extradition and World Public Order.* Leyden 1974.
Bassiouni, M. Cherif, "Theories of jurisdiction and their application in extradition law and practice" i *California Western International Law Journal*, vol. 5, 1974a s. 1–60.
Bassiouni, M. Cherif, "Préface/Preface" i *RIDP* 1991 s. 13–15.
Bassiouni, M. Cherif, "Extradition: The United States Model" i *RIDP* 1991a s. 469–497.
Bassiouni, M. Cherif, "Policy Considerations on Inter-state Cooperation in Criminal Matters" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 807–827.

Bassiouni, M. Cherif, "Reflections on international extradition" i *Festschrift für Otto Triffterer.* Schmoller, Kurt (Hrsg.), Wien 1996 s. 715–731.

Bassiouni, M. Chérif & Wise, Edward M., *Aut Dedere Aut judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law.* Dordrecht 1995.

Batochio, José Roberto & Camargo, Antonio Luis Chaves, "Brésil. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 201–204.

Beauchet, Ludovic, *Traité de l'extradition.* Paris 1899.

Bedi, Satya Deva, *Extradition in International Law and Practice.* Rotterdam 1966.

Belfrage, Henrik, "Rättspsykiatriska vårdtider vs. fängelsetider" i *SVJT* 1996 s. 717–724.

Ben Halima, Sassi, "Tunisie. Les instruments de coopération judiciaire" i *RIDP* 1994 s.487–491.

Berg, Ulf, Berggren, Nils-Olof, Bäcklund, Agneta, Munck, Johan, Wersäll, Fredrik & Victor, Dag, *Brottsbalken.* En kommentar. Kap. 25–38. Påföljder m.m. Följdförfattningar. 6 uppl. Stockholm 1998–2002 (supplement 8). (Cit. KBrB III).

Bergendal, Ragnar, "Om begreppet krigsförbrytare" i *SvJT* 1944 s. 914–920.

Bergendal, Ragnar, "Krigsförbrytare och asylrätt? Utlämning av krigsförbrytare" i *SvJT* 1945 s. 80–93.

Berke, Lena & Regner, Göran, "Rättvisan och de sovjetiska flygplanskaparna. En replik" i *JT* 1990/91 s. 558–565.

Bernasconi, Paolo, "Transborder Offenses: Terrorism, Narcotics, Trafficking, White-Collar Offenses i *What Kind of Criminal policy for Europe?* Mireille Delmas-Marty (ed.), The Hague 1996 s. 89–104.

Blakesley, Christopher L., "The Practice of Extradition from Antiquity to Modern France and the United States. A Brief History" i *Boston College International and Comparative Law Review* 1981 s. 39–60.

Blakesley, Christopher L., "The law of international extradition: A comparative study" i *RIDP* 1991 s. 381–466.

Blakesley, Christopher L., "The United States of America. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 493–539.

Blakesley, Christopher L. & Lagodny, Otto, "Finding Harmony Amidst Disagreement Over Extradition, Jurisdiction, the Role of Human Rights, and Issues of Extraterritoriality under International Criminal Law" i *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 1991 s. 1–73.

Blakesley, Christopher L. & Lagodny, Otto, "Competing National Laws: Network or Jungle?" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 47–100.

Bleeker, Karin, "Union Européenne/European Union. The criminal justice system facing the challenge of organised crime" i *RIDP* 1999 s. 647–677.

Bonn, M., Haentjens, R.C.P., Orie, A.M.M. & Smit, A.M.G., "The Netherlands. The regionalization of international criminal law" i *RIDP* 1994 s. 355–370.

Botha, Neville, "The basis of extradition: The South African perspective" i *South African Yearbook of International Law* 1991/92 s. 117–148.

Boukhris, Hafid Alaoui, *La coopération pénale internationale par voie d'extradition au Maroc*. Casablanca 1986.

Brabyn, J.M., "An analysis of Hong Kong's extradition procedure with specific reference to United States'requests" i *Hong Kong Law Journal* 1990 s. 31–61.

Bratholm, Anders, *Andrawes-saken og rettssikkerheten*. Oslo 1996.

Breitenmoser, Stephan, "Report on the Proceedings of Session IV" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 689–710.

Bring, Ove & Mahmoudi, Said, *Sverige och folkrätten*. Andra uppl. Stockholm 2001.

Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*. Fifth Edition, Oxford 1998.

Burgers, Herman J. & Danelius, Hans, *The United Nations Convention against Torture. A Handbook on the Convention against Torture and other Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment*. Dordrecht 1988.

Bylund, Torleif, "Straffprocesuella tvångsmedel (RB kap. 23(28)" i *Rättegång. Tredje Häftet*. Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif & Boman, Robert. Sjätte uppl. Uppsala 1994 s. 21–83.

Cameron, Iain, "Straffrättslig jurisdiktion i Norden" i *NTfK* 1993 s. 221–234.

Cameron, Iain, *The Protective Principle of International Criminal Jurisdiction*. Hants/Vermont 1994.

Cameron, Iain, "Inför inkorporeringen av Europakonventionen om mänskliga rättigheter" i *SvJT* 1995 s. 241–251.

Cameron, Iain, *National Security and the European Convention on Human Rights*. Uppsala 2000.

Cameron, Iain, *An Introduction to the European Convention on Human Rights*. Fourth Edition, Uppsala 2002.

Cameron, Iain, "Swedish International Criminal Law Rules and "Gross Human Rights Offences" i *Flores et legum. Festskrift till Nils Jareborg*. Uppsala 2002a s. 123–149.
Chao Ching, Hsu, *Du principe de la spécialité en matière d'extradition.* Lausanne 1950.
Chaikin, David A:, "Money Laundering as a Supranational Crime: An Investigatory Perspective?" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 415–455.
Chaikin, David A., "International Extradition and Parental Child Abduction" i *Bond Law Review* 1993 s. 129–151.
Chauvy, Yves, *L'extradition.* Paris 1981.
Chiavario, Mario, "L'extradition et l'asile politique. Garanties de l'individue: Un point de vue italien dans un contexte europeen" i *L'Extradition et l'asile politique.* Centre Universitaire de droit public 1990 s. 119–150.
Colín Sánchez, Guillermo, *Procedimientos para la extradición.* México 1993.
Cooper, Philip J., "United States v. Alvarez-Machain: Douglas was right – the Bill of Rights is not enough" i *Chicano Law Review 1994* s. 38–73.
Corbaz, Roger, *Le Crime Politique et la Jurisprudence du Tribunal Fédéral Suisse en matière d'extradition.* Lausanne 1927.
Cornils, Karin, "The Use of Foreign Law in Domestic Adjudication" i *NTfK* 1989 s. 70–83.
Cornils, Karin, "Om lokalisering av ett brott på Internet" i *NTfK* 1999 s. 194–203.
The Criminal Justice and Public Order Act 1994 s. 93–96. (Cit. Public Order Act).
Crona, B., "Meddelande ur Förvaltningsrättslig praxis. Utlänningslagen eller utlämningslagen?" i *FT* 1947 s. 338–340.
Dahlberg, Matts, Drangel, Bo & Kring, Claes, "Utlämning för brott från Sverige till Danmark, Finland, Island och Norge" i *SvJT* 1984 s. 597–619.
Danelius, Hans, "Offences of a political character" i *SvJT* 1973 s. 540–545.
Danelius, Hans, "Om utlämning av brottslingar från och till Sverige" i *SvJT* 1982 s. 621–634.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar 1961–1990" i *SvJT* 1991 s. 257–340.
Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – fjärde kvartalet 1996" i *SvJT* 1997 s. 42–64.
Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – första kvartalet 1997" i *SvJT* 1997 s. 378–393.

Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – tredje kvartalet 1997" i *SvJT* 1997 s. 756–774.
Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – fjärde kvartalet 1997" i *SvJT* 1998 s. 16–39.
Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – första kvartalet 1998" i *SvJT* 1998 s. 357–376.
Danelius, Hans, "Nyheter från Europadomstolen – fjärde kvartalet 1998" i *SvJT* 1999 s. 67–80.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – första kvartalet 1999" i *SvJT* 1999 s. 581–594.
Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*. Andra uppl. Stockholm 2000.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – fjärde kvartalet 1999" i *SvJT* 2000a s. 75–96.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – första kvartalet 2000" i *SvJT* 2000b s. 358–393.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – tredje kvartalet 2000" i *SvJT* 2000c s. 825–864.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – första kvartalet 2001" i *SvJT* 2001 s. 397–427.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – tredje kvartalet 2001" i *SvJT* 2001 s. 806–840.
Danelius, Hans, "Europadomstolens domar – tredje kvartalet 2002" i *SvJT* 2002 s. 824–843.
de Araújo Junior & Joâo, Marcello, "L'extradition dans la Constitution brésilienne de 1988" i *RIDP* 1991 s. 567–585.
de Araújo JR., Joâo, Marcello & Cervini Sanchez, Raúl, "Brésil/Brasil. Les systèmes pénaux à l'épreuve du crime organisé" i *RIDP* 1999 s. 457–496.
Delmas-Marty, Mireille "Better or Worse?" i *What Kind of Criminal Policy for Europe?"* Mireille Delmas-Marty (ed.), The Hague 1996 s. 3–6.
Den Boer, M., Orie, A.M.M., Sjöcrona, J.M., Veldt, M.I. & van der Wilt, H.,"Pays-Bas/Netherland. The criminal justice system facing the challenge of organised crime" i *RIDP* 1999 s. 575–620.
Derby, Daniel H.,"Comparative Extradition Systems" i *RIDP* 1991 s. 53–61.
Dinstein, Yoram "Rapport géneral/General Report" i *RIDP* 1991 s. 31–43.
Dinstein, Yoram, "Some Reflections on Extradition" i *German Yearbook of International Law*, vol. 36 1993 s. 46–59.
Dolfe, Ingemar, "Internationell tribunal för brott mot humanitär rätt i f.d. Jugoslavien" i *SvJT* 1995 s. 609–616.

Donnedieu de Vabres, H., *Introduction à l'Étude du Droit Pénal International, Essai d'Histoire et de Critique sur la Compétance Criminelle dans les rapports avec l'Étranger*. Paris 1922.
Donnedieu de Vabres, H., *De la réciprocité en matière d'extradition*. Paris 1928.
Dugard, John, "South Africa. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 435–446.
Dugard, John, "Afrique du Sud/South Africa. The challenge of organized crime" i *RIDP* 1999 s. 319–326.
Dugard, John & van den Wyngaert, Christine, "Reconciling Extradition with Human Rights" i *The American journal of international law* 1998 s. 187–212.
Duk, W, "Principles Underlying the European Convention on Extradition." i *Legal Aspects of Extradition Among European States*. Strasbourg 1970 s. 27–48.
Dworkin, R. *Taking Rights Seriously*. Cambridge/Massachuset 1977.
Ehrenkrona, Carl Henrik, "Folkrättsliga hinder mot utvisning enligt utlänningslagen (1989:529) m.m." i *SvJT* 1999 s. 1–15.
Ekelöf, Per Olof, "Ändring av talan" i *SvJT* 1957 s. 305–327.
Ekelöf, Per Olof, "Teleological Construction of Statutes" i *Metod och Perspektiv. Texter i straffrätt, processrätt och skatterätt*. Uppsala 1994 s. 11–54.
Ekelöf, Per Olof & Boman, Robert, *Rättsmedlen*. Elfte uppl. Uppsala 1990.
Ekelöf, Per Olof & Boman, Robert, *Rättegång IV*. Sjätte uppl. Uppsala 1992.
Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif, Boman, Robert, *Rättegång III*. Sjätte uppl. Uppsala 1994.
Emmerson, Ben & Ashworth, Andrew, *Rights and Criminal Justice*. London 2001.
Erenius, Gillis, "Sannolikt och rättskraftigt i utlämningsrätten." i *SvJT* 1983 s. 241–256.
Eser, "Basic Issues Concerning Transnational Co-operation in Criminal Cases: A problem in Outline" i *Prevention of Crime and Treatment of Offenders,* Eight United Nations Congress in Havanna, Cuba 27 August to 7 september 1990, UN-Doc-A/CONF, 144/G/ federal Republic of Germany 1990.
Espósito, Carlos D., "Male captus, bene detentus: à proposito de la sentencia del Tribunal Supremo de Estados Unidos en el caso Alvarez-Machain" i *Lecciones y ensayos* 1995 s. 17–48.

Etudes et documents, studies and documents, derecho de asilo y de extradicion, droit d 'asile et d'extradition, law right of asylum and extradition. Union Internationale des Avocats, Paris 1979–1981.
Evans, Alona E, "Obtaining people and evidence from abroad through formal legal process, Extradition and Rendition: Problems of Choice" i *International Aspects of Criminal Law: Enforcing United States Law in the World Community*. Richard B. Lillich (ed.), Charlottesville 1981.
Extradition For Drug-Related Offences. Nations Unies, New York, 1985.
Falk, Per, *Straffrätt och territorium. Studier i internationell straffrätt*. Stockholm 1976.
Falk, Per, "Om tillämpligheten av svensk lag (2 kap.)" i Brinck, Bertil, Ohlsson, Birger & Thornell, Greger, *Straffrätt enligt brottsbalken*. Under medverkan av Per Falk och Christer Lang. 10 upplagan. Umeå 1993 s. 27–44.
Feld, Barry, *Bad kids, Race and the Transformation of the Juvenile Court*. New York 1999.
Feller, S.Z., "The Scope of Reciprocity in Extradition" i *Israel Law Review*, October 1975, Volume 10, s. 427–455.
Fijnaut, Cyrille, " International Policing in Europe: Present and Future" i *European Law Review* 1994 s. 599–619.
Fišer, Zvonko, "Slovénie/Slovenia. The criminal justice systems facing the challenge of organised crime" i *RIDP* 1999 s. 631–643.
Fitger, P., *Rättegångsbalken I–IV*. Stockholm 2002 (supplement 37). (Cit. Fitger).
Flore, Daniel & Thomas, Françoise, " Belgique. La régionalisation du droit pénal international" i *RIDP* 1994 s. 169–185.
"Gör något, Anna Lindh! Tystnaden oroar mig" av Juan Fonseca i *Aftonbladet* 1998–10–30.
Forde, Michael, *Extradition Law in Ireland*. Dublin 1988.
Forde, Michael, *The Law of Extradition in the United Kingdom*. Dublin 1995.
Franck, Hans Göran, "Avskaffa dödsstraffet" i *SvJT 1995* s. 820–839.
Franck, Hans Göran & Nyman, Klas, *Det barbariska straffet*. Brottsförebyggande rådet. Stockholm 1997.
Frennered, Hans "Tredje pelaren och EU:s regeringskonferens" i *SvJT* 1997 s. 293–306.
Frimpong, Kwame, "Punishing Offences Committed Abroad: Practical (National) relevance or Theoretical Claim" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 29–45.
Gafner d'Aumeries, Sonja, *Le principe de la double incrimination, En particulier dans les rapports d'entraide judiciaire internationale en*

matière pénale entre la Suisse et les Etats-Unis. Bâle et Francfort-sur-le-Main 1992.
Gammeltoft-Hansen, *Flyktingeret*. Köbenhavn 1984.
Gardocki, Lech, "Double Criminality in Extradition Law" i *Israel Law Review*, vol. 27, 1993 s. 288–296.
Gauthier, Jean, "L'extradition et l'asile politique en droit suisse" i *L'extradition et l'asile politique*. Strasbourg 1990 s. 171–190.
Ghattas, Iskandar, "Egypt. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 231–242.
Gilbert, Geoff, *Aspects of Extradition Law*. Dordrecht/Boston/London 1991.
Gilbert, Geoff, "Extradition" i *International and Comparative Law Quarterly* 1993 s. 442–448.
Gilbert, Geoff, *Transnational Fugitive Offenders in International Law. Extradition and Other Mechanisms*. Hauge 1998.
Gilmore, William C., "Drug trafficking by sea. The 1988 United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic, Drugs and Psychotropic Substances" i *Maritime Policy and Management* 1991 s. 183–192.
Ginsburgs, George, "Extradition in the USSR's treaties on legal assistance with non-"socialist" states" i *The Canadian Yearbook of International Law/Annuaire Canadien de Droit International* 1991 s. 92–141.
Goebel, Heidi L., "United States v. Alvarez-Machain: The Supreme Court's approval of the Abduction of Foreign Nationals" i *University of Toledo Law Review* 1994 s. 297–325.
González Vega, Javier A., "Male captus, bene detentus: extradición, detención y derechos humanos en el contexto del "caso Roldan" i *Revista espanola de derecho internacional* 1995 s. 119–129.
Gully-Hart, Paul, "Loss of Time Through Formal and procedural requirements in International Co-operation" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 245–266.
Grahl-Madsen, Atle, *The Status of refugees in international law*. vol. 1 Leiden 1966 (faksimil 1984).
Green, L.C., "Recent practice in the law of extradition" i *Current Legal Problems* 1953 s. 281–289.
Greve, Vagn, *Det strafferetlige ansvar*, Gylling 1999.
Greve, Vagn "Strafudmåling i den internationale strafferet" i *Ugeskrift for Retsvæsen* (afdelning B) 2001 s. 427–434.
Hagströmer, Johan, *Svensk straffrätt*. Första bandet. Uppsala 1901–1905.
Hailbronner, Kay & Weil, Patrick (ed.), *Von Schengen nach Amsterdam,*

From Schengen to Amsterdam, De Schengen à Amsterdam, Schriftenreihe der Europäischen Rechtsakademie Trier, Band 29, Köln 1999.
Hambro, Edvard, "Asylrett og Utleveringsplikt" i *TfR* 1960 s. 29–58.
Harding, Alan, "Treaty-Making in the Field of International Co-operation: The United Kingdom Experience" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 235–243.
Harris, D. J., O'Boyle, M. & Warbrick, C., *Law of the European Convention on Human Rights*. London/Dublin/Edinburgh 1995.
Harris, Lorna & Murray, Christopher, *Mutual assistance in Criminal Matters, international Co-operation in the Investigation and Prosecution of Crime*. London 2000.
Hartley Booth, V.E., *British Extradition Law and Procedure*. Volume I. Alphen aan den Rijn 1980.
Hathaway, James, *The law of Refugee Status*. Toronto 1991.
Heymann, Philip B. & Gershengorn, Iain Heath, "Pursuing justice, respecting the law" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg 1992 s. 101–147.
Hjerner, Lars, Bring, Ove & Mahmoudi, Said, Pinochetmålet – folkrätten och svensk rätt" i *SvJT* 2000 s. 325–339.
"Rasande turkar vill ha hem PKK-ledaren för avrättning" av Christian Holmén i *Expressen* 1998–11–23.
Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole & Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken*. En kommentar. Kap. 1–12. Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. 6 uppl. Stockholm 1998–2002 (supplement 7). (Cit. KBrB I).
Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole & Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken*. En kommentar. Kap. 13–24. Brotten mot allmänheten och staten. 6 uppl. Stockholm 1998–2002 (supplement 7). (Cit. KBrB II).
Inciyan, Erich, "Summary of the Round Table "Transborder Offenses (Terrorism, Narcotics Trafficking, White-Collar Offenses)" i *What Kind of Criminal Policy for Europe?* Mireille Delmas-Marty (ed.), The Hague 1996 s. 123-124.
The International Law Association, Report of the Sixty-Seventh Conference, Helsinki, Finland, 12 to 17 August 1996.
The International Law Association, Report of the Sixty-Eight Conference, Taipei, Taiwan, Republic of China, 24–30 May 1998.
Jareborg, Nils, "Anmälan av Christine van den Wijngaert: The Political Offence Exception to Extradition. Deventer 1980." i *NTfK* 1982 s. 208–210.

Jareborg, Nils, "En algoritm över svensk domstols behörighet i brottmål med internationell anknytning (2 kap. BrB)" i *Festskrift till Hans Thornstedt*. Stockholm 1983 s. 333–351.
Jareborg, Nils, *Straffrättens ansvarslära*. Uppsala 1994.
Jareborg, Nils, *Straffrättens gärningslära*. Stockholm 1995.
Jareborg, Nils, *Allmän Kriminalrätt*. Uppsala 2001.
Jareborg, Nils & Asp, Petter, "Kommentar till ordförandeskapets förslag ur straffrättsligt perspektiv" i *SvJT* 1997 s. 317–325.
Johnson, Sterling, *Global search and seizure: The US national interest v. international law*. Aldershot 1994.
Jones, Alun, *Jones on Extradition*. London 1995.
Jones, Alun, *Jones on Extradition and Mutual Assistance*. London 2001.
Joubert, Chantal & Bevers, Hans, *Schengen Investigated,* The Hague 1996.
Julien-Laferrière, François, "Convention Européenne d' Extradition. – Règle "non bis in idem" non énoncée par la convention. – Portée internationale du principe" i *L'actualité juridique. Droit administratif* 1994 s. 751–753.
Karnov 2000/01 (Nils Rekke). (Cit. Karnov 2001).
Karnov 2001/02 (Gunnar Hermansson, Göran Rosvall, Kazimir Åberg). (Cit. Karnov 2002).
Kasirer, Nicholas, "Defenses, exceptions and Exemptions: a General Survey" i *RIDP* 1991 s. 91–101.
Kathrein, Ulrike, "Autriche/Austria. The criminal justice system facing the challenge of organized crime" i *RIDP* 1999 s. 365–379.
Khazani, Manoutcher & Nadjafi, Ali, "Iran/Iran. La coopération internationale dans le domaine du crime organisé en droit iranien" i *RIDP* 1999 s. 545–549.
Kirilova Eriksson, Maja, "Swedish Refugee Law and Practice in the Light of International Law" i *TfR* 1995 s. 623–686.
Kiyoshi, Yasutomi, "Political offenses and hijacking with the Japanese law for the extradition of fugitives from justice" i *The Japanese Annual of International Law* 1991 s. 69–81.
Krapac, Davor, "Les empêchements de procédure comme obstacles à l'extradition" i *RIDP* 1991 s. 359–367.
La Forest, Anne Warner, *La Forest's Extradition to and from Canada*. Ontario, 1991.
Lagodny, Otto & Reisner, Sigrun, "Extradition treaties, human rights and "emergency-brake"-judgements – a comparative european survey" i *RIDP* 1994 s. 543–596.
Lahti, Raimo, "Sub-Regional Co-operation in Criminal Matters: The Experience of the Nordic Countries" i *Principles and Procedure for a*

New Transnational Criminal Law. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 305–310.
Lahti, Raimo, "Internationaliseringen av straffrätten, Aktuella utvecklingsdrag och problem" i *NTfK* 1994 s. 77–87.
Lahti, Raimo, "Finlande/Finland. The challenge of organized crime" i *RIDP* 1999 s. 539–543.
Lahti, Raimo & Träskman, P.O., "Finland. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 251–287.
Lairé, Maxime, *L'Extradition et les Délits Politiques*. Paris 1911.
Langfeldt, Marina, "Agreements of the Federal Republic of Germany to supplement the European Convention on extradition of 13 december 1957 and to facilitate its application" i *RIDP* 1991 s. 523–528.
Larsson, Nils R., "Internationell samverkan i rättegång" i *SvJT* 1974 s. 766–785.
Larsson, Nils R., "Internationell samverkan i rättegång" i *SvJT* 1978 s. 453–460.
Leigh, Leonard, "Terrorism and Extradition: A British Perspective" i *Terrorism and international Law*. Higgins, Rosalyn & Flory, Maurice (ed.), London 1997 s. 166–184.
Lillich, Richard B., *International aspects of Criminal Law: Enforcing United States Law in The World Community*. Charlottesville 1981.
Lillich, Richard B., "The Soering Case" i *American Journal of International Law* 1991 s. 128–149.
Lindholm, Rolf, H., "Baltutlämningen och folkrätten" i *SvJT* 1992 s. 449–463.
Loughman, Pamela, "Carron v. McMahon: the widening scope of the political offense exception to extradition" i *Brooklyn Journal of International Law* 1992 s. 635–665.
Lubet, Steven, "The Political Offence Exception: developing Trends at the Multinational Level" i *RIDP* 1991 s. 103–108.
Lundqvist, Ulf, *Bevisförbud. En undersökning av möjligheterna att avvisa oegentligt åtkommen bevisning i brottmålsrättegång*. Uppsala 1998.
Lupacchini, Tiziani Trevission, "Some criminal procedural aspects of extradition to Italy from abroad" i *RIDP* 1991 s. 551–554.
Lysén, Göran, *Folkrättsligt ansvar, En studie av EG/EU och dess medlemsstater*. Uppsala 2002.
Löfmarck, Madeleine & Bratt, Percy, "Utlämnade" i *JT* 1990/91 s. 378–386.
Löfmarck, Madeleine & Bratt, Percy, "De sovjetiska flygkaparna – ännu en gång" i *JT* 1990/91a s. 745–747.

MacGarvey, Susan M., "Missed opportunity? The affirmation of the death penalty in the AEDPA: extradition scenarios" i *Journal of Legislation* 1998 s. 99–110.
Magnusson, Lars, "Inbördes rättshjälp" i *SvJT* 1991 s. 497–527.
Marin, Jean-Claude, "Transborder Offenses: Laundering Money Derived from Drug Trafficking" i *What kind of Criminal Policy for Europe?* Mireille Delmas-Marty (ed.), The Hague 1996 s. 115–122.
Martin, Richard A. "Dual Criminality in Organized Crime Cases" i *RIDP* 1991 s. 175–181.
Martins, Teresa Alves, "Portugal. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procedures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 409–426.
Mattson, Dag "Nordiskt samarbete i EU i praktiken" i *SvJT* 2001 s. 12–26.
Mayerhofer, Christoph, "Austria. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 151–156.
Melander, Göran & Nobel, Peter, *Handbok i invandrarrätt*. Spånga 1984.
Meursing, Jan, "Svensk och nederländsk straffrättslig kompetens – mordsaken Drost" i *SvJT* 1971 s. 150–154.
"Misslyckade samtal med talibanerna" i *Nerikes Allehanda* 2001-09-29, Islamabad TT.
Mitra, N.L., "Extradition: Policy and Practise in India" i *RIDP* 1991 s. 607–620.
Montaño Pardo, Edgar, *Fundamentos de la extradición, Principos generales y el contexto boliviano*. La Paz 1997.
Mylonopoulos, Christos, "Grèce. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 335–342.
Mårtensson, Jan, "Överförande av lagföring" i *Svensk Internationell Straffprocessrätt*. Jareborg & Asp (red.), Uppsala 1995 s. 199–232.
Nanda, Ved P., "The Law of Extradition in Selected Asian Countries" i *RIDP* 1991 s. 587–605.
Nelson, Alvar, "Swedish and Foreign Crimes in the Swedish Criminal Justice System" i *NTfK* 1989 s. 11–38.
Newcomer, Mary K. "Arbitrariness and the death penalty in an international context" i *Duke law journal* 1995 s. 611–649.
Nilsson, Hans G., "Europarådet och dess juridiska arbete" i *SvJT* 1996 s. 549–565.
Nilsson, Hans G., "Tredje pelaren mellan Maastricht och Amsterdam" i *SvJT* 1999 s. 709–735.

Nilsson, Hans G., "International cooperation to fight organized crime – the Titanic scenario" i *Flores et legum. Festskrift till Nils Jareborg*, Uppsala 2002 s. 523–530.
Nilsson, Tomas, "Mänskliga rättigheter i Högsta domstolen" i *Advokaten* 1985 s. 171–173.
Nistoreanu, Gheorghe, "Roumanie. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 427–434.
Nordström, Marianne, "Internationellt polissamarbete" i *Svensk Internationell Straffprocessrätt*. Jareborg & Asp (red.), Uppsala 1995 s. 283–329.
Nuotio, Kimmo, "The Emerging European Dimension of Criminal Law"i *Flores et legum. Festskrift till Nils Jareborg*. Uppsala 2002 s. 531–558.
Nybergh, Björn, "Tradition och dynamik inom utlämningsrätten" i *Ars boni et aequi. Juhlajulkaisu Y.J Hakulisen 70-vuotispäivänä* 21.1 1972 Helsinki.
O'Higgins, P., "Unlawful seizure and irregular extradition" i *British Yearbook of International Law* 1961 s. 279–311.
O'Higgins, P., "The history of extradition in British practice" i 13 *Indian Yearbook of International Affairs* 1964 s. 78–155.
Olivecrona, Karl, *Rättegången i brottmål*. Stockholm 1968.
Oppenheim, L. *International law. A treaties*. Vol. I: Peace London/New York/Toronto 1955.
Ossman, G. "The Evidentiary Standards in Criminal and Extradition Proceedings" i *The Liverpool Law Review* 1994 s. 187–199.
Papathanassiou, P.S., *L'Extradition en Matière Politique*. Paris 1954.
Phillips, R. Stuart, "The Political Offence Exception and Terrorism: Its Place in the Current Extradition Scheme and Proposals for Its Future" i *Dickson Journal of International Law* 1997 s. 337–359.
"The Pinochet Case. Bringing the general to justice" i *The Economist* 1998–11–28.
Piombo, Horacio Daniel, *Extradición de Nacionales*. Buenos Aires 1974.
Piragoff, Donald K. & Kran, Marcia V.J., "The impact of Human Rights Principles on Extradition from Canada and the United States: The Role of National Courts" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 556–607.
Pisani, Mario, "Italie/Italy. Criminalité organisée et coopération internationale" i *RIDP* 1999 s. 551–574.

Plachta, Michael,"Development and main tendencies of the Polish bilateral treaties on extradition: 1925–1989" i *RIDP* 1991 s. 635–667.
Plachta, Michal, "Procedural Safeguards for a Person Surrendered under the Prison Transfer Scheme: A Comparative Overview" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law,* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 667–688.
Plachta, Michael, "(Non-)extradition of nationals: a never ending story?" i *Emory International Law Review* 1999 s.77–159
Pokka, Hannele, "The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 17–18.
Polt, Peter, "Extradition in Hungary: Model of an autocracy and a democracy" i *RIDP* 1991 s. 677–683.
Polt, Péter & Wiener, Imre A.,"Hungary. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 343–354.
Poncet, Dominique & Neyroud, Philippe, *L'extradition et l'asile politique en Suisse*. Genève 1975.
Pyle, Christopher H., *Extradition, Politics, and Human Rights*. Philadelphia 2001.
Påle, Karin, "Utlämning" i *Svensk Internationell Straffprocessrätt*. Jareborg & Asp (red.), Uppsala 1995 s. 113–198.
Queralt, Joan J., "Espagne. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 243–250.
Rafuse, Robert W, *The Extradition of Nationals*. Urbana 1939.
Rao, Renuka E., "Protecting Fugitives' Rights While Ensuring the Prosecution and Punishment of Criminals: An examination of the New EU Extradition Treaty" i *Boston College International & Comparative Law Review* 1998 s. 229–246.
Ravn, Lena, "Saerlige pligtforhold i den internationale strafferet" i *NTFK* 1998 s. 325–340.
Reimann, Johan, "Denmark. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 225–229.
Rekke, Nils, "Sweden. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 477–485.
Reuterskiöld, C.A., "Svensk-Internationell utlämningsrätt" i *TfR* 1904 s. 1–62.
Richardson, Gregory B. "The Principle of Speciality in Extradition" i *RIDP* 1991 s. 85–89.

Riila, Anu, "The Varfolomeyev Case. The application of asylum and extradition provisions in Finnish state practice in relation to a 1990 hijacking incident" i *The Finnish yearbook of International Law* 1993 s. 388–422.

Roebuck, William, "Extradition – denial of asylum – withholding deportation – different tactics used by the Attorney General to deliver provisional Irish Republican Army members to the British" i *Georgia journal of international and comparative law* 1990 s. 665–683.

Roecks, Craig R., "Extradition, human rights and the death penalty: when nations must refuse to extradite a person charged with a capital punishment" i *California Western Law Review* 1994 s. 189–234.

Rolin, Élisabeth, *Le Conseil d'État, juge de l'extradition.* Paris 1999.

Rouget, Didier, "Le respect du Droit Extraditionnel et les "Extraditions Déguisées" i *Revue Trimestrielle des Droits de l'Homme* 1999 s. 169–197.

Sáenz de Santa Maria, Andrés & Paz, María, "Los tratados y la extradicion en el derecho español (reflexiones en torno a los papeles de Laos")" i *Revista española de derecho internacional* 1995 s. 131–143.

Schleicher, Kristofer R., "Transborder abductions by American bounty hunters – the Jaffe case and a new understanding between the United States and Canada" i *Georgia Journal of International and Comparative law* 1990 s. 489–504.

Schomburg, Wolfgang, "Problems arising in connection with extradition in Europe in the process of growing together (EC interior market, the Schengen agreement, the opening of east/west borders" i *RIDP* 1991 s. 511–514.

Schouwey, Jean-Dominique & Candrian, Jérôme, "Suisse. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 447–475.

Schultz, Hans, "The Principles of the Traditional Law of Extradition." i *Legal Aspects of Extradition among European States.* Strasbourg 1970 s. 9–48.

Schultz, Hans, "Practical Problems Arising from Treaties on Mutual Legal Assistance Between Continental and Common Law States: The Example of Switzerland and the United States of America" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 311–386.

Schutte, Julian J.E., "Extradition for drug offences: New developments under the 1988 U.N. Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances" i *RIDP* 1991 s. 135–157.

Schutte, Julian J.E., "The European Market of 1993: a test for a Regional Model of Supranational Criminal Justice or of Inter-regional Co-operation?" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.)*, Freiburg im Breisgau 1992 s. 387–413.

Schutte, Julian J.E., "The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 83–123.

Semmelman, "The Doctrine of Speciality in the Federal Courts: Making Sense of *United States v. Rauscher*" i *Virginia Journal of International Law* 1993 s. 71–143.

Seong-soon, Kim, "A study on the International Convention for the Prevention of Aircraft Crimes" i *Korean Journal of International Law* 1990 s. 135–162.

Shearer, I.A., "Extradition and Asylum" i *International Law in Australia*. D.P. O'Connell (ed.), London 1965 s. 558–589.

Shearer, I.A., *Extradition in International Law*, The Hague 1971.

Silving, H. "In re Eichmann: a dilemma of law and morality" i *American Journal of International Law* 1961 s. 307–358.

Simson, Gerhard, "Anmälan av P.S. Papathanaassiou: L'extradition en matière politique." i *SvJT* 1955 s. 491–492.

Spiliopoulou Åkermark, Sia & Mårsäter, Olle, "Otillåtna reservationer: en diskussion utifrån Europarådets nyantagna rekommendation" i *SvJT* 2001 s. 473–488.

Spinellis, Dionysios D., "Is the Political Offence exception to Extradition Redundant in View of the International protection of Human Rights? A Greek Perspective" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 609–631.

Sproule, D.W. & St-Denis, Paul "The UN Drug Trafficking Convention: an ambitious step" i *The Canadian Yearbook of International Law/ Annuaire Canadien de Droit International* 1989 s. 263–293.

Stanbrook, Ivor & Stanbrook, Clive, *The Law and Practise of Extradition*. Chichester and London 1980.

Stanoiu, Rodica Mihaela, "L'extradition et l'asile politique en droit roumain." i *L'extradition et l'asile politique* Strasbourg 1990 s. 191–200.

Stanoiu, Rodica, "Roumanie/Romania. La justice pénale à l'épreuve du crime organisé" i *RIDP* 1999 s. 621–629.

Strauss, David A., "Justiciability of the Political Offense Exception in Bilateral Extradition Agreements: Time for Judicial Self-restrain" i *New York Law School Journal of International and Comparative Law* 1993 s. 455–469.

Stessens, Guy, "Belgique/Belgium. Les systèmes pénaux à l'épreuve du crime organisé. La coopération internationale (compétence extra-territoriale, l'exécution de saisies et de confiscations, droit à un procès équitable)" i *RIDP* 1999 s. 381–428.
Stessens, Guy, *Money Laundering A New International Law Enforcement Model*. Cambridge 2000.
Strömberg, Tore, *Åtalspreskription*. Stockholm 1956.
Strömholm, S., "Användning av utländskt material i juridiska monografier. Några anteckningar och förslag" i *SvJT* 1971 s. 251(263.
Sundberg; Jacob, "The Swedish national experience" 1976 s. 225–252 i *The Impact of Terrorism and Skyjacking on the operations of the Criminal Justice Systems*. Szabo, D. (ed.) Montreal 1976.
Sundberg, Jacob W.F., *Tystnadsspiralen*. Stockholm 1993.
Sundberg-Weitman, Brita, "Laglorderna in re Pinochet. Frågan om immunitet" i *SvJT* 1999 s. 819–825.
Swart, Bert (A.H.J.), "Human Rights and the Abolition of Traditionel Principles" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*, Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 505–534.
Swart, Bert, "Refusal of extradition and the United Nations Model treaty on Extradition" i *Netherlands Yearbok of International Law* 1992a s. 175–222.
Swart, Bert (A.H.J), "The Netherlands. The protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 371–400.
Swart, Bert & Klip, André (Eds.), *International Criminal Law in the Netherlands*. Freiburg im Bresgau 1997.
Sylvester, Douglas J., "Customary international law, forcible abductions and Americas return to the "savage state" " i *Buffalo Law Review* 1994 s. 555–621.
Tezcan, Durmus, "L'extradition en droit turc" i *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé* 1996 s. 799–814.
Thomas, Françoise & Liners, Alain, "Belgique/Belgium. La justice pénale à l'épreuve du crime organisé. Coopération au stade des investigations et des poursuites" i *RIDP* 1999 s. 429–456.
Thornstedt, Hans, "Svenska medborgares ansvar för brott utomlands" i *SvJT* 1966 s. 506–517.
Thornstedt, Hans, "Anmälan av brottsbalken jämte förklaringar" i *SvJT* 1968 s. 113–128.
Trechsel, Stefan, "The Role of International Organs Controlling Human Rights in the Field of International Co-operation" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.). Freiburg im Bresgau 1992 s. 633–665.

Trush, Bradley, "United States' sanctionned kidnappings abroad: can the United States restore international confidence in its extradition treaties?" i *Arizona Journal of International & Comparative Law* 1994 s. 181–214.

Träskman, Per Ole, *Straffrättsliga åtgärder vid brott med främmande inslag*. I en granskning av den finska straffrättens tillämpningsområde. Helsingfors 1977.

Träskman, Per Ole, "*Should We Take the Condition of Double Criminality Seriously?*" i *NTfK* 1989 s. 135–155.

Träskman, Per Ole, "Provisions on Jurisdiction in Criminal Law – the Reform of Law Caught in the Tension Between Tradition and Dynamism" i *Criminal Law Theory in Transition: Finnish and Comparative Perspectives*. Lahti, Raimo & Nuotio, Kimmo (ed.), Helsinki 1992 s. 511–526.

Träskman, Per Ole, "Etableringen av en internationell brottmålsdomstol. II. Straffrätten vårt hopp för en bättre framtid?" i *NTfK* 1993 s. 193–208.

Träskman, Per Ole, "Corpus juris" – ett frestande eller ett främmande förslag till en enhetlig europeisk rättssfär i *NTfK* 1997 s. 262–273.

Träskman, Per Ole, "Strafflagen för Europeiska Unionen – Fakta och fiktion" i *SvJT* 2002 s. 345–362.

Träskman, Per Ole, "Påföljd och proportionalitet" 2002a s. 1–9 (manuskript).

UNHCR: *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Statues of Refugees*, Genève 1979. (Cit. UNHCR).

Valle-Riestra, Javier, *La Extradicion, Principios, Legislación, Jurisprudencia*. Lima 1989.

van den Wijngaert, Christine, *The Political Offence Exception to Extradition*. The delicate problem of balancing the rights of the individual and the international order. Deventer 1980.

van den Wijngaert, Christine, "L'extradition et l'asile politique en droit belge" i *L'extradition et l'asile politique*. Bruxelles 1990 s. 151–170.

van den Wyngaert, Christine, "Double Criminality as a Requirement to Jurisdiction" i *NTfK* 1989 s. 43–56.

van den Wyngaert, Christine, "Applying the European Convention on Human Rights to Extradition: Opening Pandora's Box?" i *International and Comparative Law Quarterly* 1990a s. 757–779.

van den Wyngaert, Christine, "Rethinking the Law of International Criminal Cooperation: The Restrictive Function of International Human Rights Through Individual-Oriented Bars" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law*. Eser, Albin & Lagodny, Otto (red.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 489–503.

van den Wyngaert, Christine "Belgium. The protection of human rights in international cooperation in criminal matters" i *RIDP* 1994 s. 187–199.
van den Wyngaert, Christine, "Les Transformations du Droit International Pénal en Réponse au défi de la criminalité organisée" i *RIDP* 1999 s. 35–132
van den Wyngaert, Christine, "General Report. The Transformations of international criminal law in response to the challenge of organized crime" i *RIDP* 1999a s. 133–221.
van den Wyngaert, Christine, "Las Transformaciones del Derecho Penal Internacional en Respuesta al Reto del Crimen organizado" i *RIDP* 1999b s. 223–316.
van den Wyngaert, Christine & Stessens, Guy, *International Criminal Law. A Collection of International and European Instruments.* 1996 The Hague.
van den Wyngaert, Christine & Stessens, Guy,"The international *Non bis in idem* principle: Resolving some of the unanswered questions" i *The International And Comparative Law Quarterly* 1999 s. 779–804.
van der Wilt, Harmen, "The Political Offence Exception in Extradition Law: An Antidote to Prefixed Ideas about Political Integration in Europe?" i *Maastricht journal of European and Comparative law* 1997 s. 25–58.
Veloz, Jennifer J.,"In the Clinton era, overturning Alvarez-Machain and extraterritorial abduction: how a unified western hemisphere, through the OAS, can win the war on drugs and do it legally" i *Temple international and comparative law journal* 1998 s. 241–269.
Verhaegen, Jacques, "Belgique. La régionalisation du droit pénal international et la protection des droits de l'homme dans les procédures de coopération internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 157–167.
Vetere, Eduardo, "The Role of the United Nations:Working for more Effective International Co-operation" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 713–806.
Villarreal Corrales, Lucinda, *La Cooperacion Internacional en Materia Penal.* México 1997.
Vogler, Theo, "The Scope of Extradition in the Light of the European Convention on Human Rights." i *Protecting Human Rights*: The European Dimension. Studies in honour of Gérard J. Wiarda. Köln 1988.
Vogler, Theo, "The rule of Speciality in Extradition law" i *RIDP* 1991 s. 231–247.
Vogler, Theo, "Germany. The protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 311–334.

Vogel, Joachim, "Allemagne/Germany. Combatting international organized crime by international cooperation: the German view" i *RIDP* 1999 s. 327–363.
von Hirsch, Andrew, "Rehabilitation" i *Principled Sentencing*. von Hirsch, Andrew & Ashworth, Andrew (ed.), Edinburgh 1992 s. 1–6.
Wasik, Martin & von Hirsch, Andrew, "Non-Custodial Penalties and the Principle of Proportionality" i *Principled Sentencing, Readings on Theory & Policy* von Hirsch, Andrew & Ashworth, Andrew (red.) Oxford 1998 s. 279–290.
Waszczyński, Jan, "Pologne. La protection des droits de l'homme et l'entraide judiciaire internationale en matière pénale" i *RIDP* 1994 s. 401–408.
Welamson, *Rättegång VI*. Stockholm 1994.
Wentzel, Matthias "Extradition Involving the Possibility of the Death Penalty" i *RIDP* 1991 s. 335–337.
Wersäll, Fredrik,"Straffrättsligt samarbete inom Europeiska Unionen" i *SvJT* 1997 s. 416–425.
Wersäll, Fredrik, "Politik och juridik – vad är vad i tredje pelaren? Några tankar kring symbolpolitik kontra rationalitet" i *Flores et legum. Festskrift till Nils Jareborg*. Uppsala 2002 s. 659–670.
Wiehel, Lis, "Extradition Law at the Crossroads: the trend toward Extending Greater Constitutional Procedural Protections to Fugitives Fighting Extradition from the United States" i *Michigan Journal of International Law* 1998 s. 729–798.
Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen,* sjätte uppl. Stockholm 1999.
Wilkitski, Peter, "Defences, Exceptions and Exemptions in the Extradition Law and Practice and the Criminal Policy of the Federal Republic of Germany (Excluding the "Political Offence" Defence) i *RIDP* 1991 s. 281–289.
Wilkitski, Peter, "Development of an Effective Interenational Crime and Justice Programme – A European View-" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Breisgau 1992 s. 267–291.
Wilkitski, Peter, "Germany. The regionalization of international law" i *RIDP* 1994 s. 289–309.
Williams, Sharon A., "Extradition to a state that imposes the death penalty" i *Canadian Yearbook of International Law/Annuaire Canadien de Droit International* 1990 s. 117–168.
Williams, Sharon A.,"Nationality, Double Jeopardy, Prescription and the Death Sentence as Bases for Refusing Extradition" i *RIDP* 1991 s. 259–280.

Williams, Sharon A., "Human Rights Safeguards and International Cooperation in Extradition – Striking the Balance" i *Principles and Procedure for a New Transnational Criminal Law.* Eser, Albin & Lagodny, Otto (ed.), Freiburg im Bresgau 1992 s. 535–565.
Williams, Sharon A., "The Double Criminality Rule Revisited" i *Israel Law Review*, vol. 27, 1993 s. 297–309.
Williams, Sharon A., "Canada. The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings" i *RIDP* 1994 s. 205–223.
Wims, Michael D., "Re-Examining the Traditional Exceptions to Extradition" i *RIDP* 1991, s. 325–335.
Wise, Edward M., "Extradition: The Hypothesis of a *Civitas Maxima* and the Maxim *Aut Dedere Aut Judicare*" i *RIDP* 1991 s. 109–134.
Wise, Edward M., "The obligation to Extradite or Prosecute" i *Israel Law Review*, vol. 27, 1993 s. 268–287.
www.aklagare.se
www.justitie.regeringen.se/justitiefrågor/centralmyndigheten/utlamningforbrott.htm
www.manskligarattigheter.gov.se
www.svd.se/dynamiskt/Brannpunkt 18/1 2002
www.un.org.se
Zagaris, Bruce, "États Unis/United States. U.S. international cooperation against transnational organized crime" i *RIDP* 1999 s. 497–538.
Zaïri, Anna, *Le principe de la specialité de l'extradition au regards des droits de l'homme*. Paris 1992.
Zárate, Luis Carlos, *La Extradición en Colombia*. Bogotá 1985.
Zilbershats, Yaffa, "Extraditing Israeli citizens to the United States – extradition and citizenship dilemmas" i *Michigan journal of international law* 2000 s. 297–326.
Zimmermann, Robert, *La coopération judiciaire internationale en matière pénale*. Berne 1999.
Zimring, Franklin E., Hawkins, Gordon & Kamin, Sam, *Three Strikes and you're out in California. Punishment and Democracy*. Oxford 2001.
Zühlke, Susanne & Pastille, Jens-Christian, "Extradition and the European Convention – *Soering* Revisited" i *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* 1999 s.749–784.
Zweigert, K. & Kötz, H., *An Introduction to Comparative Law*. Oxford/New York/Toronto 1992.

5 Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 1931 s. 223 s. 144
NJA 1960 s. 387 268
NJA 1961 s. 124 129
NJA 1962 s. 467 148, 295
NJA 1972 s. 358 80, 187, 229
NJA 1975 s. 115 34, 229, 241
NJA 1976 s. 113 307
NJA 1978 s. 476 162
NJA 1978 s. 477 277
NJA 1978 s. 671 144, 221, 229, 231, 345
NJA 1978 C 272 236
NJA 1980 s. 28 79
NJA 1980 s. 33 278
NJA 1982 s. 520 187, 189, 214, 329
NJA 1982 s. 830 129
NJA 1983 s. 425 368
NJA 1983 s. 441 72, 299
NJA 1983 s. 894 80
NJA 1984 s. 707 258
NJA 1984 s. 851 69
NJA 1984 s. 903 51, 215, 242, 243, 251, 329
NJA 1985 s. 20 79
NJA 1986 s. 262 144, 215, 243, 250, 329
NJA 1986 s. 554 72
NJA 1986 s. 770 79, 278
NJA 1987 s. 825 170, 171, 213, 329
NJA 1987 s. 771 95, 98
NJA 1989 s. 263 245, 248
NJA 1989 s. 498 142, 215, 329
NJA 1990 s. 46 197
NJA 1990 s. 484, I, II, III 144, 197, 202, 205, 206, 207, 210, 221, 226, 324
NJA 1990 s. 492 197, 215, 235, 329
NJA 1991 s. 436 269
NJA 1991 s. 572 210, 211
NJA 1992 s. 621 201, 202, 205, 216, 221, 226, 232, 271, 314, 323, 329, 342, 344, 345
NJA 1993 s. 18 171, 245, 246, 248
NJA 1993 s. 137 144
NJA 1993 s. 242 197, 201, 202, 210, 217, 219, 339

NJA 1993 s. 760 205, 210, 216, 217, 225, 329
NJA 1995 s. 3 236
NJA 1995 s. 104 278
NJA 1995 C 45 240, 241
NJA 1998 s. 265 239, 269
NJA 2000 s. 73 145
NJA 2000 s. 128 201, 202, 205, 209, 214, 226, 323, 343
NJA 2000 s. 158 267
NJA 2000 s. 243 252
NJA 2000 s. 363 298
NJA 2000 C 18 163
NJA 2002 s. 237 144, 146
NJA 2002 s. 396 163, 173
Mål nr Ö 10/78 237
Mål nr Ö 530/98 79
Mål nr Ö 3765/02 202

Hovrätterna

RH 1992:18 72, 290, 299,
Mål nr ÖÄ 862/98 79 (Svea hovrätt)

Den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter & Europakommissionen

Abed Hussain v. UK, 21 February 1996, Reports 1996-I
Ahmed v. Austria, 17 December 1996, Reports 1996-VI
Altun v. FRG, 36 DR 209 (1983)
A.M. v. Italy, 14 December 1999, Reports 1999-IX
Aylor v. France, DR 76-A (1994)
Baghli v. France, 30 November 1999, Reports 1999-VIII
Belziuk v. Poland, 25 March 1998, Reports 1998-II
Bensaid v. UK, 6 February 2001, Reports 2001-I
Bouchelkia v. France, 29 January 1997, Reports 1997-I
Boujlifa v. France, 21 October 1997, Reports 1997-VI
Boultif v. Switzerland, No. 54273/00, 2 August 2001
Bozano v. France, 18 December 1986, A/111
Bulus v. Sweden, 35 DR 57 (1984), 39 DR 75 (1984)
C v. FRG, 46 DR 176 (1986)
Campbell v. UK, No. 7819/77, 6 May 1978
Castillo Algar v. Spain, 28 October 1998, Reports 1998-VIII
Chahal v. UK, 15 November 1996, Reports 1996-V
Ciliz v. Netherlands, 11 July 2000, Reports 2000-VIII

Colozza & Rubinat v. Italy, 12 February 1985, A/89
Cooke v. Austria, 8 February 2000, 31 E.H.R.R. 6-13
Coyne v. UK, 24 September 1997, Reports 1997-V
D v. UK, 2 May 1997, Reports 1997-III
Dalia v. France, 19 February 1998, Reports 1998-I
Einhorn v. France, No. 71555/01, 16 October 2001
El Boujaïd v. France, 26 September 1997, Reports 1997-VI
Ezzouhdi v. France, No. 47160/99, 12 September 2000
Findlay v. UK, 25 February 1997, Reports 1997-I
F.C.B. v. Italy, 28 August 1991, A 208-B
FT v. UK, No. 24110/94, 18 October 1994
H.L.R. v. France, 29 April 1997, Reports 1997-III
Hood v. UK, 18 February 1999, Reports 1999-I
Jabari v. Turkey, 11 June 2000, Reports 2000-VIII
Kolompar v. Belgium, 24 September 1992, A 235-C
Kurt v. Turkey, 25 May 1998, Reports 1998-III
Laskey, Jaggard & Brown v. UK, 19 February 1997, Reports 1997-I
Launder v. UK, No. 27279/95, 8 December 1997
Lynas v. Switzerland, 9 October 2000; CO/1339/2000
Mehemi v. France, 26 September 1997, Reports 1997-VI
Nivette v. France, No. 44190/98, 3 July 2001
Osman v. UK, No. 15933/89 (second application to Commission), 14 January 1991
Pellon v. Spain, No. 45238/99, 25 July 2002
Peñafiel Salgado v. Spain, No. 65964/01, 16 April 2002
Quinn v. France, 22 March 1995, A/311
Soering v. UK, 7 July 1989, A/161
T & V v. UK, 17 December 1999, Reports 1999-IX
Tierce and others v. San Marino, 25 July 2000, Reports 2000-IX
Tyrer v. UK, 25 April 1978, A/26
Treholt v. Norway, 71 DR 168 (1991)
Weeks v. UK 2 March 1987, A/114
X & Y v. Ireland, 24 Yb. ECHR 132 s. 174 (1981)
Özturk v. Germany, 21 February 1984, A/73

Utländska rättsfall

Frankrike

Re A, France, Court of Appeal of Aix. March 15, 1951. International Law Reports 1951 nr 324.
Re Giovanni Gatti, Court of Appeal of Grenoble. January 13, 1947. International Law Reports 1947 nr 145.

Kanada

Kindler v. Canada, No. 470/1991, 18 November 1993: Superior Court

Storbritannien

Bennet v. Horseferry Road Magistrate's Court (1994) 1 A.C. 43
R v. Gokal, unreported, 11 March 1999 (the Court of Appeal)
Re McCaffery (1984) 1 W.L.R. 867
Re Nielsen (1984) A.C. 606
R v. Bow Street Magistrates Court, ex parte Pinochet Ugarte (No.2) [2000] 1 A.C. 119.
Wyatt v. McLoughlin, (1974) IR 378

USA

Frisbie v. Collins 342 U.S. 519 (1952)
Ker v. Illinois 119 U.S. 436 (1886)
United States v. Toscanino, 500 F.2d 267:1974

The Hague Permanent Court of Arbitration

Savarkar case, February 24, 1911 The Hague Court Reports s. 275 (1916)

6 Regeringsavgöranden

Utomnordiska ärenden

JuBM 2000/22
JuBM 2000/122

Nordiska ärenden

Ju 1995/2659/F3
Ju 1996/288/F3
Ju 1996/666
Ju 1996/1221
Ju 1996/3816
Ju 1996/4069/F3
Ju 1997/783/F3
Ju 1997/811/F3
Ju 1997/3019/F3
Ju 1997/1817/F3
Ju 1998/898/F3
Ju 1998/1606/F3

Ju 1998/1986/F3
Ju 1998/2656/F3
Ju 1999/5018/BM
Ju 1999/4933/BM
JuBM 2000/1370/H6
JuBM 2000/1529/H1
JuBM 2000/2078/H7
JuBM 2001/2371/H
JuBM 2001/1072/H8
JuBM 2001/1438/H5
JuBM 2001/1589/H5
JuBIRS 2002/1375/H6

7 Intervjuer

1995-03-08 Örjan Landelius, dåvarande kansliråd, Justitiedepartementet (Intervjun finns i *Svensk Internationell Straffrätt*, Jareborg & Asp (red.), Uppsala 1995).
2003-02-07 Cecilia Riddselius, handläggare, Justitiedepartementet.
2003-02-21 Örjan Landelius, departementsråd, Utrikesdepartementet.

Bilagor

Bilaga 1

Statistik

Utlämning beviljad från Sverige till utomnordiska länder[1] *under 1998-2001*[2]

1998

Ansökande stat	**brott**	**den utlämnades nationalitet**
Ryska Federationen	grovt häleri	Ryska Federationen
Polen	försök till mord m.m.	Polen
Frankrike	bedrägeri och försök till bedrägeri	Argentina
Estland	brott mot utlänningslagen	Irak
Slovakien	grovt bedrägeri	Slovakien
Litauen	bedrägeri	Litauen
Ungern	grov stöld m.m.	Ungern
Tjeckien	försök till mord	Jugoslavien
Tyskland	häleri m.m.	Tyskland

[1] Någon central statistik förs inte över de nordiska utlämningsärendena som i ett flertal fall kan avgöras på lokal åklagarnivå.

[2] Statistiken är baserad på diarieförda beslut i utlämningsärenden vid Justitiedepartementet under den aktuella tidsperioden. Besluten har samlats in av Ewa Tjärnberg vid Justitiedepartementet. Sammanställningen svarar jag för. Sammanställningen omfattar inte utlämningsärenden under 1995 års EU-konvention.

1999

Ansökande stat	brott	den utlämnades nationalitet
Estland	bestickning, urkundsförfalskning, brott mot utlänningslagstiftning	Statslös
Tyskland	grovt narkotikabrott och grov varusmuggling	Polen
Polen	rån m.m.	Polen
Moldavien	grovt bedrägeri	Ryssland
Tyskland	narkotikabrott	Rumänien
Estland	narkotikabrott	Estland
Litauen	försök till utpressning	Litauen
Tyskland	våldtäkt m.m.	Jugoslavien
Tyskland	mord och försök till mord	Tyskland
Tyskland	mord och försök till mord	Tyskland

2000

Ansökande stat	brott	den utlämnades nationalitet
Ungern	försök till grovt skattebrott	Ungern
Polen	grovt narkotikabrott, försök till rån m.m.	Polen
Belgien	stöld m.m.	Belgien
Ungern	rån	Ungern
USA	grovt häleri	Litauen
Tyskland	rån alt. försök till grov utpressning	Danmark
Ungern	grov stöld, alt. grov förskingring, grovt bedrägeri	Norge
Tyskland	grov stöld	Polen
Ungern	grovt bedrägeri m.m.	Ungern

Estland	olovligt förfogande	Estland
Tyskland	våldtäkt	Syrien
Polen	grovt rån alt. grov utpressning	Polen
Tyskland	grovt rån alt. rån	Statslös (född i Libanon)
Argentina	grovt narkotikabrott m.m.	Chile
Tyskland	grovt skattebrott m.m.	Tyskland
Tyskland	grovt narkotikabrott m.m.	Tyskland
Polen	brukande av falsk urkund	Polen
Polen	människorov och grovt rån alt. grov utpressning	Polen
Polen	brukande av falsk urkund (i Sverige) alt. förberedelse till sådan gärning	Polen

2001

Ansökande stat	**brott**	**den utlämnades nationalitet**
Tyskland	rån alt. grovt rån	Estland
Frankrike	grovt narkotikabrott m.m.	Colombia
Belgien	stöld alt. tillgrepp av fortskaffningsmedel	Estland
Tyskland	grov varusmuggling	Ungern
Storbritannien	rån och falskt larm	Storbritannien
Litauen	medhjälp till rån	Litauen
USA	grovt bedrägeri	Irak/USA
Estland	rån och olaga frihetsberövande	Estland
USA	grovt narkotika brott m.m.	USA
Ryssland	mord	Lettland

Bilaga 2

Statistik

Utlämning beviljad till Sverige från utlandet (utanför Norden)[3] *under tidsperioden 1998–2001*[4]

Anmodad stat	**brott**	**den utlämnades nationalitet**
USA	grov misshandel	Kuba
Nederländerna	grovt bedrägeri	Sverige
USA	mord	Jugoslavien
Schweiz	grovt narkotikabrott	Gambia
Tyskland	grov stöld	Slovakien
Tyskland	ingen uppgift	Etiopien
Tyskland	ingen uppgift	Filippinerna
Spanien	grov misshandel	Kuba
Spanien	grov oredlighet mot borgenärer m.m.	Sverige
Tyskland	ingen uppgift	Chile
Schweiz	grovt bedrägeri	Sverige
Nederländerna	grov stöld alt. grovt bedrägeri	Sverige
Nederländerna	grovt narkotikabrott	Sverige
Nederländerna	ingen uppgift	Sverige
Nederländerna	ingen uppgift	Sverige
Nederländerna	ingen uppgift	Sverige
Belgien	grovt narkotikabrott	Estland
Estland	bankrån	Estland
Tyskland	grovt bedrägeri m.m.	Sverige
Estland	grovt narkotikabrott m.m.	Sverige
Nederländerna	grovt skattebrott m.m.	Sverige
Belgien	grovt häleri	Libanon

[3] Någon central statistik förs inte över de nordiska utlämningsärendena som i ett flertal fall kan avgöras på lokal åklagarnivå.

[4] Statistiken är framtagen och sammanställd vid Justitiedepartementet. Den omfattar inte utlämningsärenden under 1995 års EU-konvention.

Sakregister

Abolitionsbeslut 259
Accessorisk utlämning 58, 170–173, 244, 245, 310, 332
Ad hoc-överenskommelse 71
Afghanistan 37
Albanien 56, 58, 59, 100
AllmL 41–45
Alvarez-Machain 115, 116
Amnesti 59, 381
Amnesty International 123, 133
Amsterdamfördraget 62
Andorra 56, 58
Ansökande stat (Sverige) 24, 69–72
Ansökningsförfarandet 43–45, 47, 48
Argentina 39, 114
Armenien 198
Asyl se förföljelse
Australien 25, 54, 55, 166, 177, 239
Aut dedere aut judicare 67, 77, 89, 150, 262
Avtalskrav för att bevilja utlämning 25, 52, 111, 115
Azerbajdzjan 197

Baader-Meinhoff 122
Belgien 25, 29, 39, 49, 52, 56, 58, 59, 64, 66, 267
Beviskrav 42, 65, 91, 158, 226–252, 331, 344, 345
Bortförande se kidnappning
Brottskatalog 53, 133
Bulgarien 56, 58, 59
Bush 112

Chile 37
Civil law-länder 25, 158
Common law-länder 25, 158, 159, 227
Cypern 56, 58, 59, 100, 102, 104, 106

Danmark 40, 100, 102, 104, 106, 119, 278, 307
Diplomater 67, 74
Direktiv (EU) 62
Disciplinfängelse 224
Dualistisk rättstradition 50, 74
Dubbel straffbarhet 40, 42, 47, 66, 78, 80, 90, 96, 97, 101, 102, 104, 106, 113, 132–151, 264, 271, 286–289, 294, 297, 303, 317, 325, 326, 331, 333, 335, 344, 347, 349, 358–365, 375, 382, 383
Dubbla medborgarskap 162
Dödsstraff 42, 85, 87, 127, 219, 231, 309, 311, 312, 317, 344

EG 61, 63,64
Egna medborgare (utlämning av) 40, 42, 43, 46, 48, 51, 66, 70, 90, 103, 111, 113, 152–164, 173, 178, 179, 326, 328, 329, 330, 365–372
Egypten 123
Eichmann 114, 115
Estland 56, 58, 59, 100, 104, 106, 298
EU 30, 35, 43, 49, 61–66, 133, 138, 139, 153, 160, 163, 164, 167, 169, 178, 184, 243, 269, 282, 378–387
Europarådet 55, 59, 60, 61, 65, 66, 68, 100, 101, 104, 105, 107, 112
Europeiska arresteringsordern 30, 378–387

Europeiska utlämningskonventionen 55–61, 133, 152, 166, 170, 176, 239, 263, 269, 273, 281, 310, 311
Extraordinära rättsmedel 252, 280
Extraordinär domstol (utlämning till) 309, 310, 335, 340, 343

Falklandsöarna 53
Finland 106, 162, 278, 287
Fiskala brott 64, 143, 384
Flera stater ansöker om utlämning av samma person 45, 48, 61, 312–316, 329, 330, 350, 351
Flexibel integration 63
Flygplanskapning 36, 67, 198, 206, 207, 217
Flyktingar se förföljelse
FN 66,74
FN:s säkerhetsråd 37, 115
Folkmord 73, 177
Frankrike 29, 39, 56, 59, 64, 102, 125, 220, 221, 230, 231, 240, 301
Frihetsberövande 60
Fri prövningsrätt 41, 44, 46, 47, 49, 55, 131, 139, 159, 160, 164, 170, 199, 200, 256, 263, 288, 323–325, 339, 343, 348
Förenklat utlämningsförfarande 44, 45, 302–307, 332
Förföljelse 42, 47, 74, 79, 80, 90, 101, 104, 111, 123, 127, 128, 179, 180, 183, 191–198, 284, 289, 336, 337, 340, 341, 347, 349, 350, 363, 380
Förtäckt utlämning 121–126

Georgien 56, 58, 59, 104, 106
Grekland 56, 66, 126
Grotius, Hugo 90

Historia 27–29, 155, 156, 179–183
Hot pursuit 64
Humanitära skäl 42, 78, 90, 198–226, 328, 334, 339–345, 348, 386

Häktning 79, 234–238, 242

Illinois 224
Immunitet 74, 113
Indien 123
Informellt överlämnande 118–121
Inkorporation 50, 51
Internationella brottmålsdomstolen 24
Internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt 24, 69, 309
Irland 40, 56, 66, 219
Island 104, 106
Israel 57, 114
Italien 37, 39, 57, 59, 106, 125, 189, 214, 242, 246–249, 251

Jugoslavien 100, 106, 197
Jugoslavientribunalen se Internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt
Jurisdiktion 75, 77, 89–98, 102, 149, 150, 158, 270, 324, 359, 385

Kalifornien 237
Kanada 53–56, 105, 143, 166, 170, 177, 273, 281, 304
Kidnappning 111–118
Kina 40, 187
Kosovo 197
Krigstillstånd 47, 73
Kroatien 57–59
Könsstympning 97

Legalitetsprincipen 135, 140
Lettland 57–59, 100, 236, 239
Liechtenstein 57
Litauen 57–59, 100, 104
Livstidsstraff 165, 230, 386
Luxemburg 39, 57, 58, 64, 66
Läkarintyg 206, 210, 211

Makedonien 57, 59, 106
Malta 57–59
Mexico 115

Militära brott 40, 42, 47, 90, 101, 104, 173, 288, 289, 333, 333–335, 347, 386
Moldavien 57–59, 202
Monistisk rättstradition 50
Mossad 115
Målsägande 150, 367
Mänskliga fri- och rättigheter 31, 37, 51, 59, 60, 72, 74, 77, 81–87, 116, 125, 126, 137, 157, 160, 175, 194, 202, 203, 217, 218, 223, 230, 231, 248, 251, 252, 257, 291, 341, 362, 364

Narkotika 67,68,142
NATO 175
Ne bis in idem 58, 64, 252–263, 274, 286, 342, 343, 345, 346, 348, 381
Nederländerna 25, 39, 57–59, 64, 66, 100, 104, 106, 143
Nicaragua 113
Nordiska länder 57, 63, 102, 103, 108, 109, 119, 121
NordL 24, 45–48, 134, 154, 168, 170, 174, 179, 184, 191, 227, 244, 254, 263, 264, 271, 272, 283, 288, 302, 303, 310, 312, 313, 327
Noriega 112

Ordningsbot 229, 233, 234, 259
Ordre public 200, 364

Panama 113
Penningförfalskning 68
Penningtvätt 107
Pennsylvania 220
Pilotförbundet 36
Pinochet 37, 74
PKK 37
Polen 57–59,102, 106, 108, 114
Politiskt brott 27–29, 40, 42, 43, 46, 48, 58, 66, 68, 80, 90, 101, 104, 111, 122, 126, 153, 154, 176–191, 284, 288, 317, 334, 335, 337, 339, 340, 347
Politisk förbrytare se politiskt brott
Portugal 39, 57–59, 66, 163
Preskriptionskrav 40, 43, 47, 65, 66, 78, 109, 151, 263–272, 314, 325, 341, 342, 377
Psykiskt sjuk 78, 322

Rambeslut 62, 321
Reciprocitetsprincipen 33, 40, 43, 56, 134, 135, 159, 385
Reagan 112, 113
Rekommendation (Europarådet) 59–61
Resningsinstitutet 259
Rumänien 57–59, 100, 102, 104, 106
Rwandatribunalen se internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt
Ryssland 39, 57–59, 122, 197, 201, 202, 206, 207, 209, 214, 217, 226
Rättslig hjälp 302, 361
Rättspsykiatrisk vård 165

Sakkunnig 233
Samtycke 64, 65
Sannolika skäl 235
San Marino 104
St Christopher och Nevis 212
Schweiz 39, 57–59, 125, 245, 299
Sexuell läggning 127
Schengensamarbetet 63–66, 107, 150, 253, 260, 261, 264, 270, 282, 283
Självmordsförsök 207, 210
Sierra Leone 68
Slovakien 57–59, 100, 252
Slovenien 57, 59
Soblen 122
Spanien 37, 39, 57–59, 66, 100, 104
Specialitetsprincipen 34, 40, 43, 53, 65, 72, 280–309, 317, 332, 347, 348–350, 372–377, 386
Strafföreläggande 229, 233, 234, 259

Storbritannien 37, 39, 52, 57, 59, 66, 85, 118, 122, 123, 133, 166, 177, 212, 219, 224, 239
Sydafrika 118

Terrorism 68, 73, 123, 379
Thailand 108
Tillfälligt hinder mot utlämning 48, 272–280, 346
Tillfällig utlämning 71
Tjeckien 57–59, 100, 106, 122
Tortyr 75, 83, 123
Transformation 50
Transformativ tolkning 143, 336, 359, 365
Turkiet 37, 57, 59, 100, 104, 198, 211, 215, 243, 250
Tyskland 29, 40, 57, 59, 64, 66, 85, 122, 143, 145, 148, 163, 167, 171, 197, 213–215, 235, 258, 269, 295
Tvångsmedel 44, 48, 78

Ukraina 57, 58, 100, 197
Unga lagöverträdare 199, 205, 322
Ungern 57–59, 102, 106, 107
USA 37, 39, 53–56, 85, 105, 112, 113, 115, 122, 142, 145, 146, 166, 177, 187, 189, 210, 211, 215–217, 220, 221, 222, 224, 231, 232, 236, 237, 241, 242, 273, 301, 379
Usama Bin Laden 37
Utevarodom 125, 244–252, 385
Utvisning 121–126, 157
Utlämningsavtal (som Sverige slutit) 48–70, 133, 152, 166, 174, 191, 198, 227, 239, 253, 263, 269, 272, 281, 302, 310, 311, 313

Villkorad utlämning 316–319
Villkorligt frihetsstraff 171
Viss straffskala och viss påföljd (krav för utlämning) 66, 70, 164–170, 331
Vägtrafikbrott 101, 107

Öcalan 37
Överförande av lagföring 71, 98–103, 361
Överförande av straffverkställighet 103–109, 328, 371, 384
Ömsesidighetsförklaring 25, 71
Österrike 39, 40, 57, 59, 66, 100, 104, 106, 143
1995 års EU-konvention 28, 65, 66, 282, 283, 303–307, 332, 344, 372
1996 års EU-konvention 65, 66, 133, 134, 153, 163, 167, 178, 179, 184, 264, 269, 270, 282, 283, 304–307, 330, 332, 342, 369, 371, 372
1913 års lag 38–41, 119, 142, 168, 252, 255, 264, 273, 287

Som titeln anger behandlar boken den svenska utlämningsrätten och de villkor som Sverige ställer upp för att bevilja utlämning. Därefter behandlas vart och ett av de svenska utlämningsvillkoren ingående. Hur skall respektive villkor tolkas? Varför finns det aktuella villkoret i utlämningssamarbetet?

När vart och ett av villkoren har behandlats ställs frågan om villkoren samverkar eller rent av kan tänkas överlappa varandra. En sådan fråga är intressant att besvara i tider då röster höjs för att flertalet av utlämningsrättens hävdvunna principer skall överges.

I boken förs också en diskussion kring framtiden för tre av utlämningsvillkoren, nämligen kravet på dubbel straffbarhet, förbudet mot utlämning av egna medborgare och specialitetsprincipen.

Den europeiska arresteringsordern som skall ersätta det tidigare utlämningssamarbetet mellan EU-staterna den 1 januari 2004 behandlas kortfattat.

Boken vänder sig till de advokater, åklagare och domare som arbetar praktiskt med frågor som rör utlämning men också till de tjänstemän som arbetar med att skapa förslag till förändringar av den inhemska utlämningslagstiftningen och utlämningsavtal i anslutning till denna samt till läsare som har ett principiellt intresse av utlämningsfrågor.

Karin Påle är hovrättsfiskal vid Svea hovrätt och verksam vid Juridiska institutionen, Uppsala universitet. Akademisk avhandling.

IUSTUS FÖRLAG

ISSN
0282-2040

ISBN
91-7678-529-7